PROTOKOLL

over forhandlingene
fra DNA's
54. ordinære landsmøte
5.–8. november 1992

Arbeiderpartiet

Det
norske
Arbeiderparti

54 ordinære landsmøte 5.–8. november 1992 Oslo

Arbeiderbevegelsens
Arkiv
og
Bibliotek

REFERAT

fra

DNAs 54. ordinære landsmøte

5. - 8. november 1992

Det norske Arbeiderparti

INNHOLDSFORTEGNELSE

Talerliste	side	1
<u>Formiddagsmøtet torsdag 5. november</u>		
Dagsorden pkt. 1- ÅPNING	side	1
Minnetale v/Gunnar Berge	side	1
Åpningstale - Den politiske situasjon v/Gro Harlem Brundtland	side	4
Hilsningstale v/ordfører Ann-Marit Sæbønes	side	12
Hilsningstale fra Finlands Sociladem okratiska Parti v/Ulf Sundqvist	side	13
Hilsningstale fra Det svenska Socialdemokratiske parti v/ Ingvar Carlsson	side	15
Dagsorden pkt. 2 - KONSTITUERING	side	17
a) Godkjenning av fullmakter	side	17
b) Godkjenning av innkallingen	side	18
c) Godkjenning av dagsorden	side	18
d) Godkjenning av arbeidsordningen	side	18
e) Forslag til fire dirigenter	side	18
f) Forslag til fire sekretærer	side	19
g) Forslag til beretnings- og protokollkomite	side	19
h) Forslag til reisefordelingskomite	side	19
i) Forslag til redaksjonskomite for organisasjons- og lovsaker	side	19
j) Forslag til redaksjonskomite for partiprogrammet og andre politiske saker	side	20
k) Forslag til valgkomite	side	20
<u>Ettermiddagsmøtet torsdag 5. november</u>		
Dagsorden pkt. 8 - PARTIPROGRAMMET		
Et samfunn i forandring - Sosialdemokratiets utfordringer		
v/ partileder Gro Harlem Brundtland	side	21
Debatt	side	31
<u>Kveldsmøtet torsdag 5. november</u>		
Debatten fortsetter	side	56
Sluttinnlegg v/Gro Harlem Brundtland	side	100
Dagsorden pkt. 6- LOVENDRINGER	side	101
<u>Formiddagsmøtet fredag 6. november</u>		
Innstilling fra beretnings- og protokollkomiteen v/Laila Øygarden	side	112
Dagsorden pkt. 8- PARTIPROGRAMMET forts.		
Arbeid til alle v/nestleder Gunnar Berge	side	112
Hilsningstale fra Socialdemokratiet i Danmark v/ Poul Nyrup Rasmussen	side	121
Debatt - Arbeid til alle	side	126
<u>Ettermiddagsmøtet fredag 6. november</u>		
Debatten fortsetter	side	158
Strategi for full sysselsetting v/LO-leder Yngve Hågensen	side	186
Sluttinnlegg v/Gunnar Berge	side	187
Bedre livskvalitet v/nestleder Thorbjørn Berntsen	side	188
<u>Kveldsmøtet fredag 6. november</u>		

Partileder Gro Harlem Brundtlands erklæring til landsmøtet	side	199
Debatt - Bedre livskvalitet	side	200
Dagsorden pkt. 5 - INNKOMNE FORSLAG	side	210
Formiddagsmøtet lørdag 7. november		
Innstilling fra beretnings- og protokollkomiteen v/Laila Øygarden	side	211
Dagsorden pkt. 9 - RAPPORT OM OMORGANISASJONSUTVIKLING		
Innledning v/partisekretær Torbjørn Jagland	side	211
AIS - Solidaritets arbeidet v/Esther Kostøl	side	221
Debatt - Rapport om omorganisasjonsutvikling	side	223
Sluttinnlegg v/Thorbjørn Jagland	side	246
Dagsorden pkt. 5 - INNKOMNE FORSLAG forts.	side	248
Dagsorden pkt. 3 - INNSTILLING OM BERETNINGEN	side	255
Dagsorden pkt. 4 - INNBERETNING FRA REVISJONSNEMNDA	side	259
Ettermiddagsmøtet lørdag 7. november		
Dagsorden pkt. 11 - INNSTILLING FRA REDAKSJONSKOMITEEN FOR ORGANISASJON- OG LOVSAKER	side	262
Formiddagsmøtet søndag 8. november		
Dagsorden pkt. 10 - INNSTILLING FRA REDAKSJONSKOMITEEN FOR PROGRAMMET OG ANDRE POLITISKE SAKER	side	272
Dagsorden pkt. 12 - VALG	side	291
Dagsorden pkt. 13 - AVSLUTNING	side	298

Bråten , Berit	AUF	109
Bæivi, Mimmi	Sametingsgruppa	150
Christensen, Egil	Vestfold	52, 231
Christoffersen, Lise	Buskerud	148, 208
Dahle, Paul	Troms	133, 207
Dalheim, Erik	Buskerud	139, 266
Dingstad, Kristian	Østfold	230
Dorholt, Willy	Telemark	126
Dørum, Anneliese	Akershus	91
Elgsaas, Ragnar Bøe	Oslo	90
Eriksen, Odd	Nordland	278
Eriksen, Sigbjørn	Nordland	50
Evensen, Einar	Landsstyret	48, 110
Faldet, Eirin	Hedmark	226
Fallmyr, Hildur	Nord-Trøndelag	253
Finstad, Per Kristian	Oslo	85
Fjellheim, Svein	Rogaland	130, 246, 276
Fløtten, Erling	Finnmark	206
Fossum, Grethe G.	Hedmark	54, 161, 278
Fredly, Anne Lise	Møre og Romsdal	240
Froyn, Bjørgulf	Oslo	78, 227, 276
Freiland, Rannveig	Hordaland	105, 110, 165, 263
Fyhn, Aud Overå	Troms	72
Gerhardsen, Rune	Oslo	61, 236
Giske, Trond	AUF	35, 288

TALERLISTE

		Side
Aaretun, Knut O.	Sogn og Fjordane	205
Aas, Rolf	Sør-Trøndelag	131, 294
Andersen, Dag Terje	Sentralstyret	84
Andersen, Odd	Telemark	200
Anglen, Solveig	Sør-Trøndelag	105, 152
Anthonsen, Lisbeth	Østfold	107
Arnesen, Bendiks H.	Troms	164
Bakke, Hallvard	Stortingsgruppa	73, 132
Berget , Grete	Regjeringen	208
Bergli, Ellen	Landsstyret	61
Birkeland, Jan Edvin	Rogaland	146, 234
Bjørlo, Grethe W.	Møre og Romsdal	238
Bjørlo, Marit	Akershus	64, 224
Bjørnflaten, Anne Marit	Troms	89
Bjørnsen, Bjørn	Akershus	145
Brandsnes, Erling	Hedmark	65
Bratheim, Gunnar	Sogn og Fjordane	68
Breimo, Gunnar	Nordland	79, 225
Brekken, Kari	Sogn og Fjordane	58
Brudevoll, Kari	Landsstyret	86
Brustad, Sylvia	Kvinnesekretariatet	43
Brynsplass, Vidar	Buskerud	140
Brækken, Arild	Landsstyret	144
Bråten , Beret	AUF	109
Bæivi, Mimmi	Sametingsgruppa	150
Christensen, Egil	Vestfold	52, 231
Christoffersen, Lise	Buskerud	148, 208
Dahlø, Paul	Troms	133, 207
Dalheim, Erik	Buskerud	139, 266
Dingstad, Kristian	Østfold	230
Dorholt, Willy	Telemark	126
Dørum, Anneliese	Akershus	91
Elgsaas, Ragnar Bøe	Oslo	90
Eriksen, Odd	Nordland	278
Eriksen, Sigbjørn	Nordland	50
Evensen, Einar	Landsstyret	48, 110
Faldet, Eirin	Hedmark	226
Fallmyr, Hildur	Nord-Trøndelag	253
Finstad, Per Kristian	Oslo	85
Fjellheim, Svein	Rogaland	130, 246, 276
Fløtten, Erling	Finnmark	206
Fossum, Grethe G.	Hedmark	54, 161, 278
Fredly, Anne Lise	Møre og Romsdal	240
Froyn, Bjørgulf	Oslo	78, 227, 276
Frøiland, Rannveig	Hordaland	105, 110, 165, 263
Fyhn, Aud Overå	Troms	72
Gerhardsen, Rune	Oslo	61, 236
Giske, Trond	AUF	35, 288

Gjengaard, Gudmund	Sør-Trøndelag	238
Glemmestad, Kai	Oppland	178
Godal, Bjørn Tore	Regjeringen	60
Grindhaug, Tor	Svalbard	127, 277
Gundersen, Tore	Landsstyret	59
Haaland, Inger Jo	Rogaland	229
Hansen, Bjarne H.	Nord-Trøndelag	154
Hansen, Kai Martin	Hedmark	274
Hansen, Knut Werner	Troms	47, 242
Hansen, Magny	Hordaland	48, 233
Hansen, Trond	Hedmark	82, 235
Harkestad, Otto	Hordaland	184
Haslestad, Karl Einar	Vestfold	150
Hauan, Åshild	Kvinnesekretariatet	34, 101
Hauge, Åsta Magni	Sogn og Fjordane	162, 228
Hernes, Gudmund	Regjeringen	136
Hildebrandt, Rolf Thore	Østfold	126
Hildeng, Britt	Landsstyret	74, 264, 268
Hindenes, Per	Finnmark	96, 162
Holm, Bjørn	Oslo	267
Holmelid, Øystein	Hordaland	159, 227
Holst, Johan Jørgen	Regjeringen	81
Hornslien, Anders	Oslo	244
Husøy, Inger Lise	Oslo	102
Ingebrigtsen, Halvard	Sør-Trøndelag	69
Isaksen, Ulf Tore	Finnmark	72
Jakobsen, May Elin	Rogaland	103
Johannessen, Ole Jørgen	Hordaland	177, 235
Johannessen, Ragnar	Vestfold	168
Johannessen, Terje Emil	Rogaland	183
Johansen, Dag Harald	Oppland	83, 109, 149, 232
Johnsen, Sigbjørn	Regjeringen	77
Johnsgaard, Ann Christel	Hedmark	99
Kaddeberg, Reidunn	Aust-Agder	204
Kaland, Laila	Møre og Romsdal	69
Karlsen, Halfdan	Akershus	82
Karlsen, Per	Østfold	278
Karlsen, Steinar	Oslo	173
Karlsen, Tor Ottar	Landsstyret	64
Kleveland, Åse	Regjeringen	209
Klungeland, Rolf T.	Vest-Agder	174
Knudsen, Grete	Regjeringen	56
Knutsen, Finn	Landsstyret	142
Kosmo, Jørgen	Vestfold	265
Kristensen, Finn	Regjeringen	165
Kristiansen, Rune	Oslo	144, 230
Kristiansen, Terje	Oslo	240
Kristoffersen, Asmund	Møre og Romsdal	145, 258
Krogstad, Gunnar	Sør-Trøndelag	97, 177
Kveli, Gun Jønsson	Nord-Trøndelag	129

Kvidal, Mary	Landsstyret	41
Larsen, Eilif O.	Troms	154, 251, 269
Larsen, Svein	Oslo	128
Laumann, Ingunn	Nordland	182
Lien, Odd Arve	Landsstyret	53, 111, 181, 265, 268
Lund, Rolf Lasse	Landsstyret	57
Lundereng, Ole Kristian	Landsstyret	83
Lægreid, Kjell A.	Sogn og Fjordane	155
Løvlibråten, Odd	Oppland	91, 243
Malvik, Ingvild Vaggen	Sør-Trøndelag	77
Manger, Kari	Hordaland	98
Marthinussen, Mary	Hordaland	92
Mathisen, Gunnar	Sentralstyret	32
Meirik, Kathinka	Sør-Trøndelag	95, 167
Mellem, Fredrik	Vest-Agder	66, 233
Midttun, Evy Ann	Finnmark	52,141
Mo, Jakob Olaus	Landsstyret	76
Morin, Åse	Buskerud	107
Mosbron, Gunnar	Rogaland	167
Myrhaug, May Lisbeth	Oslo	80, 184, 275
Myrli, Sverre	Akershus	293
Nielsen, Vigdis Svarva	Nord-Trøndelag	38
Nilsen, Paal Zandstra	Hordaland	75, 147
Norderval, Ingunn	Møre og Romsdal	49, 105, 205
Nordtun, Tore	Rogaland	241
Norvoll, Tomas	Nordland	40
Nybakk, Marit	Oslo	42, 175, 279
Nyberg, Arvid	Hedmark	151
Nygaard, Bente Fredheim	Akershus	138
Næss, Kirsti	Oslo	90, 178
Olli, Egil	Sametingsgruppa	67, 170
Olsen, Florin	Oslo	181
Olsen, Jan Henry T.	Regjeringen	63
Olsen, Olaf	Hedmark	249
Opedal, Turid	Telemark	143
Ottesen, Per	Oppland	140
Ottevik, Rita	Landsstyret	108
Paulsrud, Wenche	Akershus	172
Pedersen, Ivar Bollmann	Aust-Agder	142
Raadim, Kathrine	Akershus	185
Rambøl, Odd	Hordaland	94, 239, 275
Ramsli, Per	Akershus	159
Rasmussen, Jan Petter	Rogaland	180
Ravnøy, Vigdis	Hordaland	67, 135
Ringstad, Bjug	Oppland	169, 203
Rullestad, Helga	Rogaland	156
Salvesen, Steinar	Vest-Agder	46
Saus, Anne Karin	Finnmark	104
Schjøtt-Pedersen, Karl E.	Stortingsgruppa	160
Schults, Britt	Kvinnesekretariatet	108

Seljelid, Kari	Landsstyret	202
Silseth, Jan	Møre og Romsdal	174, 277
Skaug, Lovise	Hedmark	74, 252
Skaug,Gunnar	Østfold	80
Skjølaas, Lars	Oppland	65, 269
Skogholt, Einar Olav	Landsstyret	134
Sleipnes, Inga	Nordland	179
Solli, Sofie	Aust-Agder	103
Solstad, Inger Grethe	Telemark	223
Starrfelt, Oddbjørg Ausdal	Landsstyret	237
Stoltenberg, Jens	Sentralstyret	137
Stoltenberg, Thorvald	Regjeringen	45
Storslett, Jostein	Nord-Trøndelag	89
Straume, Magnus	Telemark	58
Strøm, Tor Arne	Nordland	71, 176
Strømmegjerde, Otto-Magne	Møre og Romsdal	88, 201
Stundal, Astrid Børsheim	Telemark	66
Sundet, May-Kristin	Buskerud	245
Svarstad, Randi	Sogn og Fjordane	128
Sæbønes, Ann-Marit	Oslo	202
Sørensen, Hanne-Lise	Møre og Romsdal	137
Taner, Enver	Oslo	96
Taraldsen, Elisabeth	Nord-Trøndelag	163
Teige, Odd Inge	Møre og Romsdal	94
Tennefoss, Grethe	Østfold	171
Thorvaldsen, Grete	Østfold	62
Thue, Johs. B.	Sogn og Fjordane	87
Torgersen, Knut P.	Nordland	166
Trønnes, Arne	Hedmark	207, 267
Tystad,Trond	Hordaland	86, 171, 266
Vestøl, Ole	Aust-Agder	158
Vollen, Anne Lise Grande	Sentralstyret	44
Wallin, Diann	Oppland	243
Westen, Eli Helene Risa	Rogaland	39
Wickstrøm, Snorre	Hedmark	93
Wigen, Tor Reidar	Nord-Trøndelag	70
Winther, Reidun G.	Oppland	106
Zimmermann, Arnt	Nordland	153
Ødegården, Bjørn Tore	Buskerud	57, 245
Øren, Arne	Østfold	148
Øyangen, Gunnhild	Regjeringen	51

LANDSMØTE 5. - 8. NOVEMBER 1992

Formiddagsmøtet torsdag 5. november 1992

Dagsorden pkt. 1 - ÅPNING
Det norske Arbeiderpartis 54. ordinære landsmøte ble åpnet i Folkets Hus, Oslo torsdag 5. november 1992 kl. 11.00. Det kulturelle programmet ble åpnet av Arja Saijonmaa med en liten, personlig og svært politisk innledning. Deretter introduserte hun Mikis Theodorakis som ledet det gresk/finsk/norske 10-manns orkesteret. Den timelange konserten var en musikalsk kavalkade med sang av Arja Saijonmaa og Mikis Theodorakis. Kulturprogrammet ble avsluttet med allsangen "Sang om frihet" av Mikis Theodorakis, ledet av artistene. Konserten ble godt mottatt av salen med taktfast og lang applaus.

Partileder Gro Harlem Brundtland takket de medvirkende for den nordiske og europeiske kultur de formidlet til oss og overrakte roser til Arja Saijonmaa og Mikis Theodorakis.

Hun takket også Frans Widerberg for at vi fikk bruke hans "himmelring" som dekorasjon/bakgrunn.

Minnetale
v/Gunnar Berge
Jeg ber landsmøtet reise seg.
I løpet av de to åra som er gått siden vi sist var samlet til landsmøte, er mange partifeller og medarbeidere gått bort. Sosialdemokrater både i inn- og utland savnes og minnes når vi nå skal starte vårt 54. ordinære landsmøte i Det norske Arbeiderparti.

Med *Willy Brandts* bortgang mistet vi en av de største - kanskje den aller største - politikeren i europeisk sosialdemokratisk historie. Gjennom sitt 79-årige liv har han satt viktige og uslettelige spor etter seg.

Brandt var en stor realpolitiker og en stor idealpolitiker - samtidig. Dette preget hele hans politiske liv. Han reiste de store og grunnleggende samfunnsspørsmål, og ga seg ikke før tankene ble omsatt til praktisk politikk . Derfor ble Brandt et forbilde og frontfigur for sosialdemokrater også langt utenfor Tysklands grenser. Ikke minst vi i Norge fikk et varmt og nært forhold til Willy Brandt. Han kjente vårt land, snakket vårt språk og samarbeidet tett med mange norske politikere. Willy Brandt var fredens og samarbeidets store talsmann. Han nektet å akseptere at den kalde krig skulle få prege Europas og verdens utvikling. I stedet for mistenkliggjøring og opprustning, kjempet han for forsoning og avspenning. Dette gjorde han i ulike posisjoner og verv, men alltid med den samme intensitet.
Mer demokrati, mer samarbeid og mer rettferdighet var Willy Brandts drøm.
Berlin-murens fall var det symbolske uttrykk for at drømmene ikke var en utopi. Som leder for det tyske sosialdemokratiske parti, borgermester i Berlin, vest-tysk utenriksminister og vest-tysk forbundskansler og ikke minst som leder i Sosialist Internasjonalen var dette det han utrettelig kjempet for.

Brandt visste at Europas problemer ikke var løst gjennom murens fall. I den siste tiden før han døde opplevde han at mørke skyer fortsatt truet, men Willy Brandt viste veien. Sosialdemokratiet må sørge for at hans vei blir retningen også på nitti-tallet.

Trond Hegnar la bak seg et usedvanlig innholdsrikt livsløp med dramatiske og historiske hendelser. I en politisk brytningstid med skarpe fronter ble han en frontfigur, redaktør av "Mot dag" og formann i Studentersamfunnet. Den unge og radikale studenten advarte tidlig mot de strømninger som nazismen og nasjonalsamling bar fram.

Lørdag den 28. september 1940 skrev Hegnar en lederartikkel 1. mai som er gått inn som et viktig avsnitt i vårt lands historie. "Ingen nordmann til salgs" var et oppgjør med okkupasjonsmakten som ga gjenlyd langt ut over landets grenser.

Etter krigen ble Trond Hegnar stortingsrepresentant, landstyremedlem i Arbeiderpartiet og mangeårig leder i Stortingets finanskomitè.

Olav Haukvik spredde glede og humør i alle politiske fôra. Han jobbet lokalt i Skien, i Telemark fylke og regjering ble Haukvik høyt verdsatt for sine menneskelige og politiske egenskaper.

Tora Tundtland fra Stavanger utførte et imponerende arbeid i lokal- og fylkespolitikken. Hun hadde en rekke verv både i Stavanger og Rogaland Arbeiderparti og var aktiv helt fram til sin tidlige død, bare 48 år gammel.

Egil Ranheim var en trofast og positiv tillitsmann gjennom en årrekke. Både lokalt i Buskerud som sentralstyremedlem og Stortingsrepresentant utførte han en jobb for partiet som det står stor respekt av.

Alma Bendixen fra Bergen var ikke bare kjent for sitt sterke og varme samfunnsengasjement. Men i tillegg til dette sitt virke i utallige politiske verv i Bergen, bidro hun med tekster til uttallige av våre ulike partiarrangement.

Alfred Sagelvmo, tidligere ordfører i Balsfjord og fylkesordfører i Troms, ble høyt verdsatt blant alle som fikk gleden av å jobbe sammen med ham. Gjennom et langt politisk liv viste han arbeidsvilje, pågangsmot og klarsyn.

Einar Borgersen var en av pionerene i fag- og arbeiderbevegelsen i Fredrikstad-distriktet. Han ble 91 år gammel, og gjorde en viktig innsats for bevegelsen helt siden ungdomsåra.

Håkon Johnsen fra Trondheim fikk bred og allsidig erfaring fra flere deler av vår bevegelse. Han begynte i AUF og fortsatte i ulike verv i parti og fagbevegelsen og representerte partiet på Stortinget i 28 år.

Torbjørn Mork som døde nylig, ble utnevnt til helsedirektør i 1972 etter å ha vært statssekretær i Sosialdepartementet. I disse 20 åra satte han et sterkt og personlig preg på den helsepolitiske debatt i Norge. Han ga høylydt uttrykk for sine meninger om forholdene i norsk helsevesen, og var alltid på parti med de svakest stilte i samfunnet.

Eivind Andersen gikk bort i alt for ung alder. Han var en ildsjel, inspirator og organisator i AUF-arbeidet i Troms, både lokalt og i fylket.

Astrid Murberg Martinsen viet mye av sitt politiske liv til arbeidet for partiets kvinnebevegelse. Som stortingsrepresentant fra Vestfold i 20 år viste hun et bredt politisk engasjement. Hun blir husket kanskje aller mest for sin innsats for de funksjonshemmedes sak.

Jens Haugland var medlem av regjeringen i perioden 1955-65, som Justisminister og Kommunalminister. Han var også stortingsrepresentant for Vest-Agder Arbeiderparti i mange år.

Odd Bøhren var Folkets Hus-sjef i Oslo gjennom 20 år. I tillegg hadde han en rekke tillitsverv i fagbevegelsen og partiet.

Gunnar Simonsvik var fagforeningsmann og lokalpolitiker i Bergen og politisk sekretær i Finansdepartementet.

Henry Forsaa var ordfører i Bodin, Bodø og fylkesordfører i Nordland.

Alf Bjørnø møtte for Vestfold Arbeiderparti på Stortinget fra 1974 til 1985, og var ikke minst en varm talsmann for primærnæringene.

Einar Stavang representerte Sogn og Fjordane på Stortinget i 24 år, og var en av våre fremste justispolitikere.

Jeg nevner også:

Rolf Olsen,	Verdal og Nord-Trøndelag Arbeiderparti
Leif Skau,	Jern og Metall - leder i mange år
Esther Kristensen,	Finnmark Arbeiderparti
Fredrik Strøm,	Halden Arbeiderblad
Eigil Gullvåg,	redaktør av Arbeider-Avisa i Trondheim
Tor Arne Birkelund,	Onsøy Arbeiderparti
Harald Hammerstad,	Dovre Arbeiderparti
Aslaug Blix,	Sør-Varanger Arbeiderparti
Oscar Halvorsen,	Skedsmo Arbeiderparti
Egil Halvorsen,	leder av Norsk Jernbaneforbund
Einar Lavik,	Høyanger Arbeiderparti

Disse avdøde partikamerater er nevnt. Men ingen av de som er gått bort er glemt. De er med oss i tankene - alle som en. Jeg ber om 1 minutts stillhet og minnes alle av våre partikamerater som har gått bort etter siste landsmøte.

Deretter sang forsamlingen "De unge slekter" ledet av Ivan Sundal.

Åpningstale - Den politiske situasjon
v/partileder Gro Harlem Brundtland

Kjære landsmøte!
Ja, det blir viktige og spennende dager, og jeg ønsker delegater og våre innenlandske og utenlandske hjertlig velkommen til Arbeiderpartiets 54. ordinære landsmøte.
Alle vet at de beslutninger som vi gjør på dette landsmøtet vil få vidtrekkende betydning. Som så mange ganger før i vårt partis- og vårt lands historie, så hviler ansvaret i første rekke på Det norske Arbeiderparti. Det ansvaret vet jeg at landsmøtet tar på seg.
Derfor er det også omgitt av så stor interesse og oppmerksomhet. Det er flere pressefolk enn delegater tilstede. Og hundretusener kan senere i ettermiddag følge dette landsmøtet direkte gjennom fjernsynet.
Vi skal ***videreføre*** våre verdier inn i en ny tid. Vi skal ***utforme*** visjonen om det samfunn vi vil styre mot. Vi skal ***sluttføre*** det arbeidet som startet forrige gang vi var samlet: Det å utarbeide et sosialdemokratisk program for 90-åra.
Vi vil forandre - fordi vi vil ha et samfunn som bygger på alles rett til arbeid. Fordi vi må ha en bærekraftig utvikling. Fordi vi vil et safunn med mindre forskjeller mellom folk. Og disse målene gir vi aldri opp; men vi må finne nye virkemidler for å kunne nå dem. Da må Arbeiderpartiet fortsatt være den drivende kraft i omformingen av samfunnet.
Derfor, Partifeller, skal vi benytte denne anledningen til å fortelle, ikke bare ***hvilke*** valg vi treffer, men også ***hvorfor*** vi velger å gjøre det.
Vi er inne i en viktig debatt om den tidsepoke vi nå går inn i. Vi er på vei mot nye erkjennelser og utformer nye mål - men vi har det samme grunnsyn - de samme verdier som målstokk.
Vi opplever langt raskere forandringer enn før, et nytt verdensbilde tar form. For så dramatisk nytt er det, når vi fra dette tiårets start har opplevd Sovjetunionens fall - og sett de gamle øst-europeiske statene stå frem på søken etter et nytt, demokratisk grunnlag.
Øst eller vest - marked eller plan - diktatur eller demokrati. For mange var begrepene tilsynelatende enkle. Det meste ble sett på som godt eller ondt, svart eller hvitt. Men vi sosialdemokrater vet: Det finnes ikke ferdige oppskrifter eller evige ideologier. Vi må tenke sjøl. Hele tiden.
En ny sentral dimensjon har trådt fram: Økologi og økonomi må være to sider av samme sak. For det er selvfølgelig riktig, slik AUF skriver i et forslag til landsmøtet: At både det kapitalistiske og det planøkonomiske systemet, på hver sin måte, har vist seg å være i strid med en bærekraftig utvikling. Bare en rettferdig fordeling av verdens goder kan stanse miljøtrusselen. Det vil være nødvendig med økt styring, både nasjonalt og globalt. Vi skal bruke markedskrefter, men innenfor en helhetlig politisk styring.
Ja, slik uttrykker våre unge det. Tanker som klart har sin forankring i det programdokumentet vi skal utmeisle videre i dette landsmøtet.

Vi tar et globalt utgangspunkt - vi ser at vårt ansvar omfatter denne kloden og menneskenes vilkår og framtid. Og vi ser at det betyr mer vilje til fellesskap. Det er den eneste veien vi kan gå for å ta ansvar for hverandre og for våre barns framtid.
Fellesskap - over landegrensene. Det er vanskelig å tenke seg uten at vi har lykkes med å skape slike holdninger og en slik erkjennelse innad i mange land. Vi som er best stillet må yte mest. Det er helt avgjørende for at vi skal oppnå et mer globalt fellesskap, at vi bygger holdninger og handling i vår eget, nære naboskap.
Som nordiske partier og nordiske land, har vi stått sammen som brobyggere overfor den tredje verden. Vi har betydd langt mer - og fått gjort langt mer enn våre få titalls millioner skulle tilsi.
Vi er små land - med fine tradisjoner. Vi har tro på demokrati, likeverd og like rettigheter - og

vi har trodd på - og vi har slåss for et internasjonalt rettssamfunn der de store ikke kan ta seg tilrette overfor de små.
Og vi har kjempet mot fattigdom og nød - og satset på å minske kløften mellom rike og fattige land.
Vi har fått lære at naturgrunnlaget ikke er uendelig og at vi alle trues av virkningene av en voksende menneskeslekt og økende uttak av naturressurser. For første gang i historien står vi faktisk i fare for å undergrave miljøet for de kommende generasjoner. Og da har vi ikke bare ansvar for en rettferdig fordeling nasjonalt og globalt i vår egen tid, men også for de barn som ennå ikke er født. Det, partifeller, har ingen andre sosialdemokrater stått overfor - før oss.
Vi har dårlig tid. Vi må makte å utvikle kunnskap, erkjennelse og holdninger i tide. Så vi gjennom et levende folkestyre kan ta ansvar for vår felles framtid. Det må skje gjennom den styring og fordeling som hele denne situasjonen krever av oss.

Vi skal skape ny tillit hos alle som føler uro og utrygghet i en tid som preges av sterke endringer i samfunnet. Vi tror på menneskenes muligheter til ***selv*** å skape sin historie. Vi ***er ikke*** prisgitt utviklingens usynlige krefter. Liberalismen og de rekasjonære kreftene hørte 80-årene til. I dag ser mange flere hvordan de feilet. Tror dere en Bill Clinton ville ha seiret i USA uten en økende innsikt i akkurat det. Vi trenger mer demokrati, mer politisk styring.
"Mehr Demokratie wagen" sa Willy Brandt ved inngangen til 70-tallet. "Vi må våge demokratiets veg". Som sosialdemokrater må vi være like modige som han var og det må vi være i dag.

Vi vet at spørsmålet om Arbeiderpartiet vil gå inn for at Norge skal søke medlemskap i EF står i sentrum for oppmerksomheten. Heller ikke det er et spørsmål om å krysse av i rubrikken ja eller nei. Det er ikke bare et spørsmål ***om*** vi vil, men ***hva*** vi vil, hvis vi skal delta i EF-samarbeidet. Og ***det*** vil stå like sentralt i debatten på dette landsmøtet.
EF-spørsmålet er viktig, men jeg vil gjerne gjøre det klart:
Det ***viktigste*** spørsmålet på dette landsmøtet - det er sysselsettingen. Det er jobb nummer èn for dette partiet. Det henger sammen med helt sentrale verdier - retten til utfoldelse, trygghet for inntekt, rettferdighet og fordeling som vi vet er en del av å sikre den retten.
Politikk er å gjøre det vi vil mulig. Redskapene vi tar i bruk, ja de blir bare virkemidler, enten det er regjeringsmakt, stortingsflertall, EØS eller EF-medlemskap.
Skal vi nå målene må vi samle kreftene - det er helt sikkert. Ikke bare i dette landsmøtet, ikke bare i dette partiet; men vi må få alle som deler våre grunnleggende verdier til å være med oss og bak oss.

Vår tid er preget av sterke endringer.
Og vi har en ***internajsonalisering*** av økonomi, av produksjon, av forbruk og kapital. Det vever landene sterkere sammen i en felles avhengighet, ja, i et skjebne-fellesskap. Vi påvirkes - helt direkte og helt konkret - når svenskene reduserer sine avgifter, eller når valutamarkedene mister tilliten til våre nabolands økonomier,
Men - vi har også en ***individualisering*** av samfunnet, en oppsplitting av kreftene i stadig mindre og mindre grupper som vokter sine særinteresser. Det gamle klassesamfunnet er avløst av nye skillelinjer. Det krever enda mer av oss når vi skal samle brede grupper bak en felles kurs.
Derfor er det ingen tvil: vi må øke vår evne til å trekke kreftene sammen. Da er det også sikkert: Vi trenger mer ***fellesskap.*** Vi trenger mer ***sosialdemokrati.***

Som partileder har jeg sett det som min aller viktigste oppgave å utløse de politiske kreftene i hele dette partiet og samle dem bak en slagskraftig politikk. Det er bare ved å stå sammen at vi kan prege samfunnsutviklingen.
Ja, tidlig på 80-tallet så var det sterk debatt i våre rekker om atomvåpnenes svøpe og om sikkerhetspolitikken.
Hvordan gikk vi løs på dette? Hvordan taklet vi ulike syn og utnyttet våre krefter og vår innsikt den gangen? Ved å sette oss sammen å våge og ta debatten i åpenhet, ansikt til ansikt med hverandre. Vi pekte ut en ny kurs - det var det som kom ut av den samtalen vi førte. Vi fant løsningen som ***vi*** hadde tro på og kunne samle oss bak. Men vi greide mer og merk dere det: Vi greide ikke bare å samle Arbeiderpartiet om en ny kurs, vi greide å skape flertall for den kursen også i Stortinget. Og det er ingen tilfeldig sammenheng mellom de to tingene.
Studiesirklene har en lang og god tradisjon i vårt parti. Det er der, i studiesirkler og partilag at summen av de manges erfaring, innsikt og kunnskap er kommet til uttrykk og blitt til partiets politikk. Jeg kjenner ingen bedre måte å utforme politikken på enn den som har sitt utspring i folks hverdag, og i mange menneskers livserfaring og visjon. Det er slik vi har jobbet i hele forberedelsen til dette landsmøtet.
Vi kan aldri gjøre som en Ross Perot og jeg har fulgt ham i mange biter av det han har gjort og foretatt seg på den amerikanske arenaen i de siste ukene. Men en gang, så så jeg han se ut over en forsamling av tusenvis av mennesker og si: Alles drømmer skal oppfylles og alles problemer skal løses. Det var ingen som tenkte på at det ikke var sikkert at alle menneskene hadde nøyaktig de samme drømmene og de var nødt til koordinere og finne ut ***hva er det*** som tjener det store flertallet og ***hva er det*** man som samfunn må samle seg om.
Det er ikke nok at vi ser og beskriver problemene i samfunnet- for det gjør vi. Men vi må peke ut veien å gå, finne frem til de konkrete løsningene. Og da blir det straks mer krevende, partifeller. Da smuldrer ofte den verbale enigheten opp.
For politkk dreier seg også om å velge. Det dreier seg om å fordele, og om å **om**fordele. I hele Etterkrigstiden har vi vært vant til å kunne fordele vekst. Hvert år kunne vi se oss tilbake og si at vi har fått det bedre. Vi kunne se framover og være sikre på at framgangen ville fortsette.
De siste årene har vi fått en annen erfaring. I det statsbudsjettet vi har lagt fram for neste år går hele veksten med til å betale økte renteutgifter for de pengene vi måtte låne i år, og til å betale trygden for de nye som går over i pensjonistenes rekker. Ser vi framover, vet vi at vi må skaffe 5 milliarder kroner bare for å holde oppe dagens nivå i eldreomsorgen, fordi det blir flere eldre som trenger støtte, omsorg og pleie. Ingen av oss er i tvil om at dette ja, dette ***må*** vi bare greie.
Alle i dette landsmøtet er opptatt av at vi skal ha et godt tilbud av helsetjenester her i landet - et tilbud som skal gjelde alle. Derfor vil vi ikke satse på privatisering, hvor noen kan kjøpe seg til tjenester som andre ikke har råd til. Også for helse og omsorg satser vi på solidaritetsalternativet.
Det betyr at vi prioriterer det framfor noen annet. Og når den økonomiske framgangen ikke er stor nok til å betale de økte utgiftene, ja, da må vi også omfordele noe det vi allerede har.
Jeg ser ingen annen måte å gjøre det på, enn at vi sammen setter oss ned og diskuterer hva som er viktigst. ***Er*** det noen annen måte å gå fram på, når vi må få forståelse også for de ***vanskelige*** valgene vi må ta?
For løsningen er jo ikke den Høyre lanserer i sitt programforslag: Mer marked og mindre fordeling. Markedet er nyttig på mange vis, men sist av alt til å skape likhet og likeverdige tilbud om helse og utdanning.

Mange ser til dette landsmøtet med forventning. Men det er ikke ***alle*** forventninger vi skal innfri. Våre politiske motstandere vil lete etter uenighet og splid, der vi åpent diskuterer

politikk. Mange er opptatt av å sette søkelys bare på problemene. Men vi har ingen annen vei enn å diskutere oss igjennom også de vanskelige sakene og sammen finne fram til de holdbare løsningene. Vi må gå inn i den gjenstridige virkeligheten slik vi alltid har gjort; og bygge på våre lange tradisjoner som et demokratisk parti. Slik er det vi legger en samlet strategi - nå som før.
Ja, det skulle stå nydelig til med takhøyden her i partiet hvis landsmøtet var blitt sammenkalt sånn som det så ut i en del omtaler i mediene for noen uker siden. Jeg nevnte en del media. Men at vi skulle være sammenkalt for å notere oss partiledelsens syn på sakene. Her i dette partiet våger vi å ta debattene, ***før*** vi bestemmer oss. Og fullmaktene til å gå videre, de kommer fra dette landsmøtet. Men det er også et ansvar for landsmøtet; for landsmøtet vet i dette partiet hvilken makt og hvilken styrke og hvilket ansvar et landsmøte har.

Arbeiderpartiet har måtte trekke lasset etter at de borgerlige partiene ga opp å styre da motbakkene meldte seg på midten av 80-tallet. Det har vært en krevende tid.
Og så kan man spørre; har det vært verd all kamp og alt strev?
Ja, la oss spørre foreldrene til de 80.000 barna som har fått barnehageplass fordi vi fra 1986 av har satt fart i barnehageutbyggingen. La oss spørre alle de unge foreldrene som kan se fram til ett års foreldrepermisjon, i stedet for de 18 ukene mødrene hadde i 1986. La oss spørre de unge som har fått større sjanse til å skaffe seg høyere utdanning fordi det er blitt 20.000 flere studieplasser bare de siste to årene. Spør de eldre som har fått muligheten til en verdig avslutning på et langt, yrkesaktivt liv gjennom en mer fleksibel pensjonsalder og gjennom det samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og regjeringen som vi har klart å etablere. Spør minstepensjonistene som har fått gratis hjemmehjelp og hjemmesykepleie fordi vi har fjernet egenbetalingen. Spør de som i dag ser elver og vassdrag blir renere fordi innsatsen mot miljøproblemene er tredoblet.
Ja- det er verd strevet å kunne snu samfunnsutviklingen, sikre større rettferdighet og en jevnere fordeling.

Men, så til det aller viktigste spørsmålet som vi alle stiller oss, og som alle stiller til oss: Spør de 160.000 som ikke har ordinært arbeid å gå til.
Ja, da er ***mitt*** svar: Det slår vi oss aldri til ro med. Det er jobb nummer en. Men det er jobb nummer en for alle og en - ikke bare for sentrale tillitsvalgte. Det er ikke bare for Det norske Arbeiderparti, det er for alle i dette landet. Har dere fulgt med i stortingsdebatten, finansdebatten? For meg er det rystende å se hvordan andre partier forsøker å gi inntrykk av at løsningene er legio. Fra høyre og fra venstre side - totalt firkoblet fra den virkelighet som man tror at Arbeiderpartiet alene skal stå med. Det er dette landsmøtets hovedoppgave å lage et sosialdemokratisk handlingsprogram for 90-åra som først og fremst blir et program for å gjenreise den fulle sysselsetting. Og det programmet blir det beste å tilby det norske folk ved kommende stortingsvalg. Sysselsettingsutvalget , hvor flere partier faktisk våget å delta, ihvertfall nesten til slutt; de har vist at det er en krevende, men ingen umulig oppgave. Vi trenger en solidaritetskontrakt for arbeid til alle, som det heter også i forslaget til partiprogram.
Vi har mistet ti-tusener av arbeidsplasser i industrien i de siste årene. Vi trenger en inntektspolitikk som er bygget på solidaritet for å få kostnadene ned og sikre industriens plass i Norge. Bedre vilkår for å skape verdier og å gi rom for offentlig innsats det er nøkkelen til å sikre vår handlefrihet. Da kan også stat og kommune sette flere i arbeid.
Dere husker vår offensiv ved landsmøtet for to år siden, for å ta i bruk offentlige virkemidler for nettopp å styrke sysselsettingen. Det var den gangen det var 46% på meningsmålingene, dere husker det?

Vi har ført en aktiv og økonomisk politikk , en ekspansiv politikk. Nettopp for å bruke våre ressurser og styrke sysselsettingen. Bare i år bruker vi - dessverre kan man si - 40 milliarder ***mer*** over statsbudsjettet enn det vi får inn. Vi har investert milliarder i veier, jernbane, byggevirksomhet, miljøtiltak og omsorgssektor, for å skape arbeidsplasser og styrke næringslivets muligheter. Vi letter avgiftstrykket på en presset industri. Vi har satset milliarder på forskning for å legge grunnlaget for et framtidsrettet næringsliv. Vi har bygget om de statlige virkemidlene og vi har styrket statsbankene våre. Vi har styrket kommuneøkonomien.
Og da vet jeg at det er mange ordførere rundt omkring i denne salen. Og jeg vet dere strever som vi gjør med alt det dere gjerne skulle få gjort og gjerne skulle ha råd til. Men kommunene ***har*** faktisk - i faste kroner - vel 18 milliarder mer i år enn vi hadde i 1986. Og ***det*** hadde dere ikke hatt under en Høyre-regjering. Glemmer dere det av og til i debatten. Er det noen som glemmer det.
Men dessverre har vi mistet flere arbeidsplasser i privat virksomhet enn det vi har vunnet fram til i det offentlige.

Og hva har så vært alternativet til den politikken vi har ført?

Høyre foreslår at vi neste år kutter statsbudsjettet med 11 milliarder kroner. Vil 1 milliard ***mindre*** til kommunene gi arbeid til flere? Vil det gi større trygghet eller bedre omsorg? Vil 1 milliard ***mindre*** til aktive arbeidsmarkedstiltak bedre situasjonene for de ledige? ***Blir*** det mer optimisme i distriktene av å kutte overføringene til landbruket med 1 milliard neste år? Jeg tror det ikke.

I en tid hvor det mer enn noen gang er behov for en aktiv stat for å skape større verdier i vårt land, ja da vil Høyre redusere statens rolle og statens muligheter, mens vi isteden velger å slå tilbake mot den markedsliberalismen som preget 80-årene.
Høyrepolitikken som preget 80-årene betydde sterke angrep på likhetsidelaene og på velferdsstaten som system. Vi opplevde en "jappebølge". Angrepene på våre verdier, ja de nedfelte seg på en lang rekke områder. Statsbankene ble bygget ned og styringen svekket. Vi fikk en voldsom vekst i det private forbruket som var basert på lån. En rekke arbeidsplasser uten noe skikkelig fotfeste vokste fram. Mange bukket under da regningene kom.

Høyres nye partiprogram demonstrerer at denne verdikampen som vi står midt i, den vil fortsette på nitti-tallet. Høyres historiske rolle i norsk politikk er fortsatt å hjelpe dem som har mye til å få enda mer. Den linjen vet vi hva fører til: Økte forskjeller, en svekkelse av fellesskapet.
Vi ser det også i næringspolitikken. Høyre tror fortsatt at det offentliges oppgave kan begrense seg til å sørge for færrest mulige avgifter og lavest mulige skatter.
Etter 80-åras frislepp og høyredreining, har vi lært en viktig lekse: Behovet for den sosialdemokratiske viljen til å bruke staten er større enn noen gang.

Vi kan heller ikke gjøre som SV foreslår i ***sitt*** nye programforslag: Å strupe det næringslivet som skal skape verdiene gjennom en massiv skattlegging av næringslivet og å gjøre arbeidskraften dyrere ved å redusere arbeidstida mer enn lønna, og dessuten redusere utvinningstempoet på sokkelen og så snart som mulig si opp EØS-avtalen. Slå den summen der av gode forslag.
Nei, som sosialdemokrater så vet vi at den oppgaven vi står overfor, den er å få større fart i næringslivet - ikke å kvele det vi har.

Vi har en uvanlig politisk situasjon her i landet og det har vi hatt lenge. Den tradisjonelle borgelige politikken og blokken falt fra hverandre høsten 1990 - igjen kan man si. Det stiller større krav til ***alle*** partiers evne og vilje til å ta ansvar, for vi tjener ***alle*** det norske folk til syn og sist.
Men Arbeiderpartiet kan ikke alene ta ansvar for en helhetlig og forsvarlig politikk. For det må nemlig finnes løsninger som det står et reelt politisk flertall bak på Stortinget. Det vet alle dere som jobber i kommunestyrene rundt omkring, at sånn er det. Vi har ikke nok representanter i Stortinget så langt til å kunne satse bare på egne krefter og så stå løpet til vi vet at flertallet er sikret. Og de vanskelighetene som Arbeiderpartiet står oppe i, de er ikke Arbeiderpartiets alene. Det er jo landets problemer vi står overfor alle sammen. Og hvordan vi må løse dem, det må stå på alles dagsorden - ikke bare på vår. Det vi som har det beste svar, det er ikke det jeg snakker om her. Men andre kan ikke melde seg ut av den virkeligheten som vi alle må gi et helhetlig svar på.
Avisene skriver om "krise for Arbeiderpartiet". Men la oss spørre: Hvordan er det egentlig med andre partier i denne vanskelige tiden vi er inne i? - Et Høyre som har gått mot høyre og som nå står alene, fjernere fra makt og innflytelse enn på lang tid? - Et Fremskrittparti i indre oppløsning, der både unge og eldre trekker seg fra partiet i protest mot hverandre? Det er ikke noe å ta etter. - Et Senterparti som dyrker isolasjon og særinteresser og bekjemper de internasjonale avtaler som hele vårt samfunn er avhengig av? - Et Kristelig Folkeparti som ikke lenger kan følge Senterpartiet på denne ferden, som står igjen alene som mellomparti?
SVs leder sa i trontaledebatten at vår samarbeidsinvitt minnet ham om mannen som inviterte meitemarken med på fisketur. Men vi har ikke invitert til fisketur. Men så stiller vi heller ikke opp da som meitemark for alle andre partier. Vi inviterer ganske enkelt til et felles løft for å løse vårt alvorligste problem: Å få ned den alt for høye ledigheten. Og - vi bygger på den samme analyse som Sysselsettingsutvalget gjør. Det er en helhet som alle partier - og alle parter - må ta inn over seg; fagbevegelse, næringsliv og de politiske myndigheter. Vi kan ikke - slik SV gjør det i praksis - se bort fra hensynet til industri og verdiskapning.

Når Elkem nå permitterer hundrevis av ansatte. Og - til tross for det grepet som Finn og vi andre sammen har greid å legge, så er det et faktum at det viser hvor mange lokalsamfunn som er avhengig av industrien og det som skjer i andre land. Som fagforeningsleder Jan Ringstad i Sauda sier det: "De siste årene er alt snudd på hodet. Sauda er mer avhengig av verden enn vi tror." Det er mange som begynner og se en del sammenhenger og i Sauda er det veldig lett å se dem - og mange andre steder i vårt land. Det er ikke bare de ansatte i Elkem, hundretusener av arbeidsplasser i Norge er avhengige av å få solgt sine varer på markeder verden over.
Og - vi er ikke alene om problemene. De siste tallene tyder på at arbeids-ledighetene i Vest-Europa vil fortsette å øke, både i år og neste år, dessverre. I 1993 regner OECD med at antall ledige vil bli på godt over 18 millioner. Det betyr at hver tiende arbeidstaker står uten jobb. Og - det er en uakseptabel situasjon - partifeller - for sosialdemokrater, i Norge og i hele Europa.
Den store arbeidsløsheten kan ikke bekjempes med nasjonale tiltak alene.
Hvordan vi skal kunne påvirke våre økonomiske og politiske omgivelser i Europa i årene framover, er derfor et sentralt spørsmål for dette landsmøtet. Men allerede EØS-avtalen gir oss nye muligheter til å ta initiativ.
Derfor har vi i dag henvendt oss direkte til statsministrene i alle EF- og EFTA-land og til EF-kommisjonen i Brussel. Vi foreslår i et brev fra den norske Regjering, som nå er formannskap i EFTA, et nærmere samarbeid for å forsterke mulighetene for vekst og økt sysselsetting i Europa i årene som kommer. Vi foreslår at vi både ser på de offentlige investeringer, på miljø og utdanning for å få flere i arbeid. Samtidig må vi styrke samarbeidet om finans- og pengepolitikken for å kunne få ned rentene i hele Europa.

EØS-avtalen åpner nemlig for at landene kan be om konsultasjoner om viktige økonomiske spørsmål. Og er ikke ***dette*** viktig så vet ikke jeg hva som er det. Så nå tester vi ut avtalen dere, og ser hva den kan gi av viktige nye impulser. Mitt brev til statsministrene vil bli fulgt opp av finansministeren og handelsministeren overfor sine kolleger. Jeg vet ikke om noe viktigere - for alle land i dag og ikke minst for Europa som må ta et stort ansvar også for andre deler av verden og for fremtiden -at vi greier å få satt menneskene i arbeid!
Og - det er ***det*** vi kan bruke det nye samarbeidet i Europa til å få det til.

Partifeller, vi har mye å gjøre - her hjemme - og i fellesskap med andre. Hvis ikke ***vi*** slåss for ideen om "arbeid til alle", hvem skal da gjøre det; og - ***gjøre*** det på en skikkelig, ansvarlig , systematisk og langsiktig måte? Det er sosialdemokratiet som igjen må slåss for ideen om at vi ikke har råd til å la folk gå uvirksomme og bli offer for sosiale problemer, populistiske strømninger og miste tilliten til demokratiet. For det er det som nå skjer.
Vi har utfordret markedskreftene tidligere. Nå må vi gjøre det igjen, på en ny arena. Vi vil alltid slåss mot markedskreftene der hvor de truer arbeidsplasser og miljø.
Valutakrisene i Finland og Sverige viste sårbarheten for små land og hvor primitivt de internasjonale valutamarkedene fortsatt virker. Vi kan ikke leve med en situasjon som tillater at landenes økonomi gjøres til en hvilken som helst poker-pott. Derfor må vi bygge på våre felles erfaringer og samle kreftene på tvers av landegrensene. Hvordan skal vi ellers kunne sikre sysselsettingen, miljøet, rettferdigheten og demokratiet?
Vi må komme den illusjon til livs at hvert land er en øy som kan ordne sine problemer hver for seg. For det er bare en illusjon og vil alltid heretter forbli det. Sier ikke vi klart fra om at det er grenser for hva hvert enkelt land kan klare alene, og hva det er mulig å love, ja - så risikerer vi å få en voksende skepsis til alle våre demokratiske institusjoner og hele vårt politiske system. Da er ikke ropet på den sterke lederen langt unna.

En av de sakene som opptar mange mennesker i dag, frykten for at vi ikke kontrollerer forurensningene og giftig avfall fra produksjonene, er et typisk eksempel nettopp på faren for politisk avmakt.
Dette er den nye, store utfordringen til menneskenes evne og vilje til å styre; den nye, store utfordringen til sosialdemokratiet. Derfor har vi også tatt den på fullt alvor, og satset våre krefter, både ute og hjemme.
Vi skal fortsette miljøkampen med uforminsket styrke. Siden vi tok over i 1986 har vi tredoblet Miljøvern-departementets budsjett, og - tro det eller ei - det går faktiske fremover på mange områder her hjemme.
Men vi har ikke tenkt å slå oss til ro med det - vi må være miljøradikale. Det er selve naturgrunnlaget og folks helse og livskvalitet som dette dreier seg om.
Men, det er ikke noe mål å bli et null-vekst parti. Vi skal ha både vekst ***og*** miljø. Kampen for å redde miljøet kan ikke vinnes gjennom en kamp mot hverandre om økonomisk vekst, men gjennom en felles kamp for å endre vekstens innhold.

I vår stilte jeg - etter mange usaklige angrep; og jeg er ofte svært tålmodig veldig lenge - jeg stilte til slutt spørsmålet - på slutten av en artikkel i Aftenposten - til en av våre faste, norske miljøkritikere: Hvilket annet land har en bedre samlet politikk for miljø og utvikling enn den vi fører; hvilket annet land mener man da Norge skal ta eksempel av og følge etter? Jeg fikk aldri noe svar. Torbjørn du kjenner han godt - han gurun.
Men det kom et svar fra verdens miljøvernorganisasjoner nede i Rio; de ga svaret de: Ingen; ingen for Norge å ta etter! Men - jeg sier ikke dette for at vi skal være fornøyd med oss selv;

og skryte av oss selv. Det er ikke det som er hovedpoenget. Det er bare at et sted går grensen for usakligheten i den politiske debatten - og det blir verre og verre, partifeller.
Vi skal med denne anerkjennelsen fra miljøvernorganisasjonene i Rio forplikte oss til fortsatt innsats hjemme og ute. Vi skal stå med rak rygg i kampen for internasjonal solidaritet med verdens fattige, undertrykte og krigsherjede.

Partifeller,
Arbeiderbevegelsen er en idè-bevegelse. Likhet, frihet og solidaritet er rettesnor. Men vi har alltid tatt utgangspunkt i folks hverdag, når den praktiske politikken skulle utformes. Derfor har vi gjennom den brede debatten det siste året lagt så stor vekt på å analysere dagens samfunn og dagens utvikling. Vi må stikke fingeren i jorda, og se hvor vi er - for å vite hvor vi skal gå videre.
Vi ser godt at det er mange uløste problemer i vårt samfunn. Det er fortsatt for mange eldre som ikke får den tryggheten de trenger. Det er for mange syke og funksjonshemmede som føler utrygghet for framtida. Det er mange familier som sliter med store gjeldsproblemer. Mange barn som ikke får den omsorg de har krav på, verken fra foreldrenes eller samfunnets side. Vi har gatebarn også i denne byen, vi har mennesker som får ødelagt sitt liv på grunn av narkotika og alkohol. Og forskjellene i levekår mellom dem som har arbeid og dem som ikke har er vår viktigste utfordring.
Skal vi løse de problemene - og det skal vi; da er det nettopp slik at vi må forandre - fordi det igjen innebærer et større krav til oss alle; krav til hver enkelt av oss og til oss som samfunn om å se hvordan vi kan forandre. Det krever mer fellesskap, og en større evne til å la handling følge ord. For ord blir aldri nok.
Da kan vi ikke som høyrekreftene vil, redusere samfunnsinnsatsen, holde tilbake på samfunnsinvesteringene og gjøre skattelettelse til et overordnet mål.

Jeg ***vet*** hvilket engasjement og hvilken innsats - i fellesskapets tjeneste - for et bedre og varmere samfunn - som ***bor*** i dette partiet. Dere er alle selv eksempler på det. Og - dere representerer tusener av flere som velger å gå inn i sitt samfunn og for å bygge felles holdninger, felles tanker og følelser - finne frem til de felles grepene. Bare slik kan vi styrke og bruke vårt folkestyre til å gi barn, unge og eldre en bedre og tryggere hverdag.
Da trenger vi et Arbeiderparti som er både sterkt - og radikalt. La oss nå bruke alt vårt engasjement, vår overbevisning, våre kunnskaper og vår vilje til å ta nye tak ***sammen.*** Det er det som vil gjøre dette landsmøtet til det som nå ventes av oss alle: En politisk møteplass - for samling om våre verdier - til ny inspirasjon, til ny innsats og til samspill for det som vi tror på!

Takk for oppmerksomheten!

Gro Harlem Bruntland ønsket deretter velkommen til ordfører i hovedstaden, Ann-Marit Sæbønes.

Hilsningstale
v/Oslos ordfører Ann-Marit Sæbønes

Kjære landsmøtedeltakere, kjære gjester!
Det er virkelig en glede for meg og kunne ønske Arbeiderpartiets landsmøte hjertelig velkommen til Oslo. Oslo som i mange år var kjent som byen med det store hjertet. Oslo som var en foregangskommune og lå foran i tilbudet til befolkningen.

Så kom vanskelige tider og Oslo måtte foreta nedskjæringer som savner sidestykke i norsk historie. Oslo har i mange år preget nyhetsbildet. I de senere år har vi funnet avisfølgetonger under vignetten "Vår vannstyrte hovedstad" .... .

Oslo er en mangfoldig by. Den er hovedstad; sete for Storting, Regjering, Kongehus. Byen er sete for sentrale organisasjoner innenfor arbeidsliv, næringsliv. Den har sentrale læresteder og forskningsinstitusjoner og den sentrale presse og media har sete her.

Som hovedstad dekker Oslo viktige kulturoppgaver med de fleste av våre sentrale kulturinstitusjoner plassert. Organisasjonslivet i byen er mangfoldig. Oslo - hovedstaden - er derfor viktig for hele landet. Skal resten av landet blomstre - så må Oslo blomstre.

Med et innbyggertall på ca 460.000 er Oslo en storby og skiller seg klart ut fra de øvrige byer og tettsteder i landet. Innenfor Oslo er forskjellen i levekår omtrent som vi finner den fordelt i hele landet vårt. Enkelte av byens 25 bydeler har landets høyeste levestandard; andre den laveste. I enkelte bydeler har vi best helsetilstand; i andre den dårligste i landet. I enkelte bydeler finner vi høyest bostandard; i andre den dårligste. Hvem tenker over at vi ennå har tusen leiligheter uten innlagt bad eller klosset i Oslo. Miljø og forurensning følger det samme mønsteret.
Og for første gang har Oslo en arbeidsledighet som ligger over landsgjennomsnittet og den er ulikt fordelt mellom bydelene. Kontrasten i menneskenes levevilkår er større i storbyen enn i landet forøvrig.

Alt dette er forhold som stiller krav til Oslo Kommune som tjenesteyter. Det er tilsynelatende bred enighet om at vi ikke ønsker å ha så store og sosiale helsemessige forskjeller i byen vår. Men vi er faktisk uenige om midlene og om hvor stor del av velferden som skal være et fellesgode.
I desentraliseringsarbeidet som skjer i Oslo gjør vi alt vi kan for å redusere disse forskjellene.

Byens næringsliv har også gjennomgått betydelige endringer. Industriarbeids-plasser forsvinner, tjenesteyting og handel stagnerer. Kanskje ***vår*** aller viktigste oppgave nå er å se og å utvikle våre muligheter. Utnytte alle våre ressurser - offentlige og private - til å utvikle arbeidsplasser. Bare ved å legge forholdene til rette for å sikre arbeid kan vi skape grunnlaget for de tjenester kommunene ønsker å yte sin befolkning.

Som sagt, Oslo rommer det beste og det vanskeligste. Men til tross for problemene er Oslo en spennende og god by å leve i.
Vi er med rette stolt av marka og fjorden; og vi nevner dem ofte først når vi skal beskrive byens severdigheter. Det er noe urnorsk i det, og det viser vel at det norske folk - inklusiv byens innbyggere - egentlig ikke er veldig urban i sin natur. Drømmen om fjord og fjell, skog og åser og det egne huset med gjerdet rundt, sitter dypt i oss alle.

Det er kanskje ikke så rart når vi vet at bare en liten del av Oslos befolkning har besteforeldre som er født i byen. Men dette at vi har slekninger over det ganske land, ja det gir oss et godt utgangspunkt når eventuelle konflikter mellom by og land skal løses.

Jeg vet at landsmøtet har et tett og anstrengt program. Jeg skulle likevel ønske at dere hadde tid til å ta for dere av vårt gode kulturliv. Vårt kulturliv spenner fra teater, konserter, utstillinger, musèer til et veld av spennende restauranter.
I Oslo møter innbyggerne med innflyttere fra inn- og utland. Og i en slik smeltedigel trives og utvikles kulturen når den får gode vekstvilkår.

Landsmøtet skal diskutere store og viktige ting. Det er nok å nevne stikkord som hvordan vi skal møte utfordringen i Europa, utfordringen på arbeidsmarkedet, utfordringene vi har i velferdsamfunnet og utfordringene i miljøet vårt.
I noen av disse sakene er det dype motsetninger. Men nettopp motsetninger bryter meninger, bygger holdninger, skaper prosesser og endrer utgangspunktet. Sikkert er det at resultatet av landsmøteforhandlingene vil få stor betydning - også for Oslo.

Jeg ønsker landsmøtet lykke til. Håper det blir spennende og rike dager med konstruktiv meningsutveksling som vil styrke vår bevegelse.

Gro Harlem Brundtland takket Ann-Marit Sæbønæs for talen og hadde gleden av å fortelle landsmøtet at vi denne gang fikk høre hilsningstaler fra tre utenlandske gjester. Hun ga ordet først til Ulf Sundqvist, leder for det finske sosialdemokrati og ønsket han velkommen.

Hilsningstale
v/Ulf Sundqvist, Finlands Socialdemokratiska Parti.

Kære norska partivänner
På Finlands Socialdemokratiska Partis vägne vill jag framföra hälsning till DNA's kongress.

Vi vet alla att ni har viktiga och arbetsdryga dagar framför er. Jag hoppas att landsmötet skall bli en framgång för partiet och för hela det norska samhället.

Vi upplever en internationellt sett oerhört spännande tid. Bill Clinton förde demokraterna till en storseger i det amerikanska presidentvalet på ett reformprogram, som hans land så väl behöver. Budgetunderskott, arbetslöshet, fattigdom och miljöstöring är inte problem som borde höra hemma i världens rikaste stat och ledande nation.

Så mycket vi nu vet efter valutgången, kan vi hoppas på at dessa "facts of life" skall få en helt ny prioritering i USA. Den stora frågan blir nu, vad kommer den nya presidenten och hans administration att göra för att främja en fredlig internationell utveckling, med lösningsmodeller för de nya, stora problemen, som tornar upp sig.

För oss små länder med en öppen ekonomi, beroende av den internationelle ekonomiska utvecklingen, är det mycket angeläget att få veta, hur den nya administrationen ställer sig till

GATT-förhandlingarna. Ett handelskrig mellan USA, Europa och Japan vore det sista i en situation, då vi måste få tillväxt i den internationella ekonomien.

Såsom situationen internationellt nu ser ut finns det anledning till djup pessimism. Det behövs nye ideer, tillförsikt, progressivt tänkande och vilja till samarbete för att råda bot på stagnation, finanskriser och arbetslöshet.

Vi ser nu de politiska och ekonomiska problemen i Östeuropa i hela deres vidd. Finland och Norge är båda grannar til Ryssland, som upplever en tilltagande kris. Vart utvecklingen slutligen går vet vi inte, men det vi känner till av ekonomiskt förfall och miljöförstörning på våra gränder är oerhørt allvarligt.

Utan tillväxt och framsteg i de västliga ekonomierna blir den globala utvecklingen bara värre. Det var kontentan både i Willy Brandts storslagna internationelle insats, och likaså i Gro Harlem Brundtlands världsberömda och högaktuella rapport.

Den fortsatta europeiska intengrationen måste handla om både att lösa de tilltagande ekonomiska och sociala problemen i de deltagande länderna, och att med gemensamma krafter bidra till en livskraftig, solidarisk och miljöförbättrande internationell utveckling.

Trots alla tvivelsmål som uppstått om Maastricht-avtalets realism, och detaljinnehåll, är integrationen fortfarande lika positiv till sitt huvudinnehåll.

"Det handlar om demokrati", sa Trygve Bratteli till mig för tjugo år sedan. Jag minns det så väl, och han hade rätt. Nationalism, isolationism och främlingshat får inte bli de politiska fenomen som präglar morgondagens Europa.

Finland genomlever en djup ekonomisk kris. Vår BNP sjönk i fjol med 6.5. och i år med 2 procent. Investeringarna faller med över tio procent och arbetslöshetssiffran ligger på 14. Vår oerfarna och enkelspårigt borgerliga höger- centerregering har gjort läget bara värre. Den har fått devalvere Finnmarken, och har skruvat upp budgetunderskottet till 60 miljarder, 30 procent och det hotar tillta.

I den situation vi nu befinner oss är det helt motiverat att Finland ansöker om medlemskap i EG. Det är också nästan det enda vi socialdemokrater är ense med den nuvarande regeringen om. Vi har drivit fram beslutet om medlemskapet i Finland. Efter ett i det närmaste enhälligt beslut om EES i riksdagen, har vi igen fått vår avi från EG-komissionen.

Avin innehåller samma element som den Sverige fick. Finland har meddelat sig villigt att förhandla på Maastrichts villkor, utgående från vår egen säkerhetspolitiska grundsyn och från behovet av en egen försvarspolitik.
Från EG's sida framhåller man förståelse för övergångsperioden i fråga om vår lantbruks- och regionalpolitik.

Förhandlingarna hoppas vi kunna inleda i början av nästa år. Ingen ansvars-medveten politiker i Finland tror att EG kommer att vara något paradis, men de flesta är övertygade om, att Finland som gränsland skulle ha det oerhört mycket svårare att hävda sig utanför EG. Det kan inte EES-avtalet kompensera.

Den nordiska socialdemoktratin står inför stora utmaningar. Vi måste inse att vår position är strategisk, oavsett om vi står i regeringsställning eller opposition. I vårt kommunalval i Finland för tre veckor sedan gick vi upp till 27 procent, plus fem procent från riksdagsvalet för ett och ett halvt år sedan. Också vi börjar närma oss nordiska siffror i våre väljarunderlag.

Oberoende av utveklingen i Europa finns det många anledningar att ytterligare förstärka de nordiska samarbetssträvandena. Den senaste valutaoron visar hur svaga de små ekonomierna står på den internationella marknaden. Däför måste vi sätta in både nytt ideinnehålle och mera politiskt ansvar i vårt nordiska arbete.

De nordiska statsministrarna har kommit med konkreta förslag om nyordningar i Norden. Gro Harlem Brundtland har aktivt arbetat på förslagen, som förtjänar vårt understöd.

Inom SAMAK har vi börjat arbeta på ett ekonomiskt program för investeringar och arbete, och på ett program för Östersjö-området och Nord-Europa, där också Barentssamarbetet måste få sin givna roll.

Världen är full av hot, Europa är under omdanning, Norden hotar stanna upp. Arbetarrörelsen behövs lika mycket som någonsin. Framsteg, arbete, solidaritet och miljö är våra arbetsuppgifter. Låt oss göra detta tillsammans.

Jag hoppas på en god framgångsrik kongress för Det norska Arbeiderpartiet.

Gro Harlem Bruntland takket Ulf Sundqvist og ga ordet til partilederen fra Sverige, Ingvar Carlsson.

Hilsningstale
v/ Ingvar Carlsson, Det svenska Socialdemokratiske parti

Partivänner!
Det är en glädje för mig at åter få framföra en hälsning til Det norska Arbeiderpartiet från Det svenska Socialdemokratiske partiet.

Jag gjorde det for två år sedan - i rätt stark motvind för vårt parti. Vi låg 30 procent i opinionsundersökningar och kom lite där under så småning om och såg med viss avund mot det norska partiet som då hadde kongress och hadde 45 procent och stod i begrepp at bilda regering.

Våra motståndare i Sverige sa då att Socialdemokratien är en förbrukad kraft. Vi tilhörer historien - varför man nu hade berättad stor interesse för ett parti som tilhörer historien, begriper jag inte - för man hade parkerat oss städigt och man sa at nu kommer Socialdemokratien för alltid at förbli et 30 procents parti. Men - man underskattade vår förmåga att hålla ihop; att rida ut stormen, bekämpa oss i motvinden och före valet hade vi faktisk tagit tilbaka 10 procent av det vi hade tidigare tappat. Och den upgången har fortsat och nu ligger vi omkring 45 procenten - så rollerna här stort sett ombytta.

Men då vil jag säga allt återgår inte till det gamla. Norden är inte precis vad det har varit och därför skall vi dra några slutsatser at vi måste vänja oss vid större förändringar och häftigare kast i opinionen. Och det andra är det att när man er nere i svakka - och det kommer också de nordiska socialdemokratiska partier att vara - då gäller det inte att tappa modet; att inte tappa huvudet och inte tappa kurs. Utan med envishet, otålighet och med trofasthet företräda socialdemokratiets idèer - det är det det handlar om.

Och i Sverige säger ingen längre at Socialdemokratien er ett 30 procents parti - eller at vi har spelat ut vår roll. Därför att det märkliga faktum är det nu att trots att vi är minoritet, trots att vi är i opposition - så bara nödvändigt för Socialdemokratien å gå in och ta ett ansvar för att lösa den farliga och allvarliga kris som vi har hamnat i. Och sanningen er ju egentligen den att inte heller det norska partiet har ju majoritet; det er de borgerliga som har majoriteten. Men för at Norge skall fungera så behövs en arbeiderpartiregering i stället - det er fantastiskt.
Då kan man med visst fog stella frågan: Medan vi ändå måste regera - måste vi inte på något sätt se till att akseptera att det kanskje finnst något parti till vänster om Socialdemokratien och Arbeiderpartiet som suger upp en del röster; en del missnöjes röster. Ja - jag skulle bestemt varna för detta. För min erfarenhet under många år - i Sverige och utomlands - det er att skall man driva en radikal politik - då er det nödvändigt att då och då och i nutid ganska ofta orka ta svåra beslut. Och dessa partier i olika länder som uppträder til vänster om socialdemokratien; dom har jamvel ett gemensamt - att dom inte orkar ta dessa svåra beslut. Och därför inte är några pålitliga, hållfasta företrädare för radikal politik. Vill man välja radikal politik, då finns det bara en väg att gå; det är att stödja socialdemokratien, byggja upp ett starkt arbeiderparti vare sig i Sverige eller Norge.
Och vi har bettre möjlighet änn på länge att gå till offensiven. Jag tror att valet i USA förebådar något nytt, något viktigt. Att det åter är våra ideer, våra värderingar som nu behövs. Att politiken håller på att återupprättas, och att det är ideen om solidaritet, rättvisa och ansvar som nu gäller. Och i den offensiven - och det säger jag ärligt och öppet til er - så anser jag att Det norska Arbeiderpartiet har en stor och viktigt roll att spela.
Därför att det ni skall diskutera ved landsmötet här; det är inte slutet på något gammalt utan det är början på noget nytt. Det er detta landsmötet som skall dra upp riktlinjerna för en ny tid och det är därför era beslut inte bara är viktiga, utan också svåra. Och det är viktigt för utvecklingen i Norge, det är viktigt för samarbetet i Norden och det är viktigt för hela den internationella socialdemokratien. Samtidigt är jag bergfast övertygad om att ni kommer till att klara den uppgiften. Därför att ni har de grundläggande värderingarna. Därför att ni är ett starkt parti med många medlemmar över hela Norge som företredere. Därför att ni har ärfarenhet från ett ansvarsfullt regeringsarbete. Och sist men inte minst därför ni som partiledare har en av världens stora politiska ledare i dag.

Ja - partivänner. Jag vet att tidsprogrammet är pressat så nu vet ni varför vi gäster följer er kongress med ett sånt oerhört stort intresse och att vi hoppas att lära mycket av er kongress och vi önskar er all framgång.

Gro Harlem Brundtland takket Ingvar Carlsson og etter mange inspirerende bidrag fra kultur og frem til siste hilsningstale, gikk hun over til konstitueringen av selve landsmøtet.

Dagsorden pkt. 2 - KONSTITUERING

a) GODKJENNING AV FULLMAKTENE
Følgende innstilling fra Fullmaktskomiteen ble lagt fram av leder Vigdis Ravnøy fra Hordaland.

Fullmaktskomiteen ble oppnevnt av sentralstyret i møte 12. novembver 1992 i overenstemmelse med partiets lover, paragraf 6, punkt 4. Komiteen fikk følgende sammensetning:

Vigdis Ravnøy,	Hordaland,	leder
Karl Sverre Holdal,	Nordland	
Tove Dragland,	Vest-Agder	
Laila Roel,	Nord-Trøndelag	
Gunnar Mosbron,	Rogaland	
Asbjørn Kristoffersen,	Partikontoret	sekretær

Fullmaktskomiteen har i møte 5. november 1992 kontrollert fullmaktene i henhold til Landsstyret vedtak i møte 7. til 9. februar 1992 og fordeling av landsmøteutsendiga som er foretatt i overenstemmelse med partiets lover paragraf 6, punkt 2. Videre har komiteen gjennomgått fullmaktene som er sendt inn av fylkespartiene slik partiets lover paragraf 6, punkt 4 bestemmer.

Følgende representanter har meldt forfall og vararepresentanter er innkalt og møter i deres sted:

Repr. nr.	017	Roar Skansen,	Østfold	Vararepr.	Håkon Lorentzen
"	024	Bjørn Loge,	Akershus	"	Øyvind Ottesen
"	069	Bente W. Fjeld,	Hedmark	"	Per L. Gundersen
"	112	Anne-Lise Aune Lie	Vestfold	"	Turid S. Henriksen
"	164	Per Kragseth	Hordaland	"	Kari Manger
"	168	Leif Lund	Hordaland	"	Pål Z. Nielsen
"	223	Randi Sunde Gran	N-Trøndelag	"	Jostein Storslett
"	248	Jan H. T. Olsen	Troms	"	Anita Sebelonsen
"	285	Bjørn Rudå	Oslo	"	Bjørn Nordhaug
"	290	Åse Pedersen	Oslo	"	Sigrun Mæland

Representant nr. 138 Arlid Brækken, Vest-Agder og representant nr. 246 Finn Knutsen, Nordland deltar i landsmøtet som landsstyremedlemmer, og vararepresentantene Rolf Tore Klungeland, Vest-Agder og Gunnar Brekimo, Nordland møter som landsmøterepresentanter i stedet.

Svalbard Arbeiderparti møter med 1 representant, slik partiets lover paragraf 6, punkt 2 bestemmer.

Ved åpningen av partiets 54. ordinære landsmøte var det møtt fram 295 representanter med stemmerett av ialt 300 herav 12 vararepresentanter.

Følgende representanter:

nr. 014	Lisbeth Antonsen,	Østfold
nr. 047	Sverre Kr. Fjeld,	Hedmark
nr. 115	Hanne Therese Berg,	Vestfold
nr. 189	Karita Bekkemellem,	Møre og Romsdal
nr. 200	Harald Stokke,	Møre og Romsdal

har ikke møtt fram, men komiteen er underrettet om at de vil ankomme landsmøtet i løpet av dagen.

Fullmaktskomiteen konstaterer at alle fylkespartiene har oppfylt kvoterings-bestemmelsen. 144 representanter er kvinner, og 156 er menn. Den prosentvise fordeling utgjør 48% kvinner og 52% menn. 6 av fylkespartiene møter med lik fordeling av kvinner og menn, og fra 3 av fylkespartiene er andel kvinner større enn andel menn.
Komiteen har ved sin gjennomgang funnet alle fullmakter i orden, og innstiller overfor landsmøtet at fullmaktene godkjennes.

Innstillingen er undertegnet av fullmaktskomiteens medlemmer.

Partilederen takket fullmaktskomiteen og spurte om noen ønsket ordet til innstillingen.
Vedtak: Fullmaktskomiteens innstilling enstemmig godkjent.

b) GODKJENNING AV INNKALLINGEN
Landsmøtet er innkalt i henhold til lovens paragraf 6, 3. ledd og med brev til alle avdelinger av 11. mars 1992.

Ingen ønsket ordet til innkallingen.
Vedtak: Innkallingen enstemmig godkjent

c) GODKJENNING AV DAGSORDEN
Landsstyrets forslag er tatt inn i landsmøtehefte nr. 1 som delegatene har fått tilsendt.
Ingen ønsket ordet til dagsorden.
Vedtak: Dagsorden enstemmig godkjent.

d) GODKJENNING AV ARBEIDSORDNINGEN
Arbeidsordningen er inntatt i landsmøtehefte nr. 1.
Ingen ønsket ordet til arbeidsordningen.
Vedtak: Arbeidsordningen enstemmig godkjent.

e) FORSLAG TIL FIRE DIRIGENTER:

Bengt Martin Olsen,	Sentralstyret, Hordaland
Kirsti Kolle Grøndahl,	Stortingsgruppa, Buskerud
Gudmund Gjengaard,	Sør-Trøndelag
Grethe W. Bjørlo,	Møre og Romsdal

Ingen andre forslag.
Vedtak: Alle enstemmig valgt

f) FORSLAG TIL FIRE SEKRETÆRER:

May Britt Lunde,	Aust-Agder
Gunnar Breimo,	Nordland
Berit Bilet,	Oslo
Per Ottesen	Oppland

Ingen merknader.
Vedtak: Alle enstemmig valgt.

g) FORSLAG TIL BERETNINGS- OG PROTOKOLLKOMITE

Laila Øygarden,	Landsstyret, Aust-Agder,	leder
Gunnar Krogstad,	Sør-Trøndelag	
Randi Svarstad,	Sogn og Fjordane	
Karsten Solend,	Østfold	
Mai-Lis Bråthen,	Buskerud	
Hans Kjelsrud,	Partikontoret,	sekretær

Ingen merknader.
Vedtak: Alle enstemmig valgt.

h) FORSLAG TIL REISEFORDELINGSKOMITE:

John Leren,	Møre og Romsdal,	leder
Marit Brynhildsen,	Oslo	
Grethe Bang,	Nordland	
Liss Sørum	Partikontoret,	sekretær

Vedtak: Alle enstemmig valgt

i) FORSLAG TIL REDAKSJONSKOMITE FOR ORGANISASJONS- OG LOVSAKER

Solveig Torsvik,	Sentralstyret, Akershus,	leder
Britt Hildeng,	Landsstyret, Oslo	
Arve Bakke,	Møre og Romsdal	
Laila Roel,	Nord-Trøndelag	
Richard Trælnes,	Vestfold	
Ivar Bollmann Pedersen,	Aust-Agder	
Tor Arne Strøm,	Nordland	
Ivar Nervik,	Sør-Trøndelag	
Helga Rullestad,	Rogaland	
Arnt Haugen,	Telemark	
Beret Bråten,	AUF	
Vigdis Ravnøy,	Hordaland	
Britt Sofie Illguth,	Troms	
Finn Jota,	Partikontoret,	sekretær

Ingen andre forslag.
Vedtak: Alle enstemmig valgt.

j) FORSLAG TIL REDAKSJONSKOMITE FOR PARTIPROGRAMMET OG ANDRE POLITISKE SAKER:

Kjell Borgen,	Sentralstyret, Hedmark,	leder
Jens Stoltenberg,	Sentralstyret, Oslo	
Trond Giske,	AUF	
Sylvia Brustad,	Kvinnesekretariatet, Hedmark	
Gunnar Mathisen,	Sentralstyret, Finnmark	
Rolf Lasse Lund,	Akershus	
Jan Petter Rasmussen,	Rogaland	
Finn Knutsen,	Nordland	
Karin Kjølmoen,	Landsstyret, Nord-Trøndelag	
Ranveig Frøiland,	Hordaland	
Solbjørg Lervik,	Østfold	
Synnøve B. Klemetrud	Oppland	
Åse Morin	Buskerud	
Siri Bjerke	Partikontoret,	sekretær

Ingen merknader.
Vedtak: Alle enstemmig valgt.

k) FORSLAG TIL VALGKOMITE:

Yngve Hågensen,	Sentralstyret,	leder
Åshild Hauan,	Kvinnesekretariatet	
Tor Ottar Karlsen,	Landsstyret, Buskerud	
Ivar Leveraas,	Oslo	
Åshild Bendiktsen,	Landsstyret, Troms	
Liv Landaas,	Vest-Agder	
Sverre Tangen,	Sør-Trøndelag	
Turid Opedal,	Telemark	
Astrid Nistad,	Sogn og Fjordane	
Arvid Nyberg,	Hedmark	
Rita Ottervik,	AUF	
Bjug Ringstad,	Oppland	
Arne Øren,	Østfold	
Martin Kolberg,	Partikontoret,	sekretær

Ingen merknader.
Vedtak: Alle enstemmig valgt.

Partileder Gro Harlem Brundtland så seg ferdig med konstitueringen og erklærte dermed det 54. ordinære landsmøte for åpnet.

Partilederen hevet formiddagsmøtet kl. 13.45.

Ettermiddagsmøtet torsdag 5. november 1992

Dirigent Bengt Martin Olsen startet møtet kl. 15.15. Deretter sang forsamlingen "Ta hverandre i handa og hold" ledet av Ivan Sundal.

Dirigenten leste opp innkommet telegram til Det norske Arbeiderparti fra formann i Det islandske Arbeiderparti:

"Jeg ønsker dere et fremgangsrikt og vellykket landsmøte. Jeg hadde lenge sett fram imot å være tilstede ved dette historiske landsmøtet, men problemer på hjemmefronten forhindrer meg i å reise bort."

Jon Baldvin Hannibaldson
formann for Det islandske Arbeiderparti
Utenriksminister

Dirigenten leste opp innkommet permisjonssøknad fra Tore Nordtun, Landsstyret, Rogaland som søkte permisjon grunnet annet oppdrag f.o.m 5.11. kl. 14.00 t.o.m. 6.11. kl. 16.00.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøknaden innvilget.

Dirigenten gjorde oppmerksom på at talelistene fra delegasjonene skulle leveres til Hans Kjeldsrud fra partikontoret, slik at man fikk en oversikt over antall talere til alle tre debattene og tiden som sto til disposisjon.

Dagsorden pkt. 8 - PARTIPROGRAMMET

Et samfunn i forandring - Sosialdemokratiets utfordringer
Innledning v/ partileder Gro Harlem Brundtland

Kjære partifeller!
I vårt parti tror vi på menneskenes muligheter til selv å skape sin historie. At vi ikke er prisgitt utviklingens usynlige krefter. Gjennom en felles politisk innsats kan vi selv forme vår framtid.
"Mer fellesskap" det er tittelen på vårt sosialdemokratiske program for 90-åra. Målet vi har satt oss for dette viktige politiske tiåret er å utvikle et tryggere og mer rettferdig samfunn med arbeid til alle og økt livskvalitet for den enkelte.
De tyngste - og viktigste - løftene i oppbyggingen av det norske velferdssamfunn er tatt i fellesskap. Også veien videre må vi gå sammen. Den sosialdemokratiske modellen hvor vi forener den enkeltes frihet med fellesskapsløsninger, har vist seg å gi de beste resultatene. Åtti-åras høyrebølge og det økonmiske frisleppet det slo feil. Det så vi ikke bare i Norge. Erfaringene taler sitt klare språk: Vi trenger mer fellesskap. Vi trenger en sterkere politsk styring. Vi trenger mer sosialdemokrati.

Ideen og verdiene samler oss. Det ser vi i den brede debatten vi har hatt ute i hele partiet. Vi bygger på menneskenes likeverd og omtanke for hverandre. Vi bygger på rettferdighet og på solidaritet. Vi vet at vi må ta felles ansvar. Vi vil ha et samfunn med små forskjeller, der alle får utvikle sine evner og krefter. Dette er det grunnlaget vi vil bygge videre på.
Vi har viljen til å bygge landet gjennom felles løft. Men hver generasjon må gjøre sine erfaringer og finne fram til nye løsninger. Vi tegner ikke framtidas samfunnet en gang for alle.

Og det minst av alt i en tid hvor diagnosen faktisk er like alvorlig som den er klar: ***Det kan gå den gale veien.*** Verdens økonomien er i ulage. Europa opplever strid og krig i øst og uro i vest. Norden er inne i sin vanskeligste økonimiske periode siden andre verdenskrig. Arbeidsledigheten er også en del av den internasjonale situasjon, hvor alle landene nå rammes av de svake konjunkturene. Dette er forhold som vi også må ta med oss når vi skal analysere hvilke problemer vi faktisk står overfor.
Siden Regjeringen startet sitt arbeid for 700 dager siden, har arbeidsløsheten i vårt land økt med 14.000 - fra 112.000 til 126.000. Og det er vi i Regjeringen og Arbeiderpartiet de aller første til å beklage. Men vi må nok se litt på hva som er skjedd i andre land i denne perioden; hvor ledigheten i Finland for eksempel har økt med 228.000; Sverige med 145.000 - og av dette tallet for Sverige har 120.000 kommet bare i løpet av det siste året. Dette bare viser oss hvilke store oppgaver vi alle står overfor. Årene som kommer vil stille samfunnet overfor utfordringer som Norge ikke har møtt i den siste generasjonen
Når vi i disse dager skal legge sluttsteinen på programarbeidet vårt, må vi ha klart for oss hva utgangspunktet er. Det er ikke et samfunn uten mangler og skjevheter, men det er heller ikke et samfunn preget av armod.
Det er mye som er gjort. Bare for den siste regjeringsperioden vår, de 700 siste dagene fram til dette landsmøtet, kan vi legge fram et regnskap som over 117 sider viser små og store saker vi har løst. Men samtidig med at vi har lagt oppgaver bak oss, ja så har vi nye utfordringer foran oss. Derfor må vi videre.

Vi har delt oppgaven mellom oss, Torbjørn, Gunnar og jeg. I min innledning til programdebatten - som også må omfatte det Samepolitiske manifest - vil jeg konsentrere meg om det ideologiske utgangspunktet, om samfunnsanalysen som utkastet bygger på, og om hvilke svar den internasjonale og teknologiske utviklingen krever av oss.

Hva preger hverdagen og den perioden vi nå er inne i? Hvordan opplever vi samtiden og utsiktene framover? Hva vet vi, hva aner vi og hva føler vi?
Her tror jeg det er noen stikkord som skiller seg ut: Forandring og usikkerhet - og for mange også uro og utrygghet.

Forslaget til partiprogram tar utgangspunkt nettopp i disse følelsene. Hvordan kan vi, i en tid så preget av rivende utvikling, sammen feste de politiske grepene? Hvordan kan vi sammen forstå og håndtere endringskrefter som griper inn på alle livets områder?
Eksemplene på disse endringene - de er mange og de er konkrete nok. Tenk bare på mediautviklingen med satelittene og fjersynskanalene, eller på oppfinnelsene og de nye hjelpemidlene innenfor medisinen. Her ledes ny teknologi, internasjonale kunnskapsoverføringer og ganske kompliserte forandringskrefter rett inn i din og min hverdag.

På noen ganske få år har vi også fått en ny arbeidsdeling mellom landene. Hvis vi ser oss rundt, hjemme i vår egen stue, eller på vårt eget kjøkken; for ikke å snakke om på parkeringsplassene - ser vi at mesteparten av de forbruksartiklene som vi omgir oss med, de er laget i andre land. Mange varer som vi tidligere laget selv, de henter vi nå fra utlandet. Og dette må vi betale for ved å selge til andre det vi selv kan produsere bedre eller billigere og helst begge deler - og som utledningene derfor gjerne vil kjøpe av oss.
Jo mer vi kjøper av varer som biler, radioanlegg og videokamerar fra utlandet, jo oftere vi reiser til syden - jo mer må vi få solgt til utlandet av varer som fisk, aluminium, olje og gass, eller tjenester som skipsfart og reiseliv.

Men dette gjelder ikke bare hos oss. I USA lages det snart ikke fjernsynsapparter lenger. Dette viser at spesialisering og omstilling ikke bare er en utfordring for oss og for de små landene. Og det stiller oss igjen overfor nye krav. Vi må tenke nytt og utnytte våre råvarer og evner på en bedre måte.

Slik er den åpne norske økonomien, og slik veves landene stadig tettere sammen, i en gjensidig avhengighet. Det påvirker ikke bare hverdagen vår, det påvirker i stor grad også de mulighetene vi har til å styre vår eget samfunn.

Med den sterke strømmen av varer og tjenester over landegrensene som vi har sett utvikle seg de siste ti-årene, følger en økende betalingsstrøm og sterkere bevegelser av kapital mellom landene. Og det påvirker våre muligheter til å kunne styre kapitalen. Det sier litt om farten i datateknologiens tidsalder, at det tar bare sekunder å flytte pengesummer kloden rundt, og ikke minst: Flytte penger fra valuta til valuta. Og dermed har vi også fått et helt annet og mer gjennomgripende internasjonalt kapitalmarked, med nye behov og krav til internasjonale politiske styringsredskaper. Den valutauro og usikkerhet som vi opplevde tidligere i høst, viste hvordan et land kan komme opp i store vanskeligheter, og hvor viktig det vil være at landene her klarer å opptre i fellesskap for å beholde sin handlefrihet overfor disse kapitalkreftene.
Internasjonaliseringen av produksjon og forbruk har ført til en maktforskyvning til fordel for kapitalkreftene, på bekostning av politiske og demokratiske organer.

Programforslaget gir et helhetlig svar på den utfordringen. De demokratiske kreftene må ikke bare styrkes innenad; inne i hvert enkelt land og forenes på tvers av landegrensene. Det er sosialdemokratiets svar på de store internasjonale utfordringene. Utfordringer som direkte påvirker hverdagen for hver enkelt, enten det truer våre arbeidsplasser eller er med på å skape nye.
Vårt politiske arbeid på ulike plan - lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt - må forenes i ett grep: Det sosialdemokratiske grepet.

Noen partier, særlig SV og Senterpartiet, bygger nå sin politikk på troen om at vi kan klippe av disse forbindelsene og skjerme oss mot de internasjonale utfordringene og forandringene ved å reise gjerder mot omverdenen. Men den veien tror vi ikke noe på. Vi kan velge ***hvordan*** vi vil samarbeide med andre land. Men vi kan ikke velge oss ***bort fra*** den internasjonale virkeligheten og fra påvirkningene som når også oss fra det som skjer i våre naboland og i verden omkring oss.
I årene framover blir vi ikke mindre, men ***mer*** avhengig av å handle med andre. Skal vi kunne sikre verdiskapningen og øke sysselsettingen - og det skal vi. Ja - så må det skje ved at vi fortsatt deltar i den voksende verdenshandelen, en verdenshandel som nå må åpne seg for de fattige landene - og tjene også deres interesser og behov. Det er slik vi har bygget opp den velstand vi har i dag. Og det er bare slik vi kan skape arbeid til alle og trygge vårt velferdssamfunn framover.
Det er ikke noe alternativ - partifeller - for Norge å vende ryggen mot et åpnere internasjonalt samfunn - det er der og det blir der. Hvorfor gikk det forresten så galt både med miljøet og med den materielle utviklingen i Øst-Europa? Jo, bl.a. fordi de stengte seg inne, økonomisk og politisk. De mistet impulsene, de mistet mulighetene som et åpnet samkvem med andre land kunne ha gitt dem.
Vi kan bare skape arbeid til alle ved å ta utgangspunkt i de teknologiske og internasjonale forhold som vi er en del av. Vi må gjenvinne den politiske og demokratiske styringen der hvor markedskreftene i dag altfor mye rår grunnen.

Den voldsomme teknologiske utviklingen kan virke skremmende der den ofte kaster helt om på produksjonsmetoder og produkter. Men hvis vi ser i ettertid, så ville ikke vi vært mange av disse nyvinningene foruten. Den siste teknologiske endringsbølgen har revolusjonert våre kommunikasjonssystemer, gjort telefonene billigere og bidratt til at de fysiske avstandene blir kortet ned. Den har gitt oss mindre energikrevende transportsystemer. Den har automatisert betalingsformidlingen.
Teknologien har løst oss fra mye fysisk slit. Og - enda viktigere: Den har frigjort ressurser som vi har god bruk for til andre oppgaver. Denne utviklingen - partifeller - er ikke vår fiende, men en alliert i arbeidet med å løse oppgaver som i dag ikke er løst. Den gir oss muligheter vi aldri før har hatt, også til å løse en rekke av miljøproblemene våre også.

Men - det er også en del av den teknologiske utviklingen at bedrifter legger om; at de reduserer arbeidsstokken sin. Mange arbeidsplasser i industrien er blitt borte de siste årene nettopp på grunn av ny teknologi og rasjonalisering. Likevel kan vi slå fast at det er nesten en halv millioner flere i arbeid i dag enn for tjue år siden her i landet - men arbeidsoppgavene, de har endret seg. Det er flere som jobber i omsorgsyrkene enn det er industriarbeidere. Vi har langt flere kulturarbeidere enn veiarbeidere. Det er flere som driver med undervisning og forskning enn jordbruk og fiske. Slik ser vi at produksjonsoppgaver legges om og at yrkesmønsteret i samfunnet vårt forandrer seg. Og dette er en utvikling som vil fortsette.
Siden 1986 er det blitt ca 75.000 flere arbeidsplasser i stat, fylker og kommuner. Når så arbeidsløsheten likevel har økt i vårt land, ja så forteller det oss klart at det er tapet av arbeidsplasser i den private del av vår virksomhet som har rammet oss hardest i disse årene.
Derfor kan vi ikke få arbeid til alle, hvis vi ikke også klarer å fornye vår industri og vårt private næringsliv.
Den jobben kan vi bare klare gjennom en aktiv innsats og et samarbeid mellom myndigheter og næringsliv, mellom ansatte og eiere. Det er bare slik vi kan få et næringsliv som vil lykkes i den åpne, internasjonale konkurransen.
I møte med 90-åras problemer og muligheter blir et næringsliv overlatt til seg selv egentlig sjanseløst. Da kan ikke svaret være å svekke offentlig sektor, redusere styringen og håpe på at næringslivet skal klare jobben alene, slik Høyre legger opp til.
Nei - men svaret kan heller ikke være, slik andre partier gjør, å lukke øynene for den internasjonale virkeligheten, stikke kjepper i hjulene for økonomisk samkvem med andre land, skattlegge bedriftene så hardt at de knekker sammen og så forsøke å fordele goder som det ikke er penger til.

Det finnes bare ***en*** hovedvei videre for å styrke sysselsettingen. Det må føres en helhetlig politikk for verdiskaping og velferd. Vi må se det internasjonale i sammenheng med det nasjonale. De ulike partene i samfunnslivet må fortsatt utfordres og ja, vi må innbys til å gjøre en innsats - hver på sine felt - men ut fra et felles ansvar.
Vi legger opp til et solidaritetsalternativ. Slik også Sysselsettingsutvalget har gått inn for. Vi må trekke i lag - og vi må trekke i samme retning. Vi må samarbeide om inntektspolitikken slik at kostnadene ikke igjen løper løpsk og gjør norske varer og tjenester dyrere. De siste årene har vi styrket næringslivets konkurranseevne med 10% og det har vært litt av en jobb. Det har vært mye tungt og mye slitt, men jammen har det vært helt nødvendig. Men det er ikke nok - vi må styrke den med 10% til, hvis våre bedrifter skal vinne kampen om kundene, både ute og hjemme.
Vi kan ikke la en Vegar Ulvang stille til start 3 kilometer bak de andre på 3 mila i OL. ***Det er det*** mange av våre arbeidsplasser gjør i konkurransen med andre, fordi kostnadsnivået hos oss er høyere. Derfor må vi kutte ned distansen ved å bedre vår egen evne til å konkurrere.

Vi må ha en rettferdig fordeling. Vi får ikke alle med oss her hvis vi ikke deler byrdene. Vi godtar ikke skatteunndragelser, svart arbeid eller andre former for å lure seg unna og snyte fellesskapet uansett hvor det skjer. Derfor skjerper vi kontrollen og går nå langt kraftigere til verks enn noen gang for å avsløre svart økonomi i alle sine avskygninger. Vi vil heller ikke ha folk hengende i gyldne fallskjermer. Det der - det må nå høre fortida til. - Om det vil jeg si et ekstra ord i alvor: Ærlige arbeidende mennesker i vårt land - de vender seg imot dem som mener at et lite ledersjikt har krav på millionlønninger. Det strider mot den sunne rettferdighetssans. Skal vi gjøre jobben her i landet - ja så kreves det en solidarisk holdning som alle slutter opp om!

Vi må bruke mer på investeringer, i veier og jernbane, i utdanning og i forskning, velferd og miljø. Men når det er sagt - så betyr det at vi må bruke mindre enn det vi gjør nå på passive overføringer, så vi har penger til å skape arbeid for flere.
Vi må satse enda sterkere på utdanning enn vi har gjort de siste årene - og det har ikke vært lite; det har vært litt av et løft. Men vi må satse enda mer, fordi vi i årene framover må leve mer av vårt vett, vår oppfinnsomhet og vår evne til å løse oppgavene bedre og billigere. Grunnlaget ligger fortsatt i våre rike naturressurser; fisken, skogen, vannkraften og oljen. Men merk dere rekkefølgen. Vi må bli flinkere til å bearbeide produktene før vi selger dem. Vi må skape nye produkter, vi må komme i front, slik som vi har gjort innen oljesektoren. Det er slik vi kan skape flere arbeidsplasser, ikke minst i distriktene.

Tydeligere enn kanskje noen gang ser vi nå sammenhengen mellom næringspolitikk og velferdspolitikk. Det går som en rød tråd igjennom programforslaget: Hva vi kan fordele, forbruke, hva vi kan investere, det er avhengig av det vi klarer å skape og produsere. Det er veldig enkelt - det er ingen som er i tvil om det når de tenker på sin egen private økonomi. Gjennom et sterkt og sunt produksjonsliv så sikres inntektsgrunnlaget for våre fellesgoder, for velferdsstaten og dermed for den sosiale tryggheten.
For målet med all politikk er jo å bedre folks hverdag. Vi har alltid hatt som mål å bedre livskvaliteten for den enkelte.
Og da er det slik at teknologi og kapital er til for menneskenes skyld, ikke omvendt. Utviklingen av velferdssamfunnet har gitt grunnlaget for en radikal bedring av livskvaliteten for den enkelte. Av og til ser det ut som man glemmer det, men det er veldig viktig å forstå hvordan det skjedde. Vi har ikke bare fått en høy materiell levestandard for de aller fleste av oss, vi har også fått større muligheter for livsutfoldelse.
Den siste levekårsundersøkelsen viser at folk flest mener de at de har fått det bedre, også i de siste tiåret. Langt flere enn før deltar i idretts- og friluftsaktiviteter. Aldri før har så mange gått i teater, på kino og konserter. Langt færre oppgir at de er ensomme. Færre oppgir at de lever i et dårlig bomiljø.
Og - dette sier ikke jeg for at vi skal legger lokk over eller skjule at det fortsatt er mangler i samfunnet. Det har vi tenkt å følge opp, også svakhetene og ulikhetene som avdekkes i levekårsundersøkelsen. Vi ser godt de mange uløste problemene. De eldre som ikke får den omsorg og trygghet de trenger. Syke og funksjonshemmede som ikke får den behandling de trenger. Familier som sliter med store gjeldsproblemer. Og barn som ikke får nok omsorg, kanskje verken fra foreldre eller samfunn. Mennesker som får ødelagt sitt liv av narkotika eller alkohol, og forskjellene mellom de som er i arbeid og de som ikke har det. Og det er det aller mest alvorlige.
Politiske beslutninger alene kan ikke garantere oss et godt liv. Derfor må vi fortsette med å bygge ut livskraftige, sosiale nettverk i nærmiljø og arbeidsliv. Velferdssamfunnet skal ikke

bare yte, like viktig er det at det stimulerer oss alle til deltakelse og ansvar, ikke bare for oss selv men for hverandre.
Derfor skal vi fortsatt støtte opp under det viktige arbeidet som skjer på frivillig grunnlag i vårt samfunn. Organisasjonslivet blomstrer sterkere enn før, flere enn tidligere oppgir at de utfører privat omsorgsarbeid. Alt dette verdifulle arbeidet kan vi aldri erstatte med offentlige ordninger. Det har aldri vært heller Arbeiderpartiets mål og mening at alt mennesker imellom skulle overtas av en eller annen institusjon.
Som jeg sa på landsmøtet i 1989: "Vi vil gjenreise respekten for og plikten til å gjøre en innsats". Og jeg har lyst til å gjenta også en annen ting: "Vi skal gjøre velferdsstaten mer menneskelig og mindre byråkratisk".
For vi trenger den enkeltes innsats også på dette området. Ikke bare fordi det offentlige aldri kan løse alle oppgaver, men fordi dette er en så viktig del av den varme, den omsorg, livskvalitet vi ønsker å ha i vårt samfunn. Samspillet, samarbeidet og fellesskapet med andre, det kan vi aldri være foruten.

For å virkeliggjøre våre mål om arbeid, miljø og rettferdig fordeling ser vi at vi ikke bare må gjøre en innsats her hjemme hos oss selv - men at vi samtidig må gjøre oss sterkere gjeldende internasjonalt.
Vi må ta inn over oss alvoret: Framover er bare det som er ***økologisk*** forsvarlig, også ***økonomisk*** forsvarlig. Vår solidaritet må nå også omfatte fremtidige generasjoner.
Og marsjordren som kloden gir oss, den er klar nok: "Vi må endre vekstens innhold. Vern av natur, miljø og kulturarv må stå sentralt i alt vi gjør. Men vi kan ikke gjøre den jobben alene. Derfor skal vi forsatt satse sterkt, både hjemme og ute; der de forpliktende internasjonale vedtakene blir fattet og må fattes.

Vi vet at vi ikke kan rive den norske hverdagen løs fra omverdenen. Vi har alltid sett sammenhengen mellom nasjonal politikk og internasjonalt samarbeid. Også vår tilknytning til det øvrige Europa handler om hvordan vi best kan virkeliggjøre våre ambisjoner om det samfunn ***vi*** vil ha.

I 1990 var vi enige om - på vårt landsmøte - tre viktige holdninger for programbehandlingen om Norge i et nytt Europa. Den første var at vi støttet EØS. Den linjen har vi stått ved, og avtalen fikk bred oppslutning fra samtlige fylkespartier. Vår faste kurs i EØS-saken har bidratt til at Norge har fått en avtale som sikrer våre viktigste næringsinteresser når det indre marked trer i kraft fra nyttår. Og vi fikk til slutt ikke bare 3/4 flertall i Stortinget, vi fikk nesten 4/5!
Og den neste holdningen vi hadde; som vi var enige om var at vi ville legge stor vekt på vårt forhold til de andre nordiske land. Lite ante vi den gang at Finland skulle følge Sverige med sin søknad om medlemskap.
Til sist var vi enige om at vi trenger overnasjonal styring. Det var enstemmig landsmøte som også sa det. Her ligger vårt verdigrunnlag forankret. Vi er enige om at vi trenger ***mer*** fellesskap og ***mer*** ansvar, også av hensyn til de som kommer etter oss. Vi trenger mer - ikke mindre - samlet styring. I vår bevegelse har vi alltid drevet på for å bygge ut demokratiet. Vi har ikke akseptert at det skulle være områder der demokratiske beslutninger ikke gjelder. Men det er det i dag, store viktige områder.

Hva vi får til i Norge er viktig. Vi må ha et levende, bevisst demokrati, ute i folks hverdag, i lokalsamfunnet, i våre kommuner , i våre fylker. Og vi må mobilisere våre ***nasjonale krefter*** for å ta felles løft for levende bygder, levende industristeder og levende byer.

Men, så må vi spørre: Er dette nok? Har vi gjort jobben da? Eller må vi mobilisere fellesskapet ***utenfor*** Norges grenser? Må vi ikke styrke demokratiet, evnen til ansvar og fellesskap - i en enda bredere ramme? Vi trenger et rettssamfunn, ikke bare ***i hvert enkelt land,*** men på tvers av de grenser der mennesker ferdes, varene fraktes og pengene flyttes gjennom dataterminalene. Vi trenger regler for miljø og sikkerhet - så vi kan ta vare på oss selv og våre etterkommere. I dag flyter kapitalen fritt, miljøutslipp kjenner ikke landegrenser, og etnisk og nasjonal uro truer freden i mange områder av Europa. Hvorfor skal de politiske styringsredskapene slutte ved grensestasjonene?
Det sentrale i dagens virkelighet er at nasjonalstaten er for liten til å løse menneskenes store problemer, men for stor til å løse menneskenes små problemer. Det er vår utfordring - vi som legger avgjørende vekt på å sikre bedre politisk styring.
Arbeidet - partifeller, med å bygge ut demokratiet mellom landene, det er den nye store etappen i demokratiets historie. Vi står bare ved en begynnelse, og EF-landene er kommet lengst. De er slett ikke ferdige. Men EF er der, som den ledende politiske samarbeidsordning i Europa. Se på hva dansk SF sier sammen med våre meningsfeller: EF er den naturlige ramme for et forpliktende samarbeid i Europa. Danmark skal ikke isoleres, men spille en aktiv rolle i Europas fortsatte utvikling.
Selvsagt kan vi ikke sette to streker under svaret og si at slik er EF. Her blir veien til mens vi går, og det er de som går sammen som avgjør kursen.

Alle disse spørsmålene, og mange flere, har ligget til grunn for arbeidet i studiesirklene og i partilagene. Det fylkesårsmøtene tok stilling til; det var en prinsipiell holdning til hvordan vi best kan arbeide for fred, sysselsetting, velferd og miljø i Norge og i et nytt Europa. Skal vi stå helt utenfor i troen på at vi best kan møte utfordringene alene, skal vi si oss fornøyd med EØS-avtalen, eller skal vi delta fullt ut i det politiske samarbeidet?
Flertallet mente at det er i Norges interesse å delta fullt ut i det politiske samarbeidet i Europa, og det er signalet vi sender til våre sosialdemokratiske venner også gjennom programutkastet. Søker vi om medlemskap så er det fordi vi ønsker at Norge skal bli medlem - vi ønsker at vi skal få et forhandlingsresultat som vi kan anbefale og som folket vil godta.

Så kommer spørsmålet og mange stiller det: Jammen haster det med dette, kan vi ikke slå oss til ro med EØS-avtalen og så se det hele an?
Ja, ingen har råderett over historiens gang og aldri vil det være slik at historien legger alt til rette for oss. Men likevel er det nå vi har muligheten til å forhandle om medlemskap sammen med de andre nordiske land.

Situasjonen ***er*** radikalt forandret fra 1972, og alternativene ser helt annerledes ut. Personlig følte jeg den gangen som den sterkeste innvending ***jeg*** opplevde, at vi kunne få et sterkere skille i Norden, hvis Norge og Danmark ble medlemmer, fordi Sverige og Finland måtte stå utenfor.
Norden er ikke lenger et alternativ til europeisk samarbeid. Med Sverige, Finland og Danmark som medlemmer vil over 80% av Nordens folk være innenfor EF. Vi må ta med i vår vurdering at grensen mellom Norge og EF kan komme til å gå langs med kjølen. Det får ikke bare store konsekvenser for grensehandelen. Det skaper en helt ny situasjon for nærheten og samarbeidet i Norden.

Norge har nå ført an i arbeidet med å fornye det nordiske samarbeidet. Den nordiske identiteten, språkfellesskapet, kulturen og alle forbindelsene på kryss og tvers av landegrensene er en unik ressurs. I neste uke vil alle reformforslagene bli drøftet ved Nordisk Råds sesjon i

Århus. Vi kan - hvis vi vil - bidra til en ny vekstperiode for nordisk samarbeid, innenfor det europeiske samarbeidet.
Nå står Sverige, Finland, og våre EFTA-partnere Østerrike og Sveits, klare til å forhandle om medlemskap. Slik forhandlinger handler også om hvordan vi vil at Fellesskapet skal bli. Det er nå - og ikke om 5 eller 10 år - at Norden kan forhandle samlet og vinne gjennomslag for nordiske interesser.

Hva skjer om vi likevel tar oss mer tid, som Tydal Arbeiderparti ber om - til å tenke oss om - til å se an hvordan utviklingen går - til å se hvordan EF blir? Hva skjer om vi venter i 10 år slik Lenangen Arbeiderlag og Lyngen Arbeiderparti ber om? Jeg tror svaret er at ingen vil vente på oss hvis vi har lyst på en tenkepause. Og da må vi være klar over at veldig mye vil bli avgjort i årene som kommer, uten at vi får være med på å bestemme. Og skal jeg bare se på noen av de områdene:

Hvis vi venter, frasier vi oss retten til å markere våre interesser når Norden slutter seg til EF. Et utvidet EF som kan omfatte Den skandinaviske halvøy, Finland og hele Nordkalotten, blir et *nytt* EF. Selv om Sverige og Finland står oss nær i mange sammenhenger, så skal vi ikke regne med at de vil ivareta alle hensyn til Norge under sine egne forhandlinger. Tenk på fiskeriene, landbruket og energisektoren. Det blir ikke så lett om vi på et senere tidspunkt skal forhandle alene med EF, mens Sverige og Finland sitter på den andre siden av bordet.

Hvis vi venter, gir vi EFs medlems- og søkerland - uten oss - tid til å utvikle et nærmere europeisk samarbeid og sikkerhets- og utenrikspolitkk. Her berøres viktige norske interesser. Og jeg spør: Hvem skal tale Norges sak?

Om vi venter, gir vi EFs medlems- og søkerland tid til å utvikle samarbeidet med Sentral- og Øst-Europa. Husk at de landene står og banker på døren. Hvert land er opptatt av situasjonen i de områder som står dem nærmest. Her handler det om økonomisk samarbeid, handel og om miljø. Hvert land vil at innsatsen og ressursene skal settes inn der de har ***sine*** interesser. Vi kan ikke vente at de andre landene vil prioritere de mange utfordringene i ***våre*** egne nærområder. Her kan det være grunn til å minne om uttalelsen fra Troms Arbeiderparti tidligere i år som sier det slik: "Vi må påvirke makthaverne i Russland ved å overbevise dem om at forholdet til Norge er en del av Russlands forhold til Vest-Europa, og ikke et lokalt spørsmål mellom Russland og Norge."

Om vi venter, gir vi EFs medlems- og søkerland tid til å utvikle felles holdninger til utviklingen av landsbrukspolitikken. Vi vet at GATT-forhandlingene skal innpasse landsbrukspolitikken i de internasjonale avtalene. EF-landene arbeider videre med sine landbruksreformer. Hvem skal tale norske interessers sak? Hvem skal kjempe for at vi får aksept for særskilte virkemidler for landbruket i distriktene?

Derfor mener jeg at vi best tar vare på handlefriheten ved å søke om medlemskap nå, og forhandle sammen med våre nordiske naboer. Et samarbeid i EF gir ikke svaret på alle våre utfordringer, men det setter oss bedre i stand til å møte dem.

Alle vet at det i realiteten er dette landsmøtet her som avgjør om Norge skal gå inn i forhandlinger om medlemskap. Vi skal avgjøre om vi vil anbefale at Norge bør søke om medlemskap, forhandle og slik gi folket et valg.

Men alle vet også at det ikke står til Arbeiderpartiet alene å avgjøre om Norge skal bli medlem i EF. Den avgjørelsen skal vi ta her i landet gjennom en folkeavstemning. Da skal du og jeg ta ansvaret for vårt valg.

Medlemskapsforhandlingene blir krevende, det må vi forberede oss på. Men det er bare ved å få EF til å vise kortene gjennom forhandlinger, at vi kan få svaret på om Norge samlet sett er velkommen i EF på et holdbart og skikkelig grunnlag. Når resultatet foreligger, skal vi ta oss tid til å vurdere det grundig.
Ingen skal være i tvil om at vi vil stå hardt på i forhandlinger med EF. Det er vi bare nødt til. Her står forholdet til våre naturressurser og distriktsnorge interesser sentralt. Jeg synes Buskerud Arbeiderparti har uttrykt dette klart og greit: Det er helt avgjørende for vår stillingstaken at Norge får beholde kontrollen over norske naturressurser, og at vi finner gode løsninger for primærnæringene, distrikts- og regionalpolitikken.
Vi skal arbeide for et resultat som tar hensyn til våre særegne klimatiske og geografiske situasjon. Vi vet at vi må fortsette å legge om kursen i ***landbrukspolitikken***. Vi lever i en verden der det blir stadig vanskeligere å snakke om helt skjermende næringer. Den utfordringen kan vi møte offensivt, og proposisjonen fra Gunhild, som vi har diskutert så grundig i partiet, trekker opp kursen for et robust norsk landbruk i framtiden. Det er ingen håndsrekning til norske bønder og bygder å lukke dørene og håpe på at intet skal skje. Vi må være offensive og sørge for at de som satser kan greie det slik at vi både trygger bosettingen og en nødvendig nasjonal matvareproduksjon.
Vi driver jordbruk i dette landet under ganske andre vilkår enn lenger sør i Europa. Derfor skal vi forhandle og stå beinhardt på for et resultat som tar hensyn til våre særegne geografiske og klimatiske forhold. Det er det ingenting å ha dårlig samvittighet for; for slik er det og det er ikke så mange enda som har vært oppe og sett hvordan det ser ut i det tynt befolkede fjerne nord. Det perspektivet som jeg nå er inne på , det vinner fram også i EF. Vi skal arbeide for ordninger som gjør det mulig å opprettholde en robust bosetting i vårt langstrakte land.
Distriktpolitikken har et annet utgangspunkt i Norden enn i et land midt i Europa. EFs regler er utviklet for områder der det er 2 km mellom tettstedene, gode kommunikasjoner og en variert næringsstruktur. Slik er det ikke i nord, et hardt klima og spredt bosetting reiser andre krav til politikken. Det tror jeg de andre EF-landene er i ferd med å forstå.
Jeg har lyst til å si også dette til landsmøtet: Får vi en ublid, urimelig og lite framtidsrettet behandling for eksempel i de landbrukspolitiske forhandlingene, ja - så får vi store problemer. Selvsagt går det en grense for hva slags forhandlingsresultat vi kan anbefale. Men jeg har tro på at vi kan nå fram, at vi kan få til ordninger som sikrer et robust jordbruk og som kan møte de nye internasjonale betingelsene som Norge allerede er en del av.
Når det gjelder ***fiskerispørsmålet*** så vet vi alle hvor vanskelig det var i 1972. EF undervurderte fiskerienes betydning for folk i Nord-Norge, og det var hovedgrunnen til at nesten 80% av befolkningen i nord stemte nei for tjue år siden. Frykten for å miste styringen over fiskeriressursene er igjen en viktig årsak til at folk i Nord-Norge fortsatt er sterkt skeptiske.
Jeg forstår at folk er urolige. I 1980-årene opplevde vi dramatisk nedgang i torskebestanden på grunn av uforstandig overfiske. Nå har vi møysommelig fått båten på rett kjøl og fisken tilbake i havet. Da skal vi selvsagt stå vakt om fiskeriressursene i våre farvann. Disse har avgjørende betydning for bosetting og arbeid i hele kyst-Norge.

Hva vil vi så møte i forhandlingene med EF? Her må vi se på de retningslinjene som faktisk gjelder. Jeg velger å forholde meg til det vi ser. Det er ingen fri adgang til disse havområdene i dag. Det vi ser er at kystfiskerne har suverene rettigheter innenfor 12-milssonen, og at

historiske rettigheter er av avgjørende betydning ved kvotefordelingene. Dette har vært forholdet siden 1982, og det vil med all sannsynlighet være opplegget i de neste 10 år.
Men, skulle vi da vente til år 2002 og se hva EF-landene blir enige om da - om 10 år? Det er jo egentlig en defensiv strategi. Jeg tror vi kan komme bedre ut ved å kjempe for våre rettigheter og vårt vel begrunnede syn i forhandlinger nå, og med Jan Henry som fiskeriminister. Vi vil stå vakt om kyst-Norges rettigheter og livsgrunnlag, vi vil stille strenge krav til forvaltning av ressursene, og vi vil sette bærekraftig forvaltning av fiskeriressursene midt i fokus. Som medlemmer vil vi være i en helt annen og mye sterkere posisjon til å bestemme den videre utviklingen etter 2002. Vi er en fiskeripolitisk stormakt, og det skal vi være oss bevisst.

Partifeller,
Vi har ambisjoner for det norske samfunnet. På det landsmøtet som nå er samlet, skal vi vedta det mest ambisiøse og krevende partiprogrammet noen gang, et partiprogram inn i et nytt århundre, et program for Norge i Europa.
Derfor har vi også ambisjoner for Europa. Vi skal ikke lukke oss inne i vår egen krets, men ta vår del av ansvaret og prege det Europa som nå tar form.
Og hva er det vi vil ha; jo vi vil ha et Europa som respekterer mangfoldet. Folk må kunne kjenne seg igjen i avgjørelser som tas nærmest dem det gjelder. Vi vil kjempe for at våre verdier vinner gjennomslag, et Europa som står sammen i kampen for fred, sysselsetting, velferd og miljø.
Vi vil ha et Europa der landene sammen gjenvinner den politiske styringen vi har tapt hver for oss over kapitalen, teknologien og de flernasjonale selskapene.
Vi vil ha et Europa som er rede til å bære et ansvar som går utover seg selv. Vi må ikke glemme at det store flertall av verdens befolkning i den tredje verden er sunket stadig dypere inn i fattigdom, gjeld og økologisk uføre. Bare et internasjonalt krafttak kan snu denne utviklingen. Da må de europeiske landene ta et særlig ansvar. Her kan de nordiske land - som alltid har lagt stor vekt på en solidarisk politikk og på utviklingshjelp - bidra til å sette de avgjørende miljø- og utviklingsspørsmålene øverst på dagsorden.
Det var EF-landene som Thorbjørn og jeg hadde mest støtte av når vi var i Rio - glem ikke det.

Det er i årene som kommer at vi må makte å skape en ny fredsordning i Europa som slår ring om demokratiet og driver voldsspøkelset tilbake. Det er nå vi avgjør om neste generasjon kan si at vi sto opp til utfordringene og skapte et nytt grunnlag for fred og samarbeid i Europa.
I et Europa der vi igjen opplever grufulle krigshandlinger er det mye håp i at så mange demokratiske land bruker kreftene sine på å videreutvikle et fredelig og forpliktende samarbeid. For når har demokratiet i Europa vært truet i vårt århundre? Det var jo den gang da forpliktende samarbeid mellom landene virkelig var mangelvare - i mellomkrigstiden. Den gangen følte de store landene seg fristilt fra de andre og det var nettopp da de farlige kreftene fikk lov å slippe løs og fikk vokse. Det var da aggressiv nasjonalisme og totalitære krefter kunne vinne makten, med de fryktelige konsekvenser som det fikk for oss alle.

EF-landene var seg oppgaven voksen på 70- og 80-tallet da de åpnet dørene for Hellas, Spania og Portugal som hadde kastet fascistsstyret av seg. Nå er oppgavene enda større. Da står det for meg som helt avgjørende, at også vi er drevet av den samme motivasjon som drev sosialdemokratiske ledere til å satse på europeisk samarbeid i etterkrigstiden - det grunnleggende håpet om ***aldri mer krig.*** Willy Brandt reiste seg på barrikadene i kampen mot ekstrem nasjonalisme, rasisme og fremmedhat - han sto der fra tredveårene og helt fram til han døde.

Vi vet at det er politiske krefter i Europa som ikke deler våre verdier. Skal vi så la dem få operere fritt? Skal vi overlate til våre sosialdemokratiske søsterpartier å kjempe kampen videre alene?
Tenk bare tilbake på strategidiskusjonen i Arbeiderpartiet tidlig i dette århundre. Arbeiderbevegelsen ble til ut fra visjoner om et bedre samfunn med rettferdig fordeling og like rettigheter til alle. Medlemmene visste det var langt fram - og de diskuterte. Skulle de delta i politikken og kjempe for makten i Stortinget der de borgerlige dominerte, eller skulle de stå på utsiden rene og skjære med sin protest?
De valgte det første, og de lyktes. Det var et gjennomtenkt valg for å forandre maktforholdene. Det handler om akkurat det samme i dag. Partifeller - vi liker ikke alt det vi ser omkring oss. Mye må forandres. Skal vi få til en bærekraftig utvikling, så må landene i Europa legge om kursen, raskest mulig på område etter område. Skal vi gjenreise den fulle sysselsettingen, er det akkurat på samme måten. Men vi er ikke alene om å ønske disse tingene.
Vi har ikke bare våre nordiske partifeller med oss her i dette landsmøtet nå. De sitter rundt i alle hovedstedene og over det ganske land der hvor vi har europeiske søsterpartier og følger med - hva vi gjør og spør seg selv: Får vi også Norge med, de norske sosialdemokratene med i arbeidet for å bygge fred, sikkerhet og miljø? Og da spør jeg: Gir vi opp overfor den tanken at vi har vunnet alle seire før vi kommer inn? Eller har vi som våre pionerer hadde det - tro på våre egne verdier, tro på den kamp vi kan kjempe, tro på at våre verdier kan bli delt også av et flertall av Europas folk?
Takk for oppmerksomheten!

Dirigenten takket Gro Harlem Brundtland. Han opplyste også om at representantene:
Nr. 014 Lisbeth Anthonsen, nr. 47 Sverre Kr. Fjeld, nr. 115 Hanne Therese Berg, nr. 189 Karita Bekkemellem og nr. 200 Harald Stokke hadde ankommet landsmøtet.

Det forelå også en permisjonsøknad fra Øyvind Ottesen som søkte om permisjon fra kl. 16.30 og resten av dagen.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonsøknaden ble innvilget.

Dirigenten kom med noen opplysninger knyttet til den videre behandling av debatten og programmet: Samepolitisk manifest - dokument nr. 2 til landsmøtet vil bli behandlet i forbindelse med Gunnar Berges innledning i morgen, slik at debatten om Samepolitisk manifest vil foregå i forhold til programtittelen "Arbeid til alle".
Dirigenten ba også om at innlegg og forslag skjer i forhold til programdisposisjonen slik at det som angår "Et samfunn i forandring - sosialdemokratiets utfordringer", konsentrerer seg om det i dag. Forslag må fremsettes i henhold til de temaer som diskuteres og det må skje på egne forslagsark som er delt ut til representantene.

Debatt:
Dirigenten foreslo en generell taletid på 5 minutter med unntak av tre talere som dirigenten foreslo fikk 10 minutter. De tre var: Gunnar Mathisen, Sentralstyret, som målbar sin dissens i forhold til programmet. Lederen av kvinnebevegelsen og lederen av AUF.
Dirigenten ba om tilslutning til forslaget om 5 minutters taletid med unntak av de tre.
Vedtak: Godkjent.

Representant Gunnar Mathisen, Sentralstyret

Dirigent, partikamerater!

Det foreliggende programforslag er et arbeidsprogram, men et sterkt islett av prinsipp-progam i seg. Programmet gir svar på mange av de utfordringer vi står overfor i framtida. Men det er også mange som ønsker at programmet skal gi klare ideologiske svar på enkelte områder.

Dersom vi ønsker fortsatt å være et brett folkeparti - og det ønsker vi - så bør også vårt ideologiske grunnlag gi plass for denne bredde. Ut i fra dette har jeg gitt programforslaget min fulle støtte med ett unntak.

Anne Lise Grande Vollan og jeg har ikke nådd fram i Sentralstyret med vårt forslag om at Norge ikke skal sende søknad om medlemskap i EF. Og den fremkommer som en særmerknad eller protokolltilførsel helt sist i programheftet. Og tiden den vil ikke tillate meg å komme med lange resonnementer om det som ligger bak det forslag som ble nedstemt.

Og jeg vil også her meddele at av en senere taler vil det bli lagt fram et forslag som et alternativ til det som står i programmet. Et forslag som jeg gir min fulle støtte til og som jeg anbefaler landsmøtet å stemme for.

Det jeg kommer med nå er min personlige oppfatning, min personlige mening i forhold til mitt engasjement til vår ideologi. Det kan, dirigent, være tusen gode grunner for å si Nei til EF og jeg skal ikke plage dirigenten med flere en eller to av disse grunnene. Jeg vil se litt tilbake i partiets tidligere æra: Kamp mot ny handelslov, fortsatt russerhandel, hvalfredning, statlig hjelp til anskaffelse av fiskebåter for fiskere, statlig overtakelse av damskipsfarten. Dette var de fire hovedpunktene Troms Arbeiderparti gikk til valg på og sånn var det innmarsjen til Det norske Arbeiderparti til Stortinget. Dette var i 1903, kamerater. Og jeg tror at hvis dette partiet hadde hatt de samme fire hovedpunkter i vårt program denne gang, ville vi etter valget nitti år senere, altså 1993 kunne marsjere inn i Stortinget med adskillig større styrke enn vi har i dag.

Det vil bli en meningsløs debatt dersom diskusjonen skal dreie seg om hvorvidt vi skal ha internasjonale avtaler eller ikke. La oss slippe det. Og jeg vil også slå fast at EF-motstanderne i arbeiderpartiet ikke er isolasjonister, vi er internasjonalister i videre forstand. Men det aller viktigste for meg det er ikke om vi skal ha avtaler, men på hvilket regelverk disse avtalene skal bygge på. Og EF-kontrakten vil måtte bygge på premissene og prinsippene i Roma-traktaten og Maastricht-avtalen. Og ligger etter min oppfatning langt fra min sosialdemokratiske drøm.

Det er markedsliberalisme og høyrepolitikk i disse prinsippene i Roma-traktaten. Der enkelt menneskes behov og hverdagsliv ikke levnes stor oppmerksomhet. For oss i Arbeiderpartiet kan det ikke gjøres til et spørsmål om internasjonale avtaler, men om premissene i avtalen inneholder demokrati, likeverd, rettferd og fred. Vi må alle kunne enes om at Roma-traktaten og EFs organisatoriske oppbygning har et stort underskudd på demokrati. Vår oppfatning av demokrati det er deltakelse, det at enkeltmenneskene skal få lov å være med og utforme sin hverdag.

Helt fra partiet kom i posisjon har vi møysommelig bygd opp velferdssamfunnet og vi har vært vitne til stadig angrep på dette. EFs felles skattepolitikk tar mer sikte på å stryke konkurranseevnen overfor Japan og USA. Med andre ord - lavere skatt. Og hvem går nå det utover. Jo - de som har mest bruk for solidariteten i velferdssamfunnet. Det er barn, det er unge, det er syke, det er uføre, det er pensjonister og det er arbeidsledige. Og det er alle disse svake grupper vårt program og de øvrige punkter tar sikte på å gjøre live lettere for.

Fred er også et viktig argument for EF - sies det. Selve begrunnelsen for søknad om medlemskap har man festet på begrepet fred. Og vi er glad for at vi har fred. Men etter min

oppfatning er utbytting, er undertrykkelse, imperialisme, nasjonalisme, rasisme osv. mer hovedårsak til krig enn noe annet. Og legg merke til at etter at den kalde krigen har kommet mer på avstand, så har intressemotsetninger bygd på nasjonalisme, rasisme, etniske og religiøse motsetninger vært årsaken til ufred. Og vi ser det i særdeleshet i Øst-Europa.

Men - kan en dypere integrasjon i EF også provosere fram konflikter eller dramatiske brudd? Dette er et ledende spørsmål, men det er betimelig. For jo mer den kalde krigens betingelser som også er integrasjonsbetingelser, kommer på avstand, jo klarere ser det ut til at interessemotsetningene også i Europa dessverre blir blottlagt. Og vi kan se slike interessemotsetninger avtegnes bl.a. i valutasamarbeid hvor Tyskland og England er aktører.

Det er min påstand at jo mer integrasjonen nærmere seg den nasjonale suverenitetskjerne-områdene, jo sterkere tror jeg motsetningene vil komme frem.

Felles vedtak, overnasjonal EF-lov, manglende adgang til nasjonal beskyttelse vil med stor sannsynlighet gjøre EF og Brussel til misnøye, og det rettes kritikk mot det. Og dette er allerede et fenomen som vi legger merke til innen befolkningen i EF, slik det har avtegnet seg i folkeavstemningen i Danmark, i Frankrike. I Tyskland og Storbritannia er motstanden sannsynligvis like sterk som i Danmark og Frankrike. Og vi ser vanskelighetene i det engelske parlament med å samle flertall for Maastrichts-avtalen.

Motstanden ser ut til å øke i takt med integrasjonen i EF. Det vil ikke som mange synes og tror, være et spørsmål om modning, om diplomatisk tålmodighet og kommunikasjon.

I store deler av vårt land er bosettingen avhengig av forvaltningens naturressurser. Ved siden av reindrift, skog og landbruk har vi fiskeriene, og jeg vil dvele noen sekunder med det. Dersom lønnsomhetsprinsippene alene skal danne grunnlag for norsk fiskeripolitikk, ja - da vil vi med en beskjeden tråleflåte ta opp hele vår torskekvote på kort tid. Og fisken kan produseres enten ombord eller ved noen få store landanlegg. Men hvordan ville det da gå med bosetningen. Hvordan ville det da gå med sysselsettingen i distrikts-Norge. Vil vi kunne sikre en bærekraftig ressursforvaltning hvis markedet skal råde. Mitt svar er nei. Vil fiskerne gjennom sine organisasjoner kunne øve innflytelse på sin situasjon med en felles fiskeripolitikk som man har innenfor EF. Mitt svar er også her nei. Vil man kunne opprettholde fiskernes grunnlov - råfiskloven med et EF-medlemskap. Mitt svar er også nei her.

Jeg har hilst opprettelsen av Barentsregionen velkommen. Og det vil glede meg om Nordkalottsamarbeidet kan gå over fra festtaler til realpolitikk. Men programforslagets formuleringer om: "En nordisk forankring i EF vil bidra til at økte ressurser settes inn i Barentsregionen", det gir meg assosiasjoner om at innholdet i regionene er begrenset til markedets behov. Kontakten mot øst må heller ikke avgrenses til et sikkerhetspolitisk anliggende. Også i arbeidet innenfor Barensregionen må solidariteten og respekten for hverandre være en grunnpilar. Dette landsmøtet er - partifeller - omfattet med stor interesse. Ikke bare angående resultatet i EF-avstemningen, men også om partiet kommer samlet ut av dette landsmøtet.

Partikamerater vi ***skal*** komme samlet ut av dette landsmøtet. Det er bare som et samlet parti vi kan være den politiske kraft som det norske samfunn har bruk for i dag. Og vi kommer samlet ut hvis alle viser respekt for hverandres syn der hvor dette vil være forskjellig. Og vi kommer samlet ut hvis absolutt alle i dette partiet oppriktig arbeider for det. Og jeg lover at jeg skal gjøre mitt for at vi skal komme samlet ut som et parti som taler med en stemme etter at avgjørelsen om EF-saken er tatt.

Når landsmøtet har sagt sitt i EF-saken, så skal det selvfølgelig være partiets politikk og jeg anbefaler alle medlemmer om å respektere det. Vi skal behandle resultatet av forhandlingene når disse foreligger, når forhandlingene er avsluttet.

Kamerater!
Vi har en felles drøm. Vi har den sosialdemokratiske drøm om en tredje vei mellom kommandoøkonomi og kapitalistisk casinoøkonomi. La oss forenes om dette.
Vellykket møte!

Representant Åshild Hauan, Kvinnesekretariatet
Dirigent, partifeller!
Takk for foredraget Gro - godt som vanlig. Og jeg tror at jeg har mange med meg når jeg sier at vi dessverre ikke er flinke nok til å gi deg den anerkjennelse og støtte som du i virkeligheten fortjener og som den svenske partileder så utmerket minnet oss på i sted.

Våre partivenner bar på en drøm - det var drømmen om solidaritet, likhet og brorskap. De fikk aldri oppleve at drømmen var virkelighet. Og det har heller ikke vi opplevd. Men drømmen den lever i oss. De gamle pionerene var klar over en ting som også burde være en selvfølge, men som i den siste tid ikke har vist seg å være det. Nemlig at det kan ikke være slik at det er et spørsmål om hva den enkelte av oss kan oppnå alene. For av erfaring så vet vi at det er først når vi står sammen, vi har tro på oss selv og hverandre, stole på de verdiene arbeiderbevegelsen er tuftet på. Ja, først da kamerater, er det at resultatene kommer.

Martin Tranmæl, en av de store i arbeiderbevegelsen sa en gang: "Vi må ha beina plantet i norsk jord", men så la han til "vi må ha ansiktet vent utover".
Ja, partifeller det er spørsmålstillingen også for oss på det her landsmøtet. Og det er i en verden hvor en femtedel av befolkningen lever i absolutt sult og fattigdom. Og det er i en verden hvor flere og flere sultkatastrofer er overhengende. Det er i en verden hvor barn blir drept på gata. Det er i en verden hvor miljøforurensningene er den største utfordring vi står overfor. Og hvor vi for første gang i historien må sette de kommende generasjoners framtid på dagsordenen. Vi må endre kurs for å overlate jorda til våre etterkommere slik at naturen fortsatt vil gi menneskene muligheter til dekke sine materielle behov. Og denne oppgaven kan vi bare makte hvis vi får folk med oss. Ikke bare i Norge, men også i andre land. Vi må møte de nye utfordringene gjennom en bred mobilisering nasjonalt og internasjonalt. Og sosialdemokratiet skal ta ledelsen i det arbeidet. Det er og blir et spørsmål om solidaritet med verdens fattigste og med kommende generasjoner.
Men la meg si at i tillegg til miljø- og fattigdomsproblematikken så er det en annen side som for meg har vært avgjørende. Etter jernteppets fall har vi fått nye stater som er på leting etter sin vei til fred og demokrati. Men borgerkrigen i Jugoslavia forteller oss at fred og demokrati er skjøre planter; planter som må tas hånd om i solidaritet for å vokse seg sterk og frodig. Eller for å si det litt annerledes: Ikke bare i Norge men i hele Europa har vi den største arbeidsledigheten siden mellomkrigstida. De økonomiske og sosiale ulikhetene er store og synlige, og samtidig sprekker gamle nasjonale etniske og religiøse motsetninger opp. Og det gjør meg redd. Det minner meg litt for mye om trettiårenes Europa. Derfor så må vi - etter min mening - smi våpen om til plogjern. Smi køen av ledige sammen med køen av uløste oppgaver. Og så må vi smi oss sammen og dele byrder og goder på tvers av nasjonalgrensene. Og bare slik kan vi etter min oppfatning overbringe det beste i vår arv og kultur til kommende generasjoner.

Arbeiderpartiets kvinnesekretariat har laget et fordypningshefte om kvinner i et nytt Europa som går på våre verdier, holdninger og prinsipper i forhold til de valg vi må ta i 90-årene. Verdiene våre har ikke forandret seg, men samfunnet rundt oss har gjort det - og gjør det. Hverdagen for oss kvinner her helt annerledes enn den var for tyve år siden. Derfor så må vi se etter nye svar på gamle spørsmål.

Et flertall av delegatene på landskvinnekonferansen har anbefalt at vi søker medlemskap i EF på de vilkår at landsmøtet støtter de forutsetningene som er vår plattform. Og la meg også tilføye at programforslaget langt på vei har tatt opp i seg de forslagene vi hadde. Likevel har vi en del merknader og forslag til endringer som jeg vil legge på dirigentens bord senere.
Mange av oss er søkende, tenkende og spørrende. Det skal vi også fortsette å være i tida framover. La oss diskutere i utfordringer som vi står overfor og hvordan vi ønsker å møte dem. La oss se på den norske velferdssamfunnet i lys av utviklingen rundt oss, og la oss spørre hvordan vi skal organisere og finansiere det i framtida. For den tid er forbi da kvinnene bare så på sin egen husholdning. Nå ser vi på hele vår offentlige husholdning og vi må og vil skape en offentlig sektor som er i pakt med vår tid. Men da kommer vi heller ikke unna at den skal finansieres. Vi kan ikke i lengden bruke mer penger enn det vi har. Og det betyr at vi også trenger en produktiv privatsektor. I alle nordiske land står de europeiske utfordringer på dagsordenen, og hvorfor gjør den det. Jo, fordi at skal vi få gjort det vi vil med sysselsettingen, så må vi gjøre noe sammen. Vi kan gjøre noe i det enkelte land, men det er ikke nok. Og jeg vil minne om at i Finland har de ca 14% arbeidsledig og Sverige har nå mere enn oss. Noe som var utenkelig for et år siden. Og tru at vi her i landet skal ha en øy med full sysselsetting i et hav av arbeidsledighet. Det er ikke mulig og det må vi ta konsekvensen av.

I dag er Norden ikke et alternativ til Europa. Europa er mer sammensveiset enn før og Norden er en integrert del av Europa. Uansett utgangspunkt og standpunkt. Det er selvfølgelig ikke slik at det bare er fordeler eller ulemper ved å ta det en eller det andre standpunktet. Men det som er viktig er å ta utgangspunkt i et mest mulig realistisk og riktig bilde av EF er og hva vi ønsker er at det skal være. EF er for det første ikke noe mål i seg selv, men det er et middel for å nå de mål og ideer som er grunnleggende for oss. Og jeg vil tilføye: EF er ikke noen endringstilstand, men det er en prosess. Og i den prosessen vil vi være med å forme framtida med beina plantet i norsk jord, men med ansiktet vent utover.
Takk!.

Representant Trond Giske, AUF
Kjære landsmøte!
Først av alt la meg si en ting. Det er noen som framstiller det som om det er uenighet i Arbeiderpartiet. Til dem vil jeg si følgende: Ja, det er uenighet i Arbeiderpartiet, det er diskusjon, det er forskjellige forslag, det er debatt og det er ulike meninger. Og slik skal det være - det skal være et skikkelig politisk verksted. Nå blir det ofte slik at det her personifiseres og konfliktene gjøres større enn de er, og enkelte aviser tar jo helt av i forhold til personsstrider og konspirasjonsteorier uten rot i virkeligheten. Men det får vi bare leve med.

For den politiske debatten er selve livsnerven i vårt parti. Fri og bevare meg vel for å være med på Høyres landsmøte hvor den viktigste politiske begivenheten er "Takk for maten"-talen til Jan P. Syse.
Nei, debatt skal til for at vi skal finne de løsninger som morgendagens samfunn krever. Og er det en ting partiledelsen skal ha all ære for, så er det for at det er gitt fullt rom for skikkelig og

åpen diskusjon. For hvem sin EF-debatt vil dere her i salen heller ha vært med i? Høyre sin? Senterparti sin? Eller kanskje SVs sin, hvor Solheim kan gå ut å garantere alle stortingskandidater står på partilinja i EF-saken? Det skulle tatt seg ut om vi hadde gjort det samme. Solheim sa i finansdebatten at han skulle ønske seg AUF som SVs ungdomsorganisasjon. Men jeg må nok skuffe deg, Solheim, jeg foretrekker et parti med større takhøyde enn som så. Jeg har forresten et mye bedre forslag. Jeg sa det her for et par dager siden: At SV i stedet kunne bli AUFs ungdomsorganisasjon. For det første så har vi en langt mer helhetlig og gjennomtenkt politikk, og for det andre så er vi flere medlemmer enn SV.

Nei, vi er uenig om mye i Arbeiderpartiet. Men en ting står vi sammen om og det er de grunnleggende målene. Målet om rettferdighet, målet om trygghet , målet om å skaffe folk en jobb og målet om å sørge for at miljøet overlever til de kommende generasjoner.
Men vi er uenig om hvorvidt EF er et egnet virkemiddel til å nå det målet. La oss først erkjenne en ting. Det finnes gode Ja-argumenter og det finnes gode Nei-argumenter. Det er ikke slik at alle argumentene tar du for et Ja, eller alle argumentene tar du for et Nei. Og det er grunnen til at veldig mange av oss faktisk har vært i tvil. Og jeg erkjenner rett ut jeg, at det er et godt argument for medlemskap hadde det vært slik at vi kunne reist til Brussel og bare få den stemmeretten uten at dette hadde konsekvenser for andre områder av politikken vår - for andre politiske mål. Og da hadde det vel ikke vært en eneste Nei-person i hele denne salen. Men saken er den at vi må betale en pris for den her stemmeretten. Og det er den prisen mange av oss mener er så høy at vektskåla har tippet i et Nei-favør, og vi har konkludert med at det er riktig å si nei til medlemskap.

Skal vi vite om EF er svaret må vi først vite hva slag spørsmål vi må finne løsninger på. Hva slags verden er vi i ferd med å få. Etter mitt syn så har vi en verden som går i gal retning miljømessig, sosialt og menneskelig. Har vi forstått alvoret? Vi vet at vi har en planet som blir varmere. Vi vet at vi har et ozonlag som blir tynnere. Arter som utryddes i et skremmende tempo, ødelagte skoger, ødelagte elver, ødelagt hav og ødelagt jord. Fattige mennesker tvinges til å utpine naturen rundt seg for å overleve. Mange overlever likevel ikke. Samtidig ser vi også her i den rike verden at vi skaper et kaldere samfunn. Vi skaper et samfunn med arbeidsløshet, med helseskader, med allergier, alkohol og stoffmisbruk. Vi skaper et samfunn med mer vold, med mer kriminalitet, med mangel på omsorg og ensomhet. Hvorfor skjer det her? Jo, fordi kontakten, samholdet, sosiale bånd og fellesskapet rives opp og ødelegges. Ting som ikke kan måles i penger blir uviktig. Markedet tar over konkurransen, friheten for penger og for ting og for mennesker som arbeidskraft. Friheten til å klare seg selv, friheten til å tape i konkurransen og friheten til å falle utenfor. Aldri har vel frihet blitt mer misbrukt enn i den liberalistiske bruken av ordet.

For meg så er det de her spørsmålene som må besvares: Om EF er løsningen på miljøkrisen, på fattigdommen i verden og på den markedsliberalistiske bølgen som vi har hatt i den rike verden.
For meg står grunnen til alle disse tingene helt klart. Den rike verdens krav til å bli ennå rikere, og om å konkurrere ennå mer effektivt, om å få bruke ennå mer av verdens ressurser.

Kravet om mer forbruk i den rike verden er motto i miljøbevegelsene. Kravet om mer forbruk i den rike verden gjør fordelingen mellom nord og sør fullstendig umulig. Vi kan ikke ta mer av ressurser selv, hvis vi samtidig skal dele ressurser med andre. Kravet om mer forbruk i den rike verden fører til hardere konkurranse, mer arbeidsløshet, mer materialisme og mindre menneskelighet.

Og det er med disse spørsmålene jeg har blitt overbevist om at EF ***ikke*** er svaret. Utviklingen i EF har et overordnet mål. Og det er å øke EFs rikdom og la de rikeste av de rike bruke mer av verdens ressurser. EFs utvikling er ikke svaret på de spørsmålene som jeg stiller om miljøproblemene, fattigdommen og liberalismen. EFs utvikling er svaret på at Europa holder på seile akterut i konkurransen med USA og Japan. EF framstilles som et nøytralt rammeverk for politisk styring, nei det er ikke det. EF har en rekke grunnleggende prinsipper for den økonomiske politikken og for hvordan samfunnet skal organiseres. Prinsipper som ikke er noe diskusjonstema når vi skal bli medlem, men som vi må godta. Unionsavtalen grunnlovsfester en politikk som er mer høyrevridd og som gjør vår politikk umulig.
For eksempel artikkel 104 - den første artikkelen om økonomisk politikk, hvor det står at medlemslandene og EF skal handle i overenstemmelse med prinsippet om en åpen markeds-økonomi med fri konkurranse; ikke akkurat sosialdemokrati i vår forstand.
Eller artikkel 105 og 107 som bestemmer at EF skal ha en felles sentralbank som ikke skal være politisk styrt og som skal ha et overordnet mål - nemlig lav inflasjon. Og når lav inflasjon blir jobb nr. 1, da blir full sysselsetting jobb nr. 2 eller 3 eller 5. På punkt etter punkt er det mer kapitalistisk, mer høyreorientert politikk som slås fast. Derfor sa sosialdemokratiske velgere i Danmark et overveldende Nei til EF-unionen. Derfor sier sosialdemokratiske velgere i Sverige et ennå mer overveldende Nei til EF. Og derfor i følge VG i dag, er det også for første gang flere blant Arbeiderpartivelgerne i Norge som sier Nei enn som sier Ja. Og de her reglene er ikke noe diskusjonstema eller forhandlingstema når vi skal bli medlem. EFs ambassadør til Norge sier rett ut at: "EF vil kreve at søkerland aksepterer Unionsavtalen herunder økonomisk- og monetær union og en felles utenrikspolitikk. Vi må godta det - vi skal ikke diskutere det vi nå legger oss under enten vi vil eller ikke, hvis vi skal bli medlem.

Det sies av og til at vi må inn i EF for å dele med andre, være solidariske - ikke sitter her på berget med oljepengene for oss selv. Men hva slags solidaritet er det? Og dele oljeressursene med store europeiske konsern som Shell, BP og Elf, Hvis det var solidaritet vi var ut etter, så kunne vi gi oljepengene våre bort . Og det bør vi jo - til fattige land som Somalia for eksempel hvor solidaritet strekker seg lenger enn til Gibraltarstredet. Og vi kan gjøre det nå; vi kan gjøre det i dag. Vi trenger ikke å vente på at vi sitter med 3 av 79 stemmer i et ministerråd og vente på at Jacques Delors og Helmuth Kohl skal tvinge oss til å gjøre det her.

På veggen på soverommet mitt har jeg en plakat med et bilde av ei jente fra et av verdens fattigste land. Over bildet så står det: Hva vil du bli når du blir stor? Under bildet så står det på engelsk: "A live" - i live. Hun uttrykker en virkelighet for tusener Ja, millioner som ikke har vært så priviligerte som oss.
Den plakaten har jeg hatt nesten så lenge jeg har vært aktiv i politikk. Og det var det intense ønske om rettferdighet som fikk meg til for en tiårs tid siden til å gå inn på AUF-kontoret i Trondheim og si: "Hei, jeg vil bli med i AUF".
Jeg visste at jeg var sosialdemokrat. Jeg visste at mitt syn var at vi har et ansvar for andre. At vi er gjensidig avhengig av hverandre. Jeg visste at Arbeiderpartiet var mitt parti. Og det internasjonale engasjementet har alltid vært det viktigste i mitt politiske arbeid. Drømmen om rettferdighet. Drømmen om fred. Drømmen om å få slutt på sult, nød og undertrykking. Og det var også det som var det aller viktigste når vektskåla til slutt vippet i Nei-favør og jeg konkulderte med at det var riktig for Norge å si Nei til å bli medlem av EF. Ikke fordi jeg mener at vi er oss selv nok. Ikke fordi vi skal bare sørge for oss selv. Men fordi at ved å slutte oss til EF-unionens ensidig politikk for gjøre de rike rikere også gjør de fattige fattigere.

Kjære landsmøte. Vi skal etter ett-års debatt nå ta standpunkt til EF. Og jeg er stolt over å høre til et parti som kan ta en slik debatt. Det fins ingen andre som kan gjøre maken. Og jeg er sikker på hva som enn skjer - om vi blir medlem av EF eller ikke - så er det vi i Arbeiderpartiet som må ta ansvar for den konkrete politikken for å sette drømmene ut i handling og det skal vi stå sammen om.
Vi skal skape framtidssamfunnet. EF gir oss gårsdagens svar, gårsdagens løsninger. Jeg håper dere vil være med på å lage morgendagens løsninger. Jeg håper dere sier Nei til EF.
Takk!

Dirigent Kirsti Kolle Grøndahl opplyste om at over 90 talere hadde meldt seg til debatten og at taletiden kanskje måtte reduseres fra 5 minutter til 3 minutter.

Representant nr. 229 Vigdis Svarva Nielsen, Nord-Trøndelag
Dirigenter!
EF-spørsmålet er vanskelig. Og særlig for oss i distriktene der primærnæringen står sterkt, og informasjonen tildels lite nyansert. Ja-sida i Nord-Trøndelag Arbeiderparti sa i sitt vedtak på fylkesårsmøte at betingelsene for et medlemskap er særordninger for landbruk og fiske. Og det tror vi på. For landbrukets del så åpnet EF i sommer for arktisk og suparktisk jordbruk. Og det vil nå bli brukt i Finlands forhandlinger også. Dessuten så vet vi at EF har tradisjon for å justere landbrukspolitikken når nye land blir tatt inn. Og EFs egen landbrukspolitikk er også i endring med større vekt utfra distrikts hensyn. Og uansett EF eller ikke - så står norske bønder overfor store utfordringer i årene som kommer. Overproduksjon er bare ett. Flertallet i Alvstein-utvalget konkluderte med: "Mer markedet og mindre politisk styring." GATT-avtalen som sliter hardt for en mer rettferdig verdenshandel - også med landbruksvarer, vil også få store konsekvenser for oss.
Senterpartiet og SV har en naiv tro på: at bare vi holder oss utenfor EF, så vil alt forbli som det er.
Og den påstanden bekrefter også Anne Enger Lahnstein da hun av Dagbladet ble spurt om den framtidige landbrukspolitikken med Nei-styre. Like mange årsverk og like store overføringer var svaret. Og det vitner om mangel på perspektiv i den næringa som står henne nærmest.
Og for å sette svaret også i et annet lys; 60.000 gårdsbruk er nedlagt siden '72. Til tross for vår selvråderett, og også til tross for at Senterpartiet i perioder har sittet i styringsposisjon.

Mytene om EF-landbruket er mange og stort sett dyster. De ett hundre - de to hundre EF-syn finnes, men da er det greit å vite at gjennomsnittet er 17. Vi har hundre mål, de har 50 mål mer. Marked og kapitalkreftenes frie spill går igjen som en blå tråd i Nei-sidas argumentasjon. Mens den røde uteblir. Og den viser en solidaritet overfor de minst ressurssterke i fellesskapet, og som bl.a. kommer greske, irske, portugisisk bønder tilgode. Og den solidariteten - på tvers av landegrensene - er en av årsakene til at Arbeiderpartiet ønsker forpliktende samarbeid. Fordi de største utfordringene løser vi hver for oss, men i et større fellesskap. All erfaring viser at land som er nært knyttet til hverandre gjennom sin handel, gjennom sin kultur påvirker hverandre på godt og ondt. Og det er da det blir spørsmål om holdninger. Og for å si det kort, og for mange provoserende: Isolasjon eller samarbeid.
Og for meg er det isolasjon det å bevisst stenge seg ute fra et samarbeid der de fleste vest-europeiske land i fellesskap ønsker å utforme en politikk om det som betyr mest for oss: Fredsarbeid, miljø- og fordelingspolitikk. Og mine ambisjoner på Norges vegne - for å være høytidelig - den blir ikke godt nok ivaretatt. Vi har sett på gangen mellom Island og å få overlevert vedtak som vi vet vi må ta konsekvensen av. Det er da en heller vil gå aktivt inn å

påvirke i de prosesser, i de forhandlinger, forsamlinger som har innflytelse. Men da kan en ikke ha Nei-sidas sterkeste særtrekk i seg: Overbevisningen om at samarbeidspartnerene stort sett er interessert i oss av profitthensyn. Eller å gjøre oss til husmenn på egen boplass.

Belastningen for Arbeiderpartiets ledelse når en kjører såpass redelig løp som de har gjort i EF-saka, er stor. Senterpartiet og SV skårer, men på kort sikt. Vi skal søke. Og vi skal forhandle om et best mulig resultat. Og det er det resultatet som folket skal ta den endelige avgjørelsen om. Hvis demokratiet får fungere.

Dirigentene hadde rådført seg med hverandre og de kom til at hvis alle skulle få 5 minutters taletid, så ville debatten i tillegg til debatten om lovendringer ,vare til langt over midnatt . Dirigentene foreslo derfor overfor landsmøtet at de som hadde ordet etter pausen fikk redusert taletiden til 3 minutter.
Spørsmål om tilslutning til forslaget.
Vedtak: Enstemmig godkjent.

Representant nr. 157 Eli Helene Risa Westen, Rogaland
Partileder, Partifeller!
I og med det jeg kommer fra Rogaland så vil jeg ta fatt på litt av oljepolitikken.

Norge er i sannhet blitt en oljepolitisk stormakt. Jeg skal ikke trette forsamlingen med tall - bare påpeke at vi står for 40% av Vest-Europas oljeproduksjon og 60% av de gjenværende påviste oljereserver. Vi har også halvparten av Vest-Europas gass-reserver. Dessverre er dette en av de få næringene som går bra i dette landet. Selvom det argumenteres for en utsettelse av enkelte feltutbygninger ville skapt en jevnere utvikling enn den vi har i dag. Så ser ihvertfall ikke jeg noe som på kort sikt kan erstatte den økonomiske aktivitet disse investeringer skaper eller de inntektene produksjonene skaper.
Jeg vil advare mot den tro at ved å trappe ned aktivitetsnivået i oljevirksomheten i den nårværende situasjon kan bidra til å øke aktiviteten på andre områder.
Det er andre virkemidler som skal til for å løse problemer i norsk økonomi. Det er viktig at oljevirksomheten kommer hele folket tilgode. Jeg tror at dette oppnås best ved at samfunnets inntekter gjennom skattesystem, statens direkte oljeinntekter og utbytte fra Statoil blir så store som mulig. Heller enn å spre aktivitetene til alle deler av landet, hvis dette ikke er samfunnsøkonomisk lønnsomt.
Den beste form for distrikspolitikk, er den som skaper høyeste inntekter for samfunnet. Derfor er det viktig at oljeselskapene driver så rasjonelt som mulig. Hver gang et oljeselskap bruker tusen kroner mer enn nødvendig, må staten gjennom skattessytemet betale 750 kr. av denne tusenlappen.

Jeg vil gjerne komme tilbake til vår rolle som oljemakt. Den posisjonen som gjør det desto viktigere at vi beholder norsk suverenitet over olje- og gassressursene og at samfunnets mulighet til å beholde reell styring ikke svekkes. Jeg stoler på olje- og industriministerens forsikringer om at Regjeringen har til hensikt å sikre denne styringssretten når de går inn i diskusjon med EF om den oljepolitiske delaktighet av EØS-avtalen. Det samme gjelder selvfølgelig eventuelt medlemskapsforhandlinger.
Men denne nasjonale styringen betyr ikke at vi bør stenge oss inne bak beskyttende murer med alle våre ressurser. Det er visse tragiske trekk ved alle de som mener at den eneste måten at norske oljeselskaper og leverandørindustri kan hevde seg på, er bak en mur med masse

beskyttelsestiltak. De røper en mistro til at norsk industri skal kunne hevde seg i hard internasjonal konkurranse.
Hvorfor skulle ikke denne industri som har bygd opp Norge til den posisjon vi har oppnådd kunne produsere effektivt på hjemmebane. Jeg synes at den mangel på fremtidstro - slik frykt avslører - må avvises.

Til slutt vil jeg ta opp et område som er nær knyttet til både produksjon og bruk av energi. Nemlig internasjonal klimapolitikk. Som vi alle vet er dette mer enn noen annet område hvor tiltakene må sees i sammenheng. De nasjonale tiltak må vurderes i lys av den virkning det har på global basis. Det er viktig at vi som land overholder de utslippsbegrensningene vi har påtatt oss. Men det er vel så viktig at vi ikke gjør dette på en måte som fører til at økingen i andre lands utslipp blir større enn våre egne reduksjoner. For å være konkret vil det være synd at vi unnlot å bygge ut gassfelt for å unngå å overskride de norske utslippsbegrensningene hvis dette medførte at for eksempel italienerne unnlot å gå over fra kull til gass i sin elektriske produksjon. Dermed ville det beste bli de godes verste fiende. For å unngå slike situasjoner er det nødvendig å få i stand internasjonale klima-avtaler, som sikrer at utslippene skjer der den samlede positive virkning er størst.
Takk for oppmerksomheten.

Representant nr. 231 Tomas Norvoll, Nordland
Dirigenter, kjære landsmøte!
Det er artig med EF-debatt og slike ting. Jeg vil likevel først ta opp en litt annen sak enn akkurat EF-diskusjonen.
Det ser ut som om alle i salen her er enig om at internasjonal solidaritet - det er noe som er riktig for oss. Dette å være solidarisk med folk i andre land som har det vanskelig er noe vi alle synes er ganske bra. Og det virker som vi alle er innstilt på å drive en politikk som går inn for slike ting. Dette er som å gi større overføringer til U-land for å hjelpe dem. Det er Arbeiderpartiet fullstendig - tror jeg - bortimot enstemmig enig om. Og det er slik politikk vil vi drive med. Dette med å støtte demokratisering i andre land, det driver vi på med og det synes vi er bra. Og uansett hva standpunkter vi har til EF-medlemskapet, så har jeg inntrykk av at dette er en slik felles base som vi har å stå på. Og dette her - det gjør meg litt stolt over å være med Arbeiderpartiet her. Det gjør oss litt forskjellig fra andre. Hvis vi fortsatt er enig om at solidaritet er det viktigste så blir ikke EF så viktig - synes jeg iallfall.

Men nå ser vi at det er et folk ikke så langt borte fra oss som har det vanskelig. Jeg tenker da selvfølgelig på det som skjer i Jugoslavia i dag. Vi ser at europeerne - folk - sitter i konsentrasjonsleire. Vi har alle sett bilde der i fra; TV, avisa fyller dekning. Vi vet hva som skjer, ingen kan skylde på at de ikke vet det. Dette er mennesker som lever i sult og elendighet og det er ikke så langt i fra der vi selv bor. Et par timer med fly, så er vi der. Nå har vi en mulighet til å gjøre noe med det. Nå er det slik at tusenvis av mennesker strømmer ut fra dette landet. Tusenvis kan komme seg bort, hvis de har en plass å gjøre av seg. Hvis bare noen ville hjelpe dem. Og derfor vil jeg fremme en uttalelse fra AUF som går på: At vi skal satse litt på å hjelpe disse folkene. Og vi skal ta imot en god del flyktninger. Vi må gjøre vårt for å bidra til at de skal få en mye bedre hverdag.
Jeg vil overlevere til uttalelsen til dirigentbordet etterpå.

Jeg har nå så god tid, at jeg vil si noe om EF-debatten også. Slik at vi senere på dette landsmøtet vet om vi skal sende en søknad om EF-medlemskap eller ikke. Nå er det enkelte

som har lagt stor vekt på dette: Nå skal vi se om vi skal søke, og så avgjør vi senere om vi skal bli medlemmer. Det er dette med å søke som er det store her.
Jeg skal nå gjøre dette litt mindre farlig. En skal tross alt få med seg flere - en slags kompromiss. Det virker for såvidt greit, til å begynne med. Jeg synes det blir litt galt uansett. For hvis vi bestemmer oss for å søke om et EF-medlemskap så er det for vi ønsker å bli medlem - det tror jeg alle må se ganske klart. Det er jo en altfor stor prosess å sette igang med en søknad og utredning hvis vi ikke har et ønske om det. Vi gjør ikke det bare på lek, vi bruker ikke så mye tid og krefter på slik.
Det er her Arbeiderpartiets holdning til framtid i norsk medlemskap i EF skal avgjøres. Og da spør jeg meg sjøl - og jeg spør særlig dere andre her i salen: Er det noen som har gjennomtenkt og går inn får akkurat det? Er det riktig av Arbeiderpartiet? Er de redd for hva signaler det vil gi om vi går inn for å søke medlemskap i den europeiske fellesskap? Tenk dere litt om nå. Fiskerinæringa er mot EF-medlemskap. Landbruket er mot det. Primærnæringen sier blankt nei. Og det samme gjelder den jevne industriarbeider, de er heller ikke så overbegeistret for tanken på norsk EF-medlemskap.
Det vi ser er at den tradisjonelle velgergruppen vår sier Nei. De er ikke med på dette styret. Jeg har veldig vanskelig for å stille med bak et vedtak som i så stor grad skjærer imot mening til våre grunnfjell. Det er det det er snakk om her. Vi har fått en EØS-avtale nå; den ser ut til å bli rimelig bra. Og da har vi ryggen fri - jeg mener vi kan vente å se. Være litt forsiktig og ikke ta for mange kriger på en gang. Ikke forsøke å forandre hele verden, altsammen på en gang, men la oss ta en ting av gangen. La oss stå på EØS-avtalen og se hva som skjer der. Da har vi sikret næringslivet, sikret industriene våre, så venter vi med EF-medlemskap. Så tar vi den debatten når den tid kommer.
Takk!

Representant Mary Kvidal, Landsstyret, Sør-Trøndelag
Dirigent, partifeller!
Vi behandler et program for 90-åra. Vi står foran store utfordringer. Vi står for sosialdemokratiets utfordringer. I en tid preget av internasjonalisering og ny teknologi. Hva søker vi etter som sosialdemokrater. Jo, mange av oss søker etter de nye styringsredskapene for å kunne skape sosialdemokratiet fram mot tusenårsskiftet. Vi søker etter de styringsredskapene som skal gjøre oss istand til det sosialdemokratiet, til det samfunn vi har drømmer og visjoner om.
Vi har ikke avskaffet styringsredskap, men mange har gått tapt i den internasjonalisering vi har vært igjennom og er inne i. Vi skal finne de nye. Og de nye styringredskapene finner vi bare i et internasjonalt samarbeid. Vi kan ikke styre på internasjonale områder med styringsredskap som bare virker innenfor nasjonalstatens grenser.
Sysselsetting er vår store utfordring. Sysselsetting er forutsetning for at vi skal kunne drive fordelingspolitikk, for at vi skal ha omsorg for alle, for at vi skal ha det trygge samfunnet vi ønsker. Men hvordan skal vi skape sysselsetting i et internasjonalisert samfunn hvis vi ikke har redskapene i handa til å gjøre det. Ønske om å bli medlemmer av det europeiske fellesskap er for mange av oss et ønske kombinert på drøm, visjoner - kall det gjerne følelser - det kombinert med praktiske verktøy. Og jeg tror begge deler er like viktig. Derfor ønsker vi nå å forhandle. Vi ønsker å forhandle sammen med de land vi har mest til felles med. Vi ønsker det fordi vi ønsker å ivareta landbruk, distrikt, fiskerinæring. Vi kan ikke sitte her på berget og se på at EFs fiskeripolitikk utvikles. Vi er en av verdens største fiskerinasjoner. Det er en av våre viktigste ressurser vi snakker om. Skal ikke vi være med å påvirke Europas fiskeripolitikk. Skal ikke vi være med slik at vi kan utnytte den ressursen som ligger i havet utenfor landet vårt.

Landbruket er også internasjonalt. Og det vil bli det mer og mer i den tida som ligger foran oss. Skal ikke vi være med å legge rammebetingelser, slik at vi kan utnytte de ressurser vi har i landet, til arbeid og dermed verdier, slik at vi kan skape det velferdssamfunnet vi ønsker. Det er nå vi må forhandle. Det er nå vi må søke. Men vi skal selvfølgelig vurdere et forhandlingsresultat. For selv om drømmen og visjonen kan være sterk, selv om et sterkt ønske om å samarbeide med sosialdemokrater i andre land, så skal vi selvfølgelig i partiet vurdere det forhandlingsresultat vi kommer fram til, og så skal det norske folk bestemme. En del av oss er veldig sikker på ene eller det andre. Veldig mange er usikre. Vi må også gi dem sjansen til å sette seg inn i hva dette vil bety for Norge å være med å gi sin stemme til det som skal bli det endelige resultat for Norge.

Representant nr. 267 Marit Nybakk, Oslo
Partikamerater!
Gamle verdier og nye virkemidler kan stå som motto for et sosialdemokratisk program for 90-tallet.
Våre grunnleggende verdier basert på solidaritet og den demokratiske sosialismen må være bærebjelker også i det videre arbeidet. Men raske forandringer, økt internasjonalisering av bl.a. kapitalkreftene og nye ulikheter krever andre løsninger for å nå våre mål om økt velferd, arbeid og fordeling.

80-tallet ble på mange måter et tapt tiår for vekst, utvikling og solidaritet. Nasjonalt , i Europa og globalt. Jappetid, økonomisk frislepp, høyreliberalisme og blind tro på markedskreftene, preget dessverre det tiåret som LO i 1981 optimistisk kalte for mulighetenes tiår. Den markedsliberalistiske politikken har kastet millioner av mennesker ut i arbeidsledighet i vår del av verden, og har skapt økt fattigdom, forurensning og menneskelig fornedrelse i utviklingsland.

Sosialdemokratiet - nasjonalt og i et forpliktende europeisk og internasjonalt samarbeid - har et helt spesielt ansvar for å arbeide for demokrati, sysselsetting og velferd,. Ikke bare hos oss, men på hele det europeiske kontinentet. Og i fellesskap i Europa samarbeid om en ny økonomisk verdensorden, og en bærekraftig global utvikling.
Gro tok for noen år siden i et innlegg til FN til ordet for en grønn dagsorden i nord/sør-arbeidet. Vi vet at fattigdommen i U-land er miljøets verste fiende. Det må derfor være et mål å arbeide for en bærekraftig vekst i Afrika og Latin-Amerika. Utviklingen i Europa gir oss nye muligheter, men skaper også nye problemer. Vi opplever etniske konflikter og borgerkrig. Og fascistiske ideologier blusser opp igjen i samfunn der omlegging til markedsøkonomi skaper nye sosiale skiller og rekordhøy arbeidsledighet. Og jeg må si at det som virkelig gjorde inntrykk på meg var da Lech Walesa opptrådte i Europarådet og hadde bare et svar på alle problemer: Markedskreftene.

Arbeiderbevegelsen i Europa har derfor et helt spesielt ansvar for å sikre at de tidligere øst-europeiske statene ikke blir et nytt Latin-Amerika i Europa. Vi er stolte av den nordiske velferdsmodellen og mener at vi har noe å bidra med. Her hjemme ser vi at mulighetene for å drive en aktiv næringspolitikk er avhengig av utviklingen i våre naboland. Og få vekst i verdiskapende industri er helt nødvendig for å kunne føre en velferdspolitikk.
I Oslo Arbeiderparti mener vi at de nordiske land må møte utviklingen i Europa samlet. EØS-avtalen sikrer oss konkurranselikhet, men gir oss ikke politisk innflytelse over landegrensene i

Europa. Vi mener at Norge bør søke medlemskap i EF. Og jeg vil understreke: Intensjonen med en søknad må være at ***ønsker*** medlemskap.

Men et land med vår geografi og våre råvarer trenger særordninger ved et eventuelt medlemskap. En søknad må derfor inneholde krav om spesielle tiltak knyttet til forvaltning av ressursene, til vår landbrukspolitikk, til distriktspolitikken og til nasjonalkontroll med oljen. Når det så foreligger et forhandlingsresultat skal ***det*** legges fram for folket ved folkeavstemning. Og dersom forhandlingsresultatet blir dårlig, ja - så får vi se. Vårt utgangspunkt må være at vi ønsker et forpliktende samarbeid i Europa for å kunne påvirke politikken i vår retning. Der politisk styring må være rammene om markedskreftene og ikke motsatt.

Kapitalen flyter i dag over landegrensene. Vi må ha et svar på hvordan arbeiderbevegelsen skal møte denne utviklingen og ***det*** kamerater; er kanskje vår største utfordring. Og her bør vi kunne samarbeide både Ja- og Nei-sida i Norge i dag.

Representant Sylvia Brustad, Kvinnesekretariatet
Kjære landsmøte!
Slagordet til de første sosialistene lød: Arbeidere i alle land; foren dere. Arbeiderbevegelsen har alltid vært internasjonal. Sosialismen hadde sitt utspring i Europa og det var også der den først fikk fotfeste og satte sitt preg på samfunnsutviklingen. De sosialistiske visjonene og ideene var aldri fraser og drømmerier, tvert imot så er kjennetegnet på den internasjonale arbeiderbevegelsen snarere handling enn ord. Kampen mot avmakten har alltid vært drivkraften. Sosialismen var og er et svar på kapitalismen. Det var en strategi for å få innflytelse, komme inn og påvirke der hvor makten var. Vi må ha den samme strategien som våre forgjengere for å nå våre mål. Kampen for avmakten, kampen for innflytelse og påvirkning. En systematisk kamp for at vi skal forme framtida vår. Hvis ikke vi preger utviklingen så vil andre politiske krefter gjøre det, og da er det dem som vil bli de ledende i samfunnsutviklingen. Hva ville Holterman-Knudsen, Thrane eller Tranmæl ha sagt hvis de hadde vært møtt med "usamsånd": da er det ingen vits, at det ikke nytter og at det blir spist opp av kapitalistene og høyrefolka. Jo, de ville ha sagt at nettopp fordi det er kapitalister rundt styrebordene i bedriftene og høyrefolk på Stortinget - ja, så må vi også være der. Vi må ha tro på at det nytter i et Europa som er i forandring.
Frihet, likhet og solidaritet - gamle og gode kampord og mål for arbeiderbevegelsen. Spørsmålet i dag blir om vi greier å videreføre denne kampen innenfor nasjonalstatens rammer alene. Eller om vi er nødt til å ha et enda mer forpliktende internasjonalt samarbeid. Vi har en drøm om at dette skal bli virkelig for alle mennesker - både her i landet og i verden for øvrig. Og dette er vår tids utfordring. Vi har noe å tilføre andre, men vi har òg noe å lære av andre.

Norden står ved et veiskille. Vi mener i de nordiske landene å ha utviklet et samfunn der solidaritet, sosial trygghet og like muligheter for alle står særlig sterkt. Norden må sjøl gjennom nærmere samarbeid og samordning også være med på å prege det nye Europa. Den sosialdemokratiske modellen kan ikke gjenreises uten at vi for et bedre organisert Europa som setter full sysselsetting og velferd til alle som fundamentale mål. Selvfølgelig må denne utviklingen møtes nasjonalt òg, men det alene er ikke nok. Det er heller ikke nok at vi i Norge er gode på miljøsiden, hvis ikke vi får flere land til å ta denne utfordringen på alvor. Jeg tror ikke det er realistisk å oppnå raske beslutninger, som virkelig betyr noe, uten at vi får med oss de økonomiske stormaktene. Et mer forpliktende internasjonalt samarbeid ***er*** helt nødvendig,

hvis vi skal greie å redde jorda for dem som kommer etter oss. Internasjonalt samarbeide er også avgjørende i sikkerhets- og utenrikspolitikken. Spørsmålene vi nå står overfor er hvordan vi skal greie å takle våre nye sikkerhetsmessige utfordringer som i stor grad er fattigdomsproblemer, miljøutfordringer, nasjonalisme, etniske og sosiale problemer. Hvis en ønsker innflytelse på det europeiske sikkerhetssystemet, ja - da må vi være der beslutningene fattes. Tankegangen bak det europeiske samarbeid er jo at vi på stadig flere områder står overfor de samme utfordringene. Derfor så må landene samarbeide tettere og mer forpliktende. De målene vi kjemper for må være knyttet til menneskenes hverdag, til sysselsetting, til bedre velferd, til miljøet, til likestilling og til sterkere sosiale rettigheter, til det beste for folk i hele verden. Og her må vi samarbeide med andre sosialdemokrater kreve at kvinner må delta på likefot med menn i det internasjonale samarbeidet.
Likestillingsspørsmålet er først og fremst et nasjonalt anliggende, og nasjonale velferdsordninger skal ikke rikkes ved et eventuelt EF-medlemskap. Til syvende og sist så dreier dette seg om: De tror det nytter, om de mener det er riktig å delta på den arenaen kamper foregår, hvor beslutningene fattes. Jeg tror det nytter og jeg ønsker at vi som sosialdemokrater skal være med på å styre denne utviklingen. Et omfattende europeisk samarbeid ***er*** et skritt på veien mot en mer integrert verden og derfor så mener jeg at det er riktig å søke om medlemskap i EF.

Representant Anne Lise Grande Vollan, Sentralstyret
Dirigenter, kjære landsmøte!
Jeg er også - som Trond Giske - stolt over å være medlem i et parti som kan gjennomføre en diskusjon også om EF-medlemskap så bredt og så grundig som det vi har gjort. Jeg er stolt av å være medlem i et parti, med en regjering, som tar ansvar for landet i den vanskelige situasjonen vi er i. Og jeg reagerer svært negativt når mediabildet gjengir uenighet i partiet med ord som: Konfrontasjon, sterke utfordrerer, krig, stor splittelse, fraksjonering. De ordene blir brukt. I slike situasjoner skulle jeg ønske at vi hadde vært enige også i EF-spørsmålet. Det ville på mange vis vært enklere. Men det er ikke slik og da får vi anstrenge oss for å få fram argumenter, og de som har stemmerett får si sin overbevisning så langt det er mulig. Mitt standpunkt er også personlig . Vi har alle her i partiet kanskje forskjellig syn på EF-saken. Noen er sterkt overbevist på den ene siden, og noen er sterkt overbevist på andre siden. Veldig mange er i tvil. Tvilerne vil lande litt på Ja, litt på Nei og noen har kanskje ikke bestemt seg ennå. Mitt standpunkt er at jeg er tviler landet på Nei-siden. Ikke et enkelt standpunkt vil jeg si. Men basert på en vurdering av utviklingen i EF og de idealene som EF bygger på. Og litt på den situasjonen vi er i nasjonalt og situasjonen i partiet. Flertallet i Nord-Trøndelag Arbeiderparti sa Nei til å søke om EF-medlemskap, men de sa samtidig Ja til EØS-avtalen. Synet blant folket i Nord-Trøndelag i fra april og til i dag, har forsterket seg. Usikkerheten i forhold til EF er en generell usikkerhet for framtiden, men den er òg ganske grunnleggende. Det er vurdert på ressurskontroll, distriktbasert bosetting, landbrukspolitikk - som er hovednæringen selvsagt i Nord-Trøndelag - og synet er også litt i forhold til Maastricht og oppbyggingen der. Jeg er også skeptisk til en del av utviklingen i EF og planene i Maastricht, men samtidig så er jeg også av den oppfatning at det er veldig usikkert hvordan det går med de planene i EF. Og da er det litt greit på en måte å understreke at den debatten vi har her i landet - den er ikke så veldig spesiell. Debatten i Europa, i alle land foregår på samme måte som her. De er usikre på om Maastricht-planene er de rette og om en vil ha nettopp den styringa. Jeg tror også at vi - nasjonalt - er nødt til å ta ansvaret for utviklingen i Norge uansett. Den er vi enige om, det gir ikke store motsetninger.

Jeg vil understreke at i forhold til diskusjon om for eksempel inflasjon, en del slike spørsmål, så er jeg på linje med den politikken som regjeringen står for. Og jeg er for såvidt på linje med de kravene som Maastricht setter. Jeg bare mener at ikke er nødvendig at de blir satt i Brussel. Vi kan sette dem hjemme hos oss selv, og mene at de er rett. Jeg deler vel heller ikke troen på muligheten for innflytelse i samme grad som dere andre. Jeg mer usikker på det.

Det ansvaret som vi må ta for utviklingen i Norge - som bare vi kan ta - krever et samlet parti og samlet folk. Det er også en utfordring som vi har til dette årsmøtet. Norge er rik på ressurser, rik på mennesker med kunnskap og ferdigheter, rik på muligheter. Det burde ikke være vanskelig for oss å stå sammen og kjempe for å utnytte de mulighetene best mulig ut i fra de idealene vi tror på. Og det er et standpunkt som er uavhengig av hva vi beslutter om spørsmålet om å søke medlemskap eller ikke.

Jeg vil også komme litt inn på om hvordan vi skal ta vare på hverandre i dette partiet. Og jeg synes det er veldig viktig at vi respekterer det standpunkt vi kommer fram til i slutten av landsmøtet. Jeg tror at partiet er så sterkt, jeg tror vi vil takle den motgangen vi gjennomlever nå. Og jeg tror at vi også etter dette landsmøtet må slåss for et bilde av vår uenighet ikke blir framstilt og ødelagt i media.

Representant Thorvald Stoltenberg, Regjeringen
Partifeller!
Det er ikke forbausende at vi står for de samme verdiene og at vi er enig i hvilke oppgaver vi står overfor. Det som diskusjonen da går på er hvordan skal vi få gjennomført oppgavene, og møtt problemene vi står overfor. Enten vi nå snakker om miljø, eller vi snakker om formen for vekst, fordelingen, fattigdomsproblemene - nasjonalt og internasjonalt, så må vi vel erkjenne at vi kommer ikke utenom Europa. Det er ikke noen løsning verken for miljøproblemer eller fattigdomsproblemer uten at Europa er med. Og hittil har det iallfall vært lederskap på de områdene når det gjelder amerikansk politikk eller japansk politikk. Så hvis vi er opptatt av de verdensomfattende problemene, og erkjenner - som alle talerne her har sagt - at vi er internasjonalister, og vi erkjenner at det som skjer utenfor våre grenser har betydning for vårt eget samfunn. Ja, så må vi jo satse på Europa som nøkkelen til å løse disse globale fattigdomsproblemene og miljøproblemene. Og da er det altså EF det organet Europa har samlet seg om som et politisk institusjon. Det er et politisk organ som først seks land og så tolv land og nå vil alle land i Europa - med noen få unntak hvor det er diskusjon, med i dette forpliktende samarbeidet raskest mulig. Og det har naturligvis en rot først og fremst i den betydning et forpliktende samarbeid har for fred. Det var derfor det ble stiftet, det var derfor det kom i gang. Fordi at man ganske naturlig etter en krig sa: Aldri mer krig. Og så sa man så enkelt som at: Hvis det aldri skal bli mer krig så må vi få tidligere fiender til å samarbeide. Men dette er ingen original tanke. Og så fikk man da Frankrike og Tyskland til å samarbeide. Det var det geniale. Og så har vi nå i de senere år sagt: Når vi nå i femti år har greid å få tidligere fiender til å samarbeide, tenk om vi kunne få til det også mellom øst og vest i Europa. Som alle i denne salen har levd med - frykten for krig mellom øst og vest i Europa. Og når du reiser rundt i Øst-Europa så er det ikke først og fremst det økonomiske som gjør at de er opptatt av EF, det er å bli med i det forpliktende samarbeid som gjør de så ensidig avhengig av hverandre. At bruk av vold ***blir*** omtrent umulig. Men du ***må*** løse tvistene landene i mellom gjennom forhandlinger og gjennom domstolsavgjørelser. Og så sier noen: De har jo ikke greid å skape fred i Jugoslavia. Også sier de at: Det var jo en integrasjon mellom tidligere stater. Ja, men da må jeg si at det var en integrasjon som var påtvunget gjennom diktatur. Og hele

grunnlaget for det europeiske fellesskap er jo å gå i sammen i et forpliktende samarbeid gjennom et demokrati. Derfor har de folkeavstemning og parlamentavstemninger i land etter land, for hvert skritt man tar i det forpliktende samarbeidet. Og så vil jeg si en ting til: Det er ikke blitt fred i Jugoslavia, nei. Men det er første gang at ikke skudd i Sarajevo har ført at det har spredd seg over en hel region - Europa - og t.o.m. blitt verdenskriger. Og da begir jeg meg til neste spørsmål: Vi har forklart og vi står for et forpliktende internasjonalt samarbeid - både på grunnlag av det som er oppnådd, og de mulighetene som ligger i det. Bl.a. fordi at uten flertallsvedtak en gang i fremtiden, så vil ikke de problemene vi snakker om som miljø og fattigdom bli løst, det. For det at konsensen og veto - det er en pen måte å si at *de* som vil minst bestemmer mest. Og det sier seg selv at da løses ikke de store problemene som vi står overfor. I Jugoslavia så har det ikke blitt nå fransk, russisk støtte bak Serbia, og tysk, østerriksk, ungarsk bak Kroatia. Dermed har mangjennom det forpliktende samarbeidet i EF greid å forhindre at krigen sprer seg. Og det er en viktig, fredsskapende virksomhet i seg selv.

Jeg ber til slutt om en ting, og det er: At dere spør dere selv - ikke bare om *er* det forpliktende samarbeid i EF godt nok, men hva *er* alternativet. Nasjonalstatenes Europa vil vi ikke ha og ny økonomisk verdensorden prøvde vi i tyve år.
Takk for meg.

Representant nr. 140 Steinar Salvesen, Vest-Agder
Partikamerater!
Når jeg står her så føler jeg noe som vel helst kan kalles for ærefrykt. Ikke bare for det at jeg for første gang står her, nei ikke bare derfor. Når jeg kjenner på de følelsene som sliter i meg, så kjenner jeg ærefrykt overfor den oppgaven som vi her er satt til å gjøre. Den oppgaven som først og fremst har med å snekre sammen et sosialdemokratisk handlingsprogram som kan samle brede grupper bak en felles kurs, som kan samle brede grupper bak en kurs som går rett hjem til folk, og som gir folk arbeid. Og det er en formidabel jobb som vi sammen skal gjøre. Og vi bør ha litt ærefrykt i forhold til en slik jobb. Men vi må bare gå på med krum hals, for vi skal jo klare det - selvsagt. Vi skal snekre sammen et handlingsprogram som setter oss i stand til å gjøre jobb nr. 1 - få folk i arbeid. Det er vi enig med Gro om - alle sammen. Og vi er sikkert enig med Gro når hun i sin tale sa at vi trenger mer demokrati og mer politisk styring. Men - partikamerater, en god del av oss er ***ikke*** enig i at vi får mer demokrati og mer politisk styring hvis vi blir medlemmer i EF. Gro sa i sin tale: Vi må tenke selv. Det tolker jeg slik at både partitopp og grasrot må tenke selv. Og det gjør vi - alle sammen. Og vi respekterer hverandre. Og en god del av oss har i likhet med Gro tenkt lenge og vel om demokrati. Noen av oss har kommet så langt at vi finner ut at vi sannsynligvis får mindre demokrati i EF. Demokratisk underskudd kaller noen det. Og vi kan godt si tingene rett ut. Det er mange av oss som mener at vi vet nok om EF og Maastricht-avtalen . Vi vet nok til å si at vi ikke vil være med. Det er mange som mener at EFs mål ikke er i samsvar med den samfunnsutvikling som veldig mange på grasrota i Arbeiderpartiet vil ha. Jeg skal spare dere for en lang Nei-argumentasjon. Gunnar Mathisen og Trond Giske har gjort god jobb der. Men jeg vil advare landsmøtet mot å delta i EF-tilknytning som et programerklært mål. Det er mange i partiet som ikke vil det. Og der et flertall i folket som heller ikke vil det. Vi får jo en EØS-avtale, en avtale som Gro sa kunne stå på egne ben. La det bli med den. Men først og fremst - la ikke jobben med å føre oss inn i EF bli jobb nummer 1. Bruk heller Arbeiderpartiets krefter på å skaffe arbeid til folk.
Takk.

Representant nr. 250 Knut Werner Hansen, Troms
Dirigent!
Partilederen var i sin åpningstale til landsmøtet inne på en hel del ting som jeg tror vi alle sammen kan være enig om. Hun sa: "Vi trenger et Arbeiderparti som er sterkt og radikalt. Vi har ikke nok representanter i dag til å stå løpet alene." Og da sa hun i parentes i Stortinget. Og vi må samle kreftene våre til å nå målet.
Hva er det så vi legger opp til i dag på landsmøtet. Han sa det, forrige taler : Vi har et folk som bestemmer, et folk som har stemmerett. Når jeg hørte hovedtalen til partilederen etter pausen, så var det nesten som vi skulle isolere oss. Det å ha EØS, det var isolasjon. Jeg trodde EØS-avtalen var et skritt framover. Men det ble nesten framstilt som om det var et tilbakeskritt. Og ha EØS og ikke ha EF - det var galt. Det var også sammenlignet østeuropeiske land og styresettet der med Norge utenfor EF. Og det synes jeg er å gå vel langt i en slik framstilling.

Vi vet holdningen i folket i dag. Den er mye, mye klarere enn i '72. Vi har et folk, og vi har et flertall blant Arbeiderpartiets velgere også som ikke vil inn i EF. Hvorfor skal vi da stresse med dette spørsmålet? Hvorfor skal vi stevne mot et skjær som ligger der uten å kunne dreie på autopiloten? Hva er mål med dette? Personlig så ser jeg ikke målet med å søke medlemskap i EF. Det vil skade partiet er min uærbødige påstand. Det vil helt klart skade oss. Partiet ligger nede nå - om ikke med brukken rygg, så i hvertfall med en passelig utglidning i ryggen. Skal vi kunne reise oss så må ha vi noen store ting å ta fatt i. Og dersom vi kunne legge til side EF-søkanden vår, så vil vi kunne gjøre et brukbart valg neste høst.

Statsministeren, partilederen snakket om målet, vi skulle stå sterkt og samlet for å nå det målet. Min uærbødige påstand er, at vi vil få mindre muligheter til å nå det målet, som vi alle sammen ønsker oss, dersom vi sender inn EF-søknad. Det vil svekke våre muligheter til å styre landet. Konsekvensene av det kan bli store. Vi vet av historien for tyve år siden og hva som da skjedde med Arbeiderpartiet. Vi gikk ned - ikke helt til bunn, vi har kommet oss opp igjen, vi er på tur ned - håper vi snart har nådd bunn. Historien burde ha lært oss noe. Dersom vi mener vi vil styre og ha et sterkt arbeiderparti så må vi legge bort EF-søknaden og forholde oss til EF gjennom EØS-avtalen. Vi kan gjerne gå herfra i løftet stemning. Vi hadde en flott sekvens under åpninga. Jeg synes åpningstalen til landsmøtet fra partilederen var god. Jeg er ikke fullt så fornøyd med det hun sa etter pausen. Men vi må ikke glemme hvem som styrer landet gjennom oss. Det er folket; det er folket som har stemmerett. Vi har det selvfølgelig også, men vi er bare 300 som har stemmerett her. Hva hjelper det oss om vi går herfra i dag med løftet stemning hvis vi går til neste stortingsvalg og får oss en over nesen så vi ikke reiser oss igjen.

Grunnlaget for vår utvikling videre ligger i våre naturprodukter, sa partileder - med fisken først - sa hun. Merk dere det. Jeg synes også vel å merke seg hva Norges fiskarlag som fiskernes fagorganisasjon har sagt om EF-spørsmålet. De sa det for en liten måned siden da saken ble behandlet. Mot 1 stemme så rådet Norges fiskarlag fra at man søkte søknad om EF-medlemskap. Jeg håper dere biter dere merke i det, alle dere som er tvilere og de som mener ja. En stemme i fiskarlaget gikk inn for å sende EF-søknad. Det bør være et signal hvis man mener at fisken skal være vår fremste bærebjelke for utviklingen framover.
Jeg vil slutte med å si: Konsekvensene av hva vi gjør her kan være at vi står på innsiden av EF, men på utsiden av Stortinget.
Takk!

Representant Einar Evensen, Østfold, Landsstyret
Dirigent, gode partifeller!
Som vi har hørt så er det mange måter å nærme seg EF-spørsmålet på, og naturlig nok så er det mange som har utgangspunkt i sitt eget nærmiljø og ofte også sin egen arbeidsplass. Det er jo naturlig det for vi har alle et sted vi kommer fra. Vi er kanskje fra industri, fra offentlig virksomhet eller fra primærnæringene. Og det er jo veldig lett og også ganske riktig å ta utgangspunkt i sitt hjemmemiljø, når en skal diskutere også denne saken. Men nettopp derfor så blir ofte debatten preget og dreier seg om konkrete, kortsiktige problemstillinger. Ofte om dagsaktuelle prognoser og statistikker. Og da - partifeller - spør jeg meg sjøl: Er det bare det det dreier seg om for at vi skal fatte en beslutning om vårt organisasjonsforhold til Europa? Ikke for noen av oss for en begrenset tid, men for alle for all overskuelig framtid.

Med andre ord, så er det slik at vi nå skal foreta en politisk veivalg som dreier seg om vårt forhold til resten av Europa. Og da mener jeg faktisk at ståstedet kan bli for snevert dersom vi bare legger til grunn lokalsituasjon eller for den sak skyld, egen vinning eller tap. Den problemstillingen vårt landsmøte står overfor, det er ikke at en del enkeltpersoner vurderer sine framtidsutsikter, men at Arbeiderpartiets tillitsvalgte velger en kurs for det norske samfunnet i Europa for framtiden. Og det er helheten som er interessant og som det er vår plikt å ivareta. Jeg ser det slik at arbeiderbevegelsen alltid har hatt en veldig sterk internasjonal legning. Det er et ønske om å gå inn der vedtak fattes. Og det jo egentlig som å delta på dette landsmøtet. Hver for oss og enkeltvis så har vi ikke så veldig mye å si, men hvis vi er sammen med flere så øver vi påvirkning. Eller for å si det på en annen måte: Den som er på gangen når vi foretar voteringen - partifeller - den er ikke med å bestemme. Og slik er det også i Europa-debatten. Jeg føler også et behov for å kommentere det som noen nå har presentert som et nasjonalt kompromiss eller noe som det brede flertall kan samle seg om, og essensen i disse er at jo man for kortere, lengre eller for evig tid skal utsette vedtaket om å søke medlemskap i EF. Og jeg har to vesentlige innvendinger mot denne framgangsmåten.
For det første så er det faktisk slik at det er ganske mange av oss som mener at det å la være å søke EF-medlemskap er like dramatisk som å sende søknad. Det er slik at det er mange av oss som ønsker å se hvilke konsekvenser en forhandling har, hvilke muligheter vi får og deretter å få si sin mening gjennom folkeavstemning.
For det andre så er det slik - tror jeg, at hvis dette landsmøtet går fra hverandre uten å ta stilling til dette spørsmålet, vil usikkerheten være mye sterkere enn før, og særinteresser og andre politiske grupperinger setter dagsorden for den politiske diskusjon om Europa-spørsmålet. Og det ønsker vi ikke.

Partifeller, hele vår ideologi dreier seg om å drive påvirkning og gå inn å søke samarbeid og utfordringer sammen. Dette landsmøtet må fatte vedtak i denne saken, og etter min mening som dere skjønner, så er konklusjonen ganske klar: Vi vedtar og søker medlemsskap i EF.
Takk!

Representant nr. 161 Magny Hansen, Hordaland
Dirigenter, landsmøtedeltakere!
Gro, hun nevnte i sin innledningstale flere ganger ordet: Fellesskap, mer fellesskap. Og se hva som står her med store bokstaver: Mer fellesskap.
Men det er da jeg begynner og lure: Hvem skal dette fellesskapet gjelde for? Skal det gjelde for oss selv, eller skal det gjelde for alle. Ja faktisk så er det mange, mange som tror da at dette fellesskapet - det skal ikke rekke utover landegrensene. Vi snakker så sterkt om samarbeid,

solidaritet og fellesskap. Men - når det går lengre enn til våre egne grenser, da det går til Europa, så hører de ikke hjemme der. Slik høres det ut. Men skal vi ha en framtid med et fellesskap med andre land i Europa må vi - som flertallet i den debatten vi hadde i vinter kom fram til, søke om et EF-medlemskap. For kun gjennom samarbeid, med sosialdemokratiske meningsfeller i andre land kan vi avgjøre fred, sysselsetting, miljø og sosial rettferd. Derfor et fellesskap med det øvrige Europa.
Takk!

Representant nr. 194 Ingunn Norderval, Møre og Romsdal
Partifeller!
I Dagbladet i dag, så sier en leder i en norsk storbedrift, hvor det er gått flere tusen arbeidsplasser i de siste årene: Vi selger like mye og tjener godt - med halve arbeidsstokken.

Han er naturligvis ikke alene. Over hele den industrialiserte verden så skjer akkurat det samme: Innstramming, rasjonalisering, effektivisering, det følger med naturkonsekvens i kjølevannet av en eksplosiv teknologisk utvikling.
Akkurat som trollmannens lærling så føler vi at vi har satt igang krefter som vi ikke rår over. Maskinene, robotene - de tar våre arbeidsplasser. Tre trålere gjør unna i en jafs hele Lofotfisket, der hvor det før krevdes hundrevis av småbåter. Med 10 årsverk lager vi like mye som vi før produserte med 100 årsverk - kanskje. Men de 90 som da har blitt overflødige, de har vel også krav på å få bruke seg selv; på å få en menneskeverdig tilværelse. Alle trenger vi å føle at vi trengs. Alle trenger vi den selvbevisstheten det gjør å vite at man har et lønnet arbeid.
Jeg tror nå at det er selve forestillingen vår om hva det er som er arbeid som er den viktigste hindringen for å takle denne krisen vi er inne i. Vi har en veldig gammeltestamentlig holdning til arbeid: "I ditt ansikts sved skal du tjene ditt brød". Arbeid det er slit og strev, det er møkk under neglene, det er å lage ting.
I dag lever vi i en verden hvor vi kjøves av ting, og av forurensing som tingskapingen fører med seg. Hvis kineserne skal ha like mange ting som vi gjør krav på, så vil det ikke være noe ozonlag igjen snart. Miljøet tåler det ikke. Likevel så tenker vi automatisk fler ting når vi snakker om sysselsetting og verdiskaping. Og så lager vi dumme ting og skaper kunstig behov og bruker PR for å få disse kunstige behovene tilfredsstilt og markedsført så vi kan konkurrere med andre.

Jeg tror at Arbeiderpartiet nå må ta en grunnleggende verdidebatt på hvordan teknologien kan bli vår tjener i stedet for vårt mareritt. Hvordan frigjorte hender kan brukes til å møte et eksisterende behov som det er så ustyrtelig mange av.
Jeg har en svært gammel venninne som jeg besøker så ofte jeg kan. Hun er så ensom at hun fryser langt inne i sjela. Hun skulle vært på et aldershjem, men der er det ingen plass til henne. Verst er helgene for da kommer ikke hjemmehjelpen en gang. Hun har ingen besøk. Og samtidig står ungdom i kø for å få komme inn på omsorgstudier. I vårt fylke er det en voldsom avvisning nettopp av ungdom som har lyst til å gå inn i omsorgsyrket.

Men det koster sier folk. Men pengene er jo allerede i systemet. Vi bruker dem jo til arbeidsledighetstrygd og til sysselsettingstiltak og sosialforsorg. Vi må ha valuta sier andre. Ja, men det jo ikke bare ting vi kan selge i utlandet og få penger for. Hvor mye valuta har Arve Tellefsen spilt inn med fela si. Hvor mye valuta har Oslo Symfoniorkester spilt inn. Hvor mye selger bildene til Nerdrum for. Hvor mye selger bøkene til Herbjørg Wassmo for. Lista kunne forlenges mange ganger. Kultur - den regjerer også inntekt. Eller i solidaritet med en fattig

verden, kunne vi også bruke ***vår*** teknologiske kompetanse på å hjelpe fattige land, til å høyne ***sin*** livskvalitet. Men da må vi støtte forskning og språk-kunnskaper og antropologi og ting som man trenger hvis man skal være konsulenter i utlandet.

I Molde har Sentrum Sosialdemokratiske arbeiderlag sendt inn et forslag som tillegg til det første kapittelet som vi håper at redaksjonskomiteen finner plass til. Det er trykt på siden 13 i heftet med innkomne forslag. Og vi ønsker å få fram sterkere nettopp det med at teknologien skal være vår tjener.

Denne visjonsgreia sa George Bush foraktelig - han tapte. Vi har visjoner og utopier , fantasiens utgang til det perfekte samfunn. Der det er plass til og bruk for alle. Det er så mye som skal gjøres. Det er bøker som skal skrives, det er bilder som skal males, det er hus som skal males, det er barnerumper som skal vaskes, det er unger som skal ha vett banket inn i skolten på seg. Det er arbeid alt sammen og vi har bruk for alle.
Takk!

Representant nr. 230 Sigbjørn Eriksen, Nordland
Dirigenter!
For noen dager siden så kom det ei bok som fortalte at sosialdemokratiet har utspilt sin rolle. De tok selvfølgelig utgangspunkt som økonomer gjør, i økonomiske regnestykker.
Men det er en faktor som økonomer ***ikke*** har i sitt regnestykke. Den grunnleggende kjærligheten til mennesker som vår bevegelse er bygget på - som kalles for solidaritet. Denne solidariteten gjør at vi er en bevegelse som etter min oppfatning er udødelig.
Jeg er personlig ikke så redd svingninger på statistikken over oppslutning på gallupmålinger som mange andre er. For jeg er nemlig sikker på at det budskap, det program som denne bevegelse har og står for, er det program som vi må bygge den framtida vi står overfor på.
Men - og jeg sier men - vi må være oppmerksom på at også i vår egen bevegelse er det tendenser til - fra tid til annen - til å lytte litt for mye til økonomer og litt for lite til hjertet. Jeg synes det aller gledeligste ved det programutkastet vi har foran oss i dag , er at hjertet har fått ***litt*** større plass enn det har hatt i de programmene vi har bak for 80-åra. Da var vi ***litt*** for opptatt av økonomiens råd.

Jeg var veldig glad for Gunnar Mathisens måte å vinkle sitt EF-standpunkt på i salen her. For det har vært med en viss irritasjon, og ikke så liten irritasjon i vår delegasjon her på landsmøtet. Den har konstatert at det har blitt framstilt gjennom media at en hel landsdel sto bak en kamp mot både ledelsen og EF-standpunktet som dette landsmøtet skulle ta. Og dette er en irritasjon som deles av både de som hadde et standpunkt ***mot*** EF og de som hadde et standpunkt ***for*** EF.
Så jeg synes at Gunnar Mathisens klargjøring på dette punktet var en nødvendig del av dette landsmøtet og jeg takker ham for det.

Det er et område av politikken som jeg føler at vi allerede må snakke om i denne sammenhengen på det overordnede planet. Og det er utviklingen av energipolitikken i vårt samfunn - da særlig innenfor vannkraftområdet. Jeg tror det var nødvendig - og jeg er fullt ut enig i at det var nødvendig å foreta relativt grundige endringer i energipolitikken på dette feltet. Men jeg tror også vi som politisk parti med vår evne til styring, vår evne til å ta fatt i problemene når de dukker opp, at vi i den situasjonen som er i ferd med å oppstå på dette område må være oss bevisst og være klok nok til - i alle fall i en periode - å foreta visse justeringer av dette, slik at vi ***ikke*** risikerer at dette kommer helt ut av styring. Det er tendenser

i dag til at vi nesten på samme måten som i bankvesenet på 80-tallet får en ny jappe-bølge innenfor dette området. Og det er hverken det norske samfunn eller de enkelte foretak tjent med over noen sikt. Det kan bli meget kortsiktige gevinster som med en stormgang blir en ulykke for hele vårt samfunn.
Jeg ber om uten å fremme noe som helst forslag , for jeg vet vi har kloke folk på dette feltet, at en går grundig gjennom denne problematikken med sikte på å unngå å få varige skadevirkninger.

Representant Gunnhild Øyangen, Regjeringen
Dirigent, partifeller!
Det nære samarbeidet som nå vokser fram mellom nasjonene gir oss et håp om et fredligere Europa. Vi aner et Europa som går sammen om å løse miljøproblemene og utvikle styringsredskap for å jevne ut forskjellene mellom regionene og distrikt. Men forandringen skaper også usikkerhet, og selv har jeg vært i gjennom en lang periode med tvil og tro i Europa-spørsmålet. Men jeg har kommet til at vi må være med å slåss på den arenaen hvor kampen foregår.
Som landbruksminister føler jeg spesielt ansvar for jordbruk, skogbruk og reindrift. I alle disse tre næringene som ***er*** viktige for oss, ser vi at Finland, Sverige og Norge har klart sammenfallende interesse. Sverige og Finland, som begge har senterpartistatsråder i landbruksdepartementet, ***vil*** forhandle med EF. Dermed vil det europeiske fellesskap utforme sin politikk for arktiske og subarktiske strøk. Hvis vi ikke er med i denne runden risikerer vi at vi må godta blåkopiene av løsningene andre kommer fram til. Dette er en situasjon - partifeller - som vi må tenke nøye gjennom konsekvensen av. Forsvinner EFTA-pilaren vil Norge utenfor EF måtte foreta ensidige tilpasninger. Jeg kan ikke se hvordan vi ***da*** kan ivareta våre interesser på en tilfredsstillende måte.
Våre naboland senker nå sine matvarepriser betydelig. Og vi vet at de vil senke dem enda mer. Da vet vi at grensehandelen blir så påtrengende at vi blir tvunget til å tilpasse oss. Slik blir vår selvråderett illusorisk.

Europa-utredningen viser at EFs nåværende landbrukspolitikk og slik den framstår før Norge og Norden har forhandlet, ville ført til merkbare strukturendringer for vårt landbruk. Vi har ikke forsøkt å skjule de utfordringene vi står overfor. Derfor må vi legge oss på et høyt ambisjonsnivå i forhandlingene om landbruket med EF. Det er helt nødvendig for at vi skal klare å nå de offensive mål vi har satt oss nasjonalt for landbruket og distriktspolitikken. De betingelsene vi kan oppnå for norsk landbruk kan bare klargjøres gjennom forhandlinger med EF. Fellesskapets uttalelse om den svenske og nå den finske medlemskapssøknaden viser at Norge sammen med våre nordiske venner kan få gjennomslag for spesielle hensyn knyttet til spredt bosetting, klima og lange transportavstander. All erfaring viser at nye medlemmer har klart å påvirke utviklingen av EFs landbruks- og distriktspolitikk.
EFs landbrukspolitikk er ikke statisk. Den er dynamisk og den tar hensyn til de ulike lands særegenheter. Jeg vet i dag - partifeller - at EF anerkjenner at landbruket skal kunne opprettholdes også i utkantstrøk. Det er ikke bare de som har de beste forutsetninger som skal kunne produsere mat. Det er også positivt at EFs nye landbrukspolitikk legger større vekt på fordeling, miljøhensyn og bygdeutvikling i bred forstand. Dette er sentrale elementer i den politikken regjeringen har utformet for vårt landbruk.
Vi må - partifeller - møte utfordringene i en ny tid. Vi har muligheter i dette landet . Vi har utformet en omfattende konkurransestrategi for matproduksjon også kalt MA-strategien. Men

framfor alt ser vi behovet for et mer allsidig næringsliv i distriktene og derfor går vi inn med omfattende tiltak for å utvikle gründermentalitet og vilje til å tenke nytt og satse nytt.

Representant nr. 252 Evy-Ann Midttun, Finnmark
Dirigent, kjære landmøtedeltakere!
Trygghet i forandring, mer fellesskap, Europa i forandring. De ting og de begrep gjør at usikkerheten, uroen og bekymringene for den framtiden er stor i Nord-Norge. Og det er stor motstand mot å søke medlemskap.
Slik er det også i mitt fylke som er Finnmark. Jeg tilhører da et lite mindretall, både i Nord-Norge og i Finnmark. Men årsmøtet i Finnmarks Arbeiderparti valgte også en representant som skulle snakke for det mindretallet.
Hva er det da som gjør at jeg som finnmarking og født i krigstida er så opptatt av Europa og medlemskap. Jo jeg er født i et delt Europa. Jeg er født i en verden der Berlin-muren viste at det var et delt Europa. Og hjemme i Finnmark så var grensa til Passvik som var symbolet på et delt Europa. Det er ingen annet fylke - sett med mine øyne -som er så ømfintlig og så avhengig av begivenhetene i Europa som nettopp Finnmark. Vi har vårt næringsliv, handel og produksjon, men vi har også den nære historien som har lært oss at på mange måter så var Finnmarks storhetstid i Pomorhandelen. Men det var begivenhetene i Europa og resultatene av de begivenhetene som stengte grensa i nord i 1917. Og om ikke det var nok, så var det det dramatiske i trettiårene som resulterte i at da vi skulle skrive 1945 så lå Finnmark i ruiner. Ganske enkelt var alt radert bort, brent og folket var tvangsflyttet.
Og så opplever vi nå at også begivenhetene i Europa nå - først og fremst representert med Berlin-murens fall og åpenhet mot Russland - åpnes det nye muligheter og nye perspektiver også for Finnmark.
Derfor blir mitt engasjement i forhold Europa og i forhold til beslutningene om å søke medlemskap - fred. Først og fremst fred og miljø. Det er de største utfordringene og det er også de største utfordringene i forhold til medlemskap.
Men det finnes en annen dimensjon - selvfølgelig . Og den dimensjonen er det den nordiske dimensjon. Det at vi skal si ja til å søke og at vi skal forhandle sammen med de land som vi har mest felles med. Det ville være for meg helt galt at ikke Norge som skulle være det landet som lagde premisser og utformet en reindriftspolitikk og samepolitikk for Europa. Det at Norge ikke skal være med å forhandle og utforme en landsbrukspolitikk. og ikke minst som en stormakt i fiskeri, at det ikke er vi som skal være med å legge premissene og legge føringen på Europas og EFs fiskeripolitikk.
Derfor så sier et lite mindretall i Finnmark , her representert ved meg: Ja til å søke medlemskap. Og resultatet det skal legges fram for det norske folk ved en folkeavstemning.
Takk!

Representant nr. 116 Egil Christensen, Vestfold
Partifeller!
Mange steder har en kunnet lese om Det norske Arbeiderparti foran dette landsmøtet - at mange kjenner partiet igjen. Og det er da femtiåra og den første etterkrigstida som en sammenligner med. Jeg må si at det synes jeg på mange måter er en styrke for partiet. Og da tenker jeg særlig på den debatten om utenrikspolitiske spørsmål som Arbeiderpartiet nå har gjennomført de siste par årene. For min del må jeg si jeg synes det har vært en befrielse om gledelig åpenhet som tjener partiet til stor ære. Først og fremst partiet , men noe av det er jeg villig til å spandere på partiledelsen. Det har vært et opplegg og en diskusjon og en

framgangsmåte som etter mitt skjønn har vært helt ut demokratisk og et forbilde for en diskusjon om vanskelige, men viktige spørsmål. Når det så i dag er spørsmål om Norges plass i Europa, så er det rett å finne ut at vi har særordninger og at det er spesielle forhold med vårt land som vi vil søke å ivareta og som Regjeringen selvsagt i forhandlinger i EF må legge stor vekt på. Men vi skal stanse der - tror jeg - og være klar over at alle land i Europa og andre steder i verden har sine spesielle problemer, sine utfordringer som for de aller fleste er større og vanskeligere enn for oss. Vi har, takket være Det norske Arbeiderparti men også med adskillig hell og forhold som ligger utenfor vår rekkevidde, hatt en enestående utvikling som gjør at vi da stiller veldig sterkt både i Europa og i internasjonal sammenheng.

Nå har vi lagt bak oss den kalde krigen. Statsministeren sa i sin innledning at vi har levd i en verden hvor vi har sett svart og hvitt. Da er kanskje sosialdemokratiets tid kommet. Vi har levd i en ideologisk tidsalder som på mange måter har skygget for en realistisk diskusjon. En ærlig, åpen og vanskelig diskusjon om de mange problemene vi står overfor. Sånn sett også så er vi akkurat i dag i en enestående situasjon. Det nye for oss i Norge er selvsagt det som er nytt for alle i Europa, nemlig at Sovjetunionen er borte, den kalde krigen er forbi, USA har også da flere oppgaver i sitt eget land enn noensinne. Og det er Europas folk som i større grad må ta ansvar for sin framtid og også for internasjonal politikk.
For oss i Norge, så er vi nå i den situasjon at vi kan komme sammen med våre øvrige nordiske brødre og søstre. Vi kan oppnå det som mange progressive har følt for i Norden - en samlet nordisk opptreden i en europeisk politikk og i global sammenheng. Den kalde krigen satte rammer og skapte skiller i Norden som realpolitisk nok var nødt å ta hensyn til. Men det er en mulighet og det er nye åpninger, det er det vi er invitert til i dag. Sammenhengen mellom union og selvstendighet er en komplisert affære. Jeg skal bare avslutte med å minne om at det strålende år i norsk historie - 1814 , så var det sagt om norsk selvstendighet den gang ble født av kjærlighet til Danmark. Ikke noe vondt om svenskene av den grunn.

Representant Odd Arve Lien, Landsstyret, Oppland
Dirigenter, kjære landsmøte
Vi har presentert et programforslag, dette partiet som har fått en veldig god mottakelse hos våre egne. Det er en ny form med målsettinger mer enn konkrete handlingsplaner. Og vi i bevegelsen forstår programmet. Men velgerne fatter tillit til et program der de konkrete tiltakene ikke er så lette å se. Programmet skal være vår salgsbrosjyre foran valget. Endringsforslagene som ligger i heftene deres viser at det kan bli nødvendig å bli noe mer konkret før valgdagen.
Det finnes også skivebom i dette programmet jamfør det som står om vannkraft, men det hører morgendagens debatt til.

Gros innledning i dag trakk opp utfordringene våre - nasjonalt og internasjonalt. Og løsningene ligger etter mitt syn i det å få fart på verdiskapningene i samfunnet vårt, for det vil løse mange av de problemene vi står foran. Og kan vi løse dette alene? Vi er en del av Europa - kjære landsmøte. EØS er på plass og EØS-avtalen står på egne ben, den gir markedstilgang for vårt næringsliv. Men - det var EFTA-samarbeidet som skapte denne EØS-avtalen og hva vil EFTA være om fem år, om ti år. Når er resten av Norden medlemmer i dette EF-fellesskapet. Skal vi stå på sidelinjen og se på at Sverige og Finland forhandler om vilkår for et medlemskap. Norden er vår viktigste plattform, sier mange. Men hva er et Norden med Sverige, Finland og Danmark innenfor og Norge utenfor. Hva slags plattform er det, kjære landsmøte.

Jeg og mange med meg vil ikke at Norge skal komme diltende etter når de øvrige nordiske land forlengst er innenfor EF-fellesskapet. Norges forhandlingsposisjon er ganske annerledes hvis vi alene kommer i ettertid. Selv om enkelte motstandere innenfor Senterpartiet og SV tror at vi kan bestemme "hele verda sjøl", som vi sier oppe i området hos oss.

Det er egentlig paradoks at det måtte et EF til for å få fart på det nordiske felleskapssamarbeidet. Og vi har kommet milevis framover i forhold til det vi oppnådde gjennom andre organer. La oss sammen søke mot det europeiske fellesskapet . Det er gjennom forhandlinger om medlemskap vi kan få klarlagt vilkårene for et slikt medlemskap.

Det programforslaget som vi skal vedta har klare formuleringer om forvaltninger av nasjonale ressurser. Nasjonal styring kan stå som et stikkord. Det er dette vi må bringe med oss til forhandlingsbordet. Krav om rett til å styre våre oljeressurser, våre vannkraftressurser, våre fiskeressurser og ikke minst krav om en distriktspolitikk som sikrer bosetting og arbeidsplasser. Og så får vi legge resultatet fram for folket til avgjørelse. Det er resultatet ***der*** som må være fundamentet for Norges endelige beslutning.

Partikamerater! EF-saken har vært vanskelig for meg og for mange andre. Og medlemskap gir ikke svar på alle spørsmål. Det finnes også ulemper. Og jeg har stor respekt for de i vårt parti som har landet på en annen mening enn den jeg selv har. Men mitt råd er: La oss ikke forspille den muligheten vi har nå til sammen med de øvrige nordiske land til å forhandle om de beste løsningene for Norden. Tiden for samarbeid er nå også innenfor vårt eget parti. Vi må spille på samme bane hvis vi skal vinne kampen om velgerne. Det er enkelte som har spilt lenge nok på bortebane nå og jeg støtter ikke fraksjonsvirksomhet som bedrives av enkelte - enten det nå er på Vestlandet eller andre steder. Og jeg kommer heller ikke til å støtte kandidatur for disse til ledende posisjoner i partiet. Gallupen vår som vi fikk i dag, det er ikke noe lystelig lesning. Og det forteller oss ytterligere at vi har en jobb å gjøre fram til valget, og den må vi gjøre sammen. Alt annet vil føre til tap - kamerater.

Representant 062 Grethe G. Fossum, Hedmark
Partifeller!
Programdebatten har begynt i vårt brede folkeparti. En programdebatt som skulle samle og ene oss. Men jeg er redd for det jeg ser. Vi er i ferd med å bli et miniparti med like stor oppslutning som Høyre i følge meningsmålingene i Aftenposten i dag. Og det betyr at vi har to viktige saker å konsentrere oss om. Og den første og viktigste saken er å løse arbeidsledigheten og så kommer vår internasjonale tilknytning. Det er etter min mening disse sakene som gir oss problemer innad og problemer i oppslutning utad. Konsentrerer vi oss om den indremedisinske opprustning er det viktig å få føre en debatt ,og det har vi gjort. Vi har fått lov til det. Problemet er at ikke alle problemstillinger og forslag til løsninger har blitt tatt like vel imot på den samme åpne konstruktive måten. Det kommer kanskje av at de kommer gjennom avisen på feil tidspunkt og på feil møter. Kanskje ville det være lurt å av og til lytte til budskapet og ikke bry seg så mye om når og hvor ideene kom.

Mange talere før meg har argumentert godt for begge sider av EF-saken. Det jeg har lyst til å si noen om. Det er den fire-delingen som jeg ser landsmøtet er delt i. I Ja-tilhengere, i Nei-tilhengere, i tvilere og i søknadssendere. Oss Nei-sigere - og hvis jeg for lov å sitere Benkow her - så er vi de som ønsker å lage det siste reservat for særlinger i Europa, oss er det nesten

ingenting å gjøre noe med; ei heller de frelste Ja-tilhengerne. Oppmerksomheten må konsentreres om tvilerne og om søknadssenderne.
Til søknadssenderne har jeg lyst til å si: Det at man sender en søknad innebærer at man akspeterer det som ligger på EF-bordet i dag, Romatraktaten og Unionstankene.
Vår tilknytning til EF blir bestemt av hva som er det EF vi går inn i. Vi må ta alt eller ikke noe. Er vi beredt til det?
Og så til tvilerne: Lytt til argumentasjonen fra begge sider. Finn ut hva slags ståsted ***du*** har og verdier ***du*** ønsker skal vektlegges. Bruk debatten til å samle overbevisning.

Jeg er glad for at debatten så langt ikke har blitt et spørsmål om valg mellom nisseluenasjonalisme eller vidsynt internasjonalisme. Ei heller karakteristikker av avvikende meninger. Og det lover litt godt for framtida.
For meg er Ja eller Nei til EF ikke et spørsmål om for eller mot internasjonalt arbeid. Det viktige for meg er om EF representerer det naturlige og bra for Norge. Og at den gjennom et medlemskap kan gi det mest verdifulle bidrag til det internasjonale fellesskapet.
Svaret mitt er Nei. EØS er nok. Vi er uenig om EF-saken nå. Det er ingen grunn til å tro at begge sider ønsker det beste for land og folk. Men en skal huske på at vi ***skal*** være sammen i dette partiet etterpå også. Etter at vedtak om søknad eventuelt er fattet. Hvordan takler vi det best? Strategier for å legge opp arbeidet med å tilnærme seg Europa ***må*** følges opp av et organisatorisk reparasjonsarbeid i et parti som ellers vil komme i dyp krise.

Ettermiddagsmøtet ble avsluttet kl. 18.30 med sangen "Vi rekker våre hender" ledet av Trygve Aakervik.

Kveldsmøtet torsdag 5. november 1992

Trygve Aakervik startet kveldsmøtet kl. 19.30 med å lede sangen "Jorden er en stjerne".

Dirigent Bengt Martin Olsen leste to søknader om permisjon.
Representant nr 102 Odd Grøst, Buskerud søkte permisjon fra kl. 22.00 grunnet hjemreise med tog, og representant nr. 224 Gun Kveli, Nord-Trøndelag som søkte permisjon fra kl 21.00 og ut dagen.
Ingen kommentarer til søknadene.
Vedtak: Permisjon enstemmig innvilget.

Representant Grete Knudsen, Regjeringen
Kamerater!
Europa blør; mens vi i Norge stirrer oss helt blinde på EF. Deler av Europa splintres, mens vi engster oss for å gå inn i forpliktende fellesskap. Det er folk i Europa som sulter, mens vi har nok med å diskutere vår egen selvråderett.
Kamerater! Europa er nå mer enn EF. Europa-diskusjonen må videreføres utover EF-debatten. Det egentlige europeiske fellesskap som går langt utover EF er også vår sak. Tenk på det som skjer i det tidligere Jugoslavia. Tenk på de etniske konfliktene i Øst-Europa. Tenk på truslene om nasjonalistiske bevegelser og sjansene om nettopp nye fascistiske regimer. Men tenk også på mulighetene og la oss nå gripe de mulighetene. Arbeiderpartiet trenger langt mer enn et vedtak som tar stilling til om Norge skal søke medlemskap i EF. Vi trenger også ***det*** vedtaket, men vi må nå videre. Vi trenger et Europa-program der EF-spørsmålet inngår som en av mange deler. Vi må klargjøre hvordan en arbeiderpartiregjering i Norge har til hensikt å bruke de internasjonale institusjonene. Vi må gå videre og fremme en politikk for sysselsetting, rettferdig fordeling, miljø og sosial sikkerhet. Verden stanser ikke med et Ja til EF.
EF er et middel for å nå helt grunnleggende verdier som skal meisles ut i et forpliktende internasjonalt samarbeid for å skape et bedre og et varmere samfunn. Vi må med andre ord nå inn i en helt ny fase etter at vi har hatt rådslaget og den friske, men meget springende debatten etterpå. En ny fase der vi retter blikket fram mot utfordringene og jobben må gjøres i forhold til Europa og vi må med enn da henge oss opp i institusjonelle rammer og regelverk.
Det finnes jo en masse tiltakslyst i partiet vårt. Og denne blir utløst når vi deltar sammen med partifeller i eget lag. Jeg har tro på dette trege organisasjonsarbeidet. Og jeg mener ikke at jeg står i motsetning til å bruke media aktivt for å nå ut til folk når anledningen er der og må tas - tvert om. Et godt organisasjonsarbeid gir fundament å stå på for tillitsvalgte også i skarpt medialys. Og mediautspill vil da ha en grunnmur å falle ned på som er mottakelig og som fungerer som et sosialt overrislingsanlegg som bringer budskapet ut. Europa-debatten i partiet vårt står nå foran en ny begynnelse. Og jeg oppfordrer fylkesparti og lokallag til å etablere fortsatt Europa-grupper. Men denne gangen må vi i tillegg gå utover oss selv og våre egne rekker. Og gå ut også via mediene. For Norge løser ikke dirigentens problemer uten at resten av Europa bidrar. Samtidig som Europas problemer trenger en samlet nordisk deltakelse. Og jeg sier hele Europa med velberåd hu. Vi må starte arbeidet med å gi det gamle slagordet "Internasjonalisme og solidaritet over lande-grensene" reelt innhold.
Debatten må nå fortsette og utvides - kamerater. Hver og en av oss skal siden ta vår egne, selvstendige standpunkt . Men la oss nå gå videre i rådslagets ånd. Og gå videre sammen, tross uenighet.
Takk!

Representant Rolf Lasse Lund, Landsstyret, Akershus
Jeg har hørt at det er sagt at EØS er et nasjonalt kompromiss, at vi har tid til å vente med medlemskapet. La oss se hva som skjer. Det er et helt legalt standpunkt, men det er flaut at noen våger å kalle dette for et ideologisk opprør. Europa brenner jo. I Jugoslavia dreper de hverandre. Jødehatet blusser opp i de Baltiske stater og i Mellom-Europa. I Russland er demokratiet i fare. Andre gamle republikker ligger i krig. I øst er ikke folk bare uten arbeid, men også uten mat. Og vi vet at sulten er en elendig og farlig politisk rådgiver. Europa i desperasjon for å finne løsninger - kaos og mangel på organisasjon. Midt i dette skulle vi gjøre det til et hovedproblem at tolv demokratiske nasjoner frivillig blir enig om et tettere og mer forpliktende internasjonalt samarbeid enn vi noensinne har sett.
Dette er jo tvert imot Europas sjanse. Vår verdensdel er under reorganisering. Dette er vår besøkelsestid, det. Og da snakker jeg ikke om Norge, kamerater. Jeg snakker om sosialdemokratiet. EØS-avtalen er nødvendig, men den skaper også en ny virkelighet. Nå må vi spørre: Er det ***god*** sosialdemokratisk politikk å slutte seg til ***markedet.*** La markedets lover forme vår hverdag og ***samtidig*** si Nei til å være med i de organer som virkelig kan regulere markedet. Drive økonomisk politikk og sette rammer.

Aldri har kapitalismen organisert seg så internasjonalt som i dag. Den må møtes. Politikk er å ville, sa Palme. Politikk er også evnen til å handle i de rette øyeblikk, se mulighetene ***når*** de er der. Disse uker, disse måneder, kanskje disse få år er som øyeblikk å regne i de europeiske folks historie. Nå må vi ha evnen til å se de langsiktige linjer og likevel oppdage vårt eget historiske øyeblikk. Ikke som en revy som passerer våre øyne, men som mulighet til sosialdemokratisk handling.

Representant nr. 098 Bjørn Tore Ødegården, Buskerud
Kamerater!
Arbeiderpartiet har alltid tatt opp kampen mot avmakt og kapitalkrefter. Gjennom aktivt deltakelse i de organer som har innflytelse over vanlige folks hverdag, har vi fått muligheten til å forme samfunnsutviklingen. Nå står vi overfor nye utfordringer. Spesielt internasjonalisering av kapitalen, den teknologiske utviklingen, de overnasjonale miljøproblemene og den enorme fordelings kløfta mellom nord og sør, gjør at folk flest føler maktesløshet. De har et savn etter politisk styring. De savner politisk styring der nasjonalstatens virkemidler ikke strekker til. Buskerud Arbeiderparti støtter EØS-avtalen som etter vår mening sikrer næringslivets interesser og muligheter. Men vi mener også at EØS-avtalen må være en mellomstasjon.
Maktforholdene i vår egen verdensdel påvirker muligheten til å realisere våre sosialdemokratiske ideer her hjemme. Det må være et mål å få styring over de markeds-kreftene som får fritt spillerom innenfor EØS. Vi må få til en motpol som består av overnasjonal folkevalgt politisk styring. En motpol som kan arbeide for å tjene mål om arbeid til alle, sosial velferd og bedret livskvalitet. EF ***er*** ubestridt Europas økonomiske kraftsenter. Vil vi forandre Europa, så må vi forandre EF. Et norsk EF-medlemskap vil etter vår mening gi oss mulighetene til å gjenerobre den makten vi har mistet.

Buskerud Arbeiderparti er av den formening at norske folk og norsk arbeiderbevegelse har krav på medbestemmelse. Noen har på landsmøtet her, og i media foran landsmøtet , tatt ordet for at : dette landsmøtet bare skal sende inn en medlemskapssøknad. Vi er av den formening at hvis landsmøtet sier Ja, så må vi mene noe med det Ja.
Derfor så har Buskerud Arbeiderparti sendt inn et omfattende tilleggsforslag til partiprogammet, der vi argumenterer for hvorfor vi sier Ja, hvilken medlemskapspolitikk vi

ønsker at Arbeiderpartiet skal føre, og hvilke krav vi må stille til et forhandlingsresultat med EF.
Buskerud Arbeiderparti håper på et klart EF-Ja i fra landsmøtet. Et Ja og med klare krav til et forhandlingsresultat fra det landsmøtet her.
Det håper jeg landsmøtet gir sin tilslutning til. Takk!.

Representant nr. 129 Magnus Straume, Telemark
Dirigent, kjære landsmøte!
I fra mitt ståsted så mener jeg at partiet har klart å få Stortinget til å gjøre et vettug politisk vedtak for en kort tid siden når en fikk gjennomslag for EØS-avtalen. Jeg mener at EØS-avtalen ivaretar Norges interesser i forhold til Europa og at det kan være et varig alternativ. Jeg har etterhvert oppfattet at det er en del som ønsker å gå inn for å forandre et Europa ved å melde seg inn i EF.
Prinsipielt så er jeg imot EF. Jeg tror ikke at det holder å vurdere forhandlingsresultatet når det kommer. Uansett hva Arbeiderpartiet måtte mene da og råde folk til å gjøre, så er resultatet gitt. Motstanden; den er sterk ute på grasrota og jeg ikke i et øyeblikks tvil om annet enn at et forhandlingsresultat vil bli stemt ned. Og da står vi over en situasjon i dette partiet og med bakgrunn i den gallupen som ligger fremme i dag, at partiet i den prosessen fram til en eventuelt forhandlingsresultat skal ut til folkeavstemning, slites opp og ødelegges innen i fra. Dette er et alvorlig ansvar også for dette landsmøtet.
Jeg føler meg overbevist om at hvis ikke vi ser de signalene og tar de følelsene som er ute så er jeg redd for at når det har gått et år så er dette partiet bare det tredje største partiet i dette landet. Og det fortjener ikke Norge.
Hvis vi går tilbake og sammenlikner med '72, så var det et ekstraordinært landsmøte. Der var det 223 som anbefalte folk til å si Ja til EF, mens det var 73 som anbefalte å si Nei. Vi kjenner resultatet fra den gangen og jeg tror det er det samme som er i ferd med å skje nå. Vi kan se i sentralstyret - der var det 2 stykker som var imot en EF-søknad. I landsmøtet så vil prosentenandelen være vesentlig større, og i folket vil den være vesentlig større enn det igjen. Det som blir situasjonen er at vi ikke klarer å få gjennomslag for dette, og da tror jeg at det ikke er lurt å sende en søknad. Det er analysen fra mitt ståsted uten at jeg har gått inn på prinsippene i forhold til EF som sådan.
Uansett hva som skjer så må det for alle delegatene i denne salen være helt klart at når klubba faller på søndag når landsmøtet er over, da står vi samlet og gjør jobben videre.

Representant nr. 186 Kari Brekken, Sogn og Fjordane
Dirigenter, landsmøtedeltakere!
I Europadebatten hører vi ofte om visjoner. Vi hører om ønske om det samarbeidende og sosialdemokratiske Europa. Og den visjonen kan vi vel slutte oss til alle som slutter opp om den sosialdemokratiske ideologien.
Men for meg er det en brist i logikken at medlemskap i EF snarest råd skal øke sjansene for at visjonen skal bli sann. Og det vil jeg gi tre grunner for:
EF bygger fremdeles på prinsippet om frie markedskrefter. EF-strukturene er ikke hverken demokratiske eller sosialdemokratiske. Vår ideologi sier at markedskreftene må styres hvis vi skal oppnå målet om rettferdig fordeling og greie å løse problemene med arbeidsløse og miljøforurensing. Jeg tror og håper at land i Europa vil gå sterkere inn for denne erkjenningen. Men jeg tror ikke at EF er det rette midlet.

For det andre - så er det veldig mange ting som er usikre i hele Europa fortiden. Også innenfor EF. Der går diskusjonen om Maastricht-avtalen høyt og det har vært diskutert hva man skal legge i avtaleordlyden. Hvilke tidsplaner den skal ha for gjennomføring, ja - enda er det noen som diskuterer om de i det hele tatt skal slutte seg til den. Jeg kan nevne Danmark og Frankrike. Orda i avtalen som snakker om Union - de rører ved sterke følelser, nasjonalfølelsen til folk. Vi vet at slik uro kan utnyttes av politiske retninger som er langt i fra vår ideologi. Dette ser vi forsøk på i mange land, både innefor og utenfor EF. Og det er farlig dersom en skal prøve å la prosessen mot europeisk samling gå så fort at vanlige folk føler seg overkjørt.
For det tredje - så har vi nettopp fått utredningen om hvordan EFs landbrukspolitikk vil virke på oss dersom vi ikke får særordninger. Hva er sjansene for å få det i en tid med uro? Vil det ikke skape enda mer trøbbel i EF dersom Norge, som er et rikt land, skal få gunstige særordninger, når fattige medlemsland også sliter med mange liknende problemer. En tid med uro og uavklarte spørsmål i EF må være det minst gunstige tidspunktet hvis en skal forhandle for å oppnå gunstige særordninger.
Jeg tror ikke at Norge blir avvist som søkerland om vi venter med søknaden. Norge har for mange ressurser til det som er svært interessante for Europa.
Vi har nettopp fått vedtatt EØS-avtalen. Kjære landsmøtedeltakere - la den få tid til å virke og vise hva den er verdt , så venter vi med søknad om medlemskap.

Representant Tore Gundersen, Finnmark, Landsstyret
Partivenner!
Skal Norge være en drivkraft i internasjonalt samarbeid, dreier det seg om å være med om å spille på den deltagende banehalvdel. Norge har en svært åpen økonomi mot utlandet. Det er også sterke bånd og avhengighet til det europeiske samfunnet på en rekke andre områder. Når vi med sikkerhet vet at omstillingen i årene framover blir krevende, er det fordi endringene i det internasjonale samfunnet nå skjer på ***så*** mange felt samtidig og er ***så*** raske. Den internasjonale virkeligheten er en uløselig del av den norske utfordringen.

Bosettingen i Nord-Norge er historisk sett sterkere knyttet til internasjonal handel og internasjonal samkvem enn noen annen del av landet. Landsdelen ligger nær et av verdens rikeste fiskefelt, nær markedet i Russland og har mange og interessante produkter i turist sammenheng. Her finnes med andre ord mye det internasjonale markedet etterspør. Næringslivet melder da også om flere lyspunkter om dagens situasjon, og for første gang på mange år hadde de tre nordligste fylkene en nettoinnflytting i 1991.
Samlet sett er Nord-Norge sterkere påvirket av de internasjonale endringer enn om vi ser Norge under ett. Det burde da også gi oss interessante perspektiver å diskutere internasjonale spørsmål ut i fra.

Det bør være et mål at Norge skal være en drivkraft i arbeidet med et nytt økonomisk og handelsmessig samarbeid i Barentsregionen. Utviklingen i Russland åpner opp for et nærmarked til Nord-Norge med flere millioner innbyggere. Endringer i det tidligere Sovjetunionen har gjort det mulig å gjenoppta naturlige handelsforbindelser i nordområdet. Et nytt samarbeid i Barentsregionen bør omfatte de tre nordlige fylkene i Norge, Nordbotten og Lappland og Nord/Vest-Russland. Et slikt samarbeid vil gjøre det lettere å ta opp igjen den viktige samhandelen mellom Nord-Norge og Nord/Vest-Russland, slik vi kjenner den fra tidligere tider.
Nord-Norge kan igjen få rollen som bru mellom de ressursrike områdene i Nord/Vest-Russland og de vestlige deler av Europa. En stadig større del av Russlands utførsel vil kunne bli

transportert over Kolahavene og i den forbindelse vil også muligheten for kommersiell bruk av Nord/Øst-Passasjen bli aktuell. Utfordringene er mange og svært interessante.
Regionenes Europa begynner så smått å ta form. Det skjer fordi samarbeid med sine nærmeste naboer oftest gir de beste resultater og samtidig et godt grunnlag for å kunne gå videre i en større sammenheng. Svært lite er statisk i denne verden, mye vil hende og mye vil endre. Men en ting føler jeg meg ganske sikker på; i det framtidige Europa vil det regionale samarbeid bli stadig viktigere. Derfor blir samarbeidet i Barentsregionen en stor utfordring - ikke bare for oss i nord, men for hele Norge. Barentsregionen vil kunne gi en ny giv for samarbeidet på stor-kalotten. I en bred europeisk sammenheng vil Barentsregionen med de muligheter som ligger der, bli et lokomotiv for utviklingen av regionenes Europa.
Takk!

Representant Bjørn Tore Godal, Regjeringen
Partifeller!
Det er temmelig nøyaktig tyve år siden jeg hadde samme rolle på Arbeiderpartiets landsmøte som Trond Giske hadde her i dag. Jeg synes i grunn vi var ganske ordentlige begge to.
Så har mange spurt meg i det siste halvåret; hvorfor har ***du*** forandret deg? Det høres kanskje rart ut, men jeg føler meg ikke så veldig forskjellig. ***Det er*** først og fremst Europa som har gjennomgått dramatiske forandringer. I 1972 bestod EF av seks land, EFTA var flere og mer jevnbyrdige i økonomisk tyngde. Det all-europeiske alternativ - selv om det var et stykke ut i dimman - var mitt perspektiv. Det nordiske alternativet var et nærstående alternativ. Selv om Danmark ble EF-medlem så holdt vi skansen omkring det nordiske, som noe som vi alle kunne bidra i og med. Hva er stoga nå, Finland og Sverige har søkt medlemskap i EF, Sveits og Østerrike har gjort det. Øst- og Sentral-Europa oppfatter EF som det poltiske tyngdepunkt og noe de vil være med i. Og da må vårt spørsmål være: Hva blir så de politiske rammene? Eller rettere sagt - hva blir terrenget for den politiske og faglige arbeiderbevegelse? Når vi skal slåss for våre visjoner, våre ideer, våre krav? Sikrer vi disse visjonene og disse ideene ved å velge ***helt*** andre rammer for det mellomstatlige samarbeidet enn alle våre partifeller? Alle våre faglige meningsfeller i Europa med unntak av Island - eller har vi noe der å gjøre på samme side av bordet som dem? Hvordan skal vi klare å gjenreise den fulle sysselsettingen i Norge, om det ikke lykkes våre meningsfeller i Europa, å få sving på hjulene i ***det*** marked som tar 80% av vår eksport?
Nå er det selvsagt både mulig og lovlig å mene at Norge bør etablere ***helt*** andre former for mellomstatlige samarbeid i 90-åra enn EF. Men om våre nordiske naboland og de øvrige europeiske land velger EF , ja - så blir det med en respekt å melde litt tynt å være henvist til et mellomstatlig samarbeid med Island, uten at noe vondt skal være sagt om dem. Den sjansen - partifeller - har ikke vi råd til å ta i dette samfunnet. Og så skal vi selvsagt ikke ofre hverken distriktene eller kyst-Norge.
Og jeg har lyst til å avslutte med å sitere fire spalter i "Nasjonen" i dag: "Norden i EF må lære av skottene." Og så står det: "med et inntektsnivå nøyaktig på EF-gjennomsnittet er Skottland av de regioner som ikke er særskilt øremerket i EF. Men har likevel fått over ti milliarder i støtte gjennom de siste fem årene. EF har støttet alt fra ny rullebane på Glasgow flyplass til gælisk opplæring i barnehagene på Hebridene. De har litt problemer nå for England vil ikke betale inn til EFs kasse. De motsetter seg kommisjonsforslag om mer penger til distriktene - det er hverdagen i EF. Her har vi mye å slåss om og mange å slåss sammen med.

Representant Ellen Bergli, Landsstyret,Troms
Kjære landsmøte
Når jeg nå - ikke med min vilje - blir inneklemt mellom ministere og kjendiser som jeg her blir, så vil jeg begynne med det som skulle være slutten på mitt innlegg. Og det gjør jeg med bakgrunn i det som Bjørn Tore Godal nettopp sa.
Jeg siterer fra det tyske magasinet "Spiegel", som har et spesialnummer på et EF-dokument av 1989 som heter "Miljøet og det indre marked": "I en slik skjerpet konkurranse blir det mange tapere, men bare få vinnere. De fattige blir enda fattigere og de rike blir enda rikere". Eller som de sier i India: "De rike blir rikere, de fattige forblir sultne".
Er det et slikt samfunn vi ønsker?

La meg så begynne som jeg hadde tenkt. Jeg hørte med stor glede på Gros hilsningstale i dag. Det er den beste "Nei til EF"-talen jeg har hørt på lenge. Bak svært mange av Gros poeng kunne jeg si: Ja, og derfor må vi stå utenfor EF. Og det forteller meg en viktig ting: Vi har våget i Arbeiderpartiet å være uenige. Men det er om midlene, om veien vi skal gå, målene er vi enig om. Og jeg synes det er godt å kunne konstatere det på dette landsmøtet. Fullmakten kommer i fra landsmøtet ,sa Gro. Og hun sa videre: Dette legger et stort ansvar på landsmøtet. Ja, slik er det.
Flere partilag fra Nord-Norge har foreslått at spørsmålet om EF-medlemskap ikke må være en del av partiprogrammet. Programmets formuleringer på dette vil bety "et være eller ikke være" i partiet for svært mange. Vi vedgår at vi vet at vi er uenig. Det vil vi også være når dette landsmøtet har vedtatt - eller ikke vedtatt - å sende søknad om EF-medlemskap. Og vi må respektere den enkeltes rett til å arbeide for sitt syn inntil en avgjørelse er tatt av Stortinget etter en folkeavstemning. Hvis programutkastet skal si Ja til medlemskap i EF ***før*** en avgjørelse om dette er tatt, så vil det utelukke svært mange i fra fortsatt medlemskap. Dette er et ansvar som landsmøtet må ta.

Trond Giske snakket om frihet og det gjør ofte Carl I. Hagen også. Og vi kjenner det fra Romatraktaten; de fire friheter. Og dere kjenner alle vårt eget gamle, gode slagord: "Frihet, likhet, solidaritet". Hører dere at det likner.
Men friheter - partikamerater - er det diametralt motsatte av frihet. Det er noe man tar seg på andres bekostning.

Representant nr. 266 Rune Gerhardsen, Oslo
Norge sa Nei i 1972 - og motstanden er like stor i dag, kanskje større. Hvorfor? Finnes det noe i vår historie, i vår kultur; er det noe i vår demokratiske eller politiske tradisjon som er årsak til denne motstanden? Eller - hva er det ved EF som frambringer så sterke motforestillinger? Romatraktaten med sin liberalisme, Maastricht-avtalen med sin union og en dimensjonal vektlegging på vekst, priser ***er*** fremmedelementer i norsk politisk tenkning og ikke minst i forhold til Arbeiderpartiets politikk.
En nasjon er ikke bare en samling mennesker. Gjennom nasjonen har vi en kollektiv identitet. Vi bygde velferdssamfunnet med nasjonalstaten som en organisatorisk ramme. Vi fikk folk til å gjøre noe sammen og til å oppleve nasjonal stolthet over de resultater vi oppnådde. Dette fellesskapet har vært en riktig og viktig bærekraft i vårt land, og er det fortsatt. Og husk, det ***er*** bare Arbeiderpartiet som har utløst og forvaltet denne nasjonale bærekraften, og ingen andre kan forvalte den heller. Derfor må vi ikke bryte den. Men denne type bærekraft og fellesskap ***vil*** trues om landet skal inn i noe som kan bli en mangeårig og bitter konflikt om vårt forhold til EF. Det vil ramme både parti og folk i en slik konflikt. Og ulysten til konflikt er antakelig

likelig fordelt både på Ja- og Nei-sida. Så kan vi ha ulik tro på hvordan en slik kamp vil ende. Selv tror jeg ikke det er mulig å få til noe særlig i Norge uten at et noenlunde samlet Arbeiderparti går inn for det. Og da er det ikke nok å samle et flertall på landsmøtet. Jeg snakker om ***hele*** partier og da tolker jeg det så vidt at tar med medlemmer, velgere ***og*** tidligere velgere - de vi må ha tilbake for igjen å bli et 40% parti.
Vi får ikke dette landet med på noe som helst ved at Høyre, det som er igjen av Fremskrittspartiet og halve Arbeiderpartiet skal slåss mot resten. Vi har ikke hatt noen dårlig prosess i partiet - femten tusen studiedeltakere, fylkespartienes årsmøter; men det har skjedd en del etter det. Danskenes Nei til Unionen, stemningsskifte i Sverige med en sterk majoritet imot og en styrket motstand i Norge. Vi kan ikke late som om ***det*** ikke har skjedd. Terrenget er ikke slik, Bjørn Tore Godal, som du nettopp beskrev - det er annerledes. Sannsynligheten for nederlag både for EF-strategien og for partiet er så overhengende at landsmøtet ikke bør se bort fra det. Arbeiderpartiets landsmøte kan hindre begge disse nederlagene. Vi kan hindre dem ved å bruke den tida vi faktisk har til å legge opp en Europa-strategi som kan samle i stedet for å splitte. Jeg tror ikke partiet tåler en slitende og konfliktfylt prosess - 25% oppslutning er lavt nok.

Representant nr. 010 Grete Torvaldsen, Østfold
Kjære dirigenter og landsmøtedeltakere!
Jeg skal ikke snakke EF, selv om jeg naturligvis er for å sende en søknad for å se hva vi kan få av betingelser.
Jeg vil heller gi en liten situasjonsrapport fra et samfunn i forandring, når det gjelder ideologi og grasrot.

Stadig flere arbeiderpartimedlemmer ute på den såkalte grasrota er forvirret og rådløse. De kjenner seg ikke igjen i partiet sitt, føler at de ikke lenger kan definere for seg selv og andre hva som er arbeiderpartipolitikk.
Er det arbeiderpartipolitikk at de rike blir rikere uansett hvilke vedtak som fattes?
Er det arbeiderpartipolitikk at minstepensjonister ofte må leve på et minimumsnivå?
Er det arbeiderpartipolitikk at ærlige arbeidsfolk settes i bunnløs gjeld og ofte må gå fra gård og grunn?
Er det arbeiderpartipolitikk at senildemente ikke får et godt skjermet offentlig tilbud slik at deres pårørende - som ofte har stemt på Arbeiderpartiet i mange år - blir nedslitt og utslitt?
Er det arbeiderpartipolitikk at ungdom og mennesker i sin beste alder ikke er i meningsfylt arbeid?
Naturligvis er ikke dette arbeiderpartipolitikk, sier vi alle.
Tidene er vanskelige, samfunnet er i store endringer og problemene tårner seg opp. Regjeringen bruker alle sine krefter til å løse samfunnsproblemene og å styre landet. Ingen andre partier kan gjøre det. Men Arbeiderpartiet har jo ikke flertallet i Stortinget. Andre partier frir ustoppelig til velgerne og lover dem alt. De blåser i om pengepungen ikke er stor nok - og velgerne kommer. Partitilhørigheten er ikke slik som før. Mange er ikke lenger født inni Arbeiderpartiet, men støtter vekselsvis det ene og det andre partiet ettersom de selv får fordeler. Solidariteten strekker seg ofte ikke lenger enn til egen nese. Derfor må vi bygge partiet opp igjen fra grunnen av. De materielle verdier må erstattes av sosialt fellesskap og ansvarsfølelse. Vi må begynne å bry oss om hverandre igjen. Vi må alle se til naboen som trenger hjelp. Ta vare på ting og få et triveligere og hjertevarmt samfunn.

Den store oppgaven for den sentrale partiledelse, er å få våre ideologiske grunnholdninger koblet til vår partiske politiske mål, slik at folk oppfatter det. Kanskje kan vi nedsette en tenkegruppe som kan arbeide spesielt med dette? Og drøfte det slik at partiledelse og sentralt tillitsvalgte kan prioritere og tenke litt. Snakke mere med våre vanlige medlemmer ute i landet - lytte til dem. Parallelt med dette må partiledelse og styret i det enkelte kommuneparti få hjelp til å ansvarliggjøre hvert medlem til medansvar for og solidaritet med vår politikk slik at vi kjører de samme spor og bruker kreftene våre positivt mot felles mål. Til dette hører en lojalitet og støtte til våre sentrale tillitsvalgte.

Vi kan ikke overleve som sterk bevegelse ved å bruke kreftene til intern krangling for åpen scene. Skal vi vinne valget i '93 må alle krefter brukes positivt og enhetlig som vår partileder sier. Veien videre må vi gå sammen.
Takk!

Representant Jan Henry T. Olsen, Regjeringen
Partikamerater!
I 1989 da Oslo-prosessen startet, så satt jeg i Arbeiderpartiets Europa-utvalg sammen med Gro. Og den gangen så sa Gro følgende: "Jan Henry, vi skal lage en EØS-avtale som kan framstå som et selvstendig alternativ". Og Gro, jeg må takke for jobben som er gjort i så sammenheng - det har blitt slik.
Men med EØS-avtalen så har også norsk næringsliv fått en avtale som sikrer næringslivet. Og samtidig må jeg si til EF-skeptikkerne: Uten den EØS-avtalen så hadde vårt næringsliv antakelig vært betydelig svekket; så svekket at jeg ville vært redd for fundamentet for norsk velferdsutvikling.
Men nå har vi EØS-avtalen og jeg mener vi skal stoppe der. Jeg mener at vi klarer oss nå med en EØS-avtale og at vi ikke bør sende noen søknad før etter år 2002 - hvis vi skal det. Så kan man spørre: Hvorfor mener han nå dette? Det skyldes den situasjonen som basisnæringen vår langs kysten er avhengig av - altså fiskerinæringa. Det er en næring som er vår tredje største eksportnæring med en eksportverdi på mellom 16 og 18 milliarder kroner hvert år. Og min årsak til å være skeptisk til EF, det er at jeg er redd for kontrollen over et av verdens rikeste havområder. Det skyldes bl.a. at EF har legalisert kvotehopping som betyr at kapitalinteresser i et land kan kjøpe fartøy i et annet land for å skaffe seg tilgang på vedkommende lands kvote.
Det andre problemet tilsetter jeg ressursforvaltningen. Vi har sjøl på, bakgrunn av Oddrun Pettersen og Bjarne Mørk-Eidem og Svein Munkerud fra Høyre, så har vi fått en ressursforvaltning i Barentshavet som er god. EF har mislykkes med sin ressursforvaltning. Og det henger sammen med at de ikke har det verktøyet som skal til for å ha en god ressursforvaltning i havet.
Det tredje poenget mitt går på at dagens fiskeripolitikk er et unntak fra Roma-traktaten som varer fram til år 2002. Etter år 2002 så kan det tenkes at de går tilbake igjen til det som var lik adgangsprinsippet, det vil si det som fiskerne langs kysten kaller fritt EF-hav.

Men la meg samtidig slå fast som Gro også signaliserte i sitt innlegg - det er antydelse til bevegelse i EFs fremtidige fiskeripolitikk. Det vil si kommisjonen har laget en intern "review-report" som nå er til vurdering, og som kunne innebære at det i løpet av 90-årene vil EF kanskje se litt annerledes på sin fiskeripolitikk.
Jeg mener altså at vi ikke skal sende noen søknad nå, men vente til situasjonen eventuelt blir mer avklaret i forhold til hva som kommer etter år 2002 i EFs fiskeripolitikk.

Men så vil jeg til slutt komme med noen generelle vurderinger omkring vår EF-debatt. Både Gro og Thorvald, jeg og Mathisen - vi har alle de samme mål. Det er vår tro for hvordan velferdsutviklingen skal bygges videre. Vi har samme mål, men vi har forskjellig veivalg akkurat nå. Det sier jeg samtidig at da må vi respektere hverandres tro i den forstand at respekt også avtvinger respekt for at når resultatet enten blir Ja eller Nei på dette landsmøtet, eller Ja eller Nei ved eventuell framtidig folkeavstemning. Jeg sier dette for det at vi skal fortsatt leve sammen som nasjon og som folk, selv om vi bare er fire millioner mennesker, når denne debatten er over for vårt land.
La oss bygge samfunnet videre sammen, uansett utfall.
Takk!

Representant nr. 036 Marit Bjørlo, Akershus
Ja, kamerater - jeg starter med en liten hilsen til Rune Gerhardsen. Skulle vi av redsel for slåsskamp ikke si vår mening om Europa sett i forhold til Norge? Hva slags oppførsel skulle det være? Og hva slags politisk behandling skulle det være? Det kan vi ikke være bekjent av i vårt parti.
Selv må jeg si jeg får en smule vondt i sjela når vi i en Europa-debatt snakker så mye om økonomi: Vi tjener på og vi taper på osv. Jeg er skremt av utviklingen i Europa. Skremt av splittelsene. Skremt av fattigdommen. Skremt av egoismen, rasismen og nazismen. Men, jeg tror på framtida i Europa. Jeg tror på samarbeidet. Tror på en rettferdig fordeling. Tror på medmenneskelighet og omsorg, fellesskap og et stort sosialdemokratisk samarbeid. For de fleste av våre sosialdemokratiske venner i Europa - og det er alle enig om at vi er - de er der ute for i fellesskap å gjøre en jobb; jobbe for å knekke de vanskelighetene som skremmer oss. De er der ute og de ser hit. Hva gjør vi ellers her hjemme når familie og venner står ute på gårdsplassen og venter? Sitter vi stille i stua med låst dør, eller går vi ut og møter dem, gir en klem og et håndtrykk? Ja, selvfølgelig er det det vi gjør. Gjør det nå også. Våre sosialdemokratiske venner i Europa står utenfor stuedøren og venter på oss. Gå ut og møt dem. Ta hverandre i hånda og hold, gjør en jobb i fellesskapet.
Takk!

Representant Tor Ottar Karlsen, Buskerud, Landsstyret
Partivenner!
Mange har de siste månedene overfor meg i Buskerud gitt uttrykk for at folk ikke kjenner igjen partiet sitt, og det er alvorlig dersom det er våre folks opplevelse. Men vi kan ikke utelukke at det er våre politiske motstandere som har funnet et effektiv argumentet for å svekke oss. Men de av våre folk som opplever usikkerhet og utrygghet på Arbeiderpartiet; de må vi ta på alvor.
Jeg stiller meg midt i spørsmålet; om det skal være slik at man til en hver tid kjenner igjen Arbeiderpartiet. Er det kanskje samfunnet vi ikke kjenner igjen og at Arbeiderpartiet tilpasser sin politikk til samfunnet? De politiske løsningsmodellene som ble benyttet tidligere, de gir ikke svarene på dagens utfordringer. Det er neppe mulig i dag og trekke inn så mye kjøpekraft som vi gjorde i 40 og 50 åra. Jeg minner om at vi hadde rasjonering av en del varer til langt utover i 60-åra. Slike svar på politiske utfordringer holder ikke i dag. Arbeiderpartiet skal være en smeltedigel for ulike politiske standpunkt. Vi skal egentlig være takknemlige for at vi har debatt. Det er ***det*** og bare ***det*** som kan bringe oss videre.
Det nye programforslaget legger grunnlaget nettopp for debatt om løsningene. Målene om å skape et sterkt sosialdemokratisk parti ligger entydig. Vi har igjen et program som har vyer og

drømmer om hvor vi skal. Dette programmet leter drømmen fram igjen; ikke for å finne veien til et sted hvor nummer 13 ikke er, men for å finne svarene på 1990-åras sosialisme.

Jeg er født av arbeidsfolk og det er jeg glad for. Jeg lærte tidlig der hjemme at for å ivareta våre interesser så måtte vi være der som beslutningene ble truffet. Vår bevegelse har til og med måtte kjempe for å komme i posisjoner for å være med for å bestemme.
Skal vi da stille oss utenfor Europa vel vitende om at de beslutninger som treffes der, vil ha større betydning for Norge enn hva vi selv bestemmer. Vi må sende søknaden om EF-medlemskap først og fremst for å ivareta våre interesser. Her må man ikke mistenke meg for å innta et slikt standpunkt for å ***svekke*** distriktene, jeg gjør det fordi jeg mener at det ***sikrer*** distriktene og våre tre nordligste fylker.
La oss være enige om at uansett standpunkt, så er alle standpunkt ærlige og renhårige.
Takk!

Representant nr. 071 Erling Brandsnes, Hedmark
Dirigent!
Store deler av distrikts-Norge frykter virkningene av et norsk EF-medlemskap. Etter manges vurderinger og beregninger er dette med god grunn. For distriktene er veien til beslutningene en sentrumlang allerede i dag, og veien blir ikke kortere til EF og Brussel. Vi har fått en EØS-avtale som vi i dag ikke vet virkningen av. Det er derfor all grunn til å la denne stå på egne ben framover og la den få vise i praksis hva den betyr. Uansett hva politikere mener, tror eller håper, vil fasiten være hva EØS-avtalen betyr for folks hverdag; der de lever og der de arbeider. Det er dette som gir svaret. Maastricht-avtalen splitter nå folk i flere europeiske land. Det norske folk er også splittet i synet på EF. Et eventuelt EF-medlemskap vil få så stor betydning for Norge at en større oppslutning bør være tilstede før en søknad sendes. Derfor legg søknaden i skuffen nå.

Representant nr. 072 Lars Skjølaas, Oppland
Dirigenter - kjære partivenner og partileder!
Takk for et godt innledningsforedrag som klart bar preg av sterkt engasjement, stor klarhet og et godt og klart definert ideologi og en grei og omfattende samfunnsanalyse.

Jeg synes et av de viktigste punkt var dette å håndtere endringskreftene. Jeg siterer partilederen: Vi kan og bør selv velge hvordan vi vil samarbeide med den øvrige verden. Denne strategien er så riktig som den kan bli. For å kunne velge så må vi være med og det er vi nå gjennom den EØS-avtalen som vi har fått. Og spørsmålet er: Kan vi slå oss til ro med den og i tilfelle hvor lenge? Her er det først og fremst valg av strategi.
Ellers synes jeg programmets ideologi og visjoner er veldig gode, men det er ikke nok. De sitter nå mange tusen mennesker rundt om i landet som ønsker svar på konkrete spørsmål som er reist i den politiske debatten og viktigst av alt dette er sysselsetting. Og de som savner svar - de vet en ting - de har ingen andre å spørre enn Arbeiderpartiet. Og vi må spørre oss selv: Hva vil vi ? Og så må vi stille et tilleggsspørsmål: Hva gjør vi?

De som er arbeidsledige slår seg ikke til ro med antydninger om den utviklingen som vil komme til å skje i løpet av 1995 eller 1996. Det er situasjonen i dag og i morgen som de ønsker svar på. Jeg har så stor tillit til, og tro på dette partiet at jeg tror landsmøtet er i stand til

å gi noe svar. Og jeg tror de er i stand til å gi de nødvendige svar. Det er her det er spørsmål om handlekraft, og den har vi.

Hovedtema her på møtet er selvfølgelig Ja eller Nei til EF. Bildet som er tegnet av våre organisasjoner, partier eller enkeltmenneske er enten svart eller hvitt. Alle hevder gjennom sine regnestykker at de har rett, men vi vet at noen har tatt feil. Men ennå ikke hvem det er. Et tankekors nå er at alle politiske spørsmål som skal tas opp, skal utredes av konsulenter, av ulike ekspert-typer. Det skal foreligge tall og konsekvensanalyser for alt før vi tør si noe. Så spør jeg med selv - og jeg spør resten av landsmøtet: Er vi ikke lengre i stand til å kunne mene noe, tro på noe og dermed fatte et vedtak på den basis?
Jeg kjenner mitt fylke og næringsliv rimelig godt, og jeg kjenner også befolkningen. Jeg forstår industriens ønske om en bedre tilgang til de internasjonale markeder som vi nå har fått adgang til gjennom EØS-avtalen.

Representant nr. 130 Astrid Børsheim Stundal, Telemark
Kamerater!
AUFs Trond Giske trekker fram at EF-debatten i Arbeiderpartiet er romslig og frisk, og det er sant. Men for egen del vil jeg legge til: Den er fryktelig slitsom.

Ved siste valg var EF ikke på dagsorden. På siste landsmøtet var EØS et selvstendig alternativ. Nå skal søknad med sikte på EF-medlemskap sendes - kanskje. Jeg synes vi skal spare oss bryet. Vi vet hva vi søker på. Vi kan allerede i dag vurdere om vi er parat til å godta EF regelverk og utviklingsplaner. EF har holdt en stø kurs som har Maastricht-avtalen som foreløpig høydepunkt.

Vi snakker hele tiden om internasjonalitet. Vi burde kanskje snakke om gobalitet. Hvor ble det av vår solidaritet med den tredje verden. Kanskje den oppblåste plakaten bak oss gir oss svaret. Vi forskanser oss i en ring og snur ryggen til de. Hittil har de økonomiske blokker lukket seg mot den fattige del av verden. De blir fattigere jo rikere vi blir.

I følge statsministeren gir medlemskap avgjørende innflytelse på vår framtid. Får vi større innflytelse på kaptialbevegelsene ved å delta i en union som har fri flyt av kapital som et fundament. Vi, sosialdemokrater vil ha innflytelse for å påvirke hele Europa politisk i vår retning. Norge får 4 medlemmer i Europa-parlamentet. Men i lys av dagens galluptall - hvor mange av dem vil komme fra Det norske Arbeiderparti?

Tilbake til innlegget fra Trond Giske. Det gir tro på framtida å høre på AUFs leder. AUF representerer en generasjon som har vokst opp med miljø-ødeleggelsene. De må sette barn inn i en verden med truende miljøkatastrofer. De vet litt mer enn de fleste av oss om global ressursfordeling og konsekvensene for egen framtid.
La oss slutte oss til deres framtid til programendring ut i fra solidaritet med fremtiden.

Representant nr. 142 Fredrik Mellem, Vest-Agder
Dirigent, landsmøte!
Siden 1972 så er det noen ting vi har fått mindre av, og det er noen ting vi har fått mere av. Blant de tingene vi virkelig har fått mindre av - så har vi selvråderett. Ikke fordi at vi sa Nei ved folkeavstemning i 1972, men p.g.a. den internasjonale utviklingen som har vært etterpå.

Det er derfor ikke tilfeldig at denne debatten kommer opp igjen akkurat nå. Det er ikke for å markere 20-års jubileet at vi debatterer EF akkurat nå. Det er ikke tilfeldig at stadig fler og fler land ønsker seg medlemskap i EF og ser på EF som morgendagens utfordring, og ikke gårsdagens svar.
Mange av de som sa bastant Nei i '72 er nå i tvil. Det tar jeg som et tegn på at de har tatt den internasjonale utviklingen innover seg. Mitt spørsmål blir da: Tror man at den utviklingen kommer til å stoppe, eller snu?
Hvis vi skal vente med å sende en EF-søknad - er man da fortsatt i tvil om ti år? Fordi at det kan være sjanse for at utviklingen har snudd?

Vi har fått en EØS-avtale som er et selvstendig alternativ - sies det. Men hva slags drømmer er det sosialdemokrater har som ser på det som framtidens svar? EØS-avtalen er - talt med litt store bokstaver - et system for kontinuerlig EF-tilpassing. Er ikke vi sosilademokrater vant til å ***ville*** forandre, ***ville*** reformere? Er EØS-avtalen et egnet redskap for å gjøre det?
Romatraktaten er ikke noe som ikke forholder til EØS. Hvis det er det styggeste som finns, er da greit å kunne være med på å bestemme hvordan den skal praktiseres? Er det ikke greit at norsk politisk arkitektur får lov å være med og lage det nye europiske huset som er i støpeskjeen? Eller skal vi melde oss inn når alle de andre har blitt enig om hvordan huset skal se ut?

De som er bekymret for hvordan den tredje verden skal forholde seg til EF, så er det ikke slik at vi på Ja-siden ikke er bekymret.
I pausen så fikk jeg tre medlemmer til Oslo Arbeiderparti, det var innvandrere fra Pakistan. De ville melde seg inn i Arbeiderpartiet for de så på sannsynligheten for at vi sa Ja til EF.
Takk for oppmerksomheten!

Representant Egil Olli, Sametingsgruppa
Dirigent!
Jeg gir mitt fulle støtte til Gunnar Mathisen og andre som går imot å sende en søknad om et EF-medlemskap. Men i tillegg til det som er sagt fra de som er imot å sende søknad i dag, så har Norge forpliktelser for den samiske befolkningen. Da kan man stille spørsmål om Norge kan innfri sine forpliktelser som Norge har forpliktet seg gjennom sameloven, idokonvensjon m.m.. Det er bare Norge i Europa som har aktivisert idokonvensjon.

Skal man kunne bevare den samiske kultur er det nødvendig å sikre det materielle grunnlaget for kulturen. Og det er primærnæringen, eksistensgrunnlaget som vil være eller ikke være for samisk kultur. Fiske, jordbruk, reindrift må sikres. Da er mitt påstand: Før Norge kan søke om medlemskap i EF må EF forplikte seg på samme måte som Norge har gjort.
Takk!

Representant nr. 176 Vigdis Ravnøy, Hordaland
Dirigent!
Landsmøtets behandling av Europa-spørsmålet er viktig fordi Arbeiderpartiet får ikke vesentlig større oppslutning blant velgerne med mindre folk forstår hvorfor Europa-spørsmålet er så viktig oss. Denne forståelsen er i dag mangelfull og som meningsmålingene viser, så taper vi velgere både til SV og SP av den grunn. Samtidig er Europa-debatten trolig den mest ideologiske debatt partiet har ført etter 2. verdenskrig. I virkeligheten så er det troen på våre

nasjonale styringsmuligheter som nå settes på prøve. Og dette oppleves så smertefult langt inn i partiets egne rekker og gjør at vi blottstilles for propaganda som jeg vil beskrive som unyansert. Særlig fra SVs side.
Vi har ingenting å skamme oss over når det gjelder samarbeid i Europa. Men vi taper dessverre kampen om hva slags inntrykk folk sitter igjen med. I dag opplever vi SV som forsvarer av grunnloven, og det - dirigent - til tross for de fleste reformene som arbeiderbevegelsen har kjempet frem har vært mer i strid enn i samsvar grunnlovens ulike bestemmelser.
Jeg vil gjerne spørre: Står det noe om folkestyre i grunnloven, står det noe om sosiale rettigheter, står det noe om likestilling, eller står det noe om miljøvern? Alle sider ved velferdsstaten som vi i dag mener det er verdt å forsvare, er kjempet igjennom ved hjelp av arbeiderbevegelsens politiske kraft, og ikke fordi vi har en grunnlov av 1814. Det er mange momenter som tilsier at vi bør arbeide for mer samarbeid i Europa og ikke mindre. Og jeg nevner tre overskrifter: Det er kapitalens tempo, det er sikkerhetspolitikken, og det er forhold til den tredje verden.

Jeg håper landsmøtet vedtar å søke medlemskap. Men jeg gjentar det som Grethe Knudsen sa i sitt innlegg: Vi må kunne samle oss om en strategi som peker utover Norges grenser og som innebærer at vi må et internasjonalt ansvar. Vi trenger et Europa-program der EF-spørsmålet inngår som en del av et større hele.
Etter at landsmøtet har gjort vedtaket sitt bør vi slik mange har sagt, forenes om en felles stor oppgave som går utover en medlemssøknad, altså vi bør starte en stor Europa-debatt.
Takk!

Representant nr. 183 Gunnar Bratheim, Sogn og Fjordane
Dirigent, kjære landsmøte!
Aldri har politisk arbeid vært viktigere enn i dag. Vi lever i en verden der miljøkrisen er et faktum, der sult, krig, nød og fattigdom herjer i landa i sør. Og der arbeidsledighet og sosiale problemer flyr i landa i nord som ei mare.
Generasjonen som lever i dag er den første i menneskehetens historie som har ressurser, teknologi, mulighet til å undergrave hele vårt eksistensgrunnlag. Og ser vi på miljø-problemene rundt oss, oppdager vi at det er akkurat det vi er i ferd med å gjøre dersom dagens utvikling får lov og holde fram.
Det er derfor - kamerater - at politisk engasjement, hardt politisk arbeid, politisk styringsvilje er mer nødvendig enn noen gang. For markedskreftene kommer ikke til å snu denne utviklinga. Mulitnasjonale storkonsern og profittkorrupte direktører kommer ikke til å snu denne utviklingen. Og det kommer heller ikke Carl I. Hagen, Kaci Kullman Five, Carl Bilt eller John Major til å gjøre.
Det er kun sosialdemokratiet, venstre sida i politikken som har styrke, som har reell vilje til å forme en bærekraftig utvikling, til å føre en restriktiv miljøpolitikk og en offensiv gobal fordelingspolitikk. Skal sosialdemokratiet makte å fylle sin oppgave som den mest betydningsfulle politiske kraft også ut i neste århundre, så er vi avhengig av nye virkemidler til å sette vår politikk ut i livet.

Den teknologiske utviklingen gjør det i dag mulig for kapitalkreftene å operere på tvers av landegrensene i et helt annet omfang enn før, uten at vi med våre tradisjonelle styringsredskap makter å kontrollere de. Vår mulighet til å styre slutter ved landegrensene.
EF er det eneste organ verden til nå har sett som praktiserer demokratisk overnasjonal styring. Makter sosialdemokratene å vinne den politiske kampen som foregår i EF, kan og vil vi utvikle

EF videre til et styringsredskap som vil være av uvurderlig betydning for oss i kampen for en bærekraftig utvikling.
Og når mange i dag bruker Maastricht-avtalen som argument ***mot*** å søke medlemskap, så er jeg grunnleggende uenig med de. For det Maastricht-avtalen innebærer er jo mer styring for eksempel overnasjonale beslutninger på miljøet og en utvikling av den sosiale unionen.

Politikk, det er å skape. Men politikk er også en kamp om makt. For å skape det samfunnet vi er ute etter, så må norske og nordiske sosialdemokrater være der makta er, og delta der beslutningene blir tatt i EF.
Takk!

Representant nr. 188 Laila Kaland, Møre og Romsdal
Kamerater!
Arbeiderpartiet er inne i en turbulent tid der behovet for solidaritet og samhold i partiet er mer nødvendig enn på lenge. Mange partifolk føler nå uro for den altfor høye arbeidsløsheten også i spørsmålet om en nærmere tilknytning til Europa. Uroen i partiet har også andre årsaker. For mye krangling, egen markering, mange solsutspill som igjen bare skader og ødelegger for oss selv. Og dette - partikamerater, må vi slutte med.
I vårt program og budsjett er det lagt opp til en helhet i vår videre politikk, og jeg vil gi ros til vår politiske ledelse som jeg synes gjør en veldig god jobb i en vanskelig tid for landet vårt.

Så vil jeg komme inn på EF-spørsmålet. Og jeg vil påstå at Norge er i dag mer europeisk enn de fleste. I disse dager er det tredve år siden Norge for første gang søkte medlemskap. Vi har søkt tre ganger tidligere. Nå snakker vi om å søke for fjerde gang. Deretter setter vi oss i en særstilling i Europa. Også på andre måter står vi i en særstilling. Vi er det eneste land som har avvist en ferdigforhandlet avtale om medlemskap. Og vi er det land hvor de fleste regjeringer har gått av som en følge av strid og uenighet i tilknytning til EF. Det var Borten-regjeringa, Brattelie- og Syse-regjeringa. Samtidig er vi et av de land som er mest avhengig av handelen med EF-landa. 2/3 av det vi selger går til EF-markedet. Hva er situasjonen i dag? Vi har forhandlet oss fram til en EØS-avtale med EF for industrivarer. Og vil vi gjerne gå lengre på andre områder. Vi er ett av de land som har gått lengst i forhold til de fire frihetene. I Norden har vi allerede i flere tiår hatt frie varer, tjenester, person og kapital. Og vi har aldri oppfattet det som noe problem. Norsk næringsliv har for lenge siden etablert seg i Europa med datterselskap, funksjoner og avtaler med bedrifter i andre land. På andre områder kommer i første rekke de nordmenn som reiser til Europa ved å knytte oss til utdanningssamarbeid og forskningssamarbeid i EF, og vi er fullverdige medlemmer av EFs samarbeidsprogam for studentutveksling og forskningsarbeid. Vi har knyttet den norske krone til verdien ECU, og vi har vært mer lojale enn de fleste andre med å følge opp.
Kort sagt vi skal lete lenge etter å finne et land som er mer utadvendt og mer europeisk enn Norge. Vi må innse at Europa ikke er hva det var tidligere. Europa i dag er ikke å kjenne igjen i fra Europa i 1972. Jeg mener at vi må stille oss det spørsmålet: Er Norge som nasjon tjent med og stå utenom EF? Får vi politisk medinnflytelse hvis vi skal stå utenfor?

Representant nr. 216 Halvard Ingebrigtsen, Sør-Trøndelag
Partifeller!
Ett av de viktigste utfordringene er å skaffe folk arbeide. Kampen mot arbeidsledigheten har kanskje på mange måter et av de fremste kjennetegnene for arbeiderbevegelsen. Det at alle skal

ha rett til meningsfylt arbeid har vært et overordnet mål i den politikken vi har ført. Men for å ha fått til dette, så har vi styrt kapitalkreftene på vei mot det målet. Men i EF-systemet så er ikke full sysselsetting noe hovedmål. Det snakkes om marked, det snakkes om konkurranse, det snakkes om profittjag og frihet for kapitalkreftene. Selv om arbeidsledigheten er høy i Norge så er den høyere i EF-systemet. Og hva er det EFs sysselsettingspolitikk har gjort med folk? Jo, de har blitt passive. Vi har sett det ved valg i Storbritannia, og vi har sett også i en rekke andre EF-land. Så arbeidsledighet er ikke på dagsorden.
EF er på en måte en union med en felles sentralbank som skal styre pengepolitikken. Og den sentralbanken skal være uten politisk styring. Det slås fast at det skal være et sentralbanksystem hvor åpen markedsøkonomi med fri konkurranse skal være prinsippene, og hvor politikere og folk flest skal holde seg unna.
Det kan da umulig være spesielt god sosialdemokratisk politikk, eller er det jeg som har tatt feil? Hvor blir det av folkestyret? Er det ikke slik at det er folket som skal ta avgjørelsene? Er det ikke slik at det de som skal være med å legge premissene og bestemme over kapitalen?
Det skal også innføres en felles EF-valuta. Og for å delta i dette valutasamarbeidet er det skissert opp ganske mange forskjellige forutsetninger. Men arbeidsledighet, det er ikke nevnt i de kravene. Arbeidsledighet er nesten ikke nevnt i traktaten i det hele tatt. Men av og til så snakkes det om sysselsetting, men da snakkes det om høy grad av - og ikke full sysselsetting. Derimot går prisstabilitet igjen. Lav prisstigning er viktigere, og overordnet det som går på arbeidsledigheten.
Enkelte framstiller det som om Maastrichtsmøtet er noe som europeiske land og folk slutter helt opp om. Men hva er egentlig situasjonen? I Danmark var det de sosialdemokratiske velgerne som sa Nei og i Frankrike, så var folket delt. Og hvem er det som er mest for EF-systemet? Hvem er de største pådriverne innenfor og utenfor? Jo, det er kapitaleierne, det er høyresiden i norsk politikk og det er NHO.

Et samfunn preget av arbeidsledighet gir større forskjeller, utrygghet og kriminalitet. Og generelt et kaldere samfunn. Det må i stedet pekes ut en annen kurs. Med menneskelig politikk som sikrer full sysselsetting, rettferdig fordeling og tar vare på kreftene og det folket vi har. Det første skritte på veien er å si Nei til å sende en søknad på dette landsmøtet.
Takk!

Representant nr. 225 Tor Reidar Wigen, Nord-Trøndelag
Dirigenter, landsmøtedeltakere, kamerater!
Norges forhold til Europa er sammen med arbeidsledigheten partiets største problem for tiden. Ikke bare i forhold til befolkningen, men også innad i partiet. Problem er kanskje et svakt uttrykk hvis en begynner å reflektere over hva som skjer med partiet. Jeg registrerer oftere og oftere at sentrale tillitsvalgte går til media med utspill og beskyldninger mot egne partimedlemmer og dermed partiet, får frem egne utspill og interesser uten at de engang prøver å fremme forslaget gjennom partiapparatet.
Det er de som mener at EF står for det motsatte av alt det vi står for som parti. I fra den mest negative brukes uttrykk som: Knefall fra kapitalismen og avskaffelse av politisk styring. Det er også spådommer om at utenlandsk kapital kommer til å legge ned de arbeidsplassene vi har her i landet. Slik at den eneste bebyggelse og aktiviteten som blir igjen er det som ligger i og rundt de sentrale strøk i landet. Den beskyldningen har ofte kommet fra politiske motstandere som SV og Senterpartiet. Som ønsker å slå politisk mynt på det. Langt verre synes jeg det er når slike usaklige påstander blir framsatt av våre egne sentrale tillitsvalgte på alle nivåer i partiet.

Jeg vil stille det spørsmålet om ***hva*** som er det negative ved ordet "kapitalisme" som enkelte ynder å bruke som betegnelse på det europeiske næringsliv. Hva det sammenlignes med i en rekke norske bedrifter hvor arbeidstakerne må slåss hver dag for å oppnå de rettigheter som de til og med har krav på gjennom norsk lov. Eller er det sammenlignbart med konsern som kanskje har utenlandske eiere, men som samarbeider med de ansatte for at arbeidsmiljø, trivsel på arbeidsplassen og lønnsforhold skal være slik at de ansatte føler at de er verd noe som arbeidstakere.
Som arbeidstaker i næringsmiddelbransjen og aktiv i fagforeningsarbeidet har jeg sett begge deler her i landet.

Avslutningsvis vil jeg si at jeg er for at vi skal søke om medlemskap. Og Arbeiderpartiet har nå den unike sjansen til å få være med på å skape hvor det er størst mulig likhet mellom alle mennesker, og hvor vold, sult og fornedring blir en mangelvare - og ikke slik det er i dag hvor det er mat, fred og menneskeverd som er en mangelvare. Et sted må en slik visjon starte, og det mest realistiske sted i dag må være innad i EF sammen med de øvrige sosialdemokratene i Europa. En slik arbeidsoppgave kan DNA påta seg og har makt til å gjennomføre over tid.
Takk!

Representant nr. 234 Tor Arne Strøm, Nordland
Dirigent, partifeller!
Det er bra at det er høyt under taket. Diskusjonen rundt EF-spørsmålet bølger fram og tilbake. Og det har jo også en del av de siste utspillene vist. Men jeg er stolt av å være i et parti hvor diskusjonen kan bølge fram og tilbake. Men jeg får inderlig håpe at når vi går ut her i fra - søndag ettermiddag - så kan vi ta hverandre i handa.

Jeg synes det kanskje er riktig å komme litt inn på hvordan de forskjellige lokalsamfunnene opplever dette. Jeg som kommer i fra Nordland - der man skulle tro det var full krig, men det er ikke tilfelle - jeg selv sa allerede på årsmøtet i Nordland Arbeiderparti, et Ja til en søknad. Vi er fire eller fem stykker i delegasjonen, men vi har det bare bra i lag med alle, og det håper jeg er en oppfordring som alle kan ta videre med seg.
I Rana Arbeiderparti så har vi også gjennomført studieringer. Vi hadde sytti til åtti stykker med i studieringene, og signalene var helt klare: Norge bør søke om EF-medlemskap.
I oktober var representantskapet vårt så heldig å få handelsminister Godal på besøk. Representantskapet var også klar, uten å ha fattet vedtak: Vi sender inn en søknad.

Når det gjelder oss som bor i et industrisamfunn så skal landsmøtet også være oppmerksom på det at vi sliter også med industrien. Og det er omlag 2200 arbeidsplasser, fortsatt avhengig av industribedrifter, som selger nesten alt det de produserer til EF-markedet.
Vi jobber i en konkurranseutsatt industri, men jeg tror mange har glemt det. Det er viktig at vi er på banen der utviklingen skjer. Det er en forutsetning for innflytelse at vi går aktivt inn og deltar. Det er klart at det alltid er en del avveininger, og at det både er fordeler og ulemper. Det vil det alltid være. Vi har fått et viktig bidrag i EØS-avtalen. Men skal vi la være å sende søknaden? Skal vi melde oss ut? Det kan være for sent når toget har gått. Noen hevder at tiden ikke er inne, det kommer den aldri til å bli for noen. Jeg tror det er det beste å sende inn en søknad, men forhandlingsresultatet må avgjøre partiets endelige standpunkt til EF-medlemskap. Og så blir det oppfattet av og til at noen befinner seg i et religionssamfunn - noen på Nei-siden og noen på Ja-siden, og slik vil det alltid være.
Takk for oppmerksomheten!

Representant nr. 251 Aud Overå Fyhn, Troms
Dirigenter, kamerater!
Det har vært spurt i debatten om det haster med å sende søknad. Ja, det haster av mange grunner. Og hvis vi går inn for et tryggere samfunn, så haster det.

I Troms Arbeiderpartis kvinnebevegelse har vi vært veldig opptatt av at det største miljøproblemet vi har er atomtrusselen fra øst. Det hjelper ikke hva vi ellers klarer å oppnå hvis vi blir utsatt for en kjernefysisk katastrofe. Vi kan ha freden, men sikkerheten den trenger vi ikke ha for det. For det er ikke lenger sammenfallende begreper. I dag trenger vi ikke være redd for en atomkrig, men sikkerheten har vi ikke. De russiske atomreaktorene som er nær opp til Norges grenser, på Kola og i Nordflåten, er i så dårlig stand at de kan, når som helst , forårsake en kjernefysisk katastrofe. Og da trenger det ikke bare være Russland og Nordkalotten som rammes av et nytt Tsjernobyl. Vi vet at Norge og Finland alene ikke klarer å dekke de enorme omkostningene som det vil medføre å bygge om og sikre de russiske atomkraftverkene bare på Kola. Vi trenger allianse til land som er villig til å dele utgiftene med oss. Ikke bare for oss, men for folkene i Russland også. Vi vet at Vest-Europa har den kompetanse som skal til for å kunne sikre disse reaktorene og vi vet at det haster. Da er det et tankekors for meg at så mange i Nord-Norge lukker øynene for mulighetene vi har for å alliere oss med Vest-Europa og forhandle om hva slags garantier de kan gi oss. I stedet for å vente på svevende internasjonale venner som skal komme å betale for oss. Hvem da - og når? Hvorfor skal vi se hva forhandlingene med EF kan føre til.
Takk!

Representant nr. 261 Ulf Tore Isaksen, Finnmark
Landsmøte!
Jeg vil først si noe om Thorvald Stoltenbergs lansering av Barentsregionen. Jeg synes det er kjempepositivt at Regjeringen nå viser at de tar utviklingen i nordområdene alvorlig. Men jeg vil komme med en pekepinn: Barentsregionen må ***ikke*** bli EF-instrument for å utnytte ressursene i nordområdene Og jeg trekker ikke Stoltenberg og Regjeringens motiv for Barentsregionen i tvil. Men jeg vet at det kan virke på enkelte og på befolkningen i nord, på enkelte innlegg og på enkelte artikler som om det er EF og at det er de økonomiske interessene som dominerer tenkning på Barentsregionen. Og jeg siterer forslaget til arbeidsprogram: Arbeiderpartiet vil at Norge skal være en drivkraft i arbeidet for et nytt økonomisk og handelsmessig samarbeid i Barentsregionen. Og vi må ikke bare fokusere på økonomi og EF, en like viktig del er det kulturelle samarbeidet, miljøsamarbeidet som er nevnt, og også kompetanseutveksling mellom landene. Og i avisene uttrykker Stoltenberg Barentsregionen som Stoltenbergs baby, og da må vi i nordområdene få oppdra babyen slik at Barentsregionen utvikler seg på nordområdenes premisser. Babyen må ikke gå på klosterskole i Brussel.

Og så gjelder det EF. EFs prinsipper, EFs grunntrekk er lagt bl.a. i Maastricht-avtalen - som jeg har her. Den er det ikke noe å forhandle om - den er lagt. Når vi søker medlemskap så følger dette med. Det vært snakket mye fint om europeisk samarbeid og om å gå inn i EF å påvirke. Men jeg savner en ting, jeg savner å høre hva folk mener om det som står her, hva folk mener om at medlemslandenes økonomiske politikk må føres i overensstemmelse med en åpen markedsøkonomi med fri konkurranse. At pengene og valutapolitikken med lav inflasjon skal være overordnet mål. Og med en framtidig felles sikkerhetspolitikk og felles hær. Hva mener folk om det? Jeg er enig, vi har mistet mye av de tradisjonelle styringsvirkemidlene. Men - hva er alternativet? Er det ***her*** alternativet? Jeg mener at dette ***ikke*** er alternativet - det å finne

andre styringsmidler. Jeg er også uenig i innholdet i EF. Jeg er uenig i mange av prinsippene i Maastricht. Sier vi Ja til EF-medlemskap, sier vi Ja til EFs prinsipper. Hvis vi er imot så må vi si i fra. Slik som Danmark sa i fra ved folkeavstemning om Maastricht-avtalen. Poenget er bare det at vi aldri får sjansen til å si Nei til Maastricht hvis vi sier Ja til EF - for da godtar vi Maastricht.
Veien er lagt - kamerater. Veien er riktignok så brei at man kan velge mellom om man skal kjøre 5 meter eller 1 meter fra venstre kant, men vi kjører alle i samme retning og det er feil retning. Jeg mener, og en stor del av befolkningen i Europa mener, at vi bør gå en annen vei enn byråkratene og topp-politikerne i EF mener.
Takk!

Dirigenten leste opp permisjonssøknad fra representant nr. 258 Erling Fløtten, Finnmark som søkte permisjon fra kl. 23.00 grunnet avtalt møte.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøknaden enstemmig innvilget.

Representant Hallvard Bakke, Stortingsgruppa
Kamerater!
I programutkastet heter det: Å skaffe arbeid til alle blir den viktigste oppgaven i 90-årene. Arbeiderpartiet ønsker å minske de sosiale forskjellene, og vi vil slå ring om velferdssamfunnet. Alle disse tre sosiale målene blir vanskeligere å nå hvis Norge blir medlem av EF. Det blir vanskeligere å kjempe for full sysselsetting innenfor en økonomisk union der hensynet til laveste mulig prisstigning skal være overordnet alle andre mål. EF har selv understreket at den økonomiske unionen forutsetter større inntektsforskjeller. Og et samfunn med større sosiale skiller og minskende inntekter for det offentlige vil svekke velferdssamfunnet. Og det er dessverre ikke slik at EF kjemper for å styre kapitalkreftene. Maastricht-avtalen verner tvert imot disse kreftene mot politisk styring. Jeg vet at mange av mine partivenner sier at vi må gå inne i EF for å forandre EF. Men hvor ofte tror man at Tyskland, Storbritannia, Frankrike, Italia, Spania vil endre sine standpunkter fordi Norge sier noe annet. Og hvordan skal vi kunne forandre EF når vi ikke engang kan fremme forslag? Det kan bare kommisjonen. Noen mener at vi må søke og forhandle for å få vite hva vi skal ta standpunkt til. Men ved å søke aksepterer vi samtidig Maastricht-traktaten fra A til Å med alle komma og punktum, - med den politiske union, - med den økonomiske union, - med felles mynt og sentralbank, - med felles politikk på en rekke andre områder, - med dens vekt på markedsøkonomien og med de politiske mål som er trukket opp i traktaten. For ***den*** er ikke til forhandling. Det fikk vi senest bekreftet fra EF i går i kommentarene til den finske søknaden.
I forhandlingene vil vi helt sikkert få overføringer både til arktisk jordbruk og fiskerikommuner. Men det betyr bare at vi får tilbake en liten del av det vi skal betale til EF. Vår nettokontingent blir på 4 - 5 milliarder kroner årlig, og det er rimelig at man innen EF har overføringer fra rike til fattige regioner. Samtidig bør vi kanskje huske på at vi nå reduserer våre bidrag til de aller fattigste i verden. Og hvis Norge skal bruke 4 - 5 milliarder til å fremme en fredelig utvikling i Europa, burde pengene kanskje da heller går til det sentrale Øst-Europa fremfor bl.a. til danske og franske bønder. Vi skal fortsatt delta aktivt i internasjonalt samarbeid slik vi har gjort til nå uten å være med i EF. Vi skal inngå forpliktende miljøavtaler. Norge er med i 125 internasjonale organisasjoner og ingen av dem skal nedlegges selv om vi ikke blir medlem av EF. Forskjellen blir at vi da fortsatt kan snakke med vår egen stemme - ikke med EFs.

Et fremtidig EF som omfatter de fleste av Europas land må også Norge forholde seg til. Men det vil bli et annet EF enn det vi har i dag. Det er ***ikke*** dette EF vi skal ta standpunkt til i denne omgang, derfor bør vi si Nei til å søke medlemskap nå.

Representant Britt Hildeng, Landsstyret, Oslo
Kamerater!
Vi har alltid erkjent at kapitalen er internasjonal. Vi har alltid vært bevisst at det er ***vi*** som skal styre kapitalen - ikke kapitalen som skal styre oss. Vi har alltid visst at dersom markedet får styre alene vil ulikhet og urettferdighet komme i dets kjølvann. Dette har vært arbeiderbevegelsens barnelærdom.
En annen lærdom har vært: At for å styre kapitalen så må vi ha politiske organisasjoner som er tilpasset den verdiskapende produksjon. Det som særmerker vår produksjon i dag, er dens multinasjonale karakter. Bedrifter styres gjennom multinasjonale konserner. Beslutninger om produksjon og produksjonsendringer gjøres i et land og får konsekvenser for arbeidstakere i et annet. Forurensende industrier i Nord-Tyskland får konsekvenser for fisken i våre elver. Telekommunikasjon og datateknologi har revolusjonert verdens informasjons- og kommunikasjonssystemer og gjort nasjonsgrensene illusoriske i mange beslutningssituasjoner. Det er denne verden vi må forholde oss til. Og det er i denne verden vi må utvikle organisasjoner som kan ivareta våre interesser. Så blir det sagt: Hvilke muligheter har vi til å bygge et sosialdemokratisk Europa? En ser jo hvordan høyrekreftene utvikles. Men det ser vi jo også i vårt eget land. Men vi vet at politiske strømninger endres, og endres i tråd med de utfordringene som vi står overfor. Men det som ***ikke*** endres er behovet for en politisk organisering som matcher dagens produksjonsform. Og i dag betyr det en politisk organisering som går på tvers av de nasjonale grensene.
En må ta i bruk arbeiderbevegelsens internasjonale karakter å bygge allianser. Og mulighetene for dette er tilstede. Og de vil bli ytterligere forsterket gjennom medlemskap i Sverige og i Finland. Og ytterligere forsterket vil de bli hvis vi ser framover mot de tidligere østeuropeiske statene, og mot de mulighetene som ligger i utviklingen av det sosialdemokratiske samfunn her.

Representant nr. 057 Lovise Skaug, Hedmark
Vi er midt inne i en EF-debatt og mange argumenter taler for et EF-medlemskap, og mange argumenter taler imot. Det gjøre det ikke enklere når til og med de samme argumenter kan tas til inntekt såvel for Ja-sida som for Nei-sida. Men dette skal jeg la ligge, da det er andre sider ved EF-debatten som er vel så interessante.
Jeg er for å sende en EF-søknad med det er ikke noe hovedpoeng i mitt innlegg.

Gro sa i innledningsforedraget sitt: Landsmøtet må samle. Vi må samles bak en felles kurs. Vi må videreføre våre verdier. Ved å stå samlet kan vi sette vårt preg på samfunnsutviklingen.
Dette var noen spredte sitater. Det som burde være svært viktig for Det norske Arbeiderparti i den situasjonen vi er oppe i med en EF-debatt, er å finne programformuleringer om EF som kan samle partiet og ikke splitte.
I min lokale forening deltok mange i studiearbeid omkring temaet "Norge i et nytt Europa". Mennesker med et svært ulikt syn på EF deltok, men allikevel kom vi fram til en felles uttalelse som alle kunne slutte opp om. Når alle kunne enes om det, var fordi vi satte mål for hvordan vi vil ha samfunnet enten vi er medlemmer eller ikke.

Landsmøtet bør kunne sette opp visse prinsipper som bør være en indikasjon på hvilke krav som bør ivaretas under eventuelle forhandlinger med EF. Vi bør kunne komme fram til et felles syn på hvordan viktige sider ved samfunnet bør utvikle seg. Dersom Norge som resultat av en demokratisk prosess søker medlemskap i EF, så bør Arbeiderpartiet utarbeide og presentere politiske målsettinger som vi forplikter oss til å arbeide for under forhandlingene. Jeg kan tenke meg at bl.a. følgende målsettinger må stå sentralt: Norge må delta aktivt i et forpliktende overnasjonalt samarbeid i forhold til problemer der enkelte nasjoner kommer til kort. Alle har krav på arbeid eller studier, sosiale velferdsordninger må være en rettighet osv.
Tilbake til partiprogrammet. Et flertall her på landsmøtet kan selvfølgelig vedta formuleringer som klart gir uttrykk for et "Ja til EF"-standpunkt. Vanlige demokratiske retningslinjer tilsier at det kan man gjøre. Men er det særlig klokt? Vi har med en stor og viktig sak å gjøre og vi har et mindretall som er et ***stort*** mindretall. Vi har et mindretall som vi ***må*** at hensyn til. Det er ikke alltid det lønner seg for et flertall å tvinge et mindretall i kne. Jeg understreker: Det kan koste ***for*** mye.
Vi som medlemmer av Det norske Arbeiderparti er opplært til at vi skal være lojale mot partiprogrammet og selvfølgelig skal vi det. Alle er vi forpliktet i forhold programmet. Hva så med alle våre EF-motstandere som selvfølgelig føler den samme forpliktelse overfor et partiprogram, skal de tvinge ut av partiet? Det er det jeg er livende redd for og det er det vi må unngå - partifeller. Vi må unngå å splitte partiet, vi må vise toleranse. Vi må samles bak en felles kurs og jeg føyer til: Det må også gjelde i EF-spørsmålet.
Takk!

Representant nr. 168 Paal Zandstra Nilsen, Hordaland
I 1992 - kamerater, i 1992 er verden og Europa og EF noe helt annet enn det var i 1972. Berlinmuren har falt, den kalde krigen er slutt. Havel og Walesa er statsledere. EF er dobbelt så stor som det var i 1972. Vi snakker nå om et fellesskap med 20 til 30 medlemmer. Kypros, Tyrkia, Malta, Østerrike, Tsjekkoslovakia. Ungarn, Litauen, Latvia, Estland, Hvit-Russland, Bulgaria, Romania, Kasakhstan, Sveits, Finland og Sverige har søkt eller ytret ønske om medlemskap. Warszawa-pakten har gått i oppløsning, Sovjet har gått opp i limingen. NATO leter febrilsk etter en ny plattform. Vi har aldri vært nærmere Oluf Palmes visjonære drøm om all-europeisk sikkerhetsordning. Det har skjedd en revolusjon siden 1972, og fortsatt så fører man Europa-debatten som om ingenting skulle ha skjedd. Hva er vårt svar på denne revolusjonen? Er det å si Ja til økonomisk medlemskap og Nei til politisk styring? Er det å si Ja til fire friheter, økonomisk medlemskap og langt på vei til den avtalen som norske folk sa Nei til i 1972? Er det som er vårt radikale, visjonære og sosialistiske svar på framtiden?
Skal ikke vi som internasjonale demokratiske sosialister kunne se utover vårt speilbilde. Kapitalens internasjonalisering, den teknologiske revolusjon og globaliske miljøutfordringer har gjort nasjonalstaten utilstrekkelig. Visjonenes makt er underlagt av teknologiske, militære, økonomiske og politiske utvikling. Derfor er all snakk om absolutt nasjonal selvråderett ikke noe annet enn følelsesmessig symbolsak.
Dersom vi mener noe seriøst med demokrati, må regulering av samfunnet finne en ny form. Og dersom vi har tro på de verdiene, ideene og visjonene vår bevegelse og vi selv står for, så må vi våge å ta opp kampen. Og kampen - kamerater, den består ikke av å stå utenfor EF. Kampen står om å omforme EF til et organ for fredelig konfliktløsning og kamp for globale utfordringer.
Eller skal vi gjøre som EF, sende resolusjon om at varen skal bli bedre og håpe at noen gjør noe med det. Nei, jeg tror ikke - som det virker som enkelte mener, at det vil være like vanskelig å få gjennomslag for miljø, demokrati, velferd og fred i EF, som det vil være å gå inn

i Ku Klux Klan og snakke antirasisme. Det er nå Europa er i støpeskjeen, og de beslutninger som tas i Europas desiderte politiske og økonomiske sentrum vil EF uansett ha stor politisk innflytelse. Og derfor, spør ikke om hvordan Europa former oss, men hvordan vi skal forme Europa.
Takk for oppmerksomheten!

Representant Jacob Olaus Mo, Landsstyret, Aust-Agder
Partifeller - Sosialdemokratiet er den virkelige politiske kraft både nasjonalt og internasjonalt. I vår egen hverdag og i den internasjonale utfordring er det de sosialdemokratiske verdier og visjoner som er den kraft som kan og skal være folks redskap for en mer rettferdig fordeling, varig fred og økt solidaritet.

Partilandsmøtet må ta stilling til EF-søknad. Og for meg - og det standpunktet deles av årsmøtet i Aust-Agder Arbeiderparti - er det ganske klart at landsmøtet må fatte vedtak om å starte forhandlinger med sikte på et forhandlingsresultat som kan aksepteres, og anbefales lagt ut til folkeavstemning.
Det er viktig å understreke at alle land blir mer og mer avhengig av hverandre. Vi kan ikke leve isolert, men tvert imot må vi ta del i den europeiske utfordring sammen med våre nordiske venner. Den gjensidige avhengigheten blir mer og mer fremstående. Det kreves samarbeid om utfordringene innenfor det økonomiske område. Pengene flyter i dag i praksis fritt mellom landene, og valutaspekulanter hjemme og ute i Europa, har til enkelte tider større innflytelse på de enkelte nasjoners økonomi enn landenes respektive myndigheter.

Økonomien trenger sterkere styring. Denne styringa greier vi ikke fullt ut nasjonalt. Det er grepet rundt dette med et forpliktende regelverk internasjonalt, som kan bidra til en bedre styrt og en mer kontrollerbar økonomi.
Og så er det nettopp vår utfordring nummer en, nemlig arbeidsløsheten som skal bekjempes med en samordnet økonomisk politikk. Programutkastet peker på at arbeid, miljø og sosiale rettigheter må gjøres til overordnet mål for utviklingen av Europa. EF er en organisasjon av demokratiske land. Det er derfor naturlig å anbefale en søknad om deltakelse i et slikt fellesskap. Forhandlingene om medlemskap vil ikke være enkle. Mange av våre viktigste og dermed nasjonale krav i disse forhandlingene vil måtte knytte seg til de utfordringene våre distrikter står overfor. Det er imidlertid nå enkelte signaler fra EF-hold om at store deler av Norden geografiske sett, må ivaretas med særordninger slik at distriktenes egenart og mangfold kan bevares og utvikles videre. For Norge og Norden vil det være avgjørende at et eventuelt forhandlingsresultat imøtekommer Norge og Nordens distriktspolitiske utfordringer. Vi skal bevare hovedtrekkene i vår bosetting, og vi skal ha et godt resultat for våre fiskerier og for vårt landbruk. I slik sammenheng er det en styrke at de nordiske land samlet kan forhandle. Våre nordiske hovedutfordringer er svært like hverandre - i særlig grad innenfor distriktspolitikken. Søker vi ikke nå, vil vi ved senere høve kanskje forhandle sammen med land som vi har mer periferi-interesser sammen med. Nå har vi mulighet for et maksimalt godt resultat, og vi bør ikke la denne muligheten gå fra oss.
Arbeid for alle, et bedre kontrollerbart miljø, en sikrere økonomisk utvikling med mer politisk styring og ikke minst en politikk for fred i Europa må være hovedmålene for partiets politiske virksomhet i årene som ligger foran oss.
Takk for oppmerksomheten!

Representant Sigbjørn Johnsen, Regjeringen
Dirigent - kamerater!
Vi har en åpen og utadvendt økonomi. Tunge industribedrifter og eksporten vår er følsomme overfor svingninger i det internasjonale markedet og valutakurser. Elkem er et eksempel på det. Vi lever midt i denne urolige internasjonale virkeligheten, på godt og på ondt. Og vi kan ikke melde oss ut av den virkeligheten. Vi påvirkes av endringer ute, de stiller krav til oss, men samtidig gir de oss muligheter. Utfordringer nå - kamerater, det er å gjenreise, bygge opp og ikke bygge ned industrien vår. Få tilbake den gjenreisningsånden vi hadde i femti og seksti åra; evnen til å løfte i flokk. Hva var det som preget femti og seksti åra; byggeperioden i Norge? Jo, balanse i statsbudsjettet, vi brukte ikke mer enn det vi skapte hvert år. Faste valutakurser, lav prisstigning, økt internasjonal handel og medbygging av internasjonal handelsindre som la grunnlaget for velferden vår. Og så hører vi: Internasjonalt arbeid for stabile valutakurser er en trussel - ikke en mulighet. Ja, skal vi overlate banen til spekulanter? Spør Ulf Sundqvist om hva de opplever og gjennomlever i Finland for tiden. Vi må ha høyere prisstigning for å få ledigheten ned, hører vi. Jammen det er jo å snu ting på hodet. Spør alle de industriarbeiderne som siden 1975 har mistet jobben fordi prisstigningen i Norge år etter år etter år var høyere enn hos konkurrentene.

Så handlefriheten, ja - den er vår egen. Det er vår egen sak å ordne opp i den. Det er opp til oss selv om vi klarer å husholdere i vår egen økonomi. Skal vi ha større underskudd i budsjettet slik at vi stadig må bruke mer til renter. Skal vi ha høyere gjeld, høyere renter og høyere prisstigning? Hvis svaret er ***ja*** på det - ja, ***da*** ødelegger vi handlefriheten vår. Er svaret ***nei*** - ***da*** skal vi klare oppgaven. Da kan ingen pålegge oss å gjøre det på en annen måte, Maastricht-kriteriene inkludert.

Det europeiske byggverket er ikke ferdig - det er under bygging. Hvordan det endelig vil komme til å se ut, det er usikkert fordi det europeiske byggverket blir formet fra dag til dag. Men det som er sikkert er at det vil prege oss uansett og det vil prege framtida vår. Vi må delta - ikke la andre prege oss mens vi selv sitter og ser på. Derfor er jeg for søknad og forhandlinger. Og på det grunnlaget skal jeg som alle andre ta mitt endelige standpunkt.
Men jeg spør dere kamerater: Hvordan skal folk kunne ta standpunkt til dette viktige spørsmålet vi står overfor, hvis vi ikke får fram et forhandlingsresultat som folk kan til standpunkt til ved en folkeavstemning. Vi må ikke ta den sjansen fra folket. Andre partier - kanskje - kan gjøre det, men ikke Arbeiderpartiet med våre demokratiske tradisjoner.

Representant Ingvild Vaggen Malvik, Sør-Trøndelag
Kamerater!
Hvis du er i tvil om hvordan vei du ønsker at samfunnet skal gå, husk da ansiktet til det fattigste og svakeste menneske du noen gang har sett, og spør deg sjøl om det skritt du overveier vil være til nytte for han eller hun. Vil han eller hun oppnå noe ved det? Vil det gi menneske tilbake kontrollen over sitt eget liv og sin egen skjebne? Disse visdomsordene til Gandhi bør vi merke oss i EF-debatten.
Den viktigste utfordringen vi i dag står overfor er å se sammenhengen mellom den urettferdige fordelingen mellom nord og sør og den globale miljøkrisen. I partiprogramforslaget så sies det at problemene bare kan løses gjennom forpliktende internasjonalt samarbeid som omfatter på de rike I-land og de fattige U-land. Det er etter min mening helt riktig, men når det kommer til virkemidlene så rimer ikke dette lenger. For hva er EF? Jo, en organisasjon som skal skaffe rike land i Europa ytterligere vekst og rikdom og som skal sørge for at vår del av verden skal

grafse til seg ennå mer av verdens rikdommer. Ingen må komme å fortelle meg at EF er opprettet for å ivareta de fattige U-lands interesser og ingenting tyder på at det er det EF vil gjøre i framtiden. EFs fundament er at det er et frihandelsområde, selv om enkelte prøver å framstille EF som en miljøvernorganisasjon. De sier som så at vi må ha en friere verdenshandel for å hjelpe U-land. Men er det løsningen? Problemene startet med den systematiske utbytningen som begynte i kolonitiden og som fortsatt er en av grunnsteinene til den kapitalistiske verdensorden vi har i dag. Og EF er i dag et av de fremste lokomotivene i denne utbytningen. Et land trenger ikke eksportinntekter til annet enn å finansiere det de skal importere. Fordi den gavner kapitalen, presses et vestlig forbruksmønster på U-landene som derfor tvinges til å importere mye unødvendig. For å tjene penger er kapitalen avhengig av god tilgang på råvarer, lave råvarepriser, og lar lavest mulig andel av verdiskapningen gå til arbeidskraften, i denne sammenhengen - U-landene. Det er dette som er frihandelens sanne ansikt. Det vi trenger er altså ***ikke*** en friere verdenshandel, men en mindre grad av frihandel. For det er nå engang slik at handle med økonomisk svært ulike parter lett blir utbytting. Og det er dette som er grunnen til at vi i AUF ønsker endringer i kapittelet som heter "Bærekraftig utvikling globalt". Og vi ønsker at dette landsmøtet skal si Nei til norsk medlemskap i EF. Jeg ønsker internasjonalt samarbeide for å løse miljø- og fattigdomskrisen, men ikke på en slik måte at U-landene i utgangspunktet blir sittende som Svarte-Per.
Arbeiderpartiet må ikke foreta noe knefall for frihandelen. Vi må ikke glemme at vår bevegelse i sin tid ble dannet som et alternativ til nettopp liberalismen. Og noe av det mest fundamentale innenfor liberalismen er nettopp handel uten begrensinger. Og det står i skarp kontrast til det som bør være vår mål - nemlig politisk styring.
Takk!

Representant nr. 268 Bjørgulv Froyn, Oslo
Kamerater!
Egentlig hadde jeg ønsket at jeg skulle få anledning på dette landsmøtet til å begrunne mitt Nei-standpunkt, men jeg har tatt innover meg det som er den politiske situasjon utenfor dette landsmøtet, noe av det Rune Gerhardsen var innpå i sitt innlegg: Landsmøtet har et ansvar som går ut over dette møtet.
Vi har et ansvar for at vi befinner oss en politisk situasjon som for partiet er vanskelig. Det er et ansvar for at folk er delt i spørsmålet om EF.
Dette landsmøtet, for å si det enkelt, eies av et Ja-flertall. Og jeg tror neppe at mitt innlegg vil være i stand til å endre på det forholdet. Men dette Ja-flertallet har selv en plikt til å ta innover seg det partilederen sa i sin innledning, nemlig å gå inn i den gjenstridige virkeligheten . Og den gjenstridige virkeligheten tilsier at dette flertallet sammen med mindretallet må søke og finne politiske løsninger her som gir en mulighet for at vi, etter dette landsmøtet i EF-sak som i andre saker får muligheter til samlet å kjempe for de politiske oppgaver som framover vil være viktig.

Det er i Norge de absolutte standpunkter om EF dukker opp. Det er i Norge at vi har dårlig tid. Den politiske debatten er annerledes i Europa. Og jeg føler et behov for, som et bidrag til - gjerne kall det Brageløfte, å søke kompromiss for å se på Europa fra Europa, for da ser det helt annerledes ut. Et helt annet byggverk enn det vi beskriver. Et helt annet politisk system enn det vi beskriver. En helt annen økonomi enn det vi ofte beskriver. Og på grunnlag av det så vil jeg fremme følgende forslag som da innebærer endringer i de kapitlene i programforslaget.
Og forslaget lyder: Landsmøtet tar til etterretning at både parti og nasjon er splittet i synet på medlemskap i EF. En endelig avgjørelse i dette spørsmålet vil bare kunne bli avgjort i en

folkeavstemning. Det er imidlertid landsmøtets oppfatning at hele partiet har et felles ansvar for at EF-saken håndteres på en måte som ikke skader oss. På sikt ville en eventuell uforsonlighet kunne svekke vår mulighet til å slåss for full sysselsetting og trygge våre sosiale velferdsordninger.
På dette grunnlaget er det landsmøtets oppfatning at Regjeringen må sikres politisk handlefrihet til kontinuerlig å vurdere situasjonen. Dette inkluderer også spørsmålet om eventuelt å sende søknad om medlemskap.
Debatten om EF har til nå vært preget av Norges syn på EF. I liten grad har de tatt hensyn til hva som faktisk skjer innenfor EF. Formelt sett er EF en samlet blokk, men behandlingen av Maastricht-avtalen i de enkelte land har med tydelighet demonstrert at EF på langt nær har skapt en felles identitet og plattform. Det er derfor all grunn til at den videre debatten i Norge tar innover seg de interessekonflikter som eksisterer mellom de enkelte medlemsland. Uten at vi gjør det, vil det bli vanskelig å forstå de politiske prosesser som finner sted. Det er stor sannsynlighet for at EF selv vil være tilbakeholdende for hva som angår en utvidelse, før EFs politiske plattform er avklart. Påstander om at vi må handle raskt, synes derfor å være en mild overdrivelse. EFs interne problemer løses ***ikke*** ved at Sverige, Finland og Østerrike søker. Dagens politiske situasjon gir all grunn til at vi ser oss litt rundt før en avgjørelse om en medlemssøknad blir sendt.

Representant nr. 246 Gunnar Breimo, Nordland
Dirigent!
Vår partileder ga oss innledningsvis en utmerket beskrivelse av hva slags utfordringer vi står overfor. En ting er iallfall sikkerhet; enkle svar og besvergelser - det er til liten hjelp. Vi må alle sammen ta ansvar for å finne løsningene, og de løsningene må være konkrete.
Det er mange forhold jeg kunne tatt opp og kommentert, men på tre minutter så må jeg konsentrere meg om et noe overfladisk innlegg om EF - men likevel med en klar konklusjon.

I '72 var alt svart på den ene siden og alt var hvitt på den andre. Tilhengerne mante nærmest fram en ny svartedau visst vi ikke var med. Vi motstandere trodde på vår side at bare vi var utenfor så skulle vi oppleve gull og grønne skoger. Braste en tilhenger og en motstander i sammen, så kunne vi være hundre prosent sikre på at de var uenig om absolutt alt. Men slik er ikke virkeligheten - aldri. Den var det ikke den gangen, og den er det ikke i dag. Heldigvis så har ikke debatten i dag hatt slik svart/hvitt-preg.
Vi var utenfor og lever i beste velgående. Men likevel har vi mistet titusener av arbeidsplasser og vi har slettes ikke maktet å styre økonomien og markedskreftene, slik vi trodde. For meg og mange andre som aldri ville akseptere svart/hvitt-tekning i '72, var initiativet om en EØS-avtale hilst velkommen som en permanent løsning. Avtalen sikret på en god måte hensynet til næringslivet. EF-medlemskap handler imidlertid om noe langt mer, og har mange negative konsekvenser. Andre har argumentert grundig om det. Bl.a. vil medlemskap etter mitt syn, uthule mulighetene for at distrikts-Norge selv kan ha avgjørende innflytelse over hvordan ressursene - bl.a. fisken - utnyttes, og ikke minst - hvor de ressursene skal gi vekst og utvikling. De mulighetene bør heller styrkes enn svekkes.
Det heter seg at Norge må innenfor for å påvirke de andre nasjonene. Ja, kanskje kan vi påvirke litt, men jeg tror vi kan spille en like stor rolle på det internasjonale plan ved å stå utenfor. Verden - ja ikke engang Europa - dreier seg bare om EF-landene. Tross alt er den største utfordringen vi står overfor, forholdet til og i resten av verden slik Trond Giske ga uttrykk for.

Konklusjonen min er at vi bør satse på EØS-avtalen som varig alternativ, og forsøke å gjøre den enda bedre - spesielt på fiskeri-siden.
Det var ingen katastrofe at vi ble utenfor i '72 og det kan jo meget vel hende at det blir resultatet hvis vi får gode nok betingelser etter forhandlingene. For meg virker det som en liten brist i logikken at det som fremstilles som helt grunnleggende for vår framtid, det skal vi kanskje likevel si Nei til hvis forhandlingene om detaljene ikke blir gode nok. For det grunnleggende forhandles det ikke om.
Det vi trenger i dag er nettopp det som Gro snakket om innledningsvis; mer samling av alle progressive krefter, ikke mer splittelse. Og la meg til slutt si: Det finnes ingen grunn til å snu Arbeiderpartiet ryggen hvis søknad blir sendt da er det ennå viktigere at folk slutter opp om oss.
Takk!

Representant nr. 023 Gunnar Skaug, Østfold
Dirigent - partikamerater!
Jeg synes det er ubehagelig når det blir hevdet at tilhengere av EF-medlemskap har et annet verdisyn enn motstanderne.
Stort sett så står vel alle for de samme målene. Det er også slik at nordmenns målsetninger ikke er så veldig forskjellig fra det andre europeere ønsker seg. Det vi ønsker det jo et mer menneskelig samfunn. Vi ønsker alle å bevare våre nasjonale verdier, vår egenart og vår selvråderett. Vi ønsker alle full sysselsetting, demokrati, folkelig deltakelse, likestilling mellom kjønnene osv.. Jeg er etter min oppfatning ikke i tvil om at Europa i dag virkelig ***har*** behov for et forpliktende samarbeid mellom landene. Et slikt samarbeid er en forutsetning for å bevare freden, for å løse miljøproblemene, for å regulere og styre markedskreftene og den økonomiske utviklingen til beste nettopp for økt sysselsetting, økt velferd og et bedre miljø.

Dirigent! Mange i Norge har oppfattet det danske Nei til Unionsavtalen som et Nei til EF-samarbeidet. Og slik kunne man også tolke flere innlegg, bl.a. fra Rune Gerhardsen. Jeg vil si rett ut at det er neppe mulig å ta ***mer*** feil. For hva er situasjonen? Jo, ifølge meningsmålingene er det bare 5% i Danmark som ønsket at Danmark skal melde seg ut av EF. Danskene har nemlig gjort en viktig erfaring etter tjue års medlemskap, de har lært at deltakelse i EF-samarbeidet er viktig for å fremme Danmarks interesserer i en internasjonal utvikling som de uansett blir berørt av. De har også lært at EF-samarbeidet ikke er noe stillestående som man kan ta standpunkt til en gang for alle - og ferdig med det. EF er en politisk prosess der det er fritt for alle å si sin mening og kjempe for sitt standpunkt. Det vi nå har en historisk mulighet til - partikamerater - er at vi sammen med de andre nordiske land kan slåss for våre sosialdemokratiske verdier i et utvidet EF-samarbeid. Det vil ikke da være til stor hjelp - tror jeg - å stå utenfor. Og hva slag offensiv og radikal politikk er det?

Representant nr. 281 May Lisbeth Myrhaug, Oslo
Kamerater!
Norge har i internasjonalt sammenheng høstet stor anerkjennelse og respekt for sitt arbeid for urbefolkninger og urbefolkingenes rettigheter. Norge har med andre ord vært et foregangsland på dette området. Nettopp derfor kan vi ikke sette oss utenfor de politiske beslutningsprosesser i Europa. Europa er ikke tjent med at Norge står utenfor. Men vi må gå aktivt inn, sette dagsorden. Være pådriver og drivkraft hvor vi går inn og støtter urbefolkningen på deres egne premisser. Arbeide for urbefolkningsrettigheter og kulturvern.

Være solidarisk og ta opp situasjonen for verden fattige og undertrykte i den tredje verden - i de fattige land. Finne frem til løsninger for å bekjempe fattigdom, nød og krig.
I kjølevannet av de politiske forandringer i Europa har et gammelt spøkelse gjenoppstått: Rasisme og fremmedfrykt. Kledd i de brune farger, artikulert i fascismens språk og symboler rettet mot innvandrere, flyktninger, jøder og andre minoritetsgrupper. Dette kan ***kun*** motarbeides og stoppes gjennom forpliktende og overnasjonalt samarbeid hvor felles virkemidler formuleres og brukes. På denne bakgrunnen mener jeg at Norges plass er i det europeiske landskap hvor vi sammen kan bygge det europeiske hus. Et hus hvor grunnfundamentet er alle folkegrupper og nasjoners like rettigheter og muligheter til selv å utforme sin framtid i felles forståelse i arbeid for fred og rettferd.

Til slutt vil jeg fremme et forslag i forbindelse med Barentssamarbeidet. Forslaget lyder: Urbefolkningen på Nordkalotten og i Russland er også en naturlig samarbeidspart i dette arbeidet.
Takk!

Representant Johan Jørgen Holst, Regjeringen
Partifeller!
Vi er kommet til et historisk vendepunkt og det krever nye tanker, det krever nye løsninger. Etterkrigstida og den kalde krigen er nå over. Men den nye tid - dere - den er høyst uklar.
Usikkerheten og uvissheten råder, og volden viser igjen sitt skumle ansikt. Historien er ikke slutt, den er på vei tilbake. Den har kommet ut av dypfryseren til de østlige deler av Europa hvor den var kunstig nedkjølt av det diktaturet som Stalin satte inn, og nå holder den på å sprenge alle rammene. Vi kan ikke slå oss til ro med at uroen er langt borte, for den kan rykke nærmere, raskere enn vi aner. Selvråderettens Europa sprenger seg fram samtidig som et samarbeidsfelleskap også vokser fram i vår del av Europa. Hva skal ***vi*** velge? Nasjonalstatenes Europa går nå mot slutten. Det er ***vår*** utfordring å gjøre det til en fredelig slutt. Den gamle orden var tuftet på den ide at nasjonalstaten hadde enerett til å bestemme innenfor sine egne grenser. I dag er mulighetene for å bestemme ikke lenger tilstede. Grensene er sprengt av den tekniske utviklingen, av de økonomiske kreftene, av produksjonen, av massemedia og - dere - først og fremst av evnen til å ødelegge, av voldsmidlene. For ingen nasjonalstat kan lenger beskytte sine mennesker og sine verdier mot ødeleggelse.
I dag er et krav om selvråderett et krav som fører til usikkerhet, til rustningskappløp, til spredning av atomvåpen og til etnisk grensing; slik blir det ikke fred. Vi kan bare oppnå sikkerhet i fellesskap og vi kan bare gjenvinne råderett i fellesskap. Vi må skape fellesskap som gir menneskene tilhørighet, trygghet og solidaritet som favner videre og dypere enn nasjonalstaten.
Vi kan være nordlendinger, nordmenn og europeere på engang, slik det går an å være katalansk, spanjol og europeer samtidig. Vi må knytte menneskene sammen i større fellesskap enn de som favnes av nasjonalstaten. Makter vi ikke det, vil den Jugoslaviske logikken rive også mange av nasjonalstatene i stykker, og det rammer alle nasjoner. Nasjonalismens flammer er nå tent igjen i Europa. To ganger har de satt hele Europa i brann i dette århundre. Åtte millioner mennesker døde i den første verdenskrig, og førti millioner i den andre. Og en tredje verdenskrig vil få disse tallene til å se ut som små brøker. Dessverre så er ikke mulighetene for at en ny krig kan komme til å velte innover Europa så fjern som mange synes å tro.

Jeg tror, at i dag har vi ikke noe annet valg enn å slutte oss til det fellesskapet, som er det eneste fellesskapet vi har, som et valg; nemlig det europeiske fellesskapet. Da må vi velge å sende en søknad sammen med de andre nordiske land slik at vi kan samle Norden i Europa.

Representant nr. 035 Halfdan Karlsen, Akershus
Partifeller, kamerater!
På vegne av de delegatene fra Akershus som sier Nei til EF, vil jeg støtte det forslaget som AUF og Nord-Norge har lagt fram i EF-saken.

Arbeid til alle, er jobb nummer 1. For oss er dette en helt sentral målsetting og vi må i tida framover utvikle en sysselsettingsstyrt økonomi. En økonomi som har arbeide til alle som sitt viktigste overordnede mål. Men i EF er ikke full sysselsetting noe overordnet mål, men derimot prisstabilitet. En høy permanent arbeidsledighet er prisen EF har vist at de er villig til å betale for å oppnå dette. Maastricht-traktaten er en brekkstang for økt markedsliberalistisk innflytelse i EF, selv om den innflytelsen kan sies å være stor nok som den er på forhånd. Den nye sentralbanken skal ha laveste mulig prisstigning som sitt overordnede mål. Banken skal ikke kunne motta instruksjoner fra noen politiske eller andre myndigheter, slik Fremskrittspartiet foreslo i 1985 som en ordning for vår egen Norges Bank og ble nedstemt på i Stortinget. Men i EF er altså dette prinsippet slått fast forlengst som en del av grunnlaget for den økonomisk monetære union.
EF-medlemskap betyr at vi i Norge måtte innordne oss en politikk som vil svekke våre muligheter til å bekjempe arbeidsledigheten. Vi vil måtte innrette våre offentlige budsjetter etter EF-krav om budsjettbalanse. Maastricht-traktaten åpner faktisk for bøtlegging av medlemsland som ikke følger EFs fellesøkonomiske politikk. Dette vil gjøre det vanskeligere å føre en ekspansiv politikk her hjemme som fører til flere arbeidsplasser.
Krav om harmonisering av skatter og avgifter vil gjøre det vanskelig for oss å opprettholde sysselsetting og tjenestenivå i stat, fylke og kommune. Dette betyr et økende press på privatiseringer i offentlig sektor, og dermed blir det vanskeligere å sikre like rettigheter og bevare og trygge velferdsstaten.
Hvordan skal vi vurdere EF som system for politisk deltakelse og beslutninger? Helt fra starten har EF-samarbeidet vært preget av et mangelfullt demokrati. Det folkevalgte EF-paralementet har liten makt, de reelle beslutninger fattes i EF-kommisjonen og i ministerrådet der de største landene har mest å si. I Brussel har byråkrater og næringslivslobbyister stor innflytelse på EFs mange forordninger og direktiver.
Så min mening er at vi må nøye oss med EØS-avtalen for Norge i denne omgang og si Nei til norsk EF-medlemskap.

Representant nr. 059 Trond Hansen, Hedmark
Dirigent, ærede landsmøte!
Vi må sende EF-søknad nå. EØS-avtalen er EF-medlemskap uten stemmerett. Vi trenger internasjonal overstyring. Vi må få en europeisk myntenhet for å unngå spekulasjonen mot enkelte valutaer.
Vi er i en tid som trenger tettere, sterkere og mer forpliktende samarbeid. Det er skremmende å registrere at enkelte er seg selv mer enn nok. Fred, likhet og solidaritet må ikke bare bli tomme ord. Likhet og solidaritet gjelder i nordisk, europeisk og i global sammenheng. Nettopp det stiller store krav til sosialdemokratiet. Vi må ikke frykte debatten, vi må ta debatten. Vi må være med å utforme morgendagens samfunn. Det gjør vi ikke ved å sitte på sidelinjen. Den

omstillingen som mange frykter vil finne sted hvis Norge går inn i EF, er etter mitt syn bare blåbær i forhold til de store globale utfordringene vi virkelig står overfor.
Midt oppe i vår nasjonale debatt om de norske utfordringene og problemene, må vi ikke være døve for ropet; det massive ropet om hjelp fra medmennesker i den fattige delen av verden. Folk må få mat, klær og et sted å bo. De trenger trygghet, de trenger demokrati. Dette betinger bedre fordeling. Først når vi har fått til denne fordelingen har vi skapt likhet, og da har vi også skapt grunnlag for fred; først da har vi vist solidaritet.
Nitti-årene er sosialdemokratiets tiår hvis vi er villige til å benytte de mulighetene vi får. Hele verden skriker nemlig etter sosialdemokratiske løsninger. Jeg ser for meg et samlet Europa, som på en mer aktiv måte griper inn i de store utfordringer, som kun kan løses ved overnasjonalstyring. Jeg ser også for meg et mye sterkere FN som spiller rollen som en verdensregjering. I et fellesskap kreves det at vi gir noe av oss selv for å få noe tilbake. Bare på den måten kan vi skape et skikkelig fundament for fred, likhet og solidaritet.

Representant nr. 074 Dag Harald Johansen, Oppland
Dirigenter, kamerater og andre!
Denne debatten har stort sett dreid seg om norsk EF-medlemskap. Noen har vært innom EØS-avtalen som ligger til grunn for partiprogramutkastet, og det har også kommet fram i det forslaget som har kommet fra AUF-lederen og de nordligste fylkene. Forslaget om EØS som et varig alternativ er begrunnet med at vi skal gi næringslivet gode betingelser - og det skal vi gjøre. Men trodde faktisk at den norske arbeiderbevegelse ville mer med en Europapolitikk enn å gi næringslivet gode betingelser. Det er ikke slik at vi skal kjempe for likhet for næringslivet, men gi slipp på det som er viktig for oss - nemlig likhet for menneske, solidaritet og brorskap. Det er det vi kan oppnå gjennom et medlemskap i EF og politiske flertalls beslutninger.
Det kan ikke være slik at vår politikk for Europa skal gå på næringslivets premisser og ikke på den politiske styringens premisser. For det er økt demokrati vi ønsker og ikke noe mer styring til kapitalen.

Det er hevdet at grasrota i Arbeiderpartiet er for en EØS-avtalen som et nasjonalt kompromiss.

Senest i Dagsrevyen i dag sa et klart flertall av Arbeiderpartiet velgere Ja til å sende søknad nå; mindretallet sa Ja til å sende søknad senere og 15% sa Nei til å sende søknad.
Nå er jeg ***lei*** av at enkelte kjører solospill og bruker grasrota som ryggdekning. Grasrota finnes ikke der dere leter etter den. Grasrota sier Ja til å sende søknad, og folket avgjør det i en folkeavstemning.

Representant Ole Kristian Lundereng, Landsstyret, Sør-Trøndelag
Partivenner!
Jeg har inntrykk av at det kanskje var mer temperatur i EF-debatten ute i fylkene, men en ting er likedan og går igjen i denne debatten, og det er at de som er imot et EF-medlemskap og at vi skal sende en EF-søknad, har på mange måter i dag - på områder etter områder - prøvd å trekke fram og laget en liste så lang som mulig over de mest negative sidene ved EF. Det kan de for såvidt gjøre med alle nasjoner i hele verden, også vår egen, men nå gjelder det altså EF. Gunnar Mathisen gjorde det, Hallvard Bakke gjorde det og andre har gjort det. En skulle nesten tro at disse personene hadde allerede forhandlingsresultatet klart, og satt med det i handa ettersom de på denne måten kan forutse alle de negative sidene ved et norsk EF-medlemskap.

Det er riktig at det er mye negativt ved EF, og det er slettes ikke slik som vi ønsker det. Men mitt spørsmål blir - og det skulle det vært nyttig å fått et svar på: Vil alle disse negative sidene ved EF forsvinne? Vil de opphøre å eksistere hvis Norge sier Nei til et EF-medlemskap? Nei, de vil selvfølgelig ikke det - de vil være der, og de vil ikke på noen måte få en bedre politikk i forhold til U-landene, i forhold til sysselsetting. Sysselsettingssaken vil være like nedprioritert i forhold til lav inflasjon som det har vært i alle år i EF. De negative sidene vil fremdeles være der. Vi har da et ansvar som sosialdemokrater, som en del av en internasjonal bevegelse, tidenes største og verdens største folkereisning; så har vi et ansvar for å påvirke utviklingen i EF og prøve å gjøre EF til noe bedre enn hva det er i dag.
Hallvard Bakke sa: Hvordan skal vi klare det? Hvordan kan vi klare å påvirke EF når vi ikke engang kan fremme et forslag der? Mitt spørsmål returnerer jeg til Hallvard Bakke: Hvordan skal vi klare å påvirke EF ved å stå utenfor? Jeg tror vi må være villige til å innrømme alle sammen og til å innse at det er i hvert fall ***litt*** mindre sjanse for at EF fatter beslutning i strid med norske interesser, og i strid med våre handlinger hvis vi setter oss ved forhandlingsbordet enn om vi står utenfor.
I 1904 fikk Arbeiderpartiet inn 4 representanter på Stortinget. Tenk om disse pionerene hadde laget en liste over alt det negative ved kongerike den gangen - alt det negative som det borgerlige styret hadde sørget for - og sagt som så: Vi kan ikke gå inn i Stortinget før det borgerlige flertallet har laget en politikk som vi liker. Det gjorde de ikke. De sådde en spire - de gikk inn og øvet påtrykk, og vi vet hva den spiren har blitt til i dag. Og den strategien må vi også bruke i forhold til Europa. Nå gjelder det Europa.
Takk!

Dirigenten leste opp permisjonssøknad fra representant nr. 025 Ragnar Kristoffersen, Akershus som har søkt om permisjon fra kl. 22.00 og resten av kvelden og natten, grunnet familiære årsaker.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøknaden enstemmig innvilget.

Representant Dag Terje Andersen, Sentralstyret
Partifeller!
Det har vært en interessant politisk debatt å følge. Heldigvis så ser det ut som det er god del ting vi er enig om - ikke minst så er mange av oss enig om de politiske målene vi har, om et godt miljø, om sysselsetting for alle, og at den sysselsettingen skal være grunnlaget for en velferdsstat som gir alle like rettigheter uavhengig av inntekt. Men vi er noe uenig om hvilke virkemidler vi skal bruke for å oppnå det målet.
Det ser ut til å være veldig stor enighet om at EØS-avtalen var helt nødvendig for å sikre norske bedrifter muligheter til å beholde og skape nye norske arbeidsplasser. Og ikke minst er det viktig i forhold til at vi vet at fiskeforedlingsindustrien i Nord-Norge har drevet å eksportert arbeidsplasser til utlandet i tusentall, og kan vi stoppe det - så vil det være et viktig distriktspolitisk virkemiddel.
Men så er det mange som har vært inne på andre ting som vi er uenig om - eller ha forskjellig syn på. En av de tingene er selvråderetten, som veldig mange er opptatt av, og det er jeg også. Men det er ikke all selvråderett som er bra. Vi vet at hvis vi skulle finne på ta en fisketur i et av fiskevannene på Sørlandet, så er det store muligheter for at fisken er dø før vi kommer dit p.g.a sur nedbør i fra Tyskland og England. Det er en selvråderett som Tyskland og England har, til å slippe ut forurensing som går utover våre fiskevann, og den sjøleråderetten synes ikke jeg det er noe stas å ha. Det er en annen selvråderett som også påvirker oss, og det er renta. Vi har

selvråderett over renta. Men hvis den tyske banken bestemmer seg for å sette opp renta så går det altså noen få sekunder eller høyden noen minutter før vi må følge etter, og da har vi ikke stor selvråderett. Da må det være bedre å ha medbestemmelse hele tiden, å gå inn og prøve å gjøre noe med den virkeligheten som påvirker hverdagen vår.

Jeg synes det ikke er noe godt råd å prøve å gjøre et nasjonalt kompromiss på den måten at flertallet skal bøye seg for mindretallet og stoppe med EØS-avtalen. Jeg mener tvert imot at vi må gå inn, vi må søke om medlemskap med sikte på å gå inn å forme Europa etter den sosialdemokratiske målene vi er enig om. Det er det vi har gjort før, og det er det vi må gjøre nå, vi må påvirke der beslutningene tas.

Representant nr. 68 Per Kristian Finstad, Oslo
Dirigent, kamerater!
I spørsmålet om medlemskap i EF hadde jeg faktisk forventet at fagbevegelsen i Norge hadde sendt sitt eventuelle forslag ut til uravstemning.
Norsk transportarbeiderforbund - som jeg representerer -er det eneste forbund i LO som har gjennomført en uravstemning blant sine medlemmer om EØS, og om medlemsspørsmålet til EF. Uravstemningen viste med klar tydelighet at våre medlemmer klart går inn for en EØS-avtale men samtidig viser resultatet at man like klart går imot å søke medlemskap i EF. Jeg føler meg derfor sterkt forpliktet til å følge forbundets resultat, og medlemmenes uravstemning.
Vi har gjennomgått EØS-avtalen meget nøye og er tilfreds med det regelverk som EØS-avtalen gir for det videre veivalg for norsk transportbransje. I EØS-avtalens artikkel nr. 50 er grunnlaget lagt. Denne artikkel gjelder transport innenfor EØS-området, og slår fast at en transportør ikke kan operere med forskjellige priser og vilkår for samme vare og samme transportforbindelse på grunnlag av varens opprinnelige land eller bestemmelsessted. Artikkelen fastslår også at en overtredelse av denne regel er en sak for den kompetente overvåkingsorgan, det vil si EFTAs overvåkingsorgan eller EF-kommisjon. Undersøkelser iverksettes enten av eget tiltak eller etter anordning av et EØS-land. Det er ellers i norsk transportbransje et paradoks at norsk næringsliv har de høyeste transportkostnader i Europa, samtidig som vi ligger på topp i avgiftsgrunnlaget. Det er derfor riktig å si at norsk transportarbeiderforbund går imot et medlemskap. Det finnes ingen kompromissløsning mellom Ja og Nei til EF. Enten sier du Ja eller så sier du Nei og tar det ansvaret som det foreligger.

Så til en helt annen sak - kamerater. Det å være tilstede på Det norske Arbeiderpartis landsmøte er for meg, og sikkert veldig mange andre, noe av den fineste opplevelsen en kan være med på. Men da under den klare forutsetning av at disiplin om å være tilstede i møtesalen og ikke delta i Folkets hus andre aktiviteter bl.a. TV. Derfor er det min alvorlige henvisning til landsmøte om at man deltar langt mer aktivt i de saker det handles om her inne på møterommet - det er det vi er valgt til.
Takk!

Representant Kari Brudevoll, Landsstyret, Nordland
Dirigent- kamerater!
Som dere alle nå kjenner til, så er det i Nord-Norge og i Nordland skepsis til å søke EF-medlemskap.
Nord-Norge og Nordland har en historie der landsdelen av mange har blitt oppfattet som utpost - vesentlig p.g.a. kommunikasjoner. Det har både tatt tid, og det har vært dyrt å komme fra vår landsdel og til det man kaller for de sentrale strøk av landet; og den geografiske avstanden har vært stor. Vi synes ofte at gjennomslagskraften overfor sentrale myndigheter har vært liten. Avstanden har m.a.o. også vært stor på det området, og jeg er glad for å si at kommunikasjonen på begge disse områdene er bedre. Men vi tror at den nære fortida som vi har, har vært med på å legge grunnlag for skepsis til styring fra et enda fjernere sted. For det er mange hos oss som sier at om det er langt til Oslo, så er det enda lengre til Brussel.
Vi har en landsdel som er rik på ressurser. Men det har vært lagt lite til rette for at man skal kunne videreforedle ressursene hos oss. Vi har m.a.o. vært en eksportør av råvarer. I tillegg til det så har vi også eksportert kapital. Det har vært sterkt overskudd i nord; det har vært overført til eierbedriftene i sør. Og når det kommer overføringer den andre veien, så har det ofte blitt kalt for subsidier. Det har gitt et uriktig bilde av landsdelen som bidrar lite til vår felles husholdning.
I tillegg til det Gro sa tidligere i dag om fiskeriressursene, så tror jeg at det felles erfaringsgrunnlaget som vi har, kan ha vært med på å forme standpunktene i EF-saken. Nå er EØS-avtalen bragt i havn, og dermed er hensynet til næringslivet kommet i hus. Og når vi ikke vil gå videre med et medlemskap i EF, så er ikke det kremmerånden som griper oss. Vi er like interessert i samarbeid med andre land. Vi er like interessert, og stolte av den rollen vi har spilt tidligere. Og vi tror vi har en framtid på samme måte som vi har heist historie i internasjonal politikk. Og at vi skal kunne heve røsten vår også i framtiden for de norske synspunktene uten at de først skal ha vært innom EF for å se om de er enig med oss. Jeg tror vi kan spille en viktig rolle der.

Nordland Arbeiderparti behandlet saken på årsmøtet. Det var overveldende flertall for EØS og det var et lik klart flertall imot at vi skulle sende søknad om EF-medlemskap. Så derfor så går jeg imot at en slik søknad skal sendes.
Takk!

Representant nr. 166 Trond Tystad, Hordaland
Dirigent - kamerater!
I en tid - og i en vanskelig tid for partiet så trenger vi et landsmøte til å bedrive en smule selvforherligelse. Men samtidig trenger vi å nytte denne stunden til den nødvendige selvransakelse.
Det er et fakta i dag at vi styrer dette landet - ikke fordi vi har greid gjennom valg å få flertall bak våre ideer, men fordi vi er flinkest til å administrere landet. De andre er overhode ikke flinke til det i det hele tatt. Det bør derfor være en tanke for oss, også i denne programdebatten, at vi må bli bedre til å målbære våre ideer. Reise en grunnleggende debatt om de og vinne tilslutning til disse av et flertall i valg.
Programmet som nå er laget, synes for meg å være et godt program, og et idealistisk program på de aller fleste punkter. Men det viktigste for våre velgere, for våre medlemmer, for oss selv, er at vi greier å praktisere dette programmet. At vi greier å oppnå ***de*** resultater som våre idealer fordrer. Der har vi et ansvar fra tillitsmann i lokallaget og helt opp til statsministeren.

140.000 arbeidsledige kaster skygge over dette landsmøtet, på samme måte som det kaster skygge over det at det finnes gatebarn i Norge i dag. På samme måte som det kaster skygge over at det i vår verden dør fremdeles mennesker av sult. På samme måte som den følelsen vi alle har av at arbeidsledigheten, gjeldskrisen skaper igjen økende klasseskiller i vårt land.

Det som bør være standarden på om ***vi*** lykkes med vår politikk, må ikke være hvordan de fleste har det, men hvordan de som har det ***dårligst*** i samfunnet vårt, og ***dårligst*** i verden vår har det. Vårt mål må ikke være mer fellesskap for de fleste, men at flest mulig må få lov å være med i vårt fellesskap. Vi skal ikke tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer oss selv. Derfor så skal vi ikke tåle så inderlig vel at det finnes en eneste arbeidsledig, for det er en arbeidsledig for mye for oss. Vi skal ikke tåle så inderlig vel at det er ett menneske som sulter i hjel i denne verden, for det er ett menneske for mye for oss. Og vi skal ikke tåle så inderlig vel at det er en eneste unge igjen som lever på gaten i Norge. Kun ved å la oss styre av vår samvittighet kan vi som sosialdemokrater gå i verden, gå ut i Norge å vinne oppslutning for den demokratiske sosialisme.
Takk!

Representant nr. 179 Johs, B. Thue, Sogn og Fjordane
Partivenner!
Når vi rusler opp trappen til denne salen, går vi forbi byste av Marcus Thrane. Vi kjenner hans stolte nederlag med fengsel og død i ensomhet og elendighet. Han reiste den eiendomsløse underklassen bl.a. i et krav om å få bort vernetollen på korn.
I vårt språkbruk heter det fri flyt av varer. Slik kan vi ta for oss at også fri flyt av kapital, arbeid og tjenester går rett inn i et sosialdemokratisk grunnsyn. På den måten er kapitalen aldri fri i noe sivilisert samfunn. Motstykke til den internasjonale kapitalen er den nasjonale kapitalen, som vi i dag kjenner som den dårligste, den dyreste og den mest utålmodige i hele den vestlige verden.
Den mobile arbeidskrafta er en viktig forklaringsfaktor i analysene våre av framveksten av det norske velferdssamfunnet. I tillegg er arbeiderbevegelsen en frihetsbevegelse. Skulle vi sette opp som hinder for folk å velge bosted og arbeidssted? Den frie flyten av tjenester knytter seg til den personlige innsatsen vår, til den faglige dyktigheten vår, til den samla kunnskaps--mengden vår. Og kalle dette for liberalisme er feil ordbruk. Alle vestlige sosialdemokratiske partier, og alle venstre partier - bortsett fra det norske SV og det portugisiske kommunistiske parti, deler denne ideologiske oppfatningen.

I 1987 diskuterte landsmøtet arbeiderbevegelsen ut fra et frihetssyn. Einar Førde som da var nestleder i partiet, holdt et glitrende innlegg som jeg har gjemt både i hjertet og i arkivet mitt. Han var opptatt av at vi må være der folket er og vi m å tale mere med folket enn til folket. Han siterte t.o.m. gamle Barthold Brechts ord om at regjeringen har ikke med seg, Regjeringa ønsker seg et nytt folk.
Dette er en påminnelse for oss alle i dag. Etter at prosessene om Europa-debatten var avsluttet på fylkespartinivå, har vi sett gjennom folkeavstemninger i Danmark og i Frankrike, gjennom opinionsmålinger ellers i Europa, at de som styrer og de som blir styrt ikke lenger går helt i takt. Derfor vil jeg be redaksjonsnemnda så innstendig jeg kan om at de kommer fram til presise og klare formuleringer mot politisk union, mot en valutaunion og også mot det europeiske borgerskapet.

Jeg tror nemlig at vi vinner ikke slaget om Norge med slike formuleringer nå. Og vi må ikke komme i den situasjon som jeg leste i Oksviks biografi hvor han sa etter møtene med Martin Tranmæl i denne salen: "Martin vant alle avstemningene, men jeg fikk alltid rett."

Representant nr. 179 Otto-Mange Strømmegjerde, Møre g Romsdal
Dirigenter - kamerater!
Jeg ser av lista at jeg skal holde innlegg nummer 72, og EF-sammenheng så er tallet 72 med 19 foran et sterkt tall. Og jeg skal ikke legge skjul på at innlegget mitt er mot norsk medlemskap i EF. Grunnen til det er det jeg setter høyt i det norske samfunnet i dag og i Arbeiderpartiets politikk. Stikkord som frihet, likhet, brorskap, velferdsstaten, full sysselsetting, levedyktige utkanter og internasjonal solidaritet, er stikkord som mange ganger har vært framme i debatten allerede, og det er stikkord som alle i denne forsamlingen slutter opp om. Disse stikkordene er dessverre - kamerater - ikke de stikkordene som passer på det EF som mange mener vi skal søke medlemskap i.

For å ta en liknende liste når det gjelder EF, så blir det noe slikt som: EF har sine fire friheter som har den trasige tendens at det går utover de svake i samfunnet. EF har høy arbeidsledighet og store lønnsforskjeller. EF har sosiale rettigheter for de som er i arbeid og ikke rettigheter for de som er uten arbeid. Det er dette som blir kalt 2/3-samfunnet. EF har lav lønn og lav prisstigning, men samtidig stor arbeidsledighet. EF er avfolket i utkanten og EF har som mål å øke profitten for medlemslandene og dermed verre kår for resten av verden.
Jeg ser ikke - kamerater - at disse målene kan samkjøres, og jeg ser heller ikke at det er mulig for Norge, gjennom en medlemskapssøknad, å endre på dette.
Jeg tror jeg hører til de som mener at når man skal forhandle om medlemskap i EF, så blir ikke det en forhandling der EF sier til Norge: Flott at dere vil forhandle med oss, nå skal vi forandre oss slik, at dere vil like oss bedre.

Se på hva som har skjedd med Danmark. Danmark er et lite land i EF og så lenge Danmark ikke var kritiske til EF, har Danmark liten påvirkningskraft. Når Danmark sa Nei til Maastricht-avtalen, så begynner plutselig EF å lytte til dem. Og nå kaller de inn til stormøte i EF for å høre på hva Danmark er misfornøyd med.

Dersom vi går innfor at Arbeiderpartiet skal sende en søknad nå, vil det sannsynligvis kamerater, føre til at Arbeiderpartiet taper valget i 1993. Taper vi det valget, taper vi samtidig regjeringsmakta. Og hvem er det da som skal føre forhandlingene med EF om det medlemskapet vi skal ha? Det blir ikke vår sosialdemokratiske regjering, det blir eventuelt en eller annen borgerlig regjering. Og hvem tror at en borgerlig regjering vil ta vare på de sosialdemokratiske verdiene når det gjelder å forhandle med EF?

Nei - la oss fortsette med det forpliktende internasjonale samarbeidet hvor målet er en bedre verden for alle mennesker, ikke et rikere Europa og rikere europeere.
Takk!

Representant nr. 223 Jostein Storslett, Nord-Trøndelag
Dirigenter - kamerater!
Arbeidsledigheten og forholdet til Europa er uten tvil de største utfordringer for Det norske Arbeiderparti og for dette landsmøtet. Mange spår for partiet vårt ei dyster framtid, men det er ingen som kan peke på et realistisk og varig regjeringsalternativ. Ingen andre har heller en slik helhetlig og ansvarlig politikk i forhold til alle deler av det norske samfunnet og verden for øvrig.

Hovedproblemet vårt - for Norge - er splittelse, svartsyn og ikke så lite sutring. Nå må vi bli flinkere til å se mulighetene, ikke begrensningene. Bor ikke vi i et av verdens mest ressursrike land? Har ikke vi utdanning, kompetanse og flinke folk? Og det vi måtte mangle - hvorfor skulle ikke vi greie å skaffe oss det? Kort sagt - vi må skape selvtillit, kreativitet og pågangsmot, og det skal vi greie. Derfor så er det ingen grunn til å se mørkt på framtiden.

Så om forholdet vårt til Europa. Vi vil ha livskraftige distrikter med verdiskapning, livskvalitet og nærhet mellom de som beslutter, og de som blir berørt. Derfor bl.a. sier jeg Nei til EF-medlemskap og vil sterkt gå imot å sende en søknad.
Hvis vi søker skal det være for at vi ønsker det, og jeg tør påstå at et flertall ikke ønsker medlemskap. Og vi vet at i distriktene er motstanden massiv. Når jeg sier et bestemt Nei, skyldes det EFs grunnholdning som er markedsliberalisme og kapitalisme. Det skyldes videre holdningen til sosial standard, til arbeidsledighet, distriktspolitikk, landbrukspolitikk og fiskeripolitikk. Det gjelder styring med ressurser, det gjelder økonomisk vekst kontra miljøvern. Vi har råd til å stå utenfor EF fordi EØS-avtalen ivaretar vår viktigste interesser. Men vi har ***ikke*** råd til en splittet nasjon og ødeing med kreftene. For kreftene må vi forene for å få løst de store innenrikspolitiske oppgavene - ikke minst arbeidsledigheten.
Takk!

Representant nr. 249 Anne Marit Bjørnflaten, Troms
Kjære landsmøte!
Et av de mest brukte argumenter som vi hører fra EF-tilhengerne, er at vi må gå sammen i EF for å løse miljøproblemene. Logikken er som følger: Miljøkrisen krever internasjonale og overnasjonale løsninger. EF er en internasjonal organisasjon - ergo kan EF løse miljøkrisen.
Logikken ble i sin tid brukt av Erasmus for å bevise at mor Nille var en stein, som jeg vil si, er av like velkjent meningsløshet.

Selvsagt er miljøkrisa internasjonal. Selvsagt må løsningene komme, først og fremst på det internasjonale planet. Men like selvsagt så er poenget EF-unionens mål og funksjon - og ikke organisasjonsstruktur.
Brundtland-rapporten slår fast at den urettferdige fordelingen i verden er den største trussel mot miljøet, det at vi - 20% av jordas befolkning forbruker 80% av ressursene.
Vi må altså skape en utjevning blant folk. Det er umulig å skape utjevning før hele verden kommer opp på vårt nivå i levestandard. Skal vi få til en utjevning må vi i den rike delen av verden redusere vårt forbruk, men fortsatt er økonomisk vekst målet vårt. En vekst som vil øke våre forbrukerressurser og som vil gi mer forurensning.

Gro - du sa at kampen om miljøet kan ikke vinnes gjennom en kamp mot hverandre om økonomisk vekst, men at vi i stedet måtte endre vekstens innhold. Men jeg synes nå at du enda ikke har klart å gi et klart svar på hva slags innhold ***denne*** veksten skal ha.

EF-unionen har også som mål å øke den økonomiske veksten. Ja. EF har faktisk kommet fram til at det med EFs indre marked er mulig med 4% stabil årlig økonomisk vekst. Det betyr at hver innbygger i Europa om hundre år skal konsumere 50 ganger så mye varer og tjenester som i dag.

Kjære landsmøte - EF er ikke veien å gå hvis vi skal klare å løse miljø. og fordelingsspørsmålet. Jeg skulle så ***inderlig*** ønske at vi heller kunne stå utenfor - ha tro på oss selv, og våre evner til å føre en alternativ politikk. For det kan vi - i samarbeid med andre land. Vi trenger å bli med i et åpent internasjonalt samfunn, sa du Gro. Ja - det er det vi må. Europa-unionen er ***ikke*** et åpent internasjonalt samfunn, det vil være et åpent ***europeisk*** samfunn, ja, men jeg er redd for at grensen til resten av verden vil være lukket.
Jeg håper at dere følger rådet og oppfordringene fra Gro om å bli med i et åpent internasjonalt samfunn. Og det gjør vi ved å si Nei til EF og Ja til et vei- og verdivalg der vi skaper et alternativ til liberalismen.
Takk!

Representant nr. 297 Kirsti Næss, Oslo
Kamerater!
Det er ikke bare folk fra nord som har verdier som er uforenelig med EF-medlemskap. Jeg kommer fra Oslo og er medlem av et forbund - Grafisk - som har sagt et klart Nei til å søke. Fordi vi vet allerede nå at EFs mål for Europa er i strid med den politikk vi mener er løsningen eller der vi må lete etter løsningene på dagens og morgendagens problemer: Arbeidsledigheten, miljø-ødeleggelsene og kløften mellom nord og sør i verden.
Det er ikke samarbeid med sosialdemokratene i Europa vi inviteres til å søke om - slik det høres ut på enkelte talere. Målet vårt er et levende folkestyre med en høy deltakelse. Folk må føle at de bestemmer over livet sitt og har innflytelse over sin plass i samfunnet. Her står faglige rettigheter sentralt. Som fagforbund mener vi at grunnlaget for å ta vare på den enkelte arbeidstaker på den enkelte bedrift, ligger i det kollektive avtalesystemet mellom partene i arbeidslivet.
Men i EF-systemet er fagbevegelsen ikke-eksisterende, det er ikke engang en høringsinstans. I EF er det gjennom lover og direktiver at forholdene i arbeidslivet skal reguleres. Fagbevegelsen blir som følge av det, mer og mer passivisert og svekket. Uansett pene ord som nærhetsprinsipp, er det folks mulighet til å influere på egen arbeidsplass som svekkes. Det er ikke noen tilfeldighet at det er slik, det er helt i tråd med selve EF-konspetet, der det er fri flyt av det meste. Men faglig samarbeid er det restriksjoner på. Det er riktig som Gro sa at veien blir til mens man går - det gjelder både Norge og EF. Men vi må se på hvilken retning EFs vei går i forhold til vårt mål om et solidarisk samfunn og et levende folkestyre. Og det er den gale veien - det er kapitalkreftenes, byråkratenes og den rike verdens vei. På det grunnlaget ber jeg dere støtte forslaget fra AUF-lederen og de nordligste fylkeslederne. De sier Ja til et internasjonalt samarbeid og solidaritet , men Nei til EF-medlemskap.
Takk!

Representant nr. 299 Ragnar Bøe Elgsaas, Oslo
Kjære landsmøte!
Mange, bl.a. Gro, har snakket om hvordan Arbeiderpartiet gikk inn på Stortinget i begynnelsen av dette århundre for at vi skulle få styring, for at vi skulle få makt. Og det ble da brukt sammenlikning av dagens situasjon, for at vi skal gå inn i EF. For å være der hvor

beslutningene blir tatt, for å være med å styre Europa og Norges framtid. Men hvis det den gangen på Stortinget var slik at man måtte ha en enstemmighet på Stortinget for at man i det hele tatt skulle få lov til å føre en sosialdemokratisk politikk, ja da tror jeg faktisk at Arbeiderpartiet hadde blitt et revolusjonært parti. For jeg tror ikke at vi da kunne fått med oss høyre eller de andre partiene på Stortinget til å bli med på en slik politikk.
For det er slik situasjonen er i dag. Hvis vi går inn i EF må vi godta Maastrich-avtalen, og der er det forbudt å styre økonomien. Vi må framfor alt ha en lav prisstigning bl.a. - og det har til nå ført til høy arbeidsledighet i Europa. Da må vi forandre EF, da må vi forandre EFs grunnlov, og det krever faktisk enstemmighet. Og da må vi ikke bare få med oss sosialdemokratene i Europa, men vi må få med oss alle - også høyrekreftene. Og ***det*** tror jeg er tvilsomt.
Så kjære landsmøte - la oss beholde handlefriheten. La oss beholde en handlefrihet som kunne føre en sosialdemokratisk politikk - en solidarisk politikk med de aller fattigste i verden. La oss beholde en handlefrihet så vi kan føre en politikk for en rettferdig fordeling i Norge, hvor arbeid til alle ***er*** jobb nummer 1.
Kjære landsmøte! Si Ja til internasjonal politikk - si Nei til EF.

Representant nr 029 Anneliese Dørum, Akershus
Kjære landsmøte!
EF-kommisjonen har nylig anbefalt Finland som et framtidig EF-land, men samtidig er det helt klart at Finland må godta hele Maastricht-avtalen med økonomisk og monetær union m.v., dersom landet ønsker å bli medlem. Det gis ikke rom for spesialordninger som Danmark nå forsøker å forhandle om. Det er også klart at nye søkerland ikke kan reservere seg mot Maastricht-avtalen. Dersom vi sender en søknad nå - i løpet av høsten, betyr det at vi slutter oss til avtalen og vi ønsker å bli medlemmer av en union med en europeisk forbundsstat. Det vet vi i dag, og det må landsmøtet ta innover seg når vi skal ta stilling til om vi skal sende søknad eller ikke. Det betyr at overnasjonale organer skal kunne vedta forordninger og lover som vi som nasjonalstat må rette oss etter, og det på viktige områder i politikken som utenrikspolitikk, landbrukspolitikk, forsvarspolitikk, økonomisk politikk m.v.
En felles valuta forutsetter for eksempel at medlemslandene må føre en tilnærmet ***lik*** økonomisk politikk, eller så går det ikke å ha felles valuta. Det er noen som mener at vi kan komme valutaspekulasjoner til livs ved å ha en felles valuta i EF. Det er klart at noen av spekulasjonene mellom landene kommer man til livs, men den største handelen foregår mellom tyske mark og amerikanske dollar. Det er der den største valutahandelen foregår. Så man kommer ikke valutaspekulasjoner til livs selv om man har en felles valuta i EF-landene. Men det blir lettere å reise mellom landene - selvfølgelig.
De negative sidene ved å måtte ha en felles valuta, er at vi bindes veldig sterkt opp i vår økonomiske politikk. Og Norge har en helt annen økonomi enn EF-landene fordi vi er storeksportør av olje og gass, mens EF-landene kjøper olje og gass. Slik at vi har motsatte interesser der. Nå er det ikke noe nytt at Norge har en åpne økonomi og at vi handler med verden. Det har vi gjort i hundrede år i samme omfang som i dag og vi har klart oss godt.
Jeg anbefaler at vi ikke sender inn søknad.

Representant nr. 075 Odd Løvlibråten, Oppland
Dirigent - landsmøte!
‚Ja eller Nei til EF-medlemssøknad. Arbeiderpartiets hovedmål er et tryggere og mer rettferdig samfunn med økt livskvalitet for det enkelte menneske slik det fremgår av partiets formålsparagraf og prinsipp-program.

Partiet innser at en samfunnsutvikling i overensstemmelse med arbeiderbevegelsens definisjon av velferdssamfunnet, bare lar seg gjennomføre med bred. folkelig og faglig medvirkning og støtte, stor nok til å vinne kampen om den politiske styringsretten.

Partiets målsettinger innebærer en sterk og innsiktsfull politisk styring. Demonstrasjon av vilje og evnen til en rettferdig fordeling av byrder og goder, utstrakt av nasjonale fellesskapsløsninger med godt utbygd sosialt nettverk i nærmiljø og arbeidsliv. Og samlet sett skal det omfatte og sikre alle. Den mest grunnleggende og rettighetssikrende forutsetning for dette, er en trygg økonomi for alle, og inntektsgivende arbeid for alle som kan se seg i stand til det. Virkeliggjøringen av et slikt reelt velferdssamfunn lar seg ikke kombinere med at de best stilte ytterligere forbedrer sin stilling. Da alle tilgjengelige ressurser maksimalt må utnyttes slik at den nasjonale verdiskapningen, og som i stor grad må være basert på internasjonalt konkurransedykighet, og forvalte slik at betydelige økonomiske ressurser kommer fellesskapet til gode. Dette gjøres under ivaretakelse av den enkeltes menneske integritet, samtidig med at vårt totale miljø ivaretas. Slik sees partiets grunnholdninger med livkvaltitetsbegrepet i videste forstand som bærende for samfunnsutviklingen og internasjonal forpliktende samarbeid. Kompromissløse krav til ansvarsfølelse og engasjement innen hele arbeiderbevegelsen og hos dens sympatisører.
Jeg ber dere vedta å sende søknad om EF-medlemskap nå.

Dirigenten leste opp en permisjonssøknad fra representant nr. 144 Aud Hakland, Rogaland som søkte permisjon fra kl. 23.00 grunnet helsemessige årsaker.
Ingen kommentar til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøkanden enstemmig innvilget.

Representant nr 163 Mary Marthinussen, Hordaland
Dirigent, partikamerater!
For det første vil jeg si at dette er mitt første landsmøte i Arbeiderpartiet, og forhåpentlig på grunn av alder - også det siste. Så jeg syntes at selv om jeg har ventet lenge for å komme på denne talerstolen, så ville jeg ikke gi fra meg denne anledningen.
Når det er sagt så vil jeg gjerne takke Gro for de inspirerende innleggene hun har hatt her i dag. Og mitt innlegg her skal være ganske kort.

Arbeiderbevegelsen i Norge har i alle år vært forkjempere for å få gjennomført viktige reformer i vårt politiske system. Dette har også gitt det resultat at Norge har vært et godt land å bo i. Vår bevegelse har heller aldri vært redd for å ta stilling til nye store utfordringer når de har kommet. Partiets landsmøterepresentanter skal i løpet av disse dagene behandle mange viktige saker. Og en av dem - og kanskje for mange en vanskelig sak, er om vi skal gi vår stemme Ja eller Nei til en EF-søknad. Og før vi får et forhandlingsresultat av en eventuell søknad, så er det i dag for oss å si om den blir god nok for Norge. I studieringene "Norge i et nytt Europa" som har vært avholdt i hele landet, har vi som deltakere fått satt oss inn i hva et europeisk fellesskap innebærer - både av positive og negative ting. I dag vet vi at både Finland og Sverige søker om medlemskap. Norden har mange felles interesser, og Norge bør derfor være med når disse land forhandler. Jeg er helt uenig med Inge Stalvik, når han i et intervju i BA 3. november, uttaler at prosessen i AP til EF-søknad aldri har vært demokratisk.
Vi som har vært med i disse studieringene - og jeg kan love dere at det er ganske mange, og det er også ganske mange pensjonister som har vært med på dette. Vi forventer ikke at vi får

være med på så mye av de godene som eventuelt kommer, men fordi vi i denne gruppen er foreldre, besteforeldre, oldeforeldre, og også er avhengig av det som skal skje i kommende år for våre barn. barnebarn osv.

Ut fra en vel gjennomtenkt totalvurdering, og på et selvstendig grunnlag anbefaler jeg derfor landsmøterepresentantene til å stemme Ja til en søknad. En demokratisk folkeavstemning vil til slutt avgjøre resultatet.
Takk!

Representant nr. 049 Snorre Wickstrøm, Hedmark
Kjære gjenværende partifeller!
-Vi må være med å styre kapitalen.
-Vi må påvirke å være med å snu den europeiske utviklingen.
-Vi kan ikke isolere oss.

Dette er i korte trekk de mest brukte argumentene for at Norge skal melde seg inn i EF. Og etter min mening er ikke disse argumentene bra nok. EF er ingen organisasjon som kan brukes til å nå sosialdemokratiske mål, og det er flere grunner til dette.

For det første ligger det sterke politiske styringer og veivalg nedfelt i selve Roma-traktaten som gjør at EF slett ikke er en politisk nøytral arena som bare venter på å bli fylt med en sosialdemokratisk politikk. Prinsippene om fri flyt av markedskrefter ligger nedfelt i Roma-traktaten og kan bare endres enstemmig. Det nytter ikke å gå inn som tungen på vektskåla i en kamp mellom de snille og de slemme i systemet. Man må ha alle medlemsland med seg om man ønsker å endre den ultraliberalistiske grunntankegangen, da vil EFs innflytelse på det norske samfunnet blir langt større enn vår innflytelse på EF. Mulighetene for at EFs politikk får fri flyt og høy arbeidsledighet skal bli gjeldende også for oss, er mye større enn at et norsk medlemskap er det som plutselig får EF til å gå bort fra denne politikken.

For Norges utgangspunkt for å forandre, er at vi har en plattform å forandre ut i fra. Og denne plattformen er det velferdssamfunnet som vi har bygd opp. Når vi gjennom et EF-medlemskap får den samme politikken som andre medlemsland, har vi ikke lengre et slikt utgangspunkt.
Grunnen til at sosialdemokratiet står så sterkt i Norge, er ikke at vi nordmenn er så mye større idealister enn folk ellers i verden, men av erfaring har vi sett at det skaper et bedre samfunn. Og jeg er ikke redd for å sitte isolert sammen med 93% av verdens befolkning utenfor EF. Norge og Norden ***har*** en viktig rolle å spille der. Vi kan nemlig påvirke EF, USA og resten av verden ved å føre en annen politikk enn den EF legger opp til, ved å finne bedre løsninger på samfunnsproblemene enn de EF velger. Vi kan ha ***større*** innvirkning på EFs retning enn å argumenter med ord innenfor.

Til slutt vil jeg si at jeg tror på Siko Mansolt, den tidligere sosialdemokratiske kommisjonsformannen i EF, hvor han uttaler at han som sosialist måtte gi opp å snu EF-systemet i en mer sosialistisk retning. Han var EF-systemets ***øverste*** folkevalgte mann, men motkreftene ble for sterke - selv for han.
Jeg er overbevist om at Norge må spille en svært viktig rolle i internasjonal politikk framover, men det finnes mange andre veier vi kan gå for å få til dette enn gjennom EF. Jeg har også en drøm om ei anna framtid. Men min drøm er hverken norsk eller europeisk, den er sosialdemokratisk.

Takk for meg!
Dirigenten leste opp en permisjonssøknad fra representant nr 291 Olaf Frem som søkte permisjon fra kl. 23.15 for å nå dagens siste togavgang til Eidsvoll kl. 23.30.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøkanden ble enstemmig innvilget.

Representant nr. 174 Odd Rambøl, Hordaland
Partifeller!
Det ble sagt at grasrota i Arbeiderpartiet mente dette eller dette. Jeg tror at i den situasjonen som vi nå er, så må vi være forsiktige når vi refererer til grasrota i Arbeiderpartiet i den utstrekning dette kommer fram gjennom galluper. For det ***skjer*** nemlig noe med grasrota akkurat i disse tider som gjør at vi tydeligvis i større og større grad blir et Ja-parti - et ***lite*** Ja-parti. Og det gjør at vi kanskje bør se oss litt om - om vi ikke har større ambisjoner enn som så, og refererer til den grasrota som vi i øyeblikket har.

I 1972, som flere har referert til, så stemte jeg Ja til EF. Jeg hadde ikke noen problem med mitt forhold til EF - kan si i både 15 og 16 år. Men så kom arbeidsledigheten til Norge - massearbeidsledigheten. Da opplevde jeg at vi fikk en ledighet som skremte meg, med sosiale problemer, med menneskelige tragedier, som jeg fikk tett inne på livet. Så oppdaget jeg at i EF har man altså levd med dette i ti-tall av år, og man har enten ikke villet eller evnet til å gjøre noe med det - da blir jeg betenkt. For vel er det så at det er vanskelig å gjøre noe med ledighet, men jeg har inntrykk av at innsatsen ikke er som det skulle være. Og nå kom Maastricht-avtalen, og den gjorde valget svært enkelt for mitt vedkommende. Maastricht-avtalen er - helt klart - et opplegg for meget høyrevridd politikk. Jeg fristes til å si med en spissformulering, at på økonomisiden så skriver vi faktisk nesten Fremskrittpartiets eller deler av Fremskrittpartiets politikk inn i grunnloven, bare med den endring at nå må grunnloven endres enstemmig i Brussel.
Det var Åshild Hauan som sa noe om at det nytter ikke å være en øy i et hav av arbeidsledighet, og jeg er enig. Det er veldig vanskelig være en slik øy i et hav av arbeidsledighet. Men jeg kan heller ikke se at det er noe alternativ å velge å bli en del av havet.

Representant nr. 195 Odd Inge Teige, Møre og Romsdal
Tålmodige partikamerater - leder!
Den sosialdemokratiske drøm om et samlet Europa styrt av folket på et sosialistisk grunnlag, vil forbli en drøm hvis alle land i Europa skal tilpasse seg dagens EF, med Maastricht-avtalen og Roma-traktaten som arbeidsredskap. Verktøyet til å snu EF vil da ikke være tilstede. Forbildet vil da være en del av EF og totalt uinteressant til etterfølgelse. Da vil man sitte tilbake med skjebnen om framtida i hender på krefter med helt andre motiver enn vi har. "The European around-table and industrialist" - denne gruppa som samarbeider om de samme mål, deler ikke vår visjon.

Seks millioner ansatte i Europa i dag er økonomisk avhengig av denne kjempen. Dannelsen av Europa-selskapene i gigantklassen for å konkurrere med USA og Japan vil også omfatte vår industri, hvor norske bedrifter vil bli fritt vilt på det europeiske markedet. Det er ikke vanskelig å forestille seg at kapitalens avgjørelse er helt avgjørende for de som befinner seg på den arenaen hvor disse krefter regjerer. Dette viser den tredve-årige historien til EF og oss.

Bare på en annen arena med andre spilleregler kan vanlige arbeidsfolk vinne innflytelse over egen utvikling. Historien har også vist oss at det bare er i små sammenhenger og i mindre demokratiske enheter at arbeidsledighet og sosial rettferdighet har vunnet fram. Det kan aldri være slik at vi må radbrekke norsk fagbevegelse for å se om vi kan vinne hjem det tapte på et senere tidspunkt. Det kan ikke være slik at vårt sosialdemokratiske verdigrunnlag skal gå tapt, for så å håpe på at det skulle kunne vinnes fram i Europa der det er helt andre krefter som vinner fram nå.

Blir EF påvirket av oss eller blir vi påvirket av EF? Hvis vi skal føre valgprinsippet videre, vil det være uklokt å ta sjansen på en slik rulett med det norske samfunnet.
Et Nei til EF gir heller ikke det umiddelbare svar på utfordringene. Men som en selvstendig nasjon kan vi ihvertfall velge samarbeidspartnere og arena på et fritt grunnlag uten å bli bånnlagt av en kraft med helt andre mål enn dette partiet.
Takk!

Dirigent leste opp to permisjonssøknader fra:
Representant nr. 038 Ingrid Kristiansen, Akershus som søkte permisjon fra kl. 23.00 og ut kvelden , grunnet helsemessige forhold.
Representant nr. 063 May Britt Solbakken, Hedmark som søkte permisjon grunnet helsemessige forhold.
Ingen kommentarer til søknadene.
Vedtak: Permisjonssøknadene ble enstemmig innvilget.

Representant nr. 217 Kathinka Meirik, Sør-Trøndelag
Partifeller - Hei og god kveld!
Jeg heter Kathinka og er en nitten år gammel jente, student fra Trondheim. En ganske vanlig nitten åring som har litt visjoner og ganske stor tro på framtida.

Men jeg vil noe mer enn bare å tro og bare å håpe. Jeg vil være med å forme framtida. Og da er jeg faktisk så naiv - som enkelte sier - at jeg tror at jeg gi et bidrag til en bedre verden gjennom å stå på talerstolen her på landsmøtet i Det norske Arbeiderparti, og gi signaler til Regjeringen. Jeg tror faktisk at jeg kan bidra til en bedre verden. Jeg føler at jeg og min stemme faktisk gjør en forskjell. Det blir litt annerledes i EF, fordi EF er et system som er planlagt for å konkurrere økonomisk med Japan og USA. Fordi EF er et sentralisert system som holder vesentlige deler av beslutningsprosessen sin hemmelig, der menigmanns innflytelse telles svært, svært lite, men til gjengjeld så har man 5.000 lobbyister som jobber for kapitalinteressene. Og dette tror jeg ærlig talt ikke er det systemet vi trenger for å skape et rettferdig verdenssamfunn. Vi må følge med i utviklingen, sies det. Og da er jeg fryktelig glad for at Gro i åpningstalen sin understreket: I Arbeiderpartiet har vi tro på menneskenes muligheter til selv å skape sin historie. Vi er ikke prisgitt utviklingens usynlige krefter, og her er du og jeg helt enige, Gro.

Utvikling er ikke noe som bare skjer, utvikling skapes av mennesker. Jeg tror på at folk i Norge skal skape en utvikling - en mer rettferdig utvikling. Men da er folk nødt til å føle at de har innflytelse og de må kunne samarbeide med andre - både i EF-landene og resten av verden. EF-medlemskap gir oss kanskje de muligheter for å samarbeide med folk i EF-landene. Men samtidig så sperrer det faktisk for at vi kan føre en selvstendig politikk i andre internasjonale fora. Det er det felles utenrikspolitikk betyr. Det betyr at vi blir nødt til å føre

utenrikspolitikken til Major og Kohl, og da vil jeg si at da er det ***feil*** personer som styrer utviklingen. Og da resignerer jeg, for det vil ikke jeg være med på lenger.
Jeg vil anbefale landsmøtet å stemme Nei til EF.

Representant nr. 275 Enver Taner, Oslo
Dirigenter - Ærede representanter!
Vi har hørt mange argumenter om Europa-debatten, og sosialdemokratiets videre oppfordringer i et fremtidig Europa og Norge. Noen mener Norges interesser og sosialdemokratiets grunnleggende prinsipper blir best ivaretatt innen for Norges grenser av hensyn til fred og frihet, solidaritet, likhet - noen mener omvendt
Jeg, som er vokst opp med gode tanker om menneske, menneskeverd og har vært bekjemper for menneskehetens eksistens grunnlag, må erkjenne at nasjonale løsninger alene ikke er nok for å løse menneskenes daglige allsidige problemer.

80-årenes økonomiske, teknologiske og samfunnsmessige utvikling påvirker for 90-årene. Jeg har funnet ut at utopiske meningsytringer ødelegger realistiske prosesser. Jeg tror ikke at Gro som regjeringssjef, som er den første ansvarlige for den norske befolkningen, vil lyve om det fakta som tvinger oss å tenke annerledes enn tyve-tredve år tilbake. Jeg tror heller ikke Gro vil ta den risikoen om å bli upopulær for moro skyld. Landets statsminister sitter med et ansvar om å informere det norske folk om dagens faktiske forhold som har noe med fremtiden og fremtidens generasjoner.

Nei-siden argumentasjoner minner meg om Enver Hodjas Albania. At Albania og det albanske folk alene skulle kjempe mot de onde krefter som ville ødelegge Enver Hodjas land og landsmenn og hans paradis. Men hva skjedde med Enver Hodja og hans land? Jeg tror ikke nødvendig at jeg kommenterer det her.

Rune Gerhardsen er redd for at et europeiske fellesskapet vil ødelegge den gode tradisjonelle norske demokrati og det norske levesett. Det lukter - dessverre - Norge for nordmenn. Ja, hvor blir det av sosialdemokratiets internasjonale syn i det? Er frihet, solidaritet, likhetstanken gyldig bare for Norge og nordmenn? Men han må også finne et marked hvor norske produkter blir solgt, slik at andelen av brutto nasjonale produkter blir likt fordelt på den norske befolkning. For den norske befolkningen trenger en økonomisk trygg fremtid i sitt daglige liv.
Kamerater - hvis vi er realistiske i våre tanker om stryken av demokratiet, spesielt sosialdemokratiet, både i Norge og i Europa, så må vi våkne og se hva er dagens virkelighet i forhold til den virkelighet vi hadde for tredve år siden. Derfor vil jeg stemme Ja til norsk medlemskap i EF.
Takk for oppmerksomheten!

Representant nr. 262 Per Hindenes, Finnmark
Partivenner!
Det er en god ting med den debatten vi har ført i dag, og det er at vi har sluppet å ført den med floskelen selvråderett eller ikke. Det synes jeg er et stort framskritt i debatten om Europa.
Men jeg får noen problemer når vi definerer internasjonalisme, så mitt spørsmål om europeisme, Norges dilemma, sosialdemokratiets utfordring, den består i at Norge spissformulerer to tredjedels samfunn i en femtedels verden. Og det er da utilstrekkelig - etter min oppfatning - å gi EF som svaret på den utfordringen av ett enkelt sitat i fra

unionstraktaten, avsnitt 2 i paragraf 3a, som lyder slik: "Fordi middelet i unionen er åpen markedsøkonomi med fri konkurranse." Dette er min hovedbegrunnelse for å si Nei til EF.

La meg så gi dere en situasjonsrapport i fra Loppa kommune - en fiskerikommune med 1.600 innbyggere - hvor folk er skeptiske til EF. Hvor fiskerne ikke bare er skeptiske, men har en motvilje mot EF. Og det i et fylke og i en yrkesbefolkning som mer enn noen er avhengig av internasjonale markeder. Fiskerne der tok umiddelbart å heiste Nei til EF-vimpelen i skutene sine når de gikk ut på fiskefeltet, så snart de fikk tak i en vimpel. Og det er omtrent umulig å diskutere EF med dem i et perspektiv som er fornuftig, fordi de er redd. Og er de redd uten grunn? Vi kan iallfall ikke se bort i fra de begrunnelsene som disse menneskene gir for å ville si Nei til EF, fordi de frykter for det ressursgrunnlaget som finnes. De frykter for grunnlaget for bosettingen. De frykter for grunnlaget for yrkes utøvelsen sin, fordi de frykter for at en annen forvaltning av fiskeriressursene innenfor EF, kan føre til en utarming som gjør bosetting umulig. Og det er slikt perspektiv Nord-Norges nokså klare Nei til EF må sees på bakgrunn av.

Jeg synes at landsmøtet skal ta innover seg at det finnes en slik skepsis og en slik motvilje. La meg samtidig si, at jeg er så mye realpolitiker at jeg aksepterer at dette landsmøtet har et flertall som ønsker å støtte en EF-søknad. Med det som bakgrunn, så synes jeg det er viktig at dette landsmøtet også tar den invitt som statsministeren ga i sitt innlegg om å formulere klare betingelser, det vil si betingelser som gjør at vi kan måle forhandlingsresultatet når den tid kommer. Det er knyttet til fiskeriene, til landbrukspolitikken og til distriktspolitikken. Landsmøtets oppgave må være å sørge for at nederlaget på Nei-sida blir minst mulig gjennom betingelser til EF-søknad.
Takk

Representant nr. 206 Gunnar Krogstad, Sør-Trøndelag
Dirigent!
Anne Enger Lahnstein har klart å samle Senterpartiet om en kampsak. EF-saken har fått folk politisk interessert, det gjelder vår selvråderett og framtid. Og på en glitrende måte har hun greid å føre debatten på egne premisser. Arbeiderpartiet har ikke tatt partitaktisk hensyn i denne saken. Jeg vil gi honnør for den åpne debatten som har gått i partiet, men det er med stor bekymring jeg nå er vitne til at vi kan komme til å gå inn i en ny periode med indre strid.
EF-saken er ikke en kampsak for et parti som splittes på midten. Det er heller ikke en kampsak for Ja-parti, det er nok å se på Høyre. Ingen blir oppglødd av å se EF-flagget. Og en kan jo føle styrken vokse i seg når vi hører at gjennom EF blir all prisstigning lav. Det er dette det dreier seg om. For å kunne kjempe for en sak, så må vi føle i ryggmargen at det er noe som angår oss, noe vi er villig til å ofre for og at det er viktig for våre barnebarn.

Forholdene i landet og i partiet innbyr ikke til en langvarig EF-strid. Dersom medlemskapssøknaden nå legges på is, så vil arbeidet kunne konsentreres om å få landet på fote igjen, og vi kan samle kreftene om å få alle i arbeid. Det er ikke seriøst å si at vi kan levere inn en søknad, så får vi se. Hvis en søknad leveres inn, så er det fordi vi ønsker medlemskap og det er ingen grunn til å innlede en opprivende kamp hvis vi ikke ønsker EF-medlemskap. Likevel så ser det ut til at resultatet blir at søknaden innleveres, dessverre. Det er da viktig at den åpne debatten i partiet fortsetter. EF-debatten er så følsom at den har en status som tilsvarer den El-debatten i kommunestyret, der representantene stilles fritt. Det vil være svært lite klokt å forsøke å legge lokk på den videre debatten.

For det første så er det ikke ønskelig at det som en løpende skal ta stilling til, blir avgjort av en politisk elite. Det er folket som skal få det avgjørende ordet og en demokratisk deltakelse i prosessen er minst like viktig som medvirkningen i selve avstemningen.

For det andre vil debatten uansett gå da det er andre i Arbeiderpartiets ledelse som setter dagsorden. Debatten må være positiv, men mest mulig åpen og bred.
Landsmøtet må derfor legge løpet for en fortsatt åpen behandling av EF-spørsmålet. Den Europa-debatten som gikk forut for programmet er et godt eksempel på at det går an, og den linjen må føres videre.

Det er ledelsens ansvar at dette følges opp. Arbeidet må tas svært alvorlig og debattformen må farges av hva slags ønske ledelsen har, og om resultatet av debatten.
Takk!

Representant nr. 164 Kari Manger, Hordaland
Dirigent - kamerater!
Norge er allerede en integrert del av Europa på alle økonomiske områder. EF er en fredsbevarende element i vår del av Europa. Gjennom et norsk medlemskap vil vi få anledning til å medvirke i viktige politiske beslutninger, sentrale miljøvernavtaler vil være overnasjonale. Inne i EF ville vi kunne bevare og utvikle det nordiske samarbeidet.

Europa-debatten er først og fremst en debatt om hva slags virkemidler vi trenger for å realisere våre sosialdemokratiske verdier og mål i et nytt Europa. Dette er konklusjonen som et overveldende flertall av studiesirklene i Hordaland kom fram til etter partiets Europa-debatt, og som jeg i dag kan si jeg støtter fullt ut.

Det har siden Europa-debatten i partiet startet, vært uttalt av motstanderne våre og enkelte av våre egne at diskusjonen og påfølgende konklusjon ikke har vært reell. Paritet og deltakerne i Europa-debatten har vært angrepet og har vært latterliggjort og det har vært snakk om manipulasjon, diktat og styring i fra ledelsen. Jeg kan skrive under på det som Mary Marthinussen sa for ikke så veldig mange innlegg sida. Jeg var for den gruppa som hadde ansvar for å samordne gruppesvarene som kom inn etter studievirksomheten i Hordaland. Og jeg har sett den aktiviteten og jeg har sett det arbeidet som har vært lagt og jeg har opplevd intensiteten i den debatten som vi har vært i gjennom på to årsmøter, i studiesirkler, temadager og temakvelder. Og jeg er faktisk stolt av den prosessen som vi har vært med i. Det er en prosess som vi selv satte i gang på landsmøtet i 1990 og som vi skal ta stilling til og behandle i disse dagene her. Det er en prosess som har medført en grundigere behandling av en sak enn vi noen siden har opplevd. Og jeg synes det er riktig å understreke dette, slik at det ikke henger i lufta at folk ikke har gjort jobben sin. At ikke har visst hva de har vært med på. At de ikke har vært flinke nok til selv å kunne gjøre seg opp en mening. Jeg opplever det som en ren provokasjon og en fornærmelse mot alle de som har deltatt for å få tilført kunnskap, for å debattere med partifeller og for å gjøre veivalg, og ta stilling til en stor og viktig sak for landet vårt. Det var også en provokasjon og fornærmelse mot alle de som gjennom tvil har tatt sitt standpunkt etter å ha vært aktive og kritiske deltakere i en prosess. Jeg kan ikke godta at noen stiller spørsmålstegn med den aktiviteten og meningene til bort imot tusen Hordalendinger og mange tusen partikamerater i landet vårt.

La det en gang for alle være klart at Europa-debatten i Arbeiderpartiet har vært demoraktisk og reell, og den har vært nødvendig og riktig. Og de som har tatt sitt standpunkt har gjort ut i fra egne vurderinger og egen overbevisning. Vi har ingenting å skjemme oss over - snarere tvert imot.
Takk!

Representant nr. 052 Ann Christel Johnsgaard, Hedmark
Siden det var Gro som startet denne debatten, så er det rett og rimelig at jeg får avslutte slik at vi får en balanse her.

EF er en realitet. EF er der uansett hva vi gjør eller ikke gjør blir det sagt av EF-tilhengere. Ja - EF ***er*** en realitet, men det er også mange realiteter ved EF-systemet som vi må forholde oss til. Vi må forholde oss til en strategi som fører til et så stort tap i de offentlige inntektene at flere velferdsoppgaver vil være umulige å løse. Hvordan kan vi ***da*** nå et rettferdig og sosialdemokratisk samfunn? Hvordan kan en politikk, som forbyr differensierte arbeidsgiveravgift, transportstøtte og driftstilskudd til landbruket, sikre sysselsetting og bosetting i distriktene? Hvordan kan en politikk, som har som hovedmål lavpris og kostnadsvekst, hindre at arbeidsledigheten stiger? Og hvordan kan en skatte- og avgiftsharmonisering som innebærer et tap for staten på mellom femten til tjue milliarder sikre sosial utjevning? Jeg tror det blir veldig vanskelig, og jeg tror EF er en veldig omvei for å nå det samfunnet vi ønsker oss. De verdier ***vi*** vil ta vare på og de verdiene ***vi*** vil skape er helt andre verdier enn det Høyre, NHO og Fremskrittspartiet vil. Og da blir det et paradoks at det er nettopp disse som støtte ledelsen i Det norske Arbeiderparti i innlemmelsen i et markedsstyrt og kapitalistisk system. Og det er betenkelig når et parti - og spesielt når partiet heter Arbeiderpartiet - ***ikke*** har med seg ungdommen, ***ikke*** har med Nord-Norge, ***ikke*** har med seg distrikts Norge. Det kan bli litt leit det - etter hvert. For vi trenger sosialdemokratiet og vi trenger Det norske Arbeiderparti. Og vi skal velge å stå utenfor - men ***ikke*** fordi vi er redd for å dele godene med andre land, men fordi vi som en motvekt til høyrekreftene ikke tror på et markedsdominert samfunn hvor det er liberalismen og ikke solidaritet som er rådende.

Kjære landsmøtedelegater! Si Ja til internasjonalt fellesskap - stem Nei til norsk medlemskap i EF.
Takk!

Debatten avsluttet

Dirigenten refererte forslagstillerne til de forslag som kom inn i løpet av debatten
Det ble framsatt forslag fra:
- Bjørgulv Froyn, Oslo
- May Lisbeth Myrhaug, Oslo,
- Gunnar Mathisen, Sentralstyret,
  Ellen Bergli, Troms
  Geir Knutson, Nordland
  Anne Lise Grande Vollan, Nord-Trøndelag
  og Trond Giske, AUF
- Tomas Norvoll, AUF Nordland
- Åshild Hauan, Kvinnesekretariatet

Dirigenten stilte forslag til landsmøtet om at disse forslagene ble oversendt redaksjonskomiteen for politiske saker.
Vedtak: Forslaget ble enstemmig godkjent.

Dirigenten ga så ordet til partilederen, Gro Harlem Brundtland til et avsluttende innlegg.

Sluttinnlegg v/partileder Gro Harlem Brundtland
Dirigent!
Da jeg hørte det siste innlegget her, så slo det meg at de hadde nok ikke helt rett de pressefolkene, som etter den første timen av denne debatten, mente at det var nå svært så saklig og avbalansert og rolig og uengasjert det hele var.
Det har vært en debatt med mange interessante og givende innlegg, og med betydelig bakenforliggende engasjement, arbeidsinnsats og omtanke - tror jeg. Og jeg er ikke noe overrasket over at debatten har vært så saklig, så god og så omfattende og dekkende som den har vært, for alle de synspunktene som vi vet har kommet fram i den brede debatten vi har bak oss. Jeg er ikke noe overrasket over det, men jeg er svært glad for at det er også er blitt demonstrert fra dette landsmøtet.
Det har ikke bare vært saklighet og kvalitet, men også toleranse og gjensidig respekt som har preget det. Og allerede fra første innlegg - fra dissensen ble framført her i landsmøtet, fra sentralstyrets programdokument - så har vi hatt dette inntrykket. Uansett syn, så har alle vært glad for den debatten og den prosessen som partiet har greid å gjennomføre; som svært mange har hatt glede av og som jeg tror vi kan ta som eksempel, også når vi skal ha andre viktige spørsmål i vår tid til debatt. Det har også vært slik at man har greid å stå sammen omkring den prosessen. Alle har følt at den har vært åpen og skikkelig. Og det er også slik at det har vært uttrykt av veldig mange fra denne talerstolen, at det er klart at landsmøtet er det forum som fatter vedtakene. Og det er noe som vi i tråd med våre tradisjoner legger til grunn, som er vår organisasjonsmessige styrke og praksis. Og derfor har ikke jeg tenkt å gå inn å resonnere rundt de ulike argumentene nå. Jeg synes det er helt naturlig at redaksjonskomiteens arbeid avspeiler forslagene, debatten her, og at landsmøtet får det grunnlaget som landsmøtet trenger når det arbeidet som redaksjonskomiteen gjør er avsluttet.
Det er bare ett punkt som jeg har lyst å gi en liten kommentar til. Og det skyldes egentlig at jeg opplevde at det var et bilde av styringsmekanismen eller kan vi si det demokratiske beslutningssystemet i EF, som ble såvidt firkantet fremstilt, at flere delegater senere på talerstolen tok det som gitt at i EF er det slik at det er kommisjonen som er den eneste faktor som egentlig har noen innflytelse på de politiske prosessene. Jeg vil nødig at det står igjen etter debatten. For vi må være klar over at forslagsrett til kommisjonen som formelt sett er korrekt, det er i grunnen veldig likt det som en regjeringsfunskjon er i vår parlamentariske systemer. Men det har aldri forhindret de politiske organene fra å mene, vedta lover, gi beskjeder om hva det er man ønsker at de som kommer med forslagene skal ta stilling til og ta opp. Jeg har bare lyst til å ha med det at det ikke er slik at våre sosialdemokratiske venner og de som har vært med å bygge opp dette systemet med alle dets svakheter, og den prosessen som enda ikke er avsluttet, at de har godtatt at det er noen, som er valgt inn i en kommisjon i Brussel, som sitter å avgjør hva de statsrådene som kommer med fullmakter fra sine respektive parlament rundt omkring i de enkelte hovedstedene, hva de kan ***gjøre*** for å utforme politikk og regelverk i det fellesskapet som EF er. Hadde det vært slik, så vet jeg ikke om våre partifeller nede rundt omkring i de andre europeiske land, ville ha vært så opptatt av å jobbe der nede.
Og mens vi har jobbet med vår debatt så har vi fått vite at Storbritannias statsminister har meldt at Storbritannia ikke vil ratifisere Maastricht før etter at Danmark har avsluttet sin

folkeavstemning. Jeg nevner det bare, fordi det illustrerer et poeng om at vi er inne i en prosess hvor det er mye som ikke er avgjort og avklart. Og det illustrerer jo bare det at det er demokratiske prosesser ulike syn. Og så kan vi si at Major og den britiske regjering er et eksempel på, ved at de har nektet å være med på den sosiale dimensjon. Så har du alle sosialdemokrater i alle andre EF-land, i motsetning til den britiske konservative regjeringen på et så sentralt punkt som det - og der er det jo ingen tvil om. Og uansett hvor vi måtte stå i EØS/EF-spørsmålet, så vil vi ønske at våre sosialdemokratiske venner i EF kan videreutvikle den sosiale dimensjon til fordel for sysselsetting og demokrati innen for EF.

Takk for debatten - og som sagt så føler jeg meg trygg på at en bredt sammensatt redaksjonskomite kommer tilbake med noe som landsmøtet vil føle er rimelig riktig og naturlig på bakgrunn av vår debatt.

Dirigent Gudmund Gjengaar takket i tilknytning til forsamlingen, partilederen for sluttinnlegget.

Dagsorden pkt. 6 - LOVENDRINGER
Dirigent Gudmund Gjengaar henviste til hefte nummer 9 og forklarte at debatten under dette punktet vil bli i 3 deler . Forslagene 1301 og 1302 - Kvinnebevegelsens organisering var første bolk. Andre bolk var spørsmålet om kollektivt medlemskap og tredje bolk var forslagene til endring av vedtektene som gjaldt landsstyret og sentralstyret.

Dirigenten forutsatte at man kom gjennom votering over de forslagene som gikk under den første bolken - Kvinnebevegelsens organisering, pluss to enkelt forslag - nr. 1306 og 1309.
Når det gjaldt kollektivt medlemskap og vedtektenes bestemmelser om landsstyret og sentralstyret ble det forutsatt at forslag som kom fram og som lå i heftet, ble oversendt.
Vedtak: Enstemmig godkjenning av arbeidsmåten.

22 talere hadde meldt seg til de tre bolkene Dirigenten forslo at man fastholdt taletiden på 3 minutter.
Vedtak: Taletiden ble enstemmig godkjent

FORSLAG 1301 - 1302 -KVINNEBEVEGELSENS ORGANISASJON

Dirigenten leste opp talerlisten til forslag 1301 og 1302, og spurte om noen av de talerne som var inntegnet, hadde forslag som skulle fremmes. Det var et forslag, så strek ble ikke satt.

Representant Åshild Hauan , Kvinnesekretariatet
Dirigent, partifeller!
Forslaget om kvinnebevegelsens omorganisering har vært en langt prosess. For snart 6 år siden startet vi kvinnebevegelsen med organisasjonsutviklingen, og til sammenlikning kan jeg nevne at det er 3 år siden partiet satte i gang sin prosess. Vi startet med idèheftet "Jentespranget" og avsluttet med det organisasjonsforslaget som vi behandlet på landskvinnekonferansen.
I mellomtiden så har vi hatt organisasjonsprogram vedtatt på landskvinnekonferansen i '89 - en periode med fylkesvise prøveordninger og rådslagsdebatt før endelig innstilling var utarbeidet. To organisasjonskomiteer har vært i gang i perioden.

Dagens organisasjonsmodell var laget i en tid da kvinnene hadde det vanskelig for å komme med i partiets organer. I dag opplever vi at mange kvinner faktisk er politisk dobbeltarbeidende med oppgaver både i kvinnebevegelsen og i partiet. For det er en realitet at kvinnebevegelsens organisasjon er bygd opp etter samme modell som partiet, og fungerer også like ens.

Mange saker står fortsatt uløst på den kvinnepolitiske dagsorden. I det videre likestillingsarbeidet ***må*** Arbeiderpartiets kvinner fortsatt være pådrivere. Men en vel så viktige oppgave er å ansvarliggjøre partiet slik at likestillingsperspektivet blir ivaretatt på alle områder i politikken og i organisasjonsarbeide. En organisasjonsmodell er ikke noe mål, men det skal være et redskap for å få gjennomført noe. Tiden er derfor inne til å prøve en organisasjonsendring for kvinnebevegelsen som er mer i pakt med tiden.

Da landskvinnekonferansen i mai behandlet organisasjonsinnstillingen, så kom det til uttrykk mye skepsis og usikkerhet. Mange var imot spørsmålet som var stilt om vi egentlig tør å gjøre dette, om vi kunne stole på partiet at de ville være sitt ansvar bevisst. Men allikevel - et flertall av landskvinnekonferansen vedtok innstillingen under forutsetning av at landsmøtet godtar de premissene som ligger i forslaget. Jeg vil også nevne at Sentralstyret selvsagt har behandlet det - det var enstemmig der. Landsstyret har også behandlet det, og det var også enstemmig i landsstyret.

Til tross for ulike oppfatninger så er det vår felles oppgave å bygge over motsetningene. Gjøre den jobben vi er pålagt og som jentene har krav på, og som partiet absolutt trenger. Derfor så anbefaler jeg landskvinnekonferansens forslag
Takk!

Representant nr. 271 Inger Lise Husøy, Oslo
Ja som Åshild også var inne på, så ente behandlingen av kvinnebevegelsens organisasjon med at landskvinnekonferansen delte seg omtrent på midten. Men et vedtak er et vedtak og det er selvsagt flertallets forslag som gikk videre til landsmøtet. Men vi vil gjerne markere mindretallets holdning, og jeg synes også at vi skal få anledning til å få stemme for noe annet - eller imot.

Det forslaget som ligger på bordet har en logisk brist. Prinsippet om at de organisasjonsledd, som utformer de politiske vedtakene, også velger sine tillitskvinner som har ansvar for å gjennomføre vedtakene, brytes i dette. Det er sakens kjerne og hva uenigheten egentlig dreier seg om.

Vi skal altså fortsette som før, det er kun Kvinneutvalgets årsmøte som forsvinner, og i forhold til argumentene om å unngå dobbelt arbeid, så rimer det dårlig. Dette, og at landskvinnekonferansen ikke lenger skal velge sitt eget styre, innebærer igjen at vi ikke lenger er en selvstendig organisasjon, og det er jeg imot. Vi er vel alle opptatt av å modernisere organisasjonen, rekruttere yngre folk og ansvarliggjøre partiet. Men debatten viste at vi trolig ikke har funnet fram til den beste og den endelige modellen for det. Derfor så har jeg et endringsforslag og ber samtid om at denne saken ikke realitetsbehandles i kveld, men at mitt og andres forslag blir oversendt redaksjonskomiteen. For jeg synes det er synd at prøveperioden mot manges vilje er låst til bare en modell i fire år.

Som i EF-saken så må vi som et samlet parti, håndtere vanskelige saker på en måte som gjøre at både engasjementet og troen på at det nytter, opprettholdes hos det store mindretall - som for eksempel halvparten på landskvinnekonferansen. En slik erkjennelse bør også reflekteres i sammensettingen av det kvinnepolitiske utvalget, noe som jeg oppfattet at også Åshild Hauan var inne på.
Tillegget som vi da legger fram, er et tilleggsforslag: Det kvinnepolitiske utvalget gis også mulighet til å utprøve andre modeller i prøveperioden.
Takk!

Representant nr. 134 Sofie Solli, Aust-Agder
Dirigent, partifeller!
Det har ved flere anledninger vært stilt spørsmålet om Kvinnebevegelsens organisasjonsform er den rette, og det har også vært spørsmål om det er nødvendig med en kvinnebevegelse.
Alle er vel enig i dag om at det er viktig at kvinnene er representert i politiske fora bl.a. på grunn av ulik erfaringsbakgrunn. Men hva skjer da? Kvinner trekker seg fra politiske verv, og en av grunnene er at de føler seg fremmende i den politiske kulturen. Da trenger kvinnene en organisasjon som kan representere et nettverk og være en inspirasjonskilde. Men hvilken form bør organisasjonen ha? Intensjonene med debatten var å styrke det kvinnepolitiske arbeidet. Forene kreftene oss kvinner imellom og etablere gode samarbeidsformer mellom kvinner og menn, slik at vi kan nå målet om et likestilt samfunn. Det mener jeg skjer best ved utvalgsmodellen. Jeg mener også at utvalgsmodellen vil ansvarliggjøre partiet mer og kvinneperspektivet vil bli bedre ivaretatt i all politikk og i alle politiske ledd. Vi skulle være ferdig med den debatten nå.
Tiden er moden for å prøve en ny organsisasjonsmodell. Med den nye modellen slipper vi dobbelt arbeid. Vi slipper å bruke mye tid og krefter organisasjon - tid som vi i stedet kan bruke til å diskutere politiske saker.
Det gledeligste er at jeg senest i dag, har fått signaler om at unge kvinner er interessert i utvalgsmodellen - der arbeidet er knyttet nærmere partiet. Derfor - kjære landsmøte - la oss støtte landskvinnekonferansens vedtak. Noe som også var Aust-Agder Arbeiderpartis enstemmige vedtak. Der det noe partiet trenger, er det unge kvinner og menn.
Takk!

Dirigenten leste opp 2 nye permisjonssøknader fra representant nr. 30 Tonje Westby, Akershus og representant nr. 62 Grethe G. Fossum, Hedmark. Begge søkte permisjon grunnet transport. Ingen kommentarer til søknadene.
Vedtak: Permisjonssøknadene enstemmig innvilget.

Representant nr. 145 May Elin Jakobsen, Rogaland
Partivenner!
Tiden er nå inne for å styrke fellesskapet. Det gjelder også forholdet mellom kvinnebevegelsen og partiet. I årtier har vi kjempet for bedre likestilling og livskvalitet - men på siden av partiet. Vi har vært en organisasjon i organisasjonen. Det var nødvendig for å kjempe igjennom de sakene vi ofte følte vi var alene om, og vi har oppnådd mye. Men tiden har forandret seg, og vi med den. Noe som også fører til at vi må få en endring på organisasjonsformene. Er det ikke på tide med en større samkjøring mellom kvinnebevegelsen og partiet - en modernisering av kvinnebevegelsen og partiet. Vi trenger hverandre for å nå de målene vi har satt oss. Er det

ikke også på tide at vi viser mennene i partiet tillit. Et av de største ankepunkt mot organiseringen har vært at mennene skal være med å velge kvinner på alle nivåer. For en del kvinner har dette vært ensbetydende med at menn nå vil velge kvinner, som ikke skaper problemer men som er medløpere. En slik tenkemåte er ikke basert på tillit hverken til mannlige eller kvinnelige partifeller. Vi som har vært i kvinnebevegelsen til nå har ikke monopol på å tenke likestilling og kvinnepolitikk. Og omorganiseringen vil tvert imot gi oss en mulighet til samarbeid. Samtidig vil en slik endring bidra til å ansvarliggjøre partiet i likestillingssaker - og det vi vil, at partiet skal stå bak kvinnebevegelsens politikk og omvendt. Partiets organisatoriske utviklingsprosess er igang. Ved starten av dette arbeidet i 1989 ble det laget en statusrapport som bl.a. har med disse tre punktene:

"- Vi rekrutterer ikke så bredt som vi bør for å være et folkeparti.
- Gjennomsnittsalderen er høy i medlemsmassen og vi har opplevd en tilbakegang i antall medlemmer.
- Vi mangler en bred delaktighet i det politiske arbeidet".

Nettopp med bakgrunn i dette vil det som skjer i forhold til omorganiseringen og det som skjer på kommunenivå i denne prøveperioden, være av stor betydning for utviklingen og rekrutteringen til kvinnebevegelsen og partiet. Kvinnebevegelsen er ikke død - den er i høyeste grad en levende bevegelse. Kvinnebevegelsen ny organisasjonsform peker fram over. Vi er inne i en vanskelig tid for likestillingsarbeidet, og derfor må vi samle kreftene og satse på at mennene står solidarisk sammen med oss i tiden framover.
Takk!

Representant nr. 260 Anne Karin Saus, Finnmark
Partivenner!
Virkeligheten oppfattes forskjellig, alt ut i fra det ståstedet en har, og den erfaringsbakgrunn en har skaffet seg. Mål og veivalg skjer ut i fra denne virkelighetsoppfatningen. Kvinner har en annen erfaringsbakgrunn og en annen posisjon som samfunnsmedlemmer enn menn. Derfor er det viktig at kvinner er med der politiske beslutninger blir fattet. Dette har partiet vårt erkjent, og tatt konsekvenser av. Kjønnskvoteringen skal ivareta representasjon av begge kjønn i partiet. De siste årene har det også skjedd store forandringer i kvinners situasjon. De mest synlige endringene dreier seg om kvinners inntogsmarsj i arbeidslivet, på universitetene og ikke minst i politiske organer. Men dette er ikke forandringen som har kommet av seg selv, det står sterke kvinner og hardt arbeid bak - med andre ord: en aktiv kvinnebevegelse.

I et samfunn i forandring og i en partiorganisasjon i forandring, er det helt naturlig at også kvinnebevegelsen ser på egen organisasjon - og det har kvinnebevegelsen gjort. Etter debatten ute i kommunene og fylkene så konkluderte et flertall med at man ønsket en prøveordning med kvinnepolitisk utvalg på alle nivå i partiet, valgt på partiets årsmøte. Og da selvfølgelig valgt både av kvinner og menn.

Prøveordningen skal vare i fire år, og evalueres på landskvinnekonferansen i 1996. Begrunnelsen for å forsøke med en integrert modell er først og fremst å vitalisere det kvinnepolitiske arbeidet. Men det er også et ønske om å få kontakt med alle kvinnene i partiet, og ikke minst en sterkere ansvarliggjøring av partiet i kvinnepolitisk arbeid. Selv om det nye som knytter oss sammen som kvinner, og skiller oss som grupper fra menn, så er det også store forskjeller. Vi har ulike interesser, vi kommer fra ulike samfunnslag og vi tenker og mener forskjellig. Derfor er det også ulike oppfatninger om hvilken organisasjonsmodell som

best vil ivareta ønske om en oppegående og vital kvinnebevegelse. Men jeg tør påstå at hele kvinnebevegelsen er enig om at vi fortsatt har behov for å organisere oss som kvinner i partiet, og at det fortsatt står mange uløste samfunnsoppgaver som kvinner må ta ansvar for, og være pådriver for å få gjennomført. Og at kvinner er opptatt av å få innflytelse i politikkutformingen og innflytelse der beslutningene blir fattet.

Så til slutt kjære medsøstre ***og*** brødre - nå er det på tide at vi ***lar*** partiet vårt får ansvar for at kvinneperspektivet blir ivaretatt i all politikk og ikke bare i de tilfeller der kvinnebevegelsen er pådrivere. Så jeg vil anbefale dere å stemme for landsstyrets innstilling.

Dirigenten leste opp permisjonssøknad fra representant nr. 268 Bjørgulv Froyn, Oslo som søkte permisjon fra kl. 23.50.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøknaden enstemmig innvilget.

På grunn av at flere av forslagene som hadde kommet inn ikke egnet seg for realitetsvotering der og da, så dirigenten foreslo at forslagene til dette punktet på sakslisten ble oversendt til Redaksjonskomiteen for lov og organisasjonssaker.
Dirigenten foreslo også å sette strek med de inntegnede taler.
Ingen kommentarer til forslaget.
Vedtak: Forslaget ble enstemmig godkjent.

Representant nr. 177 Rannveig Frøiland, Hordaland
Ordstyrere, møteforsamling!
Jeg føler meg ikke helt sikker på hva jeg skal gjøre, for hvis det skal sendes over, så trenger vi ikke en realitetsdebatt på dette tidspunktet. Så jeg tror jeg ikke trenger å si noe for saken kommer jo tilbake igjen, så da behøver vi ikke bruke tiden i kveld.

Representant nr. 194 Ingunn Nordreval, Møre- og Romsdal
Møtedeltakere, jeg slutter meg til Rannveig Frøilands utmerkede forslag og trekker meg.
Takk!
Dirigenten bedømte situasjonen slik at møtet ønsket å få en avslutning raskest mulig, og heller ta debatten på dette punktet når innstillingen kom fra redaksjonskomiteen.
Dirigenten spurte om det var noen av de inntegnede talerne som hadde noe imot at debatten ble avsluttet og at realitetsdebatt ble tatt opp på et senere tidspunkt når redaksjonskomiteens innstilling forelå.
Debatten ble gjennomført med de talere som var inntegnet.

Representant nr. 208 Solveig Anglen, Sør-Trøndelag
Jeg har sterke følelser for kvinnebevegelsen vår, og derfor så er jeg så redd for at vi skal komme til å gjøre et virkelig galt vedtak når det gjelder omorganiseringen. Vedtektene for dagens kvinnebevegelse gir rom for flere ulike måter å organisere seg på. Vi kan ha kvinnelag, kvinnegrupper, kontaktutvalg og kvinneutvalg. Felles for disse organisasjonsformene er at tillitskvinnene velges av kvinner. Den nye organisasjonsformen lovfester at det skal velges kvinnepolitiske utvalg - både lokalt og i fylket og sentralt. Kvinneutvalgene, etter den nye

ordningen, skal velges av forsamling bestående av kvinner og menn. Og målet er vitalisering og verdisetting av kvinnebevegelsen og kvinnepolitikk. Hva er det som gjør at vi driver kvinnepolitisk arbeid?
Det er mulighetene til å få innflytelse og makt, det er lyst til å påvirke, det er motivasjon fra andre og det er samhørighet med andre, samt at vi får gi litt kreativ utfoldelse. Da vil jeg stille tre spørsmål:
-Vil vi få mer lyst til å drive politisk arbeid dersom det blir lovfestet med kvinneutvalg?
- Vil det gi mer status å være valgt av kvinner og menn?
- Vil det gi mindre dobbeltarbeid for kvinnen med den nye organisasjonsformen?

Jeg sier klart NEI til alle tre spørsmålene. Politisk arbeid skal være bygd på frivillighet, spesielt i en sosialdemokratisk organisasjon bør en ikke bruke lovendringene for om mulig å få høyere aktivitet. Vi skal bruke motivasjon og positive interessevekkende faktorer for blir mer aktiv. Greier vi ikke å få kvinnebevegelsen til å fungere med det frie spillerommet som dagens vedtekter gir, da er den ikke verdt å drive lenger. Samtidig så må vi se i øynene at det ikke er bare kvinnebevegelsen som har hatt nedtur i det siste. Gallupen sier at Arbeiderpartiet i det hele har hatt nedtur, og dermed så må det være ***minst*** en felles faktor eller flere som er grunnen. Kanskje det er Arbeiderpartiets politikk eller noe annet som folket ikke synes noe om. La oss heller bruke tid og krefter på å finne ut av felles problemet enn å omorganisere kvinnebevegelsen til noe som hittil har skapt mer uro enn motivasjon til ny innsats.

På landskvinnekonferansen så ble den nye organisasjonsformen foreløpig vedtatt med et forholdsvis knepen flertall etter en bitter og vond debatt. Nå er det oss i denne forsamlingen som har ansvaret og det skal vi tenke nøye over. Jeg har satt fram et forslag som jeg har levert over til redaksjonskomiteen, om at kvinnebevegelsen består og kan jobbes ut i fra de vedtektene som gjelder i dag. Jeg ber dere støtte forslaget mitt.

Representant nr. 073 Reidun Gren Winther, Oppland
Partifeller, dirigenter!
Vi fikk en skikkelig blåmandag i høst, særlig vi kvinnene som kanskje har jobbet mye i kvinnebevegelsen. Og vi som trodde vi snart var i mål, vi var ikke i mål i det hele tatt, vi gjorde store tilbake steg.
Det var ikke bare selve valgresultatet og den dårlige kvinnerepresentasjon som var problem, men det var også et ved nominasjon, at det var vanskelig å fylle opp slik at vi fikk en god fordeling mellom menn og kvinner. Det vil si at vi må satse sterkere på kvinnearbeid - stikkordet er rekruttering. Og det er partiet som må ansvarliggjøres i større grad enn tidligere. På landskvinnekonferansen ble det vedtatt å legge ned nåværende kvinnebevegelse, og i stede starte opp med en ny modell som et forsøk. Jeg støttet den prøveordningen, som har vist seg å ikke være like populær hos flere av de ***jeg*** mente jeg representerte. Partiet må i større grad ansvarliggjøres på dette felt - både sentralt, på fylkesnivå og kommunenivå. Men så står det i papirene vi har - under kvinnepolitisk, kvinneutvalg på kommunenivå - står det: "Kommunepartiets årsmøte ***bør*** velge et kvinnepolitiskutvalg."

Mitt forslag lyder at kommunepartiene ***skal*** velge et kvinneutvalg, som sentralt og på fylkesnivå. For det er vel ikke å si det for sterkt at ganske mange kommunepartier ikke har en altfor positiv holdning til kvinnearbeid. Så mitt forslag går utpå at ***bør*** skal endre til ***skal*** når det gjelder kommunene, ellers så er det en svekkelse av det vi har holdt på med.

Representant nr. 095 Aase Mørin, Buskerud
Dirigent og partifeller!
Det meste er i og for seg sagt i denne saken selv om det også har kommet frem forslag som i og for seg ikke gir noe nytt.
Men det viktigste i selve saken er faktisk behandlingsmåten. Og vær oppmerksom på at det er kvinnebevegelsen selv som har tatt opp disse spørsmålene omkring organisasjonen. At det er på bakgrunn av veldig, veldig mange og ulike signaler om at dette var nødvendig av ulike årsaker for kvinner ute. Den sentrale kvinnebevegelsen tok det på alvor, og man har behandlet det på flere landskvinnekonferanser som Åshild Hauan også var inne på. At den siste landskvinnekonferansen hadde store uenigheter og at flertallet var knapt, det forhindrer ikke at det var et flertall. Og det man er invitert til på dette landsmøtet er å slutte seg til landskvinnekonferansens positive vedtak, selv om det var et lite flertall. Jeg må si dirigent, at jeg misliker sterkt at det skal sendes over til videre behandling i morgen. Jeg ønsket absolutt at den ble behandlet i dag, for jeg synes det var mest respektfullt overfor alle kvinnene i kvinnebevegelsen som samvittighetsfullt har behandlet denne organisasjonssaken gjennom lang, lang tid. Jeg stiller med spørsmålet: Hva er egentlig angsten som nå igjen kommer opp? Er det det at man skal velge seg menn? Ja, da finner jeg - dirigent - det veldig underlig at man tar det opp nettopp i et landsmøtet hvor 50% ***er*** menn, at man skal få et annerledes vedtak. Det finner jeg ganske paradoksalt. Til slutt: Jeg mener at kvinneperspektivet blir langt bedre, og jeg anmoder dette landsmøtet om på tross av de forslagene som har kommet - bortsett fra Reidun Winthers, som er en forsterkning - gå på den innstillingen som dere er invitert til og slutte dere til.
Takk!

Representant nr. 014 Lisbeth Anthonsen, Østfold
Dirigenter - partikamerater!
Hos oss nede i nedre Glommaregionen sier vi om dagen: Det er mye elendigheter. Elendighet ute i verden, her hjemme med arbeidsledighet og ikke minst i politikken. Først i år fikk vi tvungen kommunesammenslåing. Da var det mange partivenner som sa: "Det er voldtekt mot demokratiet." Så kom mai måned og landskvinnekonferansen. Det å få til et kompromiss er jo helt vanlig i det politiske liv. Arbeiderpartiet inngår kompromiss både med Høyre og Senterpartiet og Kristelig folkeparti, de, og ***det*** er bra. Men så lurer jeg på noe: Hvorfor er det så vanskelig å få til et kompromiss med sine egne? Da sier jeg som han Ludvig i Flåklypa: "Det kan væra fa'li - det". 44% av de stemmeberettige på landskvinnekonferansen følte det slik når det gjaldt den nye organisasjonsmodellen. Det var mangel på vilje til å komme fram til en løsning vi alle kunne leve med. Rent formelt - nei, det er det ikke noe å si på med det vedtaket. Men moralsk er det det? For det ble nemlig ingen vinnere og jeg er bekymret for dette vedtaket derfor kommer jeg med et endringsforslag:
Side 2, 2. avsnitt: siste setning strykes. Side 3 - Kvinnepolitiskutvalg på fylkesnivå, første setning: -fylkespartiets erstattes med kvinnebevegelsens. Side 3, siste setning: Fylkespartiet erstattes med kvinnebevegelsen. Side 4 - Sentralt kvinnepolitiskutvalg: Partiets landsmøte erstattes med landskvinne--konferansen. Side 5, 1. avsnitt: siste halvdel av setning strykes (å foretar osv). Det kreves muligens noen redaksjonelle endringer.
Takk!

Representant Britt Schultz, Kvinnesekretariatet
Partifeller!
Jeg vil vise til Åshild Hauans orientering om den lange prosessen som ligger bak landskvinnekonferansens forslag. Vi i kvinnebevegelsen vi har ikke arbeidet med dette opplegget i så lang tid for moro skyld. For det er helt nødvendig å endre kvinnebevegelsens organisering. Vi trenger å komme videre i det kvinnepolitiske arbeidet. Vi må forene kreftene på en mye bedre måte, og da trenger vi organisasjonsformer som flere kvinner vil slutte seg til, og det gjør de ikke med dagens holdning.
Den modellen som landskvinnekonferansen har vedtatt er en konsekvens av kvinnenes stilling i partiet i dag. Dere skal huske på det at fordi om det skal skje en endring, så ***skal*** vi beholde arbeidsformen. Kvinnene skal utforme sine forslag i kvinnepolitiskutvalg. Kvinnebevegelsen skal være støttefunksjon for kvinner. Skolering og rekruttering skal fortsatte være viktige oppgaver, fordi at vi trenger å bli flere kvinner til å dele oppgavene. Organisasjonsinnstillingen var ute til behandling før landskvinnekonferansen, og det et stort flertall av fylkeskvinne-utvalgene som var ***enig*** i en ny modell. Og jeg vil understreke: Det kvinnepolitiske arbeidet det skal ikke svekkes. Selvfølgelig skal det ikke det - snarere tvert imot så er det ***nå*** det kvinnepolitiske arbeidet skal styrkes. Jeg synes det er greit at de som er uenige markerer det, fordi det gir et riktig bilde, at ikke alle kvinner støtter den nye modellen. Men en omkamp nå av de som tapte på landskvinnekonferansen, det har jeg ærlig talt vanskeligheter med - og at de legger opp en votering på det. Det er klart at ingen kan true igjennom noe på et landsmøte i Arbeiderpartiet, men jeg vil allikevel vise til sentralt punkt i forslaget fra landskvinne-konferansen som er følgende: "Dersom partiets landsmøte ***ikke*** er enig å gjennomføre denne prøveordningen, så blir det innkalt til ekstraordinær landskvinnekonferanse." Derfor appellerer jeg sterkt at landsmøtet vedtar forslag slik det foreligger fra landskvinnekonferansen og at avgjørelsen gjøres i dag med de premisser som ligger der.
Takk!

Representant nr. Rita Ottevik, AUF
Kjære landsmøte!
Likestillingsarbeid er viktig og det var en av de sakene som motiverte meg til å begynne å engasjere meg i AUF og i dette partiet. Det er viktig selv om vi kvinner har vunnet mange kamper i gjennom den tiden vi har jobba og særlig kvinner på 70-tallet. Men vi må innse at 70-tallet er forbi og at kvinnekamp i dag er noe helt annet. Derfor så var jeg veldig glad for det positive forslaget som lå fra kvinnebevegelsens flertall og et enstemmig landsstyre. Jeg sa til meg selv : Oi - nå har kvinnebevegelsen endelig innsett at her må det modernisering til. For jeg må innrømme at jeg har hatt negative holdning til kvinnebevegelsen. Det har vært kvinne mot kvinne - kvinner er kvinner verst nesten i mange sammenhenger. Det har vært dobbeltarbeid og kniving, og det synes jeg er veldig dumt, for jeg synes vi kvinner skulle samle oss om å få gjort de viktige oppgavene. Så jeg synes at de signaler om at man nå ønsker å integrere kvinnebevegelsen mer i partiet, og få alle kvinnene med i å ta et løft - både politisk og organisatorisk. Det å motivere og skolere jenter til aktivt arbeid, er veldig bra. For å ta utgangspunkt i meg selv, så har jeg vært aktiv i ca. 10 år, og jeg kjenner ganske mange AUF-jenter på min egen alder som ikke har noe engasjement eller forhold til kvinnebevegelsen slik den er i dag. Men jeg tror, og jeg har hørt av mange - at hvis vi nå får en forandring, og hvis vi får en utvikling, så vil det være en organisasjonsform som vi kjenner oss igjen i og som vi vil engasjere oss i forhold til.

Så jeg håper - landsmøte - at vi kan gå i sammen om å samle kvinnene innenfor partiet til et aktivt arbeid, og at vi går inn for den løsningen som ligger fra flertallet på landskvinnekonferansen. Det er minst like viktig for at kvinnebevegelsen skal få rekruttering, få flere yngre krefter med. Få en videre utvikling og videre godt arbeid for de felles målene, og de felles tingene som vi kvinner jobber med. Så jeg tror det er ganske avgjørende for kvinnebevegelsen og for kvinnene i partiet at vi nå går inn for denne løsningen, og at vi moderniserer kvinnebevegelsen slik at den favner alle kvinner og at den gir utvikling - og ikke krangling og gnissing fortsatt.
Takk!

Representant Beret Bråten, Landsstyret, AUF
Det var en som spurte om kvinnebevegelsen var feil organisert pr. i dag - til det vil jeg svare ja. Så spør du samtidig om vi trengte kvinnebevegelsen - til det vil jeg også svare ja. Grunnen til det er at når jeg ble med i dette partiet, så opplevde jeg på en måte at det med kvinnebevegelsen ble en slags organisasjon litt på siden, som drev med sine egne ting, som ikke var forpliktende for resten av partiet. Hvis vi skal ha gjennomslag for de kvinnesakene - som jeg mener det er viktig å få gjennomslag for - så må vi sørge for at hele partiet driver med det, og at hele partiet er forpliktet på det. Jeg opplever at det forslaget som ligger nå som et flertall fra landskvinnekonferansen og som vi er invitert til å stemme og vedta, at det er et godt forslag i forhold til å ta vare på akkurat det.

For det jeg opplever at kvinnebevegelsen blir - slik som det ligger i dag - er en slags dobbelt greie, som gjør meg ennå mer stressa enn det jeg behøvde å bli i partiarbeidet, for å kjempe for kvinnesakene. For først skal du behandle det i kvinnebevegelsen og så skal du etterpå behandle det i partiet, og så skal du kanskje i tillegg engasjere deg i AUF. Da blir det litt mye å holde styr på og litt mange kvelder som går med. Så jeg synes det er bedre slik forslaget ligger nå.

Så har jeg et spørsmål til behandlingsmåten av denne saken, og det spørsmålet er delvis til dirigentbordet og delvis til salen, og det går på forslagene som er stilt. Er det slik at de forslagene er oversendt til redaksjonskomiteen - eller er det ikke slik? For jeg opplever ikke at landsmøtet har stemt over hvorvidt de ønsker at forslagene skal oversendes, eller hvorvidt de ønsker å ta stilling til den saken her i kveld. Det kan jeg godt tenke meg å få klargjort fra dirigentbordet.

Representant nr. 074 Dag Harald Johansen, Oppland
Ja, kamerater - jeg ventet meg den reaksjonen, og det er nettopp derfor vi trenger en omorganisering så også ***vi*** tar ansvar for at kvinner og menn får like vilkår i Arbeiderpartiet - og det er veldig viktig.
AUF har vært veldig flinke til å fremdyrke nye folk til Arbeiderpartiets virksomhet. Vi har vært veldig flinke til å være bevisst på dette problemet, som er mellom mann og kvinne, hvem som får innflytelsen, hvem som kommer seg lengst fram.
Selv om det er ganske lik representasjon mellom kjønnene her i dag, så ser jeg ute der jeg er at vi har ikke kommet like langt i partiet. Derfor trenger vi en utviklingen som gjør at vi får like muligheter. Så spør vi da landskvinnekonferansen: Hva skal til for at vi får like muligheter for at vi skal gjøre den jobben? Og da får vi et råd. Men så er det noen som sitter i denne salen, som tapte en avstemning på landskvinnekonferansen, som prøver å ta en omkamp her. Hvis vi spør folk etter råd om å innstille på hva de vil gjøre, så synes jeg vi skal følge det. Og

landskvinnekonferansen sa - om dog med et knapt flertall - at dette er den organisasjonsformen de ønsker å drive etter. Da synes jeg at vi skal ta det til etterretning og støtte flertallsinnstillingen som ligger på bordet.
Takk!

Dirigenten opplyste at dirigentbordet hadde forsøkt å tolke et av forslagene og kom fram til at de ville forsøke å få en realitetsvotering på forslaget, hvis forsamlingen ga sin tilslutning.

Representant nr 177 Rannveig Frøiland, Hordaland ba om ordet til forretningsorden:
Ordstyrer!
Jeg mener klart at ordstyrer sa før jeg hadde innlegget mitt, at han foreslo å sende forslaget over til redaksjonskomiteen, og jeg oppfattet klart da at han fikk tilslutning til det. Jeg spurt om det, og sa at da hadde ikke jeg noe jeg skulle ha sagt i dag før vi kom til realitetsbehandlingen i morgen. Så jeg føler at det går ikke an å gjøre det på denne måten. Det er oversendt etter mitt besyv.

Dirigenten fant på grunnlag av Rannveig Frøilands anmodning om at man fulgte dette med oversendelse av forslagene. Det var rimelig i forhold til de som trakk seg på tidligere tidspunkt i debatten.
Dirigenten ville da opprettholde forslaget om at forslagene under nummer 1301 og 1302 i forslagsheftet, forslag fra Lisbeth W. Anthonsen, Østfold, forslag fra Inger Lise Husøy, Oslo og forslag fra Solveig Anglen. Sør-Trøndelag, samlet ble oversendt redaksjonskomiteen for Lov og organisasjonssaker.
Forslaget fra dirigenten ble tatt opp til votering.
Vedtak: Oversendelse til redaksjonskomiteen ble vedtatt med overveldende flertall.

Dirigenten forslo at forslag under 1303 - 1304 - 1305 - 1307 -1308 og 1309 ble oversendt til redaksjonskomiteen. Det gjaldt forslag som lå i heftet, og innkomne forslag. Det forelå to forslag. Det ene gjaldt det kollektive medlemskapet, det vil si forslag 1303 - 1304 - 1305, fra Kjell Audun Lægreid, Sogn og Fjordane. Så forelå et forslag til 1309 fra Beret Bråten, AUF. Andre forslag var ikke framkommet.
Det forelå flere forslag til saken, men de endret ikke dirigentens forslag om behandlingsmåte, så de forslagene som kom inn ble sendt samlet under de enkelte punkter til redaksjonskomiteen.

Representant Einar Evensen, Landsstyret, Østfold ba om ordet til forretningsorden:
Dirigent, partifeller!
Jeg foreslår at vi gjør det på den måten at den resterende delen av behandlingen foregår slik at det gis anledning til å fremme endringsforslag og at de oversendes redaksjonskomiteen og at debatten tas opp i morgen på bakgrunn av redaksjonskomiteens innstilling.

Representant Odd Arve Lien, Landsstyret, Oppland ba om ordet til forretningsorden:
Dirigenter - landsmøte!
Jeg reagerer på denne formen for behandling av forslag så lenge mindretallets syn og argumentasjon for sitt syn ikke framgår av landsmøtedokumentene.
Når det gjelder det kollektive medlemskap så har enkelte bare stemt imot uten å gi uttrykk for hva de faktisk ønsker.
På forslagene om landsstyret og sentralstyret, så er det heller ingen argumentasjon som kommer redaksjonskomiteen til del. Det er en klar svakhet etter min vurdering, hvis vi skal oppnå noe i retning av det mindretallet ønsker i disse sakene.
Takk!

Dirigenten opplyste om at det var kommet inn flere forslag som gikk på det kollektive medlemmskap, ytterligere to forslag. Det var forslag fra Buskerud Arbeiderparti som gjaldt forslag til en uttalelse, og det var forslag fra Bjørn Eriksen, Østfold som også gjaldt det kollektive medlemskap. Det var da 3 forslag i tillegg til de som lå i heftet.
Dirigenten opplyste også om at redaksjonskomiteens innstilling ble lagt fram i to runder. Første gang fredag og andre gang søndag. Det var da mulighet for å fange opp en del av den debatten der redaksjonskomiteen la fram sin første innstilling etter kjøreplanen.
Dirigenten ba om landsmøtets tilslutning -på tross av de uttalelsene som var kommet - til å oversende til redaksjonskomiteen de framsatte forslag som gjaldt fra nummer 1303 til 1309.
Vedtak: Forslaget om oversendelse til redaksjonskomiteen ble enstemmig vedtatt.

Kveldsmøtet ble avsluttet kl. 24.25 med sangen "Du skal få en dag i mårrå" ledet av Trygve Aakervik.

Formiddagsmøtet fredag 6. november 1992

Formiddagsmøtet startet kl. 9.10 med "Samhold"-sangen ledet av Trygve Aakervik.

Innstilling fra beretnings- og protokollkomiteen
v/Laila Øygarden

Beretnings- og protokollkomiteen har i møte 6. november 1992 gjennomgått protokollen fra landsmøtets forhandlinger torsdag 5. november.
Komiteen finner protokollen i orden og anbefaler den godkjent.
Den er underskrevet av komiteens medlemmer.
Vedtak: Protokollen enstemmig godkjent.

Dagsorden pkt. 8 - PARTIPROGRAMMET

Dirigent Grethe W. Bjørlo ga ordet til Gunnar Berge.

Arbeid til alle
Innledning v/nestleder Gunnar Berge

Kamerater!
I dag, fredag 6. november, våknet 17 millioner mennesker i Vest-Europa til en ny dag uten arbeid. For mange er 6. november bare en av hundrevis av dager som arbeidsledig. For andre er det en helt ny livssituasjon. Kanskje mistet de jobben i går? For enkelte er dagen lik hver eneste morgen etter at de gikk ut av skolen. De har aldri vært i lønnet arbeid.

1 million av disse menneskene bor i Norden, 103.000 i Norge.
Bak disse enorme tallene finner vi ingen ensartet historie. Noen av de ledige har lang utdannelse og gode utsikter til å få arbeid. Andre er uten formell kompetanse og erfaring, og stiller svakere i konkurransen om å få jobb.

Noen spretter opp om morgenen, og går energisk til verks. Kanskje blir det i dag tilslag på en av de mange jobbsøknadene? Kanskje kan turen innom arbeidsformidlingen gi resultater?
Andre har nesten gitt opp. Bekymringene, skuffelsene og ydmykelsene har tatt overhånd. Optimisme og pågangsmot er erstattet av mismot og resignasjon..

Arbeiderbladet skrev på tirsdag at Thorbjørn Berntsen skulle snakke om de myke verdier på landsmøtet, og jeg skulle snakke om arbeidsledighet.

Partifeller - et samfunn med høy arbeidsledighet er intet mykt samfunn.

Fordi det stilles forventninger til oss, kommer vi så nær virkeligheten for mange av de ledige. Og vi vet at ledighet er sløsing med ressurser, at det rammer urettferdig. Gir psykiske og sosial problemer, ensomhet og i neste omgang svekket selvtillit. Ledighet skaper økonomiske problemer. Det kommer mindre inn på lønnskontoen, mens regningene og de faste utgiftene er like store som før .

De av oss som ***har jobb*** derimot, vet at arbeid gir fellesskap og kameratfølelse. Det gir status og yrkesidentitet. Arbeid gjør at vi har noe å stå opp til, det gir struktur på dagen og orden i tilværelsen.

Men hvorfor er det så vanskelig å skaffe arbeid til alle? Det er jo så mye ugjort. Nå er det jo slik at full sysselsetting skal kombineres med en rekke andre viktige hensyn. Bl.a. med en økonomi som fungerer og som sikrer nyttig verdiskapning.
I Øst-Europa skaffet man jo arbeid til alle, men systemet brøt sammen allikevel.
Vi skal skape arbeid i kombinasjon med en ***forsvarlig ressurs- og miljøpolitikk***, en politikk basert på bærekraftig utvikling. Gjennom arbeid skal alle sikres muligheter til å ta i bruk sine evner og anlegg - til å bruke sitt talent. Og dessuten er det et viktig hensyn i vårt land at folk i størst mulig utstrekning skal få arbeid der de selv ønsker å bo. Og når en skal kombinere alle disse viktige hensyn, så blir det en vanskelig oppgave og en stor utfordring.

Men - partikamerater; ingen må være i tvil om at kampen mot arbeidsledigheten er dette landsmøtets helt overordnede sak. For oss er ikke spørsmålet om arbeid til alle er vårt viktigste mål. Spørsmålet er kort og godt hvordan vi skal ***nå*** dette målet.

Ikke alle - dessverre - har det samme utgangspunkt. I vår var de sosialdemokratiske lederne i Norden samlet i København. I en erklæring slo vi fast at ***vårt mål*** må være å halvere arbeidsledigheten i Europa i løpet av fem år.
Hva skjedde? Jo, mange møtte erklæringen med å hevde at dette er fullstendig urealistisk. Og det er en holdning som viser hva vi her står overfor: Mangel på visjoner i kampen mot ledigheten. Mangel på bekymringer over at ledigheten er så høy som den er. Og verst av alt: Mangel på ***vilje*** til virkelig å få gjort noe med det.

Det betyr at vi igjen må slåss om selve visjonen om ***"Arbeid for alle"***. Vi må kjempe ***for*** våre grunnleggende ideer og ***mot*** den holdning at fellesskapet har råd til å la folk gå uvirksomme og bli offer for sosiale problemer.

Ja, for oss er det ikke bare slik at "Arbeid for alle" er et overordnet mål, det er faktisk en del av selve verdigrunnlaget.
Og vi skal huske på at en politikk for full sysselsetting må ha sin forankring i sosialdemokratiske verdier.

Jeg tror jeg har grunnlag for å si at det verdigrunnlaget som vi bygger vår politikk på, er i ferd med å få sin renessanse. Åtti-åras jappebølge, individualisme og ego-kultur er i ferd med å bli avløst av et behov for, og et ønske om solidaritet, omsorg og omtanke.
Og det er forankret i dette verdigrunnlaget, at vi også går løs på denne store oppgaven og gjenreiser den fulle sysselsettingen i vårt land.

Tidvis så oppstår fristelsen for å drømme seg tilbake til fortiden - og jeg må si at av og til så gjør jeg det selv - til 50- og 60-tallet, og en spør seg: Hvorfor kan vi ikke bruke samme medisin som vi brukte den gang? Noen sier i tillegg: at den gang vi hadde full sysselsetting. Ja, nå hadde vi ikke det da - det var mye som manglet på det.

Jeg må si jeg deler utålmodigheten, forstår fristelsen, men advarer mot troen på at framtidas løsning ligger i fortidas svar.

Er vi nå så sikre på at disse tiåra vi drømmer oss tilbake til er definisjonen på det gode liv. Mye var bra, men har vi kanskje en tendens til å forgylle disse tiåra? Hvor mange av arbeiderbevegelsens barn fikk sjansen til å ta videregående og høyere utdannelse? Hvor mange kvinner fikk realisert seg selv i yrkeslivet - som det så fint heter? Hvordan var helse- og arbeidsmiljøet? Og hvem hadde anledning til å reise ut å gjøre seg kjent med andre land og andre kulturer?

Også på 90-tallet er mangelen på slike muligheter virkeligheten for mange. Men sannheten er vel at det norske velferdssamfunnet ***aldri*** har vært bedre utviklet enn det er i dag. Det betyr ikke at vi i Arbeiderpartiet skal være fornøyd. Men det er nå på tide å konsentrere debatten om ***framtida,*** og ikke drømme seg tilbake til fortida.

Vi har ofte ørkesløse debatter om definisjon på hva som ***er*** full sysselsetting. For oss så finnes det bare ***en*** definisjon på det. Og det er at alle som ønsker det får arbeid. For det er jo slik at for den enkelte som rammes, så er det jo ravende likegyldig om han deler skjebne med mange eller få. Problemet er like stort for den enkelte. Og derfor så er det bare ***en*** definisjon for oss - og det er at ***alle*** som ønsker det - skal få arbeid innen rimelig tid.

Gjorde vi mer før? Styrte vi bedre? Er det slik at vi nå har overlatt det meste til markedskreftene? Ja, da bør vi kanskje huske på at intet sted har det gått så dårlig som der markedet har spilt noen rolle i det hele tatt.

Jeg må minne dette landsmøtet - og spesielt AUFs leder - om at i det forslaget til endringer i utkastet til program så har AUF uttalt følgende: "Vi skal bruke markedskreftene, men innenfor helhetlig politisk styring." Det er jeg helt enig i - det er fornuftig sagt.
Og jeg må dessuten minne landsmøtet om følgende: Det er lagt ut en egen trykksak for aktuelt perspektiv med glimt fra tidligere landsmøter i Arbeiderpartiet. Der står det et lite klipp fra landsmøtet i 1987 - da Ivar Leveraas gikk av som sekretær og Torbjørn Jagland tok over : "Landsmøtet vil ikke minst bli husket for Einar Førdes innledning. Til stor applaus anerkjente han de frie markedskreftenes positive betydning for deler av økonomien." Det ga altså landsmøtet full applaus i 1987.

Så poenget er jo som Trygve Haavelmo har sagt - økonomiprofessoren - at markedet brukt på en fornuftig måte kan være et veldig effektivt og godt styringsmiddel. Men altså innenfor - som også AUF sier - overordnet politisk styring.

Så må vi vel innrømme at 50 og 60-åra var preget av en sterkere og mer stabil vekst i verdensøkonomien. Det var stabile internasjonale forhold, med lav prisstigning, stabile valutaforhold og begrensede konjunktursvingninger. Og det er klart at dette gjorde det mye enklere å styre.
I det hele tatt var Norge mindre berørt og avhengig av det som skjedde hos våre naboer. Man skal ikke gå mange ukene tilbake i tid for å se at dette bildet har endret seg dramatisk i løpet av noen tiår.

- Gjenforeningen av Tyskland, usikkerhet om Maastricht-avtalen og store problemer hos våre nordiske naboer har satt den norske krona og renta under press.
- De internasjonale konjunkturer svinger sterkere, og det rammer selvsagt også Norge.
- Ettersom vi selger mer til utlandet, er vi mer følsomme overfor de problemer som oppstår hos våre handelspartnere.

- Fordi vi kjøper mer varer fra utlandet er det vanskeligere enn før å påvirke innenlandsk aktivitet. Når Sigbjørn Johnsen fra tid til annen gir rom for litt større vekst i privat forbruk, så gir det mindre sysselsettingseffekt i Norge enn da Erik Brofoss gjorde det samme. Den gangen brukte folk ekstrakronene til å bygge boliger som skapte arbeidsplasser direkte i Norge. I dag legger vi en god del av pengene igjen hos japanske bilprodusenter og på barer lands strender ved Middelhavet. Det gir selvfølgelig grunnlag for flere arbeidsplasser - men ikke i Norge.

Dette er bare en illustrasjon på at det ***har*** på mange måter, blitt vanskeligere å styre økonomien.
Men på tross av begrensningene, fører - partifeller - denne regjering Vest-Europas mest aktive økonomiske politikk for å bekjempe arbeidsledigheten. Det er det som er sannheten.

- Vi bygger barnehager, veier og vedlikeholder kommunale og statlige bygg som aldri før.
- Vi oppretter nye skoleplasser, og satser sterkere enn noen gang i dette lands historie på forskning og utvikling.
- Kommunene kan år for år øke sin aktivitet bl.a. fordi inntektene har økt med 13 milliarder kroner fra 1988 og fram til i dag.
  Jeg er klar over at enkelte ordfører gjerne hadde sett at det hadde vært ennå sterkere vekst - men det har gått framover.
- Vi bygger ut og forbedrer kollektivtransporten i ekspresstempo.
- Vi satser mer på miljø - som også gir flere arbeidsplasser.
- Arbeidsmarkedstiltakene har økt kraftig. I løpet av 1993 vil mer enn 60.000 personer få tilbud om opplæring, kurs eller arbeide i stedet for å være henvist til en passiv trygdetilværelse.

Vi har med andre ord styrt økonomien. Og vi har styrt økonomien mot økt sysselsetting.

Fra '88 har innenlandsk aktivitet og budsjettene blitt stimulert med nesten 50 milliarder kroner. Og vi vet at i 1993 legger vi opp til at den norske stat og budsjettene skal bruke nesten 50 milliarder mer enn vi får inn i inntekter.
Dette er ikke uforsvarlig politikk, men det er uttrykk for en veldig offensiv satsing nettopp for å få arbeidsledigheten ned.

Men til tross for dette - at vi satser mer enn et annet OECD-land for å få arbeidsledigheten ned, så er det altså flere ledige i dag enn noen gang etter krigen. Og det er jo det som representerer vår store utfordring, vårt store problem - og som vi skal få gjort noe med.

Hva er så forklaringen på at det er slik? Det skyldes jo bl.a. at vi lever i en tid med kolossale endringer. En teknologisk utvikling som griper inn i alle sektorer og på alle livsområder.
Og jeg synes dette illustreres godt ved en historie som noen svenske riksdagsmedlemmer fortalte til oss litt tidligere her i år - de var på besøk i Norge:
I Sverige har de jo også diskusjon om rasjonalisering i Televerket. Og det var noen regnemestere som hadde satt seg ned og funnet ut at visst svenskene skulle ha telefonert like mye i dag som under det manuelle systemet - eller brukt like mye teletjenster - så ville halvparten av det svenske folk vært ansatt i Televerket, og den andre halvparten ville sittet i telefonen.

Man kan si mye om svenskene, men dumme er de i alle fall ikke. For det var ikke det de gjorde. De har rasjonalisert og tatt i bruk ny teknologi. De har brukt de kreftene og de ressursene som de har fått tilovers på andre nyttige oppgaver i samfunnet Og det er jo selvfølgelig det vi også gjør og fortsatt skal gjøre .
Men dette er jo forklaringen på at det ikke er så helt enkelt hele veien å ha en jobb klar til alle.

Vi vet at teknologien har frigjort menneskene fra mange arbeidsoppgaver. Maskinene har overtatt og vi produserer langt mer enn før med færre timeverk.
Derfor er det ikke i dag mulig å bekjempe arbeidsledigheten med de gamle oppskriftene. Også når vi har forsert vei- og anleggsprosjekter, framskyndet byggeoppgaver og miljøinvesteringer. Det er klart at dette bidrar til sysselsettingen, men arbeidet blir jo stort sett i dag utført med maskiner. Man trenger ikke hundrevis eller tusenvis av mennesker på et veianlegg lenger. Det betyr ikke at det er unyttig å bygge veier - men vi kan altså ikke bruke samme oppskriften som man kunne bruke med stort hell før.

Partikamerater - vår oppgave er å skape en politikk for full sysselsetting med utgangspunkt i 1990-åras virkelighet. Og jeg tror jeg må minne om hva Trygve Bratteli sa på AUFs landsmøte i 1971:
"Fortiden gir ingen modell for framtidens samfunn. Veien til framtiden må vi finne selv."
Slik er det fortsatt.

Hva kan så en nasjonal strategi for full sysselsetting inneholde? Hvor skal veksten komme? Hvilke type arbeidsplasser kan vi satse på? Vi har en debatt gående om mulighetene for å ansette flere i offentlig sektor. Mitt svar til det er: Ja - og det har vi også gjort. Etter 1970 så er antall ansatte i offentlig sektor i Norge blitt fordoblet. Den gangen var det 270.000, ti år senere var det økt til 450.000 og i dag er det 580.000 personer sysselsatt i offentlig sektor. Slik at økningen i ledigheten ikke er et resultat av mangel på offentlig innsats, men det skyldtes et kraftig fall i sysselsettingen i privat sektor.
Og det er jo det som på mange måter representerer en viktig utfordring.
Vi skal altså ha flere også i offentlig sektor. Vi skal ta nye løft i helse- og omsorgsarbeidet. Det er mye ugjort innen miljø og kultur. Men ledighetsproblemet kan ***ikke*** løses uten at vi ***også*** får fart på verdiskapningen i privat sektor.

I 1975 hadde de ti største industrikonsernene i Norge 7% av sin sysselsetting i utlandet. I 1991 var denne andel økt til 42%. Vi må være forberedt på enda tøffere konkurranse landene i mellom om investeringene i framtida. Vår oppgave er å utforme en politikk som gjør det attraktivt å skape arbeidsplasser i Norge - både for de store industrikonserner og små og mellomstore bedrifter.

I denne sammenheng er inntektspolitikken av nesten helt avgjørende betydning. Og takket være et positivt inntektspolitisk samarbeid, så har vi nå fått til forbedring og styrking i norsk industris konkurranseevne med 10% i løpet av de siste 5 år. Og jeg vil si at jeg tror det nesten er det beste bidraget - det er det beste enkelt bidraget til å kunne skaffe flere arbeidsplasser og styrke norsk industri. Men dette må fortsette. Og LO har sagt at: Vi stiller opp forutsatt at også andre gjør det - bl.a. det offentlige.

Men dette forutsetter selvfølgelig en fordelingspolitikk som vi kan ta ansvar for. Og det er ***bare*** en solidarisk profil på oppgjørene, som gjør at vi kan gå videre i samarbeid med LO om en slik

strategi. Og da kan vi altså ikke godta at det er noen som lurer seg unna, eller som blir hengende til spott og skam i gyldne fallskjermer.

Skatte- og avgiftspolitikken er lagt om. Gjennom skattereformen har vi gjort det mer lønnsomt å investere og mindre lønnsomt å spekulere. Samtidig kan vi ikke lukke øynene for at en del norske avgifter er så høye at de vrir konkurransen i negativ retning for vårt næringsliv. Dette representerer begrensninger. Og dessuten skal vi også huske på at inntektene på en annen side er en viktig inntektskilde for å finansiere velferdsstaten.

Forøvrig når det gjelder skattereformen, så er det altså gitt helt korrekte skattelettelser på 5 - 6 milliarder kroner. Men ikke som SV sier: til de høyest lønnede. Det er faktisk de som tjener mellom 100 - 200 000 som har fått de største skattelettelsene. Og fordel med en skattelette med en slik profil, er at den har fått aksept for veldig moderate inntektsoppgjør som har styrket industrien og bedriftenes konkurranseevne uten at husholdningenes kjøpekraft er redusert.
Det er jo slik man kan bruke skattepolitikken konjukturmessig på en fornuftig måte, og den har altså også vært brukt av oss til å sikre en god fordelingsprofil. Det er dette som er sannheten - og ikke de mange historiene som fortelles utenfor denne salen.

Når det gjelder næringspolitikken, forsøker vi å samordne nærings- og distriktpolitikken. Formålet er å skape et lønnsomt og livskraftig næringsliv. Det er også en avgjørende forutsetning for å få til en vellykket distriktspolitikk.
Det har vi bl.a. gjort gjennom opprettelsen av Statens Nærings- og Distriktsutviklingsfond - SND. Vi har dermed fått et effektivt statlig finansielt virkemiddel-apparat som vi akter å bruke. SND vil bli vårt verktøy i arbeidet for å få i gang samfunnsøkonomiske lønnsomme prosjekter.

Vi er også i gang med å samordne næringsstøtten slik at vi skal vri den mer i retning av offensiv støtte i stedet for defensiv støtte i tråd med anbefalingene fra sysselsettingsutvalget.
Vi vet videre at egenkapitalsituasjonen i mange norske bedrifter er problematisk, ikke minst finansinstitusjoners problemer har stilt svært store krav til egenkapital for å få finansiert et prosjekt. Og her finner vi noe av forklaringen på at Regjeringen har vært nødt til å gå inn med adskillig milliarder kroner for å styrke de norske banker. Det er ikke av hensyn til aksjonærene - de har forresten tapt alt. Men det er av hensyn til norsk næringsliv. Hvis ikke vi har et bankvesen og et finansvesen som har et minimum av tillit, så klarer vi ikke få orden på norsk industri. Og det er det som er årsaken til det; det er faktisk en innsats for å bidra til å skape flere arbeidsplasser i Norge som er forklaringen på at en gjør dette som for enkelte framstår som litt merkverdig. Men vi må ha evne og vilje til å se disse elementære sammenhenger.

La meg også minne om våre primærnæringer. Landbruket er en viktig sysselsettingsfaktor og viktig for livskraften i mange av våre bygdesamfunn. Og det har vi også gitt uttrykk for i utkastet til program. Vår jobb er å lage et offensivt opplegg for å sikre et jordbruk i hele landet og en helhetlig bygdepolitikk.

Fiskerinæringen er gjennom krisen. I de siste årene har det vært en stabil vekst i bestanden. I går fikk vi nye signaler fra forskningshold som bekrefter utviklingen: Det kan gå mot et særdeles godt fiske i 1993 og i årene som kommer.
Å sikre og utvikle bestanden er jobb nummer en innenfor fiskerinæringen. Men jobb nummer to - og den er minst like viktig - er å videreforedle mer av disse produktene i vårt eget land. Og dermed kan dette også bli et positivt og godt tilskudd til sysselsettingen - ikke minst i kyst-

Norge og i distrikts-Norge. Og de muligheter som nå åpner seg i lyset av EØS-avtalen må vi selvfølgelig bli i stand til å utnytte.

Utenlandsk kapital - hvordan skal vi stille oss til det? Svensk for eksempel. FAFO har laget en rapport hvor det anslåtte totale kapitalbehovet i norsk næringsliv på 90-tallet vil være i størrelsesorden 80-100 milliarder kroner. SND får foreløpig en halv milliard til å kunne gå inn med risiko-kapital. Men det har jo Finn Christensen og også andre forutsatt at det skal dekke opp 25% av behovet i det enkelte konkrete tilfelle. Og vi må spørre oss: Hvor skal de resterende 75% komme i fra? Vi må ha et svar på det. Og da skjønner ikke jeg at vi skal ha en negativ holdning til utlendinger som er interessert i å investere i norsk næringsliv. Vi legger faktisk opp til at det skal bli attraktivt - både for nordmenn og andre, å investere i norsk industri og norsk næringsliv.
Vi er videre i gang med et lovoppryddingsarbeide for å gjøre det enklere for de eksisterende bedrifter og lettere for de som vil starte.

Utdanningspolitikken er også en viktig del av infrastrukturen. Derfor er det jo at det satses så kolossalt i fra de aller yngste - fra 6-åringene - til de som går i videregående skole, til høyere utdanning på universitets- og høyskolenivå.
Og som jeg nevnte tidligere har det aldri vært satset så offensivt noen gang som under denne Regjering. Så vil noen si: at jammen aldri har det vært så mange studenter som står i kø for å komme inn. Det er korrekt, men da er det bare et svar: Vi skal satse ennå mer. Det er det vi legger opp til i programmet, og ser det alle de som har lest dette utkastet. Og det representerer en langsiktig og nødvendig innsats for å få ned arbeidsledigheten. Ting henger sammen.
En ting er et mysterium for meg, og der er: Hvorfor klarer vi ikke å få opprettet flere lærlingeplasser i Norge? Det må ha noe med viljen å gjøre. Vi ligger jo langt etter andre land, for eksempel Tyskland. Så det har noe med holdningen, innstillingen og erkjennelsen av at dette er nødvendig. Så skal en huske på at det å få en god fagutdanning - få fagbrev - kan være godt å ha med. Det kan føre til så mangt. Thorbjørn Berntsen og jeg har fagbrev begge to. Han som skipsrørlegger og jeg som platearbeider. Og vi er veldig stolte over det. Dette er kanskje forklaringen på at Tyskland for eksempel har langt mindre problemer enn oss med å håndtere ledigheten blant unge.

Da Kjell Opseth for 2-3 uker siden innledet landsmøtet i Norsk Jernbaneforbund ble han møtt med trampeklapp. Er det noen som kan gjette hvorfor? Jo, fordi at han, sammen med noen andre virkelig har fått fart på jernbane-investeringene og vei-investeringene.
Og det er også en veldig viktig innsats for å styrke næringslivets konkurranseevne. Men vi må jo da være i stand til å få fram at det blir gjort noe. Jeg leste i en herværende middagsavis at det var noen som på et møte hadde skjelt ut ledelsen i Arbeiderpartiet. Og vedkommende var fra Kjøpsvik i Nordland. Takket være at de der hadde fått ny vei, så kunne vedkommende kjøre til dette møtet, det hadde ikke vært mulig for noen for siden.
Men i sommer under besøk i Nord-Norge ble det åpnet en ny sementfabrikk i Kjøpsvik og samtidig tok man i bruk en ny vei. Jeg tror ikke det finnes et lokalsamfunn i dette land hvor Arbeiderpartiet og Arbeiderpartiets regjering har strukket seg så langt for å sikre grunnlaget for bosetting. Representerer ikke det aktiv innsats - så vet ikke jeg. Men av og til er det jo slik at utakk er verdens lønn.
La meg også fortelle landsmøtet at jeg snakket med min gode venn i Riksrevisjonen, Bjarne Mørk-Eidem, som også var veldig opprørt over dette. Han hadde også lagt merke til at i sommer ble Hanna Kvanmo invitert til åpningen, men ikke Finn Christensen. Bare for å gjøre

landsmøtet oppmerksom på at det av og til kan være problematisk å få fram det som er positivt. For det ***er*** ganske mye som er positivt.

Men jeg vil bare minne om det vi også gjør av hensyn til sysselsettingen. Det er å prøve å omprioritere innenfor budsjetter. I år har vi altså omprioritert innenfor en ramme på nesten fem milliarder kroner. Og det er for å få mer sysselsetting ut av budsjettet. Men vi har vært nødt til å gjøre det fordi vi ikke har ubegrenset med kroner. Gro sa i går at hele den veksten som ligger i budsjettet som er betydelig, den går med til å dekke økte renteutgifter og trygdeutbetalinger. Og hvis vi da skal klare å satse på sysselsetting, utdanning, forskning osv., så måtte vi altså skaffe disse pengene. Og ***det*** er årsaken til at vi har vært nødt til å ta noen smertefulle nedskjæringer.
Men er det ikke det - partifeller - politikken egentlig dreier seg om også, nemlig å prioritere. Og det betyr at man må si ***nei*** til noe for å kunne si ***ja*** til noe annet. Vi kan altså ikke gjøre sånn som SV som sier ***ja*** til alt. Det er vel kanskje dette som i dag ***er*** den store forskjell på Arbeiderpartiet og SV, at vi tar ansvar, vi prioriterer mens SV unnlater å gjøre det. I det hele tatt så minner SVs opptreden meg om utsagnet fra den danske forfatteren Johannes Hohlenberger, som har uttalt:

"Et menneske som bærer for mange dyder på sine skuldre virker på samme måte som en som bærer for mange smykker. Man får mistanke om at de ikke er ekte."

Kamerater - Regjeringen kan ikke løse sysselsettingsproblemet alene. Vi trenger drahjelp fra utlandet - derfor statsministerens initiativ i går. Vi trenger kreativ og kompetente næringslivsledere. Vi trenger kvalifiserte arbeidstakere. Og vi må la den enkeltes ide og kreativitet blomstre.

I Gros nyttårstale etterlyste hun mer tro på oss selv. Avisene fulgte opp, og har i løpet av 1992 synliggjort at landet faktisk er fullt av kreative personer, som skaper sine egne arbeidsplasser:

- 16 kvinner på Gjøvik er i fullt arbeid etter at de etablerte bedriften Troll-Craft. Den gamle "Vardalstrømpen" har da gitt grunnlag for etablering av en suksessbedrift.. Startet av noen dristige kvinner med Sentralstyremedlem Britt Solheim i spissen. Og hvis noen heretter kommer og sier at Sentralstyret ikke gjøre noe verdens ting, så er det positiv feil.
- Harald Arne Haugen lærte seg litt om japanske skikker og var godt forberedt da han foreslo salg av "Vassfar-hytter" til japanske golfbaner. Han fikk tilslag, og nå selger bedriften hytter til Japan, men også andre land er interessert i produktet.
- Skogsarbeideren Viljo Finnøen fikk ryggsmerter og han brukte da en strikk for å bli bedre i ryggen, og det hjalp. Det var da en lege som tente på dette produktet, og nå selges denne Ryggtreneren over hele landet og har skapt nye arbeidsplasser i Nes i Ådal.
- For 11 måneder siden lagde 48 arbeidsledige et "jobbverksted" på Eidsvoll. 37 av disse har fått arbeid, 4 har laget egen bedrift og 6 tar videre utdannelse eller kurs.

Det finnes i det hele tatt mange eksempler på at folk er i stand til å skape sin egen arbeidsplass. Selvsagt kan ikke dette løse arbeidsledighetsproblemet for oss, men som det heter i et gælisk ordspråk:

"Et stort hull kan også fylles av småstein"

Når det gjelder den internasjonale strategien, så bare viser jeg til debatten i går. Minne om at EØS-avtalen allerede, fra 1. januar vil gi oss nye muligheter og stille oss overfor nye utfordringer - utfordringer som vi må betjene oss av.

Det vi nå har fått, det er felles kjøreregler og vi har sikret at norsk industri og norsk næringsliv får samme konkurransevilkår som de bedriftene vi skal konkurrere med i andre land. Det er det som er hele hovedpoenget med EØS-avtalen.
Og hvorfor er det så blitt nødvendig med felles kjøreregler i Europa. Jo - det er fordi at man har fått samme situasjon i Europa i dag som den Alexander Kielland beskriver fra Stavanger for et hundre år siden i sin roman "Fortuna", der skriver Alexander Kielland følgende:

"Store kjøbmend i små forhold hater hinannen, thi den ene ikke kan røre seg uten at den andre er i veien."

Og det er det som er situasjonen, eller ville vært situasjonen i Europa hvis man ikke laget felles kjøreregler. Altså en alles kamp mot alle, det unngår vi nå.

Arbeidsledighetsondet rammer den enkelte, familien, lokalmiljøet og landet. For oss i Arbeiderpartiet er det selvsagt tungt å måtte ta belastningen for problemer som er svært sammensatt og vanskelig å løse. Men husk: ***Det eneste som er verre enn å ha ansvar er å være uten innflytelse.***
Vår innflytelse over samfunnsutviklingen på 90-tallet skal brukes til å legge grunnlaget for at alle kan få arbeid.
Det er en formidabel utfordring. ***Det*** er en oppgave som krever politisk mot til omprioriteringer. For å nå målet trenger landet et politisk parti som våger å si nei til noe for å kunne si ja til det som er viktigst.
Det finnes ingen snarvei ut av problemene. Men en helhetlig og offensiv politikk skal legge rammene sånn at ***alle*** i dette landet kan bidra til å gjennomføre jobben: Å sikre sysselsettingen på varig grunnlag.

- Vi trenger en solidarisk inntektspolitikk. Det trenger Norge fordi det kan styrke våre muligheter til å selge norske varer ute og hjemme.
- Vi vil ha en rettferdig fordelingspolitikk. Arbeiderbevegelsen sier ja til moderasjon dersom fordelingen er rettferdig.
- Vi vil si ja til å kutte i noen overføringer for å bevilge mer til det vi mener er viktigst i kamp mot ledighet.
- Vi må heve utdanningsnivået. Mangel på kunnskap skal ikke være det som hindrer oss i å beholde eksisterende og skape nye arbeidsplasser.
- Det vi vinner på kritisk å gå gjennom overføringene, skal vi bruke til miljø, kultur og utdanning. Her er det uløste oppgaver, som kan gi mange arbeidsplasser.
- Vi skal bruke aktive tiltak framfor passiv stønad. De tiltakene som ikke er gode nok skal vi gjøre bedre.
- Vi sier ja til bruk av mer statlig kapital for å investere i bedrifter som kan skape varige og lønnsomme arbeidsplasser.
- Alle som vil bruker penger på å skape arbeidsplasser i Norge er velkomne. Men de som ikke følger spillereglene skal bli møtt av et lovverk som forhindrer spekulasjon og kortsiktig profittjag og sosial dumping.

Partifeller, det må ***aldri*** bli behagelig for Arbeiderpartiet å leve med høy arbeidsledighet. Det er det ikke - og signalet for at dette landsmøtet må være sterkt og entydig:

Solidaritet i dag er å skaffe arbeid til alle

Dirigenten takket Gunnar Berge for innlegget.

Deretter 10 minutters pause.

Etter pausen sang forsamlingen sangen "Vi bygger landet" ledet av Trygve Aakervik.
Dirigent Grethe M. Bjørlo ønsket velkommen til Poul Nyrup Rasmussen, Socialdemokratiet, Danmark.

Hilsningstale
v/ Poul Nyrup Rasmussen, Socialdemokratiet, Danmark

Kære Partikamerater, kære Gro, kære Gunnar, kære kongressdeltagere, kære Norges Arbeiderparti

Jeg er utrolig glad for at være her for det danske Socialdemokrati, for det danske arbejderparti. Jeg er glad for det fordi det tidspunkt I nu afholder Jeres kongress på, er et fantastisk afgørende tidspunkt for Norge, for Norden, for Europa. For mennesker, for sysselsætning, for økonomi og for velferd. Den beslutning I her på Jeres kongress skal træffe om Norges eventuelle ansøgning til EF. En beslutning, der er fantastisk vigtig og fantastisk afgørende. Ikke alene vigtig for Norge - også vigtig for Danmark, og vigtig for Norden.

USA har fået en ny præsident der har understregede igen og igen, at verden må forandre sig, at mennesked teller. "It's time for change" som han har sagt det - og han har ret.
Bill Clinton og Willy Brandt har repræsentered - hver på sin måde - en afslutning på en generations politiske indsats og en start på en ny generations politiske indsats på en socialdemokratisk grundlag.

Partikamerater - jeg vil godt starte min tale til Jeres kongress med at bede om et øjeblik at se for Jer et billede i Berlin, et billede af Willy Brandts begravelse. Et billede, der for mig er en repræsentation og en understregning af at det ansvar Jeres parti, vores parti og Nordens arbejderpartier har for Europa og for os selv. Se det for Jer - på den ene side af Willy Brandts båre - en Boutros Ghali, en Helmuth Smith, en Francois Mitterrand, en Marios Soares. Alle repræsenterer de jo, hver på deres måde, en livslang politisk indsats for en samfundsopbygning for et politisk livssyn som er vort.
På den anden side står Spaniens minister Filippe Gonzales, Tysklands formand for Det tyske Socialdemokrati Bjørn Engholm, Ingvar Carlsson fra Sverige, Ulf Sundqvist fra Finland og jeg selv fra Danmark.
Der står de så - de to generationer. Her repræsenterer de så arveføIgen for alt det Willy Brandt stod for, alt det Willy Brandt kæmpede for. I kender jo Willy - i Norge. I kender hans livssyn, hans humanisme, han optagenhed i at tænke ud over sit lands egne grænser. I vil også se, at Willy Brandts afsked med denne verden understreger; at denne verden dermed også har taget fat på en ny politisk opgave.
Willy Brandt og hans generation nåede at opleve at Berlinmuren, at de centrale kommunistiske styrere i Øst-Europa faldt. Han nåede at se at freden begyndte å bide sig fast, og han nåede at se en del af sit livsverk blive til realitet. Men han efterlod også til os, til Gro, til Gunnar Berge, til hver eneste af Jer i Norge som i Danmark et kolossalt ansvar. Et politisk ansvar for at bearbejde den opgave videre i den verden der forandrer sig.

For sagen er jo, at hverken Norden eller Europa er blit sikrere, er blevet stabilere, har fået fuld sysselsætning - som Gunnar Berge så stærkt og så kraftigt understregede.
Sagen er jo, at usikkerhed, social utryghed har blevet dagens tema fremfor gårsdagens historie.

Sagen er jo at international økonomi i dag sætter spørgsmålstegn ved stabiliteten i vort samfund. Hvis vi socialdemokrater, hvis Arbeiderpartiet i Norge ikke også ser sit ansvar for at bygge et værn opp, et samarbejde op. Det kan værne os mot lutter spekulation, det værne os mod miljøforurening, det kan værne oss mot snærvert syn i international politik.
Svært blir det at kike ud over sine egne grænser. Sådan har det altid været for menigmand uanset det er Norge, det er Danmark, det er Sverige eller det er Finland.
Men alligevel selve illustrationen er hvad der skete i Sverige for ganske få uger siden. Igen en dokumentation af at den tid ***må*** være forbi - partifæller - hvor spekulanterne på fondsbørsen i London, i New York, i Japan - i Tokio pludselig kan slå kludene sammen og bringe et helt lands stabilitet i fare. At den tid ikke er forbi, hvor Englands samfundsøkonomi afgørende trues når børshajene begynder at skændes om det britiske pund.
Må jeg minde Jer om, at da det gik hårdest til i England, da de engelske arbejdere så op på børslister, kurslister, var det sådan at på det højeste tidspunkt strømmede der en milliard britiske pund ud av Bank of England i timen. Så stærkt gik det, så hårdt går det til når verdens kapitalistiske kræfter slår sig sammen og begynder at spekulere i international økonomi mod et enkelt lands økonomi. Det skal vi bygge værn op mot. Der skal vi styrke vores valutasamarbejde på tværs av grænserne i nord.

Og er det ikke også sådan at der går to strømninger i Europa og i vore lande. Den ene strømning - jeg kender den jo selv - den bevæger seg jo fra det statslige niveau til det regionale niveau, til det lokale niveau. I Danmark siger vi: danskerne vil noget mer - de vil selv. Jeg tror I kender det i Norge. Jeg tror I kender at hver eneste nordmand jo helst vil bestemme selv i sin egen region, i sit eget lokalsamfund.
Det går en strømning i den politik i vores samfund, en strømning fra statsniveau til lokalniveau. Men der går også en motsatt strømning fra statsniveau til internationalt niveau. Og det gør det fordi vi med Willy Brandts øjne, er nødt til - som arbejderparti, som socialdemokrater - at bygge en international ramme opp om samfundsøkonomien når kapitalkræftene blir internationale.

Vi var dem - som vi sang om for et øjeblikk siden - vi var dem, uanset det var Arbeiderpartiet i Norge eller Socialdemokratiet i Danmark, vi var dem der byggede velferdsamfunnet opp. Vi var dem der satte rammer for markedsøkonomien. Vi var dem der sikrede at fattige folk fik anstændige vilkår. Vi var dem der sikrede at markedsøkonomien ikke slog ud til fordel og bagdel for almindelige mennesker. Og derfor: når markedsøkonomien ikke længere kan holdes indenfor sitt lands egne grænser, så har vi en hovedopgave sammen - nordmænd, finner, svenskerne, danskerne. Det er at forme en ny menneskelig ramme omkring den internationale markedsøkonomi i Europa som er vor opgave efter Willy Brandts arv.

Partifæller - det var ikke den vision danskerne sagde nej til den 2. juni. Det var ikke et nej til internationald samarbejde. Det var ikke et nej til Europa der prioriterer kampen for sysselsætning, kampen for bedre miljø, kampen for en effektiv udenrigspolitik der kan sette stop for de umenneskelige, katastrofale borgerkrigstilstande i Jugoslavien.
Det var ikke et nej til samarbeide, ***men*** det var et nej til centralisme. Det var et nei til bureaukrati, det var et nej til at vi mister vort særpreg, vor indflydelse på vores egen dagligdag. Det var et nej til Europas forende stater. Det var et nej til den del af unionen som måtte indebære utryghed for fremtiden, utryghet for vore landes selvbestemmelse. Derfor gjorde Socialdemokratiet i Danmark ***det*** som er det sværeste.

Vi har jo en regering i Danmark. Og jeg vil alligevel si Gro nu: Gro den tid er ikke lang, før en ny regering i Danmark du kan samarbejde stærkere med også på det partimæssige plan. Vi har jo Gro, et udtryk i Danmark som hedder: Gro - kraft. Det er udtryk for den kombination at Gro - kraft kommer, når man har klare ideer, når man har klare holdninger, når man har handlekraft og når man har mod. Og det har Gro - det har I, det har vi. Derfor påtog vi os det der usædvaneligt, og som mange i Europa spørger seg selv om, vi påtog os rollen i Danmark - Det danske Socialdemokrati som den regerende opposition. Jeg synes dybest set at det er noget roderi. Nå har vi en regering, der er i opposition til den regerende opposition, dybest set ***er det*** noget roderi. Og som jeg sagde før: Det skal vi snart få bragt orden i.

Men vi påtog os alligevel et ansvar, der er svært. Vi etablerer det nationale kompromis med det Socialistiske Folkepartiet, det danske Socialdemokrati og det Radikale Venstre. Vi gjorde det, fordi jeg så, at det eneste parti i Danmark der kunne sikre landets interesser, der kunne sikre netop ***den*** balance med en solidaritet på tværs av grænserne og en dansk selvindflydelse i det nye Europa, det var Socialdemokratiet. Det var det vi gjorde - vores balance var klar.

I skal vide hver eneste af Jer, at der ikke er tvivl i Danmark om: at Danmark skal forblive i EF. 80% af de danske velgere vil forblive i EF. Det der er tvivl om, det er hvilken retning skal EF-samarbejdet tage. Og det, der var vores oppgave, det var at definere de nationale kompromisser således, at vi fikk sagt nej til centralisme, at vi fik sagt nej til bureaukrati, at vi fik sagt ja til miljø, ja til indsats mod sysselsætning på tvers av grenserne, ja til ordentlige mindstekrav for løntagerne -som Gunnar Berge sagde det - så social dumping ikke længere ville være mulig i det nye Europa.

Og en ting til - vidunderligt, statements, sammentræf - skidd med det, det er jo det, som vi kan huske det, at da danskerne havde sagt nej til Maastricht den 2. juni, så vand vi jo i fodbold kort tid efter. Jeg ved det godt.
Og ved I hvad kære partifæller, I skulle have prøvet det. I skulle have prøvet det som jeg har: Gå på tværs av Rådhuspladsen i København - de fleste af Jer har jo da været der. Men ***den*** aften hvor danskerne, alle danskerne følte at nu havde de vundet i fodbold.
Så vil jeg sige til jer: Det tok mig personligt 2 1/2 time at passere Rådhuspladsen - og ***så*** stor er den jo ikke. Men jeg gjorde det, fordi den ene dansker efter den anden - malede med rødt og hvidt i ansigtet og på kroppen - kom og omfavnede os politikere. Ja selv og selvfølgende Poul - hvor var det godt.
Først så beseirede vi Jaques Delors, så besejrede vi samtlige andre landes fodbold-hold Nu mangler vi kun Poul Schlütter.

Partifæller - jeg tror, det er vigtigt at forstå at vores selvære, vores tro på os selv - på vores ideer - på vort parti - på vores holdninger. Det er ikke i modstrid med de nye internationale udfordringer i Europa. Det er et afsnit, det er et springbræt. Det er den vej som Trygve Bratteli peket på: I selv skal finde i Det norske Arbeiderpartiet. I skal forstå, som vi prøver at forstå i Danmark
Som Willy Brandt har sagt det til os: At når økonomi blir international, når solidaritet slår ud som en konkret handling, så må vi også ha mod, så må vi skabe det nye barn.

Hvad er det da der er Det danske Sociladem oktratis vision for EF- for Europa. For det første: Vi kan ikke og vi vil ikke isolere os. Danmark er totalt afhængig på godt og ondt af omverdenen når det gelder økonomi. Når renten går op i Tyskland, må den også gå op i Danmark. Når økonomien går ned i Tyskland, så indebærer det store arbejdsløshedsproblemer i

Danmark. Og jeg tror, det er sådan i Norge også. Jeg taler ikke om at det ***bør*** være sådan - jeg taler om, at det ***er*** sådan. Og jeg taler, om at vi som partier er nødt til at tage konsekvensen og forme en socialdemokratisk europæisk strategi.
Hva er det da vi vil? Vi vil ha opgaver, se på dagsorden i EK, i EF. Som først og fremmest siger en eneste ting: Den kamp - som Gunnar Berge så stærkt understregede - er sysselsætning, er arbejde til alle er en fundamental ret; er en fundamental partipolitisk opgave. Den ret må blive til fælles europæisk opgave.
Vi kan gøre meget for sysselsætningen i Danmark. Vi kan gøre meget for den i Norge også. Og jeg tror den nuværende regering kan gøre meget mere for sysselsætningen i Norge enn den nuværende i Danmark kan. Ingen tvivl om det. Vi er nødt til også at erkende at hvis vi skal have en linje i niti-årene og i neste årtusinde som kan sikre vores velfærdssamfund, vores ideer, vores sysselsætning; så må det indebære at vi prøver i Europa at bygge en ny koordinered samarbejd/sysselsætningspolitik op ellers har vi ikke levet op til vores pligter; ellers har vi ikke løftet arven fra Willy Brandt.
Og derfor er jeg glad for, at vi om kort tid i Samorg., i Nordens samarbeide mellom Arbeiderpartiet og de socialdemokratiske partier kan fremlægge et sysselsætningsprogram som vi vil gøre til vort fælles program i det europæiske samarbeid.

I har en statsminister: Gro som mere enn nogen anden nordisk politiker har sat streg under at miljøpolitiken ikke alene er et nationalt emne, men et globalt problem. Og derfor vil jeg, at Det norske Arbeiderpartiet, mere end så mange andre socialdemokratiske partier, er opmærksom på at kampen for et bedre miljø, er en international opgave. Og derfor indebærer Danmarks positive holdning til EF også at vi siger: Den tid må være forbi, hvor konservative regeringer i England kan slippe forureninger ud i Nordsøen, der skader vores fisk, vores fiskeri; forurener vore have og vor luft. Den tid må være forbi hvor multinationale selskaber kan placere deres job hvor lønmodagerne er dårligst beskyttet. Den tid skal komme hvor sociale mindstekrav - i Portugal, i Spanien, i Norge og Danmark - løftes, så vi ikke konkurrerer på de dårligste vilkår; men konkurrerer på de bedste vilkår.

Jeg ved at Norge er i en vanskelig stund lige nu. Jeg har også læst aviser her til morgen. Jeg har også set de aviser i Norge: At skepsis i forhold til EF er stigende. Mange meningsmålinger kommer også i Danmark. Jeg vil sige det sådan: at den håndtering Danmark gør, er en dansk løsning. Mulighederne for å finde en dansk løsning tror jeg uden at overvurdere os selv, vil være av ganske, ganske stor betydning for, hvordan det norske folk vurderer Europa og EF. Og derfor - kære partifæller, befinder Danmark og befinder Det danske Socialdemokrati sig i en fantastisk avgørende situation også.

Efter at John Majors regering har sagt: Vi venter på Danmark, ser alle de andre europæiske hovedstæder på Danmark lige nu. Og jeg føler personligt at den løsning vi kæmper for i Danmark i forhold til Maastricht. Den løsning har ej alene betydning for Danmark, den har betydning for hele det nordiske samarbejdet; den har indflydelse - det må vi se i øjnene, og det gjør vi - på hvordan andre folk vurderer EF.
Og derfor så har jeg også sagt til Jaques Delors i Brussel: Jaques Delors pas nu på; gør det nu klart, at trusler eller undervurdering af nuværende medlemslande, eller kommende medlemslande ikke er kloge signaler. Gør det nu klart, at uanset om man er et stort land eller et lille land, så har man principielt de samme rettigheder. Gør det nu klart, at Maastricht-traktaten forudsætter tolv landes underskrifter. Og gør det derfor også klart, at Danmark skal finde en dansk model. De nationale kompromisser som vi har foreslået, og som alle lande har som opgave at finde fram til. Det er vores målsætning, det er vores fælles kamp.

Gunnar Berge siger at selv småsten kan fylde et hul. Uden å sammenligne Gunnar hvad jeg siger: at de nordiske lande har en fælles opgave. Jeg tror den europeiske visjon for os er at tænke alt det igennem. At Englands Labour-parti, Norges Arbeiderparti, Finlands, Sveriges og Danmarks Socialdemokrati og Tysklands Socialdemokrati. Vi kan sammen i denne region af verden fastholde og videreudvikle vores velfærdssamfund. Vi kan sammen forme en ny sysselsætningspolitik i Europa; en nye miljøpolitik i Europa og vi skal gøre det sammen.

Vi har i vort nationale kompromis i Danmark sagt: at når den danske model har funnet sin løsning i EF, er det Det danske Socialdemokratis grundlæggende ønske at Norge kommer med i EF; at Sverige kommer med; at Finland kommer med i EF. Vi har hårdt bruk for Jer, og vi vil kæmpe for, at I også finder den løsning, I selv definerer som den bedste løsning. I kan regne med os når I kommer til forhandlingsbordet. I har en trofast alliance part i Det danske Socialdemokrati og forhåbentlig snart også i den danske regering. Det tror jeg, I delvis har i forvejen.

Jeg skal så slutte nu med at sige at visionen er - sammenlignet med så mange andre lande og sammenlignet med så mange andre historiske perioder - visionen er: Japan; der har de velfærd, men ikke helt den samme personlige frihed som vi kenner til, det er jo dette kontorsamfund. I USA har de personlig frihet, men ikke den velferd vi kenner i Europa. Det får de måske - det er i hvertfald ambitionen hos det nye lederskab i USA. I Europa; kære partifæller - der har vi en enestående historisk chance for at forlænge, at udstrege kombinationen af personlig frihed og et socialdemokratisk velfærdssamfund; ikke alene for Norden, men for hele Europa. Min vision - og jeg tror egentlig også Jeres vision er, at Europa skal blive historiens humanistiske velferdsmessige omdrejningspunkt. Herfra skal gå en indsats i forhold til de fattige folk i den tredje verden. Herfra skal sammen med det nye USA gå en indsats i forhold til det fattige Øst-Europa og de skrøbelige demokratier. Og herfra skal gå den stærkeste koordinering sett fra sysselsætning og for mindste krav for løntagerne vi nogensinde har set. Herfra vil børsspekulanterne, kapitalisterne og snæversynede se en stærk forening af idekraft og samarbejde over grænserne på socialdemokratisk og arbeidepartimessigt grundlag.
Den visionen; det er vores arv, det er vores opgave efter Willy Brandt.

Willy sagde på en af hans aller sidste taler på Socialistisk Internationale - da han havde holdt sin tale om visionen, om alt de som skulle gøres for den tredje verden; om det som skulle gøres for sysselsætning og miljøet; så sagde Willy: Han kunne se at de fattige folks repræsentanter hadde tvivlen i deres øjne. Og sa han: "Jeg ved godt, at de er i tvivl. Jeg ved godt, at mange spørger: Kan det blive sådan? Jeg ved godt mange sier: den erfaring har vi jo ikke." Til det vil jeg svare og jeg vil gerne sitere Willy Brandt. Han henviste til Leon Blum, den gamle franske socialist, der sa: "Jeg vil, vi vil, at det skal blive sådan - derfor bliver det sådan"
Tak skal I ha og fortsat god kongress!

Dirigenten takket Poul Nyrup Rasmussen for hilsenen.

Før den generelle debatten som også omhandlet det samepolitiske manifest, opplyste dirigenten litt om rammen rundt dagen: Det har meldt seg ca. 90 talere til debatten etter Gunnar Berges innlegg og til debatten etter Thorbjørn Berntsens innlegg har det meldt seg ca. 70 talere og i tillegg skal vi behandle innsendte forslag.

Dirigenten ba om fullmakt til å innføre 3 minutters taletid.
Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Debatt:

Representant nr. 020 Rolf Thore Hildebrandt, Østfold
Dirigenter, landsmøtedeltakere!
La meg først si at jeg er veldig glad for den satsingen som Regjeringen gjør i kampen mot arbeidsløshet. Og jeg er veldig glad for det foredraget vi nettopp har hørt. Men la meg nå også føye til: Jeg er også blant de som er utålmodige, som ønsker meg klarer og sterkere målsettinger for arbeidet for at alle skal få en jobb. "Arbeid for alle" som er jobb nummer en. Jeg ønsker meg klare målsettinger for en nærings- og en driftsutvikling.

Vi som kommer fra Østfold, vi er felles i det syn at vi vil ha et program for satsing på nyskaping. Vi ønsker å være med og bygge landet, vi vil ha en ny industrialisering. Vi må sette inn ressursene på ny verdiskapning og øking av bearbeidingsverdiene for de produktene vi har. Vi må altså satse på høyere og høyne foredlingsgraden på de produktene vi har, enten det er for eksport eller det er for å konkurrere mot import.
Det betyr at vi må satse betydelig for å heve og utvikle kompetanse nivå, og satse på aktivt nærings- og bedriftsrettet forsknings- og utviklingsarbeid. Vi må også være villige til å være med på og sørge for at bedriftene har egenkapital tilstrekkelig til å kunne foreta nødvendige investeringer som en ***må til*** for at vi skal kunne få en reindustrialisering og få til den omstilling som vi ønsker.

Jeg vil rette oppmerksomheten spesielt mot de utfordringene vi står overfor innenfor miljøsektoren. La oss gjerne være med på og tilrettelegge det slik at både produksjonsbedrifter, service og offentlig virksomhet ***kan*** gjennomføre et program for miljørevisjon og miljøfornyelse, samt av vi satser mye på tiltak for avfallsminimalisering. Vi må utnytte de ressurser og de muligheter som ligger i og forsøke å skape brede allianser mellom en handlekraftig arbeiderpartiregjering, en aktiv medvirkende fagbevegelse og skape samarbeid med bedriftsrettede og aktive utviklingsinstitusjoner.

Jeg ønsker gjerne at vi i partiprogrammet fører inn konsekvensene, nemlig formuleringer om at vi gjerne foretar nyskapninger og at vi vil satse på det. Jeg vil da overlevere et forslag som omhandler det, til dirigentens bord.

Representant nr. 122 Willy Dorholt, Telemark
Dirigenter, landmøte!
I sommer slo Dagsnytt opp en nyhet: Norge på 17. plass. Om noen tror at oppslaget gjaldt et norsk resultat i en eller annen gren i de olympiske sommerleker i Barcelona, tar de dessverre feil. Av 31 land fikk Norge den bedrøvelige 17. plass i en internasjonal undersøkelse over barns leseferdigheter. Norske barn er dårligere enn barn i mange andre land til å forstå eller huske hva de nettopp hadde lest. Såkalt funksjonell analfabetisme. Undersøkelsen slår fast at nøkkelfaktoren for leseforståelse er tilgangen på bøker. I de fleste land har barn og ungdom lett for å få tak i bøker, både i hjemmet og i kommunale biblioteker og på skolene. Jeg sier også at fritidslesning er viktig for barns leseforståelse. Derfor vil jeg på dette landsmøtet slå et slag for barna og folkebibliotekene. En god, gammel sosialdemokratisk oppfinnelse. Men i disse trange

tider har også bibliotekvesenet merket en annen velkjent norsk oppfinnelse - ostehøvelen. En utviklingen som det er på tide at vi tar en debatt på. Det er på tide at noen sier i fra om rasering i bibliotekene. Som en sa det: "Bibliotekarene er dannete mennesker; de jamrer seg ikke som bonden eller banner ikke som fiskeren." Derfor vokser ikke boksamlingene like raskt som fiske- og fleskeberget. Men det var akkurat det det burde gjøre i en tid hvor vi ønsker å heve kunnskapsnivå i befolkningen. Vi må også sørge for at det ikke blir huller i samlingen; uopprettelig og et stort tap for framtidige bibliotekbrukere
Et lite spørsmål til slutt: Hvordan vil det stå til med det norske demokratiet i framtiden, når kommende generasjoner er fôret på voldsfilmer og dataspill hvor leseferdigheten - og dermed evnen til å delta aktivt i samfunnsdebatten - blir dårligere?
Som et av mange virkemidler for å få bedre demokrati i framtiden - sats på biblioteklesere.
Takk!

Representant nr. 300 Tor Grindhaug, Svalbard
Dirigent, landsmøtekamerater!
Solidaritet i dag er å skape arbeid til alle. Dessverre synes det å være et paradoks at i det velferdssamfunnet som vi har bygget opp på de sosialdemokratiske ideers solidaritet, har blitt borte. Å skape arbeid til alle synes i dag å være en umulighet, men allikevel så er det en riktig målsetting for oss i Arbeiderpartiet. Arbeiderpartiet er totalt avhengig av å få markedsført de anstrengelsene og det utbytte Regjeringens innsats har resultert i, hvis vi skal ha mulighet til å fortsette kampen for arbeid til alle etter neste Stortingsvalg.

Det samfunnet som jeg kommer fra preges av mørketid. Mørketid i dobbelt forstand. Vi har allerede mistet sola forlenge siden, i løpet av tre uker har vi Polarnatta hengende over oss. For oss som er gamle i dette samfunnet, så vet vi at 28. januar vil vi igjen se en lysning på himmelen i sør. Det vil være 70 gruvearbeidere som ikke kommer til å gjøre det i år.
Av en arbeidsstokk på 350 innenfor gruveselskapet "Store norske" så er 70 sagt opp i disse tider med fratredelse omkring 1. mars n.å.

Kull er en ressurs som en ut i fra naturvernhensyn ønsker å bruke minst mulig. Men i denne sammenhengen så må jeg gjøre oppmerksom på at Svalbardkullen er et av de minst forurensende som produseres i dag. En annen realitet er at de gruvene som er lokalisert i Longyearbyen eller i umiddelbar nærhet, vil være utdrevet i løpet av en 10 - 15 år. Mange er derfor redd for at de første oppsigelsene bare er begynnelsen på en stadig reduksjon av bedriften fram mot full stopp når gruvene er utdrevet.
10- 15 år er ikke noen uoverskuelig framtid. En er også redd for at en tverrpolitisk enighet som har vært angående Svalbardsamfunnet i forbindelse med den kalde krigen, muligens nå kan opphøre.

Dersom Storting og Regjering fortsatt ønsker et normalt samfunn på Svalbard må det gjøres rammevedtak. Uten slike rammer vil det ikke være mulig å skape alternative arbeidsplasser. Ingen næringsdrivende vil våge å satse i et samfunn som muligens vil være opphørt eller svært redusert i antall mennesker og tjenester. For vårt lokalparti vil det føles meningsløst at denne regjeringen skal være den som får ansvaret for å legge ned Norges nordligste lokalsamfunn. Derfor denne henstillingen om at rammebeslutninger må gjøres raskt.

Når det gjelder de oppsagte er oppsigelsestidspunktet så uheldig som mulig. Muligheten for annet arbeide for gruvearbeiderne på den tiden av året er praktisk talt lik null. Like så vil

muligheten for å delta i kurs innenfor eller utenfor omordningen heller ikke være tilstede. For det norske samfunn vil det sannsynligvis ikke bety særlig større utgifter å la disse arbeiderne få fortsette jobben fram til sommerferien. Det vil gi større mulighet for den enkelte til å skaffe ny jobb eller å finne et aktuelt voksenopplæringstilbud.
Dirigenten leste opp permisjonssøknad fra Magny Hansen og Kari Wangen som søkte om permisjon mellom kl. 11.00 og kl. 13.00 p.g.a. møte i Næringsdebartementet.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøknaden enstemmig godkjent.

Representant nr. 184 Randi Svarstad, Sogn og Fjordane
Dirigent, partivenner!
Metallurgiskindustri; kraftkrevende industri har vært grunnfjellet i norsk økonomi i årtier - og det bør den få være fremdeles. Den norske industrien er blant - om ikke den mest miljøvennlige i verden. Den topper også listen når det gjelder kvalitet. Det som verre er - og gjør den mindre konkurransedyktig - er pris. Det er et resultat av at den er pålagt mer og høyere avgifter enn andre i verdenssammenheng. Dette og konjukturnedgangen er medvirkende til krise i Elkem. Industrien må få vilkår som gjør den internasjonal konkurransedyktig. Et eksempel: Elkem har i dagens kronerverdi betalt El-avgift siden 1980 tilsvarende 4,5 milliarder. Dette tilsvarer den gjelden Elkem har i dag.
De nye kraftkontraktene siden 1970 har kostet industrien mellom 11 og 12 øre kWh, mens netto eksportverdien av kraften er under 7 øre kWh. Er det da rett å betegne denne industrien som subsidiert.
Pr. i dag leverer Russland og østeuropeiske land metall til langt under kostpris og ruinerer seg selv og langt på vei land som Norge. Elkem selger 95% av sine produkter i konkurranse med disse landene. Jeg ser ikke vekk fra at hadde vi hatt vårt EF-medlemskap, så hadde vi også hatt medspillere for å få gjennomført en minstepris som også disse konkurrerende landene måtte ha rettet seg etter. Så, Elkem har fått førstehjelp. Og når de nå har fått det må de vise evne og vilje til å komme ut av krise og ta ansvar for egen situasjon. La oss slippe å miste flere industriarbeidsplasser
Takk!

Representant nr. 273 Svein Larsen, Oslo
Kjære landsmøte!
Jeg skal begynne med noe som kan synes som en drøy påstand. Det er ikke sammenheng mellom det Gro sa i går, det Gunnar Berge sa i dag og det som står i avsnittet på side 21, om verdiskapning i forslaget til program. Det er ikke sammenheng i den forstand at i går sa Gro veldig mye riktig og bra og nødvendig om dette, det samme sa Gunnar i dag. Men på den ene siden som står i programmet har 1/3 ikke noe med verdiskapning å gjøre, 1/3 er svada og den siste delen kan passere. Men dette er samlet sett for dårlig. Det er ikke arbeidet i tilstrekkelig grad med akkurat dette avsnittet, og det må rettes opp av landsmøtet og først av redaksjonskomiteen. Vi har den muligheten.
Gro sa i går at hensynet til verdiskapning gikk som en rød tråd gjennom programmet. Det stemmer. I mange av de andre avsnittene er dette riktig, men ikke når det gjelder avsnittet om verdiskapning.

Jeg tilhører ikke dem som tror at vi kan løse våre sysselsettingsproblemer ved stadig å øke underskuddet med rekordfart i budsjettene. Da går det til slutt rett til helvete - for å bruke et

lite parlamentarisk uttrykk. Vi må nå kjøre med underskudd; vi kan diskutere hvor store de skal være, men det finnes en grense. Det er ikke noen alternativ sysselsettingspolitikk å øke underskuddet med 10 til 15 milliarder. Det kan SV gjøre, men ikke Det norske Arbeiderpartiet.
For ikke å bli misforstått; Jeg ser helt klart betydningen av bruk av de offentlige budsjetter på sysselsettingstiltak. Men det er en balanse her - vi må ikke kvele den private næringsvirksomheten. Vi må skape verdier før de kan fordeles. Det vil det norske folk forstå og det må sies i klartekst. Det er i forhold til en bevisst ansvarlighet til dette at Arbeiderpartiet igjen skal øke sin oppslutning fram til valget neste år. Greier vi ikke det, kan vi heller ikke fortsette å regjere uansett hvilken parlamentarisk situasjon vi har.
Arbeiderpartiet er ikke ***dømt*** til å regjere hvis folk ikke vil ha oss. Men for å øke vår oppslutning må vi tror på. Det er faktisk sånn at - og det kan vi kanskje innrømme - at hverken partiledelse eller regjering har trodd at vi skulle løse våre sysselsettingsproblemer de siste årene.
Oslo Arbeidersamfunn har fremmet et 11 siders forslag til dette landsmøtet om verdiskapning og det nye industrisamfunn. Jeg har ikke tid til å gå inn på enkelthetene i forslaget, men jeg anbefaler at redaksjonskomiteen tar mye av det inn i sitt forslag til landsmøtet. det er ikke noe dokument som løser alle problemer eller fullt ut er en oppskrift på hvordan tingene skal gjøres.
Det er mange av oss som er opptatt av sånne problemer og føler uro for framtiden. Det er ingen naturlov som tilsier at Norge skal ha en av de høyeste levestandarder - tvert imot. Også i dette landet må velferden skapes. De som i dag er eldre og pensjonister gjorde jobben for oss og la grunnlaget for vår levestandard. Slik det ser ut i øyeblikket kan ikke vi si det samme til våre barn. Vi har blitt avhengig av oljeprisen. Det plager mange iallfall utenfor denne sal og kanskje også her.
Jeg anbefaler at vi satser ***mye*** sterkere på verdiskapning og næringsutvikling, og at landsmøtet vedtar et program i tråd med dette.
Takk!

Representant nr. 224 Gun Jønsson Kveli, Nord-Trøndelag
Dirigenter, landsmøtedeltakere!
Jeg vil si noen om energiloven og kraftverksbeskatningen.
En ny energilov trådte i kraft 1.01.91. Offentlig styring er nå avløst av konkurranse i kraftsektoren. Dette har ført til prispress og sterkt redusert skatteevne i næringa. Regjeringa, d.v.s Arbeiderpartiet ønsker derfor nå å innføre en skattlegging mer i tråd med varierende inntekt og skatteevne i kraftselskapene.

På landsbasis mottar kraftkommunene omlag 2,8 milliarder i kraftverksskatt. Dette utgjør ca 20% av kraftkommunenes inntekter. Staten tar derimot imot 3,7 milliarder El-avgift. Det er en seiglivet myte at kraftkommunene er Kuwait-kommuner. Kun en handfull av Norges 150 kraftkommuner har inntekter pr. innbygger som overstiger det en finner i andre distriktskommuner. Årsaken til det finner en kommunenes inntektssystem. Gjennom den ordningen utjevnes inntektene ved statlige overføringer. Slik bør det også fortsatt være.

En eventuell omlegging fra dagens prosentlikning til regnskapslikning vil føre til sterkt reduserte skatteinntekter for mange distriktskommuner. Ved regnskapslikning vil overskudd i en kraftverkskommune føres mot underskudd i en annen kommune. Overskuddet tilbakeføres ikke. Kommuner uten kraftverksskatt kan ikke påregne økte offentlige overføringer som følge av sterkt reduserte inntekter i kraftverkskommunene. Tvert imot er det grunn til å tro at det heller vil bli mindre til alle, når kraftverkskommunene får reduserte inntekter. Og flere må være

med å dele av de allerede pressede statlige overføringene. En har heller ingen garanti for at det stadig vil være et politisk flertall i Regjeringen for å opprettholde den distriktsprofil som ligger i dagens inntektssystem for kommunene.
I Sverige har en ført en parallell kraftpolitikk til Norges. Konkurransen i kraftnæringen er fulgt opp med skatteendringer. Her har det svenske skatteutvalget foreslått regler tilnærmet det vi har i Norge i dag. La oss nå for en gang skyld ta lærdom av det som er gjort i Sverige, og ikke gjøre de samme mistakene.

Om regnskapslikning av kraftverksbeskatningen blir gjennomført, vil kraftdistriktene bli tapende. Dette vil også på en uheldig måte forsterke oppfatningen om at distriktene er avhengig av store økonomiske overføringer.
Nord-Trøndelag Arbeiderparti mener derfor at de kommuner som har tatt byrdene med å bygge ut kraften, fortsatt må få de inntekter de har vært forespeilet når de sa ja til utbygging.
Takk!

Representant nr. 148 Svein Fjellheim, Rogaland
Ja, dirigent, jeg skal starte med tre sitater som Gunnar har hørt før:
"En økonomisk politikk som ikke bringer ledigheten ned, kan føre til at en langt høyere ledighet enn det vi har vært vant med, blir akseptert som normalt."
For det andre:
"Og akseptere en hestekur med høy ledighet på kort sikt for å bedre konkurranseevnen er et meget risikofylt eksperiment som hittil har slått ut i alle land som har forsøkt det."
For det tredje:
"Regjeringa har hardnakket benektet at den bruker ledigheten som et økonomisk virkemiddel, men alle ting tyder på at det er nettopp det den gjør."

Disse tre sitatene hentes fra Arbeiderpartiets "Fakta A-argumenter" datert 17. august 1983. Det var Willoch som styrte og 60.000 arbeidsløse. Altså 100.000 færre enn i dag, når APs ledelse ga uttrykk for disse klare og greie standpunkt.
Jeg er redd jeg må si: Disse uttrykkene passer bedre i dag enn den gang. Styrte vi bedre før? spurte Gunnar. Mitt svar er ja. Så kan vi spørre oss selv: Hva har skjedd med oss? Kan det ha vært noe av dette paradokse Yngve Hågensen tenkte på da han i våres spurte etter "Sjela" til partiet.
Vi må nå i fellesskap ha mer vilje til å korrigere vår politikk når den ikke virker slik den var forutsatt.

Det er liten sysselsettingsgevinst å hente, når vi ser eksempler på at flere av de ulike arbeidsmarkedstiltak erstatter fast ansatte både i privat og offentlig sektor. Alle delegatene vet at det ***er*** mulig å satse sterkere og vektlegge full sysselsetting enn det som gjøres i dag.
I vårt gjeldende arbeidsprogram står det klarere formuleringer om dette enn det som er foreslått i det nåværende program. Jeg forslår derfor konkret at landsmøtet slår fast følgende i det nye:
1. Arbeiderpartiet vil aldri akseptere at ledighet blir brukt som et økonomisk virkemiddel.
2. Det må føres en økonomisk politikk med "Arbeid for alle" som fremste målsetting.

For som Per Kleppe en gang sa: "Det har alltid vært et prinsipp i arbeiderbevegelsen at politikken skal styre økonomien og ikke omvendt." Vi må ikke lenger skjule oss bak at vi er et mindretall i Stortinget. På Stortinget er det allikevel ingen alternativer til den

sysselsettingspolitikken og til de arbeidsløse. Fare for oss alle er at folk flest ikke lenger har tillit til at vi er i stand til å løse ledigheten og være den politiske kraft som best vil ivareta de arbeidsløse. Samfunnskontakten er lansert og den forutsetter støtte. Felles for de som går imot er at de ikke har lansert et eneste alternativ - men dette er ikke nok. I tillegg om man - som beskrevet i kontrakten - starter en langt nær vidtgående debatt på lengre sikt, hvis en skal være troverdig i full sysselsettingsbegrepet. Nemlig hvordan vi her i landet fordeler - ikke bare de ressurser landet rår over, men også det arbeidet som til en hver tid finnes. Vi må dra i gang en debatt i hele arbeiderbevegelsen, om vi ikke også må fordele det arbeidet som er tilgjengelig på en langt mer solidarisk måte enn hva vi så langt har vært villige til. Danskene har dratt i gang en slik debatt med tretti timers arbeidsuke sogar uten lønnskompensasjon.

Og jeg vil i den anledning fremme følgende forslag:
Landsmøtet anmoder Sentralstyret om å utarbeide et debattopplegg, om økt fordeling av det arbeidet som er tilgjengelig - her under kortere ukentlig arbeidstid - med uten kompensasjon: Overtidsbruk, dobbeltarbeid og svartarbeid Debattopplegget sendes til høring i lokal- og organisasjonsledd før videre oppfølging.
Helt til slutt: Dette dreier seg ikke bare om penger, det dreier som om hvordan vi organiserer samfunnet. Vi må ta skjeen i en annen hånd og dreie tilbake til å være den politiske kraft som primært tar seg av de svakeste gruppene. Lik standard må bli vårt nye slagord og det må vi i praksis i vår politikk vise at vi mener.
Takk!

Representant nr. 211 Rolf Aas, Sør-Trøndelag
Dirigent!
Etter min mening så har økt verdiskapning fått en god plass i programmet. Det er klart slått fast at det er først og fremst verdiskapninger i privat sektor som er grunnlaget for den offentlige innsatsen i velferd og sosial trygghet. Da er det viktig at Arbeiderpartiet legger en strategi som styrker næringslivet i fastlands-Norge. Svært få er klar over hvor dårlig tilstanden er for norsk næringsliv. Den vareproduserende industris andel i sysselsettingen er nå nede på 13%, svenskene har for eksempel 35%. Vi er på bunn i Vest-Europa når det gjelder industriens verdiskapning i forhold til brutto nasjonalprodukt. Det har vært mulig å kjøre det maskineriet så langt ned fordi maskineriet har vært velsmurt med oljepenger. Tall i fra sysselsettingsutvalgets innstilling viser at Norge på eksportmarkedet fra 1980 og fram til 1991 har tapt store markedsandeler. Samtidig har Norge et næringsliv med en sårbar bedriftsstuktur og en liten omstillingsevne. 90% av norske bedrifter har under 50 ansatte. 70% av industrien består av virksomheter under 10 ansatte. De fleste kjennetegnes av lav lønnsomhet og svak evne til omstilling og til å bygge om egenkapitalen. Dette begrenser bedriftenes utflytningsmuligheter.

Programmet kapittel 3 omhandler økt verdiskapning. For å vise at dette er alvor må Sentralstyret snarest utarbeide en næringslivsstrastegi med konkret handlingsprogram. Og det må gi nyskapning og vekst. Det har jeg levert forslag på.
Punktene i det handlingsprogrammet må inneholde:
- Langsiktige tiltak som vil bidra til å styrke egenkapitalen
- Gi næringslivet rammebetingelser som er forutsigbare og gir en trygghet på sikt.
- Offentlig støtte og finansordninger må være på linje med våre konkurrentland, slik at konkurranseutsatt industri får muligheter til å konkurrere på like vilkår.

Et viktig punkt i et næringspolitisk handlingsprogram blir arbeidsgiveravgiften. I dag har vi en arbeidsgiveravgift som er gradert fra 0 til 16,7%. Det kan i mange tilfeller være konkurransevridende. Firmaer etablerer seg i en kommune med lav arbeidsgiveravgift, mens oppdraget blir utført i en nabokommune med topp arbeidsgiveravgift. Det kan da umulig være lik konkurranse.

Videre finnes det bare i Sør-Trøndelag 900 enmannsbedrifter innenfor bygg og anlegg . For all del jeg er ikke imot enmannsbedrifter, men med den lave aktiviteten vi har innenfor bygg og anlegg, så blir det ikke mange oppdrag igjen til de firmaer som har egne ansatte og som betaler til fellesskapet.
Skal vi ha konkurranse, så må i hvert fall ha lik konkurranse. Det var jo snakk om Vegard Ulvang i går. Det er jo nesten det samme dette også. Det jobbes med kontraktsklausuler, det kjøres kampanjer mot svartarbeid. Men jeg tror det er lite som hjelper hvis en får et regelverk som tar opp de problemene vi står overfor. Skal Arbeiderpartiet få troverdighet for sitt slagord: Arbeid til alle, så må vi få et regelverk som gir lik konkurranse og ikke en fremgang som skaper holdninger der svart arbeid og avgiftsmisbruk er lønnsomt.
Takk!

Representant Hallvard Bakke, Stortingsgruppa
Kamerater!
Arbeid til alle; har alltid vært et av arbeiderbevegelsens mest grunnleggende prinsipper. Greier ikke ***vi*** å skape et samfunn der alle som ønsker det kan få arbeid, vil også mye av bunnen i Arbeiderpartiets politiske budskap falle ut. Folk har stolt på at Arbeiderpartiet vil sikre full sysselsetting. Og når ledigheten de siste årene er blitt langt høyere enn det vi kan akseptere, har det bredt seg uro og usikkerhet ikke minst blant våre egne medlemmer og velgere. Vi må derfor fra dette landsmøtet, gjøre det klart at Arbeiderpartiet står for en sysselsettingsstyrt økonomi, der hensynet til at alle skal ha arbeid står over alle andre mål i den økonomiske politikken.
Skal vi gjenreise den fulle sysselsetting, må vi skape 200 000 nye arbeidsplasser netto i de neste 10 årene. Og det er en oppgave av et omfang som vi aldri før har stått overfor i sysselsettingspolitikken. Hvor skal så disse 200 000 menneskene jobbe? Programutkastet legger stor vekt på lav prisstigning og bedre konkurranseevnen med 10% over 5 år. Men vi har forbedret konkurranseevnen med 10% de siste 3 år og ledigheten har gått opp - ikke ned.

Den sterke veksten på laveste mulig prisstigning har skapt en permanent høy arbeidsledighet i det meste av Vest-Europa i de siste 10 - 15 år. Jeg tror derfor vi må ta et annet utgangspunkt. Vi må ta utgangspunkt i de udekkede behovene og de uløste oppgavene vi har i samfunnet. For ledigheten er jo ikke bare et problem; det gir oss også en mulighet til å løse disse oppgavene bedre fordi vi har menneskelig arbeidskraft å sette inn. Derfor må vi utforme en politikk som gjør det mulig å koble alle dem som ønsker arbeid med de oppgavene vi vil ha løst. Vi må gå inn på de enkelte bransjer og samfunnsområder; det vil gjelde oppgaver både innenfor privat og offentlig sektor, både industri- og tjenesteyting. Det vil dreie seg om næringspolitikk, utdanning og opplæring, skatte- og avgiftspolitikk, distrikts- og bypolitikk. Noen sier at dette ikke er konkret nok. Men hvis vi følger et slikt opplegg, så vil vi få det mest konkrete opplegg for å kjempe mot ledigheten som vi noen gang har hatt. Det er ingen enkel vei, men det er den eneste vei.

Vi må så sette opp våre mål for sysselsettingsutviklingen i årlige sysselsettingsbudsjetter slik at vi kan sammenholde den faktiske utvikling med målene og justere politikken om nødvendig. En slik forpliktende politikk betyr mer samfunnsmessig styring over den økonomiske utvikling. Men markedskreftene kan ikke skape full sysselsetting. En forpliktende sysselsettingspolitikk vil gi en tillit og tro på at Arbeiderpartiet virkelig ***vil*** gjøre noe med arbeidsledigheten. Det vil styrke oppslutningen av partiet, men fremfor alt vil det innebære at vi fortsatt får et samfunn i samsvar med vårt grunnsyn: Arbeid til alle.

Representant Beret Bråten, Landsstyret, AUF
Hva skjer med ungdom som sender 100 søknader om jobb uten å få napp. Ungdom som leser avisannonser, ringer og møter opp på arbeidsplasser, går på arbeidsformidlingen - alt sammen uten resultat. Beskjeden er klar: Det er ingen som har bruk for akkurat ***deg***. Antakelig så skjer det noe med selvfølelsen. For å vite at det er bruk for deg er nemlig det grunnleggende i livet. Det å vite at akkurat ***du*** har evner og anlegg som er verdt noe - ikke bare for deg selv, men også for andre. Derfor er arbeid til alle - jobb nummer en. Ikke p.g.a. av handelsbalansen, konkurranseevnen eller fordi det koster for mye i trygdeutbetalinger at folk er ledige, men fordi det er grunnleggende for hver enkelts livskvalitet.

I aldersgruppen 20 til 24 år er det 27 000 arbeidsledige. I alderen 24 til 30 år er det 22 000 stykker som er ledige. Det betyr at nesten halvparten av de ledige er under 30 år. I Oslo er ledigheten blant unge mellom 20 og 24 år på 20%. Disse ungdommenes første erfaring med voksentilværelsen er å bli satt på venterommet til deltakelse - mange av dem forblir der. Hver fjerde ledig under 25 år er en langtidsledig. Samtidig har vi bare i Drammen der jeg bor, 1 000 unger uten barnehageplass Det kuttes på hjemmehjelp til de eldre. Det finnes sykehuskøer, legemangel, korridorpasienter. Togskinner som skulle vært lagt, miljøoppgaver som burde vært løst.
Hvorfor går det ikke an å avvikle den ene køen med den andre? For vi betaler jo ut milliarder av kroner i ledighetstrygd hvert eneste år. Ungdomsgarantien om jobb eller utdanning til alle under 20 år, den fungerer. AUF vil at ungdomsgarantien utvides til også å gjelde alle under 25 år.
Vi har levert inn et forslag på det som vi håper at landsmøtet vedtar. Rett og slett fordi vi mener at en slik garanti hører hjemme i et 90-tallsprogram. Vi mener det er mulig å skape full sysselsetting på 90-tallet. Men da må vi være villig til å sette sysselsetting aller først. Navnet vårt, det forplikter. Vi heter Arbeiderpartiet. Derfor skal vi sammen klare jobb nummer en. Ikke av hensyn til gallupen, men av hensyn til hver enkelt lediges liv. Og det krevet noe av oss; det krever solidaritet. Hvis vi ikke er villig til å dele vi som har arbeide og skoleplass, hvis vi ikke er villig til dele og tenke nytt i forhold til det, da har vi brutt den himmelringen som vi har bilde av her på veggen. Da har vi ikke klart å ta vare på hver enkelt.

Representant nr. 254 Paul Dahlø, Troms
Dirigent, partifeller!
Jeg skal konsentrere med om et avsnitt i denne bolken; avsnitt til bedre kommunikasjoner.
Det har vært reagert på blant våre partilag i Nord-Norge og hele landsdelen forøvrig, at programforslaget ikke nevner Nord-Norgebanen. Vi kan argumentere så lenge vi vil om at dette er et prinsipp-program, ikke et konkret detaljprogram.
Men Nord-Norgebanen er mer enn en konkret detalj, den er klart uttrykk for et prinsipp. Nord-Norgebanen har vært inne i våre programformuleringer tidligere og når den nå ikke nevnes, så underbygger det på ingen måte programmets utsagn om at vi ønsker: "En større del av transporten må vris over fra vei til bane og fra privatbilisme til kollektivtransport."

La meg gi ros til samferdselsminister Kjell Opseth for at han tok initiativ slik at utredningsarbeidet ble gjort, det som nå er lagt fram av NSB.
Vi har forståelse for at statsråden har liten lyst til å gå mot fagetatens anbefaling om å skaffe flere opplysninger. Tallmaterialet føles usikkert.

Nå dreier det her seg om mer enn ingeniørers og økonomers utredning. På det tidspunkt må det gjøres et politisk vedtak; et vedtak som bygger på de visjoner og målsettinger vi har. Det eneste tall som kan bli noenlunde sikre, det er de historiske tall. Politikk er å mene noe om veien for framtiden - for ikke å si banen for framtiden.

Det er en klar målsetting å øke ferdigproduksjonen av fisk og fiskeprodukter i Nord-Norge. Øst-handel, Barents-handel, Kalott-handel blir viktige utfordringer for landsdelen og for hele landet. Reiseliv og tjenesteyting er viktig for vekstnæring i landsdelen. Miljøaspektet; skal vi heller ofre litt miljø i anleggsfasen og anlegg mot drastisk å bedre vår trafikksikkerhet og miljø på veiene.

Kjære partifeller! Det er en svært negativ symboleffekt, den vil bli enorm i landsdelen dersom dette programmet er uten en formulering om videreføring av Nord-Norgebanen. Jeg legger derfor et forslag på dirigentens bord som lyder slik: Jernbanen skal styrkes for å være en hovedforbindelse for transport av personer og gods mellom landsdelene. I denne forbindelse vil Nord-Norgebanen være et viktig bidrag.
Helt til slutt kan jeg si at dette er et forslag som alle de tre nordligste delegatgruppene ønsker skal komme inn i programmet, og vi vil også støtte det forslaget som Nordland senere kommer med til konkret vedtak om tempoplan.
Takk!

Representant Einar Olav Skogholt, Landsstyret, Hedmark
Dirigent!
Det er ikke hverdagskost at lokalavisa på Hedmarken kommer med politiske godbiter, større er grunnen til å sitere følgende: "Arbeiderpartiet ser behovet for internasjonalt samarbeid og er det eneste partiet som har drøftet igjennom Europa-spørsmålet skikkelig. Videre er Arbeiderpartiet best i stand til å gjøre noe med arbeidsledigheten og miljøutfordringene. Partiet er for en sterk offentlig sektor som skal dekke samfunnets behov, samtidig har partiet en politikk som gir det private næringslivet romslige rammer."
Hvilken sosialdemokrat har nå uttalt dette? 26 åringen har vært Senterpartiets representant i Hedmark fylkesting og er nå partiets vararepresentant på Stortinget. Han har tatt konsekvensen av sitt utsagn, meldt seg ut av Senterpartiet og inn i Arbeiderpartiet.

Ikke minst med tanken på sysselsettingssituasjonen er forventningene til vårt landsmøte meget store. Jeg er ganske sikker på at vi vil komme fram til konklusjoner som vil gi optimisme og tiltro til partiet. Jeg vil få bruke mitt innlegg til å understreke primærnæringenes betydning for sysselsetting og bosetting.
Gunhild har lagt fram en stortingsmelding om landbrukets framtid, "Landbruket i utvikling". Denne bygger bl.a. på de forslag og uttalelser som partiets landbruksutvalg kom med tidligere i år. Jeg er ganske sikker på at vi i fellesskap skal utmeisle en god og framtidsrettet landbrukspolitikk som også tar hensyn til at vi har en verden utenfor landets grenser. EØS-avtalen vil berøre landbruket i liten grad. Gatt-forhandlingene vil være en langt større

utfordring for landbruket. For ikke å nevne Fremskrittspartiet og nå også de friske taktene som ligger i Høyres landbrukspolitiske utspill.
Hva opplever vi så i landbrukskomiteen? Jo, Senterpartiet og SV velger å legge saksordføreransvaret for landbruksmeldinga til Høyre, framfor Arbeiderpartiet. Fordi det ikke er noen forskjell på Arbeiderpartiet og Høyres politikk, uttaler SV. Var det ikke SV som ville ha et nærmere samarbeid med oss?
Skogbruket er en svært viktig næring i landet vårt. Vi har sagt at skogbruket skal være en vekstnæring. I dag er skogbruket, sagbrukene og trelastindustrien inne i en meget vanskelig situasjon. Jeg vil be Sentralstyret vurdere mulighetene for å nedsette et bredt sammensatt utvalg som får i oppdrag å legge en strategi for hvordan vi kan løse problemene til sagbruksnæringen på kort og lengre sikt.

La meg helt til slutt få takke Gunnar Berge og Regjeringen for at de løste tømmermålerkonflikten på god og rask måte.
Takk!

Representant nr. 176 Vigdis Ravnøy, Hordaland
Dirigent!
Arbeiderpartiets landsmøte kan med rette kalle seg et politisk verksted. Men hovedverkstedet har hatt mange hundre underleverandører over hele landet i arbeid i lokale verksteder forut for landsmøtet, slik at vi som deltar her kan gjøre det i forvissing om at vi har partiorganisasjonen i ryggen når vi reiser for eksempel forslagene våre.
Jeg blir derfor skuffet og det som verre er, når enkeltmedlemmer lanserer forslagene sine gjennom pressen, uten at de lufter det i egen organisasjon, og sørger for debatt der det hører hjemme i første omgang; for så å få til en levende debatt blant partifeller på den omtalte grasrota. Det er disse vi er avhengige av når vi i den nære valgkampen skal ut og som skal argumentere både for program og for kandidater. Jeg mener forankringen fortsatt bør ligge i partiorganisasjonen.

Problemene som er knyttet til ledigheten er jo det som naturlig nok opptar medlemmene våre sterkest, og heldigvis. Jeg synes det er helt uakseptabelt å sette tall for akseptert ledighet sentralt, når jobben er nødt til å gjøres lokalt. Og hver gang noen har tallfestet hvor høyt ledighetstall som vi kan akseptere, så har jeg fått det midt i trynet etterpå for å si det på bergensk. Om det sjelden kommer frem i mediene så kan jeg bekrefte at det er veldig mange medlemmer som har tatt konsekvensen av at ansvaret og jobben ikke alene kan legges på Regjering og Storting. Men det må følges opp lokalt gjennom aktivt engasjement, og det viser de jo eksempler på selv. Nå har dessverre Magny Hansen fra Arbeidsmannsforbundet gått. Hun har de kalt steingal i minst tre år i Hordaland, for hun har alltid tatt ordet om stein når hun har gått på talerstolen. Men nå har folk sluttet å le. Hun sier i dag at hadde vi fått gjort noe med steinen, så hadde Arbeidsmannsforbundet fått 50 medlemmer, og det hadde også blitt minst 50 arbeidsplasser med det.

I faglig/politisk utvalg i Hordaland har vi sett på en del problemstillinger knyttet til svart arbeid, dobbeltarbeid, kontraktørarbeid, mangel på lærlingeplasser osv., og vi ønsket oss opprinnelig et rådslag der "Arbeid for alle" var satt inn i en ideologisk sammenheng. Men vi konstaterte samtidig at det fantes så mange ideer både i fagbevegelsen og partiet lokalt som burde deles med andre. Det synes vi bør omsettes i fellesskap, altså fra prat til praksis.

Og på vegne av fylkespartiet i Hordaland, så foreslår jeg at Sentralstyret setter sammen en prosjektgruppe som skal lage et hefte om arbeid. Heftet skal sette søkelyset på flere sider av arbeid, og inneholde en ideologisk del og en del der partiorganisasjonen får diskutert ideer til sysselsetting. Dersom Sentralstyret finner det hensiktsmessig kan prosjektgruppene ta utgangspunkt i ett av fylkene, og det er fordi vi mener at det foregår da litt utenom selve Oslo-gryta.
Takk!

Representant Gudmund Hernes, Regjeringen
Partifeller!
Når jeg sier at i denne salen ser dere fremtiden, så er det sikkert mange og kanskje særlig AUFerne som tror at det er dere jeg snakker om. Det er bare halve sannheten. Fremtiden ser vi i taket, i det datastyrte luftanlegget. Dere ser det i storskjermen her bak og dere ser det i mikrofonene foran. Trond Øgrim sitter bak i salen med en kapitalistisk frembragt mini-PC. Ja, dere ser det selv i de laminerte stolene som dere sitter godt på, selv om dere sitter lenge.

Poenget er dette: Kunnskapsinnholdet i alle produkter og tjenester øker. Hvert lands levekår bestemmes mer og mer av dets evne til å vinne en ny kunnskap, og anvende den med fornuft og humanitet. Til å utvikle nye produkter, til å løse tradisjonelle problemer med mer fantasi, til å velge med vett og forankre valgene i tydelige verdier.
Det vi lager må være interessant nok for andre land til å kjøpe, slik at vi kan få det vi ønsker. Dere sitter på golvet, men se ned - selv det er importert.

Vår velgergaranti gikk ut på å redusere ledighetskøen med 30 000. Jeg kan rapportere tilbake: Med Regjeringens satsing innen utdanning alene, er ***det*** tallet overskredet. Med årets budsjett har vi siden regjeringsskiftet økt studenttallet med en by på Hamars størrelse - 27 000. Det har kommet et par nye stillinger og da har jeg ***ikke*** nevnt milliardsatsingen på bygg, videregående opplæring eller skole/fritidsordninger.

Arbeiderbevegelsen har alltid vært en opplysningsbevegelse. Derfor er vår satsing på opplæring ***ikke*** defensiv for å holde ledigheten nede, men offensiv for at alle bedre skal kunne ta hånd om sitt liv og stå hverandre bi. For vi må utdanne både til jobber som ennå ikke er skapt og de som utdannes må kunne skape jobber som ennå ikke er tenkt.
Vi bygger om hele vårt utdanningsverk, høyskoler, videregående skoler, barneskoler. Og vi gjør det under tempo og vi gjør det under trykk.

Nå skal vi legge frem en stortingsmelding om 6-åringenes plass og grunnskolens lengde. 6--årsreformen vil være den største skolepolitiske reform i grunnskolen siden innføring av 9-årig skole. Alternativene er:

- Rett til 13 års utdanning hvorav 10 år er obligatorisk.
- Rett til 12 års utdanning hvorav 10 år er obligatorisk.
- Rett til 12 års utdanning hvorav 9 år er obligatorisk.

Alternativene har ulike pedagogiske, praktiske og økonomiske konsekvenser. Magnussen-utvalget som avga sin innstilling for 2 uker siden, tilrår skolestart for 6-åringer, 10-årig grunnskole og rett til 3-årig videregående.

Forslaget til partiprogram tar opp spørsmålet. Arbeidet med stortingsmeldingen tar til til uken. Debatten og vedtaket fra landsmøtet vil legges til grunn for den.

Målet for hele satsingen er denne: Å bygge om og bygge ut velferdstaten slik at vi får utviklende arbeidsplasser i solidariske miljøer og sammen skape en verden som blir spennende og rik for hverandre. Vi skaper selv vår historie ved å forme den som former den.

Representant nr. 199 Hanne-Lise Sørensen, Møre og Romsdal
Dirigent, partifeller!
Jeg har lyst til starte med å ta opp hva jeg ønsker tilføyd vårt partiprogram for 90-åra og begrunne det.
La vi få med at Arbeiderpartiet vil sikre norske arbeidsplasser på norske skip. Og styrke utdanning og kompetanse i skipsfarten. Dette står på side 138 i tilleggsforslaget til programmet.

Hva er det som skjer i dag? Det ser ut som at det ansees som en fordel med færre og færre nordmenn på NIS-skip. Hvem taper eller tjener på dette? Det som blir tilført av økonomi til det norske samfunn fra et skip som går under bekvemmelighetsflagget NIS i form av avgift. Et tankskip på 130 000 tonn dødvekt betaler ca 96 000 kroner i årlig avgift. De fleste av de utenlandske sjøfolkene - i motsetning til nordmenn - slipper skatt og derfor klarer de seg med langt mindre i hyre. En norsk skipsfører tilfører det norske samfunn flere hundretusen kroner årlig.

Hva med kvaliteten og sikkerheten på båtene? Hva med utdanningen til de maritime yrker? For at vi skal beholde en seilende norsk maritim ekspertise, må elever som gjennomgår en teoretisk utdannelse være garantert praktisk opplæring ombord på skip. Vi må kreve at rederne hyrer nordmenn til opplæringsstillinger. Selv disse rederne som i sin tid jaget norske sjøfolk på land, har nå blitt betenkt. Det skyldes at det snart vil være umulig å rekruttere tilstrekkelig seilende maritim ekspertise til stillinger i land. Vi må føre strengere kontroll med kvalifikasjonene til de utenlandske sjøfolk som får hyre på norske skip.
Men samtidig vil jeg rose handelsministeren for at Nordflåten i statsbudsjettet er tilført 40 millioner og slipper å betale mineraloljeavgift, samt CO2-avgift. Det er jo fra denne flåten vi skal rekruttere til NIS-flåten.

Jeg vil be Arbeiderpartiet se på dette, og ta en kritisk vurdering av dagens NIS-regler, likeens fungeringen av dagens utdannelse innenfor de maritime yrker. Få dette med i programmet, og forslaget er overlevert dirigentbordet til redasjonskomiteen.
Takk!

Representant Jens Stoltenberg, Sentralstyret
Kamerater!
I Arbeiderpartiet så er det nesten rørende enighet om at vi har hatt en veldig god Europa-debatt. Men debatten var ikke bedre enn at vi ikke greide å bli enige. Vi synes alle at vi har hatt respekt for hverandres argumenter, respekt for hverandres standpunkter. Men konklusjonen er at vi er enige om å være uenige.
Slik bør det ikke være i debatten om "Arbeid for alle". ***Der*** bør ambisjonen være om at når vi går fra dette landsmøtet, så er vi enig om en felles politikk for å skape arbeid til alle.

Vi kan ikke tvinge oss selv til å bli enige, men vi må arbeide oss fram til enighet. Det betyr at vi også i denne debatten skal vise respekt for ulike argumenter, vise respekt for ulike vurderinger, at vi har et felles ansvar. For når vi har gått igjennom den debatten, hørt på hverandres argumenter, så konkluderer vi om en felles oppfatning om hvordan vi skal bekjempe ledigheten, fordi et arbeiderparti bør ikke være uenig med seg selv om hvordan vi skaper arbeid.

Et bidrag til å skape den enigheten er at vi rydder unna en del av det jeg opplever som misforståelser og forbisnakking i debatten om full sysselsetting. Det er bl.a. en del forvirrende debatter om hvorvidt vi skal satse på privat eller offentlig sektor. Og den forvirringen oppstår bl.a. fordi den ofte kobles til en forestilling om at det er i privat sektor verdiskapningen foregår, mens i offentlig sektor så driver man ikke med verdiskapning. Det er et underlig skille, for det ville i tilfelle innebære at en sykepleier ansatt i et privat sykehus driver med verdiskapning, mens en sykepleier ansatt på et kommunalt sykehus ikke driver med verdiskapning. Et annet mer humoristisk eksempel er at det i Norge er slik at begravelser organiseres av private begravelsesbyråer, men fødsler foregår i offentlige sykehus. Og hvis skille mellom det om det var privat og offentlig organisert, så vil altså fødsler ikke være verdiskapning, men begravelser ville være det. Det illustrerer vel noe av meningsløsheten i å la skille mellom privat og offentlig sektor gå der.

Derfor er konklusjonen at vi må ha begge deler. Vi må ha en sterk offentlig sektor, og en sterk næringspolitikk. Det private finansierer seg gjennom et marked, det offentlig finansierer seg gjennom å skattlegge privat sektor. Jo sterkere privat sektor vi har, jo sterkere offentlig sektor har vi. Og den kombinasjonen, er det samspillet som dette landsmøtet bør forsøke å utforme et svar på.
Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten ba om å få sette strek. Men de som hadde forslag som ikke var kommet opp og som ennå ikke hadde bedt om ordet, kunne levere forslagene til dirigentbordet.
Vedtak: Samtykke til strek ble enstemmig godkjent.

Representant nr. 032 Bente Fredheim Nygaard, Akershus
Dirigent, partifeller!
Gunnar Berge nevnte i sitt innlegg at Eidsvoll Arbeiderparti hadde startet et jobbverksted på Eidsvoll - og det er helt korrekt.
Og jeg vil herved benytte anledningen til å takke Gro og Regjeringsmedlemmer for at de tok oss på alvor.
For på 10 måneder har 11 personer startet sin egen virksomhet, og de har gått ledig i gjennomsnittlig 77 uker. I tillegg har en rekke langtidsledige fått nødvendig målrettet arbeidstrening som har ført til at de har kommet ut i arbeid. Og vi snakker her totalt om 34 personer som på 10 måneder har fått et arbeid å gå til. Ikke minst ved at de har hjulpet hverandre med å utrede og planlegge de virksomheter som er satt i gang. Og i løpet av disse 10 månedene har 122 personer vært innom jobbverkstedet. Dette viser nye veier.

Det å utvikle kompetanse gir mer enn å gå på et tilfeldig kurs. Det å kunne tilby de arbeidsledige en helhetlig utvikling; det er selve kjernen i prosjektet. Og når jeg nevner det her så er det fordi jeg tror at ansvaret for de arbeidsledige må plasseres lokalt.

At kommunene må få ansvaret for de arbeidsledige på lik linje med at vi har ansvar for eldreomsorg, for oppvektsvilkår og for skoler. Og det må legges til rette for lokale utviklingstiltak. For lokalmiljøet det er oversiktlig, og der trenger vi ikke all verdens av statistikker og vitenskap. I lokalmiljøet har vi som oftest tilstrekkelig kunnskap om de ledige. Og en liten billedlig framstilling: Det er jo den som eier hagen som vet hvor den beste jorda er. Og vi vet også at rosene kommer ikke fra himmelen, de plantes.

Jobbverkstedet forteller dessuten at alle arbeidsplasser skapes ikke i den offentlige sektor, slik man kan få inntrykk av at enkelte mener. Eidsvoll-prosjektet viser at man kan unngå dogmer om at sysselsetting i hovedsak kan skje i offentlig sektor, fordi den politiske styringen skal ligge der. Tvert imot har dette prosjektet vist at de nye arbeidsplassene kommer i privat sektor, og ikke bare i tjenesteytende næring, men også i produksjon.

Det er viktig, det er riktig og det er bra med en debatt om hvordan framtidas sysselsettingspolitikk skal være. Men vi må huske på at planlegging er ikke bare noe det offentlige skal ta seg av. Det er ikke bare regjeringens ansvar. Det er ditt og det er mitt ansvar. Og ingen er nærmere til å gjøre noe med det enn oss og ingen kan det bedre enn oss.
Takk!

Representant nr. 093 Erik Dalheim, Buskerud
Kamerater!
Jobben for å få flere i arbeid er krevende. Fall i sysselsettingen - spesielt i industrien, viser med tydelighet at alle våre fortrinn - og de ***er*** mange - må utnyttes maksimalt.

I den generelle økonomiske debatt kan vi se at rammebetingelsene i stor grad er på plass. Men det er ikke mange industri-/næringslivsledere som klapper av den grunn. Vedvarende suting overfor andre blir redskapet for noen hver for å dekke over egen utilstrekkelighet der man står.

Det har ofte slått meg hvordan muligheter i masse vann som renner nedover i en politisk debatt, gang på gang roter seg til og blir politisk konflikt og problemer framfor muligheter.
Nå er det situasjonen i et annerledes marked for omsetning av elektrisk kraft som er problemet. Den nye loven som så og si bare Arbeiderpartiets stortingsgruppe hadde motforestillinger på, framsto tydeligvis som nøkkelen til å få både i pose og sekk for mange. Lavere pris for kjøper, opprettholdelse av fortjeneste for selger. Erfaringen viser at det er annerledes.

Buskerud Arbeiderparti har forslag til programformuleringer, strategi konkret inn på side 24 i programutkastet. En strategi som igjen skal gi oss mer oversiktlighet og større stabilitet igjen i langsiktig kontrakter. En strategi som skal sikre utnyttelse av den kraft vi ikke har brukt for selv til fortrengelse av forurensende energi også i andre land. Og sist men ikke minst, forholdet må legges tilrette slik at vi med vår industris egne ressurser må sikre nødvendige utvidelser og moderniseringer av våre vannkraftsystemer. Det er i dag mulighetene for dette er de beste.

Vi ser dessverre ***for*** ofte eksempler på at norsk industri ***ikke*** når opp i konkurranse om store leveranser til det offentlige. Dette kan vi med bevisste handlinger gjøre mye med. Slik at de som ***er*** flinke nok får de jobbene de burde få, og de som ikke er flinke nok blir flinkere.
I konkrete forslag på side 22 i programforslaget, legger vi opp til en bedre kontakt fra det offentlige til potensielle norske leverandører godt i forkant av anbudsinngåelser. Bevisst bruk

av utviklingskontrakter i en slik sammenheng og klar tilbakemelding på hvor man ikke var flinke nok dersom man ikke når opp.
To gode forslag president, som jeg går ut i fra at landsmøtet senere vil gi sin tilslutning til.

Representant nr. 080 Per Ottesen, Oppland
Dirigenter - landsmøte!
For det første så har vi sendt inn fra Nord-Fron et forslag som jeg vil peke på. Det heter en utfordring til primærnæringene, men like mye utfordring til landsmøtet.
Ordet pendling er ikke nevnt i programmet til Det norske Arbeiderpartiet. Vi sier i vårt forslag at pendling er gjerne like viktig for bosettingen på landsbyga som det som skaper primærnæring.
Vi er nødt til å ha med et punkt om det i vårt program for å bli tatt alvorlig. Så jeg viser til det forslaget.

Ellers så vil jeg si at jeg jobber til daglig med sysselsettingstiltak og vil rapportere litt fra grasrota, for å kalle det det. Vi har også en skapkommune, og jeg vil si litt om SKAP.
SKAP er et fint tiltak, men det er veldig lite fleksibelt. SKAP skaper kommunale arbeidsplasser - det jo et veldig ambisiøst navn, men det virker da som om noen har glemt å tenke på at du skal ha penger å skape med. Differansen mellom den lønna som du må utbetale og det som du har igjen å jobbe for, er altfor liten. Så kommer vi da til det som er lite fleksibelt. Når jeg da trenger penger til lærerkrefter for å få opp kompetanse og gi den utdanningen som folk trenger for å kunne gå ut i arbeidslivet, så får jeg ikke slike lærerpenger. Med mindre jeg går til arbeidskontoret, for de har AMO-midler. Men da skal jeg spørre om lov der og selv om det er min egen arbeidsgjeng som skal ha den utdanningen, så skal jeg måtte lyse ut kurs. Det er juks. Jeg akter ikke å ta inn andre enn mine egne ellers må jeg frafalle å bruke driftsmidler til lærer, mens det da finnes penger til lærerutdanning i Arbeidsformidlinga. Så her er det noe som klikker og det er vi nødt til å gjøre noe med. Jeg har ikke noe forslag på det, men jeg regner med at det er såpass mye fornuftig folk her, at det er et signal som blir tatt med dit det skal brukes.

Vi har nå i forbindelse med statsbudsjettet sett mange fine signaler om tilskudd fra de forskjellige departement til ekstraordinære sysselsettingstiltak gjerne da i skapregi. Det er fra mange departement, og det er altså kjernen i saken. Hvorfor det? Nå er vi enige om at vi skal få all pott å forholde oss til, og i kjølevannet av det så kommer alle departementene med sine 50 millioner, 150 millioner o.s.v., og så skal vi søke med veldig knappe frister også blir det en røre.
Til og med i dag tidlig så fikk jeg en telefon fra en fortvilet person som skulle ha ny tilsagn for å støtte en slik søknad.

Representant nr. 106 Vidar Brynsplass, Buskerud
Kamerater!
Jeg er meget glad for den bredde man har vist i programutkastet for norsk industri. Men jeg er meget bekymret for hvordan vi skal nå de målene. Den største hindringen og den verste muligheten for å nå det målet, det er våre egne industriledere. Jeg tror Gudmund Hernes burde laget en skole for dem. Der er jo de som burde lære noe i forholde til utviklingen i norsk industri. De er i ferd med å spare oss til fant. Vi har ikke råd til å holde på med å spare og

spare og putte pengene i banken. Vår egen evne til å utvikle norsk industri er at man tar i bruk den kapital som finnes i dette samfunn.
I dag står industrisysselsettingen for 15% av brutto nasjonalprodukt, og da må jeg jo spørre: Hva skal vi bygge vårt eget velferdssamfunn på videre? Hjelper ikke at man har avsatt 500 millioner kroner i det nye fondet. Det monner forferdelig lite i forhold til det behov næringslivet har for kapital.
Jeg tror også forutsetningene for å lykkes er at vi ser alt i en sammenheng. Det hjelper forferdelig lite å være kreativ og utvikle ny teknologi, hvis man ikke legger forholdene til rette for å skape den kompetansen som trengs for utvikle ny teknologi og ta den i bruk. Og det er menneskene som skaper teknologien, det er ikke teknologien som skaper menneskene. Jeg må jo si jeg var overrasket når Gunnar Berge ga uttrykk for at Tyskland, Sveits og Østerrike hadde meget god modell for fagopplæring. Da synes jeg det er forferdelig at det norske samfunn har valgt den svenske.

Solidaritetskontrakten bygger også på en del forutsetninger som fagbevegelsen legger til grunn, og gir sitt bidrag i forhold til. Men vi krever også noe tilbake. Og det vi krever er at staten tar sitt ansvar bevisst og sørger for at norsk næringsliv får den kapital de trenger for å utvikle seg videre. I dag så er det ingen trygge arbeidsplasser for det om man har et overskudd.
Takk

Representant nr. 259 Evy Ann Midttun, Finnmark
Dirigent , partifeller!
Det er den største utfordringa å skaffe folk arbeid. Og alle forslag og innspill i den sammenheng må vurderes seriøst. Og vi snakker da både om offentlig og privat sektor.

Sett fra Finnmarks ståsted, så går det rimelig bra. Industrien går for fullt, men det er ikke plass for de unge. Derfor har vi høy ungdomsledighet. Men - vi har en industri som er den tredje største eksportnæringen. I Finnmark så er omlag 70% av den industrien i fiskeindustrien, og der produserer vi råvarer eller halvfabrikata. Innenfor denne industrien så er det et stort utnyttet potensiale. Vi må ganske enkelt videreforedle og høyforedle mer, bearbeide mer for å skape verdier og sysselsetting. Det må være slutt med at vi eksporterer til Danmark. Derfor blir utfordringen slik i et kapitalfattig fylke, at virkemidlene utformes - ikke for å oppnå regler - men for å oppnå mål. Og det gjenstår å se om SND-systemet virkelig kan være bra der. I hvert fall er det bra at partiprogrammet slår fast at det offentlige skal være aktivt også i den sammenhengen.

Vi er langt fra markedet, og derfor må vi på en måte være enda flinkere og ha et enda bedre produkt enn andre. Kommunikasjoner blir særdeles viktige for oss. Tele, post, vei, fly og Nord-Norgebanen må også sees i denne sammenhengen.
Alle våre miljøer - både forskning og andre miljøer må kobles inn på det å skaffe næringslivet kunnskaper og kompetanse om videreforedling og bearbeiding.
Takk!

Representant Finn Knutsen, Landsstyret, Nordland
Dirigent, partifeller!
Det var en god og tankevekkende tale han Gunnar holdt til oss i dag.
Sentralstyret har tatt initiativet til å få utarbeidet et strateginotat: Omstilling under trygghet - verdiskaping og sysselsetting i Nord-Norge. Et meget bra produkt og dette vil jeg be om at blir fulgt opp.
Vi har for lenge rettet oppmerksomheten på de problemene vi har i Nord-Norge, og for lite mot de muligheter, og hvilke midler, som må til for å få mer fart.
Bosettingen i distriktene, er først og fremst avhengig av at primærnæringen har en sterk stilling. Det er også en stor sammenheng mellom primærnæringens stilling og det øvrige næringsliv. Svekkelse av primærnæringen er også en svekkelse av distrikts-Norge. Verdiskaping har vi snakket mye om. Vi kan ikke bare drive å sysselsette hverandre uten at vi skaper verdier.
Arbeiderpartiet har vært lokomotivet i Norge i næringslivet etter krigen innen alle sektorer.

Fiskeriene er en av Norges viktigste eksportnæringer. Men dessverre; vi har etter hvert blitt en mer og mer råstoffleverandør. Det er som det nettopp ble sagt, et stort potensial å hente i fiskerinæringen. Men det krever kompetanse, det krever produktutvikling, det kreves markedsføring og ikke minst kapital. Egenkapital er det svært lite av.

Jeg hadde også lyst til å si noe om Barentshavet-problematikken, men jeg skjønner at tida går så fort. Jeg vil legge fram et forslag som lyder slik: Landsmøtet ber Regjeringen i samarbeid med russiske fiskerimyndigheter styrke kontrollen av fiske i Barentshavet. Uten et nært samarbeid med russiske myndigheter vil oppgaven om å bevare fiskeressursene for Norge alene være en umulig oppgave.

Ellers vil jeg til slutt få lov til å si, siden det er siste gang jeg regner med å gå på talerstolen på dette møtet, at når vi er ferdig med dette møtet, da må vi reise Arbeiderpartiet igjen og jeg vil si med han Oluf: "Nu må vi pinadø skjerpe oss."
Takk!

Representant nr. 137 Ivar Bollmann Pedersen, Aust-Agder
Dirigent, kamerater!
Først så vil jeg takke Gunnar Berge for innledningen til denne debatten, samt den analysen han gjorde og oppsummeringen av de tiltak Regjeringen har gjort i de 700 dagene som gått siden vi overtok regjeringsmakten.

Noen sier det er et hån mot våre arbeidsledige av vi har ""Arbeid for alle"" som jobb nummer en. Det er jeg slettes ikke enig i. Det hadde vært et skikkelig hån mot de arbeidsledige om vi ikke hadde hatt "Arbeid for alle" som jobb nummer en. Jammen, sier de samme kritikerne, arbeidsledigheten har jo gått opp i de samme 700 dagene. Jammen hva hadde ledighetstallet vært om ikke Regjeringen hadde fulgt opp og jobbet for å stoppe ledighetsøkningen. 300 - 400 tusen arbeidsledige? Det er ikke min mening å skjule eller bortforklare den kolossale arbeidsledigheten. Det er gjort en jobb for å få ned arbeidsledigheten, men kamerater - vi har ikke gjort den godt nok.
Vi har alle et ansvar for arbeidsledigheten. Det er altså et felles ansvar - ikke bare en jobb som skal gjøres av Regjeringen. Vi på lokalplanet har også en jobb å gjøre. Vi har gjort en jobb, men vi har heller ikke gjort den godt nok.

Hva med Kari og Ola? Er det slik at de jobber svart tilsvarende 40 000 årsverk og jobber overtid for de samme 40 000 årsverk, tilsammen 80 000 årsverk i året? Hva kan vi gjøre med det? Og gjør vi noe med det? Ja visst, i samarbeid med fagbevegelsen kan vi få løst det problemet. Det klart at hvis vi bare med 50% kan få redusert dette med svart arbeid, hvis vi kunne få redusert med 40 000, så ville vi kunne gjøre en skikkelig jobb i '93.
Hva har så NHOs rolle vært i dette. For å si det rett ut: Maken til arbeidsgiverorganisasjon på helene, har en aldri sett.
Det er mye vi kan gjøre også på lokalplanet, og jeg vil håpe at Regjeringen vil se på større overføringer til kommunene, slik at vi kan sette flere folk i arbeid i kommunene med fast ansettelse. Jeg vil nevne Arendalslinja som vi godt kunne tenke oss å få elektrisk, slik at vi kunne øke sysselsettingen på lokal basis.
La oss gjøre dette i samarbeid. Vi plikter også i framtiden og ta folk på alvor.
Takk!

Representant nr. 127 Turid Opedal, Telemark
Ja, kamerater; landsmøtedeltakere!
Ingen skal ha kake før alle har fått brød, sa Einar Gerhardsen en gang. I dagens situasjon er det mange som ikke har fått brød. Med det mener jeg at mangel på en meningsfylt hverdag uten en jobb å gå til, da mangler en brød. Retten til arbeid er en menneskerett.

Gunnar Berge sa: Alle skal få arbeid innen rimelig tid. Hva er rimelig tid? Situasjonen - den er nå slik at vår oppvoksende slekt står i fare for ikke en gang å få lære og arbeide. Men blir opplært til å blir passive stønadsmottakere. Dette må forhindres. De unge må få arbeidstrening i stedet for ledighet. Jeg vil rose AUF for deres forslag for å hindre det.
I dag brukes mye av kreftene i næringsarbeidet kun til redningsaksjoner som i utgangspunktet ofte er dødfødt. Erfaringer viser at det nytter ikke å bare pøse inn kapital, uten å ha et kontinuerlig planmessig næringsarbeid som et mål å arbeide for. Den situasjonen må vi komme oss ut av og arbeide fremtidsrettet.

Jeg kommer fra en kommune, Rjukan i Telemark; en kommune som har 30 års erfaringer i omstillinger. Mye arbeid har blitt gjort i denne forbindelsen, med både dårlige og gode resultater. Lokalsamfunnet har innsett at skal en ha folk til varige arbeidsplasser, må næringsarbeidet munne ut i et arbeid som hele samfunnet samlet slutter seg om. I dagens situasjon hvor de fleste kommuner er i en like vanskelig situasjon, både sysselsettingsmessig og økonomisk, har en ikke forutsetninger for å klare dette arbeidet alene. Her må staten sterkere inn. En må se større områder under ett, kommunegrensene blir for snevert område. En må se på naturlige regioner. Dette er ikke et forslag om kommunesammenslåing, men en må inngå et mer forpliktende samarbeid i en nasjonal sak som sysselsetting. Skal vi få til verdiskapning og sysselsetting må vi se på hensikten med tre forvaltningsnivåer. Har vi nytte av fylkeskommunen? Jeg tror det ikke.
Jeg skal fremme et forslag og det er at vi må se på regioner som en naturlig samarbeidspartner i en næringspolitisk situasjon. Jeg vil foreslå at det opprettes interkommunale næringsselskaper hvor de private og det offentlige forener sin kompetanse. Staten må inn med 50% av aksjekapitalen.
Takk!

Representant Arild Brækken, Landsstyret, Vest-Agder
Kjære venner!
Vi har satt oss klare mål om velferd for alle basert på utjamning og vi satt et klart mål om arbeid for alle gjennom en bærekraftig utvikling. Vi har store mål, vi har visjoner og konkrete mål. Riktignok kan vi vel si at programutkastet ikke er så veldig konkret når det kommer til det - det er vel rundt i kantene. Iallfall skal man holde seg til de signaler vi får rundt om i kommunepartiene. Men jeg tror vi skal rette opp dette langt på vei før vi er ferdige med dette arbeide vi nå holder på med. Det ligger så mange gode forslag til justeringer klart, så vi skal få et helt annet program på de vesentlige punktene vil jeg tro.
Skal vi nå disse mål så må vi kunne disponere de ressurser som er nødvendige. Men de kommer ikke rekende på ei fjøl. Vi må sjøl stå for den verdiskapning som er nødvendig ressursgrunnlag for den politikk vi skal føre. Mange vil si at verdiskapningen må komme innenfor industri og særlig eksportrettet industri. Og det er vel og bra. Men også innenfor olje, skipsfart, og turisme, er det ting som vi i første rekke må se på. Og det er klart - alt dette skal vi se på.
Men hva da med helse, utdanning, miljø? Betyr det at den verdiskapning vi nå går inn for er å reversere disse områdene? Selvsagt ikke. Et sterkt engasjement innenfor nettopp helse, utdanning og miljø betyr verdiskapning. Og det er enkelt å vise til at engasjement på disse felt ofte fører til radikal mindre uttelling på andre felter. Opplæring og utdanning er en særs spennende verdiskapning. Spennende fordi det er investering i fremtiden. Investering i den fremtid i dag som vi ikke kjenner og som vi vet bare vil gi oss store utfordringer. Vi vil produsere; produsere velutdannede nordmenn som skal bli morgendagens dyktige verdiskapere, og det er litt av en utfordring. Dermed blir det verdiskapningen som kanskje blir et av de sentrale punktene i jobb nummer en "Arbeid for alle". Ja la oss hele tiden kalle det jobb nummer en - hele tiden: Jobb nummer en. Vi trenger dette slagordet. Men det må naturligvis bli mer enn det. Vi må satse maksimalt og vi må kanskje gå helt nye veier.
Takk!

Representant nr. 270 Rune Kristiansen, Oslo
Ja, kamerater - jeg skal begynne med å snakke litt om olje. Det har vært lite berørt, men det dreier seg om nye arbeidsplasser. Og jeg skal nevne tre felt som vår regjering har vært med å fått orden på i løpet av relativt kort tid. Det er Heidrun - 10 000 årsverk, Frøy - 3 000 årsverk, Troll II - 7 500 årsverk i utbyggingsfasen. Altså 20 000 arbeidsplasser. Hvem har gått imot det? Jo, SV. Da mener jeg - partifeller - når SV sier at vi ikke har vilje, så spør SV konkret: Hvor skaffer dere 20 000 arbeidsplasser? Det bør vi ikke dra med oss videre.
Så har jeg også lyst til å si: Det er ikke mer enn 2 år siden det var stor usikkerhet hvordan forvaltningsbedriftene skulle håndteres av det politiske miljø. Ja - vi overtok for 2 år siden og har skapt trygghet rundt forvaltningsbedriftene samtidig som vi kan synliggjøre at forvaltningsbedriftene er noe av det som går bra her i landet. Viktig å ha med seg, også i en debatt om sysselsetting.

Så har jeg lyst til å si - for det er så mange andre som snakker om næringslivets rammevilkår - så vil jeg si litt om arbeidstakernes rammevilkår. Jeg tror det er veldig viktig for Arbeiderpartiet å kunne synliggjøre i klar tale at vi ønsker å slå ring rundt de sosiale reformer som fagbevegelse og parti har bygd opp i fellesskap gjennom mange år. Vi kan med stolthet si og jeg tror vi har folk med oss hvis Arbeiderpartiet sier: Vi slår ring rundt sykelønnsordningen i Norge. Vi slår ring rundt arbeidsmiljøloven i Norge.

Det er to av de viktigste rammebetingelser vi har for våre arbeidstakere her i landet og det er Det norske Arbeiderpartiet villig å stå klinkende fast på, at der skal vi skille oss godt i fra mange andre land, som sikkert ute på arbeidstakersiden har drømmen om å få tilsvarende ordningen som vi har her i landet.

Representant nr 192 Asmund Kristoffersen, Møre og Romsdal
Dirigenter, landsmøte!
To temaer: Fiskeri - skole.

Som representant for Møre og Romsdal vil jeg understreke den betydning som fiskerinæringen har for bosetting og sysselsetting i vårt fylke. Uten å undervurdere delegatenes detalj--kunnskaper, så tror jeg likevel at ikke alle vet at Møre og Romsdal er det fylket som har flest fiskere, som har den laveste gjennomsnittsalder på fiskerne, som har det største landførte kvantum, som har fiskere med den høyeste fiskerifaglige utdanningen, og den desidert største skipsindustrien knyttet til fiske. Dette sier jeg ikke for å fremme Møre og Romsdal spesielt. Men for å understreke at fiskerinæringen er av overmåte viktig betydning for vårt fylke.
Programutkastet tar rimelig hensyn til dette faktum. Fisken er en nasjonalressurs som hele kysten er avhengig av. Og forslag som går i retning av regionalisering av våre fiskefelter må ikke tas til følge. Vi må få ha en bærekraftig næring. Opprettholde både kyst- og havgående båter. EØS-avtalen har gitt kyst-Norge nye muligheter og vi får utnytte de.

Et regjeringsoppnevnt utvalg har, som Hernes nevnte for noen dager siden, lagt fram sin innstilling om konsekvenser for skolestart for 6-åringer. Vi kjenner til at det skjer store endringer i barns oppvekstsvilkår. I arbeid, i samfunnsliv og i familiestrukturen. Endringene skjer slik at skolen vil stå stadig mer sentralt i barn og unges oppvekst. Utvalget har bl.a. foreslått at den obligatoriske skolen bør utvides til 10 år når alderen for skolestart senkes. Og utvalget har videre foreslått at grunnskolen skal være 10-årig og da et 3-årig løp for den videregående skolen.
Jeg er enig i disse konklusjonene. Men det er viktig å understreke at 6-åringene må få et førskolepedagogisk tilrettelagt opplegg som er tilpasset sitt modenhetsnivå. Det betyr i hovedsak at en ikke må la seg friste til å forskyve de formaliserte læringsprogrammene til et lavere alderstrinn. Det betyr også at det 10. år i grunnskolen er et år i grunnskolen og ikke et tilpasset år til den videregående skolen.

Jeg har foreslått endringer i programmet på side 28, der det står i programmet: "Innhold til det 10. skoleåret må utredes nærmere og sees i sammenheng med tilbudet til den videregående skole." Jeg vil foreslå med en setning at det endres til: "Læreplanene for hele grunnskolen tilpasses en utvidet obligatorisk 10-årig grunnskole."
Takk!

Representant nr. 046 Bjørn Bjørnsen, Akershus
Kamerater!
Jeg hørte med store ører på Gunnar Berge - og åpent sinn. Det var et praktfullt innlegg. Det var løft i det - flott! Sa en god del av de tingene som vi alle sitter og sier til hverandre i krokene rundt omkring på møtene. Og så ventet jeg på konklusjonen, men den kom aldri. Det kom ingen konklusjon, Gunnar. For vel er det så at man kan fylle hull med småstein, men man kan

jo ikke bygge hus med småstein. Og når man ikke engang ofte treffer hullene, så blir det mye bortkastet småstein.

Innleggene som er holdt her - mange av dem har vært skikkelige gode. Mange av de forslagene som ligger i dokumentene foran oss er gode. Men alt sammen skriker etter en ting: En konklusjon; en plan som må komme ut av dette årsmøtet. Som må nedfelle seg i vårt arbeidsprogram og som må være tre ting:

- En sysselsettingsplan for hva vi sjøl og våre barn skal leve av.
- En oppgaveplan for hvilke oppgaver vi skal løse på alle områder.
- En strategi for hvordan vi skal få det til.

Hvis det er så at vi må ta ned litt god gammeldags sosialisme fra snorloftet for å få det til, så får vi gjøre det. Hvis det er så at vi må dra til Japan og hente et charterfly med japanere for å planlegge for oss, så får vi gjøre det. Og hvis vi må gå til en bank i Tyskland for å låne penger for å gjøre det, så gjør vi det.
Den planen må nedfelles. Det må dette landsmøtet kreve fra vårt Sentralstyre at det nedfelles i vårt arbeidsprogram og at vi kan ha noe å gå ut med i en valgkamp til neste år.

Jeg står her på vegne av kommunepartiene i Follo. Vi hadde et fellesmøte om dette. Vi har hatt møte om dette i Akershus. Vi har hatt en masse lokalmøter rundt omkring i landet. Det er enstemmighet om at dette trenger vi.
Jeg tillater meg å overrekke et forslag som jeg ikke trenger å lese opp, for det er i tråd med mye av det som er sagt før.
Takk!

Representant nr. 158 Jan Edvin Birkeland, Rogaland
Kamerater!
Jeg er fra Sauda. Og som alle Sauda-boere er jeg en optimist, og jeg er fortsatt optimist etter Gunnars glimrende innlegg i dag.

Sauda er en ensidig industrikommune. Bygd på en hjørnesteinsbedrift som mange andre ensidige industrikommuner i Norge. Men samfunnet har bruk for Sauda. I dag har Sauda bruk for samfunnet. Tross i reduksjon av antall ansatte fra 1 345 i 1960 til 370 i 1992 ved Elkem-Sauda, er fortsatt bedriften hjørnestein i kommunen. Denne situasjonen er vi ikke alene om, det sitter mange representanter av slike kommuner i denne sal.

Elkem er i en krise, det vet vi alle. Regjeringen tar ansvar og har gjort det. Det er en glede å gi ros til Finn og Gunnar for den jobben de har gjort med Elkem. Men hvem tar ansvar for småindustrien? Som er bygd opp omkring hjørnsteinsbedriften, og som er avhengig av dennes eksistens. De fleste kommunene i vår situasjon har allerede nærmest knekt ryggen økonomisk p.g.a av satsing., på etablering av ny industri. Så *de* kan ikke hjelpe.
Så sier staten at vi får 12 500 pr. registrerte arbeidsledig som kommunen setter i arbeid. Det er greit det. Det sies at det er mange millioner å hente i statlig støtte. Men hva - Gunnar - skal vi bruke disse menneskene til? Det finnes pr. i dag ikke midler som kan brukes til investeringer. Dette må det komme en ordning på så fort som mulig. Det er mange uløste oppgaver i kommunene som kan holde folk i arbeid. Vi sier i kommunen og det som spøk - at nå får vi permittere kommunalt ansatte og så ta dem inn igjen på såkalte skapmidler. Det er ikke sikkert at dette fortsetter å være en spøk.

I Sauda blir det i dag - hvis permitteringen ved smelteverket blir gjennomført - minimum 60% av de som i dag er sysselsatt i privat næringsliv, enten permittert eller oppsagt. I disse kommunene trenger vi investering- og sysselsettingsmidler som vi kan bruke til å gi arbeid for de ordinære bedriftene som ennå har folk i arbeid, Gunnar.

Til slutt: Vi er alle enig om at "Arbeid for alle" er jobb nummer en. Vi er ikke alle enig om hvordan vi skal få dette til. Blant våre medlemmer finnes det mye kunnskap og kreativitet. La våre medlemmer få lov til å komme med forslag til løsninger. La de få på grasrota få lov til å komme med løsninger. Og jeg overleverer da et forslag som går på at det skal utarbeides et rådslag som skal ut til partiene.

Representant nr. 168 Paal Zandstra Nilsen, Hordaland
Norge skal få verdens best utdannede befolkning, sier utdanningsministeren. Det er glimrende. Det er skikkelig bergensk over den visjonen der. Det er ingenting vi bergensere bedre liker enn å si at vi er best. Men når Hernes sier dette, så får jeg noe av den samme følelsen. Som de stadig nye trenerne i Brann sier at vi skal få Norges beste fotball-lag.
For at vi skal få verdens bes utdannede befolkning, må vi da ikke ha - om ikke verdens beste, men nogenlunde rimelig utdanningsfinansiering. Og det er ikke tilfelle i dag. Det er ikke slik at Jørgen Hattemaker og kong Salomo har samme mulighetene til å ta utdanning. Dersom foreldrene dine tjener godt, dersom foreldrene dine er akademikere - så er det slik at det er mange, mange ganger større mulighet for at du tar høyere utdanning, enn hvis foreldrene dine er fra arbeiderklassen.
Jeg var den første i min familie som tok høyere utdanning. Foreldrene mine hadde henholdsvis 7-årig og 9-årig skolegang. Jeg er den eneste i kameratgjengen som vokste opp og tok høyere utdanning. Jeg har arbeidet ved siden av skolen siden jeg var 12 år gammel - nå er jeg 21 år. Jeg holder på med første grunnfaget og jeg har 81 000 kroner i studiegjeld og jeg skal utdanne meg i en 5 - 6 år til.
Og er det noe som jeg trodde var det mest grunnleggende for dette partiet, er at barn av arbeidere skal ha lik mulighet som barn av borgerskapet. Det skjønner jeg like lite som hvorfor ikke Brann er et av Norges beste fotball-lag.

Hvordan vi skal få verdens best utdannede befolkning når vi har Nord-Europas og Nordens dårligste studiefinansiering. I Sverige er stipendandelen på 30%, i Danmark er stipendandelen på 60%. I Nederland får alle, hvem som vil betalt utdanningen sin i 5 år minst. I Norge folkens er stipendandelen på hele 13%.
Det virker som om Hernes sier som vi Brann-supportere sier når verdens beste fotball-lag taper: Vi sier så sant at vi taper i blant, hva bryr vi oss med? Vi er best for det.
Kanskje Gro kunne adoptert dette slagordet i disse tider.

Halvparten av alle studenter arbeider ved siden av studiene. Det er helt grunnleggende og gjennomgående i programmet at skal vi skape arbeid til alle, så må vi satse på høyere utdanning. Og hvorfor vil vi da ikke gi oss studenter bedre vilkår. Det skjønner jeg rett og slett ikke. Og det verste av alt; det ville lønne seg samfunnsøkonomisk.
Og derfor - Hernes, Gro, Sigbjørn og programkomiteen: "Read my lips" - øk stipendandelen, sett ned renten, still større krav til oss studenter.
Heia Hernes, heia Brann!

Representant nr. 021 Arne Øren, Østfold
Dirigent - partikamerater!
Jeg konstaterer at når vi snakker om målene for jobb nummer en, så er vi langt på vei enige. Men vår utfordring ligger på hvilke virkemidler skal vi ta i bruk. Hvilket grep skal vi bruke?
Mitt innspill blir å ta utgangspunkt i partiprogrammets kapittel om den europeiske utvikling hvor regionaliseringen er beskrevet. Og det vil da si en utvikling hvor samarbeid, samhandel mellom regionene og distriktene utvikles, og at det skjer på tvers av landegrensene. Her i Norge møter vi denne utviklingen, og vi ønsker å ta den som en utfordring. Det ligger en hovedtanke bak dette å ta en slik utfordring og det er at vi ønsker å føre en aktiv næringspolitikk. Flere fylker har i dag kontakter for samarbeid i næringspolitikken. Og flere fylker følger opp.
Og spørsmålet er: I en slik regional tankegang, har vi det rette verktøyet på regionnivå for å takle den utfordringen? Min påstand er at vi har betydelig og god vilje, men har kanskje ikke det riktige verktøyet.

Vi får SND på banen fra nyttår. Det hilser jeg velkommen som et positivt og riktig bidrag. Men mitt spørsmål er: Skal vi fortsette å ha et relativt sterkt sentralisert virkemiddelapparat? Eller skal vi tenke en regionalisering for deler av dette virkemiddelapparatet? Jeg tror at hvis vi supplerer SND med en regionalisering av virkemiddelapparatet så kan vi få en bedre sammenheng mellom de konkurransefortrinn den enkelte region har og de ressurs og drivkraft som er i den enkelte region, og mulighetene for innsats gjennom de ressursene vi til sammen har til disposisjon.

Og det andre er: Jeg er i grunnen ganske lei av å reise til Oslo med enkeltsaker og bli møtt med et Nei. Jeg vil ha større handlefrihet lokalt til å takle dette. Staten kan styre oss bedre gjennom mål og resultatstyring - ikke detaljstyring.

Jeg ber da landsmøtet slutte seg til følgende forslag: Landsmøtet ber sentralstyret vurdere en regional utforming av deler av virkemiddelapparatet i næringspolitikken. Og målet er en aktiv næringspolitikk på alle nivåer.
Takk!

Representant nr. 097 Lise Christoffersen, Buskerud
Dirigenter, partifeller!
Sosialdemokratiets viktigste oppgave på 90-tallet blir å sikre arbeid til alle. Nye utdannings-tilbud til dem som ikke fra før har fått utdanning. En riktig prioritering. Utdanning blir en viktigere og viktigere inngangsport til arbeidsmarkedet. Men det finnes en gruppe arbeidssøkere der koblingen mellom utdanning og arbeid ikke uten videre stemmer. En gruppe mennesker som til tross for høyere utdanning blir stående utenfor - innvandrere og flyktninger. Og innvandrere fra den tredje verden er spesielt utsatt. I min egen kommune, Drammen, er tallene dramatiske. 39% ledighet blant afrikanske menn, 17 til 18% blant asiatere, 10% blant latinamerikanere. I snitt har de bedre utdanning enn oss. Til og med kvinner fra den tredje verden er bedre utdannet enn oss norske jenter. Men de får ikke jobb. Hindringene er mange og til dels helt unødvendige. De får ikke brukt utdanningen sin for vi har ikke noe effektivt system for godkjenning og tilpassing av utenlandsk utdanning. Det er nesten på grensen til det skandaløse. Vi har for dårlig norsk opplæring. Samme kurs til analfabeter som til universitetsutdannede, og heller ikke noe tilbud om mer spesialisert opplæring i nødvendig fagterminologi. Men det er ikke bare det offentlige som svikter. Næringslivet kan umulig

kjenne sin besøkelsestid her. Nok et eksempel fra egen kommune: En større eksportbedrift jobbet hardt for en kontrakt med Tyrkia og kjøpte dyre tjenester fra et konsulentfirma i London. I produksjonen jobbet en tyrker med god utdanning, han visste ingenting.
Så vi kan egentlig snu problemstillingen på hodet. Hvordan kan samfunnet og næringslivet nyttiggjøre seg slike ressurser og hvorfor har vi ikke gjort det for lenge siden? Min påstand er: De politiske partiene har sviktet sin oppgave. Vi er redd fordommer og grums, redd for å miste velgere. Blant dem - som den høyt kondisjonerte fru Flettfrid Andresen så treffende benevner, den forenklede grupperingen i folkedypet.
Men se på resten av Europa. Se hva som skjer når vi har en innvandrerbefolkning på siden av det ordinære samfunnet.

Oslo Arbeiderparti har til et annet punkt på dagsorden foreslått et utvalg til å lage en handlingsplan for innvandringspolitikken for DNA. Jeg tror det er et lurt forslag. Vi må snart svare på et viktig spørsmål. Og det er: Hva betyr integrering, og hvor mye skal det koste? Det er på tide at vi begynner å tenke systematisk på akkurat det for å sikre arbeid for alle - uansett hvem du er.
Takk!

Representant nr. 074 Dag Harald Johansen, Oppland
Dirigenter, kamerater!
Gunnar Berge holdt et veldig bra innlegg her i sted. Men for meg som ungdom så var det ikke bra nok; av den enkle grunn at siden første kvartal i fjor har det blitt 6 000 flere langtidsledig ungdom under 24 år. Langtidsledig ungdom - det er faktisk slik at av de som er under det vi kaller uten ordinært arbeid, er halvparten under 30 år. Det er ungdommen som tar den største støyten for at det nå er dårlig med arbeidsplasser. Og jeg innrømmer at Regjeringen har gjort en stor innsats på den offentlige sektoren. Gjort mye med utdanningen - 27 000 nye plasser sa Hernes. Men det hjelper oss ungdom så veldig lite når vi søker på universitetet, og det fortsatt er like mange plasser som mangler.
Det er faktisk slik i dag at jeg tror at ingen av de som sitter i Regjeringen - nå skal ikke jeg si for mye om hva de hadde av karakterer på gymnasiet, men en må nærmere 6 i snitt for å komme inn på mange av fakultetene på universitetet i dag. Og jeg tror ikke det er mange av de som sitter her i dag med universitetsutdanning, som hadde kommet inn på det universitetet som er i dag. Det er faktisk så trangt å komme inn på universiteter i Norge, at det er mange som ikke orker å søke for de vet de ikke har noen mulighet. Og det er sløsing med ressurser.
Jeg synes det manglet litt konkrete innspill, jeg synes det manglet litt handling. Det eneste som her luktet av arbeidsplasser for meg, var at vi fikk lovnader om at det var mer fisk i Finnmark - og det er bra. Der trenger vi arbeidsplasser. Men det ble lite konkret og det ble lite arbeidsplasser ut av det som var sagt.

Og så det som går på lærlinger. Andre land som Tyskland, har gjort det bra på lærlingeordningen - der er ungdomsarbeidsledigheten liten. Om arbeidsledigheten generelt i Tyskland er så liten som Berge vil ha det til kan vi jo se på senere.
Men det er jo slik at vi i Norge ikke bruker de mulighetene vi har i den offentlige sektor engang til å få lærlingeplasser. Gi meg den statsbedrift, det er i kommune, det er i fylke - som har inne de lærlingeplassene som det er mulig å ta ut. Ta for eksempel utdanning innefor helsevesenet. Det store problemet der er at det er mangel på kompetente folk, det er mangel på praksisplasser slik at folk kan få en fullverdig utdanning. Det henger sammen, og der må vi gjøre det krafttak selv i stedet for hele tiden klage på andre. Nå må det offentlige selv gjøre en

innsats for å ta inn lærlinger - vi trenger dem der også, selv om vi ikke skal glemme det private næringsliv.
Takk for meg!

Representant nr. 118 Karl Einar Haslestad, Vestfold
Dirigent, partikamerater!
Jeg vil bruke disse tre minuttene til å snakke litt om jernbanen; ikke Nordlandsbanen som jeg forøvrig stemte for i '81, men Vestfoldbanen. Vi er snart ferdige med planleggingen av Vestfoldbanen - dobbeltsporet Vestfoldbane - som forhåpentligvis vil stå ferdig som en moderne, skikkelig jernbane som kan tåle 200 km i timen. Det vil være et skikkelig framskritt for Vestfold som er et tett befolket lite fylke og hvor jernbanen virkelig kan ha sin misjon.

Vestfoldbanen bør på sikt tilknyttes Sørlandsbanen. Det er noe som Vestfold Arbeiderparti har vedtatt på sitt årsmøte, og jeg ser at også Brevik Arbeiderlag i Telemark støtter et slikt forslag. De har forøvrig sendt det inn, og det støtter vi opp om. På den måten så kan vi få en effektiv gods- og persontrafikk fra Stavanger til Oslo. Og det tror jeg vel også at kanskje Gunnar Berge vil like.

Forhåpentligvis sa jeg at vi ville få det. Men jeg er ikke så veldig sikker på om vi klarer å få det i den nærmeste framtid fordi vi står i fare for at prosjektet blir knyttet opp til en annen viktig samferdselspolitisk sak i Vestfold, nemlig E18 i nordre del av fylket. Man har i sin visdom funnet ut at disse to prosjektene skal sammenknyttes på en eller annen måte, og det kan føre til at vi opplever nye planlegginger; vi opplever nye utredninger som vil ta tid, det vil ta flere år. Vi vil få lite konkret ut av det og vi får mye papirflytting. Planene ligger stort sett ferdig, det er bare å sette i gang.
Det er slik i Vestfold at vi er veldig avhengige av disse tingene. Vi har en stigende arbeidsledighet. Den er større enn ellers i landet og den akselerer. Derfor er det også fint å kunne se at disse samferdselsprosjektene som jeg har referert til her også har en kost/nytte-faktor som er positiv. Og det er det ikke alle som har. Både veiprosjektet og jernbaneprosjektet har det.

Vestfold er framstilt som et fylke som har både gull og hvalolje. Vi har aldri hatt gull og hvalolje er det slutt på for lenge siden. Vi har også opplevd at bedrifter flytter ut av fylket, og de får offentlige midler for å flytte ut til nabofylket, uten at det hjelper på arbeidsplasser. De flytter bare arbeidsplasser, men skaper ikke noe nytt.

Om Samferdselsministeren klarer å skjære igjennom disse samferdselstingene som vi har i Vestfold, så er det ikke Hanna Kvanmo som skal bli innbudt, det er Samferdselsministeren og han skal få både saks og snor. Og han skal også få champagne.
Takk!

Representant Mimmi Bæivi, Sametingsgruppa
Dirigenter, kamerater!
Jeg var nok litt skuffet over kommunalministeren da han var her oppe. Ikke over det han sa, men over det han ***ikke*** sa.
På Sametinget benevner vi ofte kommunalministeren som sameministeren, og da beklager jeg at han ikke nevnte samepolitisk manifest. Jeg beklager også litt plasseringen samepolitisk

manifest har fått på dette landsmøtet. Det har vært litt vagt hvor dette skulle opp, og hvor det passet best.

Samepolitisk manifest høres sikkert fremmed ut for mange av dere når dere så det første gangen. Men dere skal ikke la dere skremme. Også samepolitisk manifest er en del av det store fellesskapet vi snakket om. Det er viktig at vi får et manifest hele partiet føler ansvar for. Og gjennom det samme manifestet har vi utformet en klar politikk rundt minoritetsspørsmålene. Det finnes en mengde visjoner i samepolitisk manifest. Og det ligger en spennende framtid og muligheter for sosialdemokratiske samer å ta dette programmet i bruk.

Sametingsgruppa skal, og ønsker å være, viktig medspiller her, og gi den samiske befolkningen status og kulturelle vekstvilkår. For den samiske kulturen er ikke død.
Vi sier under kapittel 1 noe om framtiden og tilførsel av ressurser og om å virkeliggjøre de vedtatte lover og konvensjonsbestemmelser. Dette må ikke bare bli ord. Her stilles det sterke krav til oss og må helt sikkert følges opp med bl.a. lovendringer og andre måter å overføres ressurser til sametinget på.

Vårt ønske er også å få til en felles samepolitikk på Nordkalotten. Det har vært litt vanskelig så lenge alle de nordiske land ikke hadde sitt eget ting, så vi er glade for at Sverige har gått til det skrittet og sier ja til å ta også sitt ansvar.
Men vi må ikke glemme at det også finnes samer i Russland, samer som vi ønsker inn i vår fellesskap. Det første skrittet til et slikt samarbeid på Nordkalotten kan være å ha en felles konferanse med temaet: Samarbeid mellom sosialdemokratiske samer på hele Nordkalotten.

Når det gjelder valgprosessen, må vi tilrettelegge for at flest mulige får mulighet til å delta i sametingsvalget. Jeg beklager resultatet hittil.
Valgloven slik den er lagt opp til nå, ekskluderer mange - spesielt gjelder det kystsamer. Ut i fra den ordningen vi har i dag vil enda flere bli fjerne til sin kystsamiske bakgrunn.

Representant nr. 048 Arvid Nyberg, Hedmark
Partivenner!
Landbruket står overfor store utfordringer og omstillinger uansett tilslutning til EF. Og mange synes i dagens situasjon å ha glemt dette faktum. Spesielt Senterpartiet, SV og landbrukets organisasjoner har over lengre tid som sitt bidrag i denne utfordringen, ført en politisk hets mot Arbeiderpartiets landbrukspolitikk, og spesielt mot statsråd Gunhild Øyangen.

Partivenner! Det er nå på tide for alvor å minne disse om at det er Arbeiderpartiet som har vært garantisten for landbruks utvikling de siste 20 - 30 årene. En politikk som har skapt livskraftige bygder og en landbruksstruktur som er unik i en internasjonal sammenheng. Arbeiderpartiet har staket veien ut for en ny landbrukspolitikk. Den politikk som i prinsippet slår fast at den vil gi levedyktige primærnæringer og sikre bosetningene i distriktet. Det er derfor utrolig at det finnes partier og landbruksorganisasjoner som ikke er villige til å være med og møte den utfordringen. Slike holdninger er den største trusselen mot et fortsatt levedyktig landbruk og mot distrikts-Norge. Arbeiderpartiet vil med dette programmet fortsatt stå som garantisten for livskraftig landbruk og levende bygder. Muligheten for langt større foredling og verdiskapning av landbruksressursene er utrolig store. Skal vi lykkes med dette arbeidet, så er det en klar forutsetning at vi må å få solgt våre produkter på et internasjonalt marked gjennom bindende avtaler og like konkurranse forhold. Det er i denne situasjonen vårt ansvar å vise vilje til at

dette programmet blir noe mer enn dristige formuleringer. Det er distrikts-Norges største forventning til partiet. Derfor vil resultatet av forhandlingene om landbrukets muligheter i et europeisk fellesskap være av avgjørende betydning når dette skal vedtas.
Vi har, partivenner, i landbruket store muligheter og det er opp til oss å ta det i bruk.

Representant nr 208 Solveig Anglen, Sør-Trøndelag
Jeg er veldig opptatt av virkningen av den nye energiloven og fritt salg av El-kraft på det åpne markedet. Det vil si at hvem som helst og den såkalte kraftbørsen kan kjøpe opp billig overskuddskraft og videreselge det til næringslivet hvor som helst i landet over det faste overføringsnettet. Monopolet er borte.
Dette skaper økonomiske problemer for de nye kraftutbyggerkommunene og fylkeskommunene. Disse ble i sin tid forespeilet en trygg økonomi, hvis de ville dele sine naturressurser med alle andre.

I min hjemkommune, Rennebu i Sør-Trøndelag - bygde vi to vassdrag. Det er Orkla og Grana. og etter den tid har kommunen investert etter kraftinntekter og beregnet det som forsvarlig politikk. Etter at engeriloven kom, så har de kraftdistributørene som vi har salgskontrakter med, sagt opp kontraktene sine og vi kommer til å lide et framtidig stort inntektstap. Men vi sitter fortsatt i stor gjeld til Trondheim El-verk, som er på uhyggelig mange millioner samt en avtale om pris på kjøp og salg.

Når så bankene begynner å gi sterke signaler til garantistene for lån i utbygningssammenheng om at de snarest må innfri sine forpliktelser, da er det fare på ferde. Totale konsekvenser av disse momenter kan være konkurser. Og hvem har da anledning til å kjøpe opp kraftverkene? Det er sannsynligvis privat storkapital i inn- eller utland. Hvis dette skjer så vil vi gi styringen over den reneste og mest verdifulle vare vi produserer til helt tilfeldige eiere.

Jeg tror Regjeringen aner at energiloven har gitt verre konsekvenser enn de forutså. Det viser de mer eller mindre panikkartede handlingene for å dempe uroen omkring dette.
Da vil jeg nevne:
- Økning av kraftsalg til utlandet fra 4 til 5 TVH.
- Revisjon i energiloven for kjøp av kraft i småindustrien.
- Mulig oppretting av kraftgarantifond, likt bankgarantifondet
- Videreføring av Svartisen II, eller ikke.

Jeg ber Regjeringen om å vise litt mot nå. Trekk inn den nye energiloven. Omarbeid den og tilpass den til kommunene og fylkeskommunenes økonomi, til industrien, til utenlandsksalget, til ny kraftutbygging og opprustning, og den nye beskatningen av kraftverkene. Få en helhet i det.

I programutkastet tas det sikte på at kommunene skal være aktive medspillere for å skape nye arbeidsplasser, og det vil vi. Men da må kommunene settes i stand til det og ikke gjøres handlingslammet ved å fratas de inntektsmulighetene de har.
Jeg har prøvd med min beste vilje, men jeg kan ikke forstå at energiloven er distriktsvennlig politikk. Den er heller ikke tilnærmet det som folk på grasrota mener er sosialdemokratisk politikk. Det er ren markedsliberalisme, og det var vi enige om i går og var vi enige om i dag at det vil vi ikke ha noe av.

Jeg har lagt fram et forslag der jeg ber Regjeringen trekke tilbake energiloven og behandle den ut i fra det som jeg har sagt.

Representant nr. 238 Arnt Zimmermann, Nordland
Dirigenter, landsmøtet!
Jeg må takke han Gunnar Berge for et konstruktivt og fint innlegg.
Jeg kommer fra Nordland fylke, men jeg kommer ikke fra den kommunen som han nevnte. Bare så det skal være sagt.

Jeg vil hefte meg litt til det kapittelet "Kommunikasjoner". Kapittelet "Kommunikasjoner" er ikke ofret noen stor oppmerksomhet. Arbeiderpartiet vil styrke jernbanens virksomhet, særlig nærtrafikk for de større byene og Intercity-tilbudet, står det i programmet. Og det synes jeg er fint og det skulle også blott bare mangle at man ikke skulle bygge ut tilbudene i de tett befolkede områder.
Men når så det er sagt, så savner selvfølgelig vi som kommer fra den nordlige landsdelen formuleringer vedrørende Nord-Norgebanen som har vært på programmet i årtier. Og det er også lagt frem et forslag på det. Jeg trodde jo at partiet hadde glemt det. For jeg må minne landsmøtet om at Nord-Norgebanen har vært planlagt i 112 år. Det ble den 20.10. lagt fram en planutredning om Nord-Norgebanen for statsråden. Og det var ikke noen borgerlig regjering som bevilget 16,2 millioner for å få denne planen frem. Det var vår regjering.
Konklusjonen på rapporten var vi glad for, som sa at Nord-Norgebanen var samfunnsøkonomisk lønnsom. På tross av dette så trenger man altså mere tid på å utrede en del prognoser som man mener var for positive eller feil.

Og det har fra NSB tidligere vært uttrykt behov for hverken mer tid eller penger til å utrede, man har tvert imot uttalt at man var i rute. Derfor er det problemer selvfølgelig, med å akseptere at man fortsatt må bruke et år til.
Derfor vil jeg også takke Samferdselsministeren for det initiativet som han tok på onsdag, på det møte som han hadde med de nordnorske delegasjoner, hvor man fikk avklaret en del ting.

Den diskusjonen som Nord-Norgebanen har fått, har skapt en del samhold - jeg må si det.
Det er vi i Arbeiderpartiet som sitter med nøkkelen til videreføringen av Nord-Norgebanen, det er det heller ingen tvil om. Vi satser også på å få - ikke bare på Nord-Norgebanen men også Lofotens fastlandsforbindelse - fergefri E6 over Tysfjord, som gjør at vi nordlendinger holder sammen og ser frem til betydelige arbeidsoppgaver for arbeidsledige og næringslivet.
Dersom vi kan få igjennom vedtaket på landsmøtet, så er det ikke bare en håndsrekning til landsdelen, men til hele nasjonen. Og vi støtter selvfølgelig det forslaget som er lagt fram i fra Troms. Og det kan jeg love; at når Nord-Norgebanen er bygd, så er det ikke Hanne Kvanmo som skal inviteres nordover. Det blir Samferdselsministeren og det er vår regjering som skal stå for den biten.
Derfor vil jeg håpe at vi får tilslutning til følgende forslag som er levert tidligere på dirigentens bord: Landsmøtet ber Regjeringen sørge for at spørsmålet om utarbeidelse av en hovedplan for Nord-Norgebanen blir forelagt Stortinget i 1993.
Takk!

Representant nr. 256 Eilif O. Larsen, Troms
Først takk til Gunnar for hans engasjerende innlegg. Han var inne på primæringsoverføringene nå virker på en rettferdig måte. Troms Arbeiderparti har ved flere anledninger drøftet utformingen av en framtidig landbrukspolitikk, og de forskjellige forslagene som går igjen. Et avgjørende forslag for distriktsjordbruket er forslag om å begrense overføringene til enkeltbruk. Det er velkjent at utredningen om en framtidig landbrukspolitikk - Alstadheimutredningen - har gått inn for at det settes tak på hvor store overføringene hvert enkelt bruk kan få uavhengig av inntekt utenom bruket. Jeg mener derimot at inntekt utenom bruket må ligge til grunn sammen med den reele inntekten fra jordbruket når det skal settes et tak på overføringene til enkeltbruk. Det er den samlede inntekten for et hushold som er avgjørende for om folk kan bli boende i distriktene eller ikke. Og det er prinsippet også i daværende kommunalminister Kjell Borgens uttalelse til Alstadheimutredningen.

Jeg ser det som urettferdig og uakseptabelt at for eksempel banksjefer, flygere, oljearbeidere og andre med høy inntekt i tillegg skal kunne få overføringer til jordbruksvirksomhet ukritisk, mens de som driver jordbruk som eneyrke skal få kutt i overføringene p.g.a et tak på disse til enkeltbruk. Det ville da også spesielt ramme utkantjordbruket. Det er jo i distriktene og langt fra arbeidsmarkedssentrene at vi har mesteparten av heltidsjordbruket.
Et tak på overføringene med utgangspunkt i den reelle totalinntekt for husholdet vil være den eneste rettferdige og framtidsrettede avgrensingen av overføringer til enkeltbruk.

De som driver jordbruk i kombinasjon med annet virksomhet vil få bedre kår. Og det er jo svært viktig, spesielt i de samiske områdene der en har en del næringskombinasjoner. Det blir også gitt rom for å ha biinntekt til bruket for bønder i oppstartningsfasen. Generasjonsskiftet har, som av andre grunner, behov for biinntekt. Men vi får flere arbeidsplasser, en bedre fordeling ut av de midlene som man bruker til næringsoverføringer til jordbruket.

Et tak på overføringene som her antydes kan settes på slikt nivå at det vil være mulig for en av ektefellene å ha inntekt utenom bruket med normal inntekt, uten at mindre familiebruk vil få beskåret overføringene.
Jeg forstår godt motstand fra lønnstaker og andre mot fortsatt subsidiering av jordbruket når brukseierne har full inntekt utenfor bruket. Vi må få til ordninger som bedre utjevner forskjeller mellom de høye inntektsgrupper og de med lav inntekt, også innenfor landbruket.
Jeg skal ta dette opp i et konkret forslag senere på dagsorden under punkt innkomne forslag.

Til slutt vil jeg nevne nødvendigheten av å ta spesielle hensyn til vår urbefolkning - samene, med forhandlingen om internasjonale avtaler som EF-medlemskap og GATT-avtalen. Ut i fra det at de samiske primærnæringene: fisk, reindrift og jordbruk som er hovedbærebjelkene for samisk kultur.
Takk!

Representant nr. 226 Bjarne H. Hansen, Nord-Trøndelag
Dirigent, partifeller!
I programutkastet på side 22, sies det klart at Arbeiderpartiet vil satse på distriktsutbygging. Og i den forbindelse vises det til etableringen av statens nærings- og distriktutviklingsfond, forkortet til SND.
Arbeiderpartiet ønsker å bruke virkemidlene i distriktspolitikken mer bevisst og etableringen av SND er et viktig skritt i riktig retning.

Jeg er enig at man igjennom etableringen av SND har laget noen rammer for fortsatt satsing på omstilling og næringsutvikling i distrikts-Norge. Det er imidlertid grunn til å spørre om man gjennom SND får den samordning av virkemidlene som distriktene trenger for en virkelig offensiv satsing på omstilling og næringsutvikling. Sett i forhold til det konkrete arbeidet med omstillingen i distriktene, så er det klart at de to viktigste institusjonene i arbeide med en ny næringsutvikling ikke er med i samordningen. Jeg tenker da på landbruksbanken og fiskerbanken.
I Nord-Trøndelag har vi de siste fem årene vært frifylke på næringssektoren. Det har gitt oss muligheter til å høste en rekke forskjellige erfaringer, og mange av dem har dannet grunnlaget for endringene i DU-systemet. Et av de dilemmaer ***vi*** har stått overfor i for eksempel arbeide med fiskerinæringen, har vært skille mellom landanlegg og fiskerflåten.
Tiltak på land kan utvikles og finansieres med støtte fra DU, mens alle tiltak mot flåten kommer inn under ordningen i fiskerbanken. Også innenfor landbruket kan man finne slike eksempler.

Jeg tror at hvis vi ønsker å satse, ønsker å tenke nytt, ønsker å skape optimisme, så burde vi gjennom etableringen av SND gått lengre i samordningen for eksempel ved å starte en inkludering av fiskerbanken og landbruksbanken. Det er derfor nå viktig at SND ikke blir en statisk institusjon, og en må snarest mulig åpne for et forsøk der man kommer i gang med å prøve ut en sterkere samordning som inkluderer fiskerbanken og landbruksbanken.
Og dirigenter - jeg har tidligere levert forslag som går på det, og ber om at redaksjonskomiteen prøver å trekke inn dette i programutkastet.
Takk

Representant nr. 185 Kjell A. Lægreid, Sogn og Fjordane
Dirigent!
Jeg ser med stor uro på det som er i ferd med å skje og utvikle seg på El-markedet. Jeg er også urolig for partiet og statsrådens holdning til omsetningssystemet for El-kraft.
Ut i fra dette er jeg så fri og spør: Er det Arbeiderpartiets og Regjeringens mening at det er markedskreftene som skal bestemme over landets største og viktigste ressurs? Er det markedskreftene som skal bestemme om hvem som skal få El-kraft? Ja, for det er det som er resultatet når oppdekningsplikten er borte. Hvem skal drive ENØK når El-verkenes kasse er tom? Dette er en skremmende utvikling så vidt jeg ser det. En kan se seg rundt og da kan en fort se hva som hendte med andre næringer der markedet hadde fått herjet de siste ti årene.

Prisutjevning som er et av målene, er ikke energiloven egnet verktøy for det heller.
I mitt hjemfylke er dette utrettet: De som har lavest pris ville fått en økning 100%, og de som har høyest pris ville fått en minking fra 1 til 2 øre med kWh-pris på 55-60 øre.
Noe som synes å være urimelig begge veier. Det er heller ikke rimelig at kraftkommunene skal få en slik økning på en vare som bare i en liten grad er nyttet lokalt. Alt vesentlig av energien blir nyttet helt andre steder enn der den blir produsert. Distriktene sitter igjen med store naturinngrep og overføringslinjer.
Et argument til: En hører ikke noe om prisutjevning når transportstøtten på drivstoff faller bort. Dette får også store konsekvenser for distrikt og utkant.
Det er Stortingsvalg neste høst. Jeg bare nevner det.

Siste nytt på El-sektoren er at bankene har startet et framstøt mot kommuner og fylkeskommuner som har garantert for kraftutbyggerne. Dette er signal til det politiske

systemet om at noe er galt med omsetningsformen for den eneste ikkeforurensende fornybar energien vi har i landet. En må snarest råd ta fatt i og gjøre noe med omsetningen av energi før en sitter igjen med fanget fullt av konkursrammede El-verk. Det er ingen tjent med. Og til sist er det vel den vanlige lønnsmottaker som må betale det kalaset også, i likhet med andre konkursrammede næringer der markedskreftene har fått virke.

Representant nr. 155 Helga Rullestad, Rogaland
Partikamerater!
I går sa Gro at vi er en fiskeripolitisk stormakt. Og fiskerimyndighetene har anerkjent den betydningen som fiskerivirksomheten har for samfunnet, og har ved flere anledninger slått fast viktigheten av et utviklet rammevilkår for hele næringen. Derfor må arbeid med beskyttet ressursgrunnlag også skje under samarbeid og internasjonale avtaler. Det er nå stor pågang fra fiskermiljøene i Rogaland, Sunnhordland og på Sørlandet om å rette oppmerksomheten mot det som er ryggraden i Nordsjøfiske, nemlig Nordsjøtrålerene. Det er nå bare ca 50% Nordsjøtrålere igjen, og det er en halvering på mindre enn 10 år. Og det skulle tale for seg selv hvor dramatisk situasjonen er. Når vi også vet at vi ikke har redusert flåten i forhold til fangstgrunnlaget, men at det er ca 600 utenlandske fartøyer, da hovedsakelig danske, som driver fangst i norsk sone, så ser en at dette ikke har noe med norsk overkapasitet å gjøre. Nei det er samarbeid med EF som gjør at vi bytter kvoter i Nordsjøen for å tilfredsstille resten av fiskerinorge. Konsekvensene blir at en flåte som har sin naturlige geografiske plass i Nordsjøen, er i ferd med å presses ut.

Arbeiderpartiets fiskeripolitikk har i altfor stor grad vært konsentrert om Barentshavet og den nordlige delen av Norge, og dette mener jeg må utvides til også å gjelde Nordsjøbassenget. Vi må ikke glemme at ca 25% av all fangst som fanges i Norge, fanges i Rogaland.
Det er også viktig at våre myndigheter tar en kritisk gjennomgang av våre fiskeriressurser og kvotetildelingen av de ulike fartøygrupper også sør for den 62. breddegrad. Tiden er knapp, flåten er i ferd med å bli foreldet. Og det vil naturligvis medføre rekrutteringsproblemer, som igjen skaper store problemer for den landbaserte fiskeri-industrien. Nå bør vi kjenne vår besøkelsestid, og da spesielt i relasjon til EØS-avtalen og de mulighetene den åpner for den sørnorske fiskerinæringen.

I norsk fiskerihavneplan er to områder pekt ut i Rogaland som A-fiskerihavn, nemlig Haugesund-Karmøy og Egersund. I den forbindelse kan vi tenke oss de forventninger og utfordringer som knyttes til den landbaserte fiskeri-industri i et område som har tradisjoner fra dette gjennom generasjoner.
Et av de største problemene i Nordsjøbassenget i dag, er overbeskatning. Og dette skjer p.g.a. at norske myndigheter ikke har et godt nok utbygd kontrollverk. Skal kontrollen bli noe mer enn honnørord, så ***må*** myndighetene nå sette inn de nødvendige ressurser for å gjennomføre en forsvarlig kontroll.
Jeg har et forslag som jeg vil oversende: Landsmøtet ber fiskerimyndighetene kartlegge de reelle fiskeriressursene sør for den 62. breddegrad, og fremme forslag om regulering og kvotetildeling som sikrer en bærekraftig fiskerivirksomhet for de områder som har geografisk nærhet til Nordsjøbassenget. Ressurskontroll av utenlandske fartøyer i norskesonen må intensiveres.
Takk!

Dirigenten gikk igjennom de forslag som var fremmet:

Florin Olsen - *Trygghet for yrkeshemmede*
Bjarne Hansen - *Om SND*
Elisabeth Haraldsen - *Kommunestrukturen*
Beret Bråten - *Programmet for 90-årene*
Tor Grindhaug - *Oppsigelse - gruvearbeider og rammevilkår for Longyearby-samfunnet*
Troms Kvinneutvalg - *Lokal næringsutvikling med å fange opp kvinner som målgrupper*
Troms Kvinneutvalg - *Kvinnearbeidsplassene i fiskeri-industrien*
Troms Kvinneutvalg - *Lederutvikling for kvinner innen fiskerinæringen*
Marit Nybakk - *Kapittelet om næringspolitikk*
Rolf Aas - *Økt verdiskapning*
Per Kristian Finstad - *Solidaritetskontrakt*
Willy Dorholt - *Til programmet*
Steinar Karlsen - *Byggebransjen*
Steinar Karlsen - *Økonomisk kriminalitet - byggebransjen*
Rolf Tore Hildebrand - *Arbeid for alle*
Svein Fjellheim - *Kapittel 3 i partiprogrammet*
Svein Fjellheim - *Debattopplegg for økt sysselsetting*
Troms delegasjonen - *Bedre kommunikasjoner etter Intercity-tilbud*
Vigdis Ravnøy - *Fra prat til praksis - prosjektgruppe*
Hanne-Lise Sørensen - *Til programmet - Norske skip*
Asmund Kristoffersen - *Opplæring og utdanning for alle*
Bjug Ringstad - *Bedre kommunikasjoner*
Solveig Anglen - *Kraftmarkedet*
Arne Øren - *Aktiv næringspolitikk*
Hildur Fallmyr - *Samferdsel*
Arnt Zimmermann - *Bedre kommunikasjoner*
Finn Knutsen - *Ressursovervåking i Barentshavet*
Egil Olli - *Samepolitisk manifest*
Inga Sleipnes - *Sysselsetting*
Turid Opedal - *Oppretting av regionale næringsselskap*
Bjørn Bjørnsen - *Arbeidsprogrammet*
Jan Edvin Birkeland - *Kapittel 3 - Arbeid for alle*
Gunnar Mosbron - *Arbeid for sjøfolk*
Grethe Tennefoss - *Bedre kommunikasjoner*
Paal Nilsen - *Utdanningsfinansiering*
Grethe Fossum - *Programmet side 28*
Ingun Laumann - *Bedre kommunikasjoner*
Ranveig Frøiland - *Opplæring og utdanning*
Øystein Holmelid - *Videreutdanning for voksne*
Helga Rullestad - *Partiprogrammet - Arbeid for alle*

Dirigenten opplyste om at kl. 14.30 ble kjørt en 15 minutters mulitmedia innformasjon om utviklingen i norsk landbruk. Hun oppfordret alle til å se den.

Formiddagsmøtet ble hevet kl. 13.00.

Ettermiddagsmøtet fredag 6. november 1992

Møtet startet kl. 15.00 med sangen "Fra land til land" ledet av Trygve Aakervik og deretter gikk dirigent Kirsti Kolle Grøndahl gjennom programmet for resten av dagen.

Dirigent Kirsti Kolle Grøndahl opplyste om at Egil Olli ville holde et innlegg om det samepolitiske manifestet, og ba om at han måtte få en utvidet talertid på 5 minutter.
Vedtak: Utvidet talertid godkjent.

Deretter fortsatte den generelle debatten om "Arbeid for alle", fram til kl. 17.20.

Representant nr. 135 Ole Vestøl, Aust-Agder
Ja, dirigenter og landsmøte!
Jeg vil nevne noe om satsing på kollektivtrafikken i byområder som er veldig positivt. Men dette må en da passe på at det ikke går utover distriktene, som fra før har et veldig magert tilbud, mange plasser - og noen plasser ikke noen tilbud i det hele tatt.
Jeg mener når det gjelder kollektivtrafikken, lages et landsomfattende likt takstsystem. Som det er i dag, så er det like mange taktsordninger som fylker i landet. Og folk reiser i dag mye over fylkesgrenser og da skaper det problemer - både for de som utøver arbeidet, og de reisende som finner ut av hva dette kan koste.
Jeg kan ta et eksempel fort: Vi er en familie med to unger under 16 år, og 1 unge over 16 til 25. Så blir det i et fylke slik at jeg skal betale fullt og halvt for mann og kone, og halvt for ungene under 16 og halvt for han mellom 16 og 25. Kommer du til neste fylke så skal de ungene under 16 ha halvt av halvt igjen, og da kan du tenke deg hvordan dette blir hvis du skal gjennom 3-4 fylker.
Så den ordningen må gå tilbake til det den var, da det var Samferdselsdepartementet som hadde det med takstregulativet å gjøre for kollektivtransporten.

Konkurransen mellom tog og buss er ikke bare negativ. Det har vist seg på Sørlandsbanen og ekspressbussen Oslo - Kristiansand, at begge to har hatt trafikkøkning på grunn av at tilbudet har blitt bedre, det har blitt mer attraktivt. Folk i sin helhet har sett at det er større muligheter til å reise. Men i et annet som jeg synes er et skremmende tilfelle: Ekspressbuss fra Oslo oppover til Gol har ikke lov til å ta på passasjerer for den går sammen med Bergensbanen. Så den kan laste inn på terminalen, og må kjøre med lukket dør helt den ikke ser bakenden på toget lenger - da kan den ta med passasjerer, og det er jo temmelig vanvittig

Når det gjelder standardveiutbyggingen så er den også veldig positiv, men vi må ikke glemme det øvrige veinettet. Jeg ser i mitt distrikt i Setesdalen, der forbedrer de veien 1 til 2 km pr. år og den er 14 mil. Så jeg blir temmelig gammel før jeg kan kjøre på den skikkelige veien oppe igjennom - tror jeg. Så vi må ikke glemme det øvrige veinettet.

Det er jo forskjell geografisk på dette landet vårt, og dermed mange forskjellige måter ting må ordnes på. Og som han sa han i fra Sauda: Eg er fra Sauda. Og jeg vil illustrere forskjellen på en litt spesiell måte kanskje. For klarer forsamlinga å løse den regla i fra Setesdalen som jeg skal ta for dere, da klarere dere også ordne forskjellen her i landet.
Takk!

Dirigenten leste permisjonssøknad fra representant nr.032 Bente Fredheim Nygaard, Akershus som ba om permisjon fra kl. 17.45 til kl. 23.00 for å feire sin datters 12 års dag.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøknaden enstemmig godkjent.

Representant nr. 159 Øystein Holmelid, Hordaland
Dirigenter, landsmøte!
Arbeiderpartiet er nå i ferd med å gjennomføre den største utdanningsreformen noensinne. I grunnskolen og i videregående utdanning. Men Arbeiderpartiet må også i framtiden satse for å gi arbeidstakere og arbeidssøkere bedre mulighet til utdanning og omskolering. Det må bli mer naturlig å veksle mellom arbeid og utdanning. Det er nødvendig fordi omstillingen vil kreve ny kunnskap hele livet igjennom. Og det er viktig at vi får til ordninger som gjør at voksne kan få dokumentert sin reelle kompetanse som i mange sammenheng er nøkkelen til videreutdanning. Derfor så må Arbeiderpartiets neste store løft på utdanningsområdet omfatte voksne mennesker som er i arbeidslivet. Hittil har ansvaret for dette først og fremst lagt til bedriftene, og i hovedsak kommet dem tilgode som har god formell utdannelse fra tidligere.
Jeg ser positivt på den utdanning som i dag finner sted i arbeidslivet. Det offentlige har hovedansvar for videreutdanning og omskolering og det må skje i samarbeid med partene i arbeidslivet - skoleverket og voksenopplæringsorganisasjonene. Arbeiderpartiet må utvide mulighetene til studiepermisjoner. Studiepermisjoner må spesielt legges til rette for de som har lite utdanning fra før. Utvikling og finansiering av studiepermisjonene må skje i samarbeid mellom myndighetene og partene i arbeidslivet.
Jeg har levert inn et forslag som går på disse momentene.

Gunnar Berge sa i innledningen sin i dag at de 10 største bedriftene i landet hadde økt verdiskapningen i utlandet fra 7% i '71 til 42% i '91.
I Bergens regionen og på Askøy er det i disse dager planer for at oljeproduksjonen i Nordsjøen ***kan*** skape arbeidsplasser som tilsvarer flere tusen årsverk. Alle disse arbeidsplassene må etableres der, og ikke ***en*** i utlandet.
Takk!

Representant nr. 037 Per Ramsli, Akershus
Dirigenter, kjære landsmøte!
Først vil jeg få lov å gi en takk til Regjeringen, og ikke minst Storting. Vi fikk et flyplassvedtak. Takk skal dere ha.

I fra det positive til det negative - dessverre. Det er to ting som er viktig for kommunesektoren. Svært få av representantene har tatt det opp i dag. Men jeg vet ut i fra alle de jeg har snakket med, at det er to ting som er viktig for det som skal skje fremover når det gjelder sysselsetting. Hvis ikke kommunene er i stand til å opprettholde sitt egentlige behov om å skjære ned på de kostnadene og skjære ned på de velferdstiltakene kommunene har, ja hva skal vi så bruke penger til på arbeidsledig ungdom osv.? Et stort spørsmål. Nedskjæringene den senere tiden har dessverre rammet mange kommuner i dette land. Så bruker vi i dag milliarder på arbeidsledigheten som vi ikke får noe samfunnsnyttig igjen av. Kommunene er i stand til, og vil gjøre en jobb for å få ungdom og arbeidsledige i jobb.

Vi fikk en skattereform; noe liker det, noen liker det ikke. Men den skattereformen - dessverre, den har slått negativt ut for de aller fleste kommuner, og spesielt i Romeriksregionen. Vi har fått store skattesvikt på 4 til 4,5 % mindre skatt enn i fjor. Så står det i proposisjonen; det er ikke noe problem, kommuner og fylker skal få erstatning for det. Man skal se så oppgjøret for 1992, i 1993 og så i 1994. Så skal vi kanskje få kompensasjon hvor det er avsatt 3 milliarder, hvor 1 milliard går til fylker, og 2 milliarder til kommuner. Men da - kjære Gunnar, da kan kua være død. Det ønsker vi ikke. Vi ønsker nå en innsats i fra den nye kommunalministeren at han virkelig ***ser*** det problemet for norske kommuner, og kan gi oss det nødvendige tilskuddet på forhånd. Og hvis tallene er feil, ja vel så får vi gi de pengene tilbake. Men vi kan ikke skjære ned på våre utgifter, si opp folk for dermed å ta inn andre folk. Vi må holde en linje som er klar for alle. Jeg håper dette er ting man ser nøye på i det videre arbeide.

Vi i vår kommune har klart å gi en garanti til all ungdom mellom 16 og 20 år og sagt at dere skal får jobb., og det har vi klart. Vi håper andre kommuner gjør det samme. Det er de vi skal satse på i framtida. Vis initiativ Gunnar, så skal vi være med deg. Snakk med kommunesektoren. Vi vil, og vi kan bare vi får midler til det.
Takk!

Representant Karl E. Schjøtt-Pedersen, Stortingsgruppa
Gode partifeller!
"Arbeid for alle" er vårt grunnleggende mål. Og da må også kampen mot arbeidsledigheten gjennomsyre all vår politikk. Vi skal løse nye oppgaver og skape nye arbeidsplasser i det offentlige. Da må vi også være villig til å flytte penger fra budsjettposter som gir få arbeidsplasser til poster som gir mange arbeidsplasser. Men det er en smertefull prosess, det ser vi allerede i årets statsbudsjett. Men vi kommer ikke utenom det valget, det er bare å øke underskuddet. Det kan tvert imot virke negativt på sysselsettingen, bl.a. faren for økt rente og faren for dramatiske innstramminger som vi nå ser i Sverige.
Vi må styrke kvalifikasjonene til arbeidsledige. Det er et tankekors at samtidig som vi vil ansette flere i helsevesenet, ja så er det faktisk ikke sikkert at det vil redusere arbeidsledigheten. Rett og slett fordi at de ledige ikke har kvalifikasjoner til å gå inn i de nye jobbene. Det må vi gjøre noe med.
Samtidig må vi erkjenne at arbeidsledigheten i all hovedsak skyldes tilbakegangen i norsk næringsliv. På samme tid som vi har klart å skape 50 000 nye arbeidsplasser i offentlig sektor, så har vi tapt 150 000 i det private næringsliv. Det er her hovedutfordringene ligger.
Mange av de nye arbeidsplassene må komme ved å løse nye oppgaver i det offentlige. Men for å ***kunne*** skape nye arbeidsplasser i det offentlige, så må vi skaffe oss penger slik at vi kan ansette flere. Det kan vi bare gjøre ved å skape nye verdier, skape nye inntekter i norsk næringsliv. Derfor er målet om arbeid for alle så uløselig knyttet til behovet for oppgang i norsk industri og annet næringsliv. Det er her hovedinnsatsen må settes inn.

I tidligere tider kunne vi fjerne arbeidsledighet ved å bevilge mer over offentlig budsjett. Ja - partifeller, vi har gjort og skal fortsatt bruke de offentlige budsjettene aktivt. Men når det ikke har gitt de resultatene som er gode nok, så skyldes det samtidig at arbeidsledigheten i dag har andre årsaker enn tidligere. Ny teknologi, hardere konkurranse er viktige kjennetegn på det. For mange bedrifter investerer jo ikke for - dessverre, for å skape arbeidsplasser, men tvert imot for å fjerne arbeidsplasser. Vi kan derfor ikke bevilge oss ut av problemene. Vi må få økonomien og næringslivet til å fungere bedre.

Økt innsats i utdanning og forskning. Økt innsats for å reduseres transportkostnadene. Et bedre og mer rettferdig skattesystem er viktige eksempler på det. Og samtidig er jeg enig med Yngve Hågensen og Thorbjørn Jagland og de andre i Kleppe-utvalget, når de slår fast en solidarisk politikk for lav pris og kostnadsvekst er politikk når også de med høye inntekter viser moderasjon. Ja, det er en av de viktigste delene i en politikk for lavere arbeidsledighet.

Men vi må også ha ambisjoner for ny næringsutvikling i alle deler av landet. Bl.a. ved å satse på fisk, reiseliv, østhandel som spissområder for utviklingen i nord. Vi må ha en ambisjon om at norsk industri og norsk næringsliv skal ligge fremst i den internasjonale utviklingen. Vi må ha vilje til å ta et løft for å øke verdiskapningen og sysselsettingen gjennom målrettet satsing på de områdene hvor vår fremste muligheter ligger. Bare på den måten kan vi virkelig nå vårt grunnleggende mål om å sikre arbeid for alle.

Og til slutt - partifeller. En ryddig økonomisk politikk gir også resultater og det er derfor hyggelig å kunne fortelle landsmøtet at Norges Bank for et kvarter siden satte ned dagslånsrenten med ytterligere en 1/2% til 10%.
Takk!

Representant nr. 062 Grethe Fossum, Hedmark
Partifeller!
Gudmund Hernes påstod i sted at framtiden lå i taket. Jeg beklager Gudmund, jeg er ikke helt enig med deg i det. Framtiden, den ligger i hodene våre. Og spesielt så ligger Norges framtid i hodene på denne forsamlingen, og vi skal gjennom vårt programarbeid forme Norge med fantasi, med glød og med kunnskap.

Gjennom Gudmund Hernes jobb som statsråd så har reformene i skolen kommet som perler på en snor - med tempo og trykk. Norgesnettet for høyere utdanning, rett til 3 års videregående skolegang og nå skal 6 åringene inn i skolen. Det er den største reformen siden 9-årig skole ble innført. Jeg er enig i det, men det blir ingen ny reform hvis vi ikke klargjør programmet på akkurat det punktet. Klargjøringen som vi må gjøre, det er:
- 6 åringene inn i skolen koster penger. Hvis vi ikke er villig til å betale det, så får vi la det være. Det må ikke bli slik at 6 åringene skal ha 7 åringenes skole.
- Grunnskolen skal være 10-årig. Og det er bare det pedagogiske innholdet som skal ses i sammenheng med den videregående skole.
- 6 åringenes inngang i skolen skal ikke være gradvis. For det betyr at barn i de rike kommunene igjen får en fordel av å være i en rik kommune.

Jeg har derfor fremmet følgende forslag for landsmøtet: Arbeiderpartiet vil utvide grunnskolen til en 10-årig obligatorisk skole med skolestart fra 6 år.

Jeg vil også be landsmøtet om en tilslutning til en annen ting, og jeg har da en bønn til dere: Kan ikke dere hjelpe meg med å få Gudmund Hernes til å utnevne den første kvinnelige biskopen i Hedmark.

Representant nr. 262 Per Hindenes, Finnmark
Partivenner!
Jeg skal gi min varme tilslutning til Grethe Fossums to hjertesaker. La oss ta ungene på alvor og gi dem tilbud ut i fra deres situasjon.

Så over til Finnmarks-siden. Vi har snakket om sysselsetting og det er en ting jeg er opptatt av. Statistikken forteller oss har 8% ungdomsledighet i aldersgruppen 16 til 24 år. I fiskerinæringen vil vi tilsvarende kunne få ledighet fordi reguleringssystemene hindrer adgang for ungdom i fiskerinæringen. Det er nødvendig at regjeringen ser nøye på å sikre ungdom adgang til næringen.
Det kan gjøres på to måter. Den ene er at det tildeles rekrutteringskvote, det vil si at det er en adgang for de å etablere seg med båter.
Den andre biten er å sørge for at båter som har kvoter på torskefiskeriene blir stimulert til å ansette ungdom ombord. Det kan de gjøre ved at de får ungdomskvoter, d.v.s de får mer å fiske hvis de sysselsetter ungdom.
Vi er i en situasjon hvor vi vet at støttemidler til fiskeriene nedbygges. På den andre siden så er utfordringene i fiskerinæringen store. Og jeg tror Regjeringen, og da ved fiskeriministeren, skal se nøye på om ikke rammen i forhold til fiskeriavtalesystemet kan dreies i retning av strukturtiltak for fiskerinæringen. Innfrastruktur tenker jeg da på, og i bred forstand både for sjøsiden, for landsiden, slik at vi sikrer servicetiltak for fiskerne. At vi sikrer en oppbygging av kompetanse i næringen. At vi sikrer markedkompetanse slik at vi kan få høyere bearbeiding. Og dernest at vi sidestiller fiskebåten med andre typer virksomheter, slik at fiskebåten også kan få investeringstilskudd. For Finnmarks del så er fiskerinæringen muligheten og sysselsettingspotensialet er enormt. Det står på Regjeringen å bruke styringssystemet for å sikre at vi får maksimal effekt. Mulighetene er der.
Takk!

Representant nr. 187 Åsta Magni Hauge, Sogn og Fjordane
Ordstyrer, landsmøteutsendinger!
I framlegget til partiprogram, kapittel 3 - Handlingsprogrammet, vil jeg komme med noen synspunkter omkring Arbeiderpartiets framlegg til 5 hovedpunkter i solidaritetskontrakten.
Arbeiderpartiet må i den sammenheng føre en aktiv rentepolitikk på en slik måte at prisen på kapital blir så lav som mulig. Det bør utarbeides en strategi som tar sikte på sterkere styring av økonomien slik at bl.a. renten blir høyere i vårt land enn i de land som økonomisk er våre naturlige handelspartnere.
Når det gjelder renten på lån av sosialkarakter, som studiefinansiering og sosial bostedsbygging, så bør renten være i forhold til, og ikke særlig høyere enn prisstigningen.
Det må ikke være noen av oss som må tro at renten og kaptialstyringen er gjort over natten, og gjennom et nasjonalbudsjett. Nei, det må flere til. Makter vi ikke å innse at renten og kaptialstyringen er et av hovedproblemene, makter vi heller ikke å få tilstrekkelig folkelig oppslutning til å gjennomføre en sosialdemokratisk fordelingspolitikk i 90-årene.

Arbeiderpartiet og Regjeringen har tatt initiativet til flere viktige forbedringer i bostedspolitikken. De signaliserer at de ønsker å opprettholde den høye levestandard en har i dag ved å tilrettelegge for studie og bostedsfinansiering, særlig for ungdom i etableringsfasen.
Enkelte mener at det er gunstig å senke arbeidsgiveravgiften for å sikre en god sysselsetting. Det vil være en ubetydelig hjelp i forhold til hovedproblemet som er rentenivået. Det har vært

snakk om å senke arbeidsgiveravgiften med 0,7%. Denne ligger i dag i en størrelsesorden 13 til 17%. Er vi klar over at ca. 2% senking av renta utgjør like mye som hele arbeidsgiveravgiften.
Vi har en fordelingspolitikk som fremdeles ikke står i forhold til våre ideologiske fordelingsprinsipp. I dag og framover er fordelingspolitikken svært mye prisen på kapital, og vi styrer nå økonomien slik at 70% av befolkningen betaler en altfor høy pris for lån til 10% av befolkningen som eier kapitalen.
Det er heller ikke sikkert at det er rett å holde på en politikk som sier lavprisstigning, så lenge vi ikke er villige til å tilpasse renten til prisstigningen. Renta er også uheldig overfor egenkapitalholdningene i samfunnet. En bremse på styrking av næringslivet og spesielt overfor små og mellomstore bedrifter.
Derfor er det viktig at staten går inn med en aktiv rentepolitikk overfor grupper som ungdom under utdanning, ungdom i etableringsfasen, eldre med behov for bostedsfinansiering, små og mellomstore bedrifter. Det siste er særlig viktig med en aktiv distriktspolitikk. Fordi disse bedriftene er ryggraden i etablering og opprettholdelse av arbeidsplasser i distriktene.

Jeg har pekt på at forslaget til partiprogrammet ikke godt nok har drøftet negative sider ved den høye realrenten. Jeg ønsker et program som mer aktivt kan si noe om løsninger omkring den høye renten.

Representant nr. 227 Elisabeth Taraldsen, Nord-Trøndelag
Dirigent!
Det er en kjensgjerning at flere utkantkommuner og distrikter føler sin posisjon svært utsatt. Når det nå faktisk har kommet på trykk et forslag om et omfattende sammenslåing av kommuner, ja så må det være forståelse for at dette skaper usikkerhet i distriktene.

I distriktene har folk en nærhet til såvel forvaltning som natur, kultur og tradisjoner som en vanskelig finner i de større byene og i de sentrale delene av landet.
I de mindre kommunene har vi sett at folk har et eierforhold til sin kommune. En identitet som en skal være forsiktig med å frata folk. En gjensidig forståelse for dette, legger grunnlaget for det gode samfunnet vi alle sier at vi vil ha.
Folk som bor i utkanten må få være premissleverandører for hvordan deres framtid skal se ut. Særlig viktig er en demokratisk prosess hvis store endringer skal skje. Men også som innspill til hvordan de fortsatt kan vise sin berettigelse.

I den omstillingsprosessen som pågår spiller kommunene en svært viktig rolle. Vi vet at distriktene står overfor store krav til omstilling. Et betydelig antall nye arbeidsplasser skal skapes. I det praktiske arbeide med næringsutvikling i distriktene, er for eksempel den offentlige veiledningstjenesten i kommunene nærheten mellom næringskonsulent og etablerer, og de kommunale næringsfondene svært viktig. En endring av dagens kommunestruktur vil klart svekke distriktenes muligheter i omstillingsarbeidet, og føre oss bort fra målet om å opprettholde bosettingsmønsteret.

Vi må samholde styrken både i by og land. Vi må ut med hverandre og i fellesskap framskaffe resultatene som vil gavne oss. Og i distriktene hav vi en oppgave i å stimulere til nytenking og nyskaping. Innse nødvendigheten av at tilpasningen også berører de små samfunnene.

Folk i distrikts-Norge er svært opptatt av spørsmålet om en framtidig kommunestruktur. Derfor bør Arbeiderpartiet mene noe om dette spørsmålet, når man skal beskrive sin politikk for 90-årene.

Jeg har levert inn et forslag som lyder som følger: Et levende distrikts-Norge er en forutsetning for å opprettholde samspillet mellom by og land. Skal vi beholde og videreutvikle den rike kulturen og verdiene som er skapt i distriktene, er det viktig at folk får bo der de trives og har sine røtter. Distriktene står overfor store krav til omstilling. Kommunene er sentrale i denne omstillingsarbeidet. Arbeiderpartiet vil derfor gå imot en omfattende endring av dagens kommunestruktur.
Takk!

Representant nr. 252 Bendiks H. Arnesen, Troms
Dirigent, partifeller!
Det er mye godt som er kommet med i det programforslaget vi har fått på bordet, og bedre tror jeg det blir når vi vedtatt det.
Men hvordan vil velgerne ta imot det? Er vi så generell at vi får et troverdighetsproblem? Har vi ikke klare nok holdninger til de spørsmål som opptar den vanlige kvinne og mann? Det er for eksempel en liten detalj i det store sammenheng: Når små posthus legges ned for å rasjonalisere og effektivisere det store postverket.
Men hva er virkningen for en ellers livskraftig bygd når posthuset forsvinner. Vi må både se på de direkte tilknyttede arbeidsplassene og på hele bygdesamfunnets avhengighet til det nødvendige tilbud i et slikt lokalsamfunn.

Det er i distriktene verdiene skapes, har vi hørt. Vi må legge forholdene til rette slik at Norge kan bli tatt i bruk i sin helhet. Jeg har snakket med folk som vurderer å legge ned livskraftige bedrifter i bygde-Norge. Ikke fordi at de mangler råstoff og marked, men fordi de mangler arbeidskraft. Folk foretrekker ledighet i byen framfor jobb i et såkalt utkantområde.
For at folk skal bo og trives i distriktene, så må de ha et minimum av samferdselstilbud. Og til en pris som er overkommelig. De må også ha et minimum av tilbud som lokalsamfunn må gi. Når bussen mangler, så må de som bor i distriktene få bruke privatbilen sin uten at prisen tvinge dem til å flytte. Er det ikke rart at de som må kjøre bil må betale mer for bensin enn de som kjører på siden av buss og trikk og tog.
Jeg har sett av innsendte forslag at mange er opptatt av disse spørsmålene. Men landsmøtet blir ikke invitert til å ha en klar holdning til disse spørsmålene. Det gjelder forslag om senket fergetakster, det gjelder fratrekk i arbeidsreisen, det gjelder bensinavgift o.s.v.

La meg også få nevne en diskusjon som i bygden overgår både EF-spørsmålet og været, og det var det forrige taler var inne på: Kommunestrukturdiskusjonen. Skal ikke landsmøtet i Det norske Arbeiderpartiet ha en holdning til dette store spørsmålet? Skal vi bare overlate det til Sentralstyret og Regjering og ta stilling til det? Det jo ikke sikkert at det engang er denne regjeringen eller regjering utgått i fra Det norske Arbeiderpartiet som skal fremme dette forslaget. Og da må landsmøtet ta en stilling til det. Vi må vite noe om det. Vi ha noe å svare folk ut i distriktene når de spør: Hva mener dere i Arbeiderpartiet?
Takk!

Representant Finn Kristensen, Regjeringen
Partivenner!
På tre minutter er det ikke mulig å løse så mange problemer. Men jeg har lyst til innledningsvis allikevel å si: Problemet i norsk næringsliv for tiden er ikke at vi betaler for mye skatt. Problemet er at vi har et næringsliv som ikke har noe å betale skatt av. Og det må vi ta målet av oss til å gjøre noe med - som flere har vært inne på - dersom vi skal greie å få løst de mange viktige oppgaver vi forøvrig gjerne vil ha løsninger på. Og jeg for min del, fra det utsiktspunkt jeg har, jeg legger ikke skjul på at hverdagen er forholdsvis bratt på mange områder. Mens vi når holder på å prøve og komme i tur med alle problemene, så la oss allikevel huske at vi har et næringsliv som på veldig mange områder også går relativt bra. Og vel er det slik at vi normalt trives best med å bale med problemer, men jeg synes livet er litt for kort til å søkklaste det med problemer når vi også har muligheter. Jeg har lyst til å understreke det at jeg tror vi alle - hver på vår kant og sammen - har et sterkt behov for å bruk stadig mer av hverdagen vår til å lete opp og utnytte mulighetene våre.

Programmet og debatten har gitt uttrykk for holdninger til det å skape verdier eller tjene penger, og det er ideologisk stuerent til å gjøre det slik at det er noe å bruke på alle de områdene vi gjerne skulle gjort noe med.
Deler av det konkurranseutsatte næringslivet vårt, og det meste er det, sliter tungt. På samme tid har vi problemer både i metallproduksjonen, i ferrolegeringer, i treforedling. Og det er bransjer som er stor tunge verdiskapere i norsk næringsliv. Og det er det som først og fremst er oppgaven til dette næringslivet, og skape verdier. Er du en god verdiskaper så er du en god sysselsetter og en god distriktsutbygger. Men skaper du ikke verdier så er du ikke noen god distriktsutbygger og noen god sysselsetter heller. Vi vet at veldig mange av våre lokalsamfunn står og faller på enkeltbedrifter. Det var en av grunnene til at vi nå gikk inn sammen med private og prøvde å gjøre noe med Elkem. Ikke bare prøvde - vi fikk til det.

Og så har jeg lyst til å si: Vi må legge tilrette for at vi får dette til å fungere slik at vi ikke bare tar vare på det vi har, men også er i stand til å videreutvikle det nye som skal erstatte det gamle.

Og da må jeg si helt til slutt: Nå lager vi en SND-institusjon. Den utstyrer vi med en egenkapitaldivisjon på 500 millioner kroner. Det er meningen at den skal representere 25% av egenkapitalbehovet. Det vil si resten må komme fra de private - fra deg og meg. Hvis det markedet fortsetter å være så knusktørt som det er i dag, så må vi gjøre noe med. Da må vi stimulere det, men da håper jeg også vi slipper å høre, hvis vi finner stimuleringstiltak, at vi igjen er høyrevridd. Det må gå an og skille mellom hva som er målsettinger og hva som er virkemidler, og ikke kaste ungen ut med badevannet. Og sånn sett synes jeg landsmøtet så langt har gitt gode signaler.

Representant Ranveig Frøiland, Kvinnesekretariatet
Ordstyrer og partifeller!
Arbeid er en gode som alle skal få ta del i. Og skape verdier det kan jo dere klare ved at alle folk kommer i arbeid, både i privat og i offentlig sektor.
I dag er fordelingen av arbeid urettferdig. De som har lønnet arbeid tar mer og mer overtid, og dette står i skarp kontrast til alle de som har for mye tid. De som har mistet sin plass og betydning i den lønnede produksjonen. Med dette som bakgrunn så må vi se på organiseringen og produksjonen av arbeidslivet på nytt. Vi produserer jo langt mer i dag med færre timerverk

enn da vi produserte for tjue år siden. For det er jo slik at nesten en halv million arbeidstakere er kommet inn på arbeidsmarkedet siden 1970 uten at vi totalt arbeider flere timer. Dette betyr at vi har delt på arbeidet. Og i Arbeiderpartiet må vi få til en debatt om fordeling av arbeid, plikter og rettigheter. Og det betyr at vi må ha en debatt om livskvalitet. For jeg vil hevde at arbeide, bedre miljø, omsorg for hverandre og mer kunnskap til flere, det vil kunne skape større tro på framtiden og gjøre enkeltmenneske og samfunnet mer harmonisk.
Fordeling av arbeid kan for eksempel skje ved kortere daglig arbeidstid, og lengre normal arbeidsdag. Da kanskje det blir lengre omsorgspermisjoner, fleksible løsninger for småbarnsforeldre og for andre med omsorgsansvar.

I framtida så må det bli mer naturlig å veksle mellom arbeid og utdanning. Dette fordi omstilling krever for mye av kompetanse igjennom hele livet. Derfor så må vi få til ordninger som dokumenterer de voksnes reelle kompetanser som nøkkel til videre utdanning. Og dette er spesielt viktig for kvinner. Til nå har ansvar for utdanning for voksne først og fremst lagt til bedriftene, slik at det i all hovedsak har kommet de tilgode som allerede har god og formell utdanning. Og dette må fortsette, selvfølgelig. Men det offentlige må ta hovedansvar for videreutdanning og omskolering. For det er altfor mange kvinner som er i en slik situasjon at de har dårlig formell utdanning. Derfor så må voksenopplæringsorganisasjonene gi oss mulighet til å gi opplæring for voksne, og det med skje over hele landet.
Nå får vi etterhvert 6-åringene inn i skolen, og det er viktig. Men vi må tenke på at det er 6-åringene vi får inn. Vi skal ikke gjøre noe med grunnskolen, den skal vi bare utvide til 10 år. Men vi må legge tilbudet til rette slik at 6-åringene så får plass i skolen.

Representant nr. 236 Knut P. Torgersen, Nordland
Dirigent, landsmøte!
Gunnar Berge sa at utakk er verdens lønn, og så henviste han til et møte i Narvik. Og da om et veistubb i fra Kjøpsvik o.s.v.
Det er ikke alle i Nordland som vil bare kritisere. Vi er noen som har med veldig stor ros og takk til Finn Kristensen og Regjeringen for spesielt to ting som de har tråtT til med i den siste tid.
Den ene er Saltfjellet/Svartisen og den andre er da den med Elkem der de har bidratt. Der har de vist mot, der har de vist handlekraft og det er vi meget takknemlige for.
Jeg så ikke SVs Erik Solheims blide ansikt på framsiden av noen aviser når det skulle løses et praktisk problemstilling mellom industri og sysselsetting. Men det har dere gjort, så takk til det.

Jeg kommer i fra kraftkrevende industri. Hittil så har verdiskapningen som vi har gjort, gått på å lage et produkt som vi sender - ikke bare ut av distriktet, men ut av landet - for å få biten på den ekstra foredlingen. Den foregår i utlandet og der ligger det også økonomi, der ligger det arbeidsplasser. Kan man i framtiden stille krav til industri for at de skal drive mer videreforedling i Norge, og kan man bruke energi for å stille disse kravene? Jeg tror det og jeg tror man må vise vilje for den del.
Jeg har ikke mareritt for utenlandsk kapital. Jeg har levd av den i hele mitt liv og hele mitt yrkesaktive liv. Jeg ønsker den tvert imot velkommen hvis den kan sikre min arbeidsplass. Men vi må stille krav til den kapital. Men jeg har derimot litt mareritt for energiloven slik som den virker i dag. I dag når jeg går på arbeid om morgenen, så har jeg oppslagstavla som jeg går forbi. Og på den oppslagstavla så står ELME-prisen på det metall vi produserer og så står

dollarkursen. Det er min arbeidsplass avhengig av. Hvis det i tillegg skal stå dagens pris pr. kW, da tror jeg at jeg får problem med framtiden.

Representant nr. 217 Kathinka Meirik, Sør-Trøndelag
Partifeller!
Det er vanskelig å skulle være nødt til å velge mellom eldre og små unger. Og det er like vanskelig å skulle være nødt til velge i mellom sosialklienter og barnevernstiltak. Men i lokalpolitikken så er det slike valg vi står overfor nesten hver eneste dag. Og det er neimen ikke enkelt. For en skulle så gjerne ha vært en slags Robin Hood og tatt fra de rike og gitt til fattige.

I Trondheim så fungerer det ikke på den måten lenger. Vi tar i fra de fattige og gir til de lutfattige. Og jeg har forståelse for at Regjeringen ikke kan gi Trondheim ekstrabevilgninger. Andre kommuner og fylkeskommuner har også alvorlige problemer. Men det jeg for mitt bare liv ikke forstår og jeg tror jeg aldri vil forstå det heller, det er at den samme regjeringen ikke har noen problemer med å skaffe en milliard til Trondheim - til veiutbyggingen. For da må det jo nesten være slik at samferdselsministeren tar pengene sine fra en annen sekk enn resten av regjeringen. Men det var ikke slik det var heller. Prosjektet var allerede ferdigtegnet, gravemaskinene var bestilt til anleggsdato. Og når veisjefen i tillegg kastet seg inn i debatten med fullt tyngde og truet med å flytte midlene til nabokommunen, om ikke vi Trondheimspolitikerne tok til vett og sa ja takk til veien - ja da var jeg litt redd, jeg. For aldri hadde jeg trodd at byråkratistyringen var så stor. Og aldri hadde jeg trodd at så mange skulle bøye nakken for Vegdirektoratet som tydeligvis er fjernt i fra politisk styring. Folkeviljen i to kommuner var forsøkt overkjørt. I Trondheim var vi så heldige at vi var hørt, men i nabokommunen, Malvik, som er en liten kommune, der hjalp ikke et vedtak mot en vei stort.

Dagens utfordringer i trafikken krever nye løsninger, i hvert fall for storbyene. Den krever administrering til samkjøring i mellom kollektivtrafikk og annen trafikk. Og denne utfordringen den krever at vi fører en politikk etter mål og etter prinsipper. Det klarte vi til slutt i Trondheim, til tross for at vi fikk en del juling fra mange forskjellige parter. Vi klarte å prioritere, vi klarte å tenke framsynt i en vanskelig tid, og det er jeg stolt av. Men det kunne ha vært enklere.

Vi trenger et partiprogram som setter klare mål for hvordan trafikkutvikling vi skal ha. Og forslaget er i så måte litt rundt og litt lite konkret. Jeg vil anbefale landsmøtet å støtte AUFs endringsforslag til kapittelet om bedre kommunikasjoner. Da vil vi få en klarere profil og den vil bli enklere å bruke. Vi skal ikke være redd i Arbeiderpartiet for å vise at også vi har prinsipper å styre etter.
Takk!

Representant nr. 154 Gunnar Mosbron, Rogaland
Dirigent, partifeller!
Gunnar Berge var helt på slutten av sitt innlegg i dag innom det som har blitt mer og mer aktuelt i den senere tid, nemlig snakk om sosial dumping. Han forsikret landsmøtet, som han har gjort tidligere, om at Arbeiderpartiet ville gå imot en hver form for sosial dumping. Og det er jo betryggende, og det skulle jo bare mangle.

Men jeg har lyst til på dette landsmøtet å sette søkelyset på en yrkesgruppe i dette landet som har vært til de grader berørt av sosial dumping - nemlig det norske sjøfolk. Og den behandlingen femten til tyve tusen sjøfolk fikk ved opprettelsen av norsk-internasjonalt skipsregister.
Det vil være galt å lete etter syndebukker for hvorfor dette skjedde og hvem som har ansvaret for det. Men det må være interessant og på tide nå å få dette på den politiske dagsorden og prøve å løse i alle fall de problemene som ble skapt. Jeg vil gjøre oppmerksom på at både Sverige og Danmark har hatt det samme problemene, men har greid å løse de til alles tilfredshet.

Den sosiale dumpingen består i dag i hovedsak av at utenlandske sjøfolk på norske båter, såkalte NIS-registrerte skip, ikke betaler inntektsskatt. Når Danmark fikk sitt dansk-internasjonalt register, så laget de samtidig en lov som fritok danske sjøfolk for inntektsskatt.
Det er også et poeng at den nordiske transportarbeiderføderasjonen anbefaler skattefritak på ombordansatte i handelsfartøy i internasjonal trafikk. Dagens situasjon er at på 353 NIS-skip er det ikke en eneste nordmann ombord. På de resterende 521 er det fra en til tre.

Med utgangspunkt i at inntekt- og formuesskatten i Norge representerer svært lite av statens inntekter, og at det vil gi nokså fort arbeidsplasser på femten til tyve tusen nordmenn, så synes jeg at det er absolutt på tide at vi nå tar den diskusjonen.

Representant nr. 114 Ragnar Johannessen, Vestfold
Dirigenter, partifeller!
Programutkastet som vi har til behandling på dette landsmøtet er et godt utgangspunkt for en sosialdemokratisk påvirkning av samfunnsutviklingen også framover i 90-årene. I alle fall når det gjelder grunnholdninger og til dels handlingsmønsteret. Det er fortsatt grunn til å peke på at vesentlige politiske formuleringer finnes i programmet, som for eksempel noen sprette glimt:
Frihet til å utfolde sine personlige egenskaper innenfor fellesskapets ramme.
Vi trenger fellesskapsløsninger og mer politisk styring.
Arbeiderpartiet vil videreutvikle en sterk offentlig sektor og en rettferdig fordelingspolitikk.
Arbeidsledigheten må bekjempes ved en samordnet økonomisk politikk som vil skape vekst også i utviklingslandene.
Vi må bli i stand til å fornye de politiske virkemidlene i takt med de raske forandringene.
Og endelig: Det er nødvendig med en helt ny kurs, det er nødvendig med store forandringer og sterkere styring.

Alt dette er veldig bra, det uttrykker en vilje som har grobunn i god sosialdemokratisk tradisjon. Men, og det er et alvorlig men; både programmet og den hverdag vi har hatt de siste årene og ikke minst har i dag, mangler klar anvisning på hvilke virkemidler vi har, eller hvilke veivalg vi skal og må gjøre for å nå våre mål.
Dagens situasjon roper etter handling. Roper etter virkemidler for å snu en klar negativ utvikling når det gjelder sysselsettingssituasjonen, og realisere vårt overordnede målsetting om full sysselsetting.

Selv om vi har en vesentlig andel i og bør berømmes for en positiv inntekts- og kostnadsutvikling, og dermed også en klar bedring i vår konkurransesituasjon - og vanskelig alene, så kan vi heller ta ansvar for en generell verdensomspennende konjukturnedgang. Så virker det som vi generelt har gitt etter for markedskreftene og ikke lenger har politiske

styringsmekanismer for hånden som lar seg praktisere. Dette må vi og skal vi gjøre noe med. Både nasjonalt og internasjonalt synes det som en sterkere politisk styring er nødvendig. Hos oss har vi tradisjon og vi har kompetanse til å ta fatt i dette. Og la våre velgergrupper se at vi tør og vil handle. En bedring av sysselsettingssituasjonen må sees på kort og lang sikt.

La meg peke på to konkrete ting som gjelder forslag til programmet. Under punktet om kommunikasjoner så må det være feil at det ikke er nevnt et ord om sjøveistrafikk. Det å frakte gods og personer på sjøen, det må omtales i den delen av programmet. Og jeg viser til forslag om å la ansvar for havneloven for eksempel overføres fra fiskeridepartementet til samferdselsdepartementet.

Representant nr. 070 Bjug Ringstad, Oppland
Det var en fra Sauda som snakket om optimist her i sted. Definisjon på det motsatte er at en pessimist er en optimist på vei hjem fra travbanen. Motsatt så kunne det kanskje være at en optimist var en pessimist på vei hjem fra Det norske Arbeiderpartiets landsmøte.

Hadde jeg vært samferdselsminister Kjell Opseth, så hadde jeg sikkert kunnet sagt det at: Si meg hvor du bor, og jeg skal si deg hvilken jernbanestrekning du vil kjempe for.
Jeg hørte en her som pratet om at nå var så godt som hele Vestfoldbanen på to spor. Jeg satt å tenkte for meg sjøl: at det hadde nå vært morsomt om at vi hadde fått bredsporet bane på Gjøvikbanen, men vi har nå nesten det.
Men det er en reisebeskrivelse på Gjøvikbanen som det var noe jeg egentlig kunne ha tenkt og ta dere med på: Det er kronglete og det er svingete og så har vi materiell som vi nesten trodde vi hadde fått lånt i fra Jernbanemuseet i Hamar. Og av og til så presser dette togsettet seg opp i en uhorvelig hastighet av en 60-70 km i timen. Og da holder vi oss fast for da går det så fælt i svinga, for det er ikke slik krenkningsstabilisator på dette.
Så galt er det ikke, men det er nå mye som gjenstår å ønske, og vi synes jo at det i denne jernbanemeldinga som er lagt fram, så har de nok glemt hvor fint det er på Gjøvik.

Gjøvikbanen er i tillegg en lokalbane for Handelandsområdet. Det er store grupper av folk som jobber i Oslo og som bruker toget til Oslo; det er enda flere som burde ha brukt det. Og koblingen på det som nå er foreslått å bli T-banering i Oslo, vil vi se på som en vesentlig styrke å få økt denne delen av det.

Gjøvik er så fin som endestasjon det, på en jernbane. Det er svært; for da får en så god tid til å gå av og på toget, og det trenger vi gjøvikenserne noen ganger. Men allikevel - på tross av denne fordelen så kunne vi godt tenkt oss å få videreført Gjøvikbanen slik at vi kobles sammen med Dovrebanen. Enten vi gjør det på Moelv eller om vi er nødt for å gå helt til Lillehammer, det er vi ikke så nøye på, bare vi kunne få denne sammenkoblingen. Og når vi i tillegg ser de svimlende muligheter som ligger i at vi til og med skulle kunne få en Nord-Norgebane som vi dermed også vil kunne henge samme med, ja da blir vi nesten stumme av håp og forventning.
Det er fremmet et forslag til redaksjonskomiteen om å få inn et forprosjekt av en slik utvidelse - og tenk om det hadde vært mulig.

Representant Egil Olli, Landsstyret, Samtingsgruppa
Dirigent!
Vi har fått forelagt et meget godt dokument - det samepolitisk manifest. Jeg håper at dere alle har lest på den. For å spare tid så skal ikke jeg snakke så mye om den. Men det har vært litt uklart for meg den handlingsmåten når det gjelder akkurat det samepolitisk manifest, også om det skal være et selvstendig dokument, eller om det skal være en del av partiprogrammet.
Derfor kommer jeg med et konkret forslag: Samepolitisk manifest blir vedtatt som et eget dokument og at det i det ordinære partiprogrammet blir tatt inn et sammendrag. Og det sammendraget har jeg levert til dirigentbordet og jeg håper at redaksjonkomiteen tar det opp slik at det samepolitisk manifest blir vedtatt som et eget dokument på dette landsmøtet og at sammendraget som er levert inn kommer inn i det ordinære partiprogrammet.

Jeg har lyst til å snakke litt om sysselsetting. Og da vil jeg si fiskeripolitikken og samiske små skalainteresser. I partisammenheng bør det også reflekteres at fiskeripolitikken i betydelig deler av Nord-Norge er den helt grunnleggende betydning når det gjelder å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur. Og sette ut i livet den rettsplikt som påligger landets sentrale myndigheter i en slik forbindelse.

Sametingsgruppa har helt siden starten i 1989 lagt meget stor vekt på å sikre at fisketiden opp til tiden i de samiske områder. Gruppas ufravikelige krav har vært at fiskeripolitikken må oppfylle følgende betingelser: En bærekraftig utvikling herunder effektivisering og reguleringsordninger, som ikke nok en gang raserer ressursgrunnlaget. At de enhetene som driver mest i overenstemmelse med prinsippet om en bærekraftig utvikling skal sikres rett til å drive fiske, og ikke beskjæres som nå. Retten til å drive utradisjonelt fiske med mindre båter i samiske distrikter må være åpen for alle som har behov for å drive slik fiske. Uansett størrelse må de som driver fiske, få tildelt et kvantum som gjør at de kan leve av det. Vi kan ikke fortsette å leve med den situasjon vi nå er oppe i. Det gjelder både innefor foredling og innefor det generelle reguleringspolitikken. Selv om det også er positive elementer i helhetsbildet, bl.a. da fiskeridepartementet i fjor gav alle de minste fartøyene som hadde båtkvote i 1990 slik kvote på nytt, men de kan allikevel bare fiske 7 200 kilo grunnvekt.
Sametingsgruppa har fått mange fortvilede henvendelser når det går på de som ikke har fått fartøykvote. De er kommet i en mye dårligere stilling en fjor. Dessverre er det grunnlag for en slik fortvilelse. Svært mange fjordfiskere med små båter er nå kommet mye dårligere ut enn i 1991. Og det som er enda verre er kanskje at etableringsmuligheter for fiskere med mindre båter også er blitt stengt ute fra i år. Ikke bare må man stå på plan B i fiskemantallet, men man må også ha en båt over 8 meter for å få tildelt slik kvote. Det er kjent med at folk med båter på under 8 meter som har søkt, har fått avslag slik regelverket jo legger opp til. Hvis dette opprettholdes over tid, vil det være slutt på mulighetene for å livberge seg med fjordfiske. Dette er klart i strid med myndighetenes rettsplikt til å opprettholde samisk kultur.

Med den interesse og velvilje som den politiske ledelse i fiskeridepartementet har vist for kombinasjonsnæringstilpasning, med sjøfisket som en del av grunnlaget, er det vanskelig å tro at slike utslag har vært tilsiktet. I tillegg til dette kommer tidligere bestemmelser som gjør at småbåtfiske har mistet sosiale rettigheter som for eksempel garantilov. Disse fiskerne som ofte fisker med båter utstyrt med bensindrevne utenbordsmotorer var for inntil 10-15 år siden fritatt for å betale veiavgift på bensin. Men de nye bensinavgifter som er kommet de siste årene har dette også forverret driftsforholdene, samtidig som de altså er sterkt beskåret i retten til å fiske. Men uansett der må formuleringer inn i partiprogrammet som gjør at slike utslag ikke skal være mulig i fremtiden. Og at det virkelig blir så reelt innhold i at også fiskeripolitikken skal

sikre grunnlaget for samisk kultur, og bosettingen i samiske strøk. Fiske drives gjerne i kombinasjon med andre næringer. Dette må avspeiles i fiskeripolitikken gjennom at også de minste enhetene i fiske også får en reelt mulighet til å livberge seg.

Dette - partikamerater, dette vil være i pakt med den fordelingsvilje som gjennomsyrer hele programmet. Takk!

Representant nr. 019 Grethe Tennefoss, Østfold
Dirigenter, partikamerater!
Jeg har en drøm, en drøm om at vi kan utnytte de mulighetene vi har til forandringer. Forandringer fra arbeidsledighet til arbeid. Østfold har Norges største arbeidsledighet, noen steder helt opp til 145 - det er mye dere. Vi har byer med 10 og 7%. Vårt fylke har ca 7 000 mennesker som er uten arbeide i dag. En del av fylket som heter indre Østfold, har vi i det siste mistet arbeidsplasser som har vært hjørnestensbedrifter, som Norlett, Stabburet, Viking-Askim som enkelte av dere sannsynligvis har hørt om - eller kjørt på. Disse 2 000 arbeidsplassene fra et lite sted i vårt fylke har vært med på å omstrukturere et bygdesamfunn. Et samfunn som hadde industri, til i dag å være pendlere. Pendlere med eldre biler på E18.
Denne delen ønsker vi i dag å få en Intercity-bane på. Dette ønsker også Østfold å ha på en strekning fra Halden til Oslo. For den befolkning som bruker toget hver dag frem og tilbake til arbeidet. Det er nemlig litt betenkelig at Østfold med størst arbeidsledighet, får minst penger pr. innbygger til sitt veinett.

Når vi vet at det er en nær sammenheng mellom næringslivets kostnader, og mulighetene til å trygge bedrifter og arbeidsplasser vi har, skal vi i tillegg skape vekst og øke sysselsettingen, må i gjøre noe med de faktorene som svekker norsk konkurranseevne. Dårlig infrastruktur er en slik faktor. Det har de oppdaget i våre konkurrerende naboland - i Sverige, og i Europa forøvrig. Der satser de nemlig på infrastrukturen nå i nedgangstidene. De gir muligheter for å bygge transportårer mot Europa. Dette må også vi benytte anledningen til, i de tider vi har nå, så vi får et kommunikasjonsnett mot fellesskapet, mot Europa. Så dette ikke bare blir en visjon, men at dette kan bli noe mer, og bli virkeliggjort. Jeg håper at dette ikke bare blir fortsatt en drøm.

Representant nr. 166 Trond Tystad, Hordaland
Dirigent - kamerater!
Det er trekk ved dagens arbeidsledighet som gjør meg inderlig skremt. Det første er at de arbeidsledige i samfunnet vårt er i ferd med å bli usynlige. Det er statistikk, det er ikke 170 000 arbeidsledige mennesker vi snakker om. Sist det var stor arbeidsledighet i Norge; sist det var det jeg vil kalle masse arbeidsledighet i Norge, så organiserte ***vi*** de arbeidsledige. En av de mest vellykkede aksjoner den gangen var AUFs aksjon på 30-tallet når man fikk de arbeidsledige til å gå opp og ned på Karl Johan, slik at de som styrte samfunnet så hver enkelt av de arbeidsledige, og så at det var mennesker. Hvem organiserer de arbeidsledige i dag og får de vist fram for oss politikere som skal styre?

Det andre trekket som gjør meg inderlig skremt er den utviklingen jeg føler hjemme hos meg sjøl, på arbeidsplassen for oss som har arbeid og for samfunnet som sådan. Hvordan miljøet rammes av at kritikkverdig forhold i bedriftene som angår både arbeidsmiljø og miljø, det tør man ikke ta opp for alle er livende redd for jobben sin. Man tør ikke å sykemelde seg for man

er livende redd for jobben sin. Man tør ikke å stå på i avtaler som er gjort fordi man er livende redd for jobben sin. Man undergår tariffavtaler i den enkelte bedrift, og konkurrerer og presser seg ned på den måten. Og man uthuler alt det arbeiderbevegelsen har stått for. Og det må være et tankekors for oss, det som nå skjer i samfunnet.
Det eneste som nytter å gjøre mot dette er at vi fortsetter å gjøre en god jobb på alle de feltene. Og det er mange felter jeg mener vi gjør en kjempegod jobb på når det gjelder arbeidsledigheten.
Men det er et felt vi ikke har gjort en god nok jobb til nå, og det er helt fra lokalt og opp til topplan, det er å skape varige arbeidsplasser. Og det er en del felt der jeg føler at vi har sagt i fra - fra lokalmiljøet. Noen av de første saker som kom for vår regjering når den tiltrådte, var at man skulle ta energiloven delvis utarbeidet av de borgerlige, og få den gjennom. Da var signalene klare fra oss som bodde i de fylkene som har blitt hardest rammet av den nye loven. Vi fortalte den gangen om kommuner som det mest solide vi hadde. Vi fortalte om prosjekter som ville bli stanset for det ville ikke bli lønnsomt å skifte ut maskineriet i El-verkene rundt omkring. Vi fortalte om nybyggingsprosjekter som ville bli stanset og vi fortalte at det var kun et sted man ville få vekst. Man ville få noen "japper" som drev og handlet med kraften.
Den gang ble vi av våre folk fra Regjeringen fortalt at vi hadde helt galt. Nå ser jeg at Regjeringen er i ferd med å snu, og de ser at vi hadde litt riktig.

Representant nr. 028 Wenche Paulsrud, Akershus
Jeg vil gjerne ta utgangspunkt i noe partilederen sa i går. Vi må bruke mer på investeringer i veier og jernbane, i utdanning og i forskning, velferd og miljø, sa Gro.
Utgangspunktet er: Hvordan vi skal skape ny aktivisme og vekst i norsk næringsliv. Hvordan vi kan bidra til økt næringsutvikling og dermed trygge de arbeidsplassene vi har og skape nye i tillegg.

Jeg tror spesielt når det gjelder utbygging av kommunikasjonene, at vi rører ved et punkt der man både på kort og lang sikt kan skape nye arbeidsplasser. Vi vet at utbygging av veier, jernbane, havner og flyplasser skaper et stort antall arbeidsplasser, både på selve anlegget og i miljøet omkring. Men investeringer i infrastruktur er ikke bare anleggsarbeidsplasser. Etter Benelux-landene har Norge den mest utadrettede økonomi i Europa. Men norsk næringsliv har i dag for øye kostnader i forhold til konkurrentene. Vi har et avstandshandicap som innebærer at norske bedrifter har 100 til 150 mil lenger vei til de sentrale europeiske markeder. Når det i tillegg er dårlige veier, gammeldags jernbane og problemer både på havn- og flyplass-siden, så sier det seg selv av vi pådrar oss selv ekstrakostnader som svekker vår konkurranseevne.
Dette må vi gjøre noe med.

Østlandsområdet er en motor for vår fastlandsøkonomi. Og derfor er Østlandets funksjonsdyktighet av stor betydning for hele landet. Men også kommunikasjonsmessig har Østlandet en sentral rolle. Umåtelig mye av det som produseres eller konsumeres i våre øvrige landsdeler, skal enten til eller fra, eller gjennom Østlandet. Vi har brukt mye penger opp igjennom årene på infrastruktur i Norge. Når det for eksempel gjelder veibygging ligger vi både 50 og 100% over mange andre land når det gjelder ressursbruk pr. innbygger, og vi skjønner jo alle årsakene til det.

I utkastet til handlingsprogram heter det: Arbeiderpartiets samferdselspolitikk tar sikte på å finne den rette balansen mellom distrikts- og miljøhensyn, og samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Noen vil kanskje si at det var en god formulering, ja så god at den er vi alle enig om.

Formuleringen er ikke så dum den. Selvsagt må vi ta distriktspolitiske og ikke minst miljøpolitiske hensyn. Men jeg synes det er viktig og vesentlig at man nå også tar inn det forhold at vi skal forholde oss til samfunnøkonomisk lønnsomhet. For det blir riktig i årene framover å stille strengere krav til hva pengene går til.
I likhet med Per Ramsli vil jeg til slutt uttrykke min anerkjennelse til samferdselsministeren og for så vidt hele Regjeringen for at man fikk et avklarende vedtak om utbygging av hovedflyplass. Eller sagt på en annen måte: Jeg er klar for at partiledelsen og Regjeringen denne gang sa klart i fra at ny hovedflyplass for Østlandet ikke er et religiøst trosspørsmål, eller en tilfeldig lokaliseringssak der stortingsgruppa medlemmer kunne stemme som de lystet.
Takk!

Representant nr. 295 Steinar Karlsen, Oslo
Dirigent - kamerater; kjære landsmøte!
Hele Norge venter nå på at vi skal komme ut av dette landsmøtet med helt klare programerklæringer om hvordan vi skal løse det største problemet vi står overfor - nemlig arbeidsledigheten. Og det ***må*** vi kunne greie. Vi må sørge for at vi går ut av dette landsmøtet med noe som er positivt, som peker framover, som skaper optimisme i norsk næringsliv.
Det er ingen andre som er i stand til å kunne greie det enn oss. Og derfor er det et kjempe ansvar for oss også å gjøre det.
Vi må stille diagnosen over hva som skjer, skape felles forståelse og hva som skaper problemene. Sørge for å foreskrive den rett medisin og dosere riktig. Det er det som er jobben.
Vi kan ikke tro at oljeinntektene alene kan gi et langt og lykkelig liv. Men vi må skape forståelse for at vekst i industrien danner basis for velferdsstaten.
Vi hører til stadighet at vi må bli flinkere og få større kompetanse, og det er vi jo enig i alle sammen.

Jeg kommer fra bygningsbransjen, og de som gjør det best i dag er de som er flinkest til å omgå regelverket. Det er det som er situasjonen der. Mens de bedriftene som sitter med kompetanse; som er dyktige - dette koster penger - de får ikke oppdragene, for de har for store utgifter. Mens de som får jobbene i dag hvor det stort sett er staten som bygger, de blir premiert for ikke å ha kompetanse. En hel bransje ser ut til å rakne, og det er ikke rare greiene å møte det indre markedet med. Det skal jeg bare fortelle dere. Det er et politisk spørsmål og det må vi gjøre noe med.

I erkjennelsen av at "Arbeid for alle" er jobb nummer en, så skal jeg hilse dere fra bedriftsklubben i Nordiska Filt A/S hvorav 27 ansatte. I en bedrift som går med stort overskudd - eksportbedrift. Og jeg med at landsmøtet ikke ser det som noen ulykke at vi har bedrifter som jobber for eksport - det gjør man altså ikke.
Men etter ordre fra de amerikanske eierne har styret i bedriften foreslått å legge ned hele bedriften.

På Nordiska Filt på produksjonvolumet, så går ca. 80% til eksport og 20% til det norske markedet. Konsernet ser lokaliseringen til Norge som en ulempe. Fordi man venter at papirindustriene i fremtiden kommer til å ekspandere på kontinentet. Ja dette er et politisk spørsmål. Det må vi gjøre noe med. Vi må sørge for at vi ikke nå tapper unna de bedrifter som også er her. Ikke bare tenke på å skape nytt, men også beholde det vi har. Der ligger utfordringen. Og det er en jobb for Regjeringen å sørge for at den bedriften ikke forsvinner.

For de i likhet med mange andre bedrifter i samme situasjon, står overfor situasjon med kapitalflukt.
Jeg regner med at det skjer noe på det området.
Takk!

Representant nr. 138 Rolf T. Klungeland, Vest-Agder
Kjære landsmøte!
Jeg er en av de syv industriarbeiderne som er her på dette landsmøtet, dersom Dagbladet har rett.
Det jeg har lyst til å begynne å snakke om, det er Uni-Storebrand. Uni-Storebrand var en gigant i norsk økonomi. Og i fra flere hold så ble det hevdet at Uni skulle bli lokomotivet i norsk næringsliv. Lokomotivet har nå sporet av og i stedet blitt en bremsevogn. Uni sporet så kraftig av at staten måtte ut å legge ny skinnegang. Dermed var det slutt på den turen.
Hvordan lokomotiv har så det norske næringsliv? Og hvem har vært drivkraften i norsk næringsliv siden andre verdenskrig? Kraftforedlende industri - ikke kraftkrevende industri, men kraftforedlende industri.

Jeg tror at den største muligheten vi har til å øke sysselsettingen framover, ligger i små og mellomstore bedrifter. Men samtidig så må vi ta vare på, og videreutvikle og styrke de lokomotivene vi har. Vi må bli bedre til å utnytte våre naturgitte fortrinn slik som olje, gass og rik tilgang til vannkraft. Høye energi- og mineraloljeavgifter bidrar hverken til å skape flere arbeidsplasser eller til nye investeringer. Norsk industri taper i konkurransen med utlandet. Det hindrer en sårt tiltrengt industrivekst her i landet. Det er bra at Arbeiderpartiregjeringen har tatt dette innover seg. Redningsaksjonen for Elkem sammen med statsbudsjettets kutt i El-avgifter peker i riktig retning. Men det spørs om dette er nok i dagens situasjon.

Aktørene i norsk bank-, børs- og finansliv har spilt casino med pengene som skulle vært investert i å modernisere framtidsrettet industri her til lands.
Bankene har nasjonalisert seg sjøl. Uten statens medvirkning og inngripen ville de ikke eksistert lengre med de konsekvensene dette ville medført. Det må likevel være klart at dersom disse igjen skal over på private hender, må staten sikre seg de pengene som de har skutt inn.

Jeg har derfor en drøm. Og den går på at landets befolkning inkludert politikerne, innser at vi er økonomisk og økologisk tjent. Vi har en kraftforedlende industri her i Norge. Baser på det vannkraften vi har, da vil vi få muligheter til økt verdiskapning av full sysselsetting.
Takk!

Representant nr. 197 Jan Silseth, Møre og Romsdal
Dirigent, kamerater!
Jeg tror også som det er sagt tidligere, at når det verksted her er ferdig med programutkastet, så tror jeg vi kan gå ut å presentere det med stolthet. En del ting som jeg håper kommer på plass under denne jobbingen her, vil jeg komme inn på.

Satsingene i programmet er nødvendig og riktig. Som et ansvarlig parti må vi også kunne anvise økonomisk dekning for det vi satser på. Visse partier som vi ser nå i dag har en økning på meningsmålingene, de henviser stadig til Finansdepartementet og Norges Bank. Dessverre så ser det ikke ut til å gå i lengden det der, vi må ha en større verdiskapning for å garantere

varig velferd og trygghet. Penger må inntjenes før de fordeles. Tapes inntekten, så blir det kamp med fordeling av kaka som stadig blir mindre. Det blir harde prioriteringer og det vil gå utover hekta.
Vi er heldig som har Nordsjøen; som har gassen og oljen. Men dessverre som det også har vært nevnt tidligere, så har vi spist opp oljepengene - for mye av dem, og bruker for lite til landbasert satsing. Satse på det med eksportindustri.
Industrien har tapt 100 000 industriarbeidsplasser de siste ti årene, så det er kanskje ikke så rart at det er bare 7 stykker igjen. Industriproduksjonen er nede på et lavmål i europeisk sammenheng, og jeg er veldig glad for at partiprogrammet har så klare formuleringer om at dette må vi gjøre noe med.
Utnyttelsen av olje og gass til arbeidsplasser i Norge synes jeg er for svakt formulert som de er, jeg håper det blir rettet på det.

Vi må ikke la oss skremmes av miljøproblemene, vi må ta dem som en utfordring. Men vi må gjøre det raskt ellers så taper vi store framtidige markedsmuligheter for Norge som industrinasjon.
Industrien må få gode forutsigbare rammebetingelser og vi må politisk si i fra at vi ønsker å bygge industrien opp igjen. Vi må også stille krav til industrien om nytenkning og omskaping.

Norsk skipsbyggingsindustri er konkurransedyktig i et internasjonalt marked. Dersom den fortsatt skal være det, så må den har rammebetingelser på linje med konkurrentene i andre land. Verdensflåten skal fornyes. Skal Norge være med i denne konkurransen, så må det innføres OECD-finansiering for nybygg på lik linje med europeisk skipsbyggingsindustri.
Takk!

Representant nr. 267 Marit Nybakk, Oslo
Dirigent, partikamerater!
Arbeidsledighet dreier seg om mennesker som uforskyldt havner i en situasjon der samfunnet ikke har bruk for dem. Retten til lønnet arbeid, til å forsørge seg selv handler også om retten til en menneskeverdig tilværelse. Derfor må vi aldri redusere debatten om sysselsetting til en diskusjon om statistikk eller tall. Heller ikke må vi noen gang akseptere at arbeidsledighet blir brukt som virkemiddel i den økonomiske politikken, slik vi har sett under de rådende økonomiske teoriene på 80-tallet.

Vi trenger en aktiv arbeidsmarkedspolitikk med en arbeidsmarkedsetat som styrkes både når det gjelder kompetanse og bemanning. Dette for å mestre dagens situasjon. Vi må også bruke offentlig sektor som virkemiddel i sysselsettingspolitikken. Men - kamerater, vi må først og fremst ta vekst i verdiskapende industri for å sikre både velferd og arbeid fram imot århundreskiftet. Og her er situasjonen dyster. Bedrifter ramler over ende eller flagges ut hver uke, og vi ligger bak Tyrkia i næringsinvesteringer. Vi trenger en effektiv og målrettet strategi for nyskaping der myndighetene er aktive medspillere bl.a. gjennom rammevilkår som tar hensyn til de ulike regioners fortrinn. Vi må identifisere og vi må aktivt stimulere til ny-etableringer innen vekstkraftige bransjer. Virkemiddelressursene må samordnes og integreres i regionaliserte handlingsprogrammer.

Her må SND brukes aktivt, særlig egenkapitaldivisjonen. Og jeg har truffet utrolig mange personer med produktideer som har måttet gi opp å starte produksjon i mangel på egenkapital. Vi bør også vurdere nye risikokapitalfonds og eierskapspooler, også for å sikre nasjonal

kontroll over hjørnestensbedrifter der norsk eierskap vel og merke er ønskelig. Når Norsk Hydro ikke har samfunnsansvar nok til å la være å selge Freia til tobakksgiganten Phillips Morris, ja da trenger vi virkelig slike fonds. Gründere bør også få juridisk og annen visdom i regionale foretakssentra.

Samarbeid med utdanningsmiljø er viktig. Framtidas industri vil være kunnskapsbasert mye, mye mer enn det vil være råvarebasert. Det har aldri vært brukt mer penger på forskning og utdanning enn i dag. Da må vi også kunne kreve resultater i form av samarbeid for å skape ny vekst i norsk næringsliv. Uten verdiskaping og industrivekst vil en videreutvikling av velferdsstaten bli vanskelig.

Dirigent, jeg har også tatt opp et forslag sammen med Steinar Karlsen og Elin Gudmundsen. Og får jeg også lov til slutt å støtte Grethe Fossums forslag om at grunnskolen skal være 10-årig nå i fra skolestart for 6-åringer.

Representant nr. 234 Tor Arne Strøm, Nordland
Dirigent, partifeller!
Det dreier seg om sysselsetting. Et av de største problemene vi har i dag er arbeidsløsheten. Vi har en del virkemidler, men jeg er ikke så sikker på at vi har vært enig om hvordan vi skal løse disse tingene.
Et av de virkemidlene vi har er vannkraften. Og det må være et virkemiddel for distriktsutbygging. Arbeiderpartiet må ta initiativet til en endring av dagens energipolitikk. Vannkraften er en av de viktigste ressurser i distrikts-Norge. Vi som kommer fra distrikts-Norge kan ikke akseptere at kraften skal føres ut av distriktene og benyttes til oppbygging av industri i de mer sentrale strøk av landet, uten at kjøperen skal betale for det - det vil si de kostnader og energitap som følger med en slik overføring.

Vi i Arbeiderpartiet må arbeide aktivt for at utnyttelsen av vannkraften igjen skal bli en lokaliseringsfaktor og et virkemiddel i distriktsutbyggingen. Det må igjen bli lønnsomt å utnytte kraften nær kraftkilden. I tillegg kommer overføringstapet av energi, noe som er en ren miljøsløsing.
I et av forslagene fra Rana Arbeiderparti har vi et forslag som vi ønsker å få vår tilslutning til. Og det går ut på at vi får en utredning som går på sysselsetting og energi, miljø og bosetting i distriktene.

Jeg tror det er en ting vi kan være enig om, at en oppbygging av industrien vil gi trygge og gode arbeidsplasser. Oppbygging av industri er et viktigt bidrag i arbeidet med å skape full sysselsetting. Utbygging og utvikling av industri i Norge vil være en strategisk riktig satsing for å bedre den globale forurensingen. Dette - og det har vært mange som har vært inne på dette i dag - er et viktig bidrag i vår sysselsettingspolitikk.

Når det gjelder programmet, så synes jeg det for så vidt er bra, men det har en del svake formuleringer som går på bl.a. det som jeg har vært inne på nå.
Takk!

Representant nr. 206 Gunnar Krogstad, Sør-Trøndelag
Dirigent!
Innledningsvis så vil jeg ta meg den frihet å omskrive et kjent slagord: Arbeid for alle er Arbeiderpartiets problem nummer 1.
Landet er for tiden inne i en situasjon som ikke bare er vanskelig og uvanlig, men også i høyeste grad uverdig - et velferdssamfunn. Og det rammer enkeltpersoner og familier på en måte som sterkt forringer samfunnskvaliteten. Det er nødvendig i enda sterkere grad å sette sysselsettingen i sentrum. Hittil er full sysselsetting satt opp som et mål. Og et mål er som kjent noe som vi strekker oss imot, men som vi kanskje aldri vil oppnå. I stedet så bør vi betrakte full sysselsetting på en annen måte - ikke bare som et mål, men som det viktigste virkemiddel vi har for å oppnå det som jeg vil kalle et bærekraftig velferdssamfunn.
"Arbeid for alle" er rett og slett en forutsetning for å nå vårt mål om et fritt og rettferdig samfunn der økologi settes foran økonomi, og menneskelige verdier foran materiell velstand.
Vi må for eksempel la viktige miljøtiltak utsettes eller avvikles med den begrunnelse at arbeidsplasser tapes. Vi må til en hver tid sørge for at vi har full sysselsetting slik at det i minst mulig grad vil oppstå konflikter av denne typen. Det er en stor utfordring til en helhetlig politisk styring.

I en politikk der full sysselsetting er en ufravikelig virkemiddel, må andre trekk i økonomien søkes dyrt. Men det er utgangspunktet og ikke omvendt som i dag. Og for å kunne løse dette, så må vi sørge for det første å ha politiske styringsmidler og dernest til å være villig til å bruke de politiske styringsmidlene vi har.
For det andre må vi utvikle de nødvendige redskap for en slik ny politikk der full sysselsetting er overordnet. Sysselsettingsbudsjett og regnskap som er bygd på en behovsanalyse over samfunnsmessige viktige oppgaver er sentralt i denne sammenheng. I de områder som vi må arbeide med, uansett hva slags tilknytningsform vi vil få til EF.
Selv om det er stor uenighet om EF og kanskje andre spørsmål, så er det mitt ønske at dette landsmøtet grundig skal slå fast at vi aldri er fornøyd før vi har hele folket i arbeid.
Takk!

Representant nr. 160 Ole-Jørgen Johannessen, Hordaland
Dirigenter - partifeller!
Markedsprisene på kraft bestemmes gjennom tilbud av etterspørsel av kraft på kortsiktige vilkår i de nordiske systemet. Prisene i nye kontrakter vil bli dannet på grunnlag av forventninger til denne prisen. Den nordiske kraftmarkedet er preget av overskuddstilbud og lave priser. Forbruket i Norge over en hvis størrelse vil ha muligheten til å kjøpe kraft til den markedsprisen som bestemmes av det nordiske markedet. Fordelingsverk eller andre leverandører kan også kjøpe på dette marked, og levere til forbrukere i konkurranse med verk som produserer selv. En produksjonsavgift kan bare veltes over på små forbrukere, som jordbruk og småbedrifter. Og de har ikke mulighet til å velge andre leverandører. Dersom små forbrukere får større muligheter enn i dag til å handle fra andre leverandører, så muligheten til å velte en produksjonsavgift over på disse, forsvinne. Overveltningsmulighetene mellom El-verk er ellers bare knyttet til eksisterende kontrakter. Når disse utløper forsvinner også overveltningsmulighetene. Et stort antall produksjonsverk har i dag ingen muligheter til å legge en produksjonavgift inn i prisen. For kraftverk med eldre nedskrevne anlegg vil produksjonsavgiften kunne dekkes, selv med priser. For nyere verk som er bygd under andre økonomiske og markedsmessige rammebetingelser og med høye kostnader, vil

produksjonsavgiften medføre betydelige økonomiske problemer. Kvoten på eksport vil ha begrenset innvirkning på norske produsenters inntekter fra kraftsalg.
Sektorens samlede resultat i 1990 var på 2,8 milliarder kroner. Resultatet i dagen situasjon er betydelig lavere. En produksjonsavgift på 1,5 øre pr kW vil utgjøre omlag 2,5 milliard kroner. Produksjonsavgiften vil således drastisk redusere bransjens evne til bære situasjonen med lave priser og medføre redusert evne til å foreta nye investeringer.

Vi har bedt om at det sees på nytt over spørsmålet om produksjonsavgift. Den forrige taler fra Hordaland sa: "Hør litt på oss neste gang." Dette er neste gang.

Representant nr. 090 Kai Glemmestad, Oppland
Kamerater!
Som taler nummer 72 kunne jeg tenke meg å gjøre en liten avtale med forsamlingen. Jeg på min side kan love at jeg ikke skal repetere og gjenta alt som er sagt tidligere og som står på min lapp, for det er en god del. Jeg skal love at jeg skal legge til side utstuderte og innviklede uttrykksmåter som er utarbeidet. På en annen side kan jeg da tenke meg å få tilbake landsmøtets oppmerksomhet mot det jeg føler er viktig for meg å si, og som jeg føler ikke er sagt så langt.

Men først noen generelle betraktninger om dette med verdiskapning. Hvorfor er det så viktig med verdiskapning? Selvfølgelig er det viktig å dekke våre mest primitive behov for tjenester, for varer og for opplevelser. Videre er det viktig at vi har noe til fordeling. Det er jo det politikk i hovedsak dreier seg om - og ha noe å fordele. Videre så må vi ha en balanse i vår handel med det store utland, som vi ser når vi ser omkring oss alle steder i vår stue og andre steder hvor vi ferdes. Videre så blir det mer og mer klart for meg at vi igjennom verdiskapning har fått dette som jeg kaller for arbeidets egenverdi, veldig klart fram i den senere tid. Dette å ha et arbeid i seg selv, det altså så betydningsfullt for den enkelte. Hvordan skal en få denne verdiskapningen til ? Det står i vårt programforslag at vi skal utnytte naturgitte fortrinn. Ja selvfølgelig, Vi har mange naturgitte fortrinn, og de må vi greie å nytte. Vi må ikke bestrebe oss på å bygge så gode veier for strømmen vår til Europa, at det er ***der*** den skal danne grunnlag for arbeidsplasser. Vi vet at den nye energi-loven har satt mange eiere av kraftverk - som i hovedsak er norske kommuner - i meget vanskelig situasjoner. Vi vet at vi er i ferd med å dreie en skute i stampesjø, men vi må ikke dreie så fort at denne skuta havarerer. Men vi må ikke være i tvil om at det var riktig i hovedsak å få en ny energi-lov.
La oss derfor sørge for at vi får den fordelen som disse naturgitte forutsetningene gir opp på et så høyt foredlingsnivå at vi kan levere ferdige produkter til Europa - ikke råvarene. Vi må foredle de her, og la oss sørge for lover og regler som gjør det lønnsomt for tysk kapital om det så skulle være det, til å investere og skape arbeidsplassene ***her*** og ikke ***der.***
Hvor denne verdiskapningen skal skje? Jo, den må nå skje i privat sektor, og den må skje i Norge. Det har blitt diskutert og det har blitt sagt at det også foregår verdiskapning i offentlig sektor. Ja visst gjør det det. Men den må betales med det som skapes i den private sektor.

Representant nr. 297 Kirsti Næss, Oslo
Samtidig med at vi jobber for næringsutvikling og økt verdiskapning, må vi også tenke omfordeling av det lønnede og det ulønnede arbeid. Grafisk Arbeiderpartilag her i Oslo sendte i et forslag om dette til programmet under kapittelet "Solidaritetskontrakt for arbeid til alle".

Der er det fem strekpunkter som dreier seg om hva vi må gjøre, og vi vil ha inn et sjette som handler om å redusere overtidsarbeidet. Og videre om å vurdere forskjellige typer arbeidstidskortinger som et omfordelingsverktøy.

Vi har overskredet det som bør være tålegrensen for ulikhet, når så mange er helt uten arbeid. Spørsmålet er om man skal dele på de godene og problemene som er, eller om man tror at vi blir fortere kvitt problemene hvis de hopes opp hos noen få. Da blir det liksom mer akutt.

Vi tilhører en bransje hvor arbeidsledigheten bare øker og øker. Men det gjør også overtidsbruket, tross motkampanjer. I disse tider så er folk så redde for jobben sin at de gjør som sjefen sier. De som ønsker å si nei, fortjener et sterkere og strammere lovverk i ryggen. Når det gjelder den videre omfordelingen av det lønnede arbeidet, trenger vi en bred grunnleggende debatt hvor hele arbeidsbegrepet må gjennomgås.

Vi forsørger de som bor i dette landet. Enten vi jobber heltid eller deltid, er ulønnet hjemmearbeidende, får arbeidsledighetstrygd, annen trygd, eller sosialhjelp. Fordelingspolitikk på dette området betyr at de arbeidstakere som nå tar ut full pott må ta ut mindre av den goden som lønnet arbeid er i løpet av sin yrkesaktive periode, for at andre skal få mer. Altså kortere daglig, ukentlig, årlig arbeidstid, lavere pensjonsalder eller permisjonsordninger som for eksempel sabbatsår for å heve eget kompetansenivå. Utdanningsvikariatene går i den retningen. Man bytter på en måte på å være i jobb. Og de som ikke er i jobb på det tidspunktet, de gjør noe som de selv og andre synes er nyttig og respektabelt.
Jeg er redd for at hvis arbeidsledigheten vedvarer eller øker, så vil kvinnene møte ideologiske tilbakeslag. Da blir det nok igjen farlig å ha barn i daghjem. Og kanskje umoralsk med to jobber i en familie. Jeg vil så gjerne at vi skal være føre var på dette området, og trygge det vi har oppnådd. Og kanskje hente igjen noe vi mistet på veien.

For omtrent 10 år siden, så hadde vi en viktig debatt om 6 timers dagen. Den gikk av sporet p.g.a. diskusjonen eller kravet om full lønnskompensasjon. Da ble det bare ikke mulig. Skal vi bruke reduksjon av arbeidstiden som middel til å omfordele arbeid, så kan vi ikke begynne med den betingelsen. Men vi skal huske på at det er ikke bare lønningene, men også de store utbetalingene, ledighetstrygd og annen trygd og sosialhjelp og litt helsebudsjett, som er med i denne fordelingspotten.
Takk!

Representant nr. 245 Inga Sleipnes, Nordland
Dirigent, landsmøtedeltakere!
I Nordland fylke har vi altfor høy arbeidsledighetstall. Og arbeidet med å bevare og sette sysselsettingen og bostrukturen, det er et overordnet mål for oss. Og jeg vil i den sammenheng takke statsråd Finn Kristensen og hans medhjelpere for den taklingen som de gjorde når det gjaldt Svartisutbyggingen. Og vi fikk da bekreftet at vi har en handlekraftig regjering og parti. Vi i landsdelen har veldig mange muligheter for å skape nye arbeidsplasser. Og jeg tenker da på naturressurser som fisk og kraft, men vi har også veldig mange begrensninger. Jeg tenker på den spredte bosetningen, jeg tenker på kommunikasjoner, avstand til marked. Kanskje må vi tenke i nye og utradisjonelle baner for å fram optimismen og pågangsmotet og troen på framtiden. Jeg tror at hvis vi tenker positivt, så gir det ny giv.

Jeg har lagt fram et forslag på dirigentens bord som skal gå til redaksjonskomiteen for politiske saker. Og jeg skal peke på en del virkemidler som jeg tror har betydning for sysselsettingen og styrking av distriktene i landsdelen. Det er nedsetting av pensjonsalderen i fra 60-62 år, og videreføring av arbeidet med kystriksvei 17, og videreføring av Nord-Norgebanen.

Partiet må satse på og stille til oppbygging av bedrifter innen fiskeforedling. Dette er også viktig for kvinnelig arbeidsplasser.
Arbeiderpartiet må styrke videregående skoler kraftig. Med dette menes nødvendigvis ikke at vi skal opprette nye linjer, men det opprettes et team som kartlegger behov og utdanningsarbeid på langsiktige planer. Og da sammen med arbeidsmarkedsetaten og sosialetaten, slik at behovene i de enkelte kommuner blir dekket. Det må også satses på utradisjonelle lærlingeordninger. Vi tenker da innen handel og kontor, og kontorfag. Kompetansen må heves innen arbeidsmarkedsetaten, slik at de midler som blir tilført etaten, blir forvaltet på en skikkelig måte.
Takk!

Representant nr. 156 Jan Petter Rasmussen, Rogaland
Dirigent - partifeller!
Jeg vil ta for meg litt om utfordringene som ligger i primærnæringen, og da i fiskeriet spesielt. Denne høsten behandles i Stortinget en strukturmelding. Det er nødvendig med en forenkling av dagens system, og den meldingen synes jeg er et godt grunnlag for en sterk utvikling på fiskerisektoren i framtiden. De fire hovedprinsippene som legges til grunn er selvfølgelig som tidligere: Opprettholdelse av bosetningsmønsteret, vern om ressursene, sikre og trygge gode arbeidsplasser, og økt lønnsomhet i næringen.
Vi vet jo at fiskeri er Norges tredje største eksportnæring, og jeg synes i den forbindelsen at det er riktig å gå over snakket fra problemer til muligheter både i europeisk perspektiv, og ikke minst i global perspektiv.
I fiskeripolitiskutvalgets innstilling til Sentralstyret i partiet, så slår vi fast at fiskeriressursene er en felles ressurs. At det skal være en samfunnsmessig styring og kontroll på det hele. Videre peker vi spesielt på utfordringene i Russlands nærområder i nord, og i de EF nærområder i sør. Den først delen tror jeg er blitt belyst nokså godt av mange andre, jeg skal ta for meg litt av den siste.
De områdene i sør, de har en strategisk beliggenhet og helt sentralt og viktig for robustheten overfor EF-systemet. Og da er det Nordsjøen som kommer inn. Den har i alt for stor grad kommet i skyggen i dagens fiskeridebatt. Årsakene er flere, bl.a. at de snakker for det meste om oljen i Nordsjøen, og for det andre at mye av fiskeriproblematikken er gått på Barentshavet og de områdene der. Men jeg skal si litt om Nordsjøens betydning som fiskerihav. Ressurssituasjonen i Nordsjøen er at det er en konstant biomasse, med produksjon i Nordsjøen som er like stor som i Barentshavet, på en tredjedel av arealet - det er verdt å merke seg.
Og i den forbindelse vil jeg peke på forslaget som er oversendt i fra Stavanger og Sola som går på Nordsjøsamarbeid. Det er helt nødvendig at vi får med et punkt i programmet om dette. Og det går på Nordsjøsamarbeid i sin største sammenheng, og på en slik måte som vi har i forbindelse med Barentssamarbeid og Østersjøsamarbeid, så er det viktig å ta dette med i vårt program.

EØS gir større muligheter for fiskerinæringen, det har flere vært inne på her i dag. Men det jeg vil peke spesielt på er at Regjeringen har gått til andre virkemidler som også vil bety mye for framtiden i norsk fiskerivirksomhet. Og da tenker jeg bl.a. på speilvendinger av

fiskerigrenseloven. At det skal bli mulig for utenlandske båter å levere fangster i Norge. Det er de glemt vekk i debatten. Det gir ny muligheter oppover langs hele kysten. En fisk som ligger ombord på dekket av en båt spør ikke hva slag nasjonalitet båten har, men vi kan få landet de fangstene i Norge i langt sterkere grad enn det som har vært tilfellet tidligere. En klar utfordring.
Og vi vet jo at EF-flåten i store deler av året ligger og fisker rett utenfor kysten, vi er klar til å ta i mot de. Det ligger stor muligheter som vi må satse på videre framover.

Representant Odd Arve Lien, Landsstyret, Oppland
Dirigenter, partifeller!
Arbeidsledigheten er samfunnets største problem har mange sagt her. Det er også partiets største problem - kjære kamerater. Vårt varemerke var nettopp at vi skapte full sysselsetting. Vi greier dessverre ikke lenger å nå de målsettingene. Velgerne snur ryggen til oss. Medlemmene og tillitsvalgte blir frustrerte og de mister troen. Og det er jo vi som må bidra til at de får tilbake troen. Det har aldri vært brukt så mye penger på å skape arbeidsplasser i offentlig forvaltning. Men dessverre så renner det mer ut i andre enden, i privat sektor. Og det er jo det som er hovedproblemet vårt. Offentlig sektor kan sysselsette titusener for det de. Men hvordan skal vi finansiere det. Vi har ikke særlig mere ressurser i offentlig budsjetter til større satsinger enn det vi nå har. Skatteøkning er det neppe noen som vil akseptere nå. Men først så må det private næringslivet igjen bli i stand til å skape disse arbeidsplassene. Først da blir den negative trenden på arbeidsmarkedet borte. Derfor er det så viktig å bruke det vi har av ressurser nettopp på bedre finansieringsordninger, eksportfremmende tiltak, hjelp til oppfinnere og gründere på produktutvikling og markedsarbeid.
Men vi må få lov til å stille krav til disse bedriftene - kamerater. For de verdiene som skapes gjennom offentlig støtte og inntektspolitisk samarbeid, må ikke bli eksportvare til investeringer utenfor dette landet.

Programforslaget viser at vi vil satse ennå mer på offentlig sektor. Og det var riktig satsing.
Men samtidig skjer dette - kamerater: Televerket reduserer med flere tusen. Postverket legger ned lokale postkontorer i tur og orden. NSB rasjonaliserer, og dessverre kommuner skjærer også ned. Og da spør folk meg: Er dette satsing på offentlig sektor? For det hjelper ikke å forklare dem at dette er i tiden fordi vi har fått en teknologisk utvikling.

Så skal jeg si litt om kraft, det har mange gjort. Jeg skal stille et enkelt spørsmål: Hvorfor skal Norge ha den mest liberale kraftomsetningsordningen i verden? Dette er totalt i strid med det jeg oppfatter som Arbeiderpartiets prinsipper. Vi kan ikke leve med de programformuleringene på dette punktet i programmet vårt. Det har kommet en rekke forslag om endring til redaksjonskomiteen. Bruk dem og kom opp med noe vi kan stå for.

Representant nr. 277 Florin Olsen, Oslo
Partifeller!
Jeg skal i hovedsak snakke om de aller svakeste innenfor et utsatt arbeidsmarked. Det gjelder arbeidsmarkedsbedriftene som ble satt i system for 18-20 år siden, og dette var en fanesak for partiet. Målsettingen var vekst - resultatet har blitt reduksjon. Den store arbeidsledigheten som fra 1981 mer og mer har preget arbeidsmarkedet, har også noe av skylden for at yrkeshemmede har blitt i bedriften, og ikke utplassert i ordinær industri. Det nye støtte- og

styringssystemet vil ikke gjøre det lettere å få 50% av de yrkeshemmede til en hver tid ferdig utplassert til ordinært arbeid, når arbeid ikke kan skaffes.
Kan Regjeringen garantere et nært samarbeid med Fellesforbundet, som har ansvaret for arbeidstakerne i disse bedriftene - det er en størrelsesorden på 5 000 personer vi snakker om - og medvirke til og forhindre at når disse er ferdig attført vil få tilbud om jobb eller utdanning. At de ikke vil bli plassert i en arbeidsledighetskø. Det vil si det samme som å ta i fra medisinen med det samme et menneske tilnærmelsesvis har blitt friskmeldt.
Vil Regjeringen også sørge for å bevilge nødvendige midler til å få i balanse det som de tidligere borgerlige regjeringer med Willoch først og fremst og Syse etterpå, har redusert slik at den målsettingen som var - den er helt umulig å oppnå hvis en ikke er villig til å bevilge de midlene.
Det er fremsatt et forslag senere som jeg ikke skal kommentere her, som jeg vi ha inn i partiprogrammet.

Og nå kjære venner, det er mange som har reist land og strand rundt, og - etter min oppfatning - skadet dette partiet enormt med en slags form for folkeforfølgelse. Jeg utfordrer nå en av dem, Rune Gerhardsen, til å bruke sine tre minutter til helt konkret å fortelle denne forsamlingen i klartekst hvordan han skal løse arbeidsledighetsproblemene i Oslo-by som han har ansvaret for, og hvor mange arbeidsplasser han kan garantere at arbeidsledige i Oslo vil få i løpet av neste år.
Takk!

Representant nr. 237 Ingunn Laumann, Nordland
Ja, kjære landsmøte!
På side 22 i programforslaget står det: For kvinner og menn i ulik alder og med ulik bakgrunn, ønsker og behov, må muligheten til å velge bosted være reell. Derfor vil vi bygge videre på det bosettingsmøsteret vi har.
Arbeiderpartiet satser på distriktsutbygging. Jeg må innrømme at jeg føler at begrepet "distrikt" ofte ikke tolkes likt i Oslo og i distriktene. For oss når distriktene helt ut i bygdene og øyene der vi bor. Når Arbeiderpartiet programfester at vi skal bygge på det bosettingsmønsteret vi har, betyr det for oss både små og større steder.

Det er fastslått at den største verdiskaping foregår i distriktene. Det finnes store ressurser i distriktene. Men forutsetningen for å utvikle næringsliv og dermed bosetting, er brukbar kommunikasjon som er selve livsnerven for et samfunn som skal fungere. Vi ser det som et faresignal for distriktene, hvis det er ensidig - og jeg understreker ensidig - fokuseres på nærtrafikken omkring de større byene, selv om vi innser at det må gjøres noe også her.
Vi ser også som et faresignal for distriktene når begrepet samfunnsøkonomisk lønnsomhet sidestilles med nytte/kostnadsprinsippet. Hvis nytte/konstnadsprinsippet nyttes fullt ut, vil mange uløste samferdselsoppgaver i tynt befolkede områder forbli uløst. Det kan se ut som om det er bruk av nytte/kostnadsprinsippet som er lagt til grunn når Nordland fylke i perioden '94 - '97 har fått 800 millioner kroner mindre enn i inneværende periode til samferdeselsformål.
Dette viser helt klart hvordan programformuleringen som den nå ligger, kan bli brukt.

I tillegg til vansker i jordbruket, de problemene som har vært i fiske og fiskeri-industri, og tildels store avstander til markedet, vil dårlige kommunikasjoner gjøre det vanskelig å få produktene fram. Og det vil være en direkte hindring for verdiskapning av næringsutviklingen i

distriktene. Det vil føre til økt arbeidsledighet også her. Jeg vil minne om at det ikke bare er den arbeidsledige, men hele familien som blir skadelidende og ikke minst barna.
Det er ikke noen løsning å legge ned arbeidsplasser og flytte inn til byene der arbeidsledigheten er stor fra før. Vi må gå hand i hand. Distriktene trenger byene, men byene trenger distriktene, og tettstedene trenger sitt omland.
En større del av transport må vris fra vei til bane, står det. Og det vises bl.a. til forurensningssiden. Dette skulle bygge under den miljømessige siden av Nord-Norgebanen, der mesteparten av transporten går via vei. Og nord for Bodø er det jo ingen andre alternativer.
Jeg vil ta opp et forslag som er likelydende med et forslag fra Herøy Arbeiderparti, som er min nabokommune, som et tillegg til kapittelet "Bedre kommunikasjon": Arbeiderpartiets samferdelspolitikk skal i stor grad rettes mot distriktenes behov samtidig som nødvendig miljøhensyn skal ivaretas.

Representant nr. 152 Terje Emil Johannessen, Rogaland
Dirigenter, partifeller!
Tre saker på tre minutter. For det første: Til Gunnar Berge så vil jeg si at jeg enig i at verden har forandret seg så mye at kanskje er det vanskelig å bruke seksti og sytti-tallets virkemidler til å løse 90-årenes problemer. Men jeg mener at han Gunnar også må være forsiktig med å skape unødvendige myter, fordi at det også tåkelegger. Når Regjeringen for eksempel gir inn et milliardbeløp for å redde bankene fra å gå bankerott, så var det jo velkjente virkemidler fra tjue og trevdeårenes Norge som ble brukt. På samme måte så bruker vi bl.a. den teknologiske utviklingen som innehar forklaringene på hvorfor alt har blitt så vanskelig. Bør vi ikke sette disse forandringene inn i et større politisk perspektiv. Bør vi ikke utvikle et mer presist analyseapparat der vi ser disse teknologiforandringene sammen med de endringene som skjer i den kapitalistiske verden og også i klasseforholdene i vår del av verden. Uten en politisk analyse av kreftene bak disse endringene vil vi heller ikke kunne gripe de mulighetene en slik utvikling gir oss.

Ellers kort om to problemstillinger jeg er opptatt av. Gunnar sa at vi i den tid som kommer i en større grad må satse på å gi arbeidsløse aktive tiltak i stedet for passiv stønad. Og jeg vil gjerne legge til: Og så må vi slutte med å definere folk som B og C-arbeidstakere. Etter min mening så må vi kvitte oss med "arbeid for trygd"-tankegangen. Hvorfor kan vi ikke gi folk en skikkelig tarifflønn når de gjør en skikkelig jobb? Hvorfor lager vi sysselsettingsordninger med så mager, kortvarig og ustabile innretninger at folk hverken klarer å få fotfeste på en arbeidsplass eller en lønn som det går an å fø seg selv og sin familie på en nøktern måte?

Så sak nummer to: Gudmund Hernes snakket tidligere i dag om tempo og trykk. Jeg skal ta han på ordet. Etter min mening så må Gudmund Hernes nå se å gjøre noe med den utmattende yrkesfaglige kranglingen om generalismodellen i helse- og sosialsektoren. Om en uke fra i dag så bør han ha gitt klar signal for at kommunene kan sette i gang utdanning av paragraf 20-kandidater i helse- og miljøfaget. Rundt om i kommunene er det tusenvis av arbeidstakere som umiddelbart vil ha grepet den muligheten for økt kompetanse, samtidig som det kan gi åpning for vikarer til like mange tusen unge som i høst forsøkte å komme inne på helse- og sosialfaglinjene i videregående skole, uten å lykkes.
Dette er et helt konkret tiltak som kan ha umiddelbare, positive virkninger i nesten hver eneste kommune over hele landet. Utfordringen er gitt, Gudmund Hernes. Tempo og trykk sa du. Se å gjør noe, du har en uke på deg.
Takk!

Representant nr. 281 May Lisbeth Myrhaug, Oslo
Kamerater!
Som medlem av partiets samepolitiske utvalg, har jeg vært med på å utarbeide det Samepolitiske manifest. Det nye i dette manifestet er en større vektlegging på internasjonal solidaritet og urbefolkningspolitikk. Vi gir i manifestet en beskrivelse av det internasjonale arbeide på området. Og det som er viktig å nevne her er: ILO-kommisjonen nr. 169 - om urbefolkninger og stammefolk som blir ratifisert av Norge i 1999 og som er å betrakte som en stor kulturhistorisk markering for oss samer. Men ennå i dag er det mange land som ikke har ratifisert denne kommisjonen. Selv ikke land som Sverige og Finland, som har samisk bosetning, har ratifisert kommisjonen. Og siden vi nå har partiledere fra våre søsterpartier i Sverige og Finland, så vil jeg her og nå oppfordre de til å ta initiativ for å få ratifisert kommisjonen. Og det samme gjelder jo i grunnen for Danmark for den inuitiske urbefolkningen i Grønland.

I juni i 1992 ble det i Europarådets ministerkomité vedtatt regler for vern av region- og minoritetsspråk. Disse europeiske reglene sammen med samisk språklovsregler, vil tilsammen danne et godt fundament for styrking og videreutvikling av det samiske språket. I FN regi er det oppnevnt en arbeidsgruppe som skal utarbeide et utkast til en urbefolkningsdeklarasjon. Vi hadde håpet at denne deklarasjonen skulle foreligge til neste år - altså i 1993 som av FN er utropt til å være urbefolkningsår. Denne deklarasjonen skal da spesielt fokusere på urbefolkningskultur og rettigheter, samt kulturvern. Men den blir sannsynligvis ikke behandlet i FNs generalforsamling før høsten 1994.

Vi har også i dette manifestet lagt vekt på at det i dagens bistandspolitikk er en klar erkjennelse av at prosjekter rettet mot kvinner i de største positive ringvirkninger i lokalsamfunnet. Derfor går vi inn for å styrke og få organisert flere kvinnerettede prosjekter i urbefolkningsområde.

Representant nr. 172 Otto Harkestad, Hordaland
Ordstyrer, kjære landsmøte!
De fleste av innleggene på landsmøtet roper etter bedre resultat ut av innsatsen som er lagt ned i sysselsettingsarbeidet. Det er lett å formulere slike krav, langt verre er det å foreslå konkrete forslag som en kan identifisere et viss antall nye arbeidsplasser med. Jeg vil ta utgangspunkt i to utsagn; et i fra Gro og et i fra Gunnar Berge her på landsmøtet.

Jobb nummer 1, er en jobb for alle i samfunnet. Og Gunnar i dag: et hull kan også fylles med småstein. De sa i hele tatt mye bra om hva som må gjøres for å motvirke arbeidsløsheten. Men jeg er lei meg, jeg kjenner meg ikke igjen i hverdagen. Med utgangspunkt i en kystkommune utenfor DU-området, med store muligheter for videreforedling ut av viktige nasjonale råstoff, som fisk og senere gass, slår jeg fast at Regjeringens egne instrumenter ikke tar innover seg dette budskapet om jobb nummer 1 tilstrekkelig. Eventuelt har de ikke fått en klar nok melding om målsettingen til Regjeringen og til Det norske Arbeiderpartiet. Vi har fremdeles folk ute i våre lokalsamfunn som ser muligheter, som har ambisjoner og tiltaksvilje til å skape nye virksomheter, nye arbeidsplasser. For mange eksempler finnes på at disse ikke får den oppbakking de bør og kunne fått fra sentrale organ. Det ligger et stort potensiale i å få vurdert nye prosjekter, i utgangspunkt i lokalkunnskap, der det å skape nye arbeidsplasser har vært prioritert noe høyere enn i dag. Det er min påstand at det er for stor avstand mellom saksbehandlerne i sentralinstitusjonene og gründerne ute i distriktet. Dette må i langt større grad tilpasses vår ideelle målsetting.

Satsingen på kortvarige sysselsettingstilak øker. Kommunenes rolle har blitt viktigere. Jeg håper og tror at resultatet vil ha vært bedre i tiltakspolitikken, hvis kommunene hadde vært tillagt noe av den samme funksjonen også i dag.

Helt til slutt så skal jeg ta en konkret sak. Det er utbyggingsløsing for gass- og oljefeltet Troll, som har vært vurdert. Og til Gro, til Gunnar og til Finn Kristensen: Gi et lite signal eller to til oljeselskapene Statoil og Norsk Hydro om at "Arbeid for alle" er jobb nummer 1, også for dem - for alle i det norske samfunnet. Dette kunne føre til 2 000 nye arbeidsplasser bortimot i Bergensområde som er et av de områdene i vårt land som har høyest arbeidsløshet i de neste 2-3 årene.

Representant nr. 040 Katrine Raadim, Akershus
Kamerater!
I tillegg til å løse arbeidsløshetsproblemene, må vi hvert år framover skape minst 30 000 nye arbeidsplasser for å oppveie de som går tapt. Dette er den største utfordringen vi står overfor i årene framover. Vi må nå la denne oppgaven styre planleggingen i alle sektorer. Vi må utarbeide en nasjonal sysselsettingsplan, og økonomien må bli sysselsettingsstyrt. Det vil si at vi må utarbeide egne sysselsettingbudsjetter i tillegg til nasjonalbudsjettet, som bygger på en analyse av de samfunnsmessige behov. Og det må følges opp i utdanningssektoren også, slik at vi som er unge slipper å utdanne oss til arbeidsløshet. I de siste årene har vi erfart at markedet og næringslivet vårt ikke klarer å skape de arbeidsplassene som vi vil. Det er i det private vi taper arbeidsplasser, og det i tusentalls på få dager. Men nå er det på tide at vi slutter å bruke lappeteknikken og hyle etter konsesjonslover og paragrafer når arbeidsplasser er på vei bort. Det hjelper ikke med bare en slik hettdefensivholdning. Nå må vi som sitter i styre og stell rundt i kommuner, i fylker og sentralt gå å si til næringslivet: Hva kan ***vi*** gjøre for at dere kan skape og utvikle dere hos oss? Hvilke forhold kan ***vi*** legge til rette? For i tillegg til de mange utløste oppgavene i offentlig sektor, trenger vi mer industri. Vi er faktisk på nivå med Tyrkia når det gjelder antall sysselsatte i industrien.
Men vi vil ikke tilbake til den kraftkrevende og miljøfientlige industrien. Derfor må vi nå være med på å utforme industriutviklingsplaner så vi får arbeidsplasser på satsingsområder som ***vi*** mener er viktige, og hvor vi har fortrinn. Det kan gjelde kunnskapsbaserte industri , som for eksempel utvikling og produksjon av miljøteknologi.
Jeg skjønner godt at partiledelsen har blitt provosert av en del utspill fra partimedlemmer i det siste. Men vær så snill; det er mange i dette partiet som har gode ideer til hvordan vi skal skape arbeidsplasser. Vi må ikke oppfatte alle utspill som opposisjon når noen har ideer. Ikke alle utspill er like lette å gjennomføre, men la oss i hvert fall diskutere dem. Det er veldig mange som sitter med gode erfaringer fra prosjekter rundt omkring. Ta heller disse med på råd og utvalg enn politikere som var med på å skape krisen for flere år tilbake. Ledelsen må lytte til de som har ideer, og da hjelper det ikke at Gunnar Berge ber AUF om å ta seg en sang - når vi kommer med konkrete utspill.

Se bak meg; Mer fellesskap, står det. Dette er den ***viktigste*** oppgaven vi skal løse i fellesskap framover.

Dirigent Kirsten Kolle Grøndahl opplyste om at klokken var blitt 17.20 og at det gjenstod 7 talere. Disse ville få ordet etter debatten til Thorbjørn Berntsens innlegg. Dirigenten ga deretter ordet til LO-leder Yngve Hågensen som kom med LOs synspunkter på sysselsettings-

politikken, og dirigenten foreslo at landsmøtet godtok en litt romsligere taletid for LO-lederen.

Vedtak: Godkjent.

Strategi for full sysselsetting

v/LO-leder Yngve Hågensen

Arbeiderbevegelsens politiske innflytelse henger ubrytelig sammen med retten til arbeid for alle. Alle her vet hva som står på spill. I de siste 10 - 15 årene har vi mistet nærmere 100 000 industriarbeidsplasser her i landet. Vi er i ferd med å bli utradert som en industrinasjon. Hele industrimiljøer går i oppløsning. Teknologi og generasjoners fagkunnskap blir slettet med et pennestrøk. Det er en levedyktig industri i en åpen internasjonal økonomi som skal betale våre velferdspolitiske satsinger. Overser vi denne realiteten blir alt annet teoretiske luftslott. Det er nå solidariteten settes på prøve - at vi sammen vil forsvare fellesskapet. At vi sammen tar løfte for å presse ned arbeidsledigheten. Det er lett å stille seg på sidelinjen og hogge når man ikke har ansvar. De arbeidsledige trenger ikke mer ordkløveri og tåkete ideer. De krever at noen tar ansvar, at noen gjør noe nå. At vi alle stiller opp bak det fine ordet "solidaritet". Det nytter - hvis alle vil. Det er det solidaritetsalternativet fra Kleppe-utvalget handler om. Det er ikke tvil om at arbeiderbevegelsen igjen må bære den tyngste byrden. I motsetning til andre løper ikke denne bevegelsen fra et felles ansvar for velferd og trygg hverdag. Solidaritetsalternativet forener kreftene hvis alle vil. En langsiktig strategi på 90-tallet for å gjenreise Norge, som en industrinasjon, i samspill med offentlig sektor. Det vil skape nye varige arbeidsplasser i privat og offentlig sektor der vi trenger dem. Men arbeidsledigheten må også bekjempes her og nå. Det er her samspillet med kommunene kommer inn. For at arbeidsledige skal få en meningsfylt hverdag for å løse oppgaver i kommunene i stedet for passivitet. Vi forventer bred satsing i revidert nasjonalbudsjett når Erik Orskaug-utvalgets innstilling ligger på bordet 15. januar. Her i dette utvalget ligger oppfølging av Kleppe-utfordringen overfor kommunene og setter denne innstillingen i et helhetlig bilde. I dag er vanlige folk usikre. Det er også mye frustrasjon, mismot og håpløshet i egne rekker. Blikket er rettet mot arbeiderbevegelsens veivalg for 90-årene. Her må det ikke være rom for tvil. Vi må slå fast at arbeiderbevegelsens politikk skal bygge på det svakeste ståsted. En politikk forankret i vanlige menneskers krav om retten til det gode liv. Hver eneste dag må arbeiderbevegelsen sette dette øverst på den politiske dagsorden. Vi må slå tilbake angrepene på velferdsstaten. En ting er klart - og det vet vi - høyrekreftene og markedskreftene har aldri tatt ansvar for sysselsettingen og en sterk offentlig sektor. De vil heller aldri gjøre det. Rettferdighet for vanlige mennesker. Retten til en jobb. Retten til en lønn å leve av. Rett til sosial sikkerhetsnett. Rett til å bli syk med full lønn. Rett til et samfunn som ikke slår bein under deg når du kommer på skyggesiden. Her må ingen trygle med arbeiderbevegelsens byggverk.

I dag brer det seg farlige handlinger hos mange økonomiske "synsere". Handlinger som sier: Vi må leve med høy, langvarig arbeidsledighet. Den dagen - kamerater, slike holdninger slår rot i vårt samfunn, rives grunnen vekk fra velferdssamfunnet. Da har den blinde egoisme vunnet over fellesskapets omsorg for hverandre. Gode levevilkår for alle blir en tom frase hvis samfunnet unnlater å gjøre noe drastisk med ledigheten nå,. hvis vi lar nye sosiale skiller vokse fram i arbeidsledighetens kjølevann. Køen av langtidsledige vokser. Vi må ha større evne til å våge oss inn i de arbeidslediges hverdag. Jeg minner om at halvparten av de arbeidsledige er under 30 år. Hvilken holdning har vi lov å forvente av disse ungdommene overfor vårt samfunn?

I går sa Gro i sitt foredrag: "Det finnes bare en hovedvei videre for å styrke sysselsettingen. Det må føres en helhetlig politikk for verdiskaping." I dag sa Gunnar - forøvrig et bredt anlagt og jeg synes et spenstig foredrag : "For oss er det ikke spørsmålet om arbeid til alle som er vårt viktigste mål, spørsmålet er hvordan vi skal nå dette målet."
Til dette har jeg kun et svar: Den kampen må føres av et samlet arbeiderbevegelse. En felles politisk og faglig plattform for å bekjempe arbeidsledigheten. Her trenger vi alle gode ideer landsmøtet som politisk verksted kan meisle ut. Og dagens omfattende debatt har gitt mange innspill i så måte. Men for meg og for fagbevegelsen er en ting helt avgjørende: Det holder ikke - kamerater, med gode programmer. De har vi hatt mange av. Det vi nå trenger er handling.

Dirigenten ga så ordet til Gunnar Berge for en kort oppsummering.

Sluttinnlegg v/Gunnar Berge

Kamerater!
Dette har vært en velsignet debatt. Den har vist at det er bred enighet i partiet om at "Arbeid til alle" er vår overordnede målsetting. Men vi har foran oss et utkast til program som i sin form er mer prinsipielt og analytisk, enn det vi er vant med. Det betyr selvfølgelig ikke at vi har redusert ambisjonene i sysselsettingspolitikken. Tvert imot, mener jeg at utkastet skisserer en aktiv og ansvarlig måte å skape en økt sysselsetting på varig grunnlag. Målet er arbeid til alle som ønsker det. Men samtidig vet vi jo - og jeg synes debatten har vært en god illustrasjon på det - at det er en oppgave som ikke er gjort over natten. Vi må nemlig ikke glemme at vi har bak oss en periode med kraftig reduksjon i private etterspørsel, både i konsum og investeringer, og at dette er et resultat av jappe-boomen på 80-tallet. Noe vi straffes for i dag. Nå er det slik at sysselsettingspolitikken vår blir ytterligere konkretisert i strategisk plan for neste år, og i årene som kommer. Dessuten så jobber Regjeringen med et langtidsprogram for perioden for 1994-97, og her vil jo sysselsettingspolitikken naturligvis med utgangspunkt i det program, som dette landsmøtet vedtar, få en helt sentral plass. Og vi vil her bl.a. se på hvilke behov det er for arbeidskraft i de forskjellige sektorene framover.

Jeg vil også vise til partiets næringspolitiske plan for Nord-Norge, som er et veldig godt eksempel på hvordan man kan konkretisere programmet. Og det bør jo være en utfordring til andre landsdeler om å gjøre tilsvarende.

Og la meg føye til at det dokument vi nå behandler, er et utkast til program. Og på alle de møte hvor jeg har vært og presentert dette utkastet, så har jeg sagt til slutt at det er et utmerket forslag, men det er ikke så godt at det ikke kan gjøres bedre. Og det har vi fått ordre av Gro om å si når vi er på disse møtene. Jeg håper inderlig at Thorbjørn og Thorbjørn også har sagt det samme når de er ute. Det ville ikke være noe nederlag - tror jeg - for Sentralstyret som har vært programkomité, om dette landsmøtet gjøre dette programmet ennå bedre. Tror faktisk vi skal kunne leve med det. Husk på at dette programmet har blitt til i en demokratisk prosess. Dette landsmøtet er jo en del av denne prosessen, og det er altså siste stadium.

Vi skal - partifeller - finne vei ut av ledighetsproblemet. Men denne veien må vi gå i fellesskap, og la oss ikke skape kunstige motsetninger mellom offentlig og privat sektor. Alle som jobber bidrar jo selvfølgelig til verdiskapningen i samfunnet. Jeg synes Jens Stoltenberg hadde gode og morsomme eksempler på det. Vi har brukt offentlig sektor aktivt i kampen for å løse viktige

samfunnsoppgaver og skape nye arbeidsplasser. Og uten denne aktive innsatsen, så hadde selvfølgelig arbeidsledigheten vært langt større enn det den er.
Vi må også øke verdiskapningen i privat sektor. Det har gått igjen i debatten som en rød tråd. Her har vi mye ugjort og store oppgaver.
Regjeringen skal gjøre sin jobb, men særlig må næringslivet selv og partene i arbeidslivet ikke minst, ta sin del av ansvaret.
Solidaritetskontrakten i programutkastet som vi i stor grad bygger på sysselsettingsutvalgets solidaritetsalternativ, er her et viktig bidrag. Og spesielt viktig fordi dette er et opplegg som allerede har partenes tilslutning. Yngve Hågensens innlegg var en kraftig manifestasjon på akkurat det.
Jeg er enig i at industrien alene ikke kan løse vårt sysselsettingsproblem, og det er ingen som har ment det. Men uten økt verdiskaping i konkurranseutsatt virksomhet, så vil vi simpelthen ikke ha mulighet til å fortsette en offensiv satsing i offentlig sektor. For sosialdemokratiet mer enn noen annen bevegelse, så er det faktisk et skjebne fellesskap mellom verdiskapningen i industrien og privat sektor på denne ene side, og verdiskapning og mulighet for å videreføre velferdssamfunnet, på den andre side. Det er derfor viktig å bedre konkurranseevnen framover, LO er for en slik linje. Lav pris- og kostnadsvekst er selvfølgelig ikke noe mål, men det er et middel til å øke verdiskapningen i konkurranseutsatt virksomhet.

Og så helt til slutt: Bendiks Harald Arnesen fra Troms sa at han trodde at dette ble et godt program, når landsmøtet hadde vedtatt det. Ja, Bendiks - du hadde vel ikke trodd noe annet? Takk!

Dirigenten gikk nå over til den delen av programmet som hadde betegnelsen "Bedre livskvalitet" og ga ordet til Torbjørn Berntsen.

Bedre livskvalitet
Innledning v/nestleder Torbjørn Berntsen

Partifeller!
Det har vært verdiskapning som har stått sentralt i debatten etter Gunnars innlegg. Og som vi har hørt av veldig mange innlegg, så tenker vi jo vanligvis på økonomiske faktorer og størrelser når vi bruker begrepet verdiskapning eller vi tenker på penger - som Finn Kristensen uttrykte det her i sted.

Jeg skal også snakke om verdier, om verdiskaping, men kanskje om noen andre verdier som også er en del av den politiske og samfunnsmessige helheten. Det er en dimensjon i denne helheten. En av dirigentene sa at jeg skulle snakke om de myke verdier - kanskje det. Men det er også slik at myke verdier ofte dreier seg om nokså harde realiteter.
Jeg har kalt innlegget mitt Fra "meg og mitt" til vi.

"Mer fellesskap" er jo tittelen på det forslaget som vi har lagt fram til sosialdemokratisk program for 90-åra som vi nå behandler. Et programforslag mange av dere har studert veldig nøye og kommet med konstruktive innspill til. De forslagene som dere har utarbeidet og som er sendt inn, spenner over et veldig vidt felt og tar opp en lang rekke interessante og viktige synspunkter som redaksjonskomiteen nå sitter og jobber med. Jeg er selvsagt glad for alt dette

engasjementet fra hele partiorganisasjonen. For det er jo gjennom et slikt deltakerdemokrati en programprosess i et politisk parti bør foregå.
Thorbjørn Jagland har sagt at det har kommet inn over tusen forslag til programmet og da må jeg få lov til å vende litt tilbake til et "Antennetime"-program som også Thorbjørn Jagland og jeg var med i. Hvor vi da i følge enkelte kritikere, ikke gjorde det så helt bra. Men vi ble litt småirritert. Særlig når jeg fikk se inngangsdøra på Stavsjøs Folkets hus var lukket med en hengelås som var så stor som en stekepanne for å understreke om at her var det dødt - steindødt. Vi hadde jo da behov for å få fram at det er ingen steindød organisasjon som greier å mobilisere 15 000 mennesker med i rådslag for Norge i et nytt Europa, og som produserer tusen endringsforslag til det programmet som vi sitter og jobber med her nå. Det fikk ikke Thorbjørn Jagland og jeg ordentlig fram i det programmet, men det er ***jaggu*** meg sant!

Jeg skal ikke gå så veldig mye inn på gjentakelser i hva som står i programforslaget, men skal forsøke å dra debatten som vi har hatt til nå, litt videre. De problemstillingene jeg først og fremst skal si noe om, de knytter seg til begreper som bærekraftig utvikling og livskvalitet. Med andre ord, det som vi kanskje kan si, er det mer prinsipielle grunnlaget for en sosialdemokratisk politikk på disse områdene. Og litt mer summarisk så vil jeg ta for meg en del miljøproblemmer og konkrete oppgaver som vi arbeider med nå i den sammenheng.

Gjennom all de årene som jeg har forsøkt å operere som miljø- og naturverner både i Stortinget og nå også i Regjeringen, så har jeg lært meg en grunnleggende sannhet: Og det er at utsyn gir innsyn. Vi må ha utsynet for å kunne skille klinten fra hveten; de grunnleggende utfordringene fra hverdagsfrustrasjonene som vi nå selvfølgelig har mange av. Jeg tror også det er nødvendig å holde fast på dette utsynet, dersom vi faktisk skal få et innsyn i hva som er en sann livskvalitet, en livskvalitet som går langt dypere enn til vår materielle levestandard slik som vi har den her i landet. Det er en livskvalitet som aldri taper av synet at hver enkelt menneske har en verdi i seg selv - uavhengig av kjønn, alder, hudfarge, religion og sosial status.

La meg starte med to bilder på den status menneskeverdet og livskvaliteten har i dag: En fjernsynsseer i Brasil som får inn bilder fra Europa der vårt kontinent fremstilles som en arena der folk slakter hverandre, der nasjonalismen tar tak i menneskene, der etniske konflikter utløses, der fremmedhat og antisemitisme florerer, der arbeidsløsheten er høy, økonomien skakkjørt og miljøproblemene omfattende. Dette er selvsagt ikke den hele og fulle sannhet om Europa, men det er like sant som det bildet vi får av Afrika gjennom våre fjernsynsskjermer: Et kontinent som råtner på rot og som nesten utelukkende består av fattigdom, sult, nød vold og annen elendighet.

Disse to bildene fra dagens verden kan gi oss et innsyn i hvilke veivalg vi nå står foran for å sikre livskvaliteten og en bærekraftig utvikling ikke bare dagens, men til alle framtidige generasjoner: Vi trenger mer fellesskap, mer rettferdig fordeling og solidaritet, mer menneskeverd og god kultur, skjønnhet og omsorg. Vi trenger mindre rovdrift på naturressursene, mindre vold, sult og nød. Vi må stimulere vår egen evne til nytenkning, en nytenkning som kan de ideer og den politikk vi trenger for å kunne gjøre de riktige valgene fram mot årtusenskiftet.

Vår egen ungdomsorganisasjon - AUF - er blant de fremste som er meningsberettiget i en diskusjon om veivalgene inn i framtida. Det er jo deres framtid det først og fremst handler om. Og AUFerne har jo også tatt opp disse spørsmålene og disse problemstillingene i fine innspill til

programutkastet, selv om jeg for mitt vedkommende ikke kan underskrive på alt, i alle fall ikke i dag.
Men de peker på at vi lever i en historisk skjebnetid - det tror jeg er riktig. Og de hevder at det økonomiske systemet har ikke bare bidratt til en svært skjev fordeling av verdens goder, men er også i ferd med å ødelegge for framtidige generasjoner. Forskerne snakker om en "terskel" - et punkt i miljøutviklingen hvor problemene så og si griper inn i hverandre, blir selvforsterkende og kommer ut av menneskelig kontroll. Ungdomsorganisasjonen vår vil at erkjennelsen av denne historiske trusselen skal være utganspunktet for Det norske Arbeidspartis politikk innover i 90-åra.

Etter å ha lest bl.a. dette innspillet og disse formuleringene så var min første reaksjon: Så lenge det er ungdom er det håp. AUF viker ikke tilbake for å peke på hovedutfordringene; utfordringer vi må ta inn over oss dersom den arven vi gir fra oss skal kunne gi de neste generasjonene den livsstandarden som de har rett til å forvente. Det er ikke mangel på kunnskap om økologiske kriser og utviklingskriser i dag, men tiltakene som skal snu utviklingen er ikke omfattende nok til å stå imot presset fra de såkalt "tunge sektorer" - som industri, energi og samferdsel, og kanskje først og fremst i andre land, men også hos oss. Så er da også en sektorovergripende omlegging av politikken til en bærekraftig utvikling blitt sammenliknet med to andre store revolusjoner i menneskehetens historie: Jordbruks--revolusjonen i den sene steinalder, og den industrielle revolusjonen. Men jeg er helt sikker på at snuoperasjonen til en bærekraftig utvikling vil bli den mest krevende revolusjonen vi hittil har stått overfor.

Også programutkastet er rettet inn mot de utfordringene som ikke minst AUF er opptatt av. Og i programutkastet så heter det: "For Arbeiderpartiet omfatter ideen om solidaritet også framtidens generasjoner. Derfor står vern av natur, miljø og vår kulturarv sentralt i vår forståelse av solidaritetstanken. Derfor mener vi at økonomisk vekst skal planlegges ut fra naturens tålegrense og menneskelig livskvalitet og at den må fordeles rettferdig". Og jeg må si at jeg kunne ikke ha formulert det bedre selv.

Da jeg i mars i år skulle holde den årlige miljøpolitiske redegjørelsen for Stortinget, så stilte jeg spørsmålet: Hva har egentlig skjedd siden FNs første internasjonale miljøkonferanse ble arrangert i Stockholm i 1972?
I Norge så ble denne Stockholms-konferansen en slags fødselshjelper for vår egen miljøforvaltning. Som ett av de første land - og jeg tror det første land i verden - opprettet vi et miljøverndepartement i 1972, og hovedtyngden av miljølovgivningen vår er kommet etter dette. Nå har vi også fått på plass en finmasket miljøforvaltning både sentralt, i fylkene og i kommunene. Tre direktorater er knyttet til miljøforvaltningen, nemlig Forurensingstilsynet, Naturverndirketoratet i Trondheim, Riksantikvaren, også Statens kartverk og Norsk Polarinstitutt. Og det har også kommet flere forskningsinstitutter som arbeider med vann, luft og naturressurser.

Spør dere hvem som har vært den politiske motoren i denne offensiven - så er svaret Arbeiderpartiet. De viktigste reformene og de kraftigste budsjettløftene er kommet under regjeringer som er utgått fra vårt parti. Bare siden 1986 er for eksempel Miljødepartementets budsjett økt med 180%. Vi opplevde også en virkelig høykonjunktur for miljøvern etter at Brundtland-kommisjonen la fram sin rapport om miljø og utvikling for fem år siden. Da eksploderte interessen både her hjemme, i Europa og globalt. Det hele fikk et foreløpig klimaks i Rio i sommer.

FNs konferanse om miljø og utvikling i Rio var på mange måter historisk. Der ble det lagt mange premisser for hva som skal skje videre, også med vår nasjonale miljøinnsats. Aldri har så mange statsledere samlet seg rundt samme bord for å forsøke og finne løsninger på så grunnleggende problemer som klimaendringer og trusselen mot det biologiske mangfoldet. Samtidig ble det vedtatt en handlingsplan for 21. århundre -Agenda 21. Det 700 sider store dokumentet inneholder fire hovedbolker som angir noen av de virkemidlene som må settes i verk i de nærmeste årene: Sosiale og økonomiske tiltak, vern og forvaltning av ressurser, ikke-statlige organisasjoners rolle og gjennomføringstiltak. Norge fikk gjennomslag for at det nå skal opprettes en FN-kommisjon for bærekraftig utvikling på høyt nivå, som skal følge opp Agenda 21 i årene som kommer. Regjeringen vil også legge fram en stortingsmelding nå før jul, som vil gi en oppsummering av hva som skjedde i Rio og hvordan vi vil følge opp de vedtakene som tross alt ble fattet. Jeg sier tross alt, for på flere punkter kom vi ikke så langt som vi hadde ønsket. Men likevel, miljøbevisstheten har etterhvert boret seg såpass dypt ned i folk, at prosessene går den riktige veien.

I Norge bygger vi miljøpolitikken på noen grunnleggende prinsipper, og det er at utslippene og inngrepene ikke skal overskride naturens tålegrense. Vi bør ta i bruk best mulig tilgjengelig teknologi, det er forurenseren som skal betale og vi må være "føre-var" - det vil si at vi må handle på berettiget mistanke og ikke vente til miljø-ødeleggelsene er et sørgelig faktum. Og det har da også gått den rette veien her hjemme. Og den veien vil vi fortsette. I vårt parti har vi rett og slett en ambisjon om at norsk miljøpolitikk også skal vise vei internasjonalt. Programforslaget legger også opp til dette.

Jeg skal nå kort oppsummere noe av det som er skjedd eller vil skje i den nærmest framtid:

En av de viktigste og mest tradisjonelle sidene ved miljøpolitikken er naturvernet. Naturens beskyttelse mot fysiske inngrep, naturens uberørthet, artsmangfoldet, og vi har også i den sammenheng vassdragsvern.

Tar vi med Svalbard, er om lag 14% av vårt landareal vernet i dag. Og dersom det nye nasjonalparkplanen gjennomføres, vil 20% av arealet vårt bli vernet. Da vil vi bli det ledende land i Europa på dette området, etter å ha ligget i etterkant til nå.
En del av dette vernet er det såkalte barskogvernet. Vi ble kritisert av naturvernorganisasjonene fordi at vi ikke hadde vernet nok barskog. Men vi har vernet mye annet, og de hevder at det er mye fjell vi har vernet. Norge er et fjelland. Det er en del av vår flor og fauna, og det er det som er norsk, og det er det vi har fått spesielt ansvar for å ta vare på. Selvfølgelig ved siden av å verne viktige sider av barskogen.
Vi har omlag 33 000 forskjellige biologiske arter i Norge i dag. En oversikt viser at opptil nesten 2 000 truende arter er direkte i fare innenfor viktige arter som sopp, mose, pattedyr, fugler, krypdyr og fisk; ikke minst fisk - laksefisk hvor vi har vært nødt til å opprette genbanker for rett og slett å sikre viktige laksestammer som var og som delvis er borte, antageligvis for alltid. Vi har store vernetiltak i form av nasjonalparker, reservoarer for fugler, spesielle blomster og planter, våtmarker, barskog, rovdyr, vassdrag og kulturlandskap som også er en viktig del av vernet av dette biologiske mangfoldet, og som vi også påtok oss et ansvar for på konferansen i Rio.

Forurensningene i Norge er redusert de siste årene. Vi har redusert utslippene av svoveldioksyd med 60%, og det er mer enn vi har forpliktet oss til internasjonalt. C02 utslippene har holdt seg omtrent uendret de siste 3 - 4 åra. Men det er en viss fare for at vi nå

står foran en periode med en viss økning i disse utslippene. Utslippene av nitrogenoksyd er redusert, og blyinnholdet i lufta er sunket med 33% på tre år. Utslippene av miljøgifter fra industrien er sterkt redusert, og utslippene av næringssalter er blitt betydelig mindre. Norge har også redusert forbruket av ozonnedbrytende KFK-gasser med 66% i forhold til året 1986, og halonforbruket er redusert med 40%.

Det er gjort en stor innsats for å rydde opp mange steder - bl.a. gjennom de såkalte miljøpakkene som gikk til angrep på flere forurensningskilder samtidig, og inkluderte bl.a. samferdselstiltak, kulturminner og nærmiljøtiltak. Konkrete resultater av ryddeaksjonene finner dere bl.a. i Mjøsa, Grenland, Drammensvassdraget og i Sørfjorden i Hardanger. Det vi nå går løs på for alvor er de såkalte gamle syndere, det vil si gammal møkk - for å si det rett ut - fra nedlagt industri og fyllplasser som ligger og forurenser rundt i hele landet. Og vi arbeider også med et program for å få gjort noe med de gamle skipsvrakene som vi i Norge har veldig mange av.

Dessuten så er vi opptatt av noe av det som jeg bruker mest tid på, nemlig avfallsproblemene. Det er gjort mye for å få orden på avfallshandteringen i Norge, men jeg håper at alle elementer i avfallspolitikken vil være skikkelig på plass nå i løpet av kort tid. Vi har bra systemer for innsamling av flasker og landbruksplast, og nå står papir, spillolje og bildekk for tur. Disse problemene regner jeg med å få løst gjennom frivillige avtaler med næringslivet og bransjeorganisasjonene, slik at regningen ikke behøver å betales over statsbudsjettet.
Så har vi spesialavfallet som er et smertens barn der det ligger dumpet og strødd rundt i naturen så og si over hele landet. Vi har klart et midlertidig lager på Hjerkinn, som det er mye diskusjon om og som sikkert mange da har hørt om. Nå må vi så raskt som mulig finne en behandlingsløsning for dette avfallet, enten selv eller i samarbeid med andre land i Norden. Og dette jobber vi kontinuerlig med, for denne saken vil i alle fall jeg for mitt vedkommende sette veldig stor kraft inn på for å få løst. Jeg tror og vet at det er et meget viktig spørsmål.

Når sant skal sies, så mener jeg at vi har en rimelig kontroll over våre nasjonale miljøproblemer. I all hovedsak kan vi si det samme om det nordiske området og flere vesteuropeiske land. Selvsagt er det problemer, og en rekke av dem er uløste. Det er uten tvil behov for en mer målbevisst miljøpolitikk, men evnen og viljen til å gjøre noe er også til stede i andre vesteuropeiske land. Det skulle da også bare mangle forresten, og på enkelte områder så har flere av disse landene kommet lengre enn oss.
Verre er det i Øst-Europa. Der avdekkes den ene miljøbomben etter den andre. Miljøproblemene viser seg å være verre enn de fleste hadde forestilt seg. Det står man foran gigantiske oppryddingsarbeider, og en veldig innsats må til for å få utviklingen inn i et bærekarftig spor. Denne oppgaven må de ha betydelig hjelp for å klare. Dere fra Finnmark kjenner jo dette problemet på kroppen gjennom de store utslippene i nikkelverkene i Russland, et problem som vi arbeider systematisk med for å få løst i samarbeid med andre land; vi er nødt til å få løst det i samarbeid med andre land. For det Russland har bedt oss om, det er å få fire milliarder kroner bare til det ene verket i Nikkel, fordi de ikke har de pengene selv overhode. Hittil er det Norge og Finland som har forhandlet med Russland for å finne fram til en løsning, men heller ikke Norge og Finland alene kan betale en regning på 4 milliarder kroner. Vi er helt avhengig av å få en større krets av land med på å løse det problemet, ikke desto mindre fordi at Russland selv sier at de har 50-60 slike store smelteverk som er verre enn Nikkel og som representerer store farer og skader, først og fremst for folk i Russland, men også nå etterhvert får store negative konsekvenser for nabolandene. Dette er spørsmål som vi er nødt til å løse i sammen, og det gjelder jo også selvfølgelig den sure nedbøren som vi får fra andre land. Et

veldig stort antall av fiskevann for eksempel, og etterhvert også skade på skog og jordsmonn i Sør-Norge skyldes sur nedbør fra Tsjekkoslovakia, fra Polen, fra tidligere Øst-Tyskland og mest fra Storbritannia. Over 90% av denne forurensningen kommer fra andre land, og vi er helt avhengig av et folkerettslig forpliktende og resultatorientert internasjonalt samarbeid for å få løst både egne og andres miljøproblemer. For vi kan nok greie å beholde sjølråderetten over problemene innenfor vår egen grense, men vi er nødt til å ha et overnasjonalt samarbeid for å få gjort noe med disse problemene. Det er det som er realitene, og det er vi nødt til å se i øynene like godt først som sist.
Når jeg sier at vi har rimelig kontroll over våre egne miljøproblemer, så betyr ikke dette at jeg prøver å feie noen av dem under teppet. Vi har satt oss noen ambisiøse mål, og vi har påtatt oss et stort ansvar som pådriver på den internasjonale arena. Og dette vil vi selvfølgelig følge opp.

Et bedre miljø betyr også større livskvalitet for oss mennesker. Dersom vi ser på innholdet av denne livskvaliteten, må vi nok innstille oss på forandringer i årene som kommer. Men jeg tror at det blir forandringer til det bedre. Jeg tror ikke noen kan love den neste generasjon i vårt land en enda bedre materiell levestandard enn min generasjon har oppnådd. Kanskje er dere som er unge i dag, den første generasjonen i arbeiderbevegelsens historie som må innstille dere på stagnasjon i den materiell levestandard. En generasjon som ikke vil få større hus, flere biler, lengre feriereiser, flere ting og hytter enn vi allerede har. Det kan bli tøft nok, og det har vi diskutert mye om tidligere i dag, det kan blir tøft nok å holde på den standarden vi bevilget oss gjennom årene og som sagt: det er ikke minst akkurat dette framtidens innsats må ta sikte på å greie.

Nå vil kanskje ikke en enda høyere materiell levestandard enn den vi allerede har, være de viktigste målene for å bedre livskvaliteten for neste generasjon nordmenn. Andre sider ved livet er like verdifulle. Så kanskje blir dere til gjengjeld en generasjon som vinner i livskvalitet; i form av bedre miljø, mer tid og mindre slit, større sikkerhet mot kriser og krig, tettere sosialt samhold, kultur og mer fellesskap. Dere har selv pekt ut det veivalget for sosialdemokratisk politikk for 90-årene, et veivalg som må nedfelles også i partiets politikk Så er da også den unge generasjonen mer miljøbevisst og mer kritiske til vårt forbruksmønster enn noen annen generasjon hittil i vårt århundre.

La oss se litt på livskvaliteten i vårt eget land. Dersom du noen gang får besøke landsbygda i Afrika eller slummen i Rio, så tenker du kanskje: Dette er ille. Dette er fælt. Dette er annerledes. Det kan du tenke inntil det kanskje slår deg at det er dette som er livet for svært mange mennesker på jorda. Ja, det er livsbetingelsene for de aller fleste. Det er Norge og noen få andre rike land som skiller seg ut, som er annerledes.
Derfor mener jeg at en diskusjon om vår livskvalitet også må ta opp i seg en diskusjon om hva slags vekst vi ønsker, og hvilket formål veksten skal ha. Jeg vil våge den påstand at de fleste nordmenn har mer enn nok, og mye er jo bare søppel - for å si det rett ut. Tar du en kikk ned i den handleposen du har med deg hjem, så finner du mye emballasje og annet avfall. Mer enn fem millioner tonn avfall oppstår i Norge hvert år. Og det er sannelig litt av et søppelberg.
Hele denne gigantiske søppelhaugen gir jo vekst i bruttonasjonalproduktet, det greier jo økonomene i Finansdepartementet og Statistisk Sentralbyrå å finne ut. Men det er jo ikke den slags vekst vi vil ha. Vi har nå lagt fram en strategi for avfallshandtering der hovedelementene er å hindre at avfall oppstår, fremme gjenvinning og få en forsvarlig behandling av dette restavfallet. Gjenvinning og en produksjon som gir så lite avfall som mulig, det gir også vekst i bruttonasjonalproduktet. Og det er den slags vekst vi vil ha.

Energiforbruket vårt gir også vekst - det har vi hørt i debatten. Men det er antakeligvis en grense for hvor mye energi vi kan forbruke, og hvor mye vi skal bruke opp av "ikkefornybare" ressurser. Gjennom Samlet Plan for vassdrag og Verneplan IV har Regjeringen etter min mening fått til en fornuftig balanse mellom hensynet til fortsatt kraftutbygging og vern. Samlet har verneplanene satt en stopper for utbygging av 320 vassdrag, og det er bortimot 20% av vårt kraftpotensiale. Jeg mener at vassdragsnaturen er et særtrekk ved Norge, og den betyr mye for mange av oss. Dessuten - enøk gir også vekst, og mange arbeidsplasser. Og det er en vekst vi gjerne vil ha - vassdragsvern og naturvern.

Vi hadde en diskusjon i et av partiets organer, hvor vi diskuterte et par vassdrag. Et som skulle bygges ut og et som skulle vernes. Vi hadde foreslått vern i et område som faktisk var brukt en del av folk i rekreasjonssammenheng, og så hadde vi foreslått vern et annet sted som ikke var brukt så mye. Så kom problemstillingen opp: Hvorfor kan vi ikke verne deler av det området som er brukt og så kan vi heller bygge ut det området som ikke var brukt, for der var det ikke noe særlig med folk. Det gjorde jo ikke noe om man bygde ut der, for der var det ingen som så det. Da vil jeg bare si, at noe av problemstillingen slik jeg oppfatter det i naturvernet, det er at det *er* noe som skal være urørt. Det er det som er poenget; det skal ligge der til barn, til barnebarn og de kommende nasjoner. Det er naturen slik som den er skapt i sin opprinnelige form som skal få lov til å leve videre uten at noen rører ved den. For det har jo framtidens generasjoner egentlig krav på, at ikke vi tar for oss alt. Mange har sagt til meg: Se den fine elva der. Se den fin demningen. Se Hundfoss for eksempel - er det ikke flott der? Så fint de har gjort det på begge sider; de har plantet og de har sådd og så har de bygd undervannsterskler nedover, slik at det blir fine vannspeil. OK - jeg synes det er bra jeg; de har gjort det ordentlig, og der kunne vi gjøre det. Men det er en del andre steder som vi ikke skal ha hverken demninger eller slik vannspeil, selv om de er aldri så fine. Det er elver som skal få lov å renne der, som de har gjort bestandig. Det er noe av det vi skal overlate til framtidens generasjoner; og det synes jeg vi skal ta litt med oss når vi diskuterer hva vi skal bygge ut og ikke bygge ut. Vi får i alle falle prinsipielt og generelt bli enig om at noe skal få lov å stå og være i fred.

Det mange som har sagt at de miljøkravene som blir stilt i dag vil føre til at massevis av arbeidsplasser går dukken. Og i den tiden vi er oppe i, så er det ikke vanskelig å forstå en sånn uro. Men nå er det nok sånn som vi antakeligvis har erkjent alt, at vi må berge naturressursene dersom det skal være liv laga i det hele tatt.
Og dessuten så er det ikke slik at miljøkravene undregraver arbeidsplassene. Jeg sier ikke at alle arbeidsplasser vi har i dag vil bli opprettholdt -eller kanskje til og med bør bli opprettholdt - slik som de er, men jeg vil hevde at vi får nye og flere dersom vi kjenner vår besøkelsestid. Vi skaper arbeidsplasser ved å satse på mer gjenbruk og gjenvinning, utvikling av teknologi, utbygging av kollektivtransport, enøk og mer omsorg. Vi kan komme oss inn på et stort marked dersom vårt egen produktutvikling ligger i forkant av internasjonale miljøkrav som vi kan forutse vil komme. Miljøkrav som vil være viktige rammebetingelser for næringslivet. Jeg mener at industrilederne bør studere internasjonale miljøforhandling og avtaler med minst like stor iver som aksjekursene og valutamarkedet. Det gir også vekst.

Nå er ikke mennesket bare et produktivt og forbrukende vesen, slik markedsliberalismen forsøker å forme oss, vi er også et sosialt vesen. Skal vi bedre vår livskvalitet, må vi ta vare på akkurat den siden av oss selv. Derfor vil vi satse mer på natur og også på kulturminnevern som har vært nevnt i debatten. I løpet av det siste året har vi lagt på bordet en ny landsplan for nasjonalparker, rovdyplanen, samlet plan for vassdrag, verneplanen, barskogplanen og handlingsplan for kulturminneforvaltningen; for nettopp å sikre slike uerstattelige verdier.

Dette løftet kan gi, og skal gi vekst i vår livskvalitet. Alle menneskers røtter stikker dypt i den naturen og i det landskapet de er født i, uansett hvor de bor i verden. Vi kan ta vår egen skog som eksempel. Steinaldermenneskene streifet i skogene på jakt etter vilt. Da mennesket ble bofast, fant de tømmer til hus og båter, brensel til bål og grue, jord til åker, fisk, bær og beite til husdyr i skogen. Naturen og kulturlandskapene har til alle tider båret i seg sagn, eventyr og mystikk som har inspirert forfatter, billedkunstnere, musikere, og alle oss andre som søker stillhet, skjønnhet, rekreasjon og opplevelser

Selvsagt gir utplyndring og rovdrift på disse ressursene vekst på kort sikt. Men det blir i tilfelle en kort dans rundt gullkalven, og gir ikke noe utbytte i framtiden. Det er ikke den slags vekst vi vil ha. En bærekraft bruk gir også vekst; det er en vekst vi kan godta.
Det er heller ikke sånn at vern er det samme som å lukke døra for inntekter. Den livskvaliteten og de opplevelsene menneskene kan hente i vernede områder, vil sannsynligvis stige i verdi. Norges areal er det sjette største i Europa, men samtidig er vi et land der det bor få mennesker. Denne kombinasjonen gjør at vi kan skyte gullfuglen. Det åpner for økt opplevelsesturisme, jakt og fiskemuligheter som få andre land kan oppvise. I tillegg finnes det kanskje arter i våre nasjonalparker som viser seg å kunne brukes til medisiner eller mat. Alt dette gir også vekst, og vi har jo sett tydelige eksempler på at akkurat dette er tilfelle.

Den interessante debatten for meg handler ikke om nullvekst eller vekst, som om valget egentlig står mellom disse to alternativene. Skal vi løse de problemene denne verden står opp i, så må det nødvendigvis skapes vekst. Poenget er hva som skal skape denne veksten, hvordan den skal brukes, og ikke minst hvordan den skal styres og fordeles.

Et bedre miljø gir utvilsomt bedre livskvalitet. Jeg føler imidlertid også et behov for å si noen ord om en annen side av livskvaliteten her hjemme, nemlig velferdspolitikken.
Tittelen på programutkastet går direkte inn i denne problemstillingen - "Mer fellesskap". De første linjene i programmet er formulert sånn:
"Arbeiderpartiets mål for 1990-årene er å utvikle et tryggere og mer rettferdig samfunn med arbeid til alle og økt livskvalitet for det enkelte menneske. De tyngste løft i oppbyggingen av det norske velferdsssamfunnet er tatt i fellesskap. Men det har også skjedd under frihet for den enkelte. Når alle har frihet til å utfolde sine personlige egenskaper innenfor fellesskapets rammer blir fellesskapet sterkere. Den sosialdemokratiske modellens forening av individuell frihet og fellesskapsløsninger har også vist seg å gi de beste samfunnsmessige resultater".

Som Gro også nevnte i sitt åpningsforedrag i går, så viser levekårsundersøkelsen fra i fjor at det er langt flere nå som kan leve bedre enn for bare noen få år siden. Det er flere som kan være venner, langt flere deltar i idretts- og friluftsliv, flere går på teater og konserter. For vår egen livskvalitet betyr selvsagt dette mye.
Likevel har vi ikke lov til å glemme at slett ikke alle lever på solsiden. Særlig i byene har det oppstått et sosialt tomrom for mange eldre mennesker. Ensomheten kan nok for mange være et vel så stort problem som trygden, og det er mange ensomme eldre i de større byene våre. Dette forteller kanskje mer enn noe annet hvor viktig det er å dyrke fram tette sosiale nettverk og finne fram til naturlige tettsteder i nærmiljøene.
Vi skylder alle mennesker å vise dem respekt, og ta vare på deres verdighet. Eldre mennesker representerer en kunnskap- og erfaringsbank som vi andre kan ha rik nytte av. Vi må ikke komme dit at vi ser på alle eldre mennesker som syke, fattige og pleietrengende. De som er pleietrengende og kronisk syke må selvsagt sikres et pleietilbud. Det har også med verdighet og respekt å gjøre. Men alle eldre har en plass i samfunnslivet, i nærmiljøene, i kulturarbeid og

som miljøskapere. De som ikke er i stand til å mottatt det eldre mennesker kan tilføre, blir etter min mening selv fattigere.
For sikkerhets skyld: Arbeiderpartiet vil fortsatt være en garantist for at Folketrygden også i framtiden skal sikre folk et trygt inntektsgrunnlag.

Om barna vil jeg si: Et samfunnskvalitet kan på mange måter måles i hvordan vi tar vare på ungene våre. Det er satt fart i utvidelse av svangerskapspermisjonen, barnehageutbyggingen og skolereformene. Samtidig bør barnas interesser og behov komme sterkt inn når tiltak settes i verk på områder som miljø, samferdsel, kultur og sosialsektoren. Barnas oppvekstvilkår vil være en målestokk for hvor godt vi lykkes i å skape et samfunn med mer fellesskap og et menneskelig ansikt.

Velferdspolitikken og spørsmålene om etikk og moral, handler kort og godt om vårt menneskesyn. Det handler om å stille krav, men først og fremst krav til oss selv. Det handler ikke om moralisering overfor andre. For oss som sosialdemokrater, er det ingen akseptabel løsning å bedre vår egen livskvalitet på bekostning av andre. I flere land har vi vært vitne til en utvikling mot det som er kalt to-tredjedel-samfunnet. Flertallet har det bra, men et mindretall har det vanskelig. Dersom de to snur ryggen til den tredje, snur vi etter min mening ryggen til sosialdemokratiet og de grunnpilarene arbeiderbevegelsen er bygget på.

For en stund siden kom jeg over uttrykket: "Støtt de ustøe". Da tenkte jeg et øyeblikk at kanskje er høyrebølgen i ferd med å snu. For vi har ikke nådd målene før behovet for å sparke til dem som livet har fart ille med, er opphørt. Trangen til å rakke ned på og mistenkeliggjøre dem som faller ut av den smale vei eller er litt annerledes enn flertallet, synes å være like gammel som arvesynden. Vi skal ikke gi oss før "ta vare på hverandre"-samfunnet er en realitet; et samfunn som har et sosial rom for alle og omsorg for alle. Det er vi som sitter på den grønne grein som har det fremste etiske og moralske ansvar for å utvikle dette samfunnet.
For meg vil det vær en del av livskvaliteten å kunne glede meg over at det blir færre som har det vanskelig hvor de enn befinner seg på kloden. Om noe av all elendigheten kan vendes til håp, betyr det mer for min livskvalitet enn at jeg kan skaffe meg selv enda flere ting til huset. Dette ansvaret - denne solidariske fordelingspolitikken - stiller krav til oss sosialdemokrater, stiller krav til våre politiske mål og våre virkemidler. Og som også Gunnar sa tidligere i dag: Vi kan ikke flytte 60-årene inn til 90-årene. Vi kan ikke drømme oss inn i nostalgien og tro at verden er den samme nå som da. Verden er rett og slett radikalt forandre. Men vi kan, som vi alltid har gjort, kjempe for en velferdspolitikk som bygger på samvirke og fellesskap, på omtanke, omsorg og menneskeverd.

Gjennom Brundtland-kommisjonen, internasjonale avtaler og Rio-konferansen er ambisjonene for miljø- og utviklingspolitikken blitt skjerpet de siste årene. Vi beveger oss nå fra de mange erkjennelser, mål-debattene og vedtakene, over til gjennomføringen.
Som vi vet så har det gått mye galt på det globale plan de siste tyve årene - fra Stockholm til Rio. Verdens befolkning har økt med 1,6 milliarder mennesker. Og befolkningsveksten bare fortsetter, og det øker i stadig større tempo. 1,2 milliarder mennesker lever nå i absolutt fattigdom. Minst 200 millioner av disse er barn, ja, opp til 40.000 barn dør hver eneste dag på grunn av fattigdom og nød. I tillegg lever 20 millioner mennesker i landflyktighet. Hovedårsaken er krig og fattigdom.

For tjue år siden sa Trygve Bratteli i et foredrag: Aldri har så mange som i dag manglet mat, ren luft og rent vann.

Det var som sagt tjue år siden. Dersom verden hadde gått framover skulle det vært mulig å komme med noen mer optimistiske utsagn om dette i dag. Men slik er det ikke, jeg kan si nøyaktig det samme. Ja i dag er det enda flere som mangler mat, ren luft og rent vann.
Derfor haster det med å komme over til gjennomføringen og de nødvendig virkemidlene. Det dreier seg om rettslige institusjoner, overvåkingssystemer, finansielle overføringer, teknologi-overføringer og andre tiltak. Og ingen skal tro at det er enkelt.
Det er vanskeligere å akseptere at noen vil kikke deg i kortene for å se om du følger opp dine forpliktelser, enn å sette en underskrift i en protokoll. Det er verre å få refs fra andre land når du ikke har gjort hjemmeleksa di, enn å kritisere andre. Det er surere å betale bot enn å ilegge bøter. Og når de fattige landene må ha penger og teknologi fra de rike for å klare å følge opp helt livsnødvendige tiltak, så er vi rike inne i en økonomisk innstrammingsperiode. Norge ligger fortsatt helt i front på dette området. Vi ligger på topp i bistand, og vi skal fortsatt være på topp.

Likevel er det disse prosessene vi nå er inne i - fra prat til praksis. Og utkastet til program peker på at det er nødvendig med en helt ny kurs, hvis vi skal unngå en omfattende miljøkatastrofe og en konflikt mellom den rike og fattige del av verden. Den rike del av verden må ta større ansvar for å gjøre verdensøkonomien mer rettferdig. Utviklingslandene må få økt støtte til å bygge opp sine egne økonomier.

La oss se litt på økonomisk vekst også i dette globale perspektivet. Den tradisjonelle vekstfilosofien har brakt vår materielle levestandard opp i verdenstoppen, men er mer av det samme den riktige medisinen fram mot årtusenskiftet? Den rike del av verden har økt sin materielle levestandard gjennom mange tiår. I denne tyve års perioden jeg snakker om, så har verdens nasjonalprodukt blitt fordoblet, og alt er forbrukt i den rike verden. Og dette gapet bare fortsetter - og det blir større. Til syvende og siste så kan jo dette ramme oss alle hard - i form av økologisk sammenbrudd, millioner av miljøflyktninger, kriser og dyp sosial uro mange steder i verden.
Og det er da jeg stiller spørsmålet: Er vi klare til å overføre den nye veksten vi skaper til den fattige delen av verden? Strekker vår solidaritet seg så langt ut fra Ferder at vi klarer å snekre sammen en global fordelingspolitikk; en politikk som sikrer alle mennesker verdighet, mat, vann, helse, utdanning, arbeid og bolig. For vi har nok ressurser til å dekke disse behovene for alle mennesker på kloden, men de er skrikende urettferdig fordelt. Er vi endelig klare til å erkjenne at dette til syvende og sist også handler om vår framtid?

Jeg er selvfølgelig ikke fullstendig naiv. Jeg vet utmerket godt at Norge alene ikke kan forandre en hel verden. Men jeg er født inn i en internasjonal bevegelse. Sosialdemokratiet kjenner ingen landegrenser, selv om venstresida over hele verden har vært på defensiven siden 70-årene. Høyrebølgen skylte over vår idepolitikk, men det betyr ikke at våre visjoner og ideer er funnet døde og maktesløse for all framtid. Markedsliberalismen kjenner heller ingen landegrenser, og disse kreftene har hatt grobunn og overtaket i flere år. Hvorfor skulle ikke vi - sammen med meningsfeller i andre land - klare å sette inn motkrefter som solidaritet, likeverd og menneskeverd? Hvorfor skulle ikke vi klare å forme en solidarisk miljøpolitikk og en global fordelingspolitikk? For det er ikke bare blomstene i vår egen hage som er vårt ansvar, men alle blomster. Det er ikke bare mine egne unger og barnebarn som trenger min omsorg, men alle unger. Solidariteten har jo bare mening for oss, når den omfatter de aller svakeste. Står vi sammen med andre gjennom en slik snuoperasjon, vil vi også være bedre i stand til å ta motbakkene. Vi vet da så inderlig vel at vi aldri har oppnådd noe som helst, uten å kjempe for det. Og i dag er det mange viktige verdier som det er verdt å kjempe for.

Vi må i alle fall ikke stille oss slik at vi ender opp som denne lille historien:
"Hvor skal vi hen?" spurte Ole Brumm og skyndtet seg etter ham.
"Ingensteder", sa Kristoffer Robin - og så gikk de dit.

For å komme inn på en mer målrettet vei enn Ole Brumm må vi ha grunn under føttene, vi må ha holdepunkter og retningslinjer, vi må ha ideer og visjoner. Den programprosessen vi skal avslutte på dette landsmøtet, har vært en slik vei, og det endelige programmet dere skal vedta vil vise veien videre inn i neste århundre.

Jeg vil gjerne til slutt få si det slik:

Den dagen som vi slipper å se sulten i Somalia på fjernsynsskjermen, den dagen angsten slipper taket i folket i Guatemala, den dagen brodermordet opphører i det gamle Jugoslavia, den dagen fremmedhat ikke lenger utløser trakassering, den dagen ingen ligger igjen i grøfta med moralismens dirrende pekefinger rettet mot seg - den dagen vil min ide om livskvalitet være en realitet.
Den dagen vi ikke lenger sier "meg og mitt", men "vi og vårt", den dagen vi kan leve i et flerkulturelt fellesskap, den dagen samfunnet har plass til alle, den dagen vi har lært at vi ikke må høste mer enn vi sår, den dagen ingen nyter mer enn de rettmessig yter, den dagen alle kan føle stolthet over sin kulturelle identitet - den dagen vil min ide om livskvalitet være en realitet.
Den dagen utviklingen har vunnet over avvikling, den dagen vern har vunnet over grådighet, den dagen omsorg har vunnet over egoisme, den dagen forståelse og respekt har vunnet over konflikt og vold, den dagen solidariteten har vunnet over fordømmende moralisme - den dagen vil min ide om livkvalitet være en realitet.

Det er en lang vei dit, og under marsjen må vi passe på å holde fast ved sosialdemokratiets idealer og gå inn i den virkeligheten vi befinner oss i. Vi må snu pessimisme til framtidsengasjement. Det er kraft i arbeiderbevegelsen når vi slår kreftene sammen; når vi tar utfordringen og ansvaret. I et demokrati som vårt, står vi alle til ansvar for framtida. Det gjelder såvel markedsliberalister som sosialdemokrater. Vi må ikke la likegyldigheten bli vår verste fiende, men heller la utålmodigheten brenne i oss!

For å si det på en litt annen måte: I den gjenstridige virkeligheten må vi nærme oss livet med fantasi og forstand, kunnskap og følelser, ansvar og kultur. Vi må forsere gamle fordommer og dogmer, stengsler og grenser, og vise en global omtanke. Vi må ha evnen til å omsette visjonene og ideene i en politikk som peker framover, og som garanterer livsnerven for kommende generasjoner. Der ligger utfordringen.

Dirigenten takket Thorbjørn Berntsen for innlegget. Dirigenten opplyste om at 58 talere hadde meldt seg til debatten etter Berntsens innlegg, og ba om at andre som ønsket ordet tegnet seg raskt, for strek ville bli satt rett etter pausen. Det samme gjaldt forslagene.

Ettermiddagsmøtet ble avsluttet kl. 18.30 med sangen "Frihetens forpost" ledet av Trygve Aakervik.

Kveldsmøte fredag 6. november 1992

Kveldsmøtet startet kl. 19.35 med sangen "Ta hverandre i handa og hold" ledet av Trygve Aakervik.

Dirigent Gudmund Gjengaard leste opp 2 permisjonssøknader. Representant nr. 119 Bodil Wilhelmsen, Vestfold søkte permisjon fra kl. 19.30 og ut kvelden grunnet sykdom, og representant nr. 225 Tor Reidar Wigen, Nord-Trøndelag søkte om permisjon fra kl. 19.30 og ut kvelden på grunn av sykdom.
Ingen kommentarer til søknadene.
Vedtak: Permisjonssøknadene enstemmig innvilget.

Dirigenten opplyste om at partilederen ønsket ordet i forbindelse med åpningen av møtet.

Partileder Gro Harlem Brundtlands erklæring til landsmøtet

Dirigent, landsmøtedelegater!

Jeg er kommet til at det nå er nødvendig for meg å be om avløsning som partiets leder. Dette er en helt personlig beslutning. Det er også noe jeg ikke har kunnet ta opp til en endelig vurdering før nå i de aller siste dagene. Jeg er kommet til, at jeg etter å ha tenkt igjennom virkningene av å gå ut med dette rett før landsmøtet, eller vente med det til nå og gjøre det direkte overfor dere, måtte velge dette siste.

Jeg tror landsmøtet er kjent med hvordan jeg og min familie er blitt hardt rammet. Og det skjedde for få uker siden. Det er slik som krever tid før man både kan og bør fatte viktige beslutninger sammen med de aller nærmeste. Derfor har det vært nødvendig for meg å ta, for meg og de nærmeste, de ukene som har vært, til hjelp.

Hvorfor har jeg så tenkt at det riktigste tidspunktet er det jeg nå har valgt? Jo, fordi dette landsmøtet er ett av de viktigste i partiets historie. Vi står alle sammen med ansvar i en historisk prosess som krever mye av solidaritet, lojalitet og innsatsvilje for de verdier vi tror på for vårt lands framtid, og for sosialdemokratiets evne og styrke til å kunne spille den sentrale rolle vi må og skal ha i vårt land. Som jeg, er de aller fleste som møter her som delegater, mer enn noe annet opptatt av å gjøre sitt beste for dette partiet, og for vår evne til å utmeisle en politikk for 90-årene.

Debatten i disse to dagene som vi nå har bak oss har derfor kunnet bygge på nettopp dette, den politikken, den prosessen som våre partifeller landet over har vært igjennom, og ikke på noe annet. Slik følte jeg at landsmøtet måtte få lov til å være for å kunne fylle sin viktige rolle. Dette har vært det aller viktigste for meg, i valget av tidspunkt for å meddele landsmøtet hva jeg har vært nødt til å gjøre.

Å være leder er ikke så sjelden et ensomt ansvar. Men, ved at jeg har latt være å meddele til andre det som jeg har måttet drøfte nøye med meg selv og mine aller nærmeste, har hele landsmøtet kunne forberedes, og langt på vei gjennomføres, uten den avsporing som personspørsmål og mediafokusering av personvalg i stadig sterkere grad blir til.

Selv om det har vært vanskelig å ta dette valget alene, vet jeg at uten at jeg hadde tatt det alene, ja, så ville det ikke vært noe reelt. Da ville avsporingen av landsmøtets viktige innhold med stor sikkerhet ha blitt resultatet. Og som all erfaring viser, og jeg har selvfølgelig tenkt mye på det i de siste dagene, det finnes ingen ideell måte og intet ideelt tidspunkt i slike spørsmål som akkurat dette. Ansvaret som partileder krever i seg selv en betydelig innsats, et systematisk arbeid og en stadig oppfølging, et totalt engasjement. Og det sammen med en omfattende reisevirksomhet, dette har jeg hatt og dette har følt som en selvfølgelig del av mitt liv, og dermed også min families liv, i de snart 12 årene som leder av Arbeiderpartiet, og de 6 årene som gikk forut da jeg var partiets nestleder.

Jeg føler at jeg nå er nødt til å reservere litt mer av min tid sammen mine aller nærmeste. Og at det da vil være for mye, fullt ut å kunne fylle rollen også som partiets leder i de kommende år samtidig med de krevende oppgavene i Regjeringen.

Jeg vet, kanskje bedre enn noen annen, at det krever krefter, pågangsmot, overskudd og humør. Det krever at du gir alt for å makte begge disse oppgavene med din fulle kraft. Partiets samlede interesser, profileringen og selve markedsføringen ute, av det som vi sammen står for, vil kreve minst like stor innsats og oppmerksomhet framover i den mediatid vi nå lever i.

Og da tror jeg det også kan tjene partiet totalt sett at nye krefter nå tar over partiets lederskap i den viktige og krevende tiden som vi også har foran oss og ikke bak oss.
Det er ikke bare bak oss, men også foran oss at vi står oppe i en meget krevende tid. Og så vil jeg si, partifeller, at de øvrige tillitsvalgte i partiets sentrale ledelse og valgkomiteens leder, er blitt informert om denne vanskelige beslutning som jeg har måttet ta til slutt i enerom, kort tid før dette møtet ble satt. Dermed har det altså lykkes å unngå at andre ble dratt inn på et tidligere tidspunkt enn det som var nødvendig og beskyttet dette landsmøtet på en måte som jeg tror var riktig.

Men nå er det opp til valgkomiteen, og til landsmøtet å greie også den jobben og det er jeg ikke i tvil om at dette landsmøtet vil makte det på en fin måte.

Med beklagelse måtte dirigentene ta partilederens beslutning til etterretning, og takket for den måte det var gjort på.
Deretter ble det anmodet om pause ca. 10 minutters pause til kl. 20.05.

Debatt:
Det var full forståelse for den reaksjon som var tilstede i landsmøtet men etter uttrykkelig ønske fra partiledelsen om at møtet måtte fortsette, foreslo dirigentene at forhandlingene gikk videre og startet på talelisten slik den forelå etter Thorbjørn Berntsens innlegg.

Representant nr. 126 Odd Andersen, Telemark
Ja, ærede forsamling - dirigenter
Det er ikke så veldig lett å stå er nå, men vi skal gå videre, sa Gro.
Jeg jobber med arbeidsløse og for en 7 - 8 måneder siden så hadde vi besøk av Gro, vi. Og hadde jeg tort, så skulle jeg gått ned og gitt deg en klem. Men her er vi da.

Vi snakker om solidaritet og fellesskap, og det er det jeg vil prøve å formidle litt om nå. For på mange måter synes jeg den debatten vi har hatt nå, den dreier seg om de veletablerte; de som da er i arbeide. Vi har snakket om svangerspermisjoner - 80 uker. De som er arbeidsløse og ikke har vært i arbeid, de får en 2 - 3 tusen kroner - unge jenter. I vårt parti snakker vi om tall, at vi må skape verdier, men vi skaper dem også med kropp og sjel. Og jeg synes kanskje at vårt politikk mangler følelser. Vi burde bruke det noe mer, og ikke bare tall og lønnsomhet.

Avisene har fokusert på de siste proletarer. Det er en del her som snakker om at de har vært industriarbeidere, det har jeg også vært en gang i tiden. Jeg er 56 år gammel og har vært arbeidsledig 2 ganger nå de siste 3 årene, og bl.a. gått i 9 måneder. Og jeg lurte på jeg, om avisene ville tatt en liten undersøkelse på det, og sett hvor mange her nå som har vært arbeidsledig og følt hvilken fortvilelse det er.
Framfylkingen har lagt ut en fin plakat: "Da far fikk sparken fikk også jeg det".

Er dere klar over hvor fattige mange av disse som går å stempler er? 60% lønn har de av et eller annet lavt beløp.
Hvis du har 60% av din lønn og den er 100 000, så har du 200 kroner dagen. Og så har du 6 kroner pr. barn pr. dag i 6 dager i uka. 36 kroner koster en unge, ifølge vårt fantastisk flotte system. Jeg vet at det nå skal forandres til 12 kroner, men jeg vil si at dette bør forandres ytterligere.

Da vil jeg kort gå på mine forslag:
Forslag 1 - At arbeidsledige får redusert egen andel ved legebesøk, ved kjøp av medisiner og andre tjenester ved sykdom.
Forslag 2 - Forsørgertillegget for arbeidsledige med barn økes til kr. 50 pr. dag - 7 dager i uken. Tillegget skal også justeres i takt med pris- og lønnsjusteringer som det gjøres for andre lønnstakere.
Forslag 3 - De som er arbeidsledige og mottar dagpenger skal ha sin arbeidsledighetstrygd justert i samsvar med andre trygdeydelser. Det er ingen regulering av arbeidsledighetstrygden, den blir tatt som den passer i ny og ne.

Takk!

Representant nr. 198 Otto Magne Strømmegjerde, Møre og Romsdal
Dirigenter, kamerater og kjære Gro
Jeg skal ikke holde det innlegget jeg hadde tenkt å holde. Men det innlegget jeg skal holde handler om akkurat det samme, selv om ordene blir noen andre.

Innlegget mitt skulle nemlig handle om solidaritet, og det du, Gro, har vist oss i dag, er en solidaritet som overgår alt som vises. Du har satt din person til side, du har valgt å ikke gå ut med dette her før du måtte, og du har prøvd å ikke ødelegge for partiet. Den solidaritet er så stor at den kan ikke beskrives med ord.

Og kjære kamerater, et parti med en slik ledelse og et parti som har gjennomført en slik debatt som Det norske Arbeiderparti på sitt landsmøte har gjort i dag, når det gjelder sysselsetting og arbeidsløshet, og den debatten vi skal gjøre nå om miljøpolitikk og velferdsstaten; det partiet har i seg alt det som Norge måtte trenge. Dette partiet er det som skal sørge for at alt går framover og alt peker oppover i Norge. Og dette partiet er det som skal vise at vi inngår for Håkon Teigenes foreløpige konklusjon på landsmøtet, som han sa i Dagsrevyen i dag, om at

Arbeiderpartiet blør og ligger nede for telling; den konklusjonen skal han få bite i seg. Det er Det norske Arbeiderpartiet som har gitt oss den velferdsstaten som vi alle i dag er krye av og slår ring om. Og det er Det norske Arbeiderpartiet som i framtiden skal sørge for at den velferdsstaten blir utviklet og tar vare på de svake og de som trenger støtte av en slik velferdsstat. Og det partiet som vi er medlemmer av, kamerater, det partiet tåler uenighet, det tåler at vi diskuterer saker for vi er enige om målet. Et samfunn; et norsk samfunn der alle yter etter evne og får etter behov.

Representant Kari Seljelid, Landsstyret, Akershus
Kjære landsmøte, kjære Gro
Folk må gjenkjenne Arbeiderpartiets politikk i sin hverdag. En tid da mange føler sitt livsgrunnlag truet, må Arbeiderpartiet vise veien til livskvalitet, trygghet og fellesskap. Og det føler jeg akkurat nå at det virkelig har krefter til. Rett til arbeid og velferd. Rett til et godt helsetilbud. Rett til varierte kulturtilbud og aktiv deltaking. Rett til ansvar for barn, svake og eldre. Rett til et godt miljø, naturressurser og en bærekraftig utvikling. Rett til håp for framtiden. Alt dette er grunnleggende verdier for livskvalitet. Og da er en sterk offentlig sektor og en rettferdig fordelingspolitikk bærebjelkene, og da er Arbeiderpartiet det stedet vi skal være.

Arbeidsledigheten er et stort samfunnsproblem som kaster lange skygger innover landet. Arbeidsledighet er en tragedie for de familier som rammes. Den har dramatiske konsekvenser for barna. Barn trenger omsorg og fellesskap, også når mor og far er på jobb. Økt satsing på barnehager og skolefritidsordninger er riktig politikk.
10-årig grunnskole fra 6 til 16 år vil være en skolepolitisk reform med spennende utfordringer. Bare skolen kan gi barnet et likeverdig tilbud og like muligheter. 6 åringene vil derfor profittere på skolestart, med dette ligger omsorg og ansvar for barna og deres oppvekstvilkår.
Når ungdom har fullført 3-årig videregående skole, må de ha varierte muligheter for studier, jobb eller lærlingeplass. Utdanning til ledighet må ikke bli resultatet. Ingen må få gli inn i passivitet, depresjon eller stoffmisbruk, og dette er vårt ansvar.

Eldre fortjener en verdig alderdom. Fleksibel pensjonsalder, en god pensjon er en forutsetning. Sikkerhet for et godt helsetilbud og sykehjemsplass opptar de eldre sterkt.
Bevaring av miljøet, vår vakre natur, flora og fauna er grunnleggende for vårt samfunn, og bedriftene har et stort ansvar her. Så stå på Thorbjørn.

For å sikre økt livskvalitet må Arbeiderpartiet stå for en politikk som sikrer familiens livsgrunnlag. Arbeiderpartiet må dessuten stå for internasjonal solidaritet.

Kjære landsmøte, dette var ikke et lett innlegg å holde på nåværende tidspunkt, men takk så langt.

Representant nr. 265 Ann-Marit Sæbønes, Oslo
Dirigenter - kamerater
Jeg er redd; redd for at vi i vår diskusjon om velferdsstaten og dens ytelse til folk mister solidaritetstanken av synet. At vi i vår bekymring om pengeforbruk på sosiale-, helsesektoren trekker fram igjen forsorgstanken og deler de som trenger hjelp inn i verdige og uverdige. Vi glemmer at vi i kampen for velferdssamfunnet la nettopp det til grunn: og hindre brukerne en

uverdig kanossagang blant "forståsegpåer". Mange av oss har opplevd det, og vi vil ikke oppleve det igjen. Ikke minst gjaldt det den gang å sikre barnas livsvilkår uavhengig av foreldrenes status og økonomi. Den gang hadde vi en klar klasseforståelse. Vi kjempet for å bedre arbeiderklassens kår. Men hvem er dagens arbeiderklasse? Det er bl.a. taperne i skolen, og det er de arbeidsledige. Vi må vokte oss vel for at vi i vår utbygging av 6-årstilbud og fritidsordninger ikke skaper nye klasseskiller, men har enhetsskolen og enhetstankegangen som vår klare målsetting.

Utfordringer må møtes bl.a. med en kontinuerlig kamp for flere arbeidsplasser, men også med trygde og sosialhjelp. Sosialhjelp skal være den siste sikkerhetsnettet, før det skal alle andre muligheter være utprøvd. I diskusjonen om sosialhjelp har store overskrifter vært tatt i bruk. Vi glemmer at forbruk av sosialhjelp i samfunnet er en refleks av at vi kommer til kort på andre områder. Arbeidsledighet, boutgifter, mangel på gode oppvekstvilkår for mange barn og unge. Løser vi disse problemene, minsker utgiftene til sosialhjelp. Men det fratar oss ikke ansvaret om å bruke sosialhjelpen på en skikkelig måte.

Dirigent, ikke bare sosialhjelpsmottaker, men også uføre pensjonister blir ufrivillig ofte presset ut arbeidsledighet, og blir såkalte passive trygdemottakere. La oss ikke ekskludere dem, når vi ønsker å gi arbeid til alle.

For ikke å bli misforstått ønsker jeg å presisere fra denne talerstolen: at jeg også vil misbrukerne til livs. Kun ved at naboen ikke kjenner en misbrukere eller en skattesnyter klarer vi å skaffe oppslutning om et solidarisk samfunn.

Vi ønsker oss alle et samfunn der menneskeverd, trygghet og solidaritet er grunnlaget. Vi har alle drømmer og visjoner. Jeg har en bønn til oss alle: La oss klargjøre for hverandre når vi snakker om visjoner og når vi snakker om realitetspolitikk. Skal vi sammen bygge opp igjen tilliten til politikere, politisk system, må vi stå sammen og vi må komme med løsninger som holder mål.

Til slutt dirigent, tar jeg opp forslaget som skal være overlevert dirigentbordet i forbindelse med arbeidsprogammet.

Representant nr. 077 Bjug Ringstad, Oppland
Du Gro, har hatt ansvaret for to regjeringer som har først satt i kraft; fattet grunnlagsvedtakene for ansvarsreformen for mennesker med psykisk utviklingshemming. Du sitter i den regjerninga som nå har ansvaret for at den oppfylles. Den har ikke ansvaret alene den regjeringa du leder, for ansvaret er nå også ute der de fleste av de delegatene som er her, sitter i det daglige.

Jeg bringer ikke med meg noe forslag til vedtak for det vedtaket er allerede fattet, men jeg føler et behov for å minne forsamlingen om at de vedtakene fortsatt står der og at denne forsamlingen mer enn noen annen forsamling har et ansvar for å leve opp til de vedtakene som er fattet.

Det er tre ting jeg vil ta opp, det ene koster ikke penger. Vi er i ferd med mange steder å gjøre denne reformen så spesiell, så ualminnelig at veldig mye av ideen ved reformen har blitt borte. Vi organiserer nå spesielle boliger, slik at folk nå begynner å si : Der har vi Ut-boligen hvor de psykisk utviklingshemmede bor. De kaller dem HVPU-boliger enda HVPU er avviklet. Det blir

kalt PU-boliger. Tjenesteyterne blir kalt PU-hjelpere, og det er masse særomsorgsbegreper som dras med.
Vi gjør det så spesielt at selve grunntanken bak hele reformen som gjerne kan føyes inn i litt mer fellesskap, for det var mer fellesskap som var ideen; mer fellesskap og deltakelse i det alminnelige liv som var ideen.
Vi har gjort det så spesielt at til og med når folk som har psykisk utviklingshemming får invitasjon til å være med på kino, så har man gått på trening og vært og øvd seg på en del sosiale situasjoner, og da svarer de at de ikke har lyst til å være med på kino: - jeg har hatt kinotrening før, jeg.
Eller etter at noen hadde fått et botilbud som det heter når folk som har utviklingshemming skal få et sted å bo, så får de botilbud. Og inne i denne boligen så har de adferd i oppførsel slik som andre. I forbindelse med innflytting og utvelgelsen av disse boligene, så blir de invitert med ut til kaffe og smørbrød. Da var det en som sa: I dag har vi vært heldige, først så har vi vært og sett på bolig og nå skal vi jammen få kafetrening også.

Vi har gjort dette så spesielt at vi må at rev i seilene og tenke oss om en gang til. Gjøre reformen til det den var ment å være. Gjøre den til noen som skal alminneliggjøres, ikke spesialiseres.

Også en bønn til regjeringen, den koster litt penger, det er den potten som heter skjønnsmidler. Den som går på å fange opp spesielle vilkår og spesielle forhold rundt omkring i den enkelte kommune som ikke har kunnet kalkuleres inn i pakka - de må styrkes.

Og den siste biten, den går til alle oss som driver med kommunebudsjett. Vi har fått øremerkede midler til de som i reformsammenheng blir kalt for hjemmeboende - som om ikke alle var det, de har i stedet blitt i stedet for penger. For hver øremerket krone vi har fått, så har vi trykket en kommunal krone bort. Det er ikke solidarisk.
Takk!

Representant nr. 132 Reidunn Kaddeberg, Aust-Agder
Dirigent, partifeller!
Jeg vil si litt om fordelingspolitikken. Arbeiderpartiet vil sikre at velferdssamfunnet omfatter alle, en politikk for å minske de sosiale forskjellene som er nødvendig for å skape et samfunn med høyere livskvalitet for alle. Et mål jeg stiller meghelt bak. For å få dette til, er rettferdigfordeling en viktig forutsetning for økt frihet og livskvalitet. Er den fordeling av velferdsgodene vi har i dag,en rettferdig fordeling for å minske de sosiale forskjellene? Er det en god sosial fordelingspolitikk at barnetrygden er lik for alle? Arbeiderpartiet må finne et system slik at de som tjener minst, får mest igjen. Kan dette løses med skattlegging eller behovsprøving av barnetrygden? Er det en god sosial fordelingspolitikk at kommunale avgifter er lik for alle, uansett inntekt og formue? Kommunene må få lov til å ta i bruk et system slik at de med høy inntekt og formue betaler mest. Er det en god fordelingspolitikk at samboende pensjonister får mer pensjon enn gifte? Vi må endre regelverket slik at pensjonene blir den samme og pensjonistene føler det blir rettferdig.

Jeg vil også peke på en annen ting som jeg brenner for - det er de unge i dag som skal etablere seg. Vi må endre vår boligpolitikk slik at den får en bedre sosial profil hvor vi i sterkere grad hjelper de som trenger det mest. En riktig sosial fordelingspolitikk av de offentlige velferdsgodene, er en debatt vi må ta på alvor i Arbeiderpartiet. Vi kan ikke lenger fordele ut

fra et likhetsprinsipp: Likt til alle. Gjør vi det, vil det øke de sosiale forskjellene, og ikke det som er vårt felles mål: Å skape et samfunn med høyere livskvalitet for alle.
Takk!

Representant nr. 182 Knut O. Aaretun, Sogn og Fjordane
Dirigenter, landsmøte!
Gro snakket om hvor viktig det er for likefordeling og utvikling innen velferdssamfunnet, og sørge for politisk styring. Som fylkespolitiker i et utkant fylke med et vanskelig terreng, er jeg selvsagt glad for et hvert innspill som går på vilje til politisk styring og politisk skjønn, som motstykke til ren fagtenking med utgangspunkt i hovedsakelig effektivitet, målstyring m.v., konsernmodelltenking.

Helsesektoren er en sektor som er preget av en sterk yrkesgruppe som av og til, kanskje ofte, tar varmt imot forsøk på politisk styring basert på politisk vilje og politisk skjønn. Et skjønn som selvsagt også må bygge på den enkelte kommune og fylkeskommunes reelle ståsted. Representanter fra sentrale politiske miljø snakker ofte - spesielt i valgår - om hvor viktig det er å beholde lokalsykehusene som en del av den totale helsetjenesten, for å understreke nærhet og omsorgsvilje.
For meg virker det opplagt at primærhelsetjenesten har store fordeler med lokalsykehusene. Det er bl.a. tilpasset et terreng som er dominert av eldremenneske med flere og kroniske sykdommer. Disse har like stor trang for nærhet, helhet og samarbeid mellom de ulike nivåene og aktørene i helsevesenet som av høyspesialisert medisin. Samarbeid mellom primær og vanlige tjenester bør være igjen det viktigste satsingsområde om å øke kvaliteten i helsetjenesten. Samarbeid skjer lettest over korte avstander og med enheter av håndterlig størrelse.

Akuttmedisinskberedskap er en nødvendig forutsetning for at lokalsykehusene skal ha livets rett både av faglige og rekrutteringsmessig hensyn. Vi må derfor ta stilling om vi fremdeles vil ha en pakke - lokalsykehus, og vi må da være villige til å drøfte innholdet i det, med beredskap og rekrutteringsproblem med utdanning. I dette ligger evnen og viljen til å ta i bruk tilstrekkelig sterke styringsmidler, der spesialiserte medisin/premissleverandører er sterkt dominerende. Tankene eller strategier for hvordan en utvikling kan styres i andre retninger er vanskelig å få øye på.

Kjære statsråd - ta fatt nå. Du må kanskje først og fremst ta fatt i dine kollegaer i den norske legeforening, Men jeg føler meg trygg på at du både vil og kan dette. Lykke til.

Representant nr. 194 Ingunn Norderval, Møre og Romsdal
Partifeller!
Jeg vil snakke litt om solidaritet. Nesten en kvart million norske unger får sin barndom ødelagt av foreldres eller foresattes rusproblemer. En kvart million - det er en masse unger det. Det er et forferdelig høyt tall som det ligger et hav av tårer bak. Hva slags ansvar tar vi; hver enkelt av oss og Det norske Arbeiderpartiet for denne tragiske situasjonen? Programmet vårt preges her av en øredøvende taushet.

Pål Andrè gir alkoholikerbarna et ansikt - som det heter. Og vi koster på oss noen krokodilletårer, men er forøvrig handlingslammet.

Hadde det vært en virus som gjorde en brøkdel av den skaden som rusbruken påfører norske barn, ville vi hatt et helseapparat i kriseberedskap. Hva kan grunnen være til at vi er så tafatte på akkurat dette område? Kan det være at vi er klar over at i denne saken vil et effektivt angrep på problemet måtte få konsekvenser på vår egen livsstil - nytelse og bekvemmelighet? Eller er det slik at vi har lullet oss inn i en behagelig forestilling om at det ikke har noen sammenheng, nemlig bruken av de fossende kranene og folks alkoholproblem? At vi har lullet oss til å tro at legitimeringen av rusgiftbruk i sorg som i glede ikke har konsekvenser for andre enn oss selv, når vi nipper til våre rødvinsglass og skuler til alkoholikeren i grøfta som ikke tar ansvar for seg selv, kommer med antisnillistiske angrep.

Fra "meg og mitt" til "vi", sa Thorbjørn. Arbeiderpartiet er stolt over å være et solidaritetsparti, men på enkelte områder er solidaritet bare et bitte, bitte lite ord. Jeg tror det er på tide at vi setter dette problemet på dagsorden. At vi tar innover oss den summen av menneskelig lidelse dette problemet representerer. Her er det både helse og penger å hente.

Molde Arbeiderparti har foreslått et tillegg i programmet på side 35, og det er gjengitt i innkomne forslag på side 185.
Takk!

Representant nr. 258 Erling Fløtten, Finnmark
Partivenner!
Hvis jeg skulle ha holdt det innlegget som jeg hadde bestemt meg for å holde før jeg gikk opp på talerstolen, så hadde det handle i stikkordsform over følgende:

For det første vil jeg gitt ros til miljøministeren for det han sa i dag. Det var perspektivet fremover, og vi har ingen problemer i Finnmark med å sette pris på hans tanker om bevaring av natur og miljø. Men jeg ville ha gått lenger, og kanskje ved neste korsvei, etterlyst en mulighet for å bygge opp et program som satte miljø i sentrum, og lot miljøet risle over alle de andre feltene, og la miljøtanken være integrert i hele, et nytt program. Det ville ikke være i strid med kampen for å få ned arbeidsledigheten. Man kan nemlig ikke ha et godt miljø med arbeidsledighet.

Jeg ville videre kommet inn på det som plaget meg i går, men som blir smått i dag, nemlig to oppslag i Oslo pressen. Det ene i Dagblad, men som likevel er et oppkok av en førsteside-artikkel i Aftenposten, hvor det står at atombomben i nord i 1961 og 1962 ga nedfall over Norge tilsvarende Tsjernobyl. Myndighetene var nervøse og hadde klare beredskap- og evakueringsplaner for Finnmark, men befolkningen fikk aldri vite om disse. Det fordi vi i dag i Finnmark har disse truslene fra øst fortsatt hengende over oss. Jeg ville gått inn på det månelandskap som Sør-Varanger har som nærmeste nabo. Jeg ville gått innpå atomkraftverket som er pilråttent; det som ligger på Kola. Jeg ville ha gått inn på den uforsvarlige lagringen av atomavfall. Og jeg ville ha gått inn på de truslene vi har om fortsatte prøvesprengninger i nord.

Jeg ville videre gitt kompliment til utenriksministeren for hans engasjement når det gjelder Barentsregionen, og den oppfølging av den saken slik som jeg føler at han engasjerer seg i. Det er en sak med konsekvenser for både russere, finner, svensker og sørlendinger.

Alt dette blir likevel for meg i dag smått, sammenliknet med den beslutning vår kjære statsminister har tatt, og derfor så stopper jeg der.

Representant nr. 254 Paul Dahlø, Troms
Dirigent, partifeller!
Jeg skal helt kort følge opp et par av de temaer som flere partilag har tatt opp: Gjeldsproblemer, pensjonsrettigheter - både ved alder, uførhet og ved arbeidsledighet.

Jeg vil berømme vår regjering for det arbeid som er gjort. Gjeldssaneringsloven for privatpersoner, Husbanklån II, refinansiering, rådgivning, betalingsutsettelse og ennå flere tiltak er gjennomført. Troms Arbeiderparti har som mange andre, vært sterkt engasjert i denne problematikken og vi har registrert, som sikkert også mange andre har, hvor vanskelig det er både å definere begrep som gjeldsofre og finne rettferdige ordninger. Mer fellesskap; det innebærer også mer fellesskap med de som er rammet av dette problemet, så vi har ikke kommet langt nok. Jeg vil derfor be om at både sentralstyret og landsstyret legger mye alvor i disse spørsmålene videre framover.

Pensjonsrettigheter; vi har alle registrert at det blant mange oppfattes som urettferdig at grunnpensjonen er forskjellig for gifte og samboende par. Vi hadde gode grunner for å gå på den ordningen vi har den gangen folketrygden ble innført. Men Troms Arbeiderparti ber om at våre styrende organer også legger mye alvor i å finne en annen løsning på dette problemet.
Takk!

Representant nr. 058 Arne Trønnes. Hedmark
Partifeller!
Vi har hatt en usedvanlig god og harmonisk debatt som vi vanligvis har i dette partiet, som har gått på dette med å forbedre mulighetene for å skaffe våre kjære venner en jobb.
Vi har også andre grupper som kanskje trenger en liten oppretting. I programmet har vi noe som heter: En trygg alderdom. Slik jeg og mange med meg, opplever det med en trygg alderdom, så går det ikke bare på de helsetjenester og de tilbud som vi får gjennom lover og eventuell forordninger. De økonomiske vilkår for minstepensjonistene er ikke de beste.
Minstepensjonistene er minstepensjonister og har en relativt lav utbetaling hver måned. Jeg vil ikke si at alle har like store problemer. Men det er ikke til å komme vekk i fra at det er sterk avhengighet av hvor for eksempel folk bor i dette landet, og hvilken muligheter de har til å greie seg på det de får utbetalt pr. måned.
Et annet problem for minstepensjonister er at dette er en meget beskjeden og tilbakeholden gruppe som aldri stikker seg frem for å prøve å male sin egen kake. De har ikke så god greie på hvilke ordninger som eksisterer eller ønsker å få greie på det, for de gjemmer seg rett og slett bort. De ønsker ikke å ligge samfunnet til byrde.
Den enkelte kommune har også forskjellige støtteordninger for medmennesker som trenger støtte.

Med en opptrapping av alderstrygden; det vil si minstepensjonen, som jeg allerede dirigent - har levert forslag på, så vil disse også gis mulighet til å motta en økonomi som gjør det mulig at de kanskje slipper å søke bostøtte; noen gang må det søkes bostøtte. En annen ting er at de slipper å gå med rabattkort bare for å kjøre med tog eller buss. Rabatter på idrettsarrangementer og kino. Listen kan sikkert gjøres lang. Jeg vil be landsmøtet innstendig om at vi denne gangen tar våre minstepensjonister inn i varmen som de fleste av oss opplever i vår hverdag og i Arbeiderpartiet.
Takk!

Representant Grete Berget, Regjeringen
Partifeller!
Jeg spurte Thorbjørn om jeg skulle få ti minutter i dag for han glemte å snakke om likestilling. Men - i kveld hadde jeg planlagt å snakke om kvinner. Jeg vil forsterke det med mitt innlegg nå.

Gjennom mange års innsats har kvinner i Norge vunnet sin frihet; en frihet og innsats som vekker oppsikt også i Kina. Frihet til å bruke for de unge kvinner bl.a. til å ta utdanning. Ja for det er flere jenter enn gutter som tar høyere utdanning i dag. Det betyr at de unge jentene legger planer for framtiden sin. Legger planer om yrkesaktivitet. Jentenes utdanning betyr at vi har en framtidsrettet og godt kvalifisert ressurs som ikke minst vil være god å ha når fødselstall går ned. Når det blir færre yrkesaktive, og flere eldre mot år 2010, da det blir knapphet på arbeidskraft, og færre skal forsørge flere.
Og slik er kvinnens utdanning og yrkesaktivitet en god investering for framtiden.

Jentenes valg innebærer enorme utfordringer for hele samfunnet vårt. Vi har i 70 - 80-årene vært igjennom en stille revolusjon som har kastet opp/ned på hverdagslivet vårt. Det gikk så fort, og det var så omfattende, at vi tok det ikke helt innover oss før mot slutten av 80-årene. Foreldrepermisjon var faktisk ikke utvidet med en eneste dag i 10-årsperioden 1977 til 1987. Og merk dere: Det var i 1987 det startet, det som vi i dag kan innkassere som en seier for kvinnebevegelsen og for hele Arbeiderpartiet - 52 ukers foreldrepermisjon. Vi har hatt noen år i medvind.

Dere - med Arbeiderpartiet som stubbryter har det vært en bred politisk oppslutning om utvidelsen av permisjonsordninger og økt tempo for å bygge flere barnehageplasser. Og nå kommer motkreftene; Dd gjemmer seg i valgfrihetens slør. Kvinnene spesielt, skal være på vakt mot slike framstøt. Vi hører det fra høyrekreftene, og vi hører det fra noen kvinneorganisasjoner selv. De bruker valgfriheten som en begrunnelse og den koster kvinnene dyrt. Vi møter dem bl.a. i Stortinget, de høyrekreftene som har begynt å røre på seg. De vil ha en borgerlig politikk, sier de. Og hva er den borgerlige politikken? Vi så det på onsdag i forbindelse med budsjettet til barne- og familiedepartementet. Vårt forslag på 52 ukers foreldrepermisjon gikk igjennom med hjelp av Senterpartiet og SV. Men hva var det de borgerlige kreftene - Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti sto for? Valgets alternativ var 55 kroner mer pr. måned pr. barn i småbarnstillegg. Det betyr en bleie mindre pr. måned. Det er den valgfriheten som de borgerlige gir. Vi vil gi mer tid til barn og foreldre.
Takk!

Representant nr. 097 Lise Christoffersen, Buskerud
Dirigenter, landsmøte!
En føler seg litt rar når en står her og holder et innlegg nå, men en ville føle seg litt rar hvis en ikke hadde holdt også. Så derfor så velger jeg å holde det slik jeg hadde tenkt.

Arbeiderpartiet satser på arbeidslinjen framfor trygdelinjen - bra. Sterk vekst i uførepensjoneringen skal stanses, også bra. Ikke fullt så bra; i stedet for å få hjelpeapparatet til å fungere, har vi så langt godt kamuflert i de årlige trygdebudsjettene, stort sett begrenset oss til å frata folk trygderettigheter. Eldre arbeidstakere og folk med sykdommer som ikke synes i mikroskopet, har ikke lenger rett til uførepensjon. Yngre og middelaldrene kvinner med belastninger fra tunge omsorgsoppgaver, utestenges. Og det ligger dessverre snublende nær å

stemple disse kvinnene som trygdemisbrukere, og det går jeg ut i fra aldri har vært meningen. Flertallet av de uføre er ikke unge kvinner med difuse lidelser. De er godt over femti år, og det er menn og kvinner.

Det hevdes i nesteårs trygdebudsjett at like kommuner har helt forskjellig forbruk av uførepensjon, implisitt noen har urettmessig fått seg en uførepensjon . Men i en undersøkelse som jeg selv har gjort, så viser det seg tvert imot at uføreandelene varierer fra landsdel til landsdel med næringsgrunnlag, høy ledighet, høyt sosialforbruk, lavt utdanningsnivå går sammen med mange uføre. Kommuner med mange uføre, får mange nye. De arbeidsføre flytter, de arbeidsuføre blir igjen.
Ti på topp i uførhet er alle kommuner langt kysten av Nord-Norge. Og de laveste andelene finner vi her nede.

En undersøkelse av nye uføre 20 til 40-åringer viser: Menn er i flertall blant de yngste. Menn fra industri og anlegg med nevroser. Og unge kvinner fra service- og omsorgsyrker med muskel- og skjelettsykdommer. Med andre ord - ulik bakgrunn, ulike sykdommer. Og alle skal forsøkes attført før uførepensjonering. 51% av disse 20 til 40-åringene sier: nei - vi har aldri fått noen attføring. Men også det varierer med kjønn og yrke og bosted. Unge menn fra industrien får attføring, unge kvinner fra omsorgsyrkene får ikke. Og Nord-Norge kommer dårligst ut. Og hele 87% av disse ønsker en jobb hvis det var mulig, men det er jo ingen jobb å få. Og kanskje like viktig: Omtrent halvparten kunne faktisk tenke seg å prøve attføring, enten på nytt eller for første gang.

Så min påstand den blir at det er hjelpeapparatet og ikke folks moral det er noe galt med. Så jeg oppfordrer stortingsgruppe og regjering til: Sats mye sterkere på å få hjelpeapparatet til å fungere. Gjør hverdagen lettere for folk. Grete Bergets tidskonto er et godt eksempel.

Og helt til slutt: En ros til vår sosialminister fordi hun har tatt et initiativ for å få fram gode forslag fra ressurspersoner utenfor det tradisjonelle statsapparatet. Hun har en vilje til å åpne en hittil ekstremt lukket beslutningsprosess og det lover bra og jeg håper hun får veldig mange gode innspill.
Takk!

Representant Åse Kleveland, Regjeringen
Kjære partikamerater!
"Mer fellesskap" er tittelen på programforslaget og parolen for dette landsmøtet, og årsaken er selvsagt at mere fellesskap må til hvis vi skal kunne løse de oppgaver som står i sentrum på dette landsmøtet. Først og fremst sysselsettingen, miljøproblemene og omsorgsoppgavene. Og da blir det avgjørende spørsmål: Hvordan skal vi klare å skape et bedre grunnlag for fellesskapet i 90-årene som handler om solidaritet? Som dreier seg om å bry seg om hverandre på en måte som gjør at vi er villige til å forplikte oss til å ta et felles ansvar.

Når et sosialdemokratisk program for 90-årene har tittelen "Mer fellesskap", så forplikter det overfor de mange mennesker som i dag søker. En søken som kanskje først og fremst springer ut av en rotløshet, en tvil om fremtiden og en mangel på tilhørighet. En mangel på noe å tro på. Da er det et veldig godt utgangspunkt å vite at et av de viktigste særtrekkene ved vår nasjonale kultur er den store bredden, er det folkelige engasjement og fellesskapskulturen. Alt det vi gjør sammen med andre mennesker til glede og til nytte. Men denne fellesskapskulturen er utsatt for

enormt press i denne vår kompliserte verden som er rask forandring, og hvor mange føler et behov for et sterkere fotfeste. Og det er i denne sammenhengen som arbeiderbevegelsen må bruke sin ideologi, kanskje ennå sterkere sitt budskap om fellesskap og solidaritet. I 30-årene så brukte arbeiderbevegelsen kulturen først og fremst som et middel til å omskape samfunnet. I 90-årene må vi utvikle kulturen som meningsskapende aktivitet og for å skape tilhørighet og selvtillit.

Hadde jeg hatt tid, så var det mye jeg ville snakket om nettopp i den sammenheng. Bl.a. med hvordan en stor oppgave fremover blir å sikre en bedre fordeling av kulturgodene, sosialt så vel som geografisk. Hvordan vi må satse på å skape et vakrere og triveligere samfunn med flere og bedre møteplasser for mennesker. Hvordan vi må være med på og sørge for at ikke kulturen blir en salderingspost på skrantende kulturbudsjetter i kommunene. Og jeg ville sagt noen ting om hvorledes man nå kan se ute i verden og også her hjemme i Norge, stadig flere lokalsamfunn som bruker kulturen som en motor i samfunnsutviklingen, og på den måten oppnår bedre sysselsetting, økt trivsel, aktivitet og stolthet. Jeg ville også sagt noen ting om hvordan en kulturell tilhørighet gir en nasjonal selvtillit og styrket identitet i internasjonalt samfunn.
Kultur slik det alltid har vært definert i vår bevegelse, er noe langt mer enn pynt på samfunnskaka. Det er de normer, det er de verdier, symboler og det språk som knytter oss sammen. Det er i virkeligheten det usynlige limet i fellesskapet, og det derfor Regjeringen i 90-årene vil satse offensivt på en sektor overgripende kulturpolitikk.
Takk!

Dirigenten opplyste om at en rekke talere hadde trukket seg og ingen flere sto på talerlisten, så debatten kunne da avsluttes.
Dirigenten forslo at de forslag som var framsatt i løpet av debatten, ble oversendt redaksjonskomiteen an block. De fleste forslag var allerede referert for landsmøtet.
Dirigenten foreslo også at debatten ble tatt til etterretning.
Vedtak: Forslagene enstemmig vedtatt.

Dagsorden okt. 5 - INNKOMNE FORSLAG
Ved behandling av innkomne forslag, foreslo dirigenten at de forslag som var foreslått oversendt redaksjonskomiteen, ble oversendt redaksjonskomiteen og at man kom tilbake til de øvrige forslag som ikke skulle oversendes.
Vedtak: Forslaget enstemmig vedtatt.

Kveldsmøtet ble avsluttet kl. 21.15 med sangen "Seieren følger våre faner" ledet av Trygve Aakervik.

Formiddagsmøte lørdag 7. november 1992

Formiddagsmøtet startet kl. 9.00 med sangen "Din tanke er fri" ledet av Ivan Sunddal.

Innstilling fra beretnings- og protokollkomiteen
v/Laila Øygarden

Beretnings- og protokollkomiteen har i møte 7. november 1992 gjennomgått protokollen fra landsmøtets forhandlinger fredag 6. november.
Protokollen savner vedtak under Gunnar Berges innledning og debatt "Bedre livskvalitet" der det gjensto 7 talere som ikke fikk ordet. Er disse strøket av listen, eller hvor på den videre dagsorden er de satt opp?
Utover dette finner komiteen protokollen i orden og anbefaler den godkjent.

Dirigent Grethe W. Bjørlo opplyste om at når det gjaldt vedtakene fra Gunnar Berges innlegg, så ble det vedtatt at alle forslag ble oversendt redaksjonskomiteen. Det ble også vedtatt av landsmøtet at debatten og landsmøtet skulle avsluttes etter Åse Kleveland hadde hatt ordet. Det var mening i fra begynnelsen av at de 7 som sto igjen etter Gunnar Berges innlegg skulle komme etter debatten til Thorbjørn Berntsens innlegg. Situasjonen ble slik at landsmøtet valgte å avslutte etter Åse Kleveland hadde har ordet.

Ingen andre bemerkninger til protokollen.
Vedtak: Protokollen enstemmig godkjent.

Dagsorden pkt. 9 - RAPPORT OM ORGANISASJONSUTVIKLING
Innledning v/partisekretær Thorbjørn Jagland

Partifeller - Det er rapport om organisasjonsutviklingen som står på dagsorden, og jeg hadde tenkt å bake det inn i et litt bredere resonnement om hvordan et politisk parti i det hele tatt kan fungere i det åpne mediasamfunnet som vi alle lever i. For det må være et tankekors for oss at det blir mer og mer slik at andre stiller dagsorden for oss. Et lite bilde på fjernsynet kan sette opp en helt annen dagsorden enn den som vi stiller opp. Thorbjørn Berntsen nevnte dette TV-programmet fra Stavsjø i går. Et bilde av Folkets Hus på Stavsjø og alle snakker om at det ikke er liv i Arbeiderpartiets organisasjon; selv våre egne, og slik er jo virkeligheten vår. Bilder som bombarderer oss hele tiden, korte setninger, enkle slagord. Vi får nesten ikke tid til refleksjon, og det er i den virkeligheten at vi skal fungere. Og en kan i det hele tatt spørre seg om det er mulig å drive en politisk organisme som Det norske Arbeiderparti er i en slik virkelighet. Dette er dyperegående spørsmål som har med hele samfunnsutviklingen å gjøre; som har med det faktum å gjøre at vi er allerede inne det såkalte post-moderne samfunn. Og vi skal huske på at Arbeiderbevegelsen var jo et produkt av den industrikulturen som vokste fram for 100 år siden. Masseproduksjonen og samlebåndene skapte klare og enkle kommandolinjer. Bedriftene ble organisert som en pyramide. Politikken og de politiske partiene ble preget av det samme. Det var de klare og enkle signalene som skulle bringes ut til de mange for å mobilisere til framgang og vekst.

I programmet "Mer fellesskap" så prøver Sentralstyret å tegne bilde av det tidsskiftet samfunnet er inne i. En ny epoke med like store forandringer som under den forrige industrielle

revolusjon i det 19. århundre er i emning. Tusenvis av produkter med millioner av delkomponenter som hver for seg har kunnskap i seg fra hundrevis av profesjoner, vil prege arbeidslivet. Vi ser at samfunnet splittes opp mer og mer i mindre grupper og i en form for hyperindividualisme. En stadig økende informasjonsflom kan føre til det motsatte av det tilsiktede, nemlig at vi alle mister oversikten.

Det 21. århundre som snart begynner, vil derfor stille oss overfor helt andre krav til politisk ledelse, til organisasjonsformer, ja til politikk i det hele. Disse ledelses- og organisasjonsformer vil være preget av behovet for å få folk til å samarbeide, slik at kunnskap som de mange besitter kan tas i bruk - bindes sammen til et hele. I politikken blir det behov for ledere som kan skape fellesskap - ikke ved å sende ut beskjeder om hva man skal gjøre, men ved å få folk til å samarbeide og bruke de kunnskapene som folk i lokalsamfunnet, på bedriftene, i organisasjonene besitter. Vi må skape oversikt og retning i en komplisert og uklar virkelighet ved å få folk i tale.

Jeg er selvfølgelig klar over at det i denne omskiftelige tid vi lever i, så er det lett å drømme seg tilbake til tidligere tider både politisk og organisasjonsmessig. Men la ikke dette bli en hemsko for oss i den forstand at vi ønsker å leve 50- eller 60-tallet om igjen. Og jeg merker det hver dag jeg at folk sier: Kan ikke du som partisekretær nå be om at det blir ro; kan ikke du sende ut et signal; kan du ikke rette en pekefinger.
Men mitt svar er bare dette: 90-årene er her. Vi må - som en blir nødt til på alle områder i samfunnet ellers - skape prosesser som tar de manges kunnskaper i bruk, som bygger opp en positiv tankekultur og som derfor også skaper lojalitet som hver enkelt bærer inne i seg.
Det er ingen som kan pålegge folk i vårt åpne samfunn noe lojalitet.

Når det er mange som sier at de ikke kjenner partiet igjen, så er mitt svar: Hvis partiet ikke hadde vært i stand til å endre seg som følge av de dyptgående endringer som er på gang, så hadde vi jo vært dødsdømt. Det var jo derfor at arbeiderbevegelsen ble sterk at vi tok i bruk det samfunnet som var ved inngangen til dette århundre. Og vi blir jo selv et produkt av dette samfunnet. Vi tok i bruk de organisasjons- og ledelsesformer som da eksisterte. Og det er det som vi må gjøre igjen. Den største utfordringen vi stilles overfor er derfor: Hvordan kan vi få flyttet tyngdepunktet i diskusjonen framover i tid, i stedet for at fortida hele tiden skal bli brukt mot oss. 50- og 60-årene var en god tid for sosialdemokratiet, men den hadde ikke vært det hvis en hadde brukt tidligere tiders behov som målestokk for hva man skulle gjøre politisk og organisasjonsmessig.

Det er laget mange myter om Arbeiderpartiets historie. Mange er laget for å gjøre det vanskelig for den til enhver tid sittende ledelse i partiet. En av mytene er jo dette at organisasjonen var så mye bedre før. I forbindelse med dette fjernsynsinnslaget så har Hamar Arbeiderblad laget en oversikt over hvordan det egentlig var før - i motsetning til nå. Virkeligheten er denne; beretningen for Hedmark Arbeiderparti viser følgende: I 1991 så hadde vi 11 317 medlemmer i Hedmark fylke. Til årsmøtet i fylkespartiet så hadde det kommet inn 52 forslag fra partilagene, noe som var rekord. I 1962 hadde vi 9 247 medlemmer - 2 000 færre, og beretningen sier at det var store problemer med å få inn kontingenten. Lagene hadde sendt inn fire forslag til årsmøtet i fylkespartiet. Bare 193 utsendinger møtte på årsmøtet - det skulle ha vært 336. I år så møtte det 330 delegater på årsmøtet i Hedmark Arbeiderparti.

Jeg sier ikke dette for å få fram at vi er bedre nå - det er det ikke. Men jeg vil bare ha sagt at vi ikke må la journalister med noen få økter bak seg i stortingsrestauranten stille dagsorden for hva vi skal diskutere i vår egen organisasjon.

Saken er jo den, partifeller, at vi i hele etterkrigstiden har opprettholdt en jevn og god organisasjonsaktivitet - og det klarer vi fortsatt. Og vi er nå i ferd med å gjennomføre endringer i organisasjonen som vil sette oss i stand til å fungere som parti også i den tid som er i emning.

- Gjennom diskusjonen "Åpent parti", så klarte vi å etablere en forståelse for at partiet måtte gjennomføre en endringsprosess. Vi måtte innse at Arbeiderpartiet skulle virke i et helt annet samfunn enn den gang det var vanlig å gifte seg på Folkets Hus og å tilbringe lørdagskvelden der. Slik er ikke forholdene lenger. Til tross for at arbeidstiden er senket fra 48 timer i uken i 1948 til 37 1/2 time i dag, så har jo folk dårligere tid. Småbarnsforeldre i dag har jo 75 timers arbeidsuke (37 1/2 x 2) og de må kjøre barn til barnehage, fotball, håndball, skolemusikk og mye annet. Det er for øvrig et apropos at vi har en debatt om at folk ikke slutter opp om velferdssamfunnet; at de ikke gjør noe bare skyfler alt over på det offentlige. Folk har aldri så mye i lokalsamfunnet som nå - særlig ikke småbarnsforeldrene. Men selvfølgelig har det virkning på det politiske liv. Menn som driver politikk i dag har ikke kona si hjemme som bakkemannskap. Og kvinnene som kommer inn, de har jo aldri hatt bakkemannskap - og slett ikke i dag

- På dette grunnlaget så gikk vi i gang med å omorganisere partikontoret. Partikontoret er totalt fornyet og omorganisert slik at vi daglig kan stå i kontakt med fylkespartiene. De har fått et større ansvar.

- Vi har fått på bena et nytt medlemssystem som gjør at partiet for første gang i vår historie vet hvem som er medlemmer i partiet.

- Vi har startet med en systematisk kunnskapsoppbygging i organisasjonsutvikling, moderne ledelse, ideologi og politikk. Og la meg bruke dette som et eksempel på hvordan vi har jobbet. For mange ute i organisasjonen sier at: "Vi har ikke sett noe til dette". Det er riktig det. For vi har startet med å bygge opp folk som kan drive dette ut, for landspartiet kan ikke skolere opp 460 kommunepartier, 1 500 lag og 130 000 medlemmer. Vi må ha folk ut i fylkene som kan gjøre denne jobben. Og det er det vi har holdt på med og det er det vi er i ferd med å avslutte nå - med lederskolen

- Så har vi forandre partiets arbeidsmetoder. Det vil si at vi hvert år har involvert organisasjonen i å legge strategiske planer som uten tvil har gitt mer retning og konsentrasjon på partiets arbeid. Gjennom "Norge i et nytt Europa" har vi skap en dialog og en positiv tankekultur der vi langt på vei har klart å skape en felles forståelse av de endringer som industrisamfunnet er inne i, og hva fremtiden vil kreve av oss.

Og vi har nådd resultater:

- Medlemstallet har gått opp de to siste årene. Vi teller ikke medlemmer slik de gjør i Høyre. De stryker jo ikke sine medlemmer før de har latt være å betale medlemskontingent i to år. Hos oss så er det bare de som betaler på postkontoret selv hvert år. som registreres. SV har ikke flere medlemmer enn det et middelsstort fylkesparti i Arbeiderparti har. Og det er riktig

som Trond Giske sier at SV for så vidt kunne ha vært AUFs ungdomsorganisasjon. Men jeg håper ikke at du vil invitere dem med på fisketur, for du må være klar over at unge folk bråker fælt og de skremmer fisken.

- Vi hadde flere medlemmer med i studieopplegget på "Norge i et nytt Europa" enn det SV og Fremskrittspartiet har som medlemmer totalt. Og tenk på hva denne prosessen har vært. Den startet her på landsmøtet for 2 år siden. En landsmøtevalgt gruppe med Grete Knudsen som leder utarbeidet "Norge i et nytt Europa". 15 000 medlemmer deltok i studieringer. Vi fikk inn bunkevis av svar. Lag, kommunepartier og fylkespartier har behandlet EF-saken og gjort vedtak i full respekt for hverandre. Etter at Sentralstyret sendte ut sitt programforslag i september, har vi fått inn en slik bunke med svar fra partiorganisasjonen. Og jeg tror at organisasjonen og landsmøtet vil se når redaksjonskomiteen kommer med sin innstilling på søndag, at vi har vært i stand til å bruke den kunnskapen som er ute i organisasjonen.

Så vi har ingenting å skjemmes over. Men selvfølgelig møter vi også problemer som vi må snakke om. En av dem er at utviklingen nå går så fort, avgjørelsene må tas så raskt og mediene er så pågående at det ofte ikke er mulig å kommunisere med de som skal gjennomføre beslutningene ute lokalt. Det oppstår ofte misforståelser og vi kommer ikke sjelden i forsvarsposisjon både sentralt og lokalt, som gjør at det blir en litt gal dialog i partiet. Jeg har ikke noen problemer med å skjønne at vi sentralt noen ganger kan virke for bastante og avvisende når innvendingene kommer. Vi drives ofte inn i det på grunn av hurtigheten i utviklingen og det presset vi stadig utsettes for - og som dere også utsettes for ute. Jeg her heller ikke noe problem med å forstå at noen da sier at vi sentralt er preget av elitekultur og at vi ikke mener det alvorlig når vi sier at vi ønsker å ha demokratiske prosesser og trekke de mange med. Med det er faktisk det vi prøver å gjøre, men vi møter også den gjenstridige virkeligheten sentralt som lokalt, og det må vi være oppmerksom på. Og det er ingen annen vei enn å drive dette videre.

Jeg vil også nevne et annet problem: Vi har ikke klart å bringe disse tanker og endringsprosessene ut til alle lokale ledd. Og det er jo fordi vi har måttet starte sentralt og i fylkespartiene. Når en skal vaske en trapp, så begynner man øverst.
Og det er heller ikke noe å legge skjul på at det også har vært motstand mot endringer. Arbeidsmetoder som gruppearbeid og studieringer har ikke passet dem som dominerer møtene fra talerstolen. Det at alle kommer i tale er både uvant og truende. Og dessuten oppstår det en konstruktiv dialog i stedet for "kos-med-misnøye"-kulturen som finnes mange steder og som mange har blitt fortrolig med. Det er rett og slett enklere å være misfornøyd med andre enn å engasjere seg i en konstruktiv dialog om partiets oppgaver og problemer.

Men det alvorligste og vanskeligste problemet er kommunikasjon. Kommunikasjon innad i partiet. Kommunikasjon mellom partiet og velgerne. Og vi må hvis vi skal ha styringskraft få til en enda bedre dialog i partiet, og mellom partiet og velgerne. Og det er det som vi må fortsette å jobbe aktivt med.
Og det forslaget som ofte kommer da for å bøte på kommunikasjonsproblemet, det er at partiledelsen må reise mer; reise mere ut. Det gjør vi og det kan hende vi kan reise enda mer. Men faktum er at vi har 1 500 partilag, 460 kommunepartier og 19 fylkespartier. Og selv om vi feide alt til side og reiste hver eneste dag hele året, så ville det fortsatt være mange som sier: Dere ikke ute - vi har ikke fått besøk. Og jeg tror neppe at vi kan løse hele kommunikasjonsproblemet ved å reise mer ut. For vi reiser faktisk livet av oss hele året.

Problemet er større enn det. For det har med det som jeg åpnet med å gjøre. Hva slags samfunn er det vi lever i?

Den franske filosofen Baudrillard sammenfatter det på følgende måte når han sier at tingene skjer så fort at morgendagen ikke får tid til å komme, vi lever i den allerede. Det er for mye informasjon og for mange hendelser, og mediene skaper sin egen virkelighet. Så vi lever i uklarhet om hva som er virkeligheten. Det er den situasjonen vi som politikere og hele det norske folk egentlig lever i. Vi lever i uklarhet om hva som er virkeligheten. Det er mange virkeligheter.

Vi ser jo at flere og flere politikere og partier tilpasser denne situasjonen ved selv å gjøre politikk til et spørsmål om å finne små setninger for galleriet, som den tsjekkiske forfatteren Milan Kundera så treffende har beskrevet det. Setninger som avgjør om politikeren skal bli sett og forstått, om han skal fyke oppover på gallupen, om han skal bli valgt eller ikke. Og dermed så bidrar de til å forverre hele dette kommunikasjonsproblemet.

Politikk går over til å bli kunsten i å framstå med klare budskap, og da må de formes slik at svært mange kan være enig i den. Derfor er de høyst uklare. Jeg husker da jeg reiste rundt i partiorganisasjonen da Hagen holdt på som verst, så var det mange som sa: Dere snakke klarere. Snakk så klart som Hagen. Og jeg sa hver gang: Snakker han klart? Forstår dere hva han sier? Det var et høyst uklart budskap som kom. Det var derfor han klarte å svinge seg opp kortsiktig. Når vi etter hvert begynner å forstå det, så faller det hele sammen. Og det er dette som er i ferd med å skje og det kommer oftere og oftere. Massemedia bringer disse såkalte klare budskapene ut til folk. Bak kamera og lyssetting kan en snakke rett ut og folket svarer via meningsmålinger i Dagbladet og VG. Og fordelen da for de som sitter bak kamera, er at de slipper å se folk i øynene og en kan få akkurat det svaret en ønsker bare en passer på å vinkle budskapet på rette måten. Men problemet for demokratiet dere, er at denne form for politisk virksomhet øker forvirringen og uklarheten. Og hva skjer når de som i dag arbeider i de politiske organisasjonene og prøver å gjøre seg gjeldende, går hjem og sier at dette nytter ikke lenger. Da blir demokratiet mer og mer ustabilt. For hver gang et parti eller en enkelperson har nådd fram med en kort setning eller et såkalt klart budskap, og folket etter en tid ser at det var jo ikke så klart; det var jo ikke det vi trodde, så øker misnøyen og skuffelsen vokser. Og da vil politikk definitivt gå over fra å være et spørsmål om å styre og å løse oppgaver for folk flest, til å bli et spørsmål om makt for maktens egen skyld. Da er vi ved et meget farlig punkt.

Skal vi forstå det som er i ferd med å skje, må vi forstå den tilstand som det post-moderne samfunn egentlig er kommet i. Det samfunnet der ingen samlende normer og verdier gjelder og der markedet bestemmer våre holdninger på flere og flere områder. Forfatteren Kai Skagen går så langt som å si at den kapitalistiske industrikulturens forflatning av alt ekte åndsliv ikke er noe annet enn det samme angrep på den menneskelige personlighet som kommunismen representerte. Jeg tror han tar for sterkt i - men han har et poeng. Den seirende kapitalismen taler riktignok pent om både demokrati, friheten og individet, sier han. Men den skaper sosiale rammebetingelser hvor demokratiet forringes til fjernsynsparlamentarismen, hvor friheten blir en tom form som bare unntaksmennesket kan makte å fylle, hvor solidaritet slites i stykker av en uopphørlig storm av sanseinntrykk som ikke kan fordøyes, en stadig flom av informasjon som ikke kan håndteres og en ustoppelig økning av velstand som ikke kan nytes.

Partifeller - Vi er på vei inn i det 21.århundre med alle disse dilemmaene. Arbeiderbevegelsen står overfor en helt annen utfordring enn den vi møtte når dette århundre begynte. Hele dette

århundre har jo handlet om å øke den industrielle vekst. Derfor så folk på seg selv som produsenter og de hadde sin identitet knyttet til de rådende ideologier som industrisamfunnet har skapt. Når arbeiderbevegelsen ble sterk, så henger det blant annet sammen med at en toneangivende og bevisst del av arbeiderklassen førte an. Den dro med seg andre og mindre grupper, og arbeiderbevegelsens organisasjoner var den eneste kanalen folk hadde for å gjøre seg gjeldende. Vi ble den samlende faktor og virket som et trekkpapir på store deler av samfunnet.

De siste 20 - 30 årene har dette bildet forandret seg dramatisk. Folk ser på seg selv først og fremst som konsumenter, ikke som produsenter. Vi har opplevd en generell av ideologisering i samfunnet. Mens mediene tidligere hadde forankring i de store ideologiene eller partiene, er den rådende ideologien nå den som Milan Kundera kaller journalismen: Bringe nyhetene akkurat som en serie hendelser. Politikken gjøres om i mediene til konflikter som skaper underholdning og show. Mediene er blitt storindustri som skal skape maksimal profitt. Det er det som er ideologi.

Vi har ingen enhetlig arbeiderklasse lenger med en ideologisk bevisst fortropp. Et mangfold av grupper og interesser sender sine signaler til oss. De trenger nødvendigvis ikke organisasjonene våre for å nå fram med sitt budskap. Mediene bringer dem rett ut og ofte kryssende interesser på en og samme tid. Og det er i dette terrenget de politiske partiene nå formes.

SV har avskaffet sitt prinsipprogram og erstattet det med Robin Hood. Det er et tegn i tiden at et sosialistisk parti tar til seg en ideologi som egentlig alle kan være enig i. Fremskrittspartiet representerer det mer direkte og synlige utslag av denne politiske kulturen. Pål Atle Skjervengen sier det selv i et intervju i VG der han gjør opp regnskap og spør seg selv hva Fremskrittspartiet har oppnådd, så sier han: "Jeg blir helt fra meg over svaret: Ingen verdens ting. Det er bare blitt suppe igjen". Til sitt forsvar sier han at populismen var nødvendig for å få PR for partiet. "Jeg måtte opptre litt på kanten", sier Pål Atle Skjervengen.

Men det er alvorligere enn det. Det som er i ferd med å skje partifeller, er det som den østerrikske økonom og historiker Schumpeter advarte mot etter at han i mellomkrigstiden emigrerte til USA og så hvordan det amerikanske demokratiet fungerte. Han sier da:

> "Tenk om demokratiet en gang bare blir en kamp om folks stemmer. De politiske partiene kjemper om markedsandeler for sin politikk på samme måte som bedrifter kjemper om markedsandeler for conflakes. Folk blir forbrukere av nyheter og politikk".

I boka "Hvorfor amerikanere hater politikk" skriver Dionne jr. at amerikansk politikk er kommet til dette punkt.
Politikk er blitt et spørsmål om markedsføring. Det politiske liv og de politiske prosessene er totalt forsvunnet. Derfor produseres det heller ikke noen ideer, sier han. Negative angrep og symbolpolitikk har tatt plassen for det som vi tidligere anså for å være politikk. Et spørsmål om å skape en bedre verden og å finne løsninger på problemer for folk flest. Det er de kyniske utspillerne som ikke har noen annen hensikt enn å få folk til å avgi nok en proteststemme som dominerer, skriver Dionne.

Er det ikke mange som ser at det er små tegn til det samme i vår egen politiske virkelighet? Og ser vi ikke at ringen da er sluttet? Det moderne medie- og forbrukersamfunnet og politikernes egen tilpasning til det kan komme til å undergrave politikkens troverdighet slik at den argumentasjonen som høyresiden har ført i to hundre år om at politikk ikke duger. Det er

markedet som skal bestemme, som nå seirer. Siden den franske revolusjon har Europa gjennomgått en progressiv forandring. Den franske revolusjon var en erobring av de sivile rettighetene. De politiske rettighetene ble kjempet fram under de borgerlig/liberale revolusjonene hundre år senere og velferdsstaten av sosialdemokratiet i dette århundre. Dette er etappene og innholdet i det som vi vanligvis kaller europeisk humanisme. Det vil si at mennesket tar sin skjebne i egne hender, og ikke legger den i hendene på en Gud eller en enevoldskonge som tilfellet var før renessansen og den franske revolusjon. Det som er spørsmålet nå, synes jeg, er om vi klarer å bringe dette demokratiet og denne humanismen videre, eller om vi kanskje ser tegn til at det hele reverseres og at vi er i ferd med å legge alt i hendene på en ny Gud - nemlig markedet.

Partifeller, jeg er stolt av å være med i et politisk parti og en internasjonal bevegelse om i store deler av dette århundre og gjennom kritiske tider har opprettholdt standard i det politiske arbeidet. Vi bygde bro i stedet for å grave skyttergraver. Søkte praktiske løsninger i stedet for å fore folket med luftige slagord. Vi snakket ikke dobbelt, men forklarte folk hva som var nødvendig. Vi sa det rett ut:

- Som da Erik Brofoss fortalte Norge at vi måtte bruke knappe ressurser til murstein og sement i steder for til bananer. Høyre kjørte en hel valgkampanje i 50-årene på bananer, for folk hadde lyst på bananer.
- Som da europeiske sosialister begynte å bygge et nytt Europa skritt for skritt etter krigen.
- Som da det tyske sosialdemokratiske partiet startet østpolitikken i 60-årene. Den bestod av praktiske tillitsskapende tiltak, i stedet for det som den gang kunne være opportunt; å nøre opp under frykt.
- Som da Trygve Bratteli gjennomførte 40 timers arbeidsuke, men sa rett ut til folk at dette kunne vi ikke hvis vi i tillegg skulle ha økt kjøpekraft det samme året.
- Som da Gro Harlem Brundtland tok fatt i 1986 og ikke vek unna, men skritt for skritt brakte Norge på trygg grunn. Nå sies det at partiet ikke klarte å håndtere 80-årene. Saken er jo den at fordi vi ikke lot oss blåse over ende av populistiske bølger, slipper Norge å skjære ned og svekke sosiale goder, slik en rekke andre land må gjøre; i nærheten av oss og i Europa.

Men det blir tyngre og tyngre, det føler ikke minst dere, å drive politikk på denne måten. Men vi må ikke gi opp, partifeller. Spørsmålet er om ikke de politiske partiene burde gå inn i en konstruktiv dialog med blant annet mediene om hvordan vi kunne gjøre den politiske diskusjonen bedre og mer opplysende, slik at vi kunne skape et mer stabilt grunnlag for vårt demokrati.

Jeg vil nevne noen punkter som vi kunne bidra med:

<u>Punkt nr. 1</u>
Organisasjonsutviklingen i partiet må fortsette. Meningen med den er å trekke hele organisasjonen med i å utforme politikken. For i det samfunnet vi nå lever i så kan vi ikke klare å styre uten at hele organisasjonen har diskutert seg fram til en felles forståelse av samfunnssituasjonen, og uten at hele organisasjonene har fått et eierforhold til politikken som føres gjennom at de selv har vært med på å utforme den. Et politisk prosjekt skal tross alt bygge på en politisk fornuft. Det politiske prosjektet som het "Oppbygging av velferdssamfunnet" hvilte på en slik politisk fornuft. En felles forståelse i samfunnet. Nå står jo omlegging av velferdssamfunnet på dagsorden. Det er et mye vanskeligere og mer krevende prosjekt. Og det krever en helt annen type ledelse, og det krever mye mer av organisasjonen vår for kunne skape denne felles politiske fornuften. Organisasjonen må også være i stand til å

produsere ideer og gi impulser til nye reformer, slik at vi kan bringe dette velferdssamfunnet videre og omstille det i riktig retning.

Derfor er det så viktig at denne prosessen "Norge i et nytt Europa" får fortsette. Vi må arbeide videre med de store forandringene som skjer ved inngangen til det 21. århundre. Og vi må være i stand til å gi nye impulser til nye reformer. På den måten er vi selv i stand til å sette dagsorden og partiet kan tildrive seg kraft og initiativ ved at vi er i stand til å kommunisere dette ut på en felles måte alle sammen. Da blir vi ikke offer i mediasamfunnet, men da er vi i stand til å sette dagsorden selv.

Punkt nr. 2

Men det er ikke nok å drive politiske prosesser. Vi må også være i stand til å bringe budskapet ut og kjempe fra dag til dag for den politikken vi faktisk driver. Da er vi nødt til å ha en mediestrategi. Jeg mener: ***Partiet*** må ha en mediestrategi - ikke hver enkelt av oss. Da mister partiet kraft og retning og vi blir kasteballer for andre. Det er dette som er meningen med at hele organisasjonen utformer Strategisk Plan hvert år. Den forteller hvilke saker og oppgaver vi setter på dagsorden. Jeg sier ikke at formen på Strategisk Plan er lagt en gang for alle. Vi må diskutere den, vinne erfaringer. Men jeg er helt overbevist om at denne arbeidsmetoden må benyttes og at hele organisasjonen må diskutere seg fram til et felles budskap som vi skal jobbe for fra år til år. Og forankringen må være det partiprogrammet som vi legger her på landsmøtene. Vi må ha en retorikk; og vi må bli bedre på det. Bedre på markedsføring, bedre på retorikk, men denne retorikken må jo bygge nettopp på den politikken som organisasjonen har meislet ut og de sakene som vi skal markedsføre hver eneste år.

Punkt nr. 3

Vi må holde sammen med fagbevegelsen. Framtiden kan bare Arbeiderpartiet og LO skape sammen. I den kampen vi må føre for en helhetlig politikk, så vil arbeidsplassene fortsatt være viktige. Klarer vi å prege samtalene ute på arbeidsplassene har vi vunnet mye, men der er vi for svake nå. Derfor må det faglig/politiske samarbeidet styrkes. Men jeg ber landsmøtet tenke over følgende: Det kollektive medlemskapet er på ingen måte ensbetydende med et faglig/politisk samarbeid. Bare 30 000 av LOs medlemmer ***er*** medlemmer av partiet på denne måten. Når LOs ledelse nå har kommet til at det kollektive medlemskapet bør avvikles over en viss periode, er det fordi de mener at denne formen ikke er tjenlig i det samfunnet vi nå lever i. Når FAFO har dokumentert det vi har visst i 30 år, at det knytter seg mange misforståelser til dette medlemskapet og som hindrer rekruttering til LO, så bør vi kunne ta det alvorlig. For oss i partiet vil en opphevelse av det kollektive medlemskapet tvinge oss til å gjøre det vi burde ha gjort for lenge siden: Starte en skikkelig offensiv ute på arbeidsplassene. Jeg tror vi skal se i øynene at det kollektive medlemskapet ikke alle steder; men mange steder har vært en sovepute for oss. Men det må det ikke være. Så jeg håper vi kan finne en praktisk løsning på hvordan vi skal gjøre dette utover på 90-tallet.

Punkt nr. 4

Og nå gir jeg et råd til alle de politiske partiene: Hvis vi skal ha en framtid, så må vi være i stand til å tenke helhet i stedet for særinteresser, enten de springer ut av et lokalsamfunn, en interesseorganisasjon eller bedrift. Historikeren Jens A. Christoffersen har trukket en parallell til parlamentene som fantes i Europa på 1600-tallet for å belyse hvordan det går hvis et parlament blir talsmann for laug eller lokalsamfunn. Han skriver at de undergraver seg selv og måtte vike plassen for fyrstemakt eller enevelde. Men det var et unntak: Parlamentet i England. Grunnen var at det i England vokste fram partier, og de enkelte

parlamentsmedlemmer ble ikke først og fremst talsmenn for hver sin spesielle interessegruppe eller lokalsamfunn, men de var en del av et nasjonalt parti med en politikk for hele Storbritannia. Og slik kommer det til å bli i alle de parlamentariske demokratiene i Europa. De bygger på de politiske partiene som har programmer for hele landet.

Jeg nevner dette for jeg ser i grunnen tegn til at vi kan komme til å svikte den fundamentale oppgaven. Mer og mer vil partiene bli stående av enkeltpersoner med hver sin sak og hver sin kjepphest, mens helheten forsvinner.

Punkt nr. 5

Dette bringer meg over til det femte punktet som er at vi må bygge inn en sterkere disiplin og lojalitet i organisasjonen. Jeg tenker da ikke på en disiplin som skal opprettholdes av partisekretæren på Youngstorget. Hver enkelt må ta ansvar for partiet. Og den må bygge på innsikten om at arbeiderbevegelsens 150 år lange kamp vil løpe ut i sand hvis vi ikke skjønner at partiet må forsvares også i vanskelige perioder. Og vi må være oppmerksomme på en annen ting: Vi lever i mytedannelsens tid. Jeg mener, det er så mye lettere enn før å spre myter. Også som følge av det jeg har vært inne på. Men hvis en selv er med på å spre mytene som motstanderne lager om oss, er vi fortapt. Vi må i stedet stille spørsmålstegn ved og motivene bak de påstander og myter som spres.

Ta et eksempel: En av de mytene som nå markedsføres er at vi har forlatt de sosialdemokratiske verdiene - vi i Arbeiderpartiet; det egentlige sosialdemokratiske partiet i Norge. Det er andre partier som nå tar over disse verdiene. Saken er vel heller at når andre har så stor omsorg for sosialdemokratiet er det fordi alle politiske partier må gå omveien om sosialdemokratiet for selv å vokse. Det var dette Carl I. Hagen hadde skjønt. Det er dette SV og Senterpartiet nå prøver å gjenta. SV og Senterpartiet forsøker å svekke Arbeiderpartiet under dekke av at de vil samarbeide med deler av Arbeiderpartiet. Men partifeller: La oss nå stå samlet bak det programmet vi vedtar på søndag slik at vi kan sette krav til ***dem***. Da tror jeg vi får et mye bedre og mer realistisk utgangspunkt for å bygge politiske allianser.

Og jeg vil advare mot følgende: Mens de driver denne trafikken, så kan Høyre komme til å vokse igjen. Det var dette som skjedde i 70-årene at høyrebølgen vokste fram uten at vi var oppmerksom på det. Og så slutter Senterpartiet seg til etter hvert.

Det er Høyre som er vår hovedfiende. Glem ikke dette. Det beste forsvar mot et sterkt Høyre, er et sterkt sosialdemokratisk parti, og det heter fortsatt Det norske Arbeiderparti.

Punkt nr. 6

Dette fører meg over til mitt sjette punkt som er om at vi må rette ryggen som sosialdemokrater. Det er ingen grunn for oss til å ta imot all den kritikken som rettes mot oss og som vi til dels retter mot oss selv.

For det første så må vi være stolt av Arbeiderpartiet og markedsføre aktivt det vi har gjort i de senere årene. Husk hva som skjedde i Sverige og Ingvar Carlsson var inne på det ved åpningen. Der så sosialdemokratiet, mens de ennå hadde regjering, at noe måtte gjøres med den svenske velferdsstaten, ellers ville økende underskudd gradvis undergrave velferden.

Vi husker hvilke enorme problemer dette skapte internt i partiet, men de bestemte seg for å samle troppene 7 måneder før valget og de tok igjen 10% - men det var for sent. Men la det ikke bli for sent her, kamerater.

For det andre så må vi ikke tillate at folk som aldri har vært og heller aldri vil bli sosialdemokrater får lov til å flotte seg med vår historie og våre begreper. Det er egentlig ikke nødvendig å nevne det, men jeg må nesten gjøre det fordi det faktisk er et innslag i den politiske debatten: AKP-erne som nå begynner å bruke sosialdemokratisk språk. Så sent som på 70-tallet, 30 år etter at Krustsjov hadde fortalt verden om Moskva-prosessene og Stalin-terroren, går Trond Øgrim og Jon Michelet nedover Torggata under bildet av Stalin. Hvorfor skulle de ha sett lyset nå?

SV sier at de er slik sosialdemokratiet var før. Når var det tilfelle? I 70-årene? Også da ble jo sosialdemokratiet utskjelt for å være grått og kjedelig. SV skrev da et prinsipprogram som ble påvirket av datidens trend på ytterste venstre flanke - marxismen/leninismen. Det var derfor Erik Solheim i fjor måtte avskaffe programmet.
Var det i 60-årene SF var så for sosialdemokratiet? Så vidt jeg vet ble SF stiftet i protest mot sosialdemokratiet.
Hvorfor skulle SV akkurat nå representere sosialdemokratiet?

Det samme spørsmålet må stilles om Senterpartiet. Det er mange punkter som vi kan møtes på, men det er mange fundamentale forskjeller/holdninger til det internasjonale samarbeidet. Ingen her i salen går imot internasjonalt samarbeid. Enten det er en EØS-tilhenger eller EF-tilhenger, så er vi for internasjonalt samarbeid så og si som et prinsipp. I Senterpartiet så går diskusjonen på om hvordan de skal unngå internasjonalt samarbeid. Som da vi diskuterte en nordisk tollunion i 60-årene. Da var alternativet et europeisk samarbeid. Når et europeisk samarbeid så blir en mulighet, er dette ikke bredt nok. Da er det det globale som er viktig. Hvis vi en gang får et forpliktende globalt samarbeid, regner jeg med at Senterpartiet beveger seg ut blant planetene.

Og fortell meg kamerater: hvorfor skal vi nå la disse partiene framstå som talsmenn for U-landene og globalt samarbeid - i motsetning til oss. Hvorfor tror dere FN ga Willy Brandt i oppdrag å lede nord/sør-kommisjonen, Olof Palme, nedrustningskommisjonen som skapte begrepet Felles sikkerhet, og Gro Harlem Brundtland, kommisjonen som laget rapporten om miljøutfordringene?

Og derfor: ***For det tredje***, så må vi være stolte av sosialdemokratiet. Vi trenger ikke stå med lua i handa. Dette århundre har gitt resultater på grunn av sosialdemokratiet. I Finland, Sverige, Norge, Danmark, Holland, Frankrike, Tyskland og mange fler, så er vi blant de rikeste i verden. Og jeg kjøper ikke argumentasjonen om at det bare er fordi vi har utplyndret den fattige verden. Sannheten er heller at disse landene har basert sin økonomiske og sosiale tenkning på det 20. århundres sosialdemokratiske praksis. Derfor er vi attraktive over hele verden. Derfor så kommer partier fra hele verden nå til den Sosialistiske Internasjonale. Alle andre venstre forsøk har feilet. Fra den såkalte regionalt baserte sosialismen, Arabisk sosialisme, Eurokommunisme og Afrikansk sosialisme - til den såkalte fagforeningssosialismen i Polen. Det er bare sosialdemokratiet som har vist seg å holde i historiens stormer.

Og til høyresiden kan vi med frimodighet si det som Gro sier: Det var ikke kapitalismen som vant over kommunismen - det var demokratiet. Når de nordiske land er bedre å bo i enn de fleste andre land i verden, skyldes det at sosialdemokratiet har klart å demokratisere kapitalismen.

Partifeller, jeg brenner for sosialdemokratiet og organisasjonene våre som jeg mener må spille en aktiv politisk rolle også i framtiden. Jeg meldte meg faktisk inn i partiet som 13-åring, så jeg vet litt om hvor viktig organisasjonene er. Jeg husker at faren og moren min satt foran radioen og lyttet intenst det var innspurt i lønnsoppgjørene og det vare fare for streik. Faren min var fagforeningsmann på Kværner. Jeg så på dem at de var redde for streik; vi hadde jo ikke råd til å streike. Men det som de stolte på var Forbundet - Norsk Jern og Metallarbeiderforbund.
Det er ikke mindre behov for organisasjoner i vår tid. Vi kan komme til å få bruk for dem på samme måten som den gang selv om det ikke synes slik nå.

Vi pyntet oss alltid 1. mai. Vi hadde ikke behov for å snobbe nedover. Vår bevegelse har aldri brent andres flagg, slik det skjedde på Youngstorget 1. mai i år. Vi har aldri skjelt ut LO-formann i en 1. mai-demonstrasjon, fordi vi vet hvor viktig LO og forbund er for de som er medlemmer der.
Derfor partifeller, skal vi ikke si til oss selv at 1992 var siste gang vi var med på den type arrangementer. Nå må vi samle troppene, nå må vi rette ryggen som sosialdemokrater.

Leo, afrikaneren, var den første geograf og oppdagelsesreisende fra det 15. århundre som krysset alle grenser og alle religioner. Han liv ble eksempel på toleranse og åpenhet. Leo, afrikaneren, sier til sin sønn før han dør:

> "Vokt deg vel for å snakke folk etter munnen min sønn. Muslim, jøde eller kristen; de må ta deg som du er. Når menneskenes tanker virker snevre så si til deg selv at Guds jord er vidstrakt og åpen. Og det er også Hans hender og hjerte. Nøle aldri med å reise over alle hav, over alle grenser."

Slik vil vi at sosialismen skal være - den er en stor visjon. Sosialismen må ikke forveksles med populismen som snakker alle etter munnen. Sosialismen står for toleranse. Vi kan ikke benytte oss av kyniske utspill slik det blir mer og mer av i den politiske debatten. Vår dør står åpen for alle som vil kjempe for sosialismens ideer også om det er upopulært på kort sikt. Så la oss da reise videre - partifeller - inn mot det 21. århundre som vi vil skal bli preget av det som står i programmet vårt: "Mer fellesskap".

Også organisasjonen vår må bli preget av dette om skal vinne den verdikampen som ser ut til å bli hardere og hardere utover på 90-tallet. La oss nå rette ryggen og skrive med store bokstaver "MER FELLESSKAP", partifeller.
Takk!

Etter 10 minutters pause startet møtet igjen med sangen "Ellinors vise" ledet av Ivan Sunddal.

Før den generelle debatten etter Thorbjørn Jaglands innlegg ga dirigenten ordet til Esther Kostøl som orienterte om AIS - Solidaritets arbeidet.

Esther Kostøl
Partifeller, gode venner!
Internasjonal solidaritet har vært et kjennetegn for arbeiderbevegelsens virke gjennom alle år. Kampen for menneskeverd og menneskerettigheter kjenner ingen landegrense. Dagfinn Rimestad har gitt uttrykk for dette i en av sine sanger:

> "Jorden er en stjerne med mennesker nære, fjerne

vi alle burde verne mot kaos krig og død."
Disse ordene gode venner, synger vi stadig vekk med innlevelse og stort engasjement. Og jeg spør: Er engasjementet vårt like stort når vi skal omsette ordene til handling? Som nasjon behøver vi nok ikke skamme oss over innsatsen. Som bevegelse behøver vi nok heller ikke skamme oss for engasjementet vårt. Men det er ikke nok. Både lokale og sentrale ledd i hele vår bevegelse må støtte enda bedre opp. Daglig får vi gjennom fjernsynet og aviser bilder av menneskers lidelse på grunn av mangel på fordeling, konflikter og krig. Barn blir særlig hardt rammet. I løpet av denne dagen - 7. november 1992 - dør 40 000 barn av sult og underernæring. Menneskeliv går tapt i etnisk og nasjonale konflikter i Øst-Europa. Kampen mot apartheidsystemet i Sør-Afrika krever fortsatt ofre. I Mellom-Amerika er undertrykkelse og forfølgelse en del av hverdagen for store samfunnsgrupper.
Faren ligger i at lidelsene overvelder oss, gjør oss apatiske. Vi må ikke tillate at likegyldigheten får innpass. Det er vår felles framtid det gjelder. I arbeiderbevegelsen må vi knytte bånd og gi vår solidaritet til frihetshelter rundt omkring i verden som står opp for menneskerettigheter og demokrati, mot urett og undertrykking.

Arbeiderbevegelsens internasjonale solidaritetskomite hilste med glede at Nobelprisen for 1992 ble gitt til den modige kvinnen Rigoberta Menchu.
Jeg vet at jeg ikke tar munnen for full, når jeg sier at i Guatemala eksisterer apartheidtilstander og slaveri. Millioner av mennesker er på flukt i eget land. Nobelprisen til Rigoberta må benyttes til å sette Guatemala i verdenssamfunnets søkelys. Til å presse myndighetene i landet for en demokratisk utvikling.

Våre tanker går til alle de som lider under fattigdom, sult og undertrykking. Men likevel må vi trekke fram situasjoner i enkeltområder som et symbol for dem alle. Og AIS har i dette året fokusert på å fremme menneskerettigheter, faglige rettigheter og forhandling for fred i Midtøsten. En kampanje med innsamling er i gang. Pengene går blant annet til å støtte fagbevegelsen i de okkuperte områdene, skolemateriell til kurdiske barn og felles fredsleire for israelske og palestinske ungdommer.
Med utgangspunkt i AIS-kampanjen skal hele den internasjonale fagbevegelsen gjennom frie faglige internasjonale, engasjere seg sterkere i det langsiktig arbeid i Midtøsten. Og initiativet har arbeiderbevegelsens støtte.

Konflikten i Midtøsten krever overordnede løsninger på det internasjonale politiske plan. Men det må skapes et press nedenfra hvor folks ønske om frihet og demokrati, blir demonstrert. Det er her vi kan spille en rolle og bidra til en dialog og samarbeid mellom de ulike folkegrupper i Midtøsten, mellom organisasjonene i Israel og Palestina. Og det er kampanjens mål.

I denne uken var faktisk en LO-delegasjon på besøk i Israel, på Vestbredden og Gaza. Vi hadde direkte, etter vårt besøk i fangeleirene på Gazastripen, avtale med å møte utenriksminister Perez. Vi hadde ikke tid til å gå på hotellet for å vaske oss en gang, så vi kom stimende inn på hans kontor svett, skitten, krøllet og full av følelser for det vi hadde sett. Jeg så på ansiktet hans at han lurte på hva slags gjeng han hadde fått på besøk, for vi stilte mange kritiske spørsmål. Men jeg tror gode venner, at det at vi har evnen til å vise følelser, vise engasjement, vise at vi ikke aksepterer urettferdighet, at vi er medmennesker, det har en verdi. Og vi - alle vi som sitter i denne salen, er en viktig brikke i en stor bevegelse som skal vise hele verden at vi ikke aksepterer slike ting.

Verden trenger vårt idégrunnlag og solidaritet om fellesskap. Mer enn noen gang før trenger vi å stille opp for hverandre. Vi har et ansvar for å påvirke, og sikre retten og muligheten for barn over hele verden til å se inn i framtiden med øyne som er fylt med håp og glede, ikke frykt og tårer.

Jeg avslutter med en strofe til av Dagfinn Rimestads sang:
"Jeg vet det fins presis som jeg en masse mennesker rundt
om meg som kjenner det som jeg."
Takk for oppmerksomheten.

Dirigenten takket Esther Kostøl.

Debatt
Dirigenten foreslo at taletiden i debatten i første omgang ble satt til 5 minutter.

Representant nr. 125 Inger Grethe Solstad, Telemark
Kjære landsmøtedelegater!
Jeg vil først takke Thorbjørn Jagland for et engasjerende innlegg. Jeg har sittet og hørt på debatten i to dager og jeg har vært litt bekymret for det faglig/politiske samarbeide, fordi det har ikke vært så mange som har nevnt noe om det før Yngve Haagensen tok det opp i går. Jeg er glad for at det har blitt poengtert så sterkt både fra LOs side og fra partisekretærens side.

Vi har en stolt tradisjon, vi har formet samfunnet gjennom hele det århundre som vi nå snart har bak oss, og det skyldes ikke minst et godt og et nært samarbeid mellom det faglige og den politiske delen. Vi som jobber lokalt, vi ser spesielt at det nytter å ha samarbeid mellom fagbevegelsen og de lokale partiene.
Jeg kommer fra Porsgrunn, og det er nok ikke bare jeg her i salen som er fornøyd med den siste uka før redningsaksjonen overfor Elkem. Og jeg må jo også si at når vi så på Dagsrevyen det Norgeskartet hvor det var plottet inn hvor mange steder i Norge som selskapet var engasjert, og hvor mange distrikter som var involvert, så ser vi nytten av det samarbeidet.

Jeg kan også nevne andre eksempler fra mitt område. Vi har jo hørt statsministeren i sin innledningstale si at vi måtte hver og en gjøre noe fra det ståstedet vi er, og det er jo der vi kjenner problemene, der er ute på det lokale området.
I Porsgrunn så har partiet og fagbevegelsen sammen med næringslivet dratt i hop og fått etablert KN-unionen som er et eksempel på et nytt samarbeidsprosjekt.
Andre eksempler på det faglig/politiske er jo et initiativ fra faglig/politisk i Telemark om støtte til skipsverftene ved Tangen Verft og at det har lykkes med det i forhold til de politiske myndigheter. Og jeg kan også nevne Svartisutbyggingen.

Den løsningen som ligger for sosialdemokratisk ideologi er jo da ikke å gå over til SV, men å støtte opp om Arbeiderpartiet.

Jeg vil også si noe om den medlemsinnbetalingen som vi har innført. Og vi ser jo at det fra sentralt hold gir en bedre oversikt over medlemmene med den innkrevingsformen, men vi har mistet noe på veien ved å la teknologien og de mulighetene som den har, styre oss. Den

tradisjonen som vårt parti har hatt med disse underkassererne som har gått på døra og hatt kontakt med hvert enkelt medlem, og de har følt at de har gjort en jobb for partiet vårt, det er en bit ved bevegelsen vår som vi nå har satt en stopper for. I Porsgrunn så vil vi ta den tilbake igjen fordi den nærheten som den gir til den enkelte partimedlem, den er såpass viktig at den må ivaretas. Og jeg vil anbefale flere å ta den tilbake igjen.

Til slutt så vil jeg si at det er viktig for landsmøtet i den prosessen som vi nå er inne i med tanke på det ledervalget som vi står overfor, at delegatene taler gjennom landsmøtet og ikke gjennom media.
Takk!

Representant nr. 036 Marit Bjørlo, Akershus
Kamerater!
Takk til Thorbjørn Jagland for en fin innledning.

Organisasjonen vår er positiv og den er i utvikling, kontinuerlig utvikling. Vår organisasjonsutvikling har vist oss veien til åpenhet, til mulighet og til innflytelse for dem som vil noe, for dem som gidder. Partiet vårt skal være og er for meg en pyramide av kraft og ideer. Når jeg sier pyramide, så tenker jeg selvfølgelig på at den er bygd nedenifra der bredden er, for så å eksponere seg i et hele med den utførende riks- og utenrikspolitikk på toppen. Bygd fra bunn, fra oss rundt i kommunepartier og lag.

Men jeg er av de som har følt en sterk frustrasjon denne høsten, over de mange soloutspill som har kommet utenfor vår pyramide. Egentlig hadde jeg tenkt i dag å si noe mer om akkurat det, for alt annet føltes som snillisme. Men slik som tingene har utviklet seg så vil jeg bare oppfordre alle til å fortsette for å jobbe i lag. Lage strategiplaner, tenke utvikling; ikke bare for utviklingen skyld men selvfølgelig først og fremst for politikkens skyld. Vær kreativ. Bruk dere selv og ideene, men gjør det her i organisasjonen vår. Det er her i partiet vi er.

Nå vil jeg avslutte med et bitte lite dikt med tankene hos Gro. Det ble til sist natt, da jeg tenkte på media og hvilke ord som har blitt brukt i den senere tid og i de siste uker.

ORD
Alle ordene du ikke hører, de er der likevel
Kjenner du dem?
De rusler rundt deg, danser når du smiler
favner deg når du er lei.
De ordene er våre, vi er glad, glad, glad i deg!

Takk!

Representant nr. 246 Gunnar Breimo, Nordland
Dirigent, partikamerater!
Det er litt vanskelig å ta ordet etterpå.

Organisasjonsutvikling er noe langt mer enn å plassere oppgaver i firkanter, og bygge og rive pyramider. Det handler også i høyeste grad om kultur. Og jeg vil hevde, at hvis vi har den rette kulturen, så klarer vi alltids å finne de praktiske ordningene.

Vi har et felles mål i vårt program og samles om. Men straks vi kommer til det konkrete, så føler jeg at vi begynner å gå i alle mulige retninger. Og ikke nok med det, men vi starter en hakking på hverandre etter beste evne. Men skal vi ha noen som helst sjanse til å bli det toneangivende partiet som skal forme framtida, så må vi stå tettere sammen. Det er ikke rart at våre velgere er i villrede, vi er det jo tilsynelatende selv.

Det har handlet mye om "Mer fellesskap" på dette landsmøtet. Men hvordan opptrer vi utad? Forsvarer vi hverandre utad? Står vi fram og presenterer det slik at vi ønsker mer fellesskap? Dessverre; i stedet for å bakke opp hverandre, så ser vi at alt for mange som ikke bare unnlater å bakke opp, men som faktisk direkte river ned. Jeg har ofte stilt spørsmålet: Er det nødvendig at fremtredende tillitsvalgte gjennom media til stadighet sier opp våre stortingsrepresentanter, ber statsråder gå, eller kreve en statsråds hode på et fat hvis vedkommende er så uheldig at han tenker høyt en tanke som ingen andre av oss har tenkt før? Hvordan skal vi få velgerne våre til å tro på vår politikk og våre tillitsvalgte som er satt til å sette vår politikk ut i livet, når vi med store overskrifter kunngjør at vi ikke tror på dem selv?

Jeg sa i et tidligere innlegg at utviklingen stiller krav til oss alle om å bidra med konkrete løsninger. Dessverre så er det ikke nok. Men når vi kommer til de konkrete alternativene, så blir ofte de argeste kritikerne for diffuse.
I likhet med mange andre partifeller så er jeg sterkt opptatt av forholdene internt i vårt parti. Hvordan møter vi utfordringene? Dessverre er det ikke alltid like positivt og like offensivt. I lyset av galluptallene brer frustrasjonen seg, og det er ikke unaturlig. Men sentrale tillitsvalgte har etter mitt syn, et helt spesielt ansvar for å motvirke det, ikke gå foran.

Erik Solheim snakket en gang om en lillebror som skulle bli stor, ja enda større enn mor. I Nord-Norge er SV dessverre blitt så stor, og uten tvil på bekostning av oss. Men vi må likevel holde hode kaldt og ha is i magen, selv om også slutten på visa ser ut til å slå til - i hvert fall foreløpig. Når lillebror kommer hjem igjen, hvem er det da som helt slipper skjenn? Jo - også det er det bare lillebror som gjør. En lillebror slipper nemlig stort sett å ta ansvar. Av og til gjør han det, men da på hjemmebane. Utad må alltid andre ta ansvaret. For eksempel må noen tjene pengene før lillebror kan kjøpe karamell.

Partifeller - dersom partiet skal komme videre, angår det oss alle. En regjering kan ikke makte oppgavene alene, og slettes ikke en mindretallsregjering. Heller ikke en partiledelse. Vi en av verdens dyktigste og fremste statsledere, og bør være stolte av det. Vi har dyktige statsråder, men vi må få konkrete innspill. Når det er sagt, så vil jeg imidlertid understreke betydning av at de lytter. En bonde gjøre det alltid klokt ved å stelle godt med grasrota. Det er jo der grunnlaget for fortsatt liv ligger.

I det siste så har jeg avdekket at sterke krefter i vårt parti er på alvorlig kollisjonskurs. Som en av de mange som føler sympati for en del - og jeg understreker en del - av de tankene som

Rune Gernhardsen gir uttrykk for, vil jeg likevel si klinkende klart fra at også han må finne en arbeidsstil som tjener det partiet han tilhører, og som han er avhengig av.

Vi har som sagt alle et felles ansvar for å nå de mål vi er enige om, for det er vi. Men et ekstra ansvar har de som til stadighet opptrer i de mest sentrale media, og da tenker jeg ikke på Gro. Når vi skilles fra dette landsmøtet, så må utgangspunktet være at vi skal opptre som et samlet og troverdig parti som kan vinne et stortingsvalg på tross av all verdens galluptall for tiden.

Helt til slutt: Ikke send søknad til Brussel, samle folk og parti om EØS, bygg Nord-Norgebanen - så kan vi ta hverandre i handa og hold.
Takk!

Representant nr 050 Eirin Faldet, Hedmark
Dirigenter, kamerater!
Mora mi sa bestandig at når krybba er tom, så bites hesta. Men nå har faktisk dette også blitt en realitet innad i partiet, og da kommer det mange ideer og gode - og kanskje mindre gode - forslag fra mange tenkende partifeller. Og det er flott på sett og vis, men kjære ansvarlige partifeller: Hvorfor må vi først kontakte VG og Dagblad og Dagsrevyen før vi drøfter ideene med partifellene? Dette irriterer, og det er dumt.

Det er EF-debatten som ødelegger partiet, er det mange som sier. Vi har jo hatt en solid Europadebatt i partiet. Dette til tross, jeg opplever at det er hverdagsproblemer folk er opptatt av. Spørsmål som: Får jeg beholde jobben ? Kommer barna mine inn på skolen? Får datteren min lærlingeplass? Kan svigermor få hjemmesykepleie eller plass på sykehjem? Og da må *vi* som ansvarlige medlemmer av dette partiet stå oppreist og fortelle hva som i realiteten gjøres. Vi har så mye å skryte av. Men selvsagt så må vi legge til at vi er ikke gode nok. Men vi er i siget og hvorfor kommer dette så dårlig fram?

Thorbjørn var inne på dette med å være litt begeistret for det vi driver med. La oss nå gå fra dette landsmøtet og være det. Og så må jeg si: Jeg må erkjenne at det har vært en tøff periode for partiet, og ledelsen må ha hatt det kjempetøft. Hver dag så har vi lest i aviser at våre tillitsmenn kritiserer ledelsen. Mitt spørsmål er: Er det drøftet i organisasjonsapparatet? Et paradoks er det jo også at mange av de samme tillitsmennene og kvinnene i alle sammenheng snakker om å ta vare på hverandre! Jeg forstår det dit hen, at det gjelder alle så nær som de som står i lederposisjoner i partiet.
Men skulle ikke vi i denne bevegelsen, først drøfte det innad? Og så må vi i anstendighetens navn erkjenne at også de som tar på seg ansvar, er mennesker med følelser og alt det det innebærer.

Når det ropes på syndebukker, så spør jeg: Hvor er ditt og mitt ansvar? Det er jo faktisk slik at vi har et godt slagord i vår bevegelse: Krev din rett, gjør din plikt. Og det angår ikke bare de som er nødt til å gå på sosialkontoret, men det gjelder jo også oss. Slutt med sutringen, gjør noe selv. Vi har et ansvar for dette partiet som vi er så glad i.

Jeg kjenner mange flotte partifolk som nå begynner å dra på årene, og så startet de i noe som het Framfylkingen. Og investere i unger, det er å investere i framtiden og det har Regjeringen tatt konsekvensen av. Men hva gjør vi som partimedlemmer? Har alle her hørt om Framfylkingen, Arbeiderbevegelsens barneorgansisasjon?

Da vi kom så fikk vi utdelt et kort, er det ikke flott? Nå kan alle vi som sitter her bli medlemmer av Framfylkingen. Nå kan alle vi investere i morgendagens voksne. Ungene våre kan begynne i Framfylkingen og lære mer om fellesskap. Og så lærer de litt om dette med solidaritet også, og det er ikke dumt. Hvis ikke dere vil la Framfylkingen påvirke ungene og snakker om indoktrinering - det er mange som gjør det, da skal jeg bare fortelle dere, at da kan dere ta gift på at det er andre som påvirker ungene våre. Derfor så må vi nå gripe sjansen og bli et framifrå medlem av Framfylkingen, fylle ut kortet. For det er nemlig ungene som skal vedta hvordan vi skal ha det når vi blir eldre.

En siste appell: Slutt å rope på mor og far. Slipp skjørtekanten. Vi må bli voksne nå.

Representant nr. 159 Øystein Holmelid, Hordaland
Dirigenter - landsmøte!
Gjennom fellesskap og samarbeid har den faglige og politiske arbeiderbevegelse oppnådd store resultat. Vi må legge vekt på å få faglig/politisk arbeid til å fungere ute i lokalmiljøene. Da snakker jeg ikke om å sitte i møter og drøfte og behandle saker i faglig/politisk utvalg. Jeg snakker om at medlemmene i faglig/politisk utvalg må være aktive i forhold til arbeidsplasser, arbeidsfolk, klubber og foreninger.
Vår strategi må være at vi ikke skal sitte å vente på at vi får henvendelser. Når bedriftene er på vei ut mot stupet, så er det for sent å ta kontakt. Vi skal ha en beredskap slik at når vi oppfatter at bedriftene har gode ideer, eller når de har problem, så skal vi være der for å se og høre hva vi kan gjøre.

Det faglig/politiske samarbeide er selve fundamentet som vi handler ut i fra. Parti/fagbevegelse - sammen trenger de det brede grunnlaget som fagbevegelsen representerer, og da er vi et arbeiderparti. Vår politikk må være gjennom fellesskap og samarbeid med den faglige arbeiderbevegelse å skape et menneskeverdig samfunn. Derfor så bør vi starte arbeide med å finne nye, konkrete forpliktende former for faglig/politisk virksomhet.
Takk

Representant nr. 268 Bjørgulf Froyn, Oslo
Kamerater!
Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti er en nasjonal begivenhet - og det er ingen tilfeldighet. Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti er landets mest representative forsamling, og det er heller ingen tilfeldighet, fordi landsmøtet i Det norske Arbeiderparti representerer folket, som en følge av det kollektive medlemskapet.

Pressen realiserer med hvem vi er. Vi er jo pamper alle sammen. Så store deler av forsamlingen er fastlønte tillitsvalgte, enten i parti eller i fagbevegelse. Hvem er disse menneskene? Og så forsøker de å latterliggjøre oss. Det de glemmer er at vi representerer mange. At den debatten som føres her, de innleggene vi holder, er ikke alene våre innlegg, men et produkt av de debatter som foregår i de forsamlinger hvor vi er valgt. Dette er Arbeiderpartiets særegne kvalitet. Den folkelige muligheten til deltakelse. Martin Tranmæl som var en av de store forkjemperne for det kollektive medlemskapet, vektla jo nettopp dette at demokratiet i bevegelsen sikres gjennom den folkelige kontrollen, og skulle skille oss fra det som var kommunistpartiets ide om å bygge opp celler. Vi er jo i en annen tid. Vi har andre problemer.

Vi skal gi spørsmålene andre svar. Men det står igjen å sikre at det kollektive medlemskapet ***er*** faktisk også et spørsmål om å sikre den folkelige deltakelsen i det politiske liv. Sikre en del av demokratiet.

Vi er i en vanskelig tid. Vi har massevis av uløste problemer. Industrien, den verdiskapende produksjon er i krise. Arbeidsledigheten øker. Og folk sier at partiet har ikke svar. Det kan nok være det. Men hvordan skal vi kunne utvikle en felles strategi hvis vi ikke står sammen om den strategien. Hvis ikke folk ute i arbeidslivet føler at de er en del av dette landsmøtet, hvordan skal vi da kunne utvikle en strategi? Jeg er overbevist om at uten et kollektivt medlemskap så vil vi ikke klare å håndtere det faglig/politiske samarbeide på samme forpliktende måte som dagen krever. Ta innover oss at tillitsvalgte i Elkem-konsernet henvender seg til parti og Regjering og sier: Vi trenger hjelp. Og disse får svar.
Men det er jo ikke kapitalen i Elkem vi skal hjelpe. Det er arbeidsplassene vi skal sikre. Vi skal sikre den verdiskapende virksomheten i konsernet. Vi skal sikre denne industrien for nasjonens framtid. Hva er det vi da trenger? Vi trenger en likeverdig forståelse av hvilke løft vi må ta sammen. For det er ikke kronen i dag som løser problemene, men det er kronen i dag som gir et grunnlag for at vi etter hvert skal kunne løse problemene. Hvis vi utvikler det faglig/politiske samarbeid til å bli en sak som dreier seg om "fra sak til sak"-samarbeid, så vil den strategiske evnen til å løfte ikke lenger være på samme måten. Derfor vil jeg oppfordre landsmøtet til fortsatt å støtte det kollektive medlemskapet som fundamentet i det faglig/politiske samarbeidet.

Representant nr. 187 Asta Magni Hauge, Sogn og Fjordane
Fra egne erfaringer med strategisk plan fra kommunepartiet, ønsker jeg å komme med noen synspunkter omkring denne måten å drive organisasjonsutvikling på. Likeledes vil jeg peke på erfaringene på fylkesplan.

I Sogn og Fjordane fylke har fylkespartistyret og fylkeskvinneutvalget et felles ansvar for oppfølging ute i kommunepartiene. Det er helt nødvendig at strategisk plan blir videre utviklet. Skal vi oppnå resultater av det politiske arbeidet, er det nødvendig å foreta en prioritering av innsatsområdene og holde fast på dette i det daglige politiske arbeidet. Behovet for et redskap som kan tilrettelegge for at vi skal ha en organisasjon som er effektiv og med klare mål, er etter mitt syn nødvendig for å ivareta helheten og for å kunne nå stadig nye og høye mål. Slik får vi slagkraft og slik kan få synliggjort vår politikk på en konstruktiv måte.
Erfaringene fra Sogn og Fjordane fylke viser ulike oppslutninger rundt dette arbeidet. Men det er verdt å merke seg at det er et stort flertall av våre kommunepartier som har sett verdien av dette redskap. Vi har fra partiorganisasjonen fått et godt redskap for å nå partiets mål i organisasjonsutviklingen på alle plan.

Vi vil ha et aktivt arbeiderparti på alle nivå, med klare ansvarsforhold og klar struktur. Dette krever at vi har evne til å omstille oss og positivt ta imot utfordringene i arbeidet med strategiske planer, og at alle er enige om at slike planer må stå sentralt i utviklingsarbeidet vårt. Tillitsvalgte i partiorganisasjonen har fått planer som gjør at vi kan arbeide systematisk for å nå våre politiske mål.

Strategisk planarbeid må videreføres slik det er skissert i strategiplan for 1993, ikke minst fordi tilbakemeldingene fra alle ledd i organisasjonen er positive. I beretningen fra perioden kommer det fram at det ennå gjenstår mye arbeid for å få dette samspillet til å fungere hensiktsmessig på alle nivå.

Som tillitsvalgte har vi et felles ansvar for at partiorganisasjonen vår fungerer tilfredsstillende, slik at vi kan bli mer samlet og offensive. Men jeg vet også at endring fra gamle tradisjonelle arbeidsmetoder tar tid. Derfor må vi få opplæring i takt med nye politiske og organisatoriske utviklingsprosesser, og slik være aktive når vi får et redskap som tilrettelegger for nærmere samarbeide mellom partiorganisasjonen, folkevalgte og øvrige partimedlemmer.
Takk!

Representant nr. 149 Inger Jo Haaland, Rogaland
Dirigent, partifeller!
Takk for ditt innlegg, Jagland. Det var inspirerende og det var engasjerende. Det nettopp det type innlegg vi trenger å komme hjem igjen med og som sier at det er vits i å være i arbeid selv om det går nedover.

Vi er en del av en bevegelse, vi er en del av en historie med grunnverdier. Grunnverdier som gjør at barometrene på og i avisene betyr egentlig ikke så mye. Vi dingler ikke etter de, fordi om de sier vi går opp og ned. Vi snur kanskje kursen bitte litt hvis vi synes at vi må korrigere. Vi har en linje og vi har en vei. Og da kan vi tåle avskallinger; da kan vi si vi står igjen med de som virkelig tror, og det tror jeg er viktig å ha med oss. Vi lager et program, men vi har med oss et prinsipprogram som gir en del grunnleggende ideer. De gjelder for oss, men de gjelder kanskje også for andre som ikke er medlemmer. Vi snakker om å gi mennesker frihet til å delta, til utfoldelse, til opplevelser - det vil vi. Vi har hørt veldig mye om aktivitet på grunnplanet. Vi har hørt om det grunnplan som gjerne vil være med å gi signaler, oppleve at de signaler blir hørt. Og det skjer veldig mye. Alt det som nå sies om lederutviklingen er så riktig. For oss blir det viktig og nesten gjøre det levende og si at nå er vi på gang. Og det må vi få fram. Jeg tror at kan vi greie oss det bevisst, så får vi til det å lage politiske verksteder. Og da må det være politiske verksteder som betyr at våre partimøter nesten blir det. Når vi møtes, så møtes vi til noe som vi sier: Dette er viktig, i dag skal det skje noe. I dag skal vi kanskje snakke om hva gjør vi med ungdommen i vår by, på vår bygd. Vi skal ikke sette oss ned si at dette er problematisk. Vi skal først ta en runde med hva er problematisk, enten det er helsesektor, skole eller utdanning. Og så får vi si: Hva gjør vi med det? Kan vi bruke våre partimøter til å lage grupper som sier: Dette gjør vi med det. Hvem er det som skal gjøre noe? Hva gjør vi her i dag? Hvordan får vi kontakt med arbeidskontoret? Hva slags reglement er som ikke fungerer for at tiltak ikke kan bli iverksatt? Hva gjør vi med utdanning? Hva slags bedrifter hos oss er det som sier at vi har bedt og bedt i årevis om å få lærlinger og få folk om igjen og om igjen, må vi trekke inn utlendinger? Hva er det da som er feil? Først må den bedriften komme med sitt syn om hvordan vi går videre. Hvordan vi går videre lokalt og sentralt, når man sentralt lager store reformer, når vi snakker om at nå satser vi på miljø, nå gjør vi noe for de psykisk utviklingshemmede, nå gjør vi noe for psykiatrien. Hvordan og hvor fort får vi dette til å bli en virkelighet ute? Hvor fort får vi følge opp de som sier: Hva trenger vi av folk? Hva slags utdanning? Hvordan setter vi dette i verk? Hvordan jobber vi med bedriftene som kanskje skal være aktive på miljøet? Hva gjør vi med rådgivning? Hva slags kompetanse trenger bedriftene?

Hvis vi kan greie hele veien å se det bitte lille tiltaket vårt i tråd med det som er sentral og nasjonal politikk; se hvordan vi bruker apparatet på alle plan, da tror jeg ikke det er så nødvendig at vi roper på lederen som skal komme reisende. Da må vi bare kunne vite, at vi må ha et system som gjør at vi vet at lederen i Oslo vet hva vi gjør på vår plass. Derfor er det viktig å ha et landsstyre som også er med og gir den type kontakt.

Men når folk har vært på landsstyret, så må vi vite hvor vi har gitt dem ballast som de kan ha med seg og fortelle innenfor landsmøtet - skikkelig - om hva vi jobber med. Henger det sammen med det andre jobber med, kan vi få dette til å bli noe? Og så komme tilbake igjen å fortelle hva landsmøtet sa. Da er det ikke så nødvendig at alle reiser rundt og forteller om hva de gjør. Det er klart vi trenger våre ledere. Og vi trenger å bakke opp om våre ledere. Og vi trenger kanskje av og til å være frustrert og sukke og si at vi når ikke fram. Så får vi gjøre det, og så får vi jobbe.

Vi trenger å satse på levende lokalsamfunn som skal gi alt fra det å få den ensomme, den psykisk utviklingshemmede som vil komme tilbake til naboskapet, for å få den som nå går ut av institusjonen, for å få den enslige mor som har barn og går hjemme i naboskapet, som er tomt og dødt fordi alle andre er i arbeid. ***De*** skal få lov til at noe skjer rundt de.

Representant nr. 001 Kristian Dingstad, Østfold
Dirigent, partifeller!
Et av Arbeiderpartiets organisatoriske problemer er at mange av de lokale partilagene har stivnet i en urgammel form. Mange driver partiarbeid som den gangen, det samme mønster som i 50-årene. Men det som var riktig den gangen, er ikke tilstrekkelig i dag. Resultatet er at alt for mange partimedlemmer er passive nettopp fordi de erfarer at de har noe særlig påvirkningsmulighet i politikken. Et lag på 100 medlemmer, er kanskje 20 aktive.

I Askim kommune i Østfold har vi en organisasjonsform som stammer i fra den tid da mange tilmeldte fagforeninger og mange store partilag nødvendiggjorde et representantskap. Dette medfører at det er et begrenset antall medlemmer, et begrenset antall personer som er aktive. Og mange medlemmer som ikke sitter i representantskapet føler seg som B-medlemmer. Med et langt lavere medlemstall enn i 50-årene og med et veldig sterkt behov for å aktivisere en større andel av medlemmene, så har Askim Arbeiderparti igangsatt en organisasjonsdebatt med sikte på å skape en tidsmessig partiorganisasjon. Organisasjonskomiteen har utarbeidet et forslag som nå skal ut til diskusjon i lagene. Forslaget går blant annet ut på å

- fjerne representantskapet,
- omgjøre lagene til bostedsgrupper,
- skape flere mindre enheter,
- direkte medlemskap i kommunepartiet,
- medlemsmøter i stedet for representantskap.

For ytterligere å øke medlemmenes påvirkning i politikken, så foreslår vi blant annet at kommunestyregruppas møter skal være åpne for vanlige medlemmer med forslags- og talerett. Sammen med en endring av utvalgsstrukturen i kommunepartiet, så tror jeg at en slik organisasjonsendring vil medføre en større aktivitet, og flere engasjerte partimedlemmer som føler at de er med på å påvirke, er med på å bestemme. For Arbeiderpartiet er helt avhengig av at flere medlemmer aktiviserer seg. Derfor så må vi være villig til å se med nye øyne på vår partiorganisasjon.
Takk!

Representant nr. 270 Rune Kristiansen, Oslo
Kamerater!
Jeg synes talen til Thorbjørn Jagland var av en slik karakter at den satte sterke følelser, i hvert fall i meg, for det var sterke ideologiske føringer. Men det som kanskje gjør et veldig inntrykk på den måten Jagland fremstiller det, det er den arbeidsituasjonen som en partisekretær under

de forholdene vi nå opplever å ha, nemlig å kunne forsvare Regjeringens arbeid, forsvare stortinggruppas arbeid og forsvare det faglig/politiske samarbeid mot alle de typer angrep som i dag er mot partiet. Når vi har fått en allianse mellom grunneierpartiet - Senterparti og Sosialistisk Venstreparti, som i hovedtrekk prøver å fremstille seg som de som tar fatt i de sosialdemokratiske verdiene. Og av de to partiene, så er det særlig Senterpartiet som opptrer som noe av den største folkeforføreren når de prøver å fremstille seg og ivaretar verdier som står i nærheten av det vi representerer.
Jeg husker veldig godt debatten om Hardangervidda, når den skulle bli nasjonalpark. Da var ikke allmenrettshensynet særlig på dagsorden for det partiet i dag som prøver å si at vi selger dem. Da var det bort imot en inngjerding av den vidda for arbeidsfolk, som i realiteten fant sted.

Om det faglig/politiske samarbeid, så oppfatter jeg at det er vilje til å styrke det samarbeidet. Og jeg er overbevist om at det er grunnleggende nødvendig, for hva er det vi står foran? Fra 1. januar så åpnes ytterligere Europas grenser. Vi vil få en forsterkning av internasjonalisering, ikke bare på kapital men også på hele arbeidsplass-situasjonen i Europa. Da trenger vi å ha en forsterkning som tar utgangspunkt i de verdiene vi står for; som er opptatt av å forsvare de sosiale goder og reformer som vi har båret igjennom årtier. Vi trenger en politisk og en faglig binding som er villig til å stå sammen, også i tariffavtalenes forsvar. Jeg er overbevist om at de angrep vi i dag har på sykelønnsordningen og andre lover, vil komme langt sterkere på tariffavtalesiden. Og da tror jeg det er nødvendig også i den sammenheng, at vi har en forankring som er sterk i forhold til hele det faglig/politiske forhold.

Jeg var på det forrige landsmøtet, en av de som var med og tenkte grundig gjennom den kollektive medlemskapsformen. Og jeg har tenkt grundig gjennom det nås, og etter at Sentralstyret foreslo å avvikle det. Jeg vil advare mot det i dag. Det er et tilbud som vi har hatt lange og mange års tradisjoner på. Jeg tror fortsatt ikke at det er grunnlag for å foreta et så drastisk vedtak om å avvikle det kollektive medlemskapet gjennom et vedtak her ved landsmøtet i løpet av helgen. Jeg henstiller landsmøtet til å tenke grundig gjennom, før vi går til den endelige voteringen når redaksjonskomiteen innstilling foreligger. Og da er min oppfordring at: Bruk de timene som er igjen til å komme fram til at vi ikke tar en slik drastisk avgjørelse.

Representant nr. 116 Egil Christensen, Vestfold
Dirigent!
Thorbjørn Jagland beskrev arbeiderbevegelsen i en ny tid. Arbeiderpartiet har en stor fortid. Arbeiderpartiet har også en autoritær fortid. 80-årene var på mange måter et gjennombrudd for et mer moderne og en mer demokratisk ledelseskultur i Det norske Arbeiderparti.

I 1934 skrev Finn Mo (tenker han den gang var nestleder i AUF):
"Over alt utad skal partiets ledende menn omtales med den største begeistring".
Det kan vi trygt gjøre i dag også. Men i dag gjør vi det ***ikke*** på grunnlag av interne partinotater, og så vidt jeg kan forstå, aller minst på grunn av notater fra AUF.
Men samtidig som Arbeiderpartiet har lagt om den lederstilen i 80-årene, så har vi også da fått demonstrert det fulle; den nye situasjon i næringsliv, i teknologi og i yrkessammensetningen. Og det er den sammenhengen mellom partiets nye demokratiske leder og arbeidsstil og de nye næringsgrupper, yrkesgrupper, det nye teknologiske og den nye internasjonale situasjon som er

utfordringen for dagens sosialdemokrati. Og finne de praktiske grep som forbinder vår fortid med det som nå venter oss.

Thorbjørn Jagland la helt rett vekt på informasjon om markedsføring. Noen ganger kan medieutviklingen virke overveldende på oss, men jeg vil minne om at vi har mange eksempler på politiske bevegelser som har nådd fram på tross av det. Franklin Roosevelt som vant presidentvalget i USA i 1932 hadde hele den amerikanske presse som motstandere, men gjennom sin egen politiske virksomhet i radio, og selvfølgelig, den økonomiske og sosiale situasjon som var til stede i USA, så brøt han monopolene og medienes makt. Den ideologiske hegemoni som mediene kan fortones å ha.

Vi må selvfølgelig også møte mediene. Og da partifeller, en advarsel : Vi har vært bortskjemt i Det norske Arbeiderparti. Vi hadde i mange år verdens sterkeste arbeiderpresse. Ingen andre sosialdemokratisk parti har hatt den enestående arbeiderpresse som vi hadde. I dag er vi i en annen situasjon. Men vi har kunnskap og kompetanse fra den tiden som vi hadde den pressen og den situasjonen. ***Det må vi utnytte***. Og vi må i den strategiske plan som Thorbjørn Jagland la fram, så må vi legge inn at vi må lære oss å møte mediene. Vi ***kan ikke*** møte den utfordring på en annen måte enn å bli flinkere, sterkere, dyktigere og vi må begynne å trene. Vi må ikke først og fremst snakke med hverandre, men vi må snakke til alle de som nå ***ikke er med*** i sosialdemokratiet og arbeiderbevegelsen.

Vi har visse helt tydelige problemer som parti, som vi må gå løs på når det gjelder vår dialog. Det ene er til nye yrkesgrupper. Hvor mange sykepleiere er medlem av Det norske Arbeiderparti? Vi vet det nok ikke. Og jeg bare minner om at Martin Tranmæl visste antakelig tallet på hvor mange medlemmer vi hadde blant gruvearbeidere, blant jernarbeidere o.s.v. Men vi må bruke dagens teknologi til å skaffe oss innsikt som våre veteraner hadde. Innsikt da i den sosialøkonomiske virkeligheten slik som den egentlig er. Og da må vi ta i bruk i enda sterkere grad dagens virkemidler for å nå det samme kunnskapsnivå, for å kunne sette ting i spissen.

Og en ting til slutt: Vi må nå lære flere byer i Belgia. Vi kan ikke bare kunne Brussel. Vi kan ikke bare bruke ambassadøren med 1,4 millioner til å reise rundt og drive politikk på Norges vegne. ***Arbeiderbevegelsen skal ut i Europa!*** Ja vel, så la oss begynne da! La oss reise ut og huske på at de konfliktene som vi opplever i Det norske Arbeiderparti, er så vidt jeg skjønner, minst like ille i Danmark. Eller hvorledes er det i andre partier? La oss være klar over at våre problemer ***er*** internasjonale, og ikke bruke uendelig med tid her på å snakke med hverandre om de tingene som vi vet alle sammen. La oss komme et hakk videre.
Takk!

Dirigenten ba om at taletiden ble satt til 3 minutter da det gjensto 24 talere. Det ble også satt strek for nye talere og forslag.
Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Representant nr. 074 Dag Harald Johansen, Oppland
Dirigenter, landsmøte!
Jeg er både lei meg, skuffet og forbannet på samme tid. Hvor er fellesskapet, hvor er samholdet som jeg gikk inn i AUF for å få? Jeg er sikker på at alle som sitter i denne salen gikk

inn for å få fellesskap og solidaritet. Hva med solidaritet mot eget parti? Mot egne medlemmer. Skal det være slik at den eneste måten du kommer ut med her, er å være illojal mot partiet. Det synes jeg er veldig skremmende.

Dette landsmøtet skulle være et politisk verksted for et partiprogram som har vært lagt fram i høst, og vi har hatt en god debatt om det. Men det må aldri bli slik at Antennetimen er et mer attraktivt politisk verksted enn landsmøte i Det norske Arbeiderparti. Og det ser jeg tendenser til nå.
Vi er representanter for et parti, vi er representanter for folket og vi er ikke representanter for det vi av og til kaller grasrota, nemlig dem som er enig med oss selv. Og hvem er det vi skal kjempe for? Jeg tror det er en stor politisk analytiker som ikke er annerkjent i Norge, og da mener jeg Ole Brumm. Han har sagt veldig mye lurt. Og jeg skal referere en liten samtale mellom Christopher Robin og faren hans, som de hadde på barneværelset om Ole Brumm:

> "Ole Brumm som er en liten bjørn liker godt å være med Christopher Robin. Men av og til så vil han sitte stille og bare høre en historie, og det ville han svært gjerne akkurat nå. Far vil du fortelle en historie til Ole Brumm? spør Christopher Robin. Ja gjerne det, sa faren. Hva er det han liker å høre da?. Ja han liker nå best å høre om seg selv, han, sa Christopher Robin. Ja, ja, han gjør vel det, sa faren."

Og så får dere bytte ut akkurat de navnene dere vil.
Takk!

Representant nr. 161 Magny Hansen, Hordaland
har hatt innlegg fra talerstolen

Representant nr. 142 Fredrik Mellem, Vest-Agder
har hatt innlegg fra talerstolen

På grunn av feil i opptakene fra Folkets Hus, har dessverre innleggene til Magny Hansen og Fredrik Mellem ikke kommet med.

Representant nr. 294 Per Kristian Finstad, Oslo
Dirigent, kamerater!
Jeg takker Thorbjørn Jagland for en meget flott innledning. Den varmer en tillitsmann i fagbevegelsen.

Lastebileiernes forening av Norsk Transportarbeiderforbund har i mange tiår vært kollektivt tilsluttet Oslo Arbeiderparti. Dette har i dette tiår vært bærebjelken for de resultater som vi gjennom dette arbeid har fått til på vegne av norsk transportnæring. Uten at vi hadde fått denne drahjelp som vi her har fått gjennom Oslo Arbeiderparti og partiet generelt, ville vi ikke ha fått gjennomslag for de omfattende resultater som vi har fått gjennom nettopp dette samarbeid.
Arbeiderpartiet, både lokalt og sentralt, har bidratt sterkt og har bevist at det kollektive medlemskapet har sin berettigelse. Derfor har jeg store problemer med Sentralstyrets innstilling om å avslutte det kollektive medlemskapet. Jeg har selv deltatt i dette samarbeide i over 27 år,

og har hatt den forståelsen av at det er den enkelte fagforening som gjennom behandling på sine årsmøter bestemmer om en skal være tilknyttet kollektivt til Det norske Arbeiderparti. Derfor skjønner jeg ikke helt hva Landsorganisasjonen blander seg bort i dette spørsmålet etter. Det er derfor helt uforståelig for meg at Arbeiderpartiet og LO sentralt skal legge ned denne virksomheten. Dersom de ønsker det, får de gjøre dette på en skikkelig og ordentlig måte. Men også da ta på seg de betydelige ansvar de da vil pålegge seg innenfor det faglig/politiske samarbeid. Ved å legge ned det kollektive medlemskapet vil man også skape mindre troverdighet for det faglig/politiske samarbeid.
Jeg synes partifeller, det er feigt å ta et slikt standpunkt, fordi at erfaringen går i retning av at slike ikke har vært nøyaktige nok og aktive nok. Derfor er det helt klart for oss: at er det slik at dette landspartiet og landsmøtet aksepterer at det er SV og AKP-ml som skal overta den kollektive verdien av slikt medlemskap? Og ønsker landsmøtet virkelig å se i den borgerlige avisen i morgen og dagene fremover at vi er et 20%-parti, og ikke greier å få innflytelse i norsk politikk. Derfor er det helt klart for meg: Vi har klare resultater av dette samarbeid, blant annet på innstilling om økonomisk kriminalitet og svart arbeid som foregår veldig mye i vår bransje.

Jeg ber landsmøtet om å gå imot Sentralstyrets innstilling, gå inn for mindretallets innstilling og samtidig henvise til den innstilling som er vedtak, som er fattet i Oslo Arbeiderpartis representantskap.
Takk for oppmerksomheten!

Representant nr. 158 Jan Edvin Birkeland, Rogaland
Kamerater!
Det norske Arbeiderpartis programforslag bygger på et solid verdigrunnlag, uttalte Gunnar Berge på en konferanse i Stavanger i høst. Ideologien, verdigrunnlaget ligger fast. Problemet er bare at vi som tillitsvalgte på alle nivåer har forsømt å holde denne grunnpilaren i den ene hånden, mens vi har utført praktisk politikk med den andre. Vi må alle innrømme at vi ikke har vært flinke nok til å synliggjøre vår ideologi, skolering av våre tillitsvalgte og våre nye medlemmer. Denne selvkritikken må vi ta i alle ledd i organisasjonen. Men selvkritikk er ikke nok, når noe er galt må vi gjøre noe med det. Det er nødvendig å reise en omfattende ideologidebatt i partiet, sier Åstad Arbeidersamfunn. I Rogaland har vi allerede gjort det. Det nest siste aktuelle perspektiv forteller litt om vår målsetting med ideologikonferansene.
Hensikten med den første konferansen var å trekke linjene tilbake til bevegelsens opprinnelse , og å følge utviklingen fram mot vår tid, samtidig som en skulle se bevegelsens verdigrunnlag i forhold til andre grupper og bevegelser.

Vi er bekymret for den utvikling vi nå ser med voksende klasseskiller, økende konflikter mellom sosiale og etniske grupper. Vi har utviklet oss fra fattigdom til velstand; fra fellesskap til individualisme.
Fram mot vår tids viktigste valgkamp må vi vise at vi står fast på våre verdier, og at vi ikke inngår politiske kompromisser som synes å være i strid med vår ideologi, som da vil gi SV store muligheter for fortsatt å fiske i rørt vann.

Dette er ikke surmaget kritikk, kamerater, men det er tatt opp av respekt og kjærlighet til det partiet vi alle er medlemmer av. Jeg fremmer da følgende forslag: Landsmøtet pålegger Landsstyret/Sentralstyret å sørge for at det blir gjennomført ideologikonferanser i alle fylker.
Takk!

Representant nr. 160 Ole Jørgen Johannessen, Hordaland
Dirigenter, partifeller!
Vi har en lang vei å gå. Og den veien går i motbakke. Vi har fått en innledning på morgenkvisten her i dag, som vekker begeistring, men som også lover oss et stort og tungt arbeid.

Partiorganisasjonen er inne i en stor omleggingsprosess. Og i en slik prosess så er det ofte et mismot og en pessimisme. Vi har fått et instrument i denne omleggingsprosessen, og det er strategisk plan. Strategisk plan er et viktig instrument. Gjennom denne planen, dette arbeidsinstrumentet, så får vi våre partifeller på de geografiske og faglige lagene til å arbeide frem en konkret handling og et handlingsprogram for vårt arbeid. Så langt kan vi si: Strategisk plan har vært et nyttig arbeidsredskap. Men likevel så er det slik at å få strategisk plan til å fungere rundt om i de nederste leddene, det byr på problemer. Vi har sett at rådslaget om Europapolitikken har utløst en meget stor aktivitet. En aktivitet som forteller, tross andres påstander, at Arbeiderpartiet er en levende organisasjon, et levende parti, et levende grunnfjell. Vi skal også ha en partiorganisasjon som er en lyttepost. Det sies at det er mye misnøye ute og går. Og det er nok riktig. Men vi skal også ha klart for oss at det er en hver tillitsvalgts og leders fordømte plikt å lytte, lytte og atter lytte til det som rører seg blant våre medlemmer. Blant våre velgere og blant våre sympatisører. Og det er hvert lederskaps plikt å argumentere, diskutere, og ta medlemmene, velgerne og sympatisørene på alvor.

Organisasjonsarbeidet er tungt, men skaper samhold. Organisasjonen er åkeren der politiske diskusjoner både er såkorn og gjødsel for det som skal vokse og høstes. Organisasjonsarbeid er samhold såvel i gode som i dårlige tider. Bare i en aktiv, brei, spenningsfylt partiorganisasjon kan sosialdemokratisk politikk for framtiden meisles ut. Arbeidet med organisasjonsreformen er satt i gang øverst, sa Thorbjørn. Vi skal videre i trinn nedover i den trappen som skal vaskes. Sammen med den sentrale partiledelse skal vi, lokale ledere, ta den jobben. Vi tar det som en utfordring for de kommende år. Ved neste landsmøte skal vi avlegge regnskap. Et organisasjonsmessig regnskap og et politisk regnskap.

Representant nr. 059 Trond Hansen, Hedmark
Dirigent, ærede landsmøte!
Vi har ikke bare politiske motstandere som gjør det vanskelig for oss. Vi er veldig flinke til å skape vanskeligheter for oss selv også. Men vi har en overbevisning, og det er at vi vinner valget - hvis vi vil selv. Betingelsen er at vi da ikke driver og klipper hodet av hverandre; klipper vinger av hverandre eller slår hverandre i hodet og ødelegger for hverandres politikk. Vi må stå sammen. Det indre samholdet er viktig. Vi må hjelpe hverandre; vi må spørre hverandre: Hva kan jeg som tillitsvalgt; hva kan jeg som partimedlem gjøre for Det norske Arbeiderparti? Vi er ikke flere i dette partiet enn at vi må ta vare på hverandre og hjelpe hverandre og stimulere hverandre i den harde politiske hverdagen. Vi har alle, både vi på dette landsmøtet og alle våre medlemmer ute i organisasjonene, et felles ansvar for at det indre liv i organisasjonen fungerer.
I de to siste årene er det lagt spesiell vekt på å skape trygghet og åpenhet i partiorganisasjonen. Og da må vi for all del bruke den åpenheten og den tryggheten til å ta opp også kontroversielle saker i vår egen organisasjon. Vi flyr ikke til mediene og driver partiarbeid der.

I Kongsvinger Arbeiderparti, hvor jeg kommer i fra, kjørte vi like etter årsskiftet et såkalt indremedisinsk kurs hvor nettopp det med åpenhet og trygghet var satt i fokus. Hva ble

resultatet? Jo, det ble at vi fikk en mye mer åpen aktiv politisk debatt i vår egen organisasjon. Og det er en utfordring til alle som er på dette landsmøtet nå. Stikkordet er: Mer vi - mindre jeg. Kongsvinger Arbeiderparti har altså satt seg det som mål i valgkampen. I dag har Hedmark fylke 5 mandater, vi har sagt at vi skal ha 5 mandater også etter stortingsvalget i 1993. Vi skal vinne det valget. Og da har jeg en oppfordring til dere her på landsmøtet: Vi skal vinne valget! Blir dere med?
Takk!

Representant nr. 266 Rune Gerhardsen, Oslo
Thorbjørn sa noe om andre partiers organisasjoner, og hadde rett. Men politisk makt er det bare velgerne som kan gi oss. Hovedpoenget er ikke å overbevise hverandre om hvor gode vi er og hvor dårlige de andre er. Hovedoppgaven er å vinne tillit tilbake fra dem har mistet troen på oss. Mange har snakket om SV på dette landsmøtet. Jeg er ikke uenig i det som er sagt, men jeg tenker som så: Mange av dem vi har mistet har gått til SV. De har nok hatt sine grunner til det, selv om ***vi*** ikke er enig i det og selv om ***vi*** ikke skjønner det. Vi ønsker dem tilbake. Da må vi argumenter i forhold til hva ***de*** tenker, ikke hvordan ***vi*** tenker og føler selv. Når tusenvis nå svarer SV at deres tillit ligger der, så skal vi ikke kritisere deres valg, men vinne deres tillit.

Thorbjørn hadde et hjertesukk. Ledelsen ble kritisert for å reise for lite. Jeg vet ikke om det er noen trøst, Thorbjørn, men noen kritiseres for å reise for mye. Reising eller ikke, oppgaven er å styrke den politiske vitalitet. Men hva er det som skaper diskusjoner på jobb, i kantina? Det er ikke foredraget som var partilaget i går. Det er ikke medlemsbrevet eller medlemsavisa. Ikke løpeseddelen fra arbeidsplasskontakten - som forøvrig ikke er der lenger. Det er altså avisoppslagene, og det er Antennetimen. Så tenker jeg som så: Et masseparti må ha direkte kontakt med velgerne; med folk; må treffe kantina. I dag går den adgangen gjennom media. Og det er ikke mindreverdig å snakke direkte til folk gjennom media. Og den tiden tror jeg er forbi, da vi kan gjøre unna en hver diskusjon i de lukkede rom og så komme ut og meddele om hva resultatet blir etterpå. Det er ikke mulig, og jeg tror ikke det er tillitsvekkende. Men så kan vi diskutere: Hvordan? Jeg er blitt kritisert og fått sterkere reprimander enn de fleste. Og mye som er sagt er kan hende berettiget, men ikke alt. Jeg tror ikke vi skal kritisere åpenhet og synlighet. Vi kan ikke kritisere kontakt ut til befolkningen. Og debatten vi fører; den fører vi for å gjøre politikken bedre, ikke for å ydmyke en ledelse. Det må vi tenke på vi som debatterer, og det må vi tenke på ledelsen som hører.
Men media er en mer krevende kanal enn medlemsbrevet. Egil Kristensen har rett: Vi må øve oss. Jeg har altså øvd meg en del. For meg var det godt å høre at Thorbjørn tok til ordet for en mer offensiv medialinje. Men da må vi være forberedt på en litt mer tøff tid, og at mediakjøret kan bli annerledes enn det du hadde trodd; at de gode tingene kan få større kraft, men at også feilene blir mye sterkere. Og da krever det av oss, gode partivenner, at vi både er nøyaktige med å formulere, men at vi også er nøyaktig med å høre og sortere mellom det som faktisk sies og det som er mediaspeilets bilde.

Dette landsmøtet er innledet under en atmosfære av uro og konflikt. Det ***er*** utålmodighet i partiet, blant velgerne og det ***er*** ulike syn. Men måten dette landsmøtet gjennomføres på viser at vi er fortsatt i stand til å håndtere vanskelige situasjoner. Thorbjørns foredrag var et veldig godt bidrag til det og hensikten med dette innlegget er det samme, så får vi lese tolkningen i media etterpå.

Før neste taler leste dirigent Kirsti Kolle Grøndahl opp følgende innstilling fra Reisefordelingskomiteen: Til landsmøtet er det kommet 300 representanter som alle er med i reisefordelingen. Representantenes reiseutgifter er dekket etter bestemmelser i partiets lover og retningslinjer vedtatt av Sentralstyret. Reisefordelingen utgjør kr 745,- pr. representant, og komiteen ber om fullmakt til å foreta reiseoppgjør etter ovenstående innstilling.

Videre meddelte dirigenten om at det var kommet inn kr 10.464,80 ved innsamlingen til AIS som fant sted tidligere i dag, her på landsmøtet.

Representant Oddbjørg Ausdal Starrfelt, Landsstyret, Rogaland
Kamerater!
Partiet har vært i en forandringsprosess de siste åra. Selv om verdigrunnlaget og overordnede mål står fast, så trenger vi å tilpasse organisasjonen til ny tid med nye velgere, medlemmer og tillitsvalgte. Og det arbeide er vi i gang med.
Et viktig stikkord i politisk debatt og politisk handling er: Deltakelse. Et annet viktig stikkord er: Ressursutnyttelse. Det vil si at vi nytter de holdninger, de kunnskaper og de ferdigheter som våre medlemmer representerer.

Programrådslaget og programforslaget har engasjert mange - svært mange. Men arbeidet med de strategiske planer på alle nivåer, har engasjert færre. Arbeidet har til dels gått tregt i en del lag, kommuner- og fylkesparti. Det har til dels vært et pliktløp med uklart innhold, og slikt noe blir lett lagt til side. Det har ført til at kommunepartiet maser på lagene, fylkespartiet på kommunepartiet, og landspartiet på fylkespartiet. Og vi har vært fanget av å lage selve planen av form, mer enn av innhold.
Dette kombinert med en mengde papirer med informasjon; uendelig med informasjon, dempet etter min vurdering, aktiviteten. Og det kan dempe gleden ved å delta. Derfor må vi se kritisk på hvordan arbeid vi har planlagt. Finne fram til former som stimulerer til aktivitet og deltakelse ut i fra folks egen hverdag, gjerne som er konsentrert på noen satsingsområder. Da er en plan et godt redskap for den lokale aktiviteten, og ikke et mål i seg selv.
Og vi må gi våre tillitsvalgte opplæring, stimulering og støtte. Spørre om de trenger hjelp i stedet for å klage på at de ikke kan leksa si.
Derfor må vi se kritisk på informasjonsformen. Gjøre det tilstrekkelig slik at de tillitsvalgte har det nødvendige grunnlaget for å ta de nødvendige avgjørelsene, men ikke mer enn at det stimulerer til politisk handling. Og her er det utfordringer på alle ledd i organisasjonen.
Vi må ta hensyn til at det ikke lenger er slik at tillitsvalgte har lange tradisjoner og har vært sittende i årevis. Tillitsvalgte kommer og går. Og vi må legge opplæringen og forventningene ut i fra det. Det betyr nok at dette er en vedvarende prosess.

Det blir bedre i et samfunn om flere deltar. Det blir en bedre politikk om vi slipper flere til. Det er meningsfylt for den enkelte å delta. Derfor må vi, tillitsvalgte på alle nivåer, utfordre folk til å tenke. Utfordre folk til å komme med forslag. Lytte til nye tanker og forslag og inspirere til videreutvikling og utfordre til aktiviteter og handling, da får vi en politikk bygd på mange folks virkelighet, da får vi en politisk prosess som engasjerer. Og de aktivister kan kanskje også gi oss litt bedre tid. For husk det kamerater, at livet er ingen motorvei i fra vogge til grav, men også en plass å parkere i sola.
Takk!

Representant nr. 193 Grethe W. Bjørlo, Møre og Romsdal
Dirigent, partivenner!
Det har i de siste månedene vært snakket veldig mye om Arbeiderpartiets sjel. Hva er Arbeiderpartiets sjel? En viktig del av den sjela har Martin Tranmæl beskrevet slik:
"I Arbeiderpartiet skal vi sprike innad, men utad skal vi være som en samlet hånd."
Hva er det som skjer i dag? Ja, vi spriker innad, og det skal vi og det må vi gjøre. Både her og i de andre politiske verkstedene rundt om. Men i dag spriker vi også utad, og av og til så blir den knyttede hånda vendt mot hverandre. Og så kan vi selvfølgelig si at jammen Tranmæls beskrivelse går ikke an i vår moderne medietid. Det er ikke riktig. Vi velger selv hver enkelt av oss hva vi vil si til media og hvordan vi vil snakke i og med media.

Arbeiderpartiet skal være og det er et moderne parti i et moderne samfunn. Men, grunnleggende verdier som meningsbrytninger og samarbeid i de små og store politiske verksteder vi har i partiet vårt. Grunnleggende verdier som lojalitet, ikke servilitet, de er ikke gammeldagse og uaktuelle. De er nødvendige; de er en viktig del av Arbeiderpartiets sjel. Hvis vi tar med oss også dette når vi reiser fra hverandre på søndag, pluss pågangsmot og optimisme. Og minner hverandre om motbakker i hvert fall har en fordel: De går oppover. Ja, da vil folk kjenne igjen Arbeiderpartiet. Sprike innad, men utad være en samlet knyttet hånd.

Representant nr. 214 Gudmund Gjengaar, Sør-Trøndelag
Partifeller!
Etter at Thorbjørn Jagland nå har plassert Gunnar Berge inn i "Middagsstunden", så tør jeg ikke tenke på hvilken programpost han hadde plassert meg. Vi får være glad han ikke plasserte Gunnar i "da Capo", i hvert fall. Det er jo programmet for de som ***var,*** stjerner.

Vi skal ikke drømme om fortiden, men vi skal bære det beste fra det gamle og inn i det nye. Vi skal drive et systematisk og planmessig organisasjonsarbeid, men ikke slik at politikken kommer i bakgrunn. Organisasjonsendring er ikke i seg selv fornyelse. Partiet må være en levende organisasjon, et møtested for ideer, tanker og følelser. Vi må også være klar over at organisasjons- og arbeidsform stiller krav til våre tillitsvalgte. Det må gå an også i framtiden å være leder i et kommuneparti uten å ha PC, mobiltelefon og Time manager.

Et av partiets viktigste oppgaver framover, er å virkeliggjøre visjonene. Gjøre det slik at vi finner partiets ideer igjen i lov og regelverk, i det som styrer vår hverdag. Jeg vil be partiet se på hvordan vi kan minske avstand mellom oss som arbeider ute i lokal- og regionalpolitikken og den sentrale forvaltning. Mye av det manglende engasjement og deler av den frustrasjon som kommer til uttrykk, henger sammen med det vi føler er manglende tillit til lokalpolitikernes evne til å følge opp sentrale prioriteringer. Vi trenger tillit for å gjøre vår jobb. Vi må også få tillit oppover, til partiets ledelse. Jeg tror mange, også på dette landsmøtet, bør merke seg at ledelsen trenger partiet i ryggen og ikke på nakken.
Vårt hovedproblem nå, det er at vanlige folk ikke føler at partiets politikk angår dem i deres hverdag. Arbeiderpartiet vil igjen bli et stort folkeparti den dagen folk føler at vi står ved, som det het i gamle tider. Er med dem i livets problemer. Står for omsorg og trygghet i alle faser av livet. Som når fiskebåter på 30-tallet ble kalt Nygaardsvold-båter, og en husbankbolig på 50-tallet var et håndslag fra Gerhardsen, må hjelpen til gjeldsofrene, arbeidsplass for de ledige, hjelp til barn og unge i vanskeligheter være et håndslag fra Arbeiderpartiet.

Dette skulle være et innlegg om kultur og moral. Men det må jeg nå legge til side, for jeg skal snakke litt om media. Arbeiderbladets forside i går viser oss at Kåre Holt har rett i sin beskrivelse av den fullkomne pressemann som en person vet alt, men skjønner ingenting. Det gjelder ikke bare medias forhold til oss, men vårt forhold til media. Vi må ikke som Erik Solheim - jeg må beklage uttrykket - nærmest bli seksuelt opphisset når vi ser et TV-kamera. Vi må spare oss selv litt. Om vi skal gå til media, så må det være med noe som vi og hele partiet står for.

Representant nr. 174 Odd Rambøl, Hordaland
Dirigenter, partifeller!
Jeg er veldig enig med Thorbjørn Jagland om at Det norske Arbeiderparti har en helt unik partiorganisasjon. Den er en organisasjon som tåler både motgang og medgang, og allikevel fremstår som kjempende.
Men når det nå er reist tvil om denne organisasjonen, så kan jeg ikke unnlate å peke på at kanskje Thorbjørn selv i enkelte sammenhenger, har bidratt noe med å så litt tvil. For det er vel mer enn en av oss som husker en del valg som kanskje ikke har gått så helt bra. Og hvor nettopp en dårlig fungerende partiorganisasjon har blitt brukt som noe av forklaringen på at ikke valgresultatet har vært helt på topp.

Så er det en annen ting som jeg synes Thorbjørn bør tenke nøye over, og det er et uttrykk som han brukte. Han snakket om mye av den misnøye som rådet ute i partiet, og så sa han noe slik som at det har oppstått en misnøyekultur, som da surrer rundt i sin egen misnøye i stedet for å føre en dialog. Det er en veldig farlig analyse å komme inn i, fordi det er et signal om at kanskje man ikke tar de signalene som kommer alvorlig. Hvis jeg spissformulerer det, så kan jeg ha lyst til å si det slik: Man har på Youngstorget en tendens til å forklare misnøyen som et uttrykk for en misnøyekultur, og at man derfor ikke tar misnøyen helt på alvor og går inn i den. Og vi skal huske på det, at dette partiet har hatt tunge tider for det som har fremstått som sak nummer 1, nemlig sysselsettingen. Og det er ikke en gang, men gang på gang, må vi bare innrømme at vi har blitt skuffet. Vi har stått på; vi har kjempet; vi har trodd, og dessverre arbeidsledigheten har bare gått oppover og oppover. Og ***det*** er noe som sliter utrolig på oss og ikke skal ta, og så feies bort som en slags misnøyekultur.

Men la meg samtidig si - jeg tror det er Guttorm Hansen som sier at:
"Selvransakelse i politiske partier i Norge, det betyr nesten bestandig at man ransaker andre".
Og hvis vi overfører dette til Det norske Arbeiderparti, så skal vi ikke gjøre oss større eller bedre enn at vi ikke kan si at selvransakelse i organisasjonsleddene i Det norske Arbeiderparti har også en tendens til å være at vi ransaker andre. Vi skal villig innrømme at kanskje er vi fæle til å ransake Sentralstyret og det er kanskje ikke så unaturlig at Sentralstyret har en lyst til å ransake lokalorganisasjonene. Og kanskje er det behov for begge deler.
Men la oss sørge for at vi holder den dialogen åpen. Jeg ***har*** et inntrykk at Thorbjørn ønsker det. Jeg ***har*** et inntrykk at partiledelsen ønsker det. Jeg ***vet*** at lokallagene, jeg ***vet*** at medlemmene ønsker det. Men da må vi ikke begynne å psykologisere hverandre bort, og si at misnøye er uttrykk for en misnøyekultur. I så fall må jeg nesten spørre: Den mest misfornøyde person for et årstid tilbake var Yngve Haagensen som fremsto og slo i bordet så det suste, jeg tror ikke at vi kan si at det var uttrykk for noe misnøyekultur?

Representant nr. 264 Terje Kristiansen, Oslo
Partikamerater!
Arbeiderbevegelsens organisasjonskultur er forankret i sterke demokratiske tradisjoner. Vi har et parti og rike tradisjoner for å bruke studiesirkler, arbeid i partilagene, medlems- og representantskapsmøter, og landsmøtet som instrument for skaping av vår politikk. Vedtakene våre er fattet gjennom demokratiske prosesser. Arbeiderpartiet er avhengig av at partiorganisasjonen er sterk og fungerer godt, for at vi skal få gjennom de vedtak og de visjoner vi vedtar i organisasjonen. På den måten så vil alle tillitsvalgte få et eierforhold til våre vedtak. Det er av vesentlig betydning at vi setter inn ressurser på lagsnivå for på den måten å skape større aktivitet og øke medlemstilslutningen.
Oslo Arbeiderparti har tatt konsekvensen av dette, og har startet opp et prosjekt som går på partiskolen nettopp for å ivareta disse behov som lagene har meldt inn. Hvor blant annet arbeiderbevegelsens ideologi vil være et vesentlig innslag i denne partiskolen.

Så noen ord om det kollektive medlemskapet. Når over halvparten av Oslo Arbeiderpartis medlemmer er kollektivt tilmeldt, så er det fordi at disse fagforeningene har nytte av en slik form for medlemskap og ikke minst har Oslo-partiet den samme nytte av det. La dette tilbudet stå åpent til de foreninger som ønsker å være kollektivt tilmeldt partiet. Hvilket signal vil det være å sende ut til alle de kollektive medlemmene at landsmøtet nå ikke lenger ønsker og ha de som kollektive medlemmer i partiet. Det vil ikke være mulig å opprette så mange faglag på de ulike arbeidsplasser som kompenserer for alle de medlemmene vi mister dersom vi oppløser det kollektive medlemskapet.
Vi har en rekke eksempler på dette i Oslo. Som tidligere tillitsvalgt på en større bedrift i Oslo, så har altså vi oppnådd gode resultater gjennom det faglig/politiske samarbeidet og hvor det kollektive medlemskapet er selve bærebjelken i dette. Vi har årsmøter etter årsmøter slåss mot AKPere, slåss mot SVere som hele tiden har ønsket å oppløse dette medlemskapet, og nå er altså Landsstyrets flertall at de også ønsker å oppløse det kollektive medlemskapet.

Til slutt, dirigent, bare noen korte kommentarer i forhold til det Jagland sa i sin innledning, nemlig at media setter den politiske dagsorden, så stiller dette meget store krav til sentrale tillitsvalgte.
Takk!

Representant nr. 196 Anne-Lise Fredly, Møre og Romsdal
Partifeller, dirigent!
Det går an å stille spørsmål om hvorfor så mange av oss tar ordet i en debatt som denne, det vi - i alle fall så langt ute i debatten - vet at de fleste argumentene har kommet fram allerede og at vi ofte tar opp igjen det som andre har sagt. Jeg tror at svaret kan gjøres enkelt: Nemlig engasjement; engasjement for hver enkelt av oss for å yte vårt bidrag til beste for denne bevegelsen.

Så til mitt bidrag. Thorbjørn Jagland snakket nettopp om organisasjonen vår, og det ser jeg som et kjernesak for oss. For det er fra organisasjonen vår, på alle nivå, at politikken har sitt utspring.
For meg som kommer fra en kommune på Sunnmøre, så er det som å komme fra en politisk grasrot og inn i sentrum av politikken. Her føler jeg at det er en spesiell atmosfære, et fellesskap, et politisk kraftsenter. Jeg skulle ønske at folk utover i landet kunne få den samme følelsen, kjenne seg velkommen i organisasjonen vår og føle at det var rett og riktig for dem å

være medlem av Arbeiderpartiet. Dessverre så ser ikke vår politiske virkelighet slik ut i dag. Inntrykket utad, godt støttet opp av galluptallene, er at Arbeiderpartiet er et parti i vanskeligheter med indre splid og med frafall av velgere. Dette er alvorlig, for med dårlig tilslutning til partiet, så får vi ikke gjennomført politikken vår. Det har vært snakket mye om hva som er de viktigste oppgavene våre nå de siste dagene. Og uten å arrangere de jobbene som vi har framfor oss, så vil jeg slå fast at kanskje den viktigste jobben nå, er å få folk til å slutte opp om partiet. For å få til dette, så tror jeg at det er viktig at sentrale folk i partiet oppfører seg slik at de ikke skaper fronter og lager splid og strid som skader partiet. For vi utover i landet vet nemlig at det som gjør utslag på gallupen, det er det som sentrale politikere gjør og sier, og ikke det som blir utført av politikk på lokalplanet. Det har dessverre langt mindre betydning.
Det jeg sier her betyr ikke at det skal være enighet om alt, og at konflikter skal skyves under et teppe - langt i fra. Men, en organisasjon viser sin styrke best i den måten den greier å takle uenighet og interessekonflikter på. Og jeg er ikke sikker på om Arbeiderpartiet har sin styrke på dette området akkurat nå.
Det blir mange fine ord om samarbeid og solidaritet, men vi ser det gang på gang at i praksis så sprekker det. Vi bør minne oss selv om at konflikter som blir taklet skikkelig, kan være fruktbare og føres videre. Men konflikter som blir fastlåste vil skape fronter. Så mitt budskap til slutt må derfor bli: La oss bli flinkere til å være uenige sammen.

Representant Tore Nordtun, Landsstyret, Rogaland
Dirigent, partivenner!
Takk Thorbjørn, for en utmerket innledning på dette emnet, som det er meget vanskelig for oss og som vi trenger å ha debatt på og skolere oss en del selv på.

Hvordan partiet kan fungere framover i det såkalte åpne mediasamfunnet, tror jeg må stå på dagsorden ganske ofte og i partilagene og på grunnplanet. Vi må ta dette som en utfordring for partiet. Jeg tror ikke vi kan hele tiden skylde på media, men vi må vise en fasthet og styring, så vi får respekt, også i media. Og lederne må skape og bare bidra til at det skapes en sterk fellesskapsfølelse i vår organisasjon. Lederne skal også vise retning og ha oversikt over programmet og politiske steg som skal gjøres framover i tiden. Men vi kommer ikke forbi at et partis makt og myndighet, det måles i oppslutning blant velgerne og i valg. Og det er egentlig tillit som er det avgjørende. Det er tillit til partiets tillitsmenn som er det avgjørende for oppslutning. Jeg har min fulle tro fortsatt på at folket er oppegående og kan stemme på partier som de har tillit til. Men det er ikke så enkelt, og vi har tidligere brukt begrepet: Den parlamentariske grauten som er ute å går. Når man må kompromisse seg over alt, så er det vanskelig for velgerne å se den klare ideologien og de klare beslutningene som vi legger vekt på. Men jeg merker meg også at de tillitsvalgte som også står i fremste rekke, kanskje ikke er godt nok skolerte og markedsfører oss på en skikkelig måte.

Jeg har merket meg at når folk kommer og kritiserer partiet, eller meg eller andre, så står jeg oftest å lytter, og lytter skal man gjøre. Men man tar ikke opp hansken og svarer tilbake igjen om hva som var grunnlaget for det. Og det tror jeg vi må bli flinkere til, og vi må bli flinkere til å snakke godt om hverandre slik at vi igjen vinner tilliten. For politikk er tillit.
Takk!

Representant nr. 250 Knut Werner Hansen, Troms
Jeg vil først bare minne delegatene på at vi fikk utdelt en rød bok da vi åpnet møtet, den heter "Arbeiderpartiets lovbok". Og der har vi en formålsparagraf, og den synes jeg er veldig fin - særlig første avsnitt. Jeg vil be dere om å lese den.

Framfor dere her i dag så står en kritiker av partiet. En av dem som av og til blir beskyldt for å ødelegge partiet. Jeg forbeholder meg retten til å være fri.
Jeg tror ikke partiet utenfor disse dørene er tjent med at vi har et ukritisk parti. Vi er ikke tjent med halleluja stemning for kanskje å bruke et feil ord på dette. Kommunepartiet som jeg kommer i fra er, i følge Dagbladet, av Gunnar Berge karakterisert som ikke så veldig representativ. Vi har sendt et brev inn og bedt om kritisering av det som var sitert. Men vi har ikke fått svar på det ennå, jeg håper vi får det.
Men hva er så urepresentativitet? Og hvorfor og i forhold til hva? Vi mener at vi er representative for dem vi representerer. Og Gunnar Berge mener sikkert at han er representativ for dem han representerer.

Jagland sa han hadde fått signaler om å be om ro i partiet. Men hvorfor har han fått slike signaler? Jo, for det er uro. Og hvorfor er det uro, og hvem er den skapt av? Er den skapt av meg? Er den skapt av Rune Gerhardsen? Eller er den skapt av andre som ikke er medlemmer av partiet; som er falt ut av partiet; som ikke føler seg bekvemt.
Signalene er folkets reaksjon; velgernes reaksjon på dette, som jeg synes partiet bør ta innover seg.
Det er sagt at folk forstår ikke. Er det folket det er noe galt med? Ja vel, det er greit, vi kan godta dette. Men hva betyr så det?
Spissformulert så vil jeg si det slik: Vi har ikke valg i Norge ved tvang, fusk eller bestikkelser. Folk stemmer etter følelser og tro på hva de oppfatter og hva de forstår. Vi kan ikke ha en stemmeseddel som begynner med 10 spørsmål, og dersom du svarer rett på 7 av dem, så blir stemmeseddelen godkjent. Folk har stemmerett og fritt valg.

Høyre er framstilt som hovedfienden, i følge Jagland. Og det synes jeg er flott, jeg er helt enig. Men Jaglands angrep i hans innlegg gikk mer på dem som ikke vi har som hovedfiender. Jeg tenker da på SV og Senterpartiet. Jeg vet ikke om det er et signal.

Lojalitet og takhøyde. Hva er nå det? For hvem og til hvem? Jeg tror partiet skal være våken og lytte og ta signaler. Slakt av andre som kritiserer. Ja det er greit det, men gjør det at partiet får flere stemmer? Gjør det at partiet får mer forståelse? Skal vi ha et stort parti, så må det være romslig og det må være takhøyde. Nikk- og bukkmentalitet kan gått være behagelig for oss, for meg og for andre, men det kan være farlig i det lange løp.

Om bruk og misbruk av media, har det vært sagt litt om. Jeg vil bruke noen få sekunder på det. Vi har media og vi må ha media, og jeg tror ingen av oss vil ha bort media. Vi kan ikke styre dem og takk for det. Det tror jeg alle er glade for. Jeg er glad for at jeg har en lang erfaring med å ha en konstruktiv dialog med media, vi kan ikke glemme at vi har dem.

Til slutt vil jeg si - og det går litt utenom dette. Vi har et landsmøte, vi har brukt veldig mye tid og vil be alle sammen tenke på det fram til neste landsmøte, i avslutning av dette: Er det rett at folk som er med og legger inn ganske store følelser framfor landsmøtet bruker så mye tid? Landsmøtet er delegatenes møte.
Takk?

Representant nr. 078 Diann Wallin, Oppland
Dirigenter, kjære landsmøte!
Det har blitt hevdet av noen at det er dårlig kommunikasjon mellom ledelsen og de vanlige medlemmene. Ja, det er riktig det. De fleste medlemmene blir ikke hørt. Men jeg kan ikke være med på å gi ledelsen på de forskjellige nivåene skylda for det. For virkeligheten for oss som jobber i partilagene, er at det er vanskelig å få medlemmene på banen. Vi har så mange eksempler på at partiet har bedt medlemmene om tilbakemelding, utspill og forslag. Men de fleste foretrekker tydeligvis å sitte hjemme i sofaen, og føre sin politiske diskusjon med fjernsynsapparatet. Og da kan det være lett å ha sterke meninger om alt mulig, uten at de behøver å gjøre noen personlig innsats eller ta ansvar for meningene sine. Men de utspillene som har vært nå i høst, har gjort det enda vanskeligere å motivere medlemmene. For de signalene kunne jo tydes dit hen at det er greit og rimelig og lett å forstå at det store flertallet sitter på rompa. For det er jo ledelsen som har skylda for lav aktivitet og dårlig kommunikasjon.

Men tenk om de som har god kontakt med media hadde brukt den kapasiteten, de store kreftene de har for å mobilisere enda flere medlemmer til innsats for vår felles sak; til å ta ansvar og oppgaver; til å ta på seg tillitsverv. Da vil det virkelig bli gjort en stor jobb for partiet. Men det er mulig media ikke ville vært spesielt interessert da. For jeg har oppfattet det som klart selvmål, når det sytes fra sofakroker og spiserom på arbeidsplasser om at Arbeiderpartiet ikke er som det var. At det er avstand til ledelsen. At det er noen få som bestemmer. At de ikke blir hørt. Nei, en blir da vel ikke hørt hvis en ikke deltar. For det er da vel for mye forlangt at politikere med tillitsverv må ta hjemmebesøk for å høre hva medlemmene mener.
Det er riktig som Jagland sa at veldig mange oppfatter nå at politikk gjør seg best på TV og i aviser. Da er det veldig lett å være enig i populistiske utspill, når en ikke behøver å gjennomføre det i praktisk politikk, f.eks. med å prøve å være med på å få et kommunebudsjett i balanse.

Arbeiderpartiet har en demokratisk organisasjon. Og alle som ønsker det og vil delta, kan bli hørt. Dørstokkmila er den største avstanden i partiet i dag. Og den må vi ta mål av oss til å beseire.
Takk!

Representant nr. 075 Odd Løvlibråthen, Oppland
Dirigenter, landsmøte!
Det jeg nå skal si, det skrev jeg den 3. oktober i år, i forhold til at jeg skulle ha representantskapsmøte i vårt kommuneparti i Vestre-Toten i Oppland.

Jeg ser med veldig stor uro på hva som skjer i DNAs organisasjon, ved at DNAs øverste tillitsvalgte har interne debattmøter i NRK - Fjernsynet, nærmere bestemt Antennetimen. Dette er selvsagt forlengelsen av det utspillet som Rune Gerhardsen sammen med Erik Solheim har kommet med. Jeg vil på det sterkeste advare mot en organisasjonskultur. Det er en fare for vår bevegelse hvis det til stadighet kommer med utspill i media før det har vært behandlet i vår organisasjon. Gjennom media kan det virke som Arbeiderpartiet er i oppløsning. Jeg er fullstendig klar over den vanskelige situasjonen og vil på ingen måte skjule den - men jeg vil ta ansvar.

Jeg oppfatter ikke Arbeiderpartiet som om det er i oppløsning, men mener det største problemet er urealistiske forventninger i sammenheng med at de gamle tiders styringsredskaper ikke fungerer.

Næringspolitikken må bedres. Jeg mener at vi i fellesskap må være med å øke verdiskapningen for å kunne gjenreise norsk økonomi og full sysselsetting. En avgjørende forutsetning for høyere og varig sysselsetting i offentlig sektor, er at næringslivet blir i stand til å skape økte verdier som kan finansiere det offentlige forbruk.

Andre lands forhold har i større grad i dag innvirkning på oss, og på en helt annen måte enn da vi stelte med vår egen gjennomregulerte økonomi skjermet for omverdenen. Jeg vil være med å ta ansvar i forhold til en bedre organisasjon. Jeg mener at tittelen på programutkastet: "Mer fellesskap", er en god tittel

Kjære landsmøte, ikke gjør noe overilt i forhold til å tukle med det faglig/politiske samarbeidet.

Representant nr. 269 Anders Hornslien, Oslo
Kjære landsmøte!
Det er merkelige politiske tider vi lever i, synes jeg. På landsmøte i AUF, så var den mest sentrale og internasjonale organisasjonen i EF-debatten, ishockeyforbundet. Og den fremste ideologen på Arbeiderpartiets landsmøte har etter vært blitt Ole Brumm.

Men når det er sagt, så må jeg si at de største problemene til dette partiet hverken er Rune Gernhardsen eller kollektivt medlemskap. De største problemene vi sliter med er hvem som har troen på løsningene våre; hvem som har troen på at vi skal kunne klare å løse dere problemer. Jeg kommer fra en gammel bydel i Oslo. Vi ble norgesberømt på grunn av oppslag i Antennetimen om menneskenes levekår. En kort beskrivelse av levekårene til menneskene her er:

- Lav barnehageøkning
- Stor arbeidsledighet
- Rekordhøye sosialutbetalinger
- Store miljøproblemer
- Stor andel av aleneforeldre
- Stor andel av innvandrere og flyktninger
- Gjeldskrise og byfornyelse

Og disse menneskene, og her kommer det alvorlige, disse menneskene gikk ikke en gang til SV, de stemte heller ikke Fremskrittspartiet, de ble hjemme fra valglokalene. For de hadde ikke troen på at noen politikere - selv ikke vi, kunne løse deres problemer. I de indre bydelene i Oslo så var vi nede i en valgdeltakelse på nærmere 40%. Og det er den største utfordringen for et parti som kaller seg sosialdemokratisk. Et godt eksempel på dette synes jeg er i forhold til den "dag til dag"-politikken som Thorbjørn også var innpå i sitt glimrende foredrag. Man skal huske på en ting: De menneskene jeg snakker om i Gamle-Oslo, de har hverken ressurser eller tid eller mulighet til å få en times oppslag i Antennetimen eller å starte sitt eget parti. Og derfor er det vårt ansvar som sosialdemokrater å ta vare på dem.

Til slutt har jeg lyst til å si til Rune Gerhardsen, fordi jeg har hatt mange krangler med Rune: Jeg har mye sans for det du sier, men ett av hovedproblemene er at 130 000 medlemmer i Det norske Arbeiderparti kan ikke få plass i hverken VG, Dagblad eller Antennetimen. Derfor kjære landsmøte, er vi helt nødt til å ha organisasjonsmessig forankring i de vedtakene vi gjør.

Og dette landsmøtet må føles seg trygg på at de vedtak vi fatter, den politikken vi er med på å utmeisle, den blir ført videre i media av de ledende tilltisvalgte og ikke den politikken som vi ikke har gitt vår tilslutning til.
Takk for oppmerksomheten!

Representant nr. 109 May Kristin Sundet. Buskerud
....av den organiserte arbeiderbevegelsen. Spesielt viktig er det nå, i en situasjon med arbeidsledige ungdommer og mange uten skoleplass. Det er viktig å styrke ungdomsorganisasjonen for å nå fram til den delen av Norges ungdom som føler at ingen har bruk for dem. Ja, ***vi*** har bruk for dem; vi vil ha dem med på å forme det samfunnet som de selv en dag skal overta. Det er viktig med en slagkraftig ungdomsorganisasjon, som kan nå ut med vår politikk. Vise norsk ungdom at sosialdemokratiet vil gjøre noe for dem. Og da må vi stå sammen, skape et fellesskap. Flere, ja hele folket må få være med å skape gjennom gode og vonde tider. Regjeringen kan ikke stå alene i dagens Norge. Vi må stå sammen og vise at sosialpolitikken duger. Og med en slik dyktig og pliktoppfyllende statsminister med i spissen, så bør vi ha meget sterkt grunnlag for dette. Ja, kjempe, slåss for fedrelandet vårt, for hele folket. Vi må tenke realistisk og fremover. La oss kjempe for det vi har. La oss vise verden at Norge er et bra land å leve i, at vi mestrer å samarbeide med hverandre. Så la sosialistene leve!

P.g.a. feil i opptaket fra Folkets Hus, har heller ikke hele innlegget til May Kristin Sundet kommet med.

Representant nr. 098 Bjørn Tore Ødegården, Buskerud
Ja, dirigenter, kamerater, som taler nr. 34, så er jeg glad for å kunne oppsummere debatten så langt. Som jeg har oppfattet debatten, så har det vært et oppgjør med de illojale organisasjonsavviklerne vi har blant oss, og en tilslutning til videreføring av organisasjons--utviklingsprosessen partiet er inne i. Vi kan være stolte over den organisasjonsutviklings--prosessen partiet har kommet godt i gang med.

I Buskerud har en av prosessene gitt konkrete resultater. Vi har fått flere medlemmer i partiet, vi har fått flere medlemmer i AUF og vi har i år fått flere kollektive tilmeldte medlemmer enn vi har hatt på flere år. Det kan vi være stolte av. Vi har fått nye spennende og mer praktiske samarbeidsformer når det gjelder det faglig/politiske samarbeid. Vi tenker nytt, vi får målrettet arbeid i forhold til politiske resultater.

Det er ikke sant det bilde enkelte prøver å gi, at det er dødt i Arbeiderpartiet. Det er vekst i Arbeiderpartiet. Vi får flere medlemmer. Vi har større aktivitet og vi har flere mennesker som er i politisk aktivitet i 1992 enn vi har hatt på veldig lenge. Og det er ikke fordi vi får medlemmer til partiet, vi er i vekst fordi vi tar medlemmene på alvor. Fordi vi har en demokratisk organisasjon hvor alle får være med å bestemme. Denne veksten har ikke kommet fordi noen få enkelt personer har direkte linje til kringkastingen og til Akersgata, og kommer ut med tilfeldige angrep på dette partis politikk. Det er vi medlemmer, vi 15 000 medlemmer som har vært aktive i programprosessen som skal bestemme Arbeiderpartiets politikk, ikke de med direkte linje til Akersgata.
Takk!

Dirigenten opplyste om at neste taler var den siste i debatten.

Representant nr. 149 Svein Fjellheim, Rogaland
Ja, dirigent jeg ba om ordet på slutten før strek settes bare for å fremme et forslag, og det skal jeg begrense meg til. Det går på det kollektive medlemskapet.

Thorbjørn sa følgende i sin innledning: Framtida kan Arbeiderpartiet og LO vinne sammen. Vi må holde sammen med fagbevegelsen, sa Thorbjørn. Derfor må det faglig/politiske samarbeid styrkes, sa han. Og videre: For oss i partiet vil en opphevelse av det kollektive medlemskapet tvinge oss til å gjøre det vi burde ha gjort for lenge siden: Og starte en skikkelig offensiv ute på arbeidsplassene. Det kollektive medlemsskap har mange steder vært en sovepute, og det har Thorbjørn helt rett i. Mange av disse FPUene har vært rene supperådene, etter min oppfatning. Men spørsmålet er: Løser vi dette problemet ved nærmest å gi en datofestet dødsdom over dette samarbeidet?

Hvis det er slik, og slik er det, at noen av de fagforeningene i dette land ønsker å beholde det kollektive samarbeidet i en overgang, inntil de har fått det tilfredsstillende alternativ rundt på arbeidsplassene. Da kan ikke dette landsmøtet ta fra dem den muligheten de da ber om. Så vidt jeg forstår, så er ikke redaksjonskomiteen enig. Som et samlende alternativ vil jeg da fremme følgende forslag:
Ordningen med det kollektive medlemskapet oppheves. Som en overgangsordning opprettholdes ordningen for de foreninger som i dag er kollektivt tilmeldt dersom foreningene velger det. Sentralstyret får ansvar for at det faglig/politiske arbeid får en annen organisatorisk forankring.

Helt til slutt: Hvis dette landsmøtet vedtar en datobestemt dødsdom for det kollektive medlemskap, da tror jeg at det vil forsterke LO-kongressens avstandstagende til dette partiet. Og jeg ønsker ikke at det skal være AKP-mlere og SVere på kongressen som skal vise til et vedtak i Det norske Arbeiderpartis landsmøte hvor de har datobestemt denne dødsdommen. Det er dette landsmøtets ansvar å finne en samlende løsning - og på denne utfordringen. Derfor forslaget.
Takk!

Dirigenten leste opp permisjonssøknad fra representant Øyvind Ottesen, Akershus, som søkte permisjon fra kl. 13.00 og ut dagen i forbindelse med 90-årsjubileum i Høland idrettslag.
Ingen kommentarer til søknaden.
Vedtak: Permisjonssøknaden enstemmig innvilget.

Dirigent Gudmund Gjengaar ga så ordet til Thorbjørn Jagland for en oppsummering.

Sluttinnlegg v/partisekretær Thorbjørn Jagland
Ja, partifeller, jeg tror at det var bra at vi fikk denne debatten, og den er tatt i full åpenhet som alt annet vi har drevet med i partiet fram til landsmøtet og under landsmøtet. Jeg skal ikke bruke mye tid, bare et par punkter. For det må ikke sitte igjen det inntrykk - og det tror jeg ikke noen har heller, at vi ønsker å angripe media.

På mange måter er det som har skjedd på mediefronten også en form for demokratisering ved at en kan bruke den i politisk debatt. Flere kan komme i tale og en klarer også å få folk i tale. Men, det vi snakker om er jo å få et mer bevisst forhold til det slik at de ikke bare bruker oss. Det er det som er poenget. Og derfor er jeg glad for det Rune Gerhardsen sa, for jeg er enig i

de resonnementene som han førte. Og jeg er også enig i det som Tore Nordtun sa, at poenget er at hvis vi klarer å samle oss; hvis vi klarer å føre konstruktive debatter; hvis vi viser fasthet, så får vi respekt i media. Og da klarer vi å bringe budskapet vårt ut, og da får også partiet fotfeste ute i befolkningen.

Så et poeng som Knut Hansen tok opp, fordi det kan kanskje brukes for å belyse den situasjonen vi står i. Du sa at angrepene i min tale gikk mest mot SV og Senterpartiet, og ikke så mye mot Høyre, til tross for at jeg sa at det er Høyre som er hovedfienden. Ja, men poenget er at vi får jo ikke slåss mot Høyre når vi stadig vekk angripes fra venstre og sentrum, og samtidig påstår at de står på vår side. Det er det som er poenget. Og jeg advarte mot det som vi hadde på 70-tallet, nemlig at dette banet veien for høyrebølgen. Ingen snakket om faren fra høyre, og så plutselig så hadde vi dem der. Og Knut, du har rett til å være kritisk. Og det er vel ingen partiledelse i partiets historie som har åpnet for så mye og har tolerert så mye kritikk som den nåværende ledelsen. Men igjen er det selvfølgelig måten som vi gjør det på, og vi må jo også stille spørsmål til oss selv: Hvorfor er vi ikke mye mer kritisk også mot våre motstandere? Vi kan ikke bare være kritisk mot oss selv.

Det er avstand; det er avstand mellom politikere og grasrot. Det er avstand innen vårt eget parti. Men årsaken til denne avstanden er jo mye de dilemmaene som vi står overfor, i den hverdagen vi og dere møter hver eneste dag. Det er den dialogen som vi ikke klarer å få til, som skaper avstand. Det er det at vi stadig vekk får mikrofonen rett opp i ansiktet med en gang noe har hendt. Vi tvinges til å svare, dere tvinges til svare. Og så får vi avstand, for vi vet ikke om hverandre, vi har ikke hatt sjansen til å diskutere hva vi egentlig bør svare.

Og denne avstanden og dette at en mer og mer ser disse kyniske utspillene, denne sympol-politikken. Den fører jo til det som Anders Hornslien påpekte, at stemmeprosenten går ned. Den amerikanske presidenten har jo ikke mer enn 20% av befolkningen bak seg. Og det er jo riktig at også i deler av vårt land så ser vi at stemmeprosenten går ned, fordi folk blir likegyldige til en politisk debatt som egentlig ikke dreier seg om hverdagsproblemene til folk flest. Men det har jo vi drevet med her på landsmøtet. Vi har jo tatt opp hverdagsproblemene til folk flest. Og mitt inntrykk er jo at dette landsmøtet har vært veldig samlende og vi alle sammen kan si som Bjug Ringstad sa i går, at en optimist er en pessimist som har vært på landsmøte i Arbeiderpartiet.

Dirigenten takket Thorbjørn Jagland for sluttinnlegget. Videre opplyste dirigenten om at det var framsatt 2 forslag i forbindelse med Thorbjørn Jaglands foredrag. Det ene var fra Jan Edvin Birkeland, Rogaland og gjaldt organisasjonsutvikling. Det andre var fra Svein Fjellheim, Rogaland og gjaldt kollektivt medlemskap. Dirigenten ba om landsmøtets godkjennelse for å oversende forslagene til komiteen for organisasjons- og lovsaker.
Vedtak: Enstemmig godkjent.

Dagsorden pkt. 5 - INNKOMNE FORSLAG
Dirigent Bengt Martin Olsen minnet om at landsmøtet behandlet på kveldsmøte fredag, forslagsheftet "Innkomne forslag" og at landsmøtet vedtok å oversende alle forslag som var innstilt på oversendelse til redaksjonkomiteen. Men det forelå også andre forslag i forslagsheftet som landsmøtet ikke hadde behandlet. Dirigentene foreslo at de ble behandlet nå og ba om tilslutning.
Vedtak: Enstemmig godkjent

Dirigenten refererte først innkomne forslag som var foreslått oversendt Sentralstyret.

Kapittel 1 - SYSSELSETTING/NÆRINGSPOLITIKK:
Forslagene 1.32, 1.36 og 1.43.
Ingen forlangte ordet til forslagene.
Vedtak: Forslagene ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret

Kapittel 2 - ØKONOMI/SKATT/OVERFØRINGER:
Forslagene 2.17, 2.18, 2.19, 2.20 og 2.37
Ingen forlangte ordet til forslagene.
Vedtak: Forslagene ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Kapittel 3 - SAMFERDSEL:
Forslagene 3.06, 3.13 og 3.16
Ingen forlangte ordet til forslagene.
Vedtak: Forslagene ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Kapittel 4 - MILJØ:
Forslag 4.05, 4.09 og 4.10
Ingen forlangte ordet til forslagene.
Vedtak: Forslagene ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Kapittel 5 - HELSE OG SOSIAL:
Forslag 5.16
Ingen forlangte ordet til forslaget.
Vedtak: Forslaget ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Kapittel 7 - UTDANNING:
Forslagene 7.04 og 7.05
Ingen forlangte ordet til forslagene.
Vedtak: Forslagene ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Kapittel 8 - BARN OG UNGDOM:
Forslag 8.05
Ingen forlangte ordet til forslaget .
Vedtak: Forslaget ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Kapittel 10 - VELFERDSSAMFUNNET/OFFENTLIG SEKTOR:
Dirigenten opplyste om at Freddy de Ruiter, Aust-Agder hadde bedt om ordet til forslag 10.04 og 10.05. Dirigenten spurte om han fortsatt ønsket ordet, men de Ruiter trakk seg.

Forslagene 10.04 og 10.05 .
Vedtak: Forslagene ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Kapittel 11 - ORGANISASJON:
Forslagene 11.02, 11.03, 11.04, 11.05, 11.06, 11.08, 11.09, 11.10 og 11.11
Ingen forlangte ordet til forslagene.
Vedtak: Forslagene ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Kapittel 12 - ANDRE FORSLAG:
Forslagene 12.12 og 12.17
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Forslagene ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Dirigenten refererte så forslagene der intensjonene er fulgt opp eller støttes av Sentralstyret.

Kapittel 1 - SYSSELSETTING/NÆRINGSPOLITIKK:
Forslagene 1.21, 1.37 og 1.41.
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Dirigenten ba om landsmøtets tilslutning til at det ble brukt 3 minutters taletid til forslagene.
Vedtak: 3 minutters taletid ble enstemmig vedtatt

Forslag 1.42:
Representant nr. 056 Olaf Olsen, Hedmark har bedt om ordet til forslaget.
Dirigent - landsmøtedeltakere!
Jeg viser her til forslag fra Ringsaker Arbeiderparti og likeså Sentralstyrets merknader som viser til at forslag til intensjonen må følges opp innenfor dagens regelverk.
Jeg så i "Kommunalnytt" at distriktsutbyggingsavdelingen i Kommunaldepartementet har gitt Nordlandsforskning i Bodø i oppdrag å gå igjennom denne etableringsloven, og vurdere da lovens effektivitet. Jeg vet ikke om den var kjent for Sentralstyret når de behandlet de innkomne forslagene.
Men etter å ha lest denne rapporten, kan en stille spørsmål om årsaken til at den fortsatt står ved makt - denne loven. Kan være at både tilhengere og motstandere av offentlig styring har bygd sine argumentasjoner mer på lovens symbolske funksjon enn på dens reelle effekt. For å understreke disse synspunktene, vil jeg vise til rapportens tittel: "Løven og skinnfellen". Videre konklusjon er at en generell etableringskontroll ikke er noe godt virkemiddel for å påvirke den regionale utvikling. Heller ikke om det hadde vært vilje til å bruke lovbestemmelsen aktivt. Denne rapporten er vel bekreftelse på at denne 15 år gamle loven er det behov for å gå igjennom og eventuelt revidere, slik at den kan bli det verktøy som den var tiltenkt.
Og på bakgrunn av det, så vil jeg da fremme et forslag om at Ringsaker Arbeiderpartis forslag oversendes Sentralstyret til ny vurdering for på den måten å prøve å få gjort noe med den slik at den virkelig kan være et virkemiddel som er det støtteapparatet som det trengs ute i lokalsamfunnet, for å kunne ivareta de interesser som intensjonen i loven i sitt utgangspunkt var bygd opp på.
Takk!

Dirigenten spurte om landsmøtet ville motsette seg at forslaget som Olaf Olsen hadde framsatt ble oversendt Sentralstyret til ny vurdering.
Vedtak: Olaf Olsens forslag ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Forslagene 1.44, 1.45 og 1.46
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 2 - ØKONOMI/SKATT/OVERFØRINGER:
Forslagene 2.03, 2.04, 2.05, 2.15, 2.16, 2.26 og 2.27
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 3- SAMFERDSEL:
Forslag 3.12
Ingen forlangte ordet til forslaget
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 4 - MILJØ:
Forslagene 4.07 og 4.08
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 5- HELSE OG SOSIAL
Forslagene 5.10 og 5.12
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 6 - BOLIG:
Forslag 6.01
Ingen forlangte ordet til forslaget
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 7- UTDANNING:
Forslagene 7.03, 7.09, 7.10 og 7.14
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 8 - BARN OG UNGDOM:
Forslag 8.06
Ingen forlangte ordet til forslaget
Vedtak: Enstemmig vedtatt
Kapittel 9 - UTENRIKSPOLITIKK:
Forslagene 9.02, 9.03
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 11 - ORGANISASJON:
Forslag 11.01
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 12 - ANDRE FORSLAG:
Forslagene 12.01, 12.02, 12.03, 12.07, 12.14, 12.18 og 12.19
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Dirigenten refererte så forslag som Sentralstyret eller Landsstyret ikke har støttet og som er foreslått avvist.

Kapittel 1 - SYSSELSETTING/NÆRINGSPOLITIKK
Forslagene 1.01 og 1.02

Representant nr. 256 Eilif O. Larsen Troms ba om ordet til forslag nr. 102
Møteledere!
Jeg var i mitt innlegg i går inne på dette med landsbrukstøtten og jeg signaliserte at det skulle fremmes et forslag under denne bolken. Og jeg fremmer da følgende forslag:

Arbeiderpartiet vil utvide støtteordninger i landbruket, slik at Norge får et konkurransedyktig jordbruk, som tar hensyn til distriktene og som verner om miljø og ressurser. De statlige overføringene skal i størst mulig grad være produksjonsnøytrale hvis det er til fordel for distriktene. Klimaforhold og bosettingsmønster i Norge gjør at det også i framtiden kreves overføringsordninger for landbruket. Og for at landet forsatt skal makte å opprettholde disse støtteordningene, gis det ingen støtte til den delen av produksjonen som overstiger 2,5 årsverk inkludert arbeidsinntekt utenom bruket. Med årsverk menes her normal gjennomsnittsinntekt for lønnstakere i Norge. En slik ordning vil virke rettferdig overfor alle arbeidsgrupper i samfunnet, og gir utviklingsmuligheter for kombinasjonsnæringen. Vanlige familiebruk er sikret inntektsgrunnlag og uavhengig av produksjonstype vil ordningen være lik for hele landet.

Prinsippet om at det ikke gis støtte til den delen av produksjonen som overstiger 2,5 årsverk inklusive arbeid utenom bruket, vurderes slik at ved 2,5 årsverk så får man en viss fleksibilitet for hvordan dette kan tilpasses den enkeltes situasjon. Eksempelvis at mindre familiebruk kan ha B-inntekt tilsvarende 1 årsverk.

Arbeiderpartiets forslag til skattereformen og virkninger av disse for jordbruket, vil eliminere mulighetene for skattemotiverte investeringer, med sikte på ikke å bli rammet av et slikt kutt i overføringene, som intensjonene i forslaget legger opp til.
Takk!

Dirigenten opplyste om at Eilif O. Larsen har bedt om at hans framsatte forslag ble oversendt Sentralstyret.

Dirigenten spurte om landsmøtet kunne slutte seg til forslaget fra Eilif O. Larsen.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Forslagene 1,03, 1.04, 1.05, 1.17, 1.33, 1.34, 1.35 og 1.40
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 2 - ØKONOMI/SKATT/OVERFØRINGER:
Forslagene 2.06 og 2.13
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Forslag 2.14
Representant nr. 057 Lovise Skaug, Hedmark har bedt om ordet.
Det gjelder forslag 2.14. Hva er kjernen i forslaget fra Hamar Arbeidersamfunn? Jo, ganske enkelt: Det må gjøres noe med minstepensjonistenes levekår. Hvorfor? Minstepensjonistene og mange trygdede for øvrig har en økonomi som er dramatisk dårligere enn det folk flest har. Dette setter klare begrensninger for livsutfoldelse og deltakelse i samfunnet. Minstepensjonister er tvunget til å orientere seg i ulike støtteordninger; søke bostøtte, søke sosialhjelp o.s.v. På denne måten må de brette ut sjela si, så og si, for å overbevise om at de er berettiget økonomisk støtte. Som medlem i sosialutvalget i egen kommune, er jeg for fullt ut klar over hvordan det står til med mange trygdede økonomisk sett. Pensjonister betaler barnebillett i ulike sammenhenger, og vi ser ulike ordninger med honnørordninger. Var det ikke på grunn av mange pensjonisters elendige økonomi, kunne alle voksne betale voksenbillett og barn barnebillett. Er det ikke det som er naturlig? Det er vårt samfunn uverdig å avspise våre minstepensjonister med de pensjoner de har i dag og på denne måten tvinge dem over på alle mulige støtteordninger. Her er det snakk om verdig alderdom. Respekt for en svak gruppe. Og ikke minst solidaritet. Det må gjøres noe for våre minstepensjonister. Et løft som merkes. Hvem er nærmere til å gjøre det enn Det norske Arbeiderparti? Fra ord til handling, fra prat til praksis. Er det noen som har hørt om det? Solidaritet - forslitt uttrykk sier noen, aldri har det vært så aktuelt som nå. La oss vise i handling hva vi mener. Gjør noe for minstepensjonister. Hvis solidaritet.
Sentralstyret har sagt nei til forslaget og de har følgende merknader:
"Pensjonene skal stå i rimelig forhold til den tidligere inntekt."
- Altså, har du hatt svært lite å rutte med til nå, så skal du også ha det resten av livet.
"Stadig flere mottar tilleggspensjoner".
- Tilleggspensjonen til naboen hjelper ikke dem som ikke får noen.

Så en annen ting som også har sammenheng med pensjoner. Etter hvert som det har blitt vanlige samboerforhold, også blant pensjonister, har det oppstått en urettferdighet som må rettes opp. Samboerpar og ektepar må gis de samme økonomiske betingelser. La oss også gjøre noe med dette nå.

Til slutt: Jeg viser ellers til at det i går ble levert et forslag i forbindelse med programmet som er nesten identisk med det som ligger i dette forslaget. Når programmet blir vedtatt i løpet av morgendagen, ber jeg om at dette forslaget blir nøye vurdert.
Takk!

Dirigenten foreslo at forslaget til Lovise Skaug ble oversendt redaksjonskomiteen for politiske saker.
Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Forslagene 2.21, 2.25, 2.36 og 2.38
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 3 - SAMFERDSEL:
Forslagene 3.01, 3.02 og 3.03
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Forslag 3.04
Representant nr. 228 Hildur Fallmyr, Nord-Trøndelag, har bedt om ordet.
Dirigenter!
Jeg må få lov til å knytte en del kommentarer til forslaget 3.04. Et godt og effektivt samferdselssystem er en forutsetning for en videre vekst og utvikling i samfunnet. Målet er å sikre tilgjengelighet til arbeid og aktivitet for den enkelte. I arbeidsprogrammet vårt for 1993, sies det at samferdsel er en av hovedoppgavene i distriktspolitikken. Når man så ser at det blir mindre muligheter til å få til kollektivtransporten av økonomiske grunner, må man nesten ha lov til å spørre: Hva mener man med at det er en av hovedoppgavene for partiet i distriktspolitikken?

I det forslaget som nå foreligger, så har vi bedt landsmøtet om å se på mulighetene for å få til ordningen, slik at folk i distrikts-Norge som har liten eller ingen mulighet til kollektivtransporten, ikke blir urimelig rammet av de stadig stigende bensinprisene og de store ulikhetene som råder omkring samferdsel.

For å dempe på utgiftsøkningen, så sier Sentralstyret i sin merknad til forslaget at utgiftsøkningen til bil i arbeidssammenheng, den vil bli tatt hensyn til i fradragssatsene for inntektsåret '92. En vet ikke hvor stort dette skal bli, og det er i grunnen vanskelig å vise til et fradrag den dagen du skal betale bensinen din.
Sentralstyret konstaterer videre at bensinprisene normalt selges for høye priser i distrikts-Norge enn i byene. Ergo, så mener de at forskjellen, den skal være der. Men da spør jeg: Hva er mer fellesskap?

Fradragssatsene er for dem som har arbeid. Hva med dem som ikke er i en arbeidssituasjon? Skal det bli så dyrt for oss å komme til møter og til samlinger at vi heller ikke har råd til det? Skal vi bli avskjåret vi, til å være med i det politiske livet. Og jeg spør: Vil Arbeiderpartiet være tjent med det at de ikke får noen impulser i fra oss i distrikts-Norge? Skal det slås ring rundt byene, og at vi skal bli stående utenfor? Vi har ikke noe annet alternativ enn bilen, og vi trenges derfor inn i en slik situasjon. Dette gjelder privatpersoner så vel som dem som er i næringslivet. En økning av bensinavgiften som spesielt rammer distriktene og med nedskjæring av rammetilskuddet, det vil bli en katastrofe for de før så sårbare distriktene.
Dette gjelder enkeltpersoner så vel som næringslivet, og slikt må ikke forekomme.

Jeg ønsker at forslaget blir oversendt. Det var vel egentlig vedtatt i går dirigenter, at det skulle sendes redaksjonskomiteen. Hvis ikke, så ønsker jeg at det blir sendt en ny vurdering til Sentralstyret.
Takk!

Dirigenten opplyste om at de forslagene som var oversendt redaksjonskomiteen, var bare de forslagene, hvor innstillingen gikk ut på oversendelse til redaksjonskomiteen. Det var det landsmøtet vedtok fredag, derfor blir de andre forslagene behandlet i dag fordi de ikke hadde den innstillingen. Innstillingen her har gått ut på at forslaget avvises, men hvis det var ønske om at forslaget ble oversendt Sentralstyret, så ville dirigenten ta det opp. Og det var ønskelig fra Hildur Fallmyr.

Vedtak: Forslaget som var fremmet ble enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Forslag 3.05
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 4 - MILJØ:
Forslagene 4.03, 4.04, 4.06 og 4.11
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 5 - HELSE OG SOSIAL:
Forslagene 5.08, 5.09, 5.11, 5.13 og 5.17
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 7 - UTDANNING:
Forslag 7.01
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 8 - BARN OG UNGDOM:
Forslag 8.04
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 11 - ORGANISASJON:
Forslag 11.07
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 12 - ANDRE FORSLAG:
Forslagene 12.06, 12.13, 12.15, 12.16 og 12.20
Ingen forlangte ordet til forslagene
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Dagsorden pkt. 3 - INNSTILLING OM BERETNINGEN
Dirigent Grethe Bjørlo ga ordet til Laila Øygarden

Innstilling fra Protokoll- og beretningskomiteen v/Laila Øygarden
Dirigenter!
Protokoll- og beretningskomiteen har gjennomgått partiets beretning for perioden 1.07.90 til 30.06.92.
Beretningen for 1990 til 1992 gir en bred oversikt over partiets virksomhet. Den politiske virksomheten har vært drevet i tråd med partiets program og aktivitets planer.

Landsstyret
Landsstyret har i perioden hatt fem møter. De har drøftet:
Den politiske situasjon, strategisk plan for 1991 og 1992, alternativt statsbudsjett, de politiske hovedsakene ved valget 1991, EØS-avtalen, valgresultatet og arbeidet framover, og arbeidet med nytt program.

Landsstyret har avgitt følgende uttalelse:
Sosialdemokratisk offensiv for sysselsetting, barn og unge, miljø, forhandlingene om EØS-avtalen, arbeid for alle, utdanning, distriktspolitikken og fiskeriene.

Sentralstyret
Sentralstyret har hatt 40 møter, og har blant annet vedtatt uttalelse om følgende:
Skatten - mer rettferdig, situasjonen i Midtøsten, Arbeid for alle, er jobb nummer 1 og full støtte til Regjeringens arbeid med å sluttføre forhandlingene om en EØS-avtale.

Samarbeidskomiteen mellom DNA og LO har i perioden hatt 50 møter og det viser til stor aktivitet, og komiteen henviser for øvrig til den beretningen som har blitt utsendt.

Organisasjonsarbeidet
I organisasjonen har videreføringen med organisasjonsutvikling og strategisk plan vært det viktigste arbeide i perioden. Hensikten med dette arbeide er å skape større aktivitet i hele organisasjonen og klarére ansvarsforholdet, både på politiske saker og organisasjonssaker.
3 saker ble plukket ut som strategisk hovedsatsingsområder i 1991 - 92:
Skolering, verving - synliggjøring og faglig/politisk arbeid

Medlemsutvikling
I 1991 og 1992 har det vært nedlagt et omfattende arbeid med vervekampanjen. Alle medlemmene har fått tildelt brosjyrer, hvor kampanjen har vært presentert. Dette har resultert i en gledelig medlemsvekst. For 1990 på *9.163* og i 1991 *6.914* nyervervede medlemmer. For første gang på 5 år har partiet i 1990 ren økning i medlemstallet. Økningen var på *1.010* medlemmer og den fortsatte inn i 1991 med en økning med *1.982* medlemmer. Det kollektive medlemskap har en svak tilbakegang i samme periode.

Organisasjonutviklingsarbeidet
Partiet startet opp sitt organisasjonutviklingsarbeid i 1990. Målet med dette arbeidet, var å utvikle en mer aktiv og demokratisk organisasjon, slik at vi kunne bli mer målrettet i vårt politiske og organisatoriske arbeid.

Organisering
Landet er delt i 5 regioner, med en regionssekretær for hver region. Denne organisering er valgt for å bedre kontakten mellom fylkespartiene og partiet sentralt, og å gi fylkespartiene mulighet til å lære av hverandres erfaring. Og fylkespartiene har da hovedansvar for å bistå kommunepartiene i utviklingsarbeidet.

Strategisk plan
Strategisk plan er et redskap for å oppnå målstyring og politisk profilering av partiet. Behovet for konkrete mål og mer systematisk oppfølging har stått sentralt. Så langt har vi erfaring med strategiske planer i 1991 og '92. En bred prosess i partiet med oppsummering i region-konferanser danner grunnlag for Landsstyret vedtak om politiske og organisatoriske satsingsområder. Hvert organisasjonsledd utarbeider så sin egen plan i forhold til Landsstyrets vedtak.

Måloppfølging er en viktig del av målstyringsarbeidet. Hvert fylkesparti har ansvaret for resultatoppfølging i sitt fylke, og dette oppsummeres opp i en resultatgjennomgang for hele partiet.

Kompetanseutvikling
Kunnskap om endringsprosesser i en organisasjon er en viktig forutsetning for å få til en dyptgripende endring mot et mer målstyrt parti. Erfaring med kreative og motiverende arbeidsmetoder er en viktig del av kompetanseutviklingen. Lederutvikling på alle nivåer er nødvendig. Partiet gjennomfører en omfattende lederskole for sentrale tillitsfolk i partiet i 1992 og 1993.

Erfaring med utviklingsarbeidet
Arbeidet har ført til mer målrettet arbeid og større deltakelse i det politiske arbeidet. Nye arbeidsformer, med blant annet bruk av strategiske planer, har blitt tatt i bruk. De politiske satsingsområdene er:
Arbeid for alle, miljø, barn og unge

Alle fylkespartier har kommet godt igang med utviklingsarbeidet og en del kommunepartier har startet opp. Det er behov for en planmessig satsing for å utvikle kunnskap om målstyring og nye metoder i utviklingsarbeidet i kommunepartiene.

Det har blitt bedre kontakt mellom folkevalgte og partiorganisasjonen på alle nivåer. Likevel gjenstår det mye arbeid for å få dette samspillet til å fungere hensiktsmessig. Dette gjelder også på sentralt nivå.

Skal vi komme videre i arbeidet med organisasjonsutviklingen i partiet, må de redskap og metoder vi bruker i vårt utviklingsarbeid løpende vurderes og justeres.

Studiearbeid
Når det gjelder studiearbeidet, ser komiteen det som litt av kompetanseutviklingen gjennom erfaring og høring, har preget arbeidet i perioden som fører fram til en organisasjonsutvikling for hele partiet. Komiteen mener dette lover godt for årene framover.

Programdebatten Norge i et nytt Europa
Programprosessen for et nytt partiprogram startet under landsmøtet i 1990. Gruppearbeidet under landsmøtet var en del av dette arbeidet, som endte opp med at det ville bli utarbeidet programrådslag bygget på denne behandling.

Programdebatten høsten 1991 og våren 1992
Programdebatten bygget på heftet Norge i et nytt Europa og var en del av fylkespartiene, kommunepartiene og lagenes aktiviteter. De innkomne svarene dannet utgangspunkt for programkomiteens endelige utkast til nytt partiprogram.
Komiteen vil bemerke at aktivitetene rundt programdebatten har vært meget høy med mange deltakere.

Informasjonsvirksomheten
Informasjonsvirksomheten har tross vekslende bemanning, vært drevet kontinuerlig og aktivt både internt og utadvendt.
Komiteen nevner spesielt de 3 kampanjeukene våre i 1991. En for hvert av de politiske satsingsområdene.
Nevnes skal også "Valginfo-91" for ukentlig telefaxsendinger til fylkespartiene, Regjering, Sentralstyret og forbundene.
Aktuelt Perspektiv får god attest som informasjonsorgan for partiets medlemmer. Opplaget øker, noe som igjen betyr at vi når ut til flere medlemmer.
Komiteen oppfordrer medlemmene til en innsats for å verve enda flere abonnenter.

Valgkampen 1991
Valgkampen til kommune og fylkestingsvalget i 1991 skulle ha et mest mulig lokalt preg. Hovedsatsingsområdene var arbeid, miljø samt barn og unge i tillegg til Europa-spørsmålene. Planlegging og gjennomføring og satsing på lokale krefter var det bred enighet om i partiorganisasjonen. Det var videre utformet klare målsetninger for det lokale valgkamp-arbeidet, og produsert en omfattende materiellpakke overfor lokalapparatet. Ansvaret for lokale fylkessaker ble tillagt fylke- og kommunepartiene.

Faglig/politisk utvalg
Faglig/politisk utvalg er videreført ved blant annet faglig valgkampdeltakelse, konferanser, arbeidsplassbesøk og jevnlig kontakt sentralt.

Landskommunalutvalget
I kommunesektoren har partiet som før et nært samarbeid med de folkevalgte kommuner og fylker. Såvel som med Norsk Kommuneforbund, Norsk Elektriker og Kraftstasjonsforbund og Kommunenes Sentralforbund.

Beretningen gir en god oversikt over saker landsutvalget har arbeidet med.

Samepolitisk utvalg
Sentralstyret oppnevnte nytt Samepolitisk utvalg i 1992. Det vil bli utarbeidet Samepolitisk manifest, som er rådgivende for Sentralstyret i samepolitiske spørsmål. Konferansen for samepolitiske spørsmål er blitt avholdt med bred deltakelse fra nordnorske fylkes partier
Sametingsgruppa har bred støtte fra den sentrale og lokale partiorganisasjonen.

Kvinnebevegelsen
Kvinnebevegelsen har i perioder lagt ned mye arbeid i skolering, for fornyelse og opprustning i organisasjonsvirksomheten.
Komiteen vil også fremheve kvinnebevegelsens internasjonale støttearbeid. Og deres arbeid med å få flere kvinner inn i kommunestyret og fylkesting og synliggjøring av partiets likestillingspolitikk.

AUF
AUF er fortsatt landets største politiske ungdomsorganisasjon, og har blant sine viktigste hovedmål hatt Europapolitikk, miljøvern og livskvalitet som fanesaker. De kommende år må derfor kunne ses lyst i møte.

Regjeringsarbeidet
I perioden fra 3. november 1990 gir beretningen en meget oversiktlig og fyldig resomè av vårt politiske regnskap i regjeringsposisjon. Videreføring av den økonomiske politikk fra tidligere Arbeiderpartiregjeringer har gitt resultater. Blant annet har Regjeringen arbeidet etter 3 hovedstrategier for å få en bedring på arbeidsmarkedet. Stimulere utviklingen av industri og annen næringsvirksomhet. Bruke mulighetene i offentlig virksomhet til å løse viktige oppgaver og samtidig arbeid til flere. Øke kompetansen og ferdighetene hos dem som søker arbeid. Den nødvendige snuoperasjonen i økonomien vil på sikt bidra til å sikre flere arbeidsplasser.
Vi nevner også at skattesystemet er forbedret, norsk konkurranseevne er økt, konsumprisindeksen halvert og det er satt i gang prosjekter på å bedre miljøet.

Beretningen viser at vi har en levende organisasjon.

Dirigenten takket Laila Øygarden. og opplyste om at det var tegnet seg en taler til beretningen.

Representant nr. 192 Asmund Kristoffersen, Møre og Romsdal
Dirigent, Landsstyret
Selv om jeg ikke ivrer for å sende inn en søknad om EF-medlemskap, så opplevde jeg en praktfull første landsmøtedag takket være Gros tale og en meget konstruktiv debatt, som gjør det lett for oss alle sammen å gå hjem og arbeide konstruktivt for partiet.
NRK Dagsrevyen fant å kunne lage en meget positiv omtale av vår første landsmøtedag, som blant annet inneholdt vårt mest kontroversielle tema på landsmøtet, nemlig Europapolitikken. En kvalitetsmessig og profesjonell journalistikk.

Dette er hva Arbeiderbladet fant var interessant etter vår første landsmøtedag. Et ord fra meg: Skammelig.
Ja, kjære landsmøtedeltakere, jeg må bruke et minutt til. Jeg har vært på mange landsmøter og jeg gleder meg hver gang. Det som møtte meg når jeg kom til Oslo på torsdags morgenen, det var dette - dagen før. Journalistikk og redaksjonell ledelse på et lavmål. Med en slik linje som avisa bevisst følger, så må jeg spørre meg: Skal Arbeiderbladet ha en plass i våre framtidige beretninger? Hvilken plattform og hvilke mål arbeider avisa ut i fra? I årsberetningen står følgende:
"Vi har skiftet eierskap, men ikke skiftet formål. Fortsatt er det slik at Arbeiderbladets produktprofil skal bygge på grunnleggende sosialdemokratiske ideer."

De synlige tegn som jeg gir et eksempel på her, understøtter dessverre ikke slike tilsynelatende tillitserklæringer. Og en kan stille spørsmålstegn om det er dekning for slike formuleringer som beretningen har. Men jeg skal ikke reise innvendinger mot det.
Takk!

Dirigenten ga så ordet til Nic. Bergkastet fra revisjonsfirmaet Ernst & Young som leste opp revisjonsberetningen.

Dirigenter, landsmøtedeltakere!
Jeg refererer revisjonsberetningen for 1991, den er avgitt til Landsstyret i Det norske Arbeiderparti.

Revisjonsberetningen for 1991
Vi har revidert årsoppgjøret for Det norske Arbeiderparti for 1991. Årsoppgjøret som består av resultatregnskap, balanse og noter, er avgitt av Det norske Arbeiderpartis ledelse. Vår oppgave er å granske organisasjonens årsoppgjør, regnskaper og behandling av dets anliggende for øvrig. Vi har utført revisjonen med henhold til gjeldende lover, forskrifter og god revisjonsskikk. Vi har gjennomført de revisjonssamlinger, som vi har ansett som nødvendig, for å bekrefte at årsoppgjøret ikke inneholder vesentlige feil eller mangler. I samsvar med god revisjonsskikk har vi kontrollert utvalgte deler av grunnlagsmaterialet, som underbygger regnskapspostene. Og vurdert de benyttede regnskapsprinsipper, de skjønnsmessige vurderinger som er foretatt av ledelsen, samt innhold og presentasjon av årsoppgjøret. I den grad det følger av god revisjonsskikk, har vi gjennomgått organisasjonens formueforvaltning og interne kontroll. Etter vår mening er årsoppgjøret som viser et årsunderskudd på
kr. 1.989.921, gjort opp i samsvar med foreliggende retningslinjer og vedtekter og god regnskapsskikk.

Oslo, 21. mai 1992
Ernst & Young A/S
Nic. Bergkastet

Ingen hadde tegnet seg til revisjonsberetningen.
Vedtak: Revisjonsberetningen enstemmig vedtatt

Dirigenten glemte i entusiasmen over Asmund Kristoffersens innlegg å votere over beretningen, og tok da innstillingen fra beretningskomiteen opp til votering.
Vedtak: Beretningen enstemmig vedtatt

Dagsorden pkt. 4 - INNBERETNING FRA REVISJONSNEMNDA
Dirigenten ga ordet til Harriet Andreassen

Dirigent, kjære landsmøte!
Siden dette er den eneste gangen jeg står på denne talerstolen, så tillater jeg meg med et par setninger. Og det må jeg si at alle dere som har hatt ordet og stått på denne talerstolen, jeg beundrer deres tålmodighet som har greid å holde tråden med alt det bråket bak i salen. Hadde det vært meg, så hadde jeg stått og så hadde jeg sagt: Jeg har god tid, jeg kan vente til dere er ferdig med å snakke, og så skal jeg ta ordet. Vi som sitter langt framme hører alt det bråket.

La meg også få lov si at jeg har vært på ganske mange landsmøter, men maken til foredrag som har vært holdt her, kan jeg ikke huske å ha opplevd. Tusen takk til dere alle sammen.

Revisjonsnemndas innberetning til landsmøtet v/Harriet Andreassen

Det er regnskapene for 1990 og 1991. I henhold til partiets lover § 7, er det Landsstyret som godkjenner partiets regnskaper. Revisjonsnemnda skal legge fram en beretning til landsmøtet, som gir en oversikt over partiets økonomiske stilling. Den revisjonsfaglige kontroll av partiets regnskaper utføres av revisjonsfirmaet Ernst & Young A/S - statsautoriserte revisorer. De har hatt dette ansvaret siden 1. januar 1990. Det organsisasjonsmessige ansvaret for kontroll med partiets regnskaper og økonomiforvaltninger tillater revisjonsnemnda.
Revisjonsnemnda har hatt 10 møter. Revisor og partikontorets økonomiansvarlig har deltatt på nemndas møter. Revisjonsnemnda sender fortløpende utskrift av sin møtebok til Sentralstyret.
I henhold til sitt mandat har nemnda gjennomgått Sentralstyrets og Landsstyrets møteprotokoller.
Følgende hovedtall kan nevnes fra partiets regnskaper for årene 1990 og 1991:

Driftsinntekter	kr. 71.467.214,-		
Driftskostnader	kr. 70.990.803,-	Driftsresultat	kr. 476.411,-
Finansinntekter	kr. 1.986.617,-		
Finanskostnader	kr. 1.517.294,-	Netto finansposter	kr. 469.323,-
		Resultat før ekstraordinære poster:	kr. 945.734,-
Ekstraordinære inntekter	kr. 1.405.750,-		
Ekstraordinære kostnader	kr. 5.860.962,-	Netto ekstraordinære poster	- kr. 4.455.212,-
		Periodens underskudd	kr. 3.509.478,-

Av driftsinntektene utgjør:
- Statstilskudd 60%.
- Bevilgninger 30.6%, herav bevilgning til valgkamp 5,7%.
- Medlemskontingenten til partiet utgjør 4,6% av inntektene - det synes jeg man skal ta til ettertanke, og kanskje gjøre noe med det.
- Andre inntekter 4,8%.

Av driftskostnader utgjør krav og ordinære avskrivninger 4,9%

Finansinntektene er renteinntekter på partiets bankkonti.
Finanskostnadene er renteinntekter knyttet til partiets gjeldsbrevlån, datalån og kassekreditt.

Av de ekstraordinære inntektene utgjør salg av aksjeposten i Tiden Norsk Forlag A/S det vesentligste beløpet. Nettofortjenesten av salg av aksjeposten ble *496.250* kroner
De ekstraordinære kostnadene i denne perioden er meget høye. Hele denne posten i regnskapet for 1991, totalt *4,9 millioner* kroner skriver seg fra oppgjøret, at en garanti LO og partiet har bestilt overfor Tiden Norsk Forlag, i forbindelse med arbeiderbevegelsens historie. Dette bokverket fikk ikke den salgsutvikling man hadde håpet på. Dette gjorde at partiet måtte ta sitt ansvar i henhold til garantien. For å klare dette, vedtok Sentralstyret å ta *2 millioner* kroner fra jubiluemsfondet og nedbetale på lån i Landsbanken, tatt opp i forbindelse med innfrielsen av garantiansvaret.

Fra partiets balanseregnskap pr. 31.12.1991, kan følgende hovedtall nevnes:

Omløpsmidler	kr. 11.171.250,-		
Anleggsmidler	kr. 5.325.143,-		
Sum eiendeler	kr. 16.496.393,-		
Kortsiktig gjeld	kr. 6.517.353,-		
Langsiktig gjeld	kr. 4.683.000,	Sum gjeld	kr. 11.200.353,-
Egenkapital:			
Jubileumsfond	kr. 2.130.778,-		
Andre fond	kr. 3.113.072,-		
Fri egenkapital	kr. 52.190,-	Sum egenkapital	kr. 5.296.040,-
		Sum gjeld og egenkapital blir	kr. 16.496.393,-

Utover egen drift heftet partiet 31.12.91 for 55% av underdekning i Arbeiderbevegelsens lotteribyrå ANS. Underdekningen i dette selskapet var pr. 31.12.91 kr. *3.135.685,-*. Dette selskapet blir avviklet i 1992. Underdekningen på avviklingstidspunktet vil partiet stå ansvarlig for, og dette vil bli tatt inn i partiets regnskaper for 1992.
Lotterivirksomheten (Roselotteriet) fortsetter som en del av partikontorets virksomhet.

Regnskapene med tilhørende noter, som gir mer detaljert opplysninger for bedømmelse av partiets økonomiske stilling og økonomiske virksomhet, er avgitt til Landsstyret.
Revisjonsfirmaet Ernst & Young har avgitt egen revsjonsberetning for hvert av årene.
Regnskapene er avgitt til Sentralstyret 25. mai 1992 og godkjent i Landsstyret 4. november 1992.

Med dette legger Revisjonsnemnda fram sin beretning for regnskapsårene 1990 og 1991 for landsmøtet.
I Revisjonsnemnda sitter: Aase Bjerkholt, Magnus Nilsen og undertegnede Harriet Andreassen.
Og jeg overleverer original av revisjonsberetningen, slik at den da kan bli lagt ved protokollen.

Dirigenten leste opp et forslag fra Telemark Arbeiderparti v/Gunn Olsen, som ved en forglemmelse ikke ble levert i rett tid.
Dirigenten ba landsmøtet slutte seg til at følgende forslag ble oversendt Sentralstyret til vurdering:

"Kriteriene for opptak ved høgskoler og andre utdanningsinstitusjoner endres, slik at yrkespraksis gir poeng til opptak. Sysselsettingsmidler som i dag benyttes, må kanaliseres til aktuelle arbeidssteder for inntak av praktikant/assistenter."

Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Ettermiddagsmøte lørdag 7. november 1992

Ettermiddagsmøtet startet kl. 15.00 med sangen "Syng høyt kamerater" ledet av Ivan Sunddal.

Dagsorden pkt. 11 - INNSTILLING FRA REDAKSJONSKOMITEEN FOR ORGANISASJON- OG LOVSAKER

Dirigent Kirsti Kolle Grøndahl foreslo at man innførte en taletid på 3 minutter p.g.a. at det var mye som skulle vedtas, og møtet måtte være ferdig til kl. 17.00.
Vedtak: Enstemmig godkjent.

Innledning v/redaksjonskomiteens leder, Solveig Torsvik
Dirigent, landsmøte!
På vegne av komiteen for organisasjon- og lovsaker, så skal jeg få legge fram vår innstilling. Vi har behandlet 27 innkomne forslag og vi har også behandlet en uttalelse. Jeg skal kommentere de mest omfattende og omtalte forslag.

Komiteen anbefaler fullt ut Landskvinnekonferansens vedtak. Vi ønsker at Arbeiderpartiets landsmøte skal slutte opp om et sterkt ønske om å videreutvikle det viktige kvinnepolitiske arbeid i partiet.
Vi ønsker også - og har sagt, at vi ønsker at landsmøtet skal berømme den innsats det forholdsvis store mindretallet fra Landskvinnekonferansen nå viser i sitt arbeide for å bygge bro over de uoverenstemmelser som var. Og at landsmøtet ønsker hverandre lykke til med felles innsats for et styrket kvinnepolitisk arbeid.

Det er ingen tvil om hva det faglig/politiske samarbeid har betydd for en samlet arbeiderbevegelses resultater. Men det er heller ikke tvil om at samarbeidet kan styrkes og gi ennå mer innflytelse på samfunnsutviklingen. Komiteens flertall - alle unntatt 1, for de har det vært avgjørende å vektlegge at vi må utvikle nye og mer fremtidsrettede samarbeidsformer. Det gjelder også mellom de lokale fagforeninger og partiet. Vi har ønsket å finne former som har i seg at vi faktisk vet hvem som er partiets medlemmer. Og former som ikke skaper problemer for fagbevegelsens egen rekruttering. Fagbevegelsen har blant annet gjennom sin egen omfattende organisasjonsdebatt, påpekt behovet for at ordningen med kollektivt medlemskap bør opphøre.

Samarbeidet må styrkes, ikke svekkes. For å gi skikkelig arbeidsrom for i praksis å realisere nye samarbeidsformer, har komiteen valgt å foreslå at avviklingsperioden utsettes til 1997. For komiteen virker det ikke naturlig å understreke at ordningen må opphøre uten at man faktisk legger en strategi for nettopp det.
Jeg vil for øvrig vise til den brede omtalen fra Landsstyret, i dokumentet som ligger på delegatenes bord, over 4 sider om temaet. Og jeg vil vise til de 2 siste avsnitt i det forslag til uttalelse som redaksjonskomiteen foreslår vedtatt på landsmøtet. Jeg skal sitere dem:

"Landsmøtet har et sterkt ønske om å styrke kontakten og samarbeidet med fagbevegelsen i alle organisasjonsledd. Men våre organisasjoner har ulike roller å spille i samfunnet. Derfor er det viktig å utvikle motiverende og naturlige samarbeidsformer som bygger videre på vårt reelle samarbeid og som er i tråd med vår egen organisasjonsutvikling. En naturlig del av

dette er å avvikle det kollektive medlemsskap. For å sikre nødvendig tid til de endringer som en slik prosess vil kreve, opprettholdes det kollektive medlemskap fram til 01.01.1997.
Arbeiderpartiet vil legge avgjørende vekt på de vedtak som LO-kongressen fatter. Disse vedtak vil legge grunnlag for den videre strategi for det videre faglig/politiske samarbeidet."

Komiteen har brukt lange ører og føler seg trygg på at det er i tråd med den rådende oppfatning, når vi anbefaler å opprettholde dagens Landsstyresammensetning med 2 fra hvert fylke.

Sentralstyret foreslås styrket med 4 faste representanter og vararepresentantordningen foreslås opphevet.

For komiteen har det vært viktig å gripe den mulighet som SSF, Sosialdemokratisk Studentforbund, gir oss til å styrke ungdomsrekrutteringen til partiet. Det har vært naturlig for komiteen å støtte forslaget om lokallagstatus og i tillegg å gi mulighet slik at organisasjonens lokalledd kan delta aktivt i det alminnelige partiarbeid.

Til slutt forslag fra Jan Edvin Birkeland, Rogaland.
Komiteen ser klart positivt på ønske om at partiet sentralt er med å tilrettelegger for å fortsette den gode og aktive debatten i partiorganisasjonen, også etter dette landsmøtet. For å få sett dette i nær sammenheng med partiets totale framtidige oppgaver, foreslår vi at Landsstyret realitetsbehandler forslaget. Altså vårt forslag er at forslaget oversendes Landsstyret.

Dirigent, la meg helt til slutt få takke for et utrolig godt samarbeid i vår komite. Takk for samarbeidet. Jeg håper samarbeidet også i landsmøtet vil fungere like bra.

Dirigenten henviste til redegjørelse fra komiteens leder om en dissens til pkt. 13.03. Den vil Britt Hildeng ta opp senere, når vi kom til det punktet på dagsorden.
Dirigenten ga noen generelle opplysninger: Dersom det ønskes at det skal voteres over Landsstyrets innstilling, altså hvis redaksjonskomiteen har en annen innstilling enn den Landsstyret har anbefalt, så må Landsstyrets forslag fremmes på nytt. Det samme gjelder forslag som er oversendt redaksjonskomiteen. Dersom en her heller ikke er tilfreds med redaksjonkomiteenes innstilling, så må man fremme sine forslag på nytt dersom en ønsker en realitetsvotering over dem.
Så over til behandlingen.

Forslag 13.01 og 13.02 KVINNESEKRETARIATET OG KVINNESEKRETARIATETS ORGANISERING

Representant nr. 177 Ranveig Frøiland, Hordaland, har bedt om ordet:
Ordstyrer og partikamerater!
Jeg prøver meg igjen, jeg prøvde meg en kveld for litt siden, men da fikk jeg ikke sagt det fordi saken var sendt over. Men i fra Hordalands side så er det jo en kjensgjerning at vi var lykkelig enig i den nye organisasjonsformen. Vi ønsket endringer på en del punkter. Vi ønsker mer satsing på fylket og at pengene skal brukes der. Men den kampen, den tapte vi på Landskvinnekonferansen og vi ønsker sterkt at vi skal ha en selvstendig kvinneorganisasjon som skal gjøre sine politiske vedtak. Derfor så må vi akseptere at når Landskvinnekonferansen

sa noe annet enn det vi fra Hordaland ville, så skal ikke vi prøve å få det overført til landsmøtet for å få gjort et annet vedtak. Vi aksepterer at vi ble nedstemt og støtter fullt ut den innstillingen som denne organsisasjonskomiteen er kommet til, men vil si at vi ***vil*** komme tilbake og ha litt mer penger ut i fylkene for det er der jobben må gjøres.

Representant nr. 271 Inger Lise Husøy, Oslo, har bedt om ordet:
Det er selvsagt viktig å innse og ta konsekvensene av at flertallet har talt. Vi som mener at det er et galt vedtak, erkjenner landsmøtets flertall. Flere av oss hadde et ønske om å gjenspeile noe av vår egen debatt, men altså ingen omkamp, og det har vi gjort. Vi ber om mest mulig forståelse for det. Vi håper at landsmøtet tar det som en form for stemmeforklaring på at vi som er imot også tar det fullt ut til etterretning. Når godkjenningen skal gjøres hvert øyeblikk, så skal vi alle sammen arbeide for felles mål. Og iverksette de vedtakene som vi gjør her og vinne velgerne for vår sak og ikke minst de kvinnelige velgerne blant annet, gjennom en sterk, vital og samlet kvinnebevegelse som ikke minst Gro Harlem Brundtland har lagt det beste grunnlag for gjennom sitt arbeid så langt.

Debatten om punktene 13.01 og 13.02 er avsluttet. Dirigenten har ikke oppfattet at det var fremmet noen motforslag til redaksjonskomiteens innstilling som lyder:
"Komiteen anbefaler Landsstyrets forslag."
Landsstyrets forslag finnes på side 5 i hefte nr. 9.

Forslagene 13.01 og 13.02 og redaksjonskomiteens innstilling ble tatt opp til votering.
Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Forslag 13.03, 13.04 og 13.05 KOLLEKTIVT MEDLEMSKAP I DNA

Dirigenten ga først ordet til Britt Hildeng som fikk en annen taletid enn 3 minutter siden hun kom fra komiteen og hadde en dissens.

Representant Britt Hildeng, Landstyret, Oslo
Kamerater!
Det er et historisk vedtak vi er invitert til å fatte. I sin tid ble Det norske Arbeiderparti dannet som en politisk gren av fagbevegelsen og la dermed grunnlaget for det nære samarbeid som alltid har vært mellom fagbevegelse og parti. Det faglig/politiske samarbeid har vært kraftsenter og en drivkraft i samfunnsutviklingen. Velferdsstaten og utformingen av den slik vi kjenner det i vårt land, kan bare forstås på bakgrunn av den samlede arbeiderbevegelses styrke. Dette er synspunkter som deles av så vel flertall som mindretall i redaksjonskomiteen. Det er et samlet ønske om å styrke det faglig/politiske samarbeid. Vi er enig om at det faglig/politiske samarbeid må videreutvikles også med nye former. Vi er imidlertid delvis uenig på hvilken måte og på hvilket grunnlag videreutviklingen skal skje. Og uenigheten utkrystalliserer seg i synspunktet på det kollektive medlemskap. Enigheten i organisasjonen bunner nok også i en noe ulik erfaring hva gjelder det kollektive medlemskap. I Oslo og i vårt representantskap har vi gode erfaringer i så måte. Og de kollektivt tilmeldte utgjør da også en helt vesentlig del av vår organisasjon, 50% av våre medlemmer.
Vesentlig for vår tenkning har vært at vi som sosial bevegelse må ivareta brede lønnstakerinteresser i befolkningen. Og skal vi være et masseparti, vi må vi sikre rekruttering fra ulike arbeidstakerinteresser. Og motsetningene mellom arbeidstakergrupper må gjenspeiles i

partiet. Og konfliktene må brytes i partiet slik at vi finner en helhetlig løsning. Ivaretakelse av ulike interesser kan ikke være dpersonavhengig, men må bygges inn i partiet på en organisasjonsmessig måte. Nettopp gjennom organisasjonsrepresentasjon sikre den politiske bredde vi representerer.
Det kollektive medlemskapet - i hvert fall i Oslo, har fungert. Har vært en representasjonskanal for store grupper som vi ønsker skal prege partiets politikk. Mange av våre beste tillitsmenn, også blant dem som sitter i partiledelsen i dag, er nettopp rekruttert gjennom det kollektive medlemskap.
Vi er imidlertid ikke blinde for de svakheter og vanskeligheter som er knyttet til det kollektive medlemskap. Og det er ikke slik at vi ikke ser andre muligheter for videreutvikling av det faglig/politiske samarbeid. Vi er imidlertid betenkt på å gi slipp på denne organisasjonsformen før vi eventuelt har fått erstattet dette av andre og bedre former på faglig/politisk samarbeid.

Jeg vil med dette anbefale landsmøtet å stemme for mindretallets forslag fra redaksjonskomiteen om å opprettholde ordningen om det kollektive medlemskap og at det stemmes for mindretallets forslag til uttalelse om det kollektive medlemskap.

Representant Odd Arve Lien, Landsstyret, Oppland
Dirigenter, kjære landsmøte
Når mindretallet i utgangspunktet var veldig skeptiske til dette landsmøtet og oppheve ordningen om kollektivt medlemskap, så har det blant annet sin bakgrunn i det behovet partiet nå har for å samle alle krefter på venstresiden i en kamp for å gjenvinne styrke ved neste valg. Samtidig så har faglig/politisk arbeid vært et av våre satsingsområder i organisasjons-utviklingen vår.
Det forslaget som komiteen har kommet fram til; det gir LO-organene selv anledning til - før ordningen opphører, å drøfte gjennom disse spørsmålene. Derfor så føler jeg meg som en representant for mindretallet, tilfreds med den innstillingen som komiteen har kommet til og kommer til å gå for den. Jeg anbefaler også landsmøtet å gjøre det.
Takk!

Representant nr. 120, Jørgen Kosmo, Vestfold
Dirigent, partifeller!
Jeg er en sterk tilhenger at det faglig/politiske samarbeid. Og det er først og fremst fordi at jeg tror at utformingen av politikken og resultatet av de enkelte vedtak blir best når vi gjør det på basis av et godt fundamentert faglig/politisk samarbeid. Derfor så er det viktig når vi er inne i brytningstider at vi ordner opp hos oss selv i partiet, slik at vi legger til rette for at vi skal gi det faglig/politiske samarbeidet en sjanse i framtiden. Og hvordan gjør vi det? Gjør vi det på best mulig måte ved å tviholde på det kollektive medlemskap? Nei, jeg tror ikke det. Vi er nødt til i denne bevegelsen å sørge for og skaffe oss et felles fundament når vi utvikler politikken, og at det bærer preg av beslutningene som tas lokalt og regionalt og på sentralt nivå. I dag er situasjonen slik at det er flere fagforeninger som melder seg ut av den kollektive ordningen, enn det er som melder seg inn. Vi er derfor nødt til å avvikle denne ordningen og skape nye måter å danne dette fundamentet på. Det gjør vi best på den måten som redaksjonskomiteen her har lagt opp til, at vi gir det kollektive medlemskapet en avviklingsperiode og arbeider aktivt for å erstatte det med et nytt bredt fundament for et faglig/politisk samarbeid.

Representant nr. 166 Trond Tystad, Hordaland
Dirigent, kamerater!
Arbeiderpartiet i Bergens representantskap har gjennom et enstemmig vedtak i forkant av dette landsmøtet, gitt sin tilslutning til det som nå uttrykkes av et mindretall i denne komiteen. Et ønske om at dette landsmøtet ikke tar initiativet herfra til å avvikle det kollektive medlemskap. Det har representantskapet i Arbeiderpartiet i Bergen gjort - ikke nødvendigvis for det ikke vi ser skriften på veggen og ikke fordi vi ikke ser at LO av vervingsmessig grunner av det å skaffe medlemmer til LO har problemer med dette og kan ønske det avviklet. Representantskapet i Bergen har uttrykt sin mening først og fremst av respekt for historien; av respekt for en kollektiv tilknytningsform fra fagbevegelsen som har vært svært mye mer vellykket enn de sentralistiske modeller man har valgt i ens rekke andre land, ikke minst i Moskvatesernes tid der også den norske LO-kongressen faktisk vedtok at denne lokale formen burde opphøre, og man burde gå på sentrale ordninger. Vi ser at ordningene nok kommer til å bli avviklet, men vi vil stemme, vi som er fra Bergen, i tråd med vårt representantskap av respekt for den ordningen; ikke fordi vi er redd for å miste medlemmer; ikke fordi vi er redd for å miste økonomi, men vi er faktisk redd for å miste stor kontaktflate vi i dag har ut i en rekke fagforeninger. Ikke minst de tradisjonelt sterke, kommunale fagforeninger i Bergen; ikke minst Arbeidsmannforbundet med sin store tilslutning til oss. Derfor så støtter vi mindretallet i denne saken fra Bergen.
Takk!

Representant nr. 093 Erik Dalheim, Buskerud
Ja, kamerater - jeg må si at jeg har et sterkt følelsesmessig forhold til den saken vi nå behandler. Jeg har hele min politiske bakgunn i et faglig/politisk samarbeid og jeg har min bakgrunn i et kollektivt medlemskap. For oss i Buskerud med et sterkt kollektivt medlemskap som har vært voksende i de senere år, så har det samtidig i alle sammenhenger vært naturlig å bygge det faglig/politiske samarbeidet med kontakt med formelt tillitsvalgte i LO. Derfor har det hos oss ikke blitt naturlig å satse på såkalte faglig partilag med tilfeldige entusiaster som mannskap. Derfor er vi søkende i forhold til hvilken organisasjonsform som skal sikre at vi, Arbeiderpartiet, i sammen med de LO-organiserte også i framtiden skal være mer enn et parti - en bevegelse.
For meg så er føringer fra LO på hvilke eventuelle justeringer i faglig/politiske samarbeid Lo-kongressen måtte komme fram til, av avgjørende betydning. Og jeg er også klar over at endringer i et så rotfestet forhold som det faglig/politiske er gjennom det kollektive medlemskap i mange regioner, så vil det ta tid å foreta tilfredsstillende forandringer. Jeg har selv deltatt i LOs organisasjonsdebatt og jeg kjenner hvilken vei det blåser der. For meg har det vært avgjørende at Arbeiderpartiet i sitt vedtak i denne sak skulle legge vekt på det grunnlag, den strategi for det faglig/politiske samarbeid som LO-kongressen selv måtte komme fram til. For meg så har også da vært av stor betydning at en eventuell opphevelse av det kollektive medlemskap måtte skje på en slik måte at vi fikk nødvendig tid. Og med det - selv om det smerter meg litt dirigent, så er jeg innstilt på; og Buskeruds delegasjon innstilt på å få følge flertallsinnstillingen fra redaksjonskomiteen.

Representant nr. 292 Bjørn Holm, Oslo
Dirigenter, partifeller!
Et signal i fra Arbeiderpartiets landsmøte som omhandler det faglig/politiske samarbeidet og også som omhandler det kollektive medlemskapet, er for enkelte to forskjellige ting. Thorbjørn Jagland gikk opp og sa at - han brukte ordet under punkt 3, så er man villig til å gå inn for å styrke det faglig/politiske samarbeidet. Det går som en rød tråd. Men vil man bli forstått fra dette landsmøtet? Jeg kunne tenke meg å spekulere litt i det som kommer ut i morgendagens presse og det som kommer i media, når det her fattes et vedtak som man oppfatter legitimerer motstand mot faglig/politisk virksomhet. Jeg tror det er overveiende sannsynlig at hvis vedtaket går inn for å kutte ut på den kollektive delen, så vil det føre til at vi rundt omkring på arbeidsplasser, rundt omkring der vi i dag kan ha problemer, vil få en slag legitimasjon på at deres egne folk vil ikke en gang ha dere. Derfor så tror jeg at det som er sagt om at man ønsker å styrke det faglig/politiske samarbeidet er riktig, men jeg tror at å fatte et vedtak som kutter ut det kollektive medlemskapet, i alle fall kunne dras mye lenger enn det som er antatt i det forslaget som ligger i fra redaksjonskomiteen.

Jeg tror nemlig det er slik at dagens situasjon som krever en debatt på arbeidsplassen om det faglig/politiske arbeidet vil bli utlagt slik at man ikke bare kutter det kollektive medlemskapet, men at man kommer til å stille store spørsmålstegn i hele tatt ved et faglig/politisk samarbeid, selv om det ikke er intensjonene til flertallet, så tror jeg vi kan få svar på det i morgen. Derfor så må jeg si at jeg støtter da mindretallet i redaksjonskomiteen for å opprettholde det kollektive medlemskapet på den begrunnelsen jeg har gitt.
Takk!

Representant nr. 058 Arne Trønnes, Hedmark
Partifeller!
Vi her nå fremme ved en sak som vi kan tro for mange føles smertelig og hard å ta stilling til. Det er mange i denne forsamlingen som alle har gitt uttrykk for; som hele sitt voksne liv har jobbet for et bredt kollektivt medlemskap så langt det har vært mulig for derved å styrke det faglig/politiske samarbeid.
Men vi må bare erkjenne partifeller, at tiden - den forandrer seg. Og det er helt tydelig det som i alle fall har skjedd gjennom den debatt som har foregått i gjennom LOs organisasjonsprosjekt, at dette med kollektivt medlemskap, det bør vi vurdere om det kan avskaffes på tid. Men det er meget viktig å styrke det faglig/politiske samarbeid på en annen måte og det setter da store krav til den enkelte - såvel i partiet som i fagbevegelsen. Jeg tror at den innstillingen som er fremmet nå vil gi ny næring og kanskje nytt liv til å få noe mer fruktbar diskusjon om nødvendigheten av det kollektive medlemskapet, og framfor alt strykningen av det faglig/politiske arbeid. Jeg tror ikke det er noen i denne forsamling som er villig til å gi slipp på det faglig/politiske samarbeidet som har hatt så stor betydning såvel for fagbevegelsen som for Det norske Arbeiderparti.
Så jeg anbefaler flertallet å stemme for komiteens innstilling med den begrunnelse at det kanskje kan gi en større appetitt til å delta aktivt i en meget viktig arbeidsprosess innenfor denne bevegelse.
Takk!

Debatten er avsluttet og forslagene 13.03, 13.04 og 13.05 er opptatt. Dirigenten foreslo at redaksjonskomiteens flertallsinnstilling ble satt alternativt opp mot mindretallsinnstillingen.
Vedtak: Redaksjonskomiteens flertallsinnstilling vedtatt med 180 stemmer mot 110 for mindretallsinnstillingen.

Dirigenten tok opp til votering den innstillingen som ligger bakerst i hefte nr. 8 - Redaksjonskomiteens innstilling for faglig/politisk samarbeid. Det er en uttalelse som presiserer grunnlaget for det fortsatt faglig/politiske samarbeidet.

Representant Britt Hildeng, Landsstyret, Oslo har bedt om ordet til denne uttalelsen:
Kamerater!
Med respekt for det vedtak som nettopp ble fattet, så vil jeg frafalle min dissens i forhold til denne uttalelsen og anbefaler da det som nå er en enstemmig innstilling fra redaksjonskomiteen på landsmøtet og ber om at det lojalt sluttes opp om den.

Ingen forlangte ordet til innstillingen og dirigenten oppfattet da den som enstemmig bifalt.
Vedtak: Uttalelsen er enstemmig vedtatt.

Forslag 13.06 - ENDRINGER AV § 3 OG 4 I RETNINGSLINJER FOR KOMMUNEPARTIER
Komiteen anbefaler Landsstyrets forslag som man finner på side 12 i hefte nr. 9.
Ingen forlangte ordet til forslaget.
Vedtak: Forslaget er enstemmig vedtatt.

Forslag 13.07 - § 8 I PARTIETS VEDTEKTER - LANDSSTYRET ENDRES og forslag 13.08 - ENDRINGER I DNAs LOVER OG RETNINGSLINJER

Representant Odd Arve Lien, Landstyret, Oppland
Dirigenter, kjære landsmøte!
Når jeg i Landsstyret var med og fremmet å stemme for et mindretallsyn i forhold til Sentralstyrets og Landsstyrets sammensetning, så har det sine klare årsaker.
Når det gjelder Landsstyret så har nåværende ordning fungert kun en periode. Det betyr at vi aldri riktig har fått utprøvd den nye ordningen - etter min oppfatning. Samtidig mente vi i mindretallet at det var viktig nettopp nå å ha bredest mulig representasjon fra det ganske land i et organ som dog er partiet høyeste organ mellom landsmøtene. Det var ikke tid for å begrense representasjonen i organer som for oss kan bli aktive organer i å utforme politikk, i å utføre politikk. Vi i vårt parti har hatt som slagord: Mer demokrati. Etter vårt syn så ville flertallets syn betydd: Mer sentralisering av makt.
Vi er veldig godt tilfreds med den måten redaksjonskomiteen har håndtert denne saken på, slik at det er mindretallets syn som faktisk blir lagt fram her på Landsstyresammensetningen.

Når det gjelder Sentralstyret, så er det også et faktum at det i dette forumet er vanskelig å få til en slik bred representasjon som mange av oss i distriktene ønsker. Ved den endringen som flertallet foreslo så ville det klart blir vanskeligere å få gjennomslag for en god nok distriksrepresentasjon. Når man dertil vet at en del av de plassene som er i Sentralstyret, er

forbeholdt folk som kommer dit i kraft andre funksjoner, ja da ville den nye ordningen som flertallet foreslo nettopp bety : Mer makt på færre hender - mer sentralisering.
Derfor så er jeg også glad for at redaksjonskomiteen har fremmet et kompromiss som også mindretallet kan leve med. Ved den endringen så får vi samtidig redusert antall vararepresentanter - vi får styrket de faste representantene til 18. Vi sier oss tilfreds med den innstillingen som her ligger.

Jeg vil takke redaksjonskomiteen for at de på en slik måte har fulgt opp vårt syn i sitt arbeid. Jeg håper også landsmøtet deler vårt syn i denne saken. Vi trenger oppslutning, engasjement, debatt i disse organene. Og vi skal også sette på dagsorden en debatt senere hva vi ønsker at disse organene skal drive det i partiet vårt. Det er kanskje vel så viktig debatt.
Takk!

Representant nr. 072 Lars Skjølaas, Oppland
Dirigenter!
Husk hva Gro sa forrige dagen: Vi har mye å gjøre - og det er riktig. Og så sa hun videre: Trenger mer demokrati - og det gjør vi også. Derfor så bør vi ha flere med i organisasjonen på alle nivåer. Arbeidsoppgavene blir ikke lettere og de blir ikke færre. Derfor er forslaget som forelå med å redusere antall medlemmer i Sentralstyret på denne tiden, ikke godt. Og jeg er derfor glad for at det kommer en annen innstilling.
Jeg vil presisere to ting. Kontakt med og forhold til alle de ytre deler av vårt parti helt ut til medlemmene, er et av våre helt sentrale spørsmål som vi må løse. Vi må være vaktsomme og ikke overse dette. Det er et yndet fotomotiv i dag at noen skal fotograferes akkurat i det øyeblikket de klasker partiboka si i bordet hvis de ikke får det som de vil. Vi melder oss ikke ut av dette partiet. Det er vårt eget som vi eier og vi er glad i det. Derfor vil vi gjøre det så sterkt og godt som mulig.
Jeg tenkte litt på de bildene som omgir oss på flere hendelser på dette årsmøtet. Se på Franz Widebergs ring. Hvordan ville den ha artet seg symbolsk hvis det hadde vært litt flere med. Hvis den hadde vært litt tettere; skjerme bedre de som sitter mest utsatt til og gitt flere kontaktpunkter også ut til ytre deler. Gjøre ringen så sterk og så tett som mulig.
La meg ta et eksempel til før jeg slutter. Hvis Drillo har tøffe oppgaver, da bemanner han laget maksimalt av sine beste spillere. Det er da han scorer og det er da de vinner. Det er samme om det er aldri så mange supportere på tribunen, de vinner ikke hvis de ikke er på banen.
La meg slutte helt med å si: Vi gir våre mange partifeller viktigere oppgaver enn bare ved høytidelige anledninger og applauderer for de få. La oss bære oss at slik at medlemmene våre føler at de virkelig er med. Det er en sentral oppgave. Jeg er glad for et kompromiss fra redaksjonskomiteen og ber om at landsmøtet slutter seg til det.

Representant nr. 256 Eilif O. Larsen, Troms
Det gjelder Landsstyrets mindretallsinnstilling kontra Landsstyrets flertallsinnstilling. I flertallsinnstillingen fra Landsstyret, de 3-4 siste linjene, der står det:
..I tillegg deltar en representant fra partiets gruppe i sametinget med tale- og forslagsrett, men uten stemmerett. Denne representanten velges av sametingsgruppen.
Og vi mener at dette bør være med i tillegg til mindretallsforslaget fra Landsstyret. Og jeg tar dette opp som forslag.
Takk!

Redaksjonskomiteens leder kommenterte det siste forslaget:
Dirigent, landsmøte!
Jeg føler meg nokså sikker på at uansett hvor den tidligere formuleringen har falt ut, om det er i en skrivende stund eller i Landsstyret eller i organisasjonskomiteen. Så har det ikke vært noen av disse organenes mening og ikke opprettholde ordningen med at vår sametingsgruppe har en representant på de vilkår som ble skissert i sted, i vårt landsstyre. Slik at jeg vil bare anbefale at landsmøtet vedtar at den formuleringen fra de nåværende lovene går inn i dette forslaget.

Dirigenten anså debatten som avsluttet da ingen flere hadde bedt om ordet, og gikk over til votering:

Forslaget 13.07 som henviser til forslag 13.08 - punkt for punkt.

Paragraf 1, pkt.1 t.o.m. paragraf, 5 pkt. 4 - Ingen endringer.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Paragraf 6, pkt. 4 - siste avsnitt - Representantenes fullmakter til landsmøtet:
Innstillingen er at Landsstyrets forslag på side 14 i hefte nr. 9 blir anbefalt.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Paragraf 7, pkt. 2 - Landsstyrets sammensetning:
Komiteen har anbefalt Landsstyrets mindretallsforslag, i tillegg er det avklart med redaksjonskomiteens leder at siste avsnitt, det som dreier seg om sametingsrepresentasjonen, skal være med også i det forslag som er fremmet av komiteen.
Vedtak: Landsstyrets mindretallsforslag m/tillegg ble enstemmig vedtatt

Paragraf 7, pkt. 4 - Tilsetting av sekretærene på partikontoret:
Komiteen har anbefalt Landsstyrets forslag på side 16 i hefte nr. 9.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Paragraf 7, pkt. 5 - Behandling av regnskaper og budsjetter:
Komiteen har anbefalt Landsstyrets forslag på side 17 i hefte nr. 9.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Paragraf 7, pkt. 6 - Utnevnelse av æresmedlemmer:
Komiteen har anbefalt Landsstyrets forslag på side 17 i hefte nr. 9
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Paragraf 8, pkt 2 - Sentralstyrets sammensetning:
Komiteen har kommet med et avvikende forslag fra det Landsstyret har gjort.
Vedtak: Komiteens forslag enstemmig vedtatt

Paragraf 9, pkt. 1 og 2 - Arbeiderbladet:
Komiteen har anbefalt Landsstyrets forslag på side 18 i hefte nr. 9.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Paragraf 14, pkt. 2 Fritak for kontingent for æresmedlemmer:
Komiteen har anbefalt Landsstyrets forslag på side 18 i hefte nr. 9
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Forslag 13.09 - SSF - SØKNAD OM MEDLEMSKAP I DET NORSKE ARBEIDERPARTI
Ingen forlangte ordet
Vedtak: Komiteens anbefaling enstemmig vedtatt.

Tilleggsforslag fra Turid Birkeland
Komiteen har anbefalt landsmøtet å støtte Landsstyrets flertallsforslag
Ingen forlangte ordet.
Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Dirigenten opplyste om at det i formiddag ble fremmet et forslag fra Jan Edvin Birkeland, Rogaland. Redaksjonskomiteen har foreslått at forslaget oversendes Landsstyret.
Ingen forlangte ordet til forslaget.
Vedtak: Enstemmig vedtatt.

Dirigenten takket til slutt for en usedvanlig ryddig opptreden fra forsamlingen slik at voteringen gikk mye raskere enn det var avsatt tid.

Ettermiddagsmøtet ble avsluttet kl. 16.00 med sangen "Frihetens forpost" ledet av Ivan Sunddal.

Formiddagsmøte søndag 8. november 1992

Formiddagsmøtet startet kl. 9.10 med sangen "Samholdsangen" ledet av dirigentene.
Dirigent Kirsti Kolle Grøndahl ga så ordet til beretnings- og protokollkomiteens leder.

Innstilling fra beretnings- og protokollkomiteen
v/Laila Øygarden

Dirigenter!
Beretnings- og protokollkomiteen har i møte 8. november 1992 gjennomgått protokollen fra landsmøtets forhandlinger lørdag 7. november. Komiteen har ingen merknader til protokollen og anbefaler den godkjent.
Vedtak: Protokollen enstemmig godkjent.

Dagsorden pkt. 10 - INNSTILLING FRA REDAKSJONSKOMITEEN FOR PROGRAMMET OG ANDRE POLITISKE SAKER

Dirigenten ga så ordet til redaksjonskomiteens leder Kjell Borgen

Innledning v/redaksjonskomiteens leder Kjell Borgen
Dirigenter, kjære landsmøte, partifeller!
Den innstilling som om kort tid kommer til å bli utdelt på samtliges bord, er fra redaksjonskomiteen enstemmig på alle punkter bortsett fra 2 punkter. Det vi i redaksjonskomiteen har arbeidet intenst med - og dersom dere synes vi har vært veldig lite i salen, så skyldes det den brede demokratiske prosessen som ikke bare har ligget til grunn for det programforslag som ligger ute, men som også har avspeilet seg i samtlige debatter som har vært i dette landsmøtet - og den prosessen har vi arbeidet seriøst med i komiteen for å videreføre. Malen i den innstillingen som ligger på representantenes bord, den bygger på følgende:
For det første så bygger den på programforslaget "Mer fellesskap". Og vi må si det har vært en imponerende deltakelse når vi vet at det er faktisk borti 15 000 mennesker som har deltatt i denne prosessen.
Videre så bygger redaksjonskomiteens innstilling på de forslagene som ligger i hefte nr. 1 og hefte nr. 6.
Men jeg har lyst til å si at først og fremst så bygger redaksjonskomiteens innstilling på de synspunkter, de meninger og ikke minst alle de forslag som er fremmet av dette meget aktive landsmøtet.
Gjennom redaksjonskomiteens grundige drøftinger og gjennomgang har vi kommet fram til: For det første så er alle forslag gjennomgått. De er enten dekket inn i programmet og i det som da redaksjonskomiteen nå har delt ut, de er videre oversendt Sentralstyret eller Landsstyret. Eller de er dekket i de allerede gjennomførte eller pågående utredninger og arbeid.

Stilen i programmet som så vel ideologisk som generelt program for 90-årene, har vi bestrebet oss på å beholde. Vi synes det er riktig den profilen hele programforslaget har fått og som også har fått bred tilslutning.
Fra redaksjonskomiteen så har vi lagt merke til det som spesielt har vært et sterkt engasjement i dette landsmøte - det er to saker.

Den første - og det er jo helt naturlig når Arbeiderpartiet er samlet til landsmøte - det dreier seg om jobb nummer 1: Arbeid for alle. Den debatten har vi fulgt intenst med i og den har ført til at vi har skrevet et helt nytt sysselsettingskapittel og det er bygd på landsmøtets eget sterke engasjement - jeg holdt på å si det er landsmøtets eget kapittel.

Dertil så følger det med et samepolitisk manifest. Deler av dette manifestet er tatt inn i programmet, men vi vil få lov til å understreke at manifestet er et ***eget likeverdig*** program i tilslutning til programmet "Mer fellesskap".

Den andre saken har vi også vært veldig opptatt av og der har vi ***ikke*** kommet fram til enighet. Det dreier seg om kapittelet "Åpent Europa". Det er et flertall i redaksjonskomiteen på 9 som bygger videre ut det programforslaget som har vært ute til debatt. Vi bygger på dette forslaget og på statsministerens grundige tale på landsmøtets første dag. Vi sier at den demokratiske prosessen som har vært i bevegelsen, den må videreføres. Søknaden må sendes. Forhandlinger på bestemte vilkår. Vi sier at når forhandlingsresultatet foreligger må også det videreføres i den samme brede demokratiske prosessen fram til en folkeavstemning.
I komiteen er det et mindretall på 4 som bygger på Gunnar Mathisens innlegg.

Så har vi 2 uttalelser som er enstemmige fra komiteen i tillegg til programforslaget. Det er en uttalelse om Jugoslavia og det er en mer generell politisk uttalelse som vi har kalt: Mer fellesskap.
Vi har også et punkt til som det er 3 dissenser i, og det gjelder: Fred og sikkerhet.

Med disse ord så vil jeg få overlate den videre styringen av redaksjonskomiteens innstilling til dirigentene. Jeg ser fram til at vi nå kommer ut med et resultat som vi alle sammen kan stå skulder ved skulder og føre en offensiv og angrepsvillig politikk på.
Takk!

Dirigenten foreslo nå 10 minutters pause slik at alle fikk se på de avsnitt de var aller mest opptatt av. Deretter vil det bli åpnet for en debatt - ikke en generell debatt, men en debatt med ordlyd og saksinnholdet. Alle innleggene vil bli tatt samtidig, da det vil gå uforholdsmessig mye tid hvis vi skulle ta innleggene knyttet til hvert avsnitt. Forslagene som måtte komme vil bli tatt samlet til den innstillingen som var kommet. Deretter vil det bli votering - fortløpende.
Ingen kommentar til forslaget.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Dirigenten leste opp permisjonssøknad fra representant nr. 189 Karita Bekkemellem, Møre og Romsdal, som søkte permisjon fra landsmøtet søndag 8. november fra kl.11.45 p.g.a familiære årsaker.
Dirigenten anbefalte søknaden innvilget.
Vedtak: Permisjonssøknaden ble enstemmig godkjent.

Dirigenten ga så ordet til Kjell Borgen som redegjorde for hvilke forslag som ville bli anbefalt oversendt Sentralstyret. Forslag som ikke direkte berører programmet.

Redaksjonskomiteens leder, Kjell Borgen:
Jeg sa i første innlegget at en del forslag var oversendt Sentralstyret, og det er følgende forslag:

Tor Grindhaug, Longyearbyen	-	Etablering av bedrifter.
Rolf Tore Hildebrandt, Østfold	-	Programmer for bedriftsutvikling
Svein Fjeldheim, Rogaland	-	Sysselsetting og arbeidstid
Vigdis Ravnøy, Hordaland	-	Debattopplegg om sysselsetting
Hanne-Lise Sørensen, Møre og Romsdal	-	Skipsfart
Jan Edvin Birkeland, Rogaland	-	Debattopplegg om sysselsetting
Gunnar Mosbron, Rogaland	-	NIS-registeret
Kari Kvarme, Sør-Trøndelag	-	Pensjon
Odd Andersen, Telemark	-	Livskvalitet
Britt Eide, Hordaland	-	Rettigheter ved graviditet
Øystein Holmelid, Hordaland	-	Faglig/politisk samarbeid
Arnt Zimmermann, Nordland	-	Nord-Norgebanen

Dirigenten takket Kjell Borgen og gikk over til debatten. Dirigenten forslo en begrenset taletid på 3 minutter pr. taler.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Representant nr. 064 Kai Martin Hansen, Hedmark
Partikamerater!
Jeg vil først få lov til å annonsere at jeg er totalt uenig i hovedinnholdet i forslaget som gjelder barn og omsorg. Jeg hadde tegnet meg på talerlisten på fredagen og regnet med å komme på talerstolen i løpet av kvelden, men som dere skjønner så ble det ikke anledning til det.
Jeg har da måttet ta utgangspunkt i et eget forslag som jeg har her og har forsøkt å skrive noe og skal si noe i den forbindelse som en begrunnelse.

Jeg har - tror jeg , lært noe gjennom min pedagogiske utdannelse om barn. Jeg har lært noe om barn gjennom å jobbe med barn i 25 år - minst. Jeg har lært noe om barn ved å ha egne barn. Ut i fra den erfaringen og de kunnskaper jeg på den måten har tilegnet meg, så har jeg gjort meg en god del refleksjoner.

Jeg stiller kritiske spørsmål til hele den politiske retningen som etter hvert har blitt virkelighet. Jeg kaller det gjerne for den utvidete institusjonaliseringen av barndommen. Er det for barnets beste? Barn som plasseres i institusjoner fra de er 1 år og til de er ganske store etter hvert - via forskjellige tilbud som det kalles. Er dette til barnets beste? Er det til barnets beste at en 1-åring eller 2-åring blir skilt fra hjem og mor, fra klokka 7 om morgenen eller kanskje før, kommer tilbake klokka 5 - 6 om ettermiddagen. Er det virkelig det?
Så stiller jeg et annet spørsmål: Er jeg alene om ha slike kjetterske tanker?

Jeg har forsøkt så godt jeg kunne å ha antennene oppe og registrere signaler fra forskjellige hold, ikke minst fra grasrota gjennom avisinnlegg, artikler. Det jeg har hørt i radio; det jeg har sett på TV; samtaler med massevis av mennesker på grunnplanet og undersøkelser som jeg har lest om. Og jeg har kommet til at det er grunnlag til å stoppe opp og tenke seg om. Jeg har i hvert fall funnet ut at det er sterk bekymring blant store deler av befolkningen på grasrotnivå. Ut i fra definisjon av Gro i går kveld, så hører vel jeg også med der.

Saken ble tatt opp på årsmøtet i Hedmark Arbeiderparti i vår, og forslaget som jeg stilte ble enstemmig vedtatt som tilleggsforslag. Jeg refererer til forslaget fordi forslaget mitt bygger på det:
"Styret i Hedmark Arbeiderparti tar initiativ til utarbeidelse av et debattopplegg i utgangspunkt i de tanker og problemstillinger som reises i årsmøteforslag nr. 4 fra Eidskog Arbeiderparti. Forslagsstilleren blir med i dette arbeidet. Debatten gjennomføres i lag og kommuneparti i 1992 som ledd i forberedelsene til stortingsvalget i 1993."

Dette bygger da egentlig på en lengere betenkning, har ikke har hatt anledning til å legge fram den. Jeg har da reist et forslag som jeg nå skal referere. Det er svært vanskelig å vite for meg om jeg skal kunne betrakte det som et alternativ til det som er satt opp fordi et er så omfattende, jeg har ikke hatt mulighet til å gjøre det. Og så griper det inn i minst 3 hovedområder. Men forslaget lyder som følger og det skal bli overrakt til dirigentbordet øyeblikkelig:
"Landsmøtet 1992 vil uttale: Landsmøtet er bekymret for det utvidete institusjonalisering av barndommen som finner sted. I tråd med enstemmig årsmøtevedtak i Hedmark Arbeiderparti og med bakgrunn i bl.a. de tanker og problemstillinger som representanten Kai Martin Hansen la fram på landsmøtet, gis Sentralstyret i oppgave å utarbeide et debattopplegg som sendes ut til lag og kommunepartier i hele landet. Debatten gjennomføres i løpet av 1993."
Takk!

Representant nr. 281 May Lisbeth Myrhaug, Oslo
Kamerater!
Jeg skal ta opp et forslag som Oslo-delegasjonen har fremmet i forhold til kapittelet om miljøpolitikk for kommende generasjoner.

I går holdt miljøvernminister Thorbjørn Berntsen et helt utmerket foredrag hvor han også berørte kulturminnevernet og hadde en god gjennomgang av det, men dette er ikke nedfelt i programmet. Det er jo en veldig del av miljøvernet og kulturminneforvaltningen har faktisk en egen institusjon på sentralnivå, Riksantikvaren, som har det ansvaret - hvor jeg for øvrig også har mitt arbeidssted.

Kulturminner og kulturmiljøer har å gjøre med vår kulturarv. Det handler om å ta vare på vår fremtid. Det har noe å gjøre med vår identitet og tilhørighet. Så jeg vil oppfordre landsmøtet til å ta det inn i programmet, og legger forslaget på dirigentbordet.

Representant nr. 174 Odd Rambøl, Hordaland
Dirigenter, partifeller!
Jeg vil reise et forslag, som tilleggsforslag, som er sendt inn før og som man finner i forslagsheftet på side 119. Det er forslag 5.15 fra Hordaland Arbeiderparti og går på psykisk helsevern.

Jeg vil kort referere forslaget:
"Arbeiderpartiet vil styrke det psykiske helsevern betydelig. I perioden bør psykisk helsevern styrkes med en statlig øremerket opptrappingsplan over 4 år med en 4% økning hvert år."

Solidaritet gir ingen mening om vi ikke hjelper de aller svakeste, var det en taler som sa i går. I vårt land er de psykisk syke blant de aller svakeste. Psykiatriens historie er et trist kapittel i vår historie. Det er en lidelseshistorie hvor enkeltskjebner har blitt tråkket på. Selv i dag så preges forholdet til de psykisk syke av uvitenhet, uforstand og latterliggjøring. Å bli psykisk syk er ikke bare å bli syk i seg selv, men det er også å bli utstøtt på mange måter av et fellesskap og av det sosiale som omgir en.
Tilbudet til psykisk helsevern er svakt. Om man gjennomgår fylkeslegenes rapporter, så vil man se at det er en beskrivelse av krise og ikke minst er det snakk om krise til barn og unge.

Jeg kunne snakket lenge om dette, men jeg tror at den TV-aksjonen som nå går i dag, har gitt det norske folk mye innsyn og innsikt om psykiske lidelser slik at man trenger ikke gå inn på det. Og jeg vil jo nesten tilføye at om pressen fikk litt kjeft i går, så fortjener den - når det gjelder sin innsats og gi opplysning engasjert, informativ journalistikk, så fortjener de ros for den innsats de har gjort i forbindelse med psykisk helse og TV-aksjonen.

Jeg ***vet*** at det i programmet og ikke minst dette programmet, er motvilje mot å ta tall og faste løfter. Men - jeg må si kamerater - av og til så må vi ta løft. TV-aksjonen tar nå et løft for psykiatrisk forskning. Nå er det opp til oss og politikere, det offentlige å ta et løft for behandling og for omsorg. Det er skrikende behov ute i samfunnet. Gjennom årtier har psykisk helsevern vært det lavest prioriterte. Vi vil neppe få mange ekstra stemmer på dette forslaget - hvis vi vedtar det og jeg håper vi inderlig gjør det. Men av og til så må vi rett og slett bare si som så at vi er et parti som står for solidaritet og ***her*** kan vi virkelig vise solidaritet i praktisk politikk.
Vær så snill - støtt dette forslaget.

Representant nr. 268 Bjørgulv Froyn, Oslo
Kamerater!
Jeg gjorde et forsøk i forbindelse med spørsmålet om å søke medlemskap i EF på at vi skulle i dette landsmøtet finne et kompromiss som vi kunne gå sammen om. Problemet med å formulere kompromiss og samtidig være rimelig konkret, det er jo at man er helt ut avhengig av at ytterpunktene i debatten ser både nødvendigheten av og det positive i at man skal søke et slikt kompromiss. Jeg tror fortsatt at det jeg la fram som forslag, bar i seg en riktigere retning. Men jeg tar til etterretning at redaksjonskomiteen ikke fant grunn til å arbeide videre på grunnlag av det jeg fremmet som forslag. Det innebærer for meg at jeg vil ikke ta opp igjen forslaget som er fremmet, men vil erklære meg enig med mindretallet og oppfordre landsmøtet og spesielt tvilerne, til å støtte mindretallets forslag til ***ikke*** å søke medlemskap i EF.
Takk!

Representant nr. 148 Svein Fjellheim, Rogaland
Dirigent!
Jeg vil gjerne gi uttrykk for en glede over det Kjell Borgen og komiteen har gjort, nemlig at de har laget et helt nytt sysselsettingskapittel i programmet basert på engasjementet i salen her.

Gunnar Berge sa i sin innledning at programmet var godt. Men det var ikke så godt at det ikke kunne bli bedre og er - med den raske gjennomlesning jeg har fått tid til nå, så er det blitt adskillig bedre. Jeg er glad for at forslaget fra undertegnede om at Arbeiderpartiet aldri vil

Solidaritet gir ingen mening om vi ikke hjelper de aller svakeste, var det en taler som sa i går. I vårt land er de psykisk syke blant de aller svakeste. Psykiatriens historie er et trist kapittel i vår historie. Det er en lidelseshistorie hvor enkeltskjebner har blitt tråkket på. Selv i dag så preges forholdet til de psykisk syke av uvitenhet, uforstand og latterliggjøring. Å bli psykisk syk er ikke bare å bli syk i seg selv, men det er også å bli utstøtt på mange måter av et fellesskap og av det sosiale som omgir en.
Tilbudet til psykisk helsevern er svakt. Om man gjennomgår fylkeslegenes rapporter, så vil man se at det er en beskrivelse av krise og ikke minst er det snakk om krise til barn og unge.

Jeg kunne snakket lenge om dette, men jeg tror at den TV-aksjonen som nå går i dag, har gitt det norske folk mye innsyn og innsikt om psykiske lidelser slik at man trenger ikke gå inn på det. Og jeg vil jo nesten tilføye at om pressen fikk litt kjeft i går, så fortjener den - når det gjelder sin innsats og gi opplysning engasjert, informativ journalistikk, så fortjener de ros for den innsats de har gjort i forbindelse med psykisk helse og TV-aksjonen.

Jeg ***vet*** at det i programmet og ikke minst dette programmet, er motvilje mot å ta tall og faste løfter. Men - jeg må si kamerater - av og til så må vi ta løft. TV-aksjonen tar nå et løft for psykiatrisk forskning. Nå er det opp til oss og politikere, det offentlige å ta et løft for behandling og for omsorg. Det er skrikende behov ute i samfunnet. Gjennom årtier har psykisk helsevern vært det lavest prioriterte. Vi vil neppe få mange ekstra stemmer på dette forslaget - hvis vi vedtar det og jeg håper vi inderlig gjør det. Men av og til så må vi rett og slett bare si som så at vi er et parti som står for solidaritet og ***her*** kan vi virkelig vise solidaritet i praktisk politikk.
Vær så snill - støtt dette forslaget.

Representant nr. 268 Bjørgulf Froyn, Oslo
Kamerater!
Jeg gjorde et forsøk i forbindelse med spørsmålet om å søke medlemskap i EF på at vi skulle i dette landsmøtet finne et kompromiss som vi kunne gå sammen om. Problemet med å formulere kompromiss og samtidig være rimelig konkret, det er jo at man er helt ut avhengig av at ytterpunktene i debatten ser både nødvendigheten av og det positive i at man skal søke et slikt kompromiss. Jeg tror fortsatt at det jeg la fram som forslag, bar i seg en riktigere retning. Men jeg tar til etterretning at redaksjonskomiteen ikke fant grunn til å arbeide videre på grunnlag av det jeg fremmet som forslag. Det innebærer for meg at jeg vil ikke ta opp igjen forslaget som er fremmet, men vil erklære meg enig med mindretallet og oppfordre landsmøtet og spesielt tvilerne, til å støtte mindretallets forslag til ***ikke*** å søke medlemskap i EF.
Takk!

Representant nr. 148 Svein Fjellheim, Rogaland
Dirigent!
Jeg vil gjerne gi uttrykk for en glede over det Kjell Borgen og komiteen har gjort, nemlig at de har laget et helt nytt sysselsettingskapittel i programmet basert på engasjementet i salen her.

Gunnar Berge sa i sin innledning at programmet var godt. Men det var ikke så godt at det ikke kunne bli bedre og er - med den raske gjennomlesning jeg har fått tid til nå, så er det blitt adskillig bedre. Jeg er glad for at forslaget fra undertegnede om at Arbeiderpartiet aldri vil

akseptere at arbeidsledigheten blir brukt som økonomisk virkemiddel, er kommet med i programmet. Det er en kraftig og svært så forpliktende formulering folkens, og jeg er veldig glad for at den står der. Og den er mer radikal enn programmet har vært på mange tiår.

Så til slutt vil jeg da si om det forslaget som Borgen foreslo oversendt Sentralstyret. Det var følgende:

"Landsmøtet anmoder Sentralstyret om å utarbeide et debattopplegg om økt fordeling av det arbeid som er tilgjengelig. Herunder kortere ukentlig arbeidstid med og uten lønnskompensasjon, overtidsbruk, dobbelt arbeid og svart arbeid. Dette debattopplegget sendes til høring i lokale organisasjonsledd før videre oppfølging."

Jeg mente selvsagt at dette ikke skulle være en del av programmet. Men nå er noen av oss - unnskyld at jeg sier det - vant med noen oversendelsesforslag til Sentralstyret, og ber om forståelse for at jeg vil påstå at ikke alle forslag blir tatt like alvorlig.
I Stavanger bystyre har vi en formulering om å behandle forslag: "Forslaget foranlediger ingen videre for forening." Det er en annen måte å si at det går rett i papirkurven på.
Jeg håper ikke at Sentralstyret gjør det med dette forslaget, for jeg kommer til å følge godt med dere.
Takk!

Representant nr. 300 Tor Grinhaug, Svalbard
Dirigenter, landsmøtekamerater!
Det gjelder innstillingen fra redaksjonskomiteen for partiprogrammet på side 8, øverste linje siste setning. Der står det: Vi avviser lønnskutt og devaluering for å få kostnadene ned.
Jeg synes dette er en for bombastisk setning i forhold med dette at "Arbeid for alle" skal være jobb nummer 1. For mange av våre partikamerater er forholdet slik utover i distriktsnorge at de driver små bedrifter og har arbeidstakere som har etablert seg i dette samfunnet for lenge siden og har betalt ned hjemmene sine. For disse så kan det være en fordel å få lov til bo på plassen og ha en krone mindre for timen om de arbeider. Det er ikke noe ønskesituasjon, men det er å vise solidaritet også med bedriften.
Jeg synes at det som står etterpå i neste setning, hvis vi stryker "heller": *Vi godtar ikke store lønnsforskjeller*, så har vi egentlig sagt det sterkt nok.
Også dette med devaluering. Vi kan ikke se bort i fra at det internasjonale markedet kan komme til å forandre seg, slik at Norge ikke kan ha en bombastisk formulering på at vi ***skal*** overhodet ikke devaluere. Det er noe som må vurderes.

Så mitt forslag er at setningen: - *Vi avviser lønnskutt og devaluering for å få kostnadene ned* - på side 8, første linje, strykes og at neste setning forandres til: - *Vi godtar ikke store lønnsforskjeller.*

Representant nr. 197 Jan Silseth, Møre og Romsdal
Dirigenter, kamerater!
Det gjelder til innstillingen fra redaksjonskomiteen på side 10. På side 24 i programmet er det foreslått et nytt tredje avsnitt som går på det med gasskraftverk. Jeg sa tidligere at det med utnyttelse av olje og gass i fastlands Norge til utvikling, det er for svakt formulert. Jeg synes også det er noe for passivt det med gasskraftverk. Jeg synes vi burde være noe mer

signalgivende til de som driver med forskning og utvikling på det med bedre utnyttelse og virkningsgrad i gasskraftverk. Og derfor har jeg villet fått endret starten på det punktet.
- *Arbeiderpartiet vil avvente beslutningen om et eventuelt gasskraftverk....,* starter det med.
Jeg ville hatt et som hadde gitt meg signaler:
- *Arbeiderpartiet vil kunne gå inn for et eventuelt gasskraftverk når det er funnet .....*
Det gir mer positive signaler til dem som forsker akkurat på den problematikken, også på det som står på slutten av punktet.
Takk!

Representant nr. 233 Odd Eriksen, Nordland
Dirigent, partifeller!
På side 11 i innstillingen så har vi en sak som omhandler kraftmarkedet. Det tar utgangspunkt i side 24 i programutkastet og det er det som er siste avsnitt i punktet "Nasjonale energiressurser".

I debatten i tilknytning til innlegget til Gunnar Berge, så framkom det sterke synspunkter på sterkere politisk styring av forvaltningen i kraftmarkedet. Jeg synes vel at det som innstillingen fra komiteen på side 11 er for svakt i så måte og vil fremme forslag på et tillegg til første avsnitt på side 11.
Det tillegget går ut på at det kan være nødvendig å se på denne energipolitikken i en bredere samfunnsmessig sammenheng.
Da åpner landsmøtet overfor at man vedtar det som klart kom til uttrykk i de ulike innleggene, slik dette med kraftmarkedet og energipolitikken.

Representant nr. 009 Per Karlsen, Østfold
I forbindelse med utkastet til handlingsprogrammet vårt, så har det vært etterlyst et par ganger her det med rusproblemene i landet vårt. Det har ikke blitt tatt med i programmet og vi er forpliktet i forbindelse med WHO, når det gjelder å redusere forbruket innen år 2000.
Jeg har levert et forslag. I og med vi ikke har noe på programmet selv, så har jeg spilt ballen over til Arbeidernes edruskapsforbund som er i familien vår og som gjør en kjempe jobb i dette med rusproblemer. Og at vi som politikere og sentrale folk, hjelper denne organisasjonen til å nå frem i sitt arbeid, at vi får med noe om rus i programmet for 90-årene.
Takk!

Dirigenten opplyste om at strek for å tegne seg til debatten, nå var satt.

Representant nr. 062 Grethe Fossum, Hedmark
Partifeller!
Jeg ber om ordet for å spørre redaksjonskomiteen om en liten forklaring, fordi jeg har vanskelig for å lese av og til. Det har sin bakgrunn i en debatt som vi hadde for 4 år siden om grunnskolen og skolefritidsordninger o.s.v. På side 13 i forslaget så står noe om skolen og der står det at Arbeiderpartiet vil gi 6-åringene et undervisnings- og aktivitetstilbud tilpasset deres modenhets- og læringsnivå. Det ser veldig bra ut, men er det meningen her at det skal være et gratis undervisnings- og aktivitetstilbud? At det er helt klart, slik at vi ikke får den samme diskusjonen som vi hadde for 4 år siden.

Det andre spørsmålet går på: Det skal nå være 10 års obligatorisk grunnskole. Det er det som ligger i dette, slik at vi får muligheten til 13 års utdanning for ungdommen vår. Jeg vil gjerne ha en avklaring på det, før jeg kan gå inn på forslaget.
Takk!

Representant nr. 267 Marit Nybakk, Oslo
Partikamerater!
Først så må jeg gi ros til redaksjonskomiteen for de endringsforslagene som ligger her. Jeg må innrømme at jeg er veldig fornøyd både med det som står om verdiskapning og om utdanning bl.a..
Men det dreier seg om det som står under: "Bekjempelse av kontraktørvirksomhet, svart arbeid og urimelig stort overtidsbruk", på side 9. Der føler jeg at siste setningen: - *Overtidsbestemmelsene i Arbeidsmiljøloven må være retningsgivende* ...., kan tolkes på flere måter og er for svak. Og jeg vil derfor foreslå at de 4 ordene erstattes med følgende: - *Derfor må Arbeidsmiljølovens bestemmelser om overtid overholdes og kontrollinstansen skjerpes.*

Dirigenten ga så ordet til **redaksjonskomiteens leder, Kjell Borgen.**

Dirigenter, partifeller!
Jeg skal bare ta en veldig kort gjennomgang av de innleggene som har vært.

Kai Martin Hansen - Forslaget vil bli sendt til Sentralstyret der det utarbeides et debattopplegg.

May Lisbeth Myrhaug - Kulturminnevernet er dekket på side 16 i redaksjonskomiteens innstilling.

Odd Rambøl - Det er dekket i programmet under "Psykisk helsevern". Dessuten er det bygd videre ut i redaksjonskomiteen på side 19.

Bjørgulv Froyn - Det forslaget ble avvist av redaksjonskomiteen. Vi fant ingen grunn til å forsøke og dekke over at det er meningsforskjell om dette i landsmøtet.

Svein Fjellheim - Et radikalt program, riktig. Og Sentralstyret vil selvfølgelig ta det forslaget som ble oversendt på alvor.

Tor Grinhaug - Synes lønnskutt og devaluering var for sterkt. Etter redaksjonskomiteens oppfatning er det er riktig signal å sende ut i forbindelse med at vi også går inn for en solidarisk inntektspolitikk.

Jan Silseth - Om gasskraftverk. Jeg vil minne om at det som står i programmet denne gangen er en videreføring av det som landsmøtet vedtok den 8.11. til 11.11 i 1990. Det er ordrett gjengitt det som landsmøtet den gangen var enig om, og det har vi videreført i dette programmet.

Odd Eriksen - Kraftmarkedet - en sterkere politisk styring. Ja det er jo nettopp det som er bærebjelken i faktisk hele dette programmet. At vi skal ha en politisk styring. Men vi kan ikke gjenta det for hvert enkelt kapittel av den grunn.

Per Karlsen - Jeg viser til programmet side 36.

Grethe Fossum - På side 13 - Grunnskolen er gratis. Altså den 10-årige grunnskolen er gratis. Skolefritidsordninger er med foreldrebetaling. Og vi bygger på 10 pluss 3.

Marit Nybakk - Arbeidsmiljøloven er nettopp til en gjennomgang. Jeg merket meg at du ønsket en skjerping. Etter vår oppfatning så dekkes det inn i det som redaksjonskomiteen har lagt fram.

Dirigenten gikk nå over til voteringen og anbefalte delegatene til å ha programforslaget på den ene side og forslaget til redaksjonskomiteen på den andre, slik at man kunne følge med på at det ble riktig plassert og riktig vedtatt.

Kapittel 1 - MER FELLESSKAP.

Side 5, 1. avsnitt i utkastet endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 5, nytt avsnitt etter 1. avsnitt:
Her er det et tillegg.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 5, ny 1. setning, avsnitt 2 i utkastet:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 5, nytt avsnitt etter 3. avsnitt i utkastet:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 5, 4. avsnitt, 3. setning, første ord i utkastet endres:
Erstatter "Velferdsstaten" med "Velferdssamfunnet"
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 6, 3. avsnitt:
Utgår.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 7, 2. avsnitt, ny setning på slutten av avsnittet:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 7, 1. avsnitt, siste setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Siden 7, 1. avsnitt, tillegg:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 7, siste avsnitt, tillegg til 2. setning:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 7, siste avsnitt, siste setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 7, siste avsnitt, tillegg:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 2 - ET SAMFUNN I FORANDRING - EN SOSIALDEMOKRATISK ANALYSE

En teknologisk revolusjon
Side 9, 1. avsnitt, siste setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 10, siste avsnitt, 1. setning:
Strykes.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 11, 2. avsnitt erstattes med det følgende:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kunnskap betyr mer
Side 12, tillegg etter 2. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 12, 2. avsnitt, 2. setning, tillegg:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Bærekraftig utvikling
Side 12, 4. avsnitt, 3. setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 13, 1. avsnitt erstattes med:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Gjensidig internasjonal avhengighet
Side 13, 5. avsnitt 3. og 4. setning endre:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 14, 2. avsnitt, siste setning:
Går ut.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Den europeiske utvikling
Side 14, siste avsnitt, 1. setning:
Går ut.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Utfordringer i velferdssamfunnet
Side 15, nytt 1. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 15. 3. avsnitt, de 2 siste setningene erstattes:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 15, tillegg mellom 3. og 4. avsnitt (foran "De viktigste utfordringene.....):
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 15, 4. avsnitt, 3. setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 16, 1. avsnitt, tillegg:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Kapittel 3 - SOSIALDEMOKRATISK HANDLINGSPROGRAM NASJONALT OG GLOBALT

Følgende tas inn som nytt forslag side 19 - 21:
Bygger på programutkastet og forslag som er fremmet, men erstatter de som står på side 19 t.o.m. 21 - før Økt verdiskapning. I tilknytning til dette tillegget har Tor Grinhaug, Svalbard tatt opp et forslag på side 8 i innstillingen, 1. setning.
Han foreslår at 1. linje strykes og at neste setning forandres til:
Vi godtar ikke store lønnsforskjeller.
Komiteens leder har anbefalt at redaksjonskomiteens innstilling følges.
Det ble tatt alternativ votering.
Vedtak: Redaksjonskomiteens innstilling ble vedtatt mot 13 stemmer for Tor Grinhaugs forslag

Innstillingen side 9:
Marit Nybakk, Oslo har fremmet et alternativt forslag til siste setning i siste avsnitt til pkt. 7:
Derfor må Arbeidsmiljølovens bestemmelse om overtid overholdes og kontrollinnstansen skjerpes.
Redaksjonskomiteens leder, Kjell Borgen opplyste om at redaksjonskomiteen frafalt sitt forslag, så den siste setning ble erstatt med forslaget fra Marit Nybakk.

Dirigenten opplyste om at de hadde tatt de forslag til endring som var kommet på avsnittet: Sosialdemokrati i Norge og på sidene fram til Økt verdiskapning.
Vedtak: Redaksjonskomiteens forslag ble enstemmig vedtatt.

Økt verdiskapning
Side 21, 5. avsnitt endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Nytt avsnitt nederst på side 21:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 22, 1. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Bedre kommunikasjoner
Side 23, 3. avsnitt (kursiv) erstattes:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Olje- og vannkraft er nasjonale ressurser
Side 23, overskriften endres til:
Nasjonale Energiressurser
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 24, 2. avsnitt, siste setning:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 24, nytt 3. avsnitt etter Arbeiderpartiet går inn for:
Det var kommet inn et alternativt forslag fra Jan Silseth, Møre og Romsdal.
Vedtak: Redaksjonskomiteens forslag ble vedtatt mot 17 stemmer for Jan Silseths forslag

Side 24, siste avsnitt erstattes:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Forslag fra representant nr. 233 Odd Eriksen, Nordland:
Det kan være nødvendig å se på denne energipolitikken på ny og i en bredere samfunnsmessig sammenheng.

Kjell Borgen har sagt at dette går som en rød tråd gjennom hele programmet, slik at han ville ikke anbefale at det ble tatt inn her.
Dirigenten spurte om Odd Eriksen fortsatt ønsket at forslaget skulle tas opp til votering og det ønsket han.
Vedtak: Redaksjonskomiteens forslag ble vedtatt mot 80 stemmer for Odd Eriksens forslag.

Utfordringer for primærnæringene
Side 25, nest siste avsnitt (kursiv) endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 25, siste avsnitt, siste setning, tillegg:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 26, 1. avsnitt, ny 2. setning:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 26, nytt avsnitt etter 1. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 26, nytt 3. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Miljøpolitikk for kommende generasjoner
Forslag fra representant nr. 281 May Lisbeth Myrhaug, Oslo
Kulturminnevernet er definert som en del av miljøvernet. Det er viktig å ha en samlet strategi for vern og forvaltning av kulturminner, kulturmiljøer fra samisk og norsk kultur.

Komiteens leder anbefalte at landsmøtet gikk inn for forslaget.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 27, 4. avsnitt i kursiv + 5. avsnitt (om energiøkonomisering):
Avsnittene er foreslått flyttet til side 24.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 27, 7. avsnitt (avfallsbehandling) får følgende tillegg:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 27, nytt 8. avsnitt (etter avfallsbehandlingen):
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 27, nytt siste avsnitt (før opplæring...):
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Opplæring og utdanning for alle
Side 28, 2. (i kursiv) og 3. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 28, 4. avsnitt, 1 setning: Ordet "gradvis" strykes
Forslaget bortfaller fordi man i stedet erstatter hele det avsnittet hvor det ordet forekommer.

Side 28, 4. avsnitt endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 28, 7. avsnitt endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 28, nytt avsnitt i kursiv etter avsnitt i kursiv om 3-årig rett til videregående utdanning (4. avsnitt nedenfra):
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 28, ny siste setning i 3. siste avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 28, nest siste avsnitt (kursiv) endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 28, nytt siste avsnitt (øverst side 29):
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 29, nytt 1. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 29, 3. avsnitt, ny 3. setning:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 29, 3. siste avsnitt (kursiv)endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 29, nytt nest siste avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Høyere livskvalitet
side 30, nytt 2. avsnitt (etter avsnittet i kursiv)
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 30, ny 1. setning i nytt 3. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 30, nytt 4. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 30, nytt avsnitt med overskrift Fargerikt fellesskap:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Redaksjonskomiteen har foreslått at midt på side 31 før overskriften "En aktiv og variert kulturpolitikk", får inn et nytt avsnitt om boligpolitikken med overskriften "En aktiv boligpolitikk" . Det står omtalt på side 15 i innstillingen fra redaksjonskomiteen.
Vedtak: Det nye avsnittet om boligpolitikken er enstemmig vedtatt

Side 31, en aktiv og variert kulturpolitikk, 3. avsnitt endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 32, en aktiv og variert kulturpolitikk, nytt 1. avsnitt
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 32, 1. avsnitt, 1, setning endres:
Her føyer man til ordet *bibliotek*
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 32, gammelt 1. avsnitt (nytt 2. avsnitt) 4. setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 32, gammelt 2. avsnitt (nytt 3. avsnitt), 4. setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 33, nytt 2. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Likestilling for 90-åra
Side 33, 1. kursiv endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 33, 2. avsnitt under likestilling endre:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 33, 4. avsnitt endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 33, nytt 5. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 33, gammelt 5. avsnitt endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 34, 1. avsnitt, siste setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Barn har krav på omsorg og en trygg oppvekst:
Forslag fra representant nr. 064 Kai Martin Hansen, Hedmark
Redaksjonskomiteens leder foreslo at forslaget ble oversendt til Sentralstyret.
Kai M. Hansen godtok forslaget.

Side 34, 5. avsnitt 2. kursiv endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 34, 6. avsnitt endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 34, 7. avsnitt ny 2. setning:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 35, nytt 2. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Et helsevesen for alle
Side 35, 1. avsnitt, setningen endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 35, 2. avsnitt, ny siste setning, i tillegg:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 35, nytt 5. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 35, nytt 6. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 35, siste avsnitt, 1. setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Forslag fra representant nr. 174, Odd Rambøl, Hordaland
Arbeiderpartiet vil styrke det psykiske helsevern betydelig. I perioden bør psykisk helsevern styrkes med en statlig øremerket opptrappingsplan over 4 år med en 4% økning hvert år.

Redaksjonskomiteens leder mener at dette er dekket i programmet med unntak av prosenten.
Odd Rambøl ønsket forslaget opprettholdt.
Forslaget ble tatt til votering.
Vedtak: Redaksjonskomittens forslag ble vedtatt mot 57 stemmer for Odd Rambøls forslag

Side 36, 1. avsnitt, siste setning endres:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

En trygg og meningsfylt alderdom
Side 36, nytt første avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 36, nytt 2. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Norge i Norden - Norden i Europa

Barentssamarbeid
Side 39, 2. avsnitt, siste setning:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 39, 2. avsnitt, tillegg:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Side 39, 3. avsnitt:
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Sidene 38 - 39:
Først forslag om endring av overskrifter og samling av 2 avsnitt til 1, deretter et nytt siste avsnitt.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Åpent Europa
Dirigenten opplyste om at det nå dreide seg om forslag om hvordan vi skal håndtere EF-spørsmålet.
Til dette avsnittet er det fremkommet et flertall og et mindretall i programkomiteen, og dirigenten ga ordet først til Trond Giske, AUF som representerte mindretallet og som hadde bedt om å få begrunne sin mindretalls dissens.

Representant Trond Giske, AUF
Kjære landsmøte!
Det føles nesten som et historisk øyeblikk når vi nå kommer fram mot EF-voteringen i Det norske Arbeiderpartiet etter 1 års debatt.

Fire av oss i komiteen, Gunnar Mathisen, Finn Knutsen, Karin Kjølmo og meg selv, har lagt fram et forslag som sier Nei til norsk EF-medlemskap i denne omgangen.

Vi tror ikke at EF er et egnet virkemiddel for de målene som vi alle deler. Vi tror ikke at EF vil gi lavere arbeidsløshet. Vi tror ikke at EF vil gi et bedre miljø. Vi tror ikke at EF vil gi større likestilling når de viktigste beslutningene skal tas av organer med stort sett bare middelaldrende menn. Vi tror ikke av EF vil gi større rettferdighet mellom fattige og rike land. Vi tror ikke at EF vil gi større likhet mellom folk, men mindre politisk styring og mer markedsliberalisme.

I forslaget vårt så skriver vi at det er av grunnleggende betydning at vi står fritt i valg av virkemidler i distriktspolitikken, i miljøpolitikken og ikke minst i jobben som kanskje er den viktigste: å skaffe arbeide til alle.
Vi kan ikke la oss binde opp av regler som begrenser den friheten. Vårt Nei er ikke bygd på isolasjonisme eller nasjonalisme, men nettopp på de verdier som vi alle deler. Like muligheter for all deltakelse, rettferdighet og internasjonale solidaritet.
Vi mener derfor at Arbeiderpartiet bør si Nei til EF nå.

Noen spør meg: Hvorfor kan ikke også dere blir med på å si Ja til å sende inn en søknad, og så kan vi se hvordan det går. Jo, jeg skal svare på det og det har to grunner. For det første så vet vi at mye av det vi er skeptiske til ikke er noe forhandlingstema, men noe vi må godta. Et gjelder Unionstraktaten, det gjelder det som vi ser som en økende sentralisering, mindre demokrati og lenger vei til makta for folk - særlig for vanlige arbeidsfolk, våre egne velgere.
Men den andre grunnen for at vi ikke kan være med på det er at jeg ikke ville ha vært ærlig. Som også Gro gjorde det klart, at dersom vi søker om medlemskap så er det fordi vi har et ønske om å bli medlem. Det ville ikke ha vært ærlig å være med på å søke medlemskap i noe som vi ikke ville være medlem av.

Det må ligge et klart og alvorlig ønske om virkelig å bli medlem, og det alvorlige ønske deler ikke vi. Og dessuten; dette er vår mulighet til å si at vi er uenige i å bli medlem i EF. Dette er vår mulighet til å uttrykke skepsis og tvil. Og jeg tror det er bra for Arbeiderpartiet at vi viser at det er uenighet i dette. At det finnes motstandere, at det finnes tvilere og at vi er det eneste partiet i Norge hvor både folk som sier Ja og folk som sier Nei er like hjertelig velkommen.

Jeg avslører vel ingen hemmelighet om jeg sier at jeg ikke føler meg helt overbevist om at forslaget vårt får flertall. Men jeg skulle virkelig ønske at det fikk det. Det er mitt personlige og inderlige ønske at vi hadde lagt medlemskapet i EF til side, og kunne ha samlet alle kreftene

inn for å kjempe for de tingene vi alle er enige om. Særlig for kanskje de to viktigste sakene: Kampen for å skape arbeide til alle og kampen for å redde miljøet.

I forslaget vårt skriver vi at om det i dag er riktig å si Nei til EF-medlemskap, betyr ikke det nødvendigvis at det er riktig for alltid. Men med det EF vi ser i dag, er det riktig å si Nei. Vi vil arbeide for et Europa som samarbeider om arbeid til alle, miljø og sikkerhet og som skaper utjevning med den tredje verden. Vi vil arbeide for et slikt Europa og som ikke stenger resten av verden ute. Det gjør vi best ved å si Nei til EF-medlemskap i denne omgangen.

Jeg håper virkelig at tvilen, at skepsisen, at usikkerheten her i salen vil komme til uttrykk i den voteringen vi nå står foran. Jeg vet at det er svært vanskelig for mange i denne salen å gå tilbake til sine lokalsamfunn dersom Arbeiderpartiet framstår som et overveldende Ja-parti. Det vil være vanskelig for mange. Og jeg tror helt ærlig og oppriktig at det ville ha vært det beste både for landet og for vår egen bevegelse om vi hadde lagt medlemskapet til side i denne omgangen. Det hjelper ikke å gå inn i EF for å løfte EF i en annen retning dersom vi ikke lenger har noen rygg å løfte med.
Dette er det klare rådet som vi unge i denne bevegelsen har å gi. Det samme klare rådet som folket gir. Som velgerne gir og som til og med våre egne velgere nå gir. Jeg håper virkelig at mange - også her i denne salen, vil være med å gi det rådet.
Takk!

Redaksjonskomiteens leder, Kjell Borgen ba om ordet:
Kjære landsmøte!
Jeg føler behov for å si bare noen få ord. Jeg er helt enig med Trond når han sier at vi står overfor et historisk vedtak. Det kan virke som om vi er dypt uenige, men dere skal vite en ting, og det er at vi har full respekt for de synspunktene som er kommet fram så vel i dette landsmøtet som i redaksjonskomiteen. Jeg har også lyst til å minne om at hele det arbeidsprogrammet som vi vedtar for 90-årene er med unntak av denne saken, gitt enstemmig tilslutning. Så Trond og jeg og de øvrige i redaksjonskomiteen har hatt veldig godt samarbeid. Det akter vi å fortsette og det ber vi om at alle gode krefter i bevegelsen vår også slutter seg til. Vi som er flertall i komiteen bygger vesentlig på de argumenter og den analyse som Gro ga den første dagen. Det er det også vi ber om tilslutning til og også at vi skal fortsette en vanlig demokratisk prosess videre i denne bevegelsen
Takk!

Dirigenten satte forslagene opp mot hverandre for alternativ votering.
Flertallsinnstillingen gikk i hovedsak ut på det som lå i utkastet fra programkomiteen, men med følgende endringer.

Endringene er omtalt på sidene 20 - 22 i innstillingen:

- Side 40, nest siste avsnitt, tillegg
- Side 41, nytt avsnitt etter siste avsnitt
- Side 41, nytt siste avsnitt
- Side 42, 2. avsnitt, ny setning etter 5. setning
- Side 42, nytt avsnitt foran miljøsatsing i Europa.

Og alternativt så ble denne flertallsinnstillingen satt opp mot redaksjonskomiteens mindretall som er uttrykt på side 22 til side 24, før avsnittet om fred og sikkerhet i Europa.
Vedtak: Flertallsinnstillingen som går ut på at Norge søker om medlemskap i EF ble vedtatt med 182 stemmer mot 106 stemmer for mindretallsforslaget.

Landsmøtet har da besluttet at Norge skal søke medlemskap i EF.

Fred og sikkerhet i Europa
Under fred og sikkerhet i Europa var det tatt opp 3 forskjellige innstillinger fra redaksjonskomiteen. Det var et forslag fra redaksjonskomiteens medlem Trond Giske, et forslag fra redaksjonskomiteens medlemmer Gunnar Mathisen, Karin Kjølmoen og Finn Knutsen og det var et forslag fra de resterende komitemedlemmene som utgjorde 9 medlemmer.

Dirigenten foreslo at dissensen fra Trond Giske først ble tatt opp og deretter alternativ votering mellom mindretallsinnstillingen fra Gunnar Mathisen, Karin Kjølmoen og Finn Knutsen og flertallsinnstillingen fra redaksjonskomiteen. Det siste gjaldt bare hvis Giskes forslag blir avvist i første runde.

Representant Finn Knutsen, Nordland som representerte mindretallet i redaksjonskomiteen ba om ordet til sin dissens:
Dirigent!
Forslaget fra Gunnar Mathisen, Karin Kjølmoen og undertegnede går i grunnen ut på å beholde den sikringspolitikken som vi har i dag. Vi går ikke inn for å søke medlemskap i Vestunionen. Det er i grunnen det som er forskjellen. Jeg kan jo også opplyse om at Danmark er medlem av EF men de er ikke medlem i Vestunionen. Så selv om man er tilhenger av EF-medlemskap, så behøver man ikke være medlem av Vestunionen.
Det er det vårt forslag kort går ut på.
Takk!

Dirigenten gikk til votering av Trond Giskes forslag.
Vedtak: 67 delegater stemte for Trond Giskes forslag som da ble forkastet.

Dirigenten gikk til alternativ votering mellom redaksjonskomiteens flertallsinnstilling og mindretallsinnstillingen fra Gunnar Mathisen, Karin Kjølmoen og Finn Knutsen.
Vedtak: Redaksjonskomiteens flertallsforslag ble vedtatt med 173 stemmer mot 103 stemmer for mindretallsforslaget.

Bærekraftig utvikling globalt

Nord/sør-samarbeidet
Erstatte de tre første setningene i avsnitt 6, side 45
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Erstatte første avsnitt side 46
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Dirigenten tok nå opp hele programmet med de endringer som landsmøtet nå har vedtatt opp til votering.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Dirigenten opplyste om at det fra redaksjonskomiteen var kommet to forslag som må vedtas. Dirigenten spurte landsmøtet om forslagene skulle leses opp i sin helhet. Det var det ingen som ønsket.

Første forslag:
Innstilling fra redaksjonskomiteen for programmet og andre politiske saker. Det er en uttalelse om: "Mer fellesskap".
Vedtak: Uttalelsen er enstemmig vedtatt

Andre forslag:
Innstilling fra redaksjonskomiteen for programmet og andre politiske saker. Det er en uttalelse om Jugoslavia.
Vedtak: Uttalelsen er enstemmig vedtatt

Det samepolitiske manifest
Redaksjonskomiteens leder:
Dirigenter!
Som jeg sa innledningen før vi begynte debatten omkring programmet: Det samepolitiske manifestet er et likeverdig dokument med programmet for øvrig og deler av dette manifestet er tatt inn i programmet. Slik at det er riktig å vedta manifestet nå i tilslutning til programmet.

Dirigenten tok da opp det samepolitiske manifest til votering.
Vedtak: Det samepolitiske manifest er enstemmig vedtatt av landsmøtet.

Dirigent Bernt Martin Olsen opplyste om at det var et punkt igjen på programmet som het Valg og at valgkomiteens innstilling ikke forelå til behandling i landsmøtet før kl. 12.15.
Landsmøtet tok pause fram til kl. 12.15.

Dagsorden pkt. 12 - VALG
Dirigenten ga ordet til valgkomiteens leder, Yngve Hågensen.

Innledning v/valgkomiteens leder Yngve Hågensen
Dirigenter, partifeller
Valgkomiteen har ordinært som sin jobb å foreslå kandidater til samtlige tillitsverv inklusiv partiets toppledelse. Utgangspunktet for komiteen denne gangen var ikke spesielt dramatisk. Problemene var knyttet til Landsstyrets flertallsforslag om endring av Sentralstyrets sammensetning. Som kjent ble problemene større etter hvert.
For vel 40 timer siden så sto Gro her på denne talerstolen og ga oss en annen jobb - vi vet alle sammen hvorfor.

Men først; valgkomiteen har registrert at Gro har takket ja til å sitte i Sentralstyret og særdeles viktig for partiet og jeg vil hevde det norske folk: Gro Harlem Brundtland fortsetter som landets statsminister. Jeg er sikker på at jeg har rett når jeg sier at det er et signal som er av særdeles betydning langt utover landsmøtets rekker.

Valgkomiteen har hatt problemer med å finne fram til den innstillingen som vi nå har lagt fram og som dere har foran dere. Ikke på grunn av manglende kandidater, men at vi innenfor dette partiet har særdeles mange fine og dyktige kandidater.
Da Gro ga landsmøtet sin melding, ga både Gunnar og Thorbjørn Berntsen signal om at de for sin del var åpne for at det kunne gjennomføres en fornyelse av hele partiets toppledelse. De sa ja til å stå til disposisjon både for å gjenvelges og for å stille sine plasser til disposisjon for en helhetsløsning. Dette - partifeller, har vært helt avgjørende for valgkomiteens muligheter og videre arbeid.

Til partiets nye leder har vært fremmet flere kandidater. To har stått sentralt i sluttspurten. Forslaget vi har lagt fram innebærer at vi har tatt hensyn både til partiet og etter hvert stigende erkjennelse av å kombinere viktige politiske posisjoner med hensyn til samspillet f.eks. med familie.
Valgkomiteen er enstemmig i sitt syn på at den nye toppledelsen som vi foreslår, Thorbjørn, Jens, Hill-Marta og Dag Terje, vil utgjøre en helhet; tilrettelegge et lagspill; bety en fornyelse som vil bli møtt med tillit - håper og tror vi - i landsmøtet, blant partiets tillitsvalgte i hele landet, medlemmer, velgere, sympatisører.

Valgkomiteen vil spesielt takke Gunnar og Thorbjørn for sin medvirkning i denne sammenheng. Det er ikke valgkomiteens jobb å takke Gro og andre som forlater posisjonene, herunder Gunnar og Thorbjørn. Det vil nok landsmøtet selv ta hånd om.
Valgkomiteen uttrykker glede over at både Gro og Gunnar har stilt seg til disposisjon for det nye Sentralstyret og vi er sikre på at den foreslåtte nye partiledelsen er særdeles glad for det.

Når det gjelder Sentralstyret, har valgkomiteens jobb ikke blitt lettere gjennom den reduksjon i antall sentralstyremedlemmer landsmøtet har vedtatt. Vi har forsøkt å kombinere hensyn til kjønn, geografi og den realitet det ligger i at vi som parti ikke er helt enig i vårt forhold til det europeiske fellesskap.
I forhold til dagens Sentralstyre er det følgende som går ut:
Thorbjørn Berntsen, Liv Nilsson, John Stene, Åse Klundelien, Britt Solheim, Nils Asbjørn Engstad og Sidsel Bauck.
Kjell Borgens navn står heller ikke på forslaget som sentralstyremedlem, men valgkomiteen foreslår i sin innstilling som dere vil se, at parlamentarisk leder i stortingsgruppa tiltrer Sentralstyret. Jeg er sikker på at landsmøtet vet hvem det er.
Thorbjørn, Liv, Britt, John og Sidsel har stilt sine plasser til disposisjon. De øvrige som ikke foreslås gjenvalgt har alle utført en solid jobb, men reduksjon i antall sentralstyremedlemmer gir ikke mulighet for å gjenvelge alle.

Valgkomiteens innstilling til Landsstyret er i tråd med landsmøtets vedtak om størrelse, sammensetning og prosess hva angår landsmøtet som innebærer at valgkomiteen har sluttet seg til fylkespartienes egne forslag.
Jeg er i ettertid blitt gjort oppmerksom på at vi har feilet her på en - to - tre punkter, men forutsetter at vedkommende fylker selv tar opp dette under behandling av Landsstyret i den etterfølgende prosess her på møtet.

Kvinnepolitisk utvalg er som vi vet en nyorganisering som en følge av kvinnebevegelsens egne vedtak og landsmøtets oppfølging. Det gjør at landsmøtet får ny oppgave når det gjelder valg. Og valgkomiteen fremmer også her en enstemmig innstilling.
Innstillingen er ment å ivareta de nødvendige geografiske hensyn og tar - forstår meg rett - positivt med seg de meningsbrytninger som har vært i den forberedende prosessen til denne nyorganiseringen. Som ny leder foreslås Sylvia Brustad, stortingsrepresentant fra Hedmark. Som nestleder Lene Løken, statssekretær fra Oslo og som den nye kvinnepolitiske sekretær med fast arbeidsplass på partikontoret, Rigmor Aasrud Jahren, Gran, 32 år.

Revisjonskomiteens leder, Harriet Andreassen, foreslås gjenvalgt sammen med Magnus Nilsen. Aase Bjerkholt har bedt seg fritatt etter 18 års innsats i komiteen og i hennes sted foreslås rutinerte og dermed ikke ukjente Ivar Mathisen fra Oslo.

Kjære partifeller. Innstillingen ligger på bordet foran dere. Det er ikke forsøkt på en presentasjon av alle. Jeg oppfatter det slik at vi kjenner de fleste, det må vi gjøre hvis valgkomiteen har lykkes.

Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg mener vi at landsmøtet kjenner spesielt godt.
Hill-Marta sitter i dag i Sentralstyret. Er ordfører i Sortland hvor hun fortsatt vil ha sin base. Kjent og anerkjent i Nord-Norge og har gjennom en omfattende aktivitet gjort seg respektert - sine 38 år til tross.
Dag Terje Andersen, 35 år. Ordfører i Lardal kombinert med skogsarbeiderjobb inntil et drøyt halvår siden. I dag statssekretær i Sosialdepartementet. Leder at Vestfold Arbeiderparti. Dag Terje skulle ha de beste forutsetninger for å fungere skikkelig som ny partisekretær.

Av Sentralstyrets nye medlemmer finner vi stortingsrepresentant Grethe Fossum fra Hedmark.
Turid Innstrand, særdeles aktiv kommunepolitiker fra Trondheim.
Wenja Ringen, ung AUFer fra Østfold og forbundsleder i Fellesforbundet, Kjell Bjørndalen.
De øvrige skulle være velkjente for landsmøtet gjennom at de har sittet i Sentralstyret til nå.

Valgkomiteen føler å ha hatt en vanskelig men samtidig særlig utfordrende oppgave. Vi har vært tillitsvalgte fra hele landet med tildels ulike oppfatninger i utgangspunktet om hvordan oppgaven skulle løses. Men vi har alle følt oppgaven fra landsmøtet slik at vi både skulle søke og finne fram til de beste kombinert med ønske om en samlet løsning som landsmøtet samlet kunne slutte seg til. Jeg føler at valgkomiteen har gitt alt for å lykkes med dette. Vi mener selv å ha lykkes. Vi ber om på vegne av de kandidater om tillit til at de skal stå i spissen for et samlet parti når dette landsmøtet er hevet.
Valgkomiteens innstilling er med dette tatt opp. Takk!

Dirigenten takket valgkomiteens leder og forslo en taletid på inntil 3 minutter i etterfølgende debatt.
Vedtak: Forslaget enstemmig vedtatt

Representant nr. 026 Sverre Myrli, Akershus
Kamerater!
Jeg må innrømme at da jeg reise til landsmøtet i Arbeiderpartiet, så var jeg forholdsvis sliten og jeg syntes det var tøft å drive ute med partiarbeidet. Men i løpet av landsmøtet så må jeg si - og det tror jeg gjelder de aller fleste av delegatene, at vi har fått tilbake gløden og vi har fått

tilbake optimismen. Det har vært et usedvanlig godt landsmøte og det har vært et godt verksted. Så skjedde altså det at vi kom opp i den overraskende nye situasjonen forrige kvelden. Og vi hadde da - kamerater - hvis vi hadde villet, muligheten til å videreføre den optimismen og videreføre den gløden som var i landsmøtesalen i Det norsk Arbeiderparti. Vi hadde muligheten til å fornye Det norske Arbeiderparti og vi hadde muligheten til å få et tøffere og mer ungdommelig Arbeiderparti foran neste stortingsvalgkamp. Jeg registrerer dessverre, at valgkomiteen ikke har tatt de signaler og at valgkomiteen ikke tør å være like tøff som det kravet som landsmøtet har satt fram. Hvis valgkomiteen hadde lyttet til landsmøtet så hadde denne listen sett annerledes ut.
Takk!

Representant nr. 211 Rolf Aas, Sør-Trøndelag
Dirigent!
Dette er til endringene i Landsstyret. Vi forslår at Rolf Aas byttes ut med Johan Stølan. Det er da i henhold de vedtektene vi vedtok i går.
Takk!

Debatten avsluttet.

Behandling av valgkomiteens innstilling til SENTRALSTYRET:

Leder	Thorbjørn Jagland	ny
Vedtak:	Enstemmig valgt	
Nestleder	Jens Stoltenberg	ny
Vedtak:	Enstemmig valgt	
Nestleder	Hill-Marta Solberg	ny
Vedtak:	Enstemmig valgt	
Sekretær	Dag Terje Andersen	ny
Vedtak:	Enstemmig valgt	

Medlemmer:

Gro Harlem Brundtland		
Gunnar Berge		
Yngve Hågensen		
Grethe G. Fossum	Hedmark	ny
Nils Totland	Akershus	
Anne Lise Grande Vollan	Nord-Trøndelag	
Gunnar Mathisen	Finnmark	
Herdis Meihack Engen	Vest-Agder	
Bengt Martin Olsen	Hordaland	
Turid Innstrand	Sør-Trøndelag	ny
Solveig Torsvik	Akershus	
Unni Hole	Møre og Romsdal	
Wenja Ringen	Østfold	ny
Kjell Bjørndalen		ny

Stortingsgruppas parlamentariske leder tiltrer Sentralstyret
1 representant fra AUF og 1 representant fra Kvinnepolitisk utvalg tiltrer Sentralstyret med fulle rettigheter.
Vedtak: Alle medlemmene til Sentralstyret ble enstemmig valgt.

Behandling av valgkomiteens innstilling til LANDSSTYRE:
En innstilling som er i samsvar med de vedtektene som landsmøtet nå har vedtatt, med noen korreksjoner.

ØSTFOLD
Leder og Gerd Skovdal i stedet for Liv Stubberud
Vara: Egil Scholden og Signe Øye

AKERSHUS
Leder og Kari Seljelid
Vara: Bjørn Loge og Eva Marie Gran

BUSKERUD
Leder og Aase Morin
Vara: Aud Watnebryn og Bjørn Tore Ødegården

VESTFOLD
Nestleder og Bodil Wilhelmsen
Vara: Karl Einar Haslestad og Richardt Trælnes

TELEMARK
Leder og Gunn Olsen
Vara: Sigvald O. Hansen og Turid Opedal

HEDMARK
Leder og Eirin Faldet
Vara: Arvid Nyberg og Marit Stalsberg

OPPLAND
Leder og Reidun Gravdahl
Vara: Erik S. Winther og Synnøve B. Klemetrud

AUST-AGDER
Leder og Jakob Olaus Mo
Vara: Gunnar Halvorsen i stedet for Gunnar Harboe og Liv Andersen

VEST-AGDER
Leder og Alfhild Svensson
Vara: Jan Helland-Olsen og Gunn Birketvedt

ROGALAND
Leder og Tore Nordtun
Vara: Johan Kåre Gjølme og May Elin Jacobsen

HORDALAND
Leder og Øystein Holmelid
Vara: Ole Jørgen Johannessen og Margrethe Riple Odland

SOGN OG FJORDANE
Leder og Aud Wiger
Vara: Knut O. Aaretun og Astrid Marie Nistad

MØRE OG ROMSDAL
Leder og Ingrid Viseth
Vara: Jan Maridal og Liv Ingebrigtsen

SØR-TRØNDELAG
Leder og Johan Stølan i stedet for Rolf Aas
Vara: Rolf Aas i stedet for Johan Stølan og Kari Kvarme

NORD-TRØNDELAG
Nestleder og Karin Kjølmoen
Vara: Per Bårdsen og Randi Sunde Gran

NORDLAND
Leder og Kari Brudevoll
Vara: Finn Knutsen og Jorid Oppegård

TROMS
Leder og Paul Dahlø
Vara: Ellen Bergli og Harold Jenssen

FINNMARK
Nestleder Tor Gundersen og nestleder Sissel Jensen
Vara: Ulf Tore Isaksen og Mimmi Bæivi

OSLO
Nestleder og Terje Kristiansen
Vara: Marit Nybakk og Rune Gerhardsen

Denne innstillingen har skjedd etter forslag fra de respektive fylkespartier og det er i samsvar med de vedtektene som landsmøtet vedtok. Dirigenten hadde tenkt å ta opp innstillingen i sin helhet, men en representant fra Vestfold ba om ordet til innstillingen. Det gjaldt en korrigering på Vestfold. Bodil Wilhelmsen og nestleder er en og samme person, så det skal stå nestleder og Ann Helen Rui.
Etter at landsmøtet hadde hørt korreksjonen, spurte dirigenten om Landsstyret kunne tas opp i sin helhet.
Vedtak: Landsstyret ble enstemmig valgt

Dirigenten opplyste også om at det framgikk i innstillingen at det i tillegg skal være:
2 representanter fra AUF og 2 representant fra Kvinnebevegelsen som velges av AUF og Kvinnebevegelsen selv.

1 representant fra Sametingsgruppa med tale og forslagsrett. Denne representanten velges av Sametingsgruppa.
Vedtak: Enstemmig vedtatt

Behandling av valgkomiteens innstilling til KVINNEPOLITISK UTVALG:

Leder	Sylvia Brustad	Hedmark
Vedtak:	Enstemmig valgt	
Nestleder	Lene Løken	Oslo
Vedtak:	Enstemmig valgt	
Sekretær	Rigmor Aasrud Jahren	Oppland
Vedtak:	Enstemmig valgt	

Medlemmer:

Unni Evang	Rogaland
Grete Berget	Oppland
Rikke Lind	Akershus
Astrid Marie Nistad	Sogn og Fjordane
Laila Roel	Nord-Trøndelag
Valborg Fossan	Troms
Inger Grethe Solstad	Telemark
Inger Anne Ravlum	Oslo

Vedtak: Alle medlemmene til Kvinnepolitisk utvalg ble enstemmig valgt

Behandling av valgkomiteens innstilling til REVISJONSNEMND:

Leder	Harriet Andreassen
Vedtak:	Enstemmig valgt
Medlem	Magnus Nilsen og Ivar Mathisen
Vedtak:	Enstemmig valgt
1. varamedlem	Sissel Rønbeck
2. varamedlem	Harry Jørgensen
Vedtak:	Enstemmig valgt

Dirigenten anså seg ferdig med punkt 12 på dagsorden og gikk over til det siste punktet, avslutningen.

Dagorden pkt. 13 - AVSLUTNING

Dirigentene og sekretærene takket for seg og takket landsmøtet for den måten landsmøtet ikke minst hadde vært velvillig overfor dirigentene og hadde bidratt til at de kunne avvikle landsmøtet på den måten som det var blitt gjort.

Dirigent Bengt Martin Olsen ga så ordet og klubben til Gro Harlem Brundtland.

Avtroppende partileder Gro Harlem Brundtland
Kjære landsmøte
Det har vært et fint landsmøte og det har alle bidratt til, også dirigentene som akkurat sa takk for seg. Mer fellesskap - det går ikke bare som en rød tråd gjennom hele vårt nye vedtatte arbeidsprogram. Det har også gått som en råd tråd gjennom landsmøtet.

Fra den gripende åpningen som vi hadde her på torsdag med Arja Saijonmaa og Theodorakis, gjennom Europadebatt, sysselsettingsdebatt, miljødebatt og organisasjonsdebatt. Vi har tatt hverandre i handa og holdt. Vi har jobbet i salen, i komiteene, i kafeene, i korridorene. Nå partifeller, må vi holde taket i hverandre og rette blikket rakt fram mot stortingsvalget. Det er bare ved å stå sammen og ta alles krefter ut at Arbeiderpartiet kan prege samfunnsutviklingen i 90-åra.

Vi har sluttført Europadebatten fram mot dette landsmøtet på en måte som vi alle kan være stolte av. Vi bevarte grundigheten, åpenheten, sakligheten og skikkeligheten. Vi våget debatten og vi sto løpet. Flertallet hoverer ikke - mindretallet føler ikke bitterhet. Det fundamentale er vi sammen om i dette viktige veivalget for Norge. I forhandlingene med EF skal vi stå beinhardt på for det vi tror på. For våre verdier og våre interesser. For hensynet til distriktene, for forvaltningen av fiskeressursene og for et livskraftig landbruk. Vi skal slåss for et forhandlingsresultat som enda flere kan stille seg bak. Forsvare, gå inn for og anbefale. Det er da vi har lykkes.

Og da - partifeller, trenger vi jo minst like godt mindretallet i denne salen som flertallet i den jobben vi nå skal gjøre på vegne av vårt land. Når den dagen kommer da dette veivalget til syvende og sist skal gjøres, da skal det avgjøres gjennom folkeavstemning. La ingen få glemme det. Fordi hvert enkelt menneske i dette landet har fått et selvstendig ansvar i denne saken. Ingen kan peke oppover på politiske ledere eller enkelt personer, partier eller noe annet. Hver enkelt kvinne og mann har fått i sine hender å bestemme over Norges fremtid i den sammenheng.
Det er hver enkelt som skal velge. Og når valget er tatt og alle norske kvinner og menn har sagt sitt, da skal vi alle kunne si med hånden på hjertet at den norske debatten om EF ble en god debatt; at den ble ført i byene, på landet, i hvert eneste hjem og på hver eneste arbeidsplass over det ganske land. Med engasjement og med ekte følelser for en bedre framtid. Og med den samme grundigheten, sakligheten og med det samme alvoret som vi i Arbeiderpartiet har valgt i denne saken. Og i denne viktige saken så er det altså folkeavstemningen som teller. Partifeller, det er den og ikke stortingsvalget i 1993, som er det norske EF-valget.

Europadebatten til tross. Det var sysselsettingen og kampen for flere arbeidsplasser som engasjerte aller mest og aller flest på dette landsmøtet. Det er jobb nummer 1 for hele partiet - ikke bare for deler av det. Og da er det stortingsvalget som teller for å få avgjort hvilken arbeidsvilje, hvilken ansvarsvilje og hvilken slagkraft som det norske samfunnet skal møte de

neste fire årene med. Spør de som vil stemme på partiet. Spør dem: hvem de har tro på, vil stå på fra morgen til kveld for et helhetlig sosialdemokratisk grep for å gjenreise den fulle sysselsettingen. Spør om det hver dag - fra nå - til valgdagen og føl deg trygg i deg selv på hva svaret er. Ingen er bedre markedsførere av politikk enn de som selv har vært med og formet den. Og som selv vet hva den inneholder, som selv er i stand til å forklare hvorfor og framføre de argumentene som det er lagt så stor vekt på å få fram i vårt endelige vedtak til program

Gjennom det programmet som vi nå har vedtatt, så har landsmøtet gitt et klart signal - og alle som ikke har hørt det før eller vært i tvil, de skal fra nå av i hvert fall av oss alle få høre det signalet: At sysselsettingen for oss ***er*** overordnet. Det er samtidig - og det må vi ta med - et signal om at dersom vi må velge mellom flere gode målsettinger, enkeltsaker i programmet, så ***er*** det sysselsettingen som ***skal*** settes først. Og vi vet gjennom alt vi har vært gjennom av diskusjon og erfaring at kampen for sysselsettingen ikke ***er*** noen dans på roser for noen av oss. Ikke for fagbevegelsen, ikke for kommunepartiene, ikke for fylkespartiene, ikke for noen som virkelig vil at vi skal lykkes. For da krever det noe av alle og det krever vilje til å sette visse ting foran andre.

Og da er det som det står i programmet: Det blir en formidabel oppgave å klare den fulle sysselsetting. Men det er det vi har satt oss fore og det er det vi ber om fullmakt til og oppslutning til også fra det norske folk. Hva var det vi gjorde? Vi jobbet oss sammen og derfor kan vi stå sammen. Programforslaget er blitt utdypet; det er blitt forbedret og som Yngve sa: et godt program er likevel ikke nok, det skal omsettes i handling. Og da er det at kampen for arbeid skal videreføres av en samlet arbeiderbevegelse og alle som kan være med å hjelpe oss framover. Arbeidslinjen er vår politikk og den skal føres hver dag. Ikke bare av vår regjering, men av alle våre ute i landet. Alle vi kan få med i tillegg til å være støttespillere og hjelpetropper i de politiske lagene ute, i vår stortingsgruppe, i fagbevegelsen. Og jobben er tøff og da er det godt at vi ikke bare har bredde og dybde, engasjement og at vi har tenkt igjennom hva vi står for og hvorfor, men at vi også har humør.

Ja, dere så det i går. Vi opplevde det i går. Vi hadde det utrolig moro. Og jeg lurer litt på: Hvor mye har det norske folk fått se - dere? Av det som skjedde i landsmøtesalen her da vi satt sammen, sang sammen og danset sammen. Det der, det skal vi fortsette med. For kultur, fellesskap, sang og humør hører med i hele oppbyggingen av vår fellesskapsfølelse og vår solidaritet med hverandre. Og så skal vi huske hva Gunnar sa: Det eneste som er verre enn å ha ansvar, det er å være uten innflytelse. Vi tar regjeringsansvar og kjemper for den posisjonen for å gjøre noe for det vi tror på fordi vi vil prege samfunnsutviklingen også på 90-tallet. Vi tror på de kreftene som bor i dette partiet og det vi står for. Og det vet også det norske folk. At for Arbeiderpartiet - ja, der er det ansvarslinjen som gjelder. Det er det politiske arbeid som drives i kommunene, fylkeskommunene, nasjonalt og internasjonalt, som teller. Vi har også ført organisasjonsarbeidet vårt videre. Ingen som har vært til stede, eller fulgt dette landsmøtet på andre måter - og det er mange rundt om i de tusen hjem, vil nå tro dem som har forsøkt å hevde at det er dødt i Arbeiderpartiet. Hverken på Stavsjø eller noen andre steder.

Ja, vi er et parti som velger å gå rett inn i den gjenstridige virkeligheten slik som Thorbjørn beskrev det i sin tale om organisasjonsarbeidet vårt i går. De siste ti årene har vi jobbet mye med partiorganisasjonen. Fra frihetsdebatt og åpent parti på 80-tallet og før det med hele strategien vår i forbindelse med rakettinnstillingen, som samlet partiet utenrikspolitisk. Det har - og jeg vil si: kjære alle sammen i salen og andre steder, alle de på de tusenvis av postene ute i landet, i det politiske terrenget hvor de tyngste takene skal tas, det har vært en krevende og

vanskelig jobb for oss alle. Krisene har jo stått i kø. Jeg tror de hadde det på mange måter lettere på 50 og 60-tallet da de bygde murstein og bestemte om det skulle være bananer eller sement. Det var enklere valg det, enn mye av det vi står oppe i i dag. For krisene har stått i kø, men vi har valgt å møte dem alle på den måten vi må som et ekte sosialdemokrati.

Og på dette landsmøtet har samhold og fellesskap seiret. Hver og en har tatt ansvar for partiet, for programmet, for landet. Det er et viktig signal også til andre - dere. I vanskelige og urolige tider så trenger vi at alle tar ansvar og forener krefter. Vi kan bygge bro over uenighet. Vi kan finne de gode løsningene. I dette landsmøtet er det vi som har satt dagsorden; det er vi som har ført debatten; det er vi som har gjort vedtaket og er slik demokratiet er nødt til å fungere for at det skal virke i praksis.

Partifeller - nå skal vi ha mange med oss. Et program er jo også en invitasjon. Det er et budskap, en anbefaling til alle som er opptatt av sitt eget samfunn, om å være med å ta stilling til hvordan vi vil Norge skal være og hva vi skal gjøre for å få det til. Den viktigste skillelinjen i politikken går mellom sosialdemokratiet og høyresiden. Der ligger hovedvalget for alle unge mennesker i politikken og for alle som måtte ha vært i tvil underveis og som er eldre enn det. Det er holdningene og verdiene, selve grunnsynet til samfunnet som skiller. Og høyrepartiene står for et annet verdisyn med litt avstand fra folks problemer; med litt mindre stat, litt mindre fellesskap, litt mindre vekt på det som skal være felles ansvar og solidaritet med hverandre. Det betyr større forskjeller mellom folk og der betyr at vi får gjort mindre sammen hvis vi bygger på slike verdier.
Mens SV på sin side glemmer at de verdiene vi skal fordele og bruke også må skapes gjennom et sunt og sterkt produksjonsliv. Og det har dette landsmøtet vært veldig opptatt av; det tror jeg vil tjene oss veldig i fremtiden, at det har stått så sterkt i fokus. Og det har ikke stått i fokus på den måten at det er noen som har glemt at verdiskapning - det er alt det alle gjør. De i den offentlige sektor og de i den private del av økonomien. Det er det samlede grepet igjen som gir oss det vi skal leve av og leve for.

Og så - har jeg lyst til å si en liten ting til som har sammenheng med samfunnsdebatten vår i disse vanskelige årene, hvor vi samtidig har et krevende problem som gjelder sysselsettingen vår og økonomien, og et valg å ta i forhold til andre land. Det er en veldig vanskelig kombinasjon og vi ville valgt å ha det annerledes hvis vi hadde vært i stand til å ta et sånt valg. Men jeg har også lyst til å si at jeg tar et lite bilde, som kanskje mange ikke tenker igjennom: At når Arbeiderpartiet og Høyre - begge partier - på forskjellig tidspunkter og med forskjellige begrunnelser har tatt standpunkt for at vi vil inn der hvor de andre landene jobber og de andre menneskene jobber for politikk og for å jobbe for de verdiene vi står for, så er det altså ulike verdier, en ulik politikk vi ønsker å få oppslutning om der på den arenaen vi skal kjempe sammen med andre og mot andre. Men det er ikke noe rarere det, enn at partier som SV og Kristelig Folkeparti, som har vidt forskjellige verdigrunnlag og ståsted, er altså like enige om at de ønsker å ***ikke*** være på den arenaen. Dere skjønner dette poenget at det går ikke an å prøve å lure folk og også selv partifeller av oss til å tro at det må være likhetstrekk i verdiholdningene mellom Høyre og Arbeiderpartiet fordi om Arbeiderpartiet kommer til at vi vil være med der hvor demokratiet utformes, i tillegg til det vi klarer å gjøre hjemme hos oss selv. Det er noe annet enn de verdiene som samler hele dette landsmøtet, uavhengig av hva en mener og tror om hva vi kan oppnå i et slikt politisk fellesskap med andre.

Og så - i vanskelige tider er det lett å fyre opp under misnøye. Det er veldig lett å få kortsiktig stemmegevinst - ja dere husker det med fisketur? Altså, score poeng på kvikke fisker. Både

Senterpartiet og SV har lagt seg på den linjen å gjør det maksimale de kan for å spille i rørt vann. Utnytte de mulighetene, score de poengene som gjør at det er usikkerhet. Følelse av at man ikke riktig vet hva som er riktig hos veldig mange mennesker, da fisker man i dette mens det store sterke partiet og den viktigste politiske kraft i vårt land må ta mesteparten av hele den egentlige jobben som hele det norske folk må gjennom. Ja, så må vi nå få fram at disse partiene som ikke er med på dette og som har stilt seg i en klar annen posisjon, men som samtidig prøver og blande kortene, at folk får vite at de har ikke noe helhetlig alternativ til en politikk som Norge kan stå for og jobbe på inn i framtiden.

Sannheten er enkel - nå som før: det ***er*** Arbeiderpartiet og Høyre som er de viktigste motpolene, og mellompartiene, de har som før, sine ulike hjertesaker og særinteresser. Ellers veksler de fra høyre til venstre, avhengig av ulike konjunkturer og regjeringsforhold, slik har det alltid vært og slik vil det forbli.

Så bare i noen ganske få ord: Oppsummeringen av landsmøtet.
Det har gitt et nytt kjempegodt arbeidsprogram, det har gitt oss en vitamininnsprøytning vi skal vite å bruke når vi nå tar fatt på valgkampen. Vi har stått sammen og bekreftet hva som alltid har vært bærebjelken i vårt parti - fellesskapet. Vi har bekreftet arbeidslinjen - i dobbelt forstand. Vi har vist fram og bekreftet for hele det norske folk: ansvarslinjen - der de andre partiene altfor mye viser ansvarsvegring. Vi har vist varme overfor hverandre. Vi har både skjemtet og snakket alvorsord slik livet i en politisk bevegelse må være. Og kanskje viktigst av alt - partifeller, vi har vist hvilken styrke og hvilken verdi også ***humørlinjen*** representerer i det politiske arbeidet.
Jeg tenkte vi skulle ta med oss AUF og helst flest mulig regjeringsmedlemmer og så gjennomføre det i praksis som et ledd i valgkampen.

Derfor - partifeller - ut i fra alt dette, så er det med stor takk jeg vil se tilbake på dette viktige landsmøtet. Og det er med glede jeg tar fatt på jobben videre i nært samarbeid med det nye partiledelsen. Thorbjørn, Jens, Hill-Marta og Dag Terje - ingen dårlig bukett.
Dette valget er blitt både en fornyelse, en samling av krefter, talenter og ulike erfaringer. Vi kan gå trygt videre i visshet om at det, og de vi har valgt, har partiets viktigste rolle og fremtid i sentrum for sin oppmerksomhet. Og at det betyr en samling av krefter, visjoner, mål, arbeidsinnsats.

Kjære landsmøte - jeg takker for all støtte og tillit som dere og partiet har gitt meg gjennom mange år fra jeg ble nestleder i 1975 og til i dag. Det har vært en alt oppslukende virksomhet på mange måter - hver dag en kraftanstrengelse. Uhyre engasjerende, inspirerende og jeg kan si dere: aldri en dag har vært kjedelig. Det har også vært en utrolig opplevelse å møte og å bli kjent med så mange partifeller landet over. Men det har jeg ***ikke*** tenkt, og på en måte takke for nå, for det har jeg ikke tenkt å slutte med å oppleve.

Men jeg hadde tenkt å takke særskilt to personer, som på grunn av landsmøtets valg ved tidligere korsveier, har vært de som har jobbet nært og tillitsfullt nær meg. Flotte og helstøpte mennesker - Gunnar og Thorbjørn - som nå trer tilbake. Vi har gjort jobben sammen; vi har støttet hverandre, ja - vi har vært glad i hverandre. Og slik mobilisert og fått den styrke som det er behov for i så krevende tillitsverv.

Tenk tilbake på 1989. Vi var i en annen sal den gangen, men husker stemningen da jeg måtte gå på talerstolen og slåss for de to gutta og valgkomiteens innstilling. Det var nemlig mange -

i hvert fall en del - som lurte på om dette var galt av landsmøtet: å velge to i stedet for en, ved liksom å skyve problemene foran seg. Slik følte nok en del. Men jeg er helt sikker på: partiet har trengt dere begge i disse viktige årene. En eller annen skjebnens tilsnikelse gjorde nok at det var akkurat det som til slutt var samlende på det landsmøtet og som vi faktisk trengte.

Vi har trengt Thorbjørns egenskaper. Den ildsprutende Thorbjørn - uredd, skarp - men humørfylt og trygg når det gjaldt. Til syvende og sist: en påle mot populisme og lettvintheter.
Takk for det .- Thorbjørn.

Og så Gunnar - med begge bena på jorda, systematisk og ryddig. Som alltid har stilt opp. Lært nytt. Skaffet seg nye erfaringer. Alltid kvittert hver gang han gjorde en jobb, med å gjøre en jobb som alle fikk stor respekt for, og som jeg, og alle dere andre har all grunn til være svært takknemlige for.

Så med dette en varm takk til de to nestledere som nå trer av. Stor tillit, stor takknemlighet fra hele partiet, fra meg, fra landsmøtet.

Og så Thorbjørn; Thorbjørn den yngre. Du overtar et stort og viktig ansvar - Thorbjørn. Du har mye å bygge på, mange års erfaring. Lang innsats for politikk, og vår organisasjon, fra helt unge år. Du kjenner partiet, du vet hva denne jobben går ut på og du får med deg fine støttespillere. Du får fornyelse rundt deg. Du får all den støtte og den arbeidsinnsats fra oss andre - også vi som er eldre enn dere alle, for alt det vi står sammen om i dette partiet. Vi kan føle oss trygge. Jeg kan føle meg trygg. Vi kan det alle. Thorbjørn som leder, Jens og Hill-Marta og Dag Terje - fantastisk sum av erfaringer og holdninger.
Så Thorbjørn, nå er det din tur. Nå overlater jeg i trygge hender, og med alle ønsker om å ha det "ståpå"-humøret som partiet trenger, og som Thorbjørn alltid har stått for.
Tusen takk!.

Påtroppende partileder Thorbjørn Jagland
Kjære landsmøte!
Jeg må begynne med det aller viktigste for oss alle: å takke Gro. Lederskiftet kom jo svært overraskende på oss. Men når Gro går av som partileder, kan hun likevel gjøre det i tillit til at det storverk hun har øvet blir stående og at vi sammen med henne skal føre det videre. For Gro har ikke bare ført en politikk og fulgt en linje; ikke bare har hun mer enn noen annen det siste tiåret formet norsk politikk. Hun har gitt form til og satt preg på vårt forhold til Europa. Ja, mere enn det og alle de europeiske lands forhold til hverandre. Men hennes innsats stanser ikke her. Hun har satt en ny dagsorden for vår verden, vårt livsmiljø gjennom Brundtlands--kommisjonens rapport. Som tvinger alle til å stille og møte de nye krav med dypere alvor, med tiltak - ikke bare talemåter.

Så spør vi da, Norge kan få si Europa. Vi har faktisk sett hva en norsk statskvinne kan utrette for en hel verden. Men Gro har ikke bare satt sitt preg, hun har også satt en standard. Ja, hun er noe så sjeldent som et forbilde for politisk arbeid. Gro har som ingen annen vist en evne til å mobilisere partiet. Utløse deltakelse og skape en debatt som ikke bare er engasjert, men også er informert. Jeg tror dette er et av de største bidrag som hun har gjort i norsk politikk. Konsekvent holder fast på demokratiet - ikke bare i vårt parti, men i hele samfunnet og at demokratiet må bygge på ekte kommunikasjon og informasjon. Hun har hele tiden insistert på å ikke kortslutte den demokratiske prosess i partiet og sette partiet i parentes. Det er jo det

dette landsmøtet er uttrykk for. Hun har aldri forutsatt at politikken er noe ledelsen skal tenke ut og medlemmene skal slutte seg til. Hun har tvert imot forutsatt at utformingen av politikken skal ligge i og vokse fram av partiet. Hun har hele tiden forutsatt - ja krevd at hele partiet og alle dets medlemmer skal være med. De som berøres - og det er oss alle, skal høres. Like lite som vi skal ha et 2/3 samfunn, like lite skal vi ha et 2/3 parti.

Gro har med sitt alvor; sine krav til opprustning, sine krav til argumentasjon og med sin vilje til å lytte, vært det vi trenger aller mest i en tid med så store skift og vanskelige kast, en vegg mot populismen.
Gro har satt standard. En leder er en person som går foran - ikke en som løper etter. Og er det noe vi de siste par dager har fått demonstrert, så er det dette. Hele partiet, ja hele landet ønsker at Gro fortsatt skal ha hånden på roret og være norsk statsminister. Gro skal være statsminister og alle vet dette. Det er fordi Gro står fast at vi både i partiet og i landet ellers kan tillate oss så mye opposisjon. Vi tør fordi vi vet at det er en voksen blant oss som vil oss alle vel og som også hører på oss.

Så Gro, som ingen annen politiker har du maktet å forløse hengivenhet og varme i partiets rekker. Du sa at det kan være ensomt å være leder, og de vanskeligste avgjørelsene må en av og til ta alene. Men du står ikke alene, du skal vite at vi står sammen med deg. Alle vi står rundt deg. Fylt av forståelse for dine avgjørelser; kjærlighet til deg og dyp takknemlighet for at du i denne vanskelige situasjonen fortsatt tar på deg å lede landet.
Så Gro, stå på! Vi skal stå bak deg.

Jeg husker - en lille julaften tror jeg det var fordi jeg ble overrasket over at partiets leder kom inn på mitt lille kontor på Youngstorget, lille julaften rett før vi skulle reise hjem. Vi sto midt oppe i en strid om Atomvåpenpolitikken, NATOs dobbeltvedtak, sterk diskusjon i partiet. Du sa at vi måtte finne en løsning på dette, samle partiet. Thorvald skulle være formann for et utvalg som skulle gjøre den jobben og du sa at jeg måtte være sekretær. Jeg ble overrasket over den måten du kom inn på og det du sa, men du viste meg tillit.

Jeg tror jeg kan si at vi gjennom disse årene har klart å utvikle et tillitsforhold. Og jeg tror også vi har klart å utrette en god del sammen, i og for dette partiet, og det håper jeg virkelig skal fortsette. Og jeg vil si: Mitt mål er at forholdet mellom statsminister og partileder skal være like tett og like harmonisk som da begge verv var forenet i en person.

På vegne av landsmøtet, hele partiet, så vil vi takke deg. Du får blomster nå men Sentralstyret skal sørge for at du får en annen gave, som vi får muligheter til å forberede på et noe senere tidspunkt, så vær snill og kom fram å få blomster nå.

Gro har allerede sagt sitt om Gunnar og Thorbjørn og det er jo ikke mye å legge til, men også vi må takke de to på vegne av hele partiet her på landsmøtet.
Gunnar slutter jo som nestleder men går ikke ut av Sentralstyret, men vi vil likevel takke deg her og nå for den jobben du har gjort som nestleder. Klippen i partiet som også slår seg løs.
Thorbjørn går helt ut av Sentralstyret, men fortsetter i et sentralt verv for oss som statsråd. Du har som Gro sa, vært en friskus og du har faktisk fått toppet din politiske karriere ved at dine politiske taler har blitt satt musikk til.
Dere er to av de fineste representanter som norske arbeidere kan ha, og de vil ha dere i mange år framover. Dere skal få blomster - dere også.

Så vil jeg takke tre kvinner - Liv Nilsson, Åshild Hauan og Britt Schultz. Men helt spesielt til Liv Nilsson:
Du går ut av Sentralstyret etter mange, mange år. Formann for Norsk Kommuneforbund. Det at du har sittet her på landsmøtet stort sett hele tiden, forteller alt om hvilken styrke du har og hvilke hjerte du har for Det norske Arbeiderparti.
Kjære Liv, jeg får ikke sagt noe mer. Jeg vil bare på vegne av hele partiet og landsmøtet få takke deg og jeg kommer ned og gir noen blomster.

Åshild Hauan og Britt Schultz har arbeidet sammen i kvinnebevegelsen. De sto også i spissen for å omorganisere kvinnebevegelsen, som de mente var nødvendig, for at kvinnebevegelsen skulle tilføre partiet enda mer i vårt arbeide.
Åshild, du valgte aldri de store ord, men alltid de riktige ordene. Du har vært stortingsrepresentant og partijente på en gang. Og det er vel første gang at leder av Kvinnesekretariatet så vidt jeg vet blir fylkesmann.
Britt har vært en nær medarbeider på partikontoret som leder av Kvinnesekretariatet. Hun fortsetter på partikontoret som nestleder under Dag Terje, men jeg vil også takke Britt for den store jobben som hun har gjort i kvinnebevegelsen og på partikontoret helt siden 70-årene.
Så jeg vil også gi dere blomster.

Så vil jeg gjøre noe som er utenfor reglementet, men som jeg likevel tillater meg fordi min nære venn og medarbeider helt siden Lier AUL i 60-årene, slutter på partikontoret. Han begynte der før meg, faktisk i 1972 og har jobbet på partikontoret i den lange perioden avbrutt av en periode i AUF, da han og jeg var leder og sekretær sammen. I den lange perioden så har Martin vært en støtte for oss alle og jeg synes det er riktig at faktisk landsmøtet takker Martin for den jobben som han har gjort. Vi vet han fortsetter i stortingsgruppa, men jeg synes han fortjener den oppmerksomheten her på landsmøtet selv om det er uvanlig.

Så er det andre som går ut av Sentralstyret. Det er John Stene, det er Åse Klundelien, det er Britt Solheim, det er Nils Asbjørn Engstad og det er Sidsel Bauck. Jeg vil også ta med meg Rannveig Frøyland som går ut av Kvinnesekretariatet. Jeg vil be dere også komme fram for å få blomster.

Nå må jeg legge papirene mine til side for nå har jeg tenkt å gi Thorbjørn Berntsen ordet for å kunne hilse landsmøtet ved sin avgang. Vær så god, Thorbjørn.

Avtroppende nestleder Thorbjørn Berntsen
Partifeller!
Det har vært en liten klikk her, for egentlig så skulle ikke jeg ha stått her nå. Det er jo sagt alt det som egentlig er nødvendig å si, men jeg er selvfølgelig glad for at jeg får sjanse til å si noen få ord når jeg trekker meg ut av Sentralstyret og etter de 3 1/2 år som jeg har hatt som nestleder i partiet - etter en noe dramatisk opptak, som viste å være overdramatisert, i forhold til alt det som har skjedd etter på. Og jeg gjør som de gamle skikkelig tungvektsbokserne gjør, de trekker seg mens de er på toppen. Han Gunnar tar en runde til. Han går ned en vektklasse.

Og det er klart - det er som Thorbjørn Jagland sier her - en politiker må jo være på toppen av sin karriere når man til og med får satt musikk til sine taler. Og jeg fikk dessverre ikke anledning til å delta på landsmøtefesten i går, så jeg var hjemme. Og da fikk jeg se i fjernsynet at jeg har fått satt musikk til nok et av mine store politiske foredrag. Så nå er det 2 som går over i historien. Hva mer kan man forlange her i verden?

Det er selvfølgelig vemodig, også - selv om heller ikke jeg helt har tenkt å legge inn årene - å trekke seg fra et sånt verv som jeg har gjort, men det er jo for så vidt også tilfredsstillende å kunne gjøre det i en situasjon hvor jeg vet - og det sammen gjelder selvfølgelig Gunnar - at dersom vi hadde stilt opp, så hadde vi blitt gjenvalgt begge to.
Men det må være stort at både de som går og de som kommer er veldig fornøyd.

Og jeg må bare gi tilslutning til det som Gro allerede har sagt, vi har fått en aldeles fremragende ny partiledelse. Jeg har kjent alle sammen lenge. Lengst kanskje Thorbjørn, men også Jens som jeg har jobbet veldig tett sammen med. Og det er selvfølgelig i fullt tillit og fortrøstning om at dette kommer til å gå veldig bra, at det derfor er lett for en som føler ansvaret tynge seg nesten i kne og overlate da stafettpinnen til andre.

Så la da bare meg si en ting helt til slutt. Og nå skal jeg være litt alvorlig. Jeg må også si at et annet høydepunkt - jeg har jo bare holdt et langt foredrag på landsmøtet i Det norske Arbeiderparti. Jeg har holdt mange korte opp gjennom årene, men et langt foredrag og det var det jeg holdt om fredagen. Og det var dypt og inderlig alvor selvfølgelig fra min side, men det var med stor tilfredstillelse jeg derfor kunne konstatere at hele det budskapet ble tatt til etterretning av landsmøtet under stående applaus uten debatt.

Men allikevel - en liten episode som har gjort et inntrykk og som på en måte får hele den problemstillingen som jeg synes vi står overfor alle sammen, fram. Det var også noe jeg så i fjernsynet: En gammel russisk astronaut som hadde vært ute i verdensrommet flere ganger. Han ble da spurt om hvordan han opplevde en sånn situasjon å sveve ute i rommet og se ut av det lille vinduet. Og så sa han det - og det er da jeg ser bilde som vi ofte har sett bl.a. på den plakaten fra kommisjonen til Gro om tenk globalt, handle lokalt - jordkloden vår, så sa han det at: "Jeg så ned på den kloden. Det var som en juvel - litt blått, litt gult. Vakker mot evighetens mørke nattehimmel. Der nede et sted er alt jeg er glad i. Der er kona mi; der er ungene mine; der er barnebarna mine; der er elva mi; der er skogen min. Det er det som betyr noe for meg i livet, og det holder vi på og ødelegge", sa han. Da snakket han om atomvåpnene og ragnarokket som kunne skje hvis den skulle bryte ut. Vi må ikke ødelegge det, vi må ikke ødelegge det. Hverken på den voldsomme hurtige måten eller på den langsomme måten.

Så et annet bilde. Det er noe som Per Åsen, en gammel partifelle, fortalte fra denne talerstolen for mange år siden: Om forholdet mellom fattig og rik her i verden. Og han brukte et bilde som han selv hadde opplevd: En liten unge som han så blant mange, mange tusen andre som lå på gaten nede i Calcutta, med øyne fulle av verk og fluer. Og han tenkte at: hvorfor prøver han ikke å vifte vekk disse fluene - få dem vekk? Men så skjønte han det at der var jo selve symbolet på håpløsheten som han så. Det hjalp jo ingenting, det kom jo nye med en gang.

Det er det jeg vil si her og som er den store dimensjonen på vår politikk: Vi skal ta vare på denne juvelen som vi bor på! Og så er det ingen unger, hverken i Calcutta eller andre steder, som skal behøve å ligge og ikke vifte vekk - som jeg sier i symbolsk forstand - fluene fra verkende øyne fordi at det ikke nytter. Det er sant som jeg sa: At solidariteten får bare mening hvis den omfatter de aller svakeste. Og det gjelder også i Norge; det gjelder også i Europa og det gjelder alle i hele verden. Og jeg er sikker på at det jobber vi videre med.

Thorbjørn Jagland:
Det var ikke meningen, Thorbjørn, at jeg skulle takke Revisjonsnemnda etter deg, men Aase Bjerkholt har sittet i Revisjonsnemnda i 18 år og må få takk fra landsmøtet. Jeg glemt bort Gro Balas og Aase Morin i Kvinnesekretariatet, så dere må komme fram samtidig.

Kjære landsmøte!
Jeg må innrømme at da jeg kom til landsmøtet på torsdag, så drømte jeg ikke om at det som nå har skjedd, skulle skje - selv om jeg praktisk talt kom rett fra partiets lederskole. Jeg har vitnemålet hjemme og så har jeg dette merket her som bare noen få i salen har fått - foreløpig. Men det får alle som går gjennom partiets lederskole og jeg håper at blir flere og flere av dem etter hvert, fordi dette partiet skal bestå av ledere. Vi skal være ledere alle sammen, ikke bare vi som er partiledelse og Sentralstyret.

Men det var overraskende at dette skulle komme. Og det er ikke noe som en sier ja til på kort varsel, men det var vi faktisk nødt til å gjøre her. Derfor har de 2 siste døgnene vært de mest spesielle i hele mitt liv. Men etter å ha vurdert alt nøye, har jeg kommet til at jeg har en mulighet til å gjøre en jobb i partiet. Så jeg takker dere alle for den tilliten som dere har vist meg. Jeg skal gjøre så godt jeg kan.

Jeg er svært glad for å få med meg Jens. Jeg tror vi kan utfylle hverandre på en fin måte og dessuten så har vi lenge, og i mange situasjoner, bevist at vi samarbeider og forstår hverandre. Det samme kan sies om Hill-Marta - selv om vi ikke kjenner hverandre så godt som Jens og jeg gjør. Men vi har sittet i Sentralstyret sammen. Du har alltid hatt noe å bidra med, dessuten har du den fine egenskapen som er at du ikke tar ordet uten at du har noe viktig på hjertet. Derfor lytter alle når du sier noe.
Og så Dag Terje da, skogenes sønn. Det er bare noen få med din bakgrunn, som kan gå rett inn i og på en naturlig måte gjøre en imponerende jobb, i Utenriksdepartementet og senere i Sosialdepartementet som statssekretær. Derfor kan du går rett inn på partikontoret også og som er en minst like spesiell arbeidsplass, men det er mange fine medarbeidere der og det blir en fin tid som du kommer til å få på partikontoret - det er jeg helt overbevist om..

Noe av det vi har prøvd å innprente i organisasjonsutviklingen er jo at ledelse i dag er samspill. Og Gro har ikke minst lært oss det. Det må vi fire få til, og jeg vil understreke: Samspillet mellom Regjeringen og Gro på den ene siden og partiet, det må vi lykkes i å få til hvis vi skal virkeliggjøre det partiprogrammet som er vedtatt her på landsmøtet. Og hvis vi skal klare å vinne det viktige valget som vi står foran i 1993.

Dette landsmøtet har vært historisk på mange måter. Vi har fått en ny ledelse. landsmøtets vedtak er også historiske. Og slik må det være når hele Europa er i forandring. Ja hele verden er inne i et tideverv. De siste år med Sovjets fall og Øst-Europas oppløsning, med økonomiske kriser og rekordstor ledighet, med kunnskapsrevolusjon i produksjonslivet. Det setter et kapittelskille i verdenshistorien. Og brytningstider ute og i samfunnet som helhet, må nødvendigvis føre til meningsbrytninger innad i partiet. Derfor blir landsmøtets bølgetopper i partiets historie. De løfter oss over hverdagen, de har kraft til å bevege og det hender at det bryter i skavlene. Men om landsmøtet er meningsbrytning, så er det først og fremst en samling. En samling av standpunkter til et klart program og en samling av krefter til krafttak. Hver og en skal hevde sitt syn. Prøve det mot andres og så fatte vedtak og stille seg bak partiets kurs.

Arbeiderpartiets oppgave er å ta de avgjørelser som gir velgerne tillit og landet styring. Det stiller store krav til politisk arbeid og til politiske arbeidsformer. Det er vår felles oppgave. Den står på meg og den står på dere. Og om dette står vi sammen.

Det vi for noen år siden trodde var et avsluttet kapittel i vår egen historiebok, er åpnet på nytt. Her hjemme er arbeidsledighet vårt mest påtrengende behov. Den overskygger alle andre utfordringer og den kaster skygge inn i hver enkeltes liv. Vi som selv har jobb kjenner alle noen som er uten. Vi vet også dette: når maskinene står og folks hender er tomme, kan de ikke selv lastes for det. Så den største parole er like enkel som den er klar: Den ledigheten vi har, den kan vi ikke akseptere. Andre land har lært seg å leve med en ledighet som er større - det vil ikke vi, det skal vi ikke gjøre i Norge.

Internasjonalt er utviklingen meget vanskelig. Vi har en åpen økonomi. Når det går dårlig i andre land, slår det straks ut hos oss. Men vi har klart brottsjøene bedre. Det skyldes ikke bare oljen - også Storbritannia har olje. Det skyldes styring og det skyldes Arbeiderpartiets regjeringer. Men vi har også av dette lært en lekse: Vi kan ikke styre Norge fra Norge alene. Det er ikke bare forurensing som kommer over grensene. Det andre gjør for seg slår også inn hos oss. Det er derfor vi må med der beslutningene fattes.

Jeg sa vi står ved kapittelskille i europeisk historie. Og som jeg prøvde å si på lørdag, så må det også få virkning for vår egen organisasjon og måten det arbeides på. Det betyr at historien ikke er slutt og at det neste kapittel ligger foran oss. Karl Marx sa det slik: "Menneskene skaper sin egen historie, ikke etter eget godtykke. Og under selvvalgte vilkår, men under vilkår som er umiddelbart gitt og overlevert". Det kapittelet - partifeller, skal skrives av de sosialdemokratiske kreftene. Europa skal formes i vårt bilde uansett den form for tilknytning vi til slutt får. Der er Trond Giske og jeg helt enige.

Partifeller - de oppgavene vi nå står foran, er ikke oppgaver for partiledelsen alene. Alle må være med. Løsningene av dem står på deg og de står på meg. Det krever innsats; det krever ofre; det krever anstrengelse - ingen kan slippe unna. I arbeiderbevegelsen lærer vi å vente noe godt av hverandre. Vi venter at det kommer noe godt fra deg. Vi venter at du tar det beste i deg selv i bruk for oss alle. For arbeiderbevegelsens visjon er ennå ikke oppfylt. Vi har oppgaver å gå løs på og å gi. Vi krever at alle legger ryggen til. Vi sier ikke at din innsats er noe vi håper på, vi sier at den er noe vi venter. Ja, den er noe vi krever av oss selv og av hverandre. Grunnen er enkel: Ikke bare blir resultatet et bedre samfunn for alle, det blir også noe mer.

I stor respekt for dette landsmøtet som har blitt et av de fineste vi har hatt. I stor beundring for oss selv, for den måten vi har klart å diskutere og fatte en avgjørelse i EF-saken på. I stor respekt for de som kom i mindretall - jeg synes Gunnar Mathisen, da han avsluttet sitt innlegg på torsdag om sin dissens, representert noe av det beste som vi har i dette partiet. På denne måten kan vi avslutte og ønske velkommen til et enda bedre fellesskap om 2 år.
Vi reiser oss og synger: "Ta hverandre i handa og hold".

Det norske Arbeiderpartis 54. ordinære landsmøte er avsluttet. Vel hjem.